

PRACTICARVM OBSERVATIONVM, (2)

S I V E

DECISIONVM

SVPREMI SENATVS

REGNI LUSITANIÆ

PARS SECUNDA,

In qua de donationibus Regiis, circa jurisdictionalia & jura Regalia, ita accuratè & methodicè tractatur, ut nihil propemodum hac in parte desiderari queat.

Opus numeris omnibus absolutum, & cunctis, in Foro præcipuè militantibus, summè necessarium.

AUCTORE

GEORGIO DE CABEDO I. C. HISPANO,

Celeberrimo Consiliario Regio, Palatij Senatore, Senatufque supplicationum Cancellario dignissimo.

Cum Indice duplici, Decisionum uno, altero materiarum & sententiarum, utroque copioso.

A N T V E R P I Æ.

Apud JOANNEM BAPTISTAM VERDUSSEN, viâ vulgò Cammerstraet, sub signo duarum Ciconiarum.

M. D C. L X X X I V.

120094325

FRACTICARVM OBSERVATIONVM

DE OBSERVATIONVM

SVPER MI SENATVS

REGNI BRITANNIAE

PARS SEPTIMA

In pars de donationibus Regis, circa jurisdictionibus & iura Regalia,
ita accurate & methodice tractant, ut nihil propere in hac in
parte delictum dicitur.

Operum huiusmodi in omnibus & singulis, & ceteris in hoc genere
necessariis, formae necessarium.

AUCTOR

GEORGIO DE CABEDO I.C. HISPANO

Celeberrimo Consilio Regis, Regii Secretaris, Senatusque
Iurisperiti, Cancellarii dignissimo.

Qui huiusmodi sapienter, discretissime, & ceteris in hoc genere
necessariis, huiusmodi copiose.

ANTVERPIAE

Apud Iohannem Baptistam Verduisen, tit. iugis Cantuariensis
sub signo ducum, Conditoris.

M. D. C. L. X. X. V.

MAXIMO ET POTENTISSIMO
P H I L I P P O
C A T H O L I C O
R E G I H I S P A N I Æ
HUIUS NOMINIS III. ET LUSITANIÆ II.

DOCTOR GEORGIUS DE CABEDO

EIUS CONSILIARIUS ET PALATII SENATOR

Perpetuam felicitatem exoptat.

Secundam Decisionum nostrarum partem, PHILIPPE REX CATHOLICE, à nobis promissam, Tibi offerimus: cum enim in ea agamus de donationibus factis Lusitanis nobiles, & benemeritis, per Reges hujus Regni, felicitis memoriae, prædecessores tuos, id est, de liberalitate Regia, quæ propria, & peculiaris Regibus est, nec eos fatigare debet, nisi quando cessaverit, (ut Ausonij verbis ad Gratianum Imperatorem utar) Tibi jure optimo Opus hoc dedicari debuit. Hæ autem Regiæ donationes, ipso nascente Regno initium habuerunt. Alfonsus namque primus Lusitaniæ Rex (sanguis tuus) cum totam à Mauris occupatam invenisset, mortuo Henrico Comite eius patre, adiutus à fidelissimis Lusitanis vasallis suis, & ab aliis exteris nobiles, Germanis, Burgundis & Gallis, qui classibus instructis ad bellum Sanctum (sic illud vocabant) in portus hos appulerant; brevi tempore, urbibus, oppidis castellisque omnibus quæcumque Durium, & Anam fluvios, ac Oceanum interiacent expugnatis, ingentibusque Maurorum copiis profligatis, universam Lusitaniam in ditionem suam redegit: quod & ceteri Reges hujus Regni (idem de Hispaniæ Regibus dico) diversis temporibus fecerunt, non solum in Africa, sed & in Asia, Æthiopia, Brasilia, & in aliis remotissimis Mundi partibus; in quibus Lusitani quamplurima, & periculosa bella gesserunt, ingentes victorias, parva sæpè manu, multis hostium millibus cæsis, reportarunt, & pro Christi fide, pro Rege suo, pro patria, sanguinem effundere liberaliter (ut ita dicam) non dubitarunt. In hos igitur sic benemeritos, jure quidem, donationes plurimas, liberaliter etiam, Reges hujus Regni Tui prædecessores contulerunt, quæ in posteros suos, ad hæc usque tempora transferunt, ita ut pretium potius meritorum, quam donum dici possint. De iis donationibus in

hoc Opere agimus. Poterat me ab incepto amovere exiguitas ingenij
mei, valetudo mea, quam toto hoc tempore adversam sensi; ni me flu-
ctuantem excitassent verba epistolæ tuæ, Regia benignitate, & huma-
nitate plena, quibus priorem nostrarum Decisionum librum approbas,
& secundum hunc, simul & libellum de patronatibus Regiæ Coronæ
(ad Te jam missum) à me petis: ita ut meritò cum Aufonio Poëta di-
cere possim:

*Non habeo ingenium: Caesar sed iussit, habebo,
Cur me posse negem, posse quod ille putat?
Invalidas vires ipse excitat, & iuvat idem
Qui jubet: obsequium sufficit esse meum.*

Accipe igitur Rex Maxime, & Potentissime, jure nomini tuo debi-
tum hoc Opus: quod etsi tuæ Majestati, & Amplitudini nequaquam
respondere intelligam; tamen id, quidquid est, Te boni, æquique (pro
tua Regia benignitate, & humanitate) accepturum scio. Deus opti-
mus maximus, Te nobis diu salvum & incolumem servet; ut ita va-
falli tui, totaque Respublica Christiana, tutissimo præsidio, securè
fruamur.

AVCTOR

AUCTOR CANDIDIS LECTORIBUS S.

Ogito, quàm sit magnum dare aliquid in manus hominum, inquit Plinius Iunior in epistolis, & merito quidem: nec enim omnibus idem est animus, eadem mens: nam, quæ uni placent, alij displicent. At ut animum ad scribendum appuli, aleam jeci laturus æquo animo quidquid ceciderit. Quis enim à calumniis obrectatorum tutus umquam fuit? Quis ab invidiosorum moribus? sed his objicere soleo illud Martialis:

Carpere vel noli nostra, vel ede tua.

De Iuribus Regalibus multi auctores scripserunt, secundum suarum regionum consuetudinem; ex nostris nullus argumentum hoc ex professo suscepit: quamvis subtilissimus Costa in tractatu patrum, & nepotis, de donationibus Regiis, & intellectu legis Mentalis, multa eruditè scripserit, Iacobus à Sà in libello de primogenitura, doctissimus Alvarus Vaz in libro de jure emphyteutico, & in suis consultationibus, insignis & omni ævo memorandus Doctor Petrus Barbosa, Cancellarius maximus hujus Regni, in sua eruditissima lectione, ad titulum D. soluto matrimonio, in multis locis: ex Hispanis modernioribus, Præsul Didacus de Covarruvias in regul. Possessor. 2 part. §. 2. & in practicis quæst. Ludovicus de Molina in tract. de primogeniis, Ignatius de Laçarte de decima venditionis, Ioannes Gutierrez Canonicus Civitatis, in suis quæstionibus practicis, doctissimis quidem: ex Gallis, Carolus de Crassaliis, Ioannes Ferraldus: ex Italis, Marcus Antonius Peregrinus Patavinus, & alij multi, quos hîc recensere non curo (omitto antiquiores.) Quia tamen unaquaque Provincia suis vivit legibus, moribus utitur, & nos versetur in aliis longè diversis, secundum nostri Regni consuetudines, decrevi de Iuribus Regalibus, & donationibus Regiis, aliqua scribere: quæ omnia censura vestra, humanissimi lectores, libenter subjicio. Si autem in Decisionibus his longior sim ac fuerim in aliis, materia id condonandum est: nam nec pauca, nisi è multis eligi possunt (ut ait Cicero) ita ut necessum fuerit, ratione materiarum, quæ inter sese admodum connexæ sunt, sæpius unam & eandem rem inculcare. Lectores autem moneo, nos jam in hoc Opere, leges nostri Regni allegare, juxta ordinem novæ recopilationis.

INDEX DECISIONUM PARTIS SECUNDÆ.

DECISIO I.

Quid sit confirmatio.

- II. Quotuplex sit confirmatio.
- III. De confirmatione generali, quæ fit in comitiis publicis.
- IV. De confirmatione, quæ fit per successionem.
- V. De confirmatione, quæ fit per Regem succedentem in Regno.
- VI. Quid fiat in hoc Regno per donatarios, antequam Rex successor decernat velle confirmare donationes.
- VII. De Regno.
- VIII. Quando Regi competat administratio Regni, & jurisdictio.
- IX. Quod Rex Lusitanie fundatam habeat intentionem in suo Regno, circa oppida illius, & jurisdictionem.
- X. De Territorio.
- XI. An possit Rex jurisdictionem in aliquo castro, oppido, seu civitate donare: & per quæ verba id fecisse censeri debeat.
- XII. Quod in donatione jurisdictionis requirantur verba multum specialia, ut ea donata videatur.
- XIII. Jurisdictio quando censeatur concessa privativè, vel cumularivè.
- XIV. Per quæ verba censeatur donata à Rege potestas providendi, seu presentandi ad officia tabellionum.
- XV. Attentatum si dicatur committi à Rege, qui finita instantia recuperat jurisdictionem castri detenti à Prælato eius vasallo, sine Regia donatione, aut simili titulo, & an dicatur attentatum, si id faciat idem Rex, lite pendente.
- XVI. De civitate, oppido, & castro.
- XVII. Utrum Rex possit donare, vel alienare unam de civitatibus sui Regni in viris civibus.
- XVIII. Civitatis bona utrum possit Princeps donare.
- XIX. An Rex successor in Regno teneatur habere ratas donationes factas à prædecessoribus.
- XX. An Princeps possit auferre officium, quod alicui concessit ad vitam, vel ad certum tempus.
- XXI. An officia data à Prærege, seu Governatore Indiarum, aut alterius provinciarum, expirent finito officio Præregis, vel Governatoris.
- XXII. An si Rex extinguat officium suæ datæ, in aliqua civitate, in qua donatarius ex donatione Regis habet datas officiorum, & subroget aliud eius loco, maneat officium subrogatum de data Regis, an donatarij.
- XXIII. De resignationibus officiorum, an possint per donatarios acceptari.
- XXIV. Utrum officia vendi possint? circa intellectum Ordin. lib. 1. tit. 95.
- XXV. Castella, seu castra Regni, quæ dicuntur fortalicia, utrum connumerari debeant inter bona Regiæ Coronæ.
- XXVI. Utrum Rex teneatur castrum restituere donatarij filio, quod ab hostibus captum, ipse Rex suis sumptibus recuperavit.
- XXVII. Circa intellectum Ordin. Regiæ lib. 2. tit. 35. cum aliquibus §§.
- XXVIII. An Capitanei Insularum Funchalensis, S. Michaelis, & dos Acores, & in Brasiliis, sint habendi tamquam alij donatarij bonorum Regiæ Coronæ, & eorum donationes regulandæ, ut aliorum donatariorum.

- XXIX. An Capitanei Insularum, qui tamquam donatarij sunt, quo casu per se non serviunt, & Rex alium Capitaneum facit, teneantur solvere salarium Capitaneo posito per Regem, an verò servare debeant expensis eiusdem Regis.
- XXX. De repuntiatione patris, quam fecit de bonis donatis à Rege filio.
- XXXI. An Rex possit in donatione, quam fecit de bonis Regiæ Coronæ, conditionem apponere donatario de nubendo feminæ ab ipso Rege nominandæ, etiam indotatæ.
- XXXII. An in bonis Regiæ Coronæ possit succedere frater fratri primogenito præmortuo, qui numquam fuit in possessione prædictorum bonorum.
- XXXIII. An Rex possit dare officium Cameræ alicujus civitatis, aut oppidi, in quo officiales prædictæ civitatis oppidive contendunt datam ad illos pertinere per electionem.
- XXXIV. Donatio facta cuidam, & eius liberis, nepotibus, descendentibus, & postea transfersit us, an intelligatur de ascendentibus, qui non sint de familia, & progenie primi donatarij.
- XXXV. Utrum Rex ex causa possit privare uxorem vasalli diu absentis possessione bonorum Regalium ad Coronam spectantium, quæ ipse ex donatione Regia possidebat: & an possit hujusmodi causam ad se advocare, & eam judicare.
- XXXVI. An servitia facta per vasallos præstent jus agendi, & satisfactio transeat ad heredes.
- XXXVII. An donatarius Coronæ possit alteri donare? circa intellectum Ordin. lib. 2. tit. 35. §. 18.
- XXXVIII. An Ordin. lib. 2. tit. 45. §. 2. & §. 5. & §. 6. ibi. *em as terras que de nos reverem* intelligatur, si habeant per donationem, five per contractum.
- XXXIX. Donatio Principis ex quo tempore tribuat jus donatario ad faciendos fructus suos rei donatæ, an a tempore factæ concessionis, id est, cum Princeps dixit, fiat; an ex quo concessionis, & donationis charta transit Cancellariam.
- XL. De donationibus factis à Rege.
- XLI. An jurisdictionalia præscribi possint de jure communi, quid de jure Regio.
- XLII. De juribus Regalibus.
- XLIII. De creatione Magistratum.
- XLIV. An Princeps possit cogere vasallos ire ad bellum, circa Ordin. lib. 5. tit. 96. & 97.
- XLV. De auctoritate cudendi monetam, & an Princeps illam mutare possit.
- XLVI. Circa mare, & an portus maris sit jus Regale.
- XLVII. Quo jure Reges hujus Regni prohibeant commercia in Provinciis ultra mare conquistæ ipsius Regni.
- XLVIII. Ambar in littore maris inventum utrum ad Regem pertineat.
- XLIX. An vectigalia à Principe justè imponi possint.
- I. Mulier contrahens nuptias, aut committens incestum post mariti obitum intra annum luctus, qua pœna puniatur, & cui veniat applicanda.
- II. De bonis vacantibus, & capellis.
- III. Utrum Rex, ad quem devoluuntur bona capellæ, teneatur nominare administratorem cum qualitatibus in institutione requisitis.

INDEX DECISIONVM.

- LIII. De Salinis.
 LIV. De jure piscationis.
 LV. De venis metallorum.
 LVI. De Theauris.
 LVII. De bonis confiscatis, & bannitis.
 LVIII. De indignis.
 LIX. Tertia debita ex redditibus Reipublicæ ad muro-
rum refectionem, an sit solvenda deductis expensis.
 LX. De pœnis applicandis captivis.
 LXI. An uxor illius, qui decessit nullis relictis heredibus,
quo casu fiscus heres est, censeatur hereditatem adire,
ut illam transmittat.
 LXII. In causa commissi, quod alius incurrit propter ex-
portationem mercium, domino inscio, an dominus pos-
sit comparere ad eas à commissio liberandas.
 LXIII. De Tertis, quas Hispani, tercuelos vocant.
 LXIV. De jure Regali, quod jugatum, seu jugada, nostri
vocant, ad intellectum. Ordin. lib. 2. tit. 33.
 LXV. An in iuribus Regalibus procedat, præscriptio con-
tra Regem, Regiamque Coronam, de jure Regni.
 LXVI. De reservatis Principi in signum supremæ potesta-
tis.
 LXVII. An soli Principi liceat revisiones à sententiis con-
cedere.
 LXVIII. An donatarij Coronæ possint per auditores suos
jubere syndicare judices, & officiales à se positos, finito
tempore.
 LXIX. De legitimationibus, quæ fiunt per Regem.
 LXX. De confirmationibus adoptionum, & arrogatio-
num, quæ per Regem fiunt.
 LXXI. De chartis tuitivis.
 LXXII. De emancipationibus.
 LXXIII. De nobilitate.
 LXXIV. De Principum consiliariis.
 LXXV. An Rex obligetur ex contractu inito cum subdito.
 LXXVI. An Rex possit esse iudex in causa propria.
 LXXVII. De confirmatione Regis circa aliquem actum.
 LXXVIII. An Princeps vivere debeat suis legibus.
 LXXIX. De absoluta Regis potestate.
 LXXX. An factum officialium Regis obliget Regem.
 LXXXI. De bonis ad fiscum pertinentibus.
 LXXXII. Circa crimen læsæ Majestatis, & ad intellectum
Ordin. lib. 5. tit. 6. in aliquibus §§.
 LXXXIII. An clericus committat crimen læsæ Majestatis
contra Regem, & an possit torqueri de mandato sui
Prælati per iudicem laicum.
 LXXXIV. De electionibus, ubi multa notabilia traduntur,
ad intellectum Ordin. lib. 1. tit. 67. cum suis §§.
 LXXXV. Solus Rex potest in suo regno habere parlamen-
tum, ut Galli vocant, seu Cancellariam, ut Hispani, seu
Relationem, ut nostri.
 LXXXVI. An senatores possint vigore privilegij, quod habent,
etiamsi actores sint, ad suum iudicem trahere ha-
bitantes in terris dominorum, quantumcumque ha-
beant in causis civilibus omnimodam jurisdictionem.
 LXXXVII. De militibus.
 LXXXVIII. De captis in bello.
 LXXXIX. De venatione, ad intellectum Ord. lib. 5. tit. 91.
 XC. De præfecto maximo venatorum, quem Monteiro
mòr dicimus.
 XCI. De Proxeneris.
 XCII. An possit Rex taxare pretia rerum, ita ut non ven-
dantur ultra pretium taxatum.
 XCIII. Circa privilegia, quæ à Principe conduntur aliqua
notabilia traduntur.
 XCIV. Per quas clausulas Princeps privilegiis deroget.
 XCV. An Principum donationes latè interpretari de-
beant.
 XCVI. An privatus possit prohibere ne bona delinquentis
veniant ad fiscum.
 XCVII. De intellectu Ordin. lib. 3. tit. 82. in princ.
 XCVIII. De officio Conestabilis.
 XCIX. De Almiraldo.
 C. De Mariscali.
 CI. De Duce, seu Capitano majori maris.
 CII. De Antesignano majori, quem Alferes mòr dicimus.
 CIII. De officio Tribuni celerum, quem *Capitão dos Gine-
tes* vocamus.
 CIV. De Baronibus.
 CV. De Vice-Comite.
 CVI. Quid sit vasallus.
 CVII. Qui sint Infancones, seu infanções.
 CVIII. Qui sint Ricos homens, & Ricas Donas.
 CIX. Utrum qui jura Regalia ex donatione habet, possit
ultra contenta in forali exigere.
 CX. An successor in bonis Regiæ Coronæ teneatur ad
debita prædecessoris, circa intellectum. Ordin. libr. 4.
tit. 102. in princ.
 CXI. An uxor, filij, & heredes ultimi possessoris bonorum
Regiæ Coronæ possint repetere pretium melioratio-
num, quas prædictus donatarius in his bonis fecit.
 CXII. De agris desertis.
 CXIII. De Tributorum, collectarum, & gabellarum aug-
mento.
 CXIV. Rex si novum tributum imponat aliquibus merci-
bus venditis, à quo solvi debeant.
 CXV. Arma, & ferrum quando possunt deferri ad infide-
les, circa intellectum. Ordin. lib. 5. tit. 109.
 CXVI. De Ambasiatoribus, sicut Legatis.
 CXVII. Utrum habitantes, & residentes in civitate Olyssi-
ponensi, si tamen habeant bona immobilia in Brasilia,
gaudeant eodem privilegio, quo incolæ, qui persona-
liter habitant in terris prædictæ provinciæ, gaudent,
circa solutionem tributorum ex mercibus, quas expor-
tari jubent.
 CXVIII. De iudicibus causarum Regis.
 CXIX. De officio Procuratoris Regiæ Coronæ.
 CXX. De supplicationibus (quas aggravos ordinarios vo-
camus) quæ interponuntur à iudice Regiæ Coronæ
Senatus Portucalensis.

Adest *Secunda pars Decisionum Senatus Regni Lusitania, à Doctore Georgio de Cabedo, Regio Consiliario, Palatij Senatore collecta & composita; quam vide, & perlegi, & nihil in ea reperi, quod fidei aut bonis moribus repugnet, sed doctrinam sanam, stylum brevem & doctum, quare dignum judico, ut in communem utilitatem excudatur. In Conventu S. Dominici 5. die Iunij 1603.*

F. Manoel Coelho.

Vista a informaçam, podese imprimir este livro, intitulado, Segunda parte de Decisões Jurisdicionais, e depois d' impresso torne a este conselho, pera se converir com o original, e se dar licença pera correr, e sem ella nam correrá. Em Lisboa 5. de Junho de 1603.

Marcos Teixeira.

Ruipiriz da Veiga.

Podese imprimir este livro, vista a licença que tem do *santa officio, e ser visto na mesa. Em Lisboa a 15. de Outubro de 1603.*

D. d' Aguiar.

Fonsequa.

Decisiones Georgij de Cabedo I. C. Hispani cum Tractatu de Patronatibus Ecclesiarum Regiæ Coronæ Regni Lusitaniæ nihil continent, quod fidei Orthodoxæ adversetur quare reimprimi poterint, Datum Antverpiæ die 12. May 1684.

P. V. Halmale Canonic. Antv.
& Librorum Censor.

DEC I-

1603

DECISIONVM

SENATUS REGNI

LVSITANIÆ,

PARS SECUNDA.

DECISIO I.

Quid sit confirmatio?

SUMMÆ.

1. Confirmatio est unum ex septem Ecclesiæ Sacramentis.
2. Confirmatio etiam manuum impositionem significat.
3. Confirmatio unde deriuetur, & in qua significatione in hac materia accipiat.
4. Confirmationis diffinitio.
Verbum, dare, & confirmare, in quo differat, remissivè. Ibidem.
Confirmatio dationem aliquando in se continet, juxta naturam actus, & intentionem confirmantis. Ibidem.
5. Confirmatio est signum superioritatis, & alta jurisdictionis.
6. Confirmatio quid operetur.
Per confirmationem non intelligitur Princeps juri alieno derogare, nisi hoc exprimat. Ibid.
7. Confirmatio non tollit enormissimam læsionem, nec remedium rescissorium, ex ea competens.
Confirmationes dicuntur decreta, & non sententiæ diffinitivæ. Ibidem.
8. Confirmatio nihil de novo addit, nec confirmatum extendit.

CUm de donationibus Regiis agere debeamus, operæ pretium erit, à confirmatione illarum incipere, juxta nostri Regni consuetudinem; & prius scire, quid sit confirmatio.

- 1 Confirmatio, est unum ex septem Ecclesiæ Catholicæ Sacramentis, ut docet sacrosanctum Concil. Trident. Sess. 7. canon. 9. & Sess. 23. c. 4. & Sess. 24. c. 3. tradit Navarr. in Manuali Latino, c. 22. sub. Rub. de Sacrament. Confirmat. Confirmatio etiam manuum impositionem significat, cap. 1. juncto text. in cap. spiritus sanctus, de pœnit. distinct. 5. Navarr. ubi sup. in princ. Est & confirmatio, nomen deductum à verbo, confirmare, quod nihil est aliud quàm firmum facere, & alicui juri, vel facti firmitatem præstare. Cicero pro Lucio Manilio, Mithridates suam manum jam confirmarat, ex aliis locis refert Calpinus in Dictionario verbo, confirmare. Albericus eodem Dictionario & verbo, in qua significatione passim, tam apud Latinæ linguæ Auctores, quàm apud Iur. Consult. & Summ. Pontifices in decretalibus reperitur, ut patet ex l. 1. D. & Cod. de confirmat.

Cabedo Pars II.

tur. §. ult. instit. de tur. l. divi. §. 1. D. de jure Codicil. l. lege obvenire. D. de verborum signific. l. & quia. D. de origine jur. ubi Bart. c. 1. de confirmat. utili, cum multis aliis. tradit Archidiaconus in cap. sicut. de elect. libr. 6. Doct. in rubr. de confirmat. utili vel inutil. Matth. de Afflict. in cap. 1. num. 3. quemadmodum ad filium fam. feudum pertineat. Facit quod tradit Sueton. Tranquillus in vita Titi Imperator. cap. 8. in princip. novo edicto omnia confirmavit. & in hac acceptione sumitur hoc nomen, Confirmatio, in nostra materia, quæ sic sumpta, ita diffiniri potest:

Confirmatio est juris prius quæsitæ per superior- 4
rem corroboratio, sic definit Host. in summa tit. de confirmat. util. vel inutil. Abb. Imol. & Dec. in rubr. eiusdem tit. Albericus in Dictionario, verbo, confirmatio. tradunt Doct. in cap. inter dilectos §. 1. de fide instrum. Dicitur in diffinitione, Iuris prius quæsitæ, quia confirmatio præsupponit aliquid prius esse, quod confirmetur, & præexistentiam juris jam quæsitæ. Bald. in l. nominationem, circa fin. C. de appellat. Dec. ubi supra, num. 1. Paris. conf. 23. num. 8. volum. 1. Octavian. decis. 39. num. 13. Bossius tit. de Principe, num. 348. Hinc fit, quod dare & confirmare, differunt, ut notat Bart. in l. more. D. de jurisdict. omnium judic. Dec. ubi sup. num. 1. Alciat. in l. 1. num. 2. D. ad l. Falcid. quamvis gloss. in d. l. 1. verbo, dedit, verbum. dare, ibi pro confirmare accipiat, & est communis expositio, ex Alexan. ibi num. 12. Ruyno conf. 12. n. 38. lib. 3. quæ tamen violenta nimis expositio est ad illum textum, ut per Alciat. ibi qui lib. 5. parergon. cap. 23. & Duaren. libr. 2. disput. cap. 10. verba d. l. 1. D. ad l. Falcid. optimè declarant, apud illos lector videre poterit. Non omitto confirmationem aliquando dationem in se continere, juxta naturam actus, & intentionem confirmantis, l. Adoptio. ubi Angel. col. 2. D. de adopt. l. & quia. D. de jurisdict. omnium jud. Rebuff. in praxi. tit. de rescripto perinde valere. n. 27. doctè advertit Alciat. in l. lege obvenire. D. de verborum signif. cujus rei exempla inferius ostenduntur, interim illa legito.

Est & in diffinitione, per superiorem, quia confirmatio est signum superioritatis, Bald. in l. ult. C. de legibus, Abb. in c. 1. in 2. notab. de locat. Dec. in rubr. in princ. de confirmat. util. vel inutil. & confirmatio est altæ, & non bassæ jurisdictionis, ut inquit Bald. in cap. cum omnes, num. 22. de constitut. refert Avend. de exeq. mandat. lib. 1. cap. 19. n. 21. vers. facta autem. Cosmas in pragmat. tit. de elect. verbo, pertinet. Rebuff. in praxi beneficiæ. tit. de devolutionib. num. 88. Additur in diffinitione, corroboratio, quæ denotat perfectionem actus gesti.

- 2
- 6 Confirmatio autem tria operatur; primò, quòd res confirmata sit majoris auctoritatis; secundò, quòd si res fuit minùs valida, fit valida, & magis firma: tertio, quòd non potest alius de re illa judicare, nisi superior confirmans, vel cui ipse specialiter mandaverit, c. I. & 2. de confirmat. util. vel inutil. Vitalis tract. clausularum, clausula, quatenus ritè & rectè, n. 3. & 4. volum. 18, tract. Affli. in const. Neapol. lib. 1. rub. 84. n. 7. Aviles pratorum, cap. 7. verbo, Prover. Adde verò quòd per confirmationem non intendit Princeps juri alterius tertij derogare, aut præjudicium asserre, cap. dudum. de decimis. quia numquam in dubio intelligitur derogare juri alterius, nisi hoc exprimat. l. Imperator. D. de administ. tutorum, l. 2. §. merito. D. ne quid in loco publ. cap. super eo. de officio deleg. gloss. pen. in d. cap. dudum. facit text. in cap. ex tuarum. de auctorit. & usu pallij. cap. Florentinum. 85. dist. cap. ecce. ubi gloss. 99. dist. Rebuff. in praxi beneficii. tit. de rescripto etiam perinde valere. num. 33. Ludov. de Molin. de primogeniis, lib. 2. cap. 7. num. 33. quod quomodo intelligatur, ex inferius dicendis colligetur.
- 7 Confirmatio etiam, ut hoc obiter admoneamus, non tollit enormissimam læsionem, nec remedium rescissorium ex ea competens. Thomas Grammat. decis. 66. à num. 50. Ludovic. de Molin. de primogen. lib. 4. cap. 9. n. 33. quam confirmationem petere potest à superiore is qui timet actum, quem confirmare vult, infringi posse, & is etiam cujus interest actum sustineri, ut est casus, quem Bartol. dicit singularem in l. si quos. C. de decurionibus. lib. 10. Rebuff. ad l. Gall. 2. tomo tract. de restitut. art. 1. gloss. 1. num. 9. eleganter Did. de Castilho l. 44. Tauri, n. 9. & in l. 57. n. 19. quibus adde Duenh. reg. 131. Et confirmationes magis dicuntur decreta, quàm sententiæ diffinitivæ, Innocent. in cap. cum dilectus. de elect. Vital. ubi supra, num. 13. & quando confirmatio petitur in his, quæ sui natura exigunt confirmationem superioris, tunc confirmatio magis accedit justitiæ, quàm gratiæ. Vital. ubi supra, num. 12.
- 8 Adde quòd confirmatio nihil de novo addit, nec confirmatum extendit, sed tantum corroborat, arg. l. Aurelius. §. testamento. D. de lib. legat. Lambertin. de jur. patron. fol. 206. num. 3. Staphil. de signatur. justit. verb. commissio. num. 19. Soar. alleg. 8. num. 18.

DECISIO II.

Quotuplex sit confirmatio?

S U M M Æ.

1. Confirmatio duplex est, altera qua fit in forma communi, altera qua fit ex certa scientia.
2. Confirmatio in forma communi qua fit: Confirmatio in forma communi præstat facultatem & causam præscribendi cum spatio quadraginta annorum. Ibidem.
3. Confirmatio specialis, & ex certa scientia qua fit? Clausula, ex certa scientia, inserta in confirmatione, actum alias invalidum confirmat. Ibid.
4. Confirmatio conditionaliter facta, dicitur confirmatio in forma communi, quantumcumque fiat cum causæ cognitione.
5. Confirmatio an actum confirmantem precedere

debeat? remissivè.

6. Confirmatio, secundum jus nostri regni tripliciter dividitur. Confirmatio generalis, qua fit? Ibidem. Confirmatio generalis quid operetur circa statuta nulla & injusta. Ibidem.
7. Confirmatio, qua fit per successionem, qua fit, & intra quod tempus peti debeat.
8. Confirmatio, de Rey a Rey, qua fit?
9. Donatarius qui succedit ultimo donatario, ut suis donationibus utatur, tenetur petere à Rege rescriptum, quoad confirmationes generales fiant, quod biennio tantum concedi solet, & eo elapso reformari.

Confirmatio duplex est, altera quæ fit in forma communi, altera quæ fit ex certa scientia. Abb. & Dec. in rubr. num. 2. de confirmat. utili.

Confirmatio in forma communi illa est, quæ sine causæ cognitione fit, cap. ultim. de electione, in 6. cap. quia propter eod. tit. Dec. ubi supra, Rebuff. in concord. rubr. de Regia ad Prælat. nominat. in verbo, confirmationes, in vers. nota. Mandosius in regul. 22. cancell. q. 10. num. 8. quæ confirmatio nihil novi juris tribuit, Vitalis tract. clausularum, clausula, quatenus ritè & rectè, n. 7. volum. 18, tract. nec actum nullum, validum efficit, sed tantum actui valido robur præstat, Ordin. lib. 2. tit. 45. §. 2. Bossius tract. de Principe, num. 348. Molin. de primogen. lib. 2. cap. 7. num. 7. novè Avend. in l. 42. Taur. gloss. 3. num. 1. ad fin. præstat tamen confirmatio in forma communi facultatem & causam præscribendi, cum spatio quadraginta annorum, Innoc. in cap. 1. de decimis. Bald. in marg. verbo, electio. vers. fin. Abb. in cap. dudum. n. 15. de decimis. Bertachin. de Episcop. lib. 3. part. 4. secunda princ. num. 14. Molin. ubi supra, n. 2. Avend. d. l. 42. Taur. gloss. 3. num. 8. Quod tamen jure nostri regni in donationibus Regiis an procedat, inferius planum fiet.

Confirmatio ex certa scientia, quæ & specialis dicitur, illa est, quando Princeps, seu superior plene informatus de facto, atque eiusdem facti circumstantiis, confirmat, cum causæ cognitione. Decius ubi supra, & Rebuff. plures refert Molin. ubi supra, num. 9. vel etiam quando tenor rei confirmatæ insertus est in confirmatione, text. est in cap. examinata. ubi Abbas de confirmat. util. vel inutil. Alexand. conf. 1. col. 12. lib. 5. Molin. ubi supra, Ordin. lib. 2. tit. 45. §. 12. Quando etiam apponitur clausula, ex certa scientia, hunc habet effectum, ut actum invalidum confirmet. Aret. conf. 8. n. 3. & 4. Abb. in c. 1. de confirmat. utili. Bart. l. privilegia, n. 1. C. de sacrosanct. Eccles. Dec. conf. 341. n. 3. Rol. conf. 71. n. 46. vol. 2. Molin. ubi sup. num. 8. super clausula autem, ex certa scientia, videndus est Ant. Gabr. commun. opin. tit. de clausulis. conclus. 1.

Hinc fit, quòd confirmatio conditionaliter facta, utpote his verbis, quatenus validum sit, sive, quatenus justè possidet, dicitur confirmatio in forma communi, non verò confirmatio specialis, & ex certa scientia, ut per Dec. d. rub. n. 2. de confir. util. vel inutil. Bossius tit. de Principe, n. 354. quantumcumque, enim fiat cum causæ cognitione, si conditionaliter fit, nõ definit esse in forma communi. DD. ubi supra, ut similiter, si fit sine causæ cognitione, & non conditionaliter,

rationaliter, etiam dicitur in forma communi juxta superius à nobis dicta.

- 5 An autem confirmatio actum confirmantem præcedere debeat? vide per DD in l. si quis mihi bona. §. jussum. D. de acqu. hered. Gomez. & Avend. in l. 42. Taur. Molin. latè d. cap. 7. n. 1. & 22. Pelæs de majorat. 4. part. quæst. 2.
- 6 Quod verò attinet ad jus nostri regni, confirmationem subdividere libet, in confirmationem generalem, quæ fit in comitiis publicis à Rege, quando jurat observare regni leges, & consuetudines, privilegia, & statuta civitatum, quæ quidem confirmatio generalis sufficiens est ad prædicta omnia confirmanda. Bald. conf. 86. per statutum vol. 3. qui allegat text. notabilem in l. cum pater, §. filius matrem. D. de leg. 2. refert Rebuff. in concord. loco supra cit. Avil. in lib. prator. c. 17. verbo, Prover. n. 3. qui DD. declarant quomodo hæc confirmatio operetur circa statuta nulla & injusta. Ruin. conf. 29. lib. 1. n. 31. De quo juramento meminit Petrus Bellug. in speculo princ. rubr. 8. & apud nos servari omnes sciunt.
- 7 Altera confirmatio fit, quando is qui donationem à Rege habet, Castri, jurisdictionis, seu alicujus rei ad Coronam spectantis, de juro, seu ad vitas, moritur; filius namque eius, seu nepos, si ei jure succedit, tenetur confirmationem petere intra sex menses, juxta dispositionem Ordin. lib. 2. tit. 38. §. 1. quam confirmationem per successionem, sive, per successiõem, idiomate nostro vocamus.
- 8 Altera confirmatio fit per Regem succedentem in regno, quæ dicitur, de Rey a Rey, de quibus per singula capita inferius agemus, ut clarius procedamus, quod nostrum præcipuum est propositum.
- 9 Illud etiam fieri frequenter omnes vident, ut quoties, seu per successionem aliquis donatarius succedit ultimo donatario, seu is supervixit uni & alteri Regi, semper, quoad confirmationes generales non fiunt, obtinet à Rege rescriptum, ut suis utatur donationibus, quoad fiant confirmationes: idque biennio tantum concedi solet de stylo, licet post finitum biennium reformetur: & an forma hujus rescripti rectè concipiatur, juxta leges hujus regni, per secretarios cameræ, postea declarabimus.

DECISIO III.

De confirmatione generali, quæ fit in comitiis publicis.

S U M M A.

1. Comititia publica tunc fiunt, quoties Rex videt expedire publica regni utilitati. Comititia tempore Romanorum, altera erant Curiata, altera Centuriata. Ibid. Curiata illa dicebantur, quæ ex curiis omne genus civium continebant. Ibid. Centuriata verò in quibus accersebantur cives ex sensu & ætate. Ibid.
2. Comititia publica solus Rex congregare potest, & convocat tres status regni, Ecclesiasticarum personarum, nobilium, & populorum, qui per suos procuratores compareant, & omnes hi de jure ad comititia vocantur. Procuratores procuratorum, civitatum, & oppidum Cabedo Pars II.

dorum examinantur per personam à Rege deputatam. Ibid.

3. Quando comititia celebrantur, si Rex, qui successit in regno, in vita patris Princeps juratus non fuit, populi jurant ipsi Regi fidelitatem, quod etiam prælati nomine suo, & totius status Ecclesiastici de consuetudine totius Hispania facere solent. Juramentum hoc fieri potest per procuratorem, si Rex consentiat. Ibid. Idem servatur in regno Francia. Ibid.
4. In comitiis publicis expediuntur omnia ad bonum publicum pertinentia, & decernuntur leges juxta ea, quæ Regi proponuntur.
5. In comitiis Rex jurat observare leges, & consuetudines regni, statuta civitatum, & earum privilegia. Per juramentum hoc emanat generalis confirmatio ad omnia supradicta. Ibid. Generalis confirmatio non extenditur ad id quod est invalidum. Ibid. Declaratur dictum Avilesij, & Rolandi. Ibidem.

Comititia publica (sic enim libet appellare ut Cortes, non curias, ut alij vocant, seu conventus generales trium ordinum regni, ut vocat Budæus in annot. prioribus ad pandect. in tit. de offic. proconsul.) tunc fiunt, quoties Rex videt expedire publicæ regni utilitati; erant autem comititia tempore Romanorum, curiata, & centuriata: Curiata illa dicebantur, quæ ex curiis continebant omne genus civium: Centuriata verò, in quibus solum accersebantur cives ex sensu & ætate. Fenestella de magistr. Rom. c. 7. Gell. noct. Atticar. lib. 5. c. 27. tradunt DD. in l. 2. D. de orig. jur. Nicolaus Grachus de comitiis, lib. 2. c. 1. Francisc. Polet. in hist. fori. Rom. lib. 3. c. 14. Covarr. pract. q. c. 4. n. 10. & si locus is id peteret, multa de hac materia adducere possemus, sed sufficit hæc tantum breviter attingere, reliqua in prædictis auctoribus lector inveniet.

Hæc comititia publica solus Rex congregare potest, & nullus alius inferior. Belluga in spec. pr. rub. 1. n. 3. & convocat tres status regni, Ecclesiasticarum personarum, nobilium, & populorum, cap. 1. in princ. ibi, habito ergo concilio, & c. de prohibita feud. alien. per Fridericum. Populus autem, cum non possit totus comparere, eligit duas personas ex qualibet civitate seu oppido, quæ vocantur procuratores de Cortes, & hi veniunt cum procurationibus sufficientibus, Avend. de exequend. mandat. lib. 2. cap. 10. num. 7. vers. quintum exemplum, & solent procurationes examinari per personam à Rege deputatam, qui semper unus est ex senatoribus Palatii, seu supremæ curiæ supplicationis, ut vidimus in comitiis factis, annis præteritis. De jure autem est, ut hi tres status semper ad comititia vocentur, ut per Chaffanæum de Burgund. in proæmio, verbo, Les gens des trois estats, num. 1. Rebuff. ad ll. Gall. tom. 2. tit. de ces act. art. 1. gloss. 3. in princ. Bellug. ubi supra.

In his comitiis, quando Rex, qui succedit in regno, in vita patris Princeps juratus, & declaratus non fuit, jurant populi ipsi regi fidelitatem, & prælati id etiam faciunt, de consuetudine totius Hispaniæ, nomine suo, & totius status Ecclesiastici, ut testatur Belluga ubi supra. Albertinus vir doctus in

cap. 1. de har. lib. 6. Alvarus Vaz consult. 100. numero 6. & 7. & ultim. Rebuff. de feud. in principio. Et iuramentum hoc per procuratorem fieri potest, si Rex consentiat, cap. uni. §. verum. de stat. regul. lib. 6. Rebuff. ubi supra, & eodem modo fit in regno Franciæ, ut tradit Ioannes Ferrault. in libello de privilegiis regni Francia, privilegio 10. maximè si habent terras, seu feuda temporalia à Rege. Henricus Bohic. in cap. ultim. de re judic. Bald. in pralud. feud. tradunt DD. in cap. solita. de majorit. & in cap. verum. de foro compet. Ioannes Ferrault. ubi supra, notat in specie Alvar. Vaz. dict. consult. 100. num. 6. & 7.

4. Multa autem in comitiis fiunt ob bonum publicum, & conservationem regni, quæ omnia refert latè Bellug. ubi supra, & ibi leges decernuntur juxta ea, quæ Regi proponuntur, ut per Rebuff. ad ll. Gall. tom. 1. in proæm. numero 4. quamvis leges possit Rex facere per se, quando velit, ut notat Belluga ubi supra, rubr. 2. num. 2. tradit Salon. in proæmio legum Tauri. num. 457. refert Salon. Junior quæst. 6. n. 29. Rebuffus ubi supra.

5. Inter alia, quæ fiunt in comitiis, est, quod Rex quando ei jurant populi fidelitatem, jurat & ipse conservare, & observare leges, & consuetudines regni, statuta civitatum, & earum privilegia, Bellug. ubi supra. & per hoc iuramentum emanat generalis confirmatio ad omnia suprascripta. Rebuff. in concord. rubr. de regia ad pralatur. nominat. verbo, confirmationes, Aviles prator. cap. 17. in verbo. proverb. numero 3. & ante eos Bald. conf. 86. per totum vol. 3. Quæ tamen generalis confirmatio non extenditur ad statuta injusta, & nulla, ut notant Bart. & DD. in l. 1. D. de iis qui sunt sui, vel alieni jur. Avil. ubi supra, num. 4. adeo ut etiam si Rex aliqua excipiat statuta, seu privilegia tamquam injusta, non ob id confirmata videntur alia quæ sunt injusta, quia confirmatio hæc generalis non extenditur ad id quod est invalidum, Alex. conf. 38. vol. 4. tradit Ant. Gabr. commun. opinio. tit. de statutis conclus. 10. Quamvis autem Aviles dicat, quod per hanc generalem confirmationem non tenentur civitates iterum confirmationem aliam petere, & alleget Roland. conf. 29. numero 32. id de consuetudine nostri regni admitti potest in statutis, non in privilegiis concessis à Regibus, civitatibus, & oppidis, seu conciliis, & super quibus emanarunt rescripta in forma styli: hæc namque confirmationem per Regem in forma speciali, tempore ab eo statuto requirunt, sive quando per officiales civitatum, oppidorum & conciliorum petitur, & ita servatur.

DECISIO IV.

De confirmatione, quæ fit per successionem.

S U M M Æ.

1. Confirmatio per successionem, quando & quomodo fiat.
Successor in bonis Regiæ coronæ tenetur petere confirmationem intra sex menses à die mortis ultimi possessoris. Ibid. & num. 4.
2. Donatio triplex est, vel ad vitam donatarij tan-

tum, & hæc non porrigitur ultra: vel ad vitam concedentis & cuiusvis alterius, vel perpetuò: semper tamen regulatur secundum formam legis mentalis.

3. Donatio ad vitam donatarij, illo mortuo extinguitur, & si Rex iterum velit successoribus bona donare, nova dicitur donatio.
4. Succedens virtute donationis factæ, ad vitam donatarij, & alterius tantum, tenetur confirmationem petere intra sex menses.
5. Hoc idem servatur in eo qui succedit per donationem de juro, & perpetuo concessam.
6. Assignatur ratio, ob quam fiunt hæc confirmationes.
7. Mortuo Duce, Marchione aut Comite confirmatio à successore peti debet, & ita servatur in regno Castella.
8. Successor non tenetur confirmationem petere, nisi bona possideat: aliter non currit illi tempus.
9. Confirmatio nihil operatur, nisi prædecessor bona possederit tempore mortis suæ.
10. Successor non tenetur confirmationem petere ante tempus sex mensium.
Designatio temporis denotat consummationem, & temporis complementum. Ibid.
11. Pendente lite, & re facta litigiosa, non tenetur successor petere confirmationem, nec currit ei tempus, nec pœnam incurrit.
Confirmatio facta de re litigiosa apposta etiam clausula (de plenitudine potestatis) est nulla, & surreptitia, secus si de litigiosa facta sit mentio. Ibidem.
12. Res litigiosa quando dicatur, remissivè.
Mota lite super possessione, an res efficiatur litigiosa, remissivè. Ibid.
13. Si regnum vacet, & non sit Rex à quo peti possit confirmatio, successor non incidit in pœnam, nec ei currit tempus.
14. Licet minori succedenti in bonis Regiæ coronæ merito jure currat tempus, petita tamen restitutione ei subveniri potest.
15. Successor, qui finitis sex mensibus confirmationem non petit, incurrit pœnam ab Ordin. præfixam: quod si illam intra annum non petierit, donatio in eius vita efficitur nulla.
Hoc tamen ultimum de stylo non servatur, imò quocumque tempore petitur confirmatio, conceditur, dummodo gabella Regi debita solvatur: secus tamen si in contradictorio judicio hoc apponatur. Ibidem.
16. Confirmatio per successionem, quando nihil novi addit veteri confirmationi, nova non dicitur.
17. Quando & quomodo peti debeat confirmatio.

Confirmatio per successionem, quam nostri per successão vocant, tunc fit, quando aliquis donatarius Regis moritur, relicto successore, juxta formam legis mentalis, & eius declarationes, cuius legis mentalis fit mentio in lib. 2. Ordin. tit. 35. Is enim successor tenetur intra sex menses à die mortis ultimi possessoris petere confirmationem à Rege per successionem, ut disponit Ordin. libro 2. titul. 28. in §. 1.

Quod ut clariùs intelligatur, sciendum est, 2. donationes per Regem in hoc regno solere fieri, aut ad vitam donatarij, ut colligitur ex d. Ordin.

in principio, notat Alvar. Vaz de jure emphyt. 1. part. quest. 50. nu. 23. hoc expresso in donatione per hæc verba, *em sua vida samente*, vel simpliciter, sine illis verbis: & tunc etiam non porrigitur donatio ultra vitam accipientis, ut receptum esse in nostro regno testatur Vaz ubi supra, ex verbis præd. Ordin. ut ipse ponderat; quem legito.

Altero modo fiunt ad vitam concedentis, & alterius, nempe filij, aut fratris, seu cujuscvis alij, ut Regi placet; patet ex dicta Ordinatione.

Aut verò fiunt perpetuò, quod apud nos de juro & herdade dicitur, semper tamen regulantur hæc donationes, quoquo modo fiant, secundum formam legis mentalis, ut diximus.

3 Quando donationes fiunt primo modo, ad vitam solum donatarij, illo mortuo, non amplius est quod confirmantur; extincta namque est donatio, & redeunt bona ad coronam Regiam, seu jurisdictionem, aut quid aliud, quod à Regia liberalitate processit: & si Rex vult iterum donare filio, aut alteri, nova donatio dicitur, & nova concessio, patet ex Ordin. lib. 2. tit. 35. §. 1. & aliis.

4 Si verò fit secundo modo, ad vitam donatarij, & filij, seu fratris, vel alterius, ille qui succedit virtute donationis, tenetur confirmationem petere intra sex menses, juxta supradictam Ordinationem, Ord. libro 2. tit. 38. §. 1. & est proprius casus præd. Ordinationis.

5 Sic similiter quando fiunt Ordinationes de juro, & perpetuò, per successorem, quoties contingit succedere, confirmatio peti debet intra illud tempus sex mensium.

6 Harum autem confirmationum per successionem ratio illa est, ut clarè innotescat Regi per legitimam justificationem, quæ fieri debet coram iudice justificationum, qui vocantur *iniz. das. justificações*, illum qui successit, esse filium legitimum masculinum, & habere alias qualitates contentas in Ordin. lib. 2. tit. 35. juxta declarationes legis mentalis; vel habere qualitates requisitas in donationibus, quas confirmare intendit, quas debet probare filius. Afflict. in cap. 1. §. sancimus, numer. 3. quo temp. miles. Et postquam hoc liquidò constat, confirmatur donatio per successionem, & diploma Regium in forma styli fit.

Altera ratio est, ut successor in bonis Coronæ Regem donantem recognoscat, à cujus corona donationem habet, similiter ut fit in feudis, juxta text. in cap. Imperialem, §. praterea O. 1. cap. 1. ubi Doctores de capitul. Corradi. cap. 1. quo tempore mil. & sic qui petit hanc confirmationem, recognitionem hanc facit.

7 Sic similiter in regno Castellæ, mortuo Duce, Marchione, aut Comite, confirmationem dignitatis à Rege petendam esse, & hanc vigere consuetudinem in illo regno testatur Soares. l. quoniam in prioribus, in declarat. ad ll. regni 1. dubio. n. 4. Valasc. de jur. emphyt. q. 40. num. 26. facit quod tradit Rebuffus de feudis in princ.

8 Declara tamen hanc confirmationem per successionem, non teneri successorem petere, nisi bona possideat, aliter non currit illi tempus, ita expressè disponit Ordin. dict. tit. 38. Paragrapho 1. ibi, *por estarem em posse das terras*, Bald. in l. solemnibus, num. 5. C. de rei vendicat. Anchar. cons. 174. num. 5.

Cabedo Pars II.

Insuper necesse est, ut prædecessor eas possederit, 9 aliter confirmatio nihil operatur, & sic in confirmationibus antiquis, maximè à tempore Alfonsi quinti Regis Lusitanæ, semper hæc clausula posita fuit in confirmationibus, (si ille per cujus obitum terræ vacarunt, eas possidebat tempore mortis suæ) quæ clausula necessaria est. Afflict. in cap. 1. num. 4. quæ sit prima causa benefic. amit. in feud. Guilhelm. in cap. Rainutius, verbo, mortuo itaque testatore, O. 2. num. 69. & seq. & ita in facto vidi agitatum.

Secundò declaratur, ut non teneatur successor 10 ante tempus sex mensium. Ordin. titulo 38. d. §. 1. ibi, *a te seis meses primeros seguintes*, ergo non antea. Afflict. ubi proximè, num. 1. quod ita consuluisset Alfonso Neapolitano Regi, inquit; designatio namque temporis denotat consummationem & complementum temporis, l. in omnibus, D. de act. & obligat. cap. ad nostram, de reg. clar. l. 3. Paragrapho minorem, D. de minor. Archidiacon. in cap. si annum, de judic. libro 6. Cosmas in pragmatica. tit. de pacif. possess. Gloss. verbo, Triennio. tradit Afflict. ubi supra, num. 6.

Tertiò declaratur, nisi successoris lis moveatur 11 super bonis donatis à Rege: pendente namque lite, & re facta litigiosa, non tenetur confirmationem petere, nec ei currit tempus, nec pœnam incurrit; imò confirmatio facta de re litigiosa erit subreptitia, & ob id nulla. cap. 1. ubi DD. de confirm. util. Afflict. ubi supra, numero 3. Et in tantum est nulla, cum non fuerit de litigio facta mentio, quòd etiam si apponatur in confirmatione clausula, *de plenitudine potestatis*, quæ omnes defectus supplet, non ob id desinit esse nulla, secundum Ias. in l. more, numero 35. D. de jurisd. omnium jud.

Quando autem res efficiatur litigiosa, vide per 12 DD. in l. 1. C. de litig. ordin. libro 4. titulo 10. Covarruv. pract. quest. cap. 15. numero 6. Guido decif. 337. & an, quando super possessione movetur lis, efficiatur litigiosa? ubi Gloss. in dict. cap. 1. ubi Abb. & Dec. quod tamen non est præsentis speculationis.

Declaratur itidem, ut successor non incidat in 13 pœnam, nec ei tempus currat, si regnum vacat & non est Rex, à quo possit petere confirmationem, ita expressè in feudo tenet Afflict. ubi sup. num. 5. de quo nos inferiùs agemus.

Illud autem adverte, quòd etsi minori mero 14 jure currat tempus à dict. Ordin. præfixum, cap. Imperialem, §. praterea, de prohibita feudi alienat. per Freder. tamen restitutione petita ei subveniri poterit, Afflict. ubi supra, num. 7. Quemadmodum in emphyteusi tradit Cald. de renovat. quest. 5. numero 22.

Finitis autem sex mensibus, si successor confir- 15 mationem non petat, incurrit pœnam præfixam à prædicta Ordin. Et si intra annum eam non petierit, donatio in vita successoris nulla est, hoc tamen ultimum de consuetudine Reges nostri non faciunt. Rebuffus de feudis, versicul. sexto. Imò quocumque tempore petitur hæc confirmatio, conceditur, dum successor solvat jura Regi debita in Cancellaria, seu gabellas, Feudistæ relevium vocant, ut per Garcium Gallecium de meliorament. cap. 13. num. 50. ut disponit prædicta Ordin. imò

multoties filij, seu nepotes petunt confirmationem, quam pater & avus nō petierunt, & Rex eam concedit, soluta gabella, seu relevio, quod solvere tenebatur prædictus pater, & avus, & sic servat stylus, qui conformis est ei, quem in regno Neapolitano circa feuda servari testatur Afflic. in d. cap. 1. qua prima causa, num. 5. in fin. & in cap. 1. quo tempore mil. Si tamen in contradictorio iudicio hoc donatario opponeretur, fortassis mero jure auditi opponens deberet, & Ordinationis pœnæ locus erit, & invalida remanebit donatio, ut Ordin. disponit.

16 Et illud nota, quod hæ confirmationes per successionem, quando nihil novi addunt veteri donationi, non dicuntur donationes novæ, ut tradit Gamma decis. 47. num. 3. ex quo decisam fuisse in senatu quæstionem dubiam refert, tradit doctissimus Barbosa in l. quia tale, à num. 79. D. solut. matrim. cum seq.

17 Petitur autem confirmatio hæc, quando successor succedit quocumque tempore, à Rege, oblato libello supplicatorio in mensa senatorum palatij; in qua petitione auditur Regiæ coronæ procurator, qui videt Scripturas donationum proprias, non autem transumptas; & si dubio carent, conceditur confirmatio, facta justificatione omnium qualitatum requisitarum in prædictis donationibus coram iudice justificationum, ut supra diximus; & fiunt Scripturæ in forma styli: si autem dubia aliqua continent, per Regium procuratorem proponuntur, & sic examinantur, secundum quod de jure est: & donatariis maximè per hoc consulitur, habent enim tunc donationes clarissimas examinatas, & currentes (ut dicunt) & consulitur etiam Regiæ coronæ: videt namque procurator illius per illas an vacent bona, an verò adhuc successorii deferantur.

DECISIO V.

De confirmatione, quæ fit per Regem succedentem in regno.

S U M M Æ.

1. Confirmatio, quæ fit per Regem succedentem in regno (quæ vulgò vocatur de Rey a Rey) qualis sit.
2. Confirmatio hæc non fit, nisi quando Rex id statuit, & ex senatoribus palatij eligit nonnullos ad examinandas donationes, qui decernunt quæ debeant confirmari.
3. Donationes factæ per Regem alicui sibi, & nepoti, seu perpetuò, tot censentur donationes, quot sunt personæ quæ ad bona donata vocantur. Regia corona numquam moritur, sed semper una & eadem est. Ibid.
4. Rex Ioannes Secundus statuit confirmationes generales donationum bonorum Regiæ coronæ, & quod absque confirmatione donationes non valerent. Deficiente lege, consuetudo pro lege habetur. Ibid.
5. Assignantur rationes aliqua, ob quas hoc statutum fuit. Donatio bonorum Regiæ coronæ facta per Regem

in præjudicium successorum regulariter non valet, nisi in eius vita; & illius morte finitur. Ibid. Alienatio bonorum restitutioni subjectorum, non valet. Ibidem.

6. Referuntur verba Chronica Regis Ioannis II.
7. Tenor Regiæ provisionis, per quam designantur confirmationes, ponitur.

Confirmatio altera est, quæ fit per Regem succedentem in regno, mortuo Rege prædecessore, & vocatur vulgariter, confirmatio de Rey a Rey eò quod Rex, qui succedit, confirmat, & ab eo petitur confirmatio. Quæ quidem confirmatio non fit, nisi quando Rex id decernit, & statuit, deputatis ad id personis ex numero senatorum palatij, qui in examinandis prædictis donationibus, & decernendo quæ debeant confirmari, audito Regiæ coronæ procuratore, in casibus dubiis tantum pronuntiant: & ob id dicuntur hæ generales confirmationes: fiunt autem à Rege in regno succedente, ut donatarij recognoscant novum Regem, à cuius Corona, quæ semper una & eadem est, donationes habent, Rebuff. circa similem consuetudinem Regni Franciæ, in tract. de feudis, versic. sexto.

Quando enim Rex donationem facit alicui, sibi, & filio, & nepoti, seu perpetuò de juro, & hereditate, tot censentur donationes, quot sunt personæ, quæ ad bona donata vocantur per Regem: & ita unusquisque ex successoribus censetur esse Regis donatarius, & donationem immediatè ab ipso Rege obtinere. Soares in quæst. majoratus, numero 18. Gregor. Lopez l. 23. tit. 13. part. 2. gloss. omenagen. Molin. de primogeniis, libro 4. cap. 15. num. 88. Ea enim quæ per Regem donata sunt, semper ab ipsa Regia corona donata dicuntur. Cum autem Regia corona numquam moriatur. Molina ubi sup. n. 47. merito statutum fuit, quod Regem succedentem in regno donatarius coronæ recognoscat; confirmationem ab eo petendo; eoque jure utimur in hoc regno, à tempore Ioannis II. Regis hujus regni, qui id statuit in comitiis factis Eboræ, ut legitur in eius Chronica cap. 5.

Insit enim, ut donationes Regiæ, mortuo Rege, per Regem successorem confirmarentur, & donatarij confirmationem peterent, & absque tali confirmatione invalidæ essent, quod cum in Chronica sit, adhibenda ei fides est. Gloss. & DD. in cap. inter dilectos, de fide instrument. Roland. consil. 2. numer. 62. volum. 1. Valasc. de jure emphyt. quæst. 9. numero 28. & plures alij, quos ipsi referunt, & inferius dicam.

Et de jure hoc etiam servatur, per text. in cap. Imperialem, §. praterea O. 1. de prohib. feud. alienat. per Frider. Baldus loquens de privilegiis in l. ex verbis. C. de donat. inter vir. & uxor. Iason cons. 74. libr. 1. Gozadin. cons. 9. num. 37. Menoch. cons. 1. numero 403. Afflic. de feudo loquens, cap. 1. in principio, num. 1. qua fit prima causa benef. & quamvis de hac confirmatione non habeamus ordinationem expressè loquentem, habemus tamen consuetudinem regni, quæ deficiente lege nobis pro lege est. Ordin. lib. 3. tit. 64. in principio, & multæ Ordin. per transitum loquendo, semper hanc præsupponunt confirmationem intervenire debere in donationibus & privilegiis. Ordin. libr. 2. tit. 45. §. 1. & lib. 2.

lib. 2. tit. 38. §. 1. & lib. 2. tit. 48. §. 8. & lib. 5. tit. 104. §. 1. & d. lib. 2. tit. 45. §. 19. & 34. & §. 56. & lib. 5. tit. 91. §. 2. & d. lib. 1. tit. 37. in principio.

Statutum autem hoc fuit, tum ut examinarentur donationes, in quibus multoties, temporibus currentibus, necessariæ sunt declarationes & limitationes, quas an Rex possit facere inferius tractabimus; tum etiam (ut mihi videtur) quia Rex non potest regulariter alienare bona Coronæ, in præjudicium successorum; & si alienat, valent solum in vita Regis donantis, & eius morte expirant, & finiuntur donationes, ex eo, quia cum sint bona subiecta restitutioni, alienatio non valet. l. Peto. §. pradium, D. de legat. 2. l. ultim. §. fin autem. Cod. communia de legat. tradunt in specie in cap. intellecto. per illum text. de iurejur. Felin. in cap. ad audientiam, numero 4. de prescript. & ob id Rex successor solet has donationes confirmare, quæ si validæ essent, non egerent confirmatione.

Poterunt etiam assignari rationes illæ, quibus Rex Ioannes II. motus confirmationes has statuit, quæ inferius ponuntur.

Verba autem Chronicæ Regis Ioannis II. hæc sunt:

6 E asi el Rey determinou que as confirmações que havia de fazer não fossem geraes, como os Reys seus antecessores costumavão, mas que todas as pessoas de qualquer estado, condição, & preeminencia que fossem, assi Ecclesiasticas, como seculares, & todas as igrejas, mosteiros, & casas piedosas de seus reynos, com todas as cidades, villas, & lugares a certo tempo viessem particularmente offerecer aos officiaes deputados de suas confirmações, as doações, graças, & privilegios que tivessem, pera delles confirmar os que razão, & justiça lhe parecesse, & não o cumprindo, queda hi em diante perdessem a graça de tudo, & a cousa que a el Rey pera isso principalmente moveo foi parecer lhe necessario ver as doações, & cousas todas dos grandes, & senhores fidalgos, & cavalheiros de seu reynos, por ser certificado que em suas terras & nos lugares as extendião a mais tempo, & pera mais qualidades do que as graças dellas lhes davão lugar, & assi pera não confirmar pes generalidade muitas cousas que os Reys passados, principalmente el Rey Dom Afonso seu padre, quasi constrangido outorgara em tempos de necessidades, & a frontas que passara que de direito & razão antes se devião revogar, que consentir, nem confirmar, & assi pera renovar em nova letra privilegios, & liberdades antigamente concedidas, que por sua velhice ia senão podião ler.

7 Tenor autem Regiæ provisionis, per quam designantur confirmationes, is est:

Dom Philippe, &c. faço saber aos que esta carta virem, que eu foi requerido pellos grandes de meus Reynos & Senhorios, Fidalgos, Cavaleiros, & povos de cidades, villas & lugares delles, & assi pellos Prelados, Abbades & pessoas Ecclesiasticas, a que por el Rey meu senhor, & payque sancta gloria aia, & pellos Reys passados meus antecessores foram feitas doações, & merces de terras, jurisdigões, dadas de officios, padroados de igrejas, alcaldarias mores, reguengos, rendas, foros, directos privilegios, graças, liberdades, tenças, & officios assi da justiça, como da minha fazenda, & outras cousas da Coroa de meus Reynos, & Senhorios que lhe confirmasse as cartas, & doações, & provisões, que dellas tem, & lhe foram passadas pellos Reys meus antecessores: & porque minha

tenção, he que o negocio do despacho das confirmações se faça como seia mais serviço de nosso Senhor, & meu, & bem dos ditos meus Reynos, o que se ate qui não fez por algũ u cousas, & respeito, que pera isso ouve ordenciora pessoas que seião deputados deste negocio, as quaes hão de residir, & ser presentes em minha Corte, pera verem, & examinarem todas as cartas, provisões, & papeis outros de qualquer qualidade que seião, que por mim aião de ser confirmados, & me darem de tudo inteira relação, pello que por esta presente carta em comendo muito aos Prelados, Abbades, & pessoas Ecclesiasticas esta cidade de Lisboa, & sua comarca que que enviem a entregar a N. fidalgo de minha casa, & meu Secretario, & Escrivão das confirmações todas as cartas, & provisões, & doações, & outras cousas que tiverem pera confirmar, & mando aos Fidalgos, Cavaleiros, & quaesquer outras pessoas de qualquer estado, & condição que seião que forem moradores na dita cidade, & sua comarca, & nella residirem, onde tenho mandado que o despacho das confirmações comece que de tantos dias de tal mez, que vendeste presente anno de tantos, em diãte a te tal dia de tal mez do dito anno enviem isso mesmo entregar ao dito Secretario as cartas, & provisões que tiverem de cada hũa das cousas acima declaradas, que lhe fossem dadas, & outorgadas pellos Reys passados, o qual lhe passara seus conhecimentos por elle afinados, em que ira declarando a sustancia de cada hũa das cartas, & provisões que lhe forem entregues pellos quaes cobhecimentos ey por bem que em quanto lhas não confirmar possão usar, & usarem de todo o contheudo nellas, & mando a N. contador de minha fazenda nesta cidade, que faça logo notificar nella, & nos lugares de sua comarca esta minha carta pera vir a noticia de todos, & venhão, ou mandem requerer a confirmação das cousas que tiverem, qui por mim ouverem de ser confirmadas, sendo certo que não as entregando no termo atras declarado, que depois de passado, não mostrando conhecimentos de como as entregarão não poderão usar, em usarão mais de cousas que pellas ditas cartas, & provisões tiverem, & possuirem, nem terão vigor algum, ate averem minha confirmação, o que ficara a mim resguardado de lhes confirmar se minha merce for, porque por esta o ey assi por bem, & mando que assim se cumpra, por não virem no tempo que lhe nella por mim he limitado, & o dito contador fara registrar esta carta no titulo dos registros da contadoria da dita cidade depois de ser notificada, pera as pessoas que suas cartas & provisões deixarem de mandar as confirmações no dito termo, não poderem contra isso allegar razão algũa, & faça autos da notificação que assi fixer nos lugares necessarios, que emuiara a entregar ao dito N. Secretario pera se saber como assi se comprio. Dada nesta cidade de Lisboa a tantos de tal mez de tal anno, &c.

DECISIO VI.

Quid fiat in hoc regno per donatarios, antequam Rex successor decernat, vel le confirmare donationes?

SUMMÆ.

1. Donatarij solent impetrare Regiam provisionem, ut suis donationibus uti possint, quoad Rex generaliter confirmet.

- Quis ordo, & stylus sit servandus in petitione prædictæ Regiæ provisionis. Ibid.
2. Tenor Regiæ provisionis ponitur.
 3. Provisio hæc quando, & in quo casu debeat concedi.
 4. Rex ob aliquas rationes potest prorogare tempus, ab Ordinatore præfixum, illi, qui per successionem confirmationem petit.

ANte tempus confirmationum, solent donatarii Coronæ sibi particulariter providere de Regiæ provisione, ut utantur suis donationibus & privilegiis, quoad Rex confirmet generaliter: & hoc solet peti oblato libello supplicatorio in mensa senatorum palatii; qui audito Regiæ coronæ procuratore, concedunt id per annum, seu biennij tempus adiecta semper clausula, si prius Rex in confirmationibus non sit. quæ confirmationes sunt illæ generales, de quibus superiore capite diximus; & si intra illum annum, seu biennium non sit Rex in confirmationibus, concedunt alterum biennium, & alterum, donec Rex confirmationes denuntiat: tunc namque præsentatis donationibus, in manibus scribæ illarum, & data ab eo certitudine continente, quod donationes apud ipsum manent, utitur donatarius prædictis donationibus omni tempore, in quantum Rex non confirmat; tenor autem Regiæ provisionis, qua particulariter id conceditur, talis est:

2. *Eu el Rey faço saber aos que este alvara virem, que avendo respeito ao que na petição atraz escrita diz N. E visto as cousas que allega, ey por bem, & me praz, que por tempo de hum anno possa usar de sua jurisdição de que esta em posse, & que tem por suas doações sios lugares que na dita petição faz menção: & isto não estando eu primero em despacho de confirmações: & mando as justicias, officiaes, & pessoas aque este alvara for mostrando, & aquê o conhecimento dello pertencer, que o cumprão, & guardem, & fação inteiramente cumprir, & guardar, como se nelle contem, sem duvida, nem embargo algum que lho seia posto, porque afitimo ey por meu servico, &c.*

Eu el Rey faço saber aos que este alvara virem, que eu ey por bem, & me praz, que N. possa usar, & use por tempo de dous annos mais, alem do tempo que lheia foi concedido da jurisdição, que por suas doações tem nos lugares que em sua petição faz menção, assi & da maneira que da dita jurisdição tem usado, pellas provisões que pera isso lhe forão passadas, não estando eu primero em despacho de confirmações, &c.

3. Sed illud advertendum est, quod hæc Regiæ provisio tunc demum conceditur, quando donationes confirmandæ sunt per generalem confirmationem, de Rey a Rey (ut dicunt.) Quando verò erant confirmandæ per successionem, non convenit hæc provisio nec conveniens est, ut detur, eò quod illa altera solet dari, in quantum Rex non est in confirmationibus generalibus, quæ non fiunt (ut superiore capite diximus) nisi tempore statuto, & determinato: & ob id antequam tempus illud decernatur, conveniens est, quod Rex particulariter unicuique facultatem illam concedat, ut possit uti suis donationibus, usque ad ipse sit in confirmationibus. At in confirmatione, quæ fit per successionem, omni tempore, cum moritur qui possidebat, per successorem petitur, & peti debet; & sic concedenda est confirmatio, non verò dandum est ei tem-

pus, quoad Rex confirmet generaliter: improprie namque hoc applicatur illi casui. Et hoc nota, quia sæpè in his erratur: & hæc est vera practica.

Non tamen omitto, quod si aliquam ob rationem velit Rex, si id ei petatur, prorogare illi, qui confirmationem per successionem petit tempus præfixum ab Ordinatione, id possit facere, dum tamen provisio aliis verbis concipiatur, nempe his:

Eu el Rey faço saber aos que este alvara virem, que eu ey por bem, & me praz, que N. possa sem embargo de não confirmar suas doações per socceção, dentro nos seis meses da ordenação, usar dellas, & da jurisdição, de que esta em posse, que tem por suas doações nos lugares de que em sua petição faz menção por tempo de hum anno & isto ei asim por bem, & me praz, sem embargo da Ordin. em contrario, & mando as justicias, &c.

Postea datur alius annus, & alius, juxta prædicta: de quo tamen cogita, nam hoc casu dispensatio hæc raro fieri debet; non enim est par ratio in hoc, & in altero, quando expectantur confirmationes generales, ex superius resolutis.

DECISIO VII.

De Regno.

S U M M Æ.

1. Regnum Lusitania caput est omnium bonorum Regiæ coronæ.
Regnum Lusitania successione deferri solet, & non electione. Ibid.
2. Regnum Lusitania quando devenit ad transversales per successionem.
3. Regnum Polonia electione populi deferri solet.
Electio regni debet fieri in publicis regni comitiis, & si tumultuariè fiat ipso jure non valet.
4. Regnum Lusitania liberum est & exemptum, non recognoscens superiorem in temporalibus.
Qui dignitatem habet à majiori præferri debet. Ibidem.
In Provinciali omnium Provinciarum, quod est Roma, scripta sunt regna omnia quo ordine præcedere debeant. Ibidem.

VHis his, quæ superius diximus, quæ tamquam præludia habenda sunt, restat, ut materiam propriam aggrediamur, & à regno ipso exordium sumamus.

Regnum Lusitanicæ caput est omnium bonorum Regiæ coronæ, ut in simili de regno Hispaniæ tradit Molina de primogen. libro 1. cap. 2. numero 9. & numero 16. quod an successione, an verò electione deferatur, in facto dubitari contigit, & relicta disputatione, illud certius & communius est, regnum Lusitanicæ successione deferri, & non electione, cap. grandi (qui text. loquitur in regno Lusitanicæ) & ibi Doctores de supplenda negligent. prælat. lib. 6.

Idque non semel in regno nostro contigit. Primò, in successione Regis Alfonsi tertij, qui successit Sanctio fratri, cognomento, Capello, decedenti sine liberis, & de hac successione loquitur text.

in dict. cap. grandi. Secundò in successione Emanuelis Regis, qui successit Ioanni secundo tamquam proximiori consanguineo. Erant enim filij duorum fratrum; Ioannes nempe filius Alfonso V. Regis Lusitaniæ, & Emanuel filius Infantis Ferdinandi Ducis Pacis-Iuliæ, & Magistri Ordinis D. Iacobi de Spata, & de Avis: ambo filij Edoardi Regis Portugaliæ. Tertio in successione Henrici Cardinalis, qui successit in regno Regi Sebastiano. Quarto in successione Regis Philippi primi; qui successit in regno Lusitaniæ prædicto Henrico Regi, eius auunculo; erat namque Henricus frater Elisabeth Imperatricis, matris Regis Philippi, ambo filij Emanuelis Regis Lusitaniæ; ita ut Philippus tamquam nepos prædicti Emanuelis Regis, & nepos Henrici ex sorore, successerit in regno hoc Lusitaniæ.

Non obstat, quòd tempore Ioannis primi, regnum ad illum devenerit populi electione; id namque eo tempore, aliquibus rationibus iuridicè fuisse factum, nonnulli illius temporis Iuris periti existimarunt, ut per Costam *de successione regni Portugal. pag. 141.* Quamvis non defuerint etiam illo eodem tempore, qui contrarium opinati fuerint, ut constat ex Chronica eiusdem Regis Ioannis primi, & tandem dubium armis diffinitum fuit prælio illo celebri, commisso inter Ioannem primum Castellæ Regem & alterum Ioannem Portugaliæ, qui tunc temporis solum defensor regni appellabatur.

3 Si autem electione populi regnum aliquod deferatur, ut est regnum Poloniæ, non tumultuariè, nec ad populi tumultuarium clamorem electio fieri debet: si enim eo modo fiat, electio nulla est ipso jure, per text. *in l. si constat. D. de appell. ubi Paul. num. 2. qui allegat l. & si privatis. D. qui & à quibus. O. 2. de electione.* Debet namque fieri in publicis Regni Comitibus, ut factum fuit tempore Ioannis primi Lusitaniæ Regis, Conimbricæ; & ego vidi instrumentum electionis, in publico Regni archivio, signatum per omnes procuratores civitatum & oppidorum Regni.

4 Regnum autem nostrum, liberum, & exemptum est, non recognoscens Imperatorem, nec alium in temporalibus, Gloss. *in cap. Adrianus 63. distinct.* & sic præcedit regna feudalia: nam qui dignitatem habet à majori, præferri debet, *l. 2. D. de albo scribendo. Iason. in l. 2. Paragrapho prius à numero 16. D. de vulgar. & exemptus præferatur non exempto, ut innuit cap. Apostolica, ad fin. de privilegii libro 6. & ibi Dominicus num. 5. Gloss. in cap. per tuas, de majorit. & obedient.* Et facit quod inquit Albert. *in rubr. D. de stat. hominum, ubi affirmat, se vidisse provinciale omnium provinciarum, quod est Romæ, ubi sunt scripta regna, quo ordine præcedere debeant, cui libro datur fides maxima, secundum Chassanæum in Catalogo gloria mundi. 5. part. considerat. 38. quod est notandum, quia vidimus in q. facti.*

DECISIO VIII.

Quando Regi competat administratio Regni, & iurisdictio.

S U M M Æ.

1. Rex unde dicatur.
Rex qui male regit, perdit nomen Regis, & dicitur tyrannus. Ibidem.
2. Reges à principio potestatem regendi a populo acceperunt.
3. Reges Hispania terras à Mauris possessas ab eorum faucibus eruerunt, & non recognoscunt Imperatorem.
4. Rex electus nondum coronatus habet auctoritatem, administrationem, & iurisditionem.
5. Quando duo sunt in discordia, quisnam sit verè electus, interim uterque administrat, donec unius electio confirmetur.
6. Rex ubi creatur, statim ei competunt Regalia, & omnia alia Principi reservata.
7. Rex dicitur electus, ubi primum est juratus: & nostri de antiquissima consuetudine in comitiis habent jus declarandi, & jurandi Principem successorem.
Rex antequam juretur, potest legitimare, administrare, & iurisditionem exercere. Ibidem.
In bonis Regia Corona, mortuo ultimo possessore, statim transit dominium in sequentem successorem. Ibidem.
8. Rex statim ubi est electus, intelligitur generalis dominus, & in eum committitur crimen læsæ majestatis.
9. A tempore electionis statim populi sunt subditi Regis electi.
Crimen læsæ majestatis non committitur nisi per subditos. Ibidem.
10. Mortuo ultimo Rege possessore, statim in sequentem successorem transit administratio Regni, & iurisdictio: & ita servatur apud nos, absque coronatione, & juramento.
11. Rex an acquirat possessionem regni, ingrediendo principalem civitatem sui Regni, causa apprehendendi possessionem Regni, vide remissivè.

Rex dicitur à regendo, quia res & jura Regni regere debet, ut *in 2. part. lib. 6. tit. 1. unde si malè regat, jam perdit nomen Regis, cap. scelus. 2. quest. 1. notat Archidiac. in cap. Regum, 23. q. 5.* Et malè regendo, magis dicitur tyrannus, quam Rex. Bald. *in l. eam qua col. 6. C. de fid. commiss. & in cap. 1. ad principium, de feudo marchia.* & ideo si Rex non benè regit, subditi non tenentur ad servitia, *l. 1. C. de const. princip. notatur in l. 2. D. de his qui sunt sui, vel. alien. jur. Bald. in proæm. for. sequitur Palatius in cap. per vestras, num. 43.*

Reges autem à principio, populi electione coepisse regere notum est, & ab eo potestatem regendi accepisse, *l. ex hoc jure. D. de justit. & jur. ubi DD. §. ex hoc jure, in sit. de jur. natur. l. 1. D. de mandat. Principum, tradit Alciat. omnino videndus, in l. bona civitatis, D. de verborum signific. Menchac. libro 1. illustr. qq. cap. 41. num. 29.*

Reges autem Hispaniæ terras à Mauris possessas, ab eorum faucibus eruerunt, ut superius diximus, & inquit glossa *in dict. cap. Adrianus 63. dist. quòd Reges Hispaniæ nō recognoscunt Imperatorem,*

rem, tradit Covarr. *pract. cap. 1. per totum.* Avendan. *de exequend. mand. lib. 1. c. 1. num. 7.* Laçarte *de decim. vendit. scholio 1. num. 2.*

4 Quando autem Imperator, vel Rex habeat administrationem & jurisdictionem in subditos, & auctoritatem, quæstionis est? & videtur, quod ante coronationem habeat auctoritatem, administrationem, & jurisdictionem, ex gloss. per text. ibi. in l. bene à Zenone. ubi DD. *C. de quadrienn. prescript. & Bart. & DD. in l. ex eo D. de testament. milit. & in l. sed reprobari. in princip. D. de excusat. tutorum.* Bart. in *extravag. ad reprimendum. versicul. Reges.* Bald. in *titul. de pace Constant. §. hoc quod nos.* Paul. *conf. 10 §. lib. 1.* quos refert & sequitur Bertachinus *de Episcop. libro 3. part. 4. 2. principal. num. 5. vers. quid de Imperatore,* & ibi concludit, quod capit jus ab electione, & idè electus nondum coronatus potest legitime, dare privilegia, revocare data à prædecessoribus, & facere condemnationes, ut ibi per Bart. & Bertachinum, & in eum secundum eisdem committitur crimen læsæ majestatis.

5 Ibi etiam tradunt, quod si duo sunt in discordia quis sit verè electus, interim uterque administrat, donec unius electio confirmetur faciunt tradita, per Bossium in *tit. de crimine læsæ majest. n. 82. & seq.* & ante eum Guillelm. *cap. Rainutius. verb. adjecta impuberi.*

Et an Regi competant Regalia, & omnia alia Principi reservata in eo regno, statim ubi creatur Rex? Dic, quod sic, ut per Bossium *de Regal. n. 3. pag. 670.* Intellige ubi creatur Rex, qui non recognoscit superiorem. Vaz *de jur. emphyt. quest. 8. n. 33.*

6 Sed quando dicatur creari, utrum statim ubi est electus? & an habeat jus statim ab electione, ubi illa requiritur? Dic quod sic: ut per Bart. *d. Extravag. versic. Reges.* sequitur Bertachinus *ubi supra,* ubi num. 4. dicit de Papa, quod statim cum eligitur, videtur confirmari, & idè statim administrat, gloss. in *cap. nihil de elect. per cap. ubi periculum. de elect. lib. 6.*

7 Et apud nos, an dicatur Rex electus, ubi juratur in comitiis, ut est apud nostrates antiquissima consuetudo jurandi, & declarandi Principem successorem in regno: & utrum antequam juretur, possit legitime, administrare, & jurisdictionem exercere? Dic quod sic; nam cum apud nos in bonis Regiæ coronæ, dominium statim, mortuo ultimo possessore transeat in sequentem, Costa *de successione regni, pag. 146. in versicul. videndum autem est.* Molin. *de primogen. lib. 1. cap. 3. num. 26.*

8 Idem est dicendum in regno, quod caput est omnium honorum Regiæ coronæ: juramentum autem, quod præstat Regi in comitiis, est de consuetudine ad fidelitatem ipsi Regi jurandam & præstandam; & ut Rex etiam juret servare regni consuetudines, & privilegia. Hinc est, quod Rex ante coronationem intelligitur generalis Dominus, statim ubi est electus; & idè in eum committitur crimen læsæ majestatis, & rebellionis, quod non committeretur, si esset privata persona. Ita tradit Bart. per illum text. *dict. Extravag. ad reprimendum. vers. Reges. n. 21.* habet enim, etiam nondum coronatus, administrationem, & potest administrare, & dare privilegia, & alia revocare, & facere condemnationes, ut ibi per Bart. qui tamen hoc limitat procedere, ubi electus fuit canonicè electus Rex Ro-

manorum, de quo ipse loquitur, & à Sede Apostolica confirmatus, seu approbatus. Nam ubi requiritur electio Imperatoris, aut Regis, jus Imperij seu regni transit ab electione, adè quod committens contra eum, incidit in crimen læsæ majestatis, ut per Bart. *ubi supra,* quem sequitur Bertachinus *de Episcop. lib. 3. 4. part. 2. principal. num. 5. d. vers. quid de Imperatore.*

Quod facit ad id, quod supra diximus; nam cum 9 ab eo tempore populi sibi subditi sint, committunt in eum crimen læsæ majestatis, quod non committitur nisi à subdito. *Clement. Pastoralis, de re jud. Bossius de crim. læsæ majest. vers. 34.* Bald. *l. 2. C. de fals. monet. Socin. conf. 22. libr. 1.* Oldradus *conf. 43.* & vide Boss. *ubi sup.* qui latè agit de hac quæstione.

Mortuo ergo Rege ultimo possessore, apud nos 10 statim in Regem sequentem successorem transit administratio regni, & jurisdictio, absque aliqua coronatione, & juramento: & ita servatur. Et vide Molinam *de primogen. lib. 1. cap. 20. & lib. 3. cap. 1. numero 21.*

Et an si Rex ingrediatur unam civitatem principalem sui Regni, causa apprehendendi possessionem totius Regni, acquirat possessionem totius Regni? vide *Laudensem de Principe, quest. 277.* refert Capicius *decis. 1. num. 14.* & in simili videndus est Tiraq. *de retract. lib. 1. gloss. 3. §. 36. num. 5.* Gramm. *decis. 71. num. 14.* Avendan. *de exequend. mand. lib. 1. cap. 1. num. 6. vers. ex hac ratione.* Quod de facto accidit.

DECISIO IX.

Quod Rex Lusitaniæ fundatam habeat intentionem in suo regno, circa oppida illius, & jurisdictionem.

S U M M Æ.

1. Mortuo Rege prædecessore, statim in sequentem transit administratio Regni. Rex noster Lusitaniæ fundatam habet intentionem in suo regno, circa jurisdictionem, & oppida illius. *Ibidem.* Jurisdictio semper præsumitur Regis esse, & à nemine exerceri potest absque eius mandato. *Ibid.* Creatio Magistratum ad Regem pertinet. *Ibid.*
2. Nullus habet in Regno jurisdictionem, nec ea uti potest, nisi donationem à Rege ostendat. Possessio, & præscriptio jurisdictionis licet immemorialis, non prodest, non ostenso titulo. *Ibidem.*
3. Hoc procedit non solum in personis secularibus, sed etiam in Ecclesiasticis, cujuscumque tituli, & dignitatis sint.
4. Privati jurisdictione, non restituuntur, quasi spoliati, nisi de titulo donationis Regiæ legitime docuerint.
5. Quando lex reprobat possessionem cum decreto irritante, non datur restitutio.
6. Sine possessione præscriptio non datur. Præscriptio, licet immemorialis, non juvat possessorem incapacem. *Ibid.*
7. Possessor jurisdictionis, qui non habet titulum à Rege, censetur mala fidei.

8. *Jurisdicção omnis, à Rege, tamquam e fonte procedit, & ad illius supremam potestatem pertinet.*
 9. *Domini terrarum, seu communitates non habent in jurisdictionalibus fundatam intentionem, nisi legitimum titulum ostendant.*

CUm apud nos, mortuo ultimo Rege predecessore, statim in sequentem transeat administratio regni, & jurisdicção, ut superius diximus, ab eo die Rex noster Lusitanæ habet de jure in terris regni sui fundatam intentionem, circa jurisdiccionem, oppida, civitates, & loca intra limites prædicti regni constituta, argum. text. in cap. si diligenti. ubi Abb. notab. 2. de præscr. Bart. in l. 1. in fin. D. de jurisdiccion. omnium judic. quos sequitur Alciat. in l. 1. in princ. n. 15. D. de acquirend. poss. ff. notatur ad l. de præcar. D. ad l. Rhod. de jact. & in l. bene à Zenone. Cod. de quadrien. præscript. & in cap. qua in Ecclesiasticum. de constitut. tenet Innocent. quem alij sequuntur in d. cap. si diligenti. Henricus & alij in cap. nimis. de jurejur. Ioan. Andr. & alij in cap. 1. de præscript. libr. 6. quos citat, & sequitur Palatius in repet. cap. 5. sed est pulchra dubitatio num. 43. Covarr. præct. cap. 1. n. 9. Soares allegat. 7. Avend. ubi supra. lib. 1. c. 1. Mombeltran. prætorum. cap. 1. num. 1. Valasc. quaest. 8. n. 21. cum aliis, facit l. Castella. 2. part. tit. 1. l. 2. Et adeò tota jurisdicção Regis est, ut per alium absque eius mandato exerceri non possit, nec per magistratus, quorum creatio ad Regem pertinet. l. 1. §. cum urbem. D. de officio præfect. urb. Chassan. de Burgund. rubr. 1. n. 101. cum seqq. l. 1. D. de constit. Principum. notat Dec. in l. 1. ad fin. D. de jurisdiccion. omnium jud. Andr. de Ifernina in proæmio constit. Neapolitan. & ibi Afflict. quaest. 3. Covarr. regula possessor. 2. part. §. 3. num. 3. facit Ordin. lib. 2. tit. 13. §. 1. cap. 1. qua sint Regal. Authen. de defens. civitat. §. nos igitur. colum. 3. Idem Covarr. præct. cap. 1. n. 10. conclus. 10. Valasc. de jur. emphyt. q. 8. num. 21. cum seqq. Et quòd intra limites regni jurisdicção tota Regis sit, maxima juris est præsumptio. Covarr. ubi proximè.

2 Hinc fit, quòd nullus in regno, jurisdiccionem hanc habere potest, nisi habeat donationem à Rege, nec ea uti. Ordin. lib. 2. tit. 45. nec quæcumque possessio & præscriptio, licet immemorialis illi proderit, non ostenso titulo, Ordin. ubi supra, §. 55. Est enim per prædictam Ordin. damnata talis possessio, non dato titulo, Valasc. ubi supra, num. 21. & reliqui Doctores supra allegati, & inferius dicemus.

3 Quod locum habet, non solum in personis sæcularibus, sed etiam in personis Ecclesiasticis: in his enim, sive sint prælati Ecclesiastici cujuscumque dignitatis, clerici, sive Magistri Ordinum, aut Prior Ordinis S. Ioannis Hierosolymitani, Commendatarij eiusdem Ordinis, sive alterius militaris, aut monasterium aliquod Monachorum, aut Monialium, jurisdiccionem non possunt habere in hoc regno, nisi à Rege donatam, & concessam, ita est Ordin. lib. 2. tit. 45. §. 1. Palat. d. repet. cap. 5. sed est pulchra dubitatio num. 49. ubi allegat Ordin. regni Castellæ l. 4. lib. 2. tit. 1. adeò, ut hujusmodi prælati, qui prætendunt habere jurisdiccionem sæcularem, & ea uti, teneantur ostendere titulum, id est, donationem Regiam propter juris resistentiam, quia scilicet resistit illis jus. Ord. d. §. 55. lib. 2. tit. 45. Nec audiri debet advocatus contrarium asserens, Boë-

rius decis. 8. Avend. d. cap. 1. num. 7. Valasc. d. q. 8. num. 27. ad fin. & est apud nos expressum in regimento da fazenda, in cap. 4. fol. 2.

Hinc est, quòd si officialis, seu magistratus Regius reassumant sibi jurisdiccionem, & non permittant prælati, seu aliis donatariis sæcularibus ea uti, imò privent illos jurisdiccionem, cujus statim titulum non ostenderint, utique nec prælati, nec donatarij restituentur quasi spoliati nisi legitime docuerint de titulo donationis Regiæ; nec eis proderit possessio aliqua, seu præscriptio. Valasc. q. 8. n. 27. cum seqq. Et ante eum Bossius tit. de Principe. n. 324.

Quia quando lex reprobat possessionem, cum decreto irritante, ut facit præd. Ordin. non datur restitutio propter infectam, & damnatam possessionem, ex Rota antiquiori 4. & antiqua 56. & in nov. 16. sub tit. de restitut. spoliat. Valasc. ubi supra. latè num. 27. & propterea Rex non dicitur hoc casu spoliare.

Diximus autem, quòd eis non prodest præscriptio, nec possessio, quia præd. Ordin. omnem possessionem damnat, & inficit, & sine possessione nulla datur præscriptio, reg. sine possessione. de reg. jur. libro 6. & lex id potest facere, ut tradit Menchac. de success. creat. 1. part. lib. 1. §. 10. n. 22. refert Laçarte de decima venditionis. c. 19. n. 5. Imò magnis pœnis afficiuntur, atque jurisdiccionum privatione, qui sine Regia donatione, & legitimis titulis jurisdiccionem aliquam exercent, ut probat dict. Ordin. §. 55. & cum tale exercitium jurisdiccionis prohibeatur sub pœna, non ostensa donatione, quævis possessio habetur pro non titulo, cap. Dudum. ubi gloss. verb. laicali. de decimis. etiam si sit immemorialis, cum ea damnata sit à lege, & consequenter non profit: data enim incapacitate possidentis nulla præscriptio juvat possessorem, etiam si per mille annos possideat, Avendan. de exeq. mandat. cap. 1. numer. 20. ante eum Ioan. Andr. & Monach. in cap. 2. de præscript. libr. 6. cum multis aliis, quos refert & sequitur Balb. de præscript. 2. part. 3. principalia. vers. sexto quæro, num. 23.

Quod etiam procedit, quia in Regno nostro is, qui non habet titulum à Rege, censetur malæ fidei possessor: quod patet, quia pœnis legis afficitur, ut diximus; at possessio cum mala fide neminem tuetur, ut in reg. possessor. lib. 6. cap. ultim. de præscript. nec etiam immemoriam possessorem, ut est gloss. & ibi Perusinus colum. ultim. in cap. 1. verb. nisi de præscript. lib. 6. Et est communis opinio, secundum Alexan. in l. cum aliquis. C. de jure deliberandi. quam sequitur Covarruv. in d. reg. possessor. 2. part. §. 8. n. 4. Valasc. num. 25.

Est namque jurisdicção in Rege, tamquam in fonte, & pertinet ad Regis supremam potestatem, Bald. in l. Imperium. D. Jurisdiccion. omnium judic. Et inde est, quòd omnis jurisdicção procedit, & emanat à Rege tamquam e fonte. Bald. in cap. 1. quis dicitur Dux vel Marchio. Alexan. conf. 24. colum. 1. & conf. 41. ad fin. volum. 5. Chassan. in consuetud. Burgund. rubr. 1. §. 8. num. 4.

Et hinc infert Vaz. ubi supra, num. 23. quòd domini terrarum, aut communitates, non habent intentionem fundatam in jurisdictionalibus, in locis, aut oppidis hujus regni, nisi donationes, privilegia, aut sententias latas in supremo senatu ostendant illarum

illarum jurisdictionum, quas sibi competere contendunt, & ita quotidie judicari dicit; quidquid aliud de jure communi scribant Abb. & Avil. quos ipse citat; nullus enim potest habere, vel exercere jurisdictionem, nisi de expressa concessione Regis, ut per Chassanæum de Burgund. rub. 1. numer. 102. & rubr. 3. §. 4. numer. 14. & expressè Covarruv. pract. quest. cap. 1. numer. 10.

DECISIO X.

De Territorio.

SUMMÆ.

1. Territorium quid sit. Vicus dicitur, qui subest alicui civitati, seu municipio. Ibidem.
2. Provincia, qua divisam habet jurisdictionem, duæ diversa provincia censeri debent. Locus, seu vicus, qui subest jurisdictioni alicujus civitatis, de illius territorio esse censetur, licet jurisdictionem habeat separatam. Ibidem.
3. Castrum, seu vicus beneficio Principis exemptus à jurisdictione alicujus civitatis, amplius non dicitur esse de illius territorio.
4. Licet Rex respectu jurisdictionis fundatam habeat intentionem in regno; non item respectu territorij, & numer. 7. & 8.
5. Princeps habet supremam potestatem, & dominium totius Regni sui in universum; non ita in rebus particularibus singulorum.
6. Rex non potest disponere ad libitum de patrimonio subditorum.
7. Rex non potest citare Baronem, aut alium Magnatem, ut ostendat jura qua habet in castris, nec ei illa auferre, si illa non ostendat.
8. Rex potest cogere vasallum, ut ostendat titulum jurisdictionis, privilegia, aut sententiam, per quam exercet jurisdictionem. Ibid.
9. Jurisdictio coheret territorio.
10. Jurisdictio Regalis summè magistratibus Regiis commendatur, ut eam usurpare non sinant.

Territorium dicitur universitas agrorum, quæ intra fines cujusque civitatis, aut oppidi existit, intra quos Magistratus eius loci jurisdictionem habet, l. Pupillus. §. territorium. ubi Alciat. D. de verborum significat. Unde vicus (Aldea vulgo dicitur) qui subditur alicui civitati, seu municipio, & illi respondet, dicitur esse de eius territorio, per d. §. territorium, & l. qui ex vico. D. ad municipal. Distinguitur enim à jurisdictione territorium, plenè Felin. in c. Rodolphus de rescript. l. 3. ibi, eius civitatis ascribendi sunt ordini. C. de natur. liber. ubi Bald. & notat Innocent. in cap. cum ad sedem. de restitut. spoliat. Angel. in l. insula. D. de judiciis, ubi Iacobinus numer. 3.

Et idèd si una provincia in totum divisam est ab alia, etiam si aliquando fuerit una, tamen propter divisam jurisdictionem, duæ censentur, arg. text. in l. si eadem. D. de officio assess. ita eleganter Bald. consil. 183. in princ. volum. 2. ubi inquit, quòd licet vicus, seu locus habeat jurisdictionem separatam, si tamen eius homines aliquam subjectionem faciunt civitati, ad quam distringi possint, dicuntur esse de ter-

ritorio illius civitatis, ut notatur in Authent. quibus modis nat. efficiantur legit. & sequitur Alciat. ubi supra, d. §. territorium, numer. 53. in fin. cui & illud convenit, quòd scribit Romanus cons. 218. per totum. & allegat, & confirmat Socinus cons. 81. vers. & hanc conclusionem, volum. 1. ubi dicunt, quòd si locus, aut vicus est subjectus alteri, dicitur esse de eius territorio, licet sit separatus.

Et per ista dicit eleganter Alciat. in d. §. territorium, quòd si Princeps fecit exemptum aliquod Castrum à civitate, cujus territorium erat, quòd amplius non dicitur esse eiusdem territorij, vel Comitatus. ita Alciatus ubi supra, numer. 52. vers. sed finge. & vide Soarez allegat. 6. & 7. per totam.

Quamvis autem Rex fundatam habeat intentionem respectu jurisdictionis, non item respectu territorij, quia illius non est dominus regulariter, ut notat Abb. notab. 2. in cap. si diligenti. de foro comper. Bart. in l. ultim. D. de jurisdict. omnium judic. Alciat. l. 1. in princ. numer. 15. D. de acquir. possess. nisi in tribus casibus, in quibus sit dominus territorij, quos ponit Alciat. ibidem.

Quamvis enim Imperator, Rex aut Princeps alius similis habeat supremam potestatem, & summam rerum dispositionem, & sit dominus totius regni in universum. l. de precatio. D. ad l. Rhod. de jact. tamen non est dominus in singulari, nec habet dominium particulare rerum singulorum. Bart. l. 1. Paragrapho per hanc. D. de rei vendicat. & in extravag. ad reprimendam. verbo, totius orbis. cum notatis per Ialonem in l. possideri. Paragrapho ex contrario. numer. 81. D. de acquir. possess. & ante eum Archidiacon. in cap. non licet 12. distinct. Rom. consil. 369. circa primum 27. Guilhel. cap. Rainutius. verbo, & uxorem, O. 2. numer. 32. Avendan. de exequend. mandat. cap. 4. 1. part. numer. 5.

Inde fit, quòd Rex de patrimonio subditorum non potest ad libitum disponere Abb. post Anton. in cap. constitutus. numer. 13. de relig. domibus, nec de eorum dominio, text. in l. in bello. §. manumittendo. vers. quia ut Sabin. D. de capt. & postlim. revers. ubi dicitur, quòd dominus civitatis potest statuere de civitate, non de jure dominij civium; nec sine causa potest illos privare dominio suarum rerum. Abb. in cap. dilectus. numer. 5. de jur. patronat. notatur in l. ultim. C. si contra jus, vel util. pub. & in cap. qua in Ecclesiarum, de constitut. ubi Felin. à numer. 26. vers. tertia conclusio.

Hinc docuit notabiliter Alciat. in l. 1. in princip. 7. numero 15. D. de acquir. possess. quòd Princeps respectu jurisdictionis dumtaxat, habet in territorio intentionem suam fundatam, per cap. si diligenti. ubi Abb. 2. notab. de prescript. Bartol. in l. 1. in fin. D. de jurisdict. omnium jud. non autem habet intentionem suam fundatam, respectu dominij, quia regulariter territorij non est dominus, secundum ipsos; nisi idem Princeps totum territorium haberet sibi vestigale. leg. 1. D. si ager vestigal. aut saltem illam partem, quæ deserta, incultaque est, ut in rubric. C. de omni agro deserto, & C. de fund. patrimonial. libro 11. vel nisi mortuo absque herede aliquo ad vacantia bona fiscus admitteretur. l. vacantia. C. de bonis vacant. libro 10. capite 1. que sint Regal. tradit Alciatus ubi supra, videntur.

Hinc

- 8 Hinc etiam est, quod Rex non potest citare Baronem, aut Magnatem, ut ostendat jura quæ habet in castris; & si non ostenderit, non potest ei illa auferre, quia respectu proprietatis rerum non habet intentionem suam fundatam, sed tantum respectu jurisdictionis. Paul. in rep. cap. vers. sed est pulchra dubitatio. numer. 47. fol. 188. ubi citat Hostiens. Ioan. Andream. Anton. Cardinal. Specul. Alexand. Innocent. Bald. Iason. & alios, sola enim administratio est commissa Regi, non autem dominium rerum subditorum in particulari, secundum Glossam & Bart. in proemio Deorum. & Palat. ubi sup. n. 42. in fin. Potest tamen Rex cogere vasallum, ut ostendat titulum donationis, privilegia, aut sententiam, per quam jurisdictionem exercet, ut supra diximus. An autem hoc etiam procedat in donatario, qui possidet jura Regalia, aut bona Coronæ, quæ sine titulo de expressa Regis donatione habere non potest? inferius tractabitur.
- 9 Adde quod & jurisdictio cohæret territorio. cap. ultim. in fin. de constitut. libr. 6. & in l. ultim. C. ubi & apud quem l. pupillus, §. territorium, D. de verborum signific. & l. quicumque. C. de fund. limitrophis. lib. 11. facit text. in l. 1. §. cum urbem. & l. ultim. D. de offic. prefect. urb. l. 3. D. de offic. praesid. l. 2. D. de jurisdict. omnium jud. tradit Palat. ubi supra, num. 38. versic. concludo igitur.
- 10 Jurisdictio autem Regalis summè magistratibus Regiis commendatur, ut eam usurpare non sinant. Ordin. lib. 1. tit. 1. §. 39. & lib. 1. tit. 2. §. 5. & lib. 1. tit. 58. §. 15. & lib. 1. tit. 65. §. 16. & lib. 1. tit. 66. §. 13.

DECISIO XI.

An possit Rex jurisdictionem in aliquo castro, oppido, seu civitate donare, & per quæ verba id fecisse censeri debeat?

S U M M Æ.

1. Jurisdictio suprema qua sit.
2. Jurisdictio, & suprema correctio inalienabilis est, nec à Rege separari, aut concedi potest. Rex non potest concedere, nec etiam per contractum donare, ut ab auditoribus dominorum terrarum non appelletur ad eum, vel ad eius tribunal, etiam in causis civilibus. Ibid.
3. Jurisdictio simplex potest à Rege donari, & in perpetuum concedi benemerentibus, tam secularibus, quam Ecclesiasticis, etiam magistris ordinum. Pralati qui temporalem habent jurisdictionem, magistratus seculares debent constituere, & ab illis appellandum est ad Regem. Ibid. Idem statutum est in regno Castellæ per Ferdinandum Regem, & Elisabeth anno 1502. Ibid. Officiales positi per pralatos tenentur servare leges regni. Ibid.
4. Jurisdictio per qua verba intelligitur concessa jure communi attento.
5. Jurisdictio exerceri non potest, attento jure nostro Regio, sine expresso titulo donationis, aut forali, vel sententia lata in judicio competentis.

Cabedo Pars II.

Donatarius in hoc regno amplius habere non potest, quam quod in donatione expressim continetur. Ibid.

6. Jurisdictio de jure communi potest acquiri jure patrimonij.
7. Jurisdictio an veniat in venditione, vel donatione facta civitati, remissivè. Donato Castro cum jurisdictione, an veniant condemnationes ante facta, remissivè. Ibid.
8. Jurisdictio provincia an prorogetur ad locum, seu oppidum de novo illi adjctum, remissivè Ibid. Jurisdictio quando conceditur, semper videtur excepta auctoritas superioris: & si per contractum fiat ad voluntatem superioris, supprimi, & auferri potest. Ibid.
9. In concessione Castri, vel loci venit merum imperium, & in dubio censetur concessum.
10. Quando conceditur merum, & mixtum imperium, censetur consequenter concessum jus plenum regendi, & donatarius constituitur in potestate.
11. Donatarius per concessionem meri & mixti imperij, efficitur supremus in terris suis.
12. Habere jurisdictionem & vasallos dignitas est. Donatio jurisdictionis solum à Rege fieri potest, & per scripturam debet probari. Ibid.
13. Donatio apud nos nullo modo acquiri potest, sine expressa donatione Regia.

Jurisdictio inter Regalia connumeratur, præsertim suprema illa correctionis potestas, de qua loquitur Ordin. libro 2. tit. 45. §. 8. quæ respicit Regiam superioritatem, & excelsius ac potentius imperium. Hæc autem suprema potestas, quæ à Castellanis, Majoria, dicitur, à nostris, Correctio, ita unita est, & conjuncta Regis principatui, ut Rex à se illam omnino abdicare, aut separare minimè possit. dict. Ordin. Paragrapho 8. tradit latè Covarruv. pract. q. cap. 4 per totum. ante eum Aretin. cap. novit. num. 23. de judiciis. Felin. cap. 1. num. 5. de probationibus.

Hæc autem omnino inalienabilis est, nec à Rege concedi potest, nec separari. Vaz. dict. quæst. 8. numer. 31. Carolus de Grassaliis de juribus Regalib. jure. 1. folio. 5. Unde infero, Reges nostros non posse etiam per contractum donare, & concedere, ut ad Regem seu ad eius tribunal non appelletur in causis etiam civilibus, juxta Ordin. libro 3. tit. 71. §. ultimo.

Excepta tamen hac suprema jurisdictione, simplicem aliam jurisdictionem potest Rex benemerentibus donare, etiam de juro & hereditate, quod in omnes heredes dicitur. DD. in cap. Abbate sanè, de re jud. libro 6. cap. licet. de probat. Covarr. pract. quæst. cap. 4. numer. 1. Avendan. de exequend. mandat. 1. part. cap. 19. in principio. nulla enim apud populos hujus regni nativa jurisdictio est. Avendan. ubi supra, versic. item ex eo. idque omnibus personis, tam secularibus quam Ecclesiasticis, Magistris ordinum militarium, & aliis. Ordin. dict. lib. 2. tit. 45. §. 6. Et hoc casu, quo prælati jurisdictionem temporalem habent, ab illis appellandum est ad Regem in causis ad secularem jurisdictionem spectantibus, ut latè deducit Covarr. ubi sup. n. 2. quem legito omnino. Et magistratus ab iisdem

prælati constituti, ad has temporales causas, sæculares personæ esse debent, non Ecclesiasticæ, ut optimè in regno Castellæ constitutum est pragmatica quadam Regis Ferdinandi & Elisabeth, facta anno 1502. cujus meminit Didac. à Covarruv. ubi supra, num. 2. & apud nos est Ordin. l. 2. tit. 45. §. 44. Et officiales positi ab eisdem servare tenentur in causis temporalibus leges regni, Hostiens. in summa de testibus, §. qualiter. ver. an igitur. Cuman. cons. 41. numer. 1. refert Quessada diversorum quest. jur. cap. 29. num. 14. vers. sicut autem Rex Hispania, &c. quod autem de jure regni jurisdictio hæc donari possit per Regem, patet ex Ordin. lib. 2. tit. 35. & tit. 45. ubi plenè.

4 Quibus autem verbis jurisdictio hæc concessa censetur, jure communi attento, tradit latè Covarruv. pract. quest. cap. ... num. 10.

5 Tamen jure nostri regni attento, omnia quæ Doctores super hoc puncto tractant, cessare videntur; quia sine titulo expresso donationis, aut forali, aut sententia senatus lata in judicio competentis causarum Regiæ Coronæ non potest apud nos jurisdictio exerceri, nec retineri, quia reprobata est talis possessio, per Ordin. l. 2. tit. 45. §. 55. & seq. tradit Valasc. d. quest. 8. num. 28. Nec enim donatarius in hoc regno potest ampliùs habere, quàm quod in donatione expressim continetur; & idè donationes Regiæ, nuncupatim in donationibus castrorum, oppidorum, & civitatum, de jurisdictione, mero & mixto imperio, semper faciunt mentionem, cum alioquin non venirent, & hoc jure utimur. Valascus ubi supra.

6 Utrum autem jurisdictio, de jure communi possit acquiri jure patrimonij, videtur quod sic; quia de consuetudine defertur jurisdictio etiam privato, & jurisdictionem non habenti, l. 1. & l. ultim. C. de emancipat. liber. l. viros. ubi notatur C. de divers. officis, libr. 12. & facit text. in cap. cum contingat. de foro comper. ubi Abb. numer. 9. tradunt DD. post gloss. ibi, in l. more. D. de jurisdict. omnium judic. ubi latè Iaf. num. 42. Purpur. num. 24.

7 An autem jurisdictio veniat in venditione, vel donatione facta de civitate, vide Bald. cons. 328. libr. 1. Et donato Castro cum jurisdictione, an veniant condemnationes antea factæ, vide eundem Bald. cons. 419. dominus, libro 4. Et an jurisdictio unius provinciæ protogetur ad locum, seu oppidum de novo illi adjectum? vide per Albert. Brunum de augmento conclus. 5. num. 8. & conclus. 17.

8 Et nota quod jurisdictio, quando conceditur etiam non subdito, semper videtur excepta auctoritas superioris. DD. in cap. venientes. de jure jur. Aretin. in cap. novit. num. 23. de judiciis. sequitur ibi Felinus colum. 8. vers. quod tamen limita. Dec. colum. 10. & idè si talis concessio transcat in contractum, tamen potest ad voluntatem superioris supprimi, & auferri. Aretin. ubi supra. quia scilicet per indirectum sibi auferret jus superioritatis, & obedientiæ à subdito debitæ superiori, quod esse non potest.

9 Et adde, quod in concessione Castri, vel loci, venit merum imperium in dubio, & censetur concessum, ut per Bald. in cap. 1. num. 5. de Capitaneo, qui cur. vend. Oldrad. cons. 252. Afflict. in constitut. Neapol. in pralud. quest. 22. num. 5. Alexand. ad Bart.

in l. si quando C. de bon. vacant. lib. 10. Albert. in l. ultim. C. de jurisdict. omnium judic. Boër. decis. 50. num. 2. & ante eos Ioan. Andr. ad Specul. tit. de jurisdict. omnium judic. numero 15. vers. qua autem, meri imperij sunt. in addit. incipit, Pastoralis. ubi ponit sex opiniones de hac re, & concludit, quod si donatio fiat laico, vel inferiori Ecclesiæ, præter Romanam, semper merum illud imperium ita manet in heredes, & radicatum in ipsa dignitate Regis, seu Imperatoris, quod semper poterit de appellatione ad se interposita inter subditos cognoscere; quod intellige per viam correctionis supremæ, quæ in signum Regalis, ac supremæ dignitatis spectat ad Reges, ad corrigenda ea, quæ malè & peperam alijs inferiores committunt in subditos suos, de quo est text. in Ordin. libro 2. tit. 45. Paragrapho 8. quæ ut diximus, majoria, appellatur, seu correctio, & quam Rex à se abdicare non potest, ut ind. §. 8. Covarruv. pract. cap. 4. & superius adnotavimus.

Et quando conceditur imperium merum, & mixtum, censetur consequenter concessum jus plenum regendi, & donatarium esse constitutum in potestate. Ita Ifernina in c. 1. §. si quis de pace tenenda. vers. contrahentium. Afflict. in l. 2. rubr. 3. n. 36. lib. 2. constit. Neapol. Roman. cons. 59. num. 8.

Et quod per talem concessionem meri, & mixti imperij donatarius æquè sit supremus in suis terris, ut est Imperator in Imperio, & Rex in suo regno, tenet Bart. in l. infamem in fin. D. de pub. judic. Abb. in cap. qua in Ecclesiarum, colum. 2. de constit. ubi Felin. & Dec. idem Bartol. in l. acta. §. de amplianda. D. de re jud. & in l. re legatum. D. de penis. Abb. in cap. cum R. de re judic. colum. 9. Soar. allegat. 6. num. 13. Et est communis, ut per Afflict. in pralud. cansit. quest. 13. num. 6.

Et nota, quod habere jurisdictionem & vassallos, dignitas est, Auendanus de exequend. mand. 2. part. cap. 14. num. 31. Et quod donatio hæc jurisdictionis à Rege solum fieri potest, & debet probari per scripturam. Avend. de exequend. mandat. cap. 1. num. 9. 1. part.

Et in nostro regno sine expressa donatione, nullo modo jurisdictio acquiri potest, ut superius jam diximus.

DECISIO XII.

Quod in donatione jurisdictionis requirantur verba multum specialia, ut ea donata videatur.

S U M M Æ.

1. Licet de jure communi in donatione simplici de Castro, jurisdictio data censetur; tamen de jure nostri regni nulla censetur concessa jurisdictio, nisi de illa expressa & specialis mentio fiat. & num. 5.

Sine expresso titulo donationis jurisdictio apud nos haberi non potest, & in contrarium non admittitur possessio, seu consuetudo immemorialis. Ibidem.

2. Jurisdictio à nemine exerceri potest, sine expressa Regis concessione.

- Jurisdictionalia omnia in hoc regno sunt Principi reservata. Ibidem.*
- Reservata Principi numquam censeantur in generali concessione donata, nisi in donatione specificè concedantur, & ita multoties judicatum fuit. Ibidem.*
3. *In donatione simplici de Castro cum jurisdictione, quamvis jurisdicção concessa censeatur - Auditor tenetur proferre sententias, & mandata nomine proprio, non autem nomine donatarij. Ibidem.*
4. *Donatarius non potest conferre officia ad justitiæ administrationem pertinentia, nec presentare ad illa.*
5. *Donata jurisdictione, excepta tamen aliqua re, an in omnibus aliis casibus censeatur donata jurisdicção? Ibidem.*
Si donatio fiat bonorum Regalium, & aliqua excipiantur specialiter, reliqua omnia concessa intelliguntur. Ibidem.
Procurator generaliter constitutus, excepto tamen uno, omnia alia etiam requirentia speciale mandatum videntur illi concessa. Ibidem.
Exceptio firmat regulam in contrarium. Ibidem.
6. *Donatio tacita jurisdictionis donatario non prodest, imò necessario requiritur quòd clare & expressè donatio fiat.*
7. *Quando lex jubet aliquid expressè fieri, non sufficit quòd tacite fiat.*
Illud quòd comprehenditur intellectualiter, non dicitur comprehensum expressè. Ibidem.
Vbi de jure in rescriptis beneficialibus requiritur expressa mentio, non sufficit quòd colligatur ex consequentia verborum, Ibidem.
8. *Jurisdicção in hoc regno numquam censeatur donata, nisi de ea expressa mentio fiat; nec item jurisdictionis species, nisi specialiter concedantur.*

SI Rex concedit, & donat alicui Castellum simpliciter, sine ulla jurisdictionis mentione, etiam si de jure communi jurisdicção data censeatur, ut tradit Covarr. *pract. c. 1. n. 10. cum seq.* & diximus supra; tamen de jure nostri regni nulla censeatur concessa jurisdicção, ut pulchrè ostendit Vaz. Lusitanus *de jur. emphyt. 1. p. q. 8. n. 28.* Ratio est, quia apud nos sine titulo expresso donationis, aut forali, aut sententia senatus, aut titulo simili, non potest haberi, aut exerceri jurisdicção, & reprobata, & damnata est omnis possessio, & consuetudo in contrarium, etiam immemorialis. *Ordin. libr. 2. tit. 45. §. 34. & §. 55. & §. 56.* imò requiritur, quòd in concessione sit jurisdicção, quæ conceditur, specificè expressa, aliàs donatarius non potest exercere nisi jurisdictionis speciem, quæ sibi nominatim sit donata. *Ordin. ubi supra. §. 7. in fin. & in §. 12. in fin. ibi, expressamente concedido.*

Et facit, quòd nullus potest habere, vel exercere jurisdictionem, nisi de expressa concessione Regis, ut per Chassan. *in consuet. Burgund. rubr. 1. num. 102. & rubr. 3. §. 4. n. 14.* Covarr. *pract. cap. 1. n. 10.* Huc pertinet, quòd jurisdictionalia, in hoc regno sunt Principi reservata, per *dict. §. 6. & totum titulum 45. d. lib. 2.* Reservata autem numquam censeantur concessa in generali concessione, nisi specificè concedantur. tradit Boss. *tit. de Regal. num. 24.* sequitur

Cabedo Pars I L

Vaz. *ubi sup. q. 8. num. 25. ad fin.* Et ita servatur in hoc regno, & multoties judicatum fuit, ut est videre in processu de Donna Guiomarde Castro uxoris Laurentij Guedes de Murça super data officij de Meirinho de Murça, & alia loca contra Antonium Lucas, scriba Petro Almirante, anno 1584. apud illum videri poterit processus. Idem judicatum fuit in processu de Alfonso Capicio, scriba Petro Almirante.

Si verò in donatione, alicui concessum sit Castellum cum jurisdictione simpliciter, nullam aliam habet jurisdictionem, quam audiendi causas ad se per appellationem devolutas à iudicibus ordinariis, aut constituendi auditorem, qui eius nomine de illis cognoscat, ut probat *Ordin. libr. 2. tit. 45. §. 6. & seq.* Et tamen auditor nomine proprio, non autem donatarij sententiam profert. *dict. Ordin. §. 51 de cujus auditoris potestate agit Ordin. dict. tit. 45. §. 41.*

Nec talis donatarius potest conferre officia ad justitiæ administrationem pertinentia, nec presentare ad illa; tum quia auditorem tantum habere potest: ergo nihil aliud; tum quia officiales non possunt se nominare ab eo constitutos, & suo nomine officia gerere. *Ordin. dict. tit. 45. §. 16.* ergo non possunt ab eo constitui.

Patet ergo, quòd in hoc regno, ut concessa censeatur jurisdicção, necessum est ut exprimat id in donatione; insuper necessarium est, quòd ipsa donatio jurisdictionis species declaret nominatim, ut donatarius illis uti possit, & censeatur habere prædictas jurisdictionis species, Vaz *ubi supra, ex Ordin. d. §. 55. & sequenti.*

Quid ergo erit, si Rex in donatione declaret, quòd donatarius utatur jurisdictione, excepta tali re, & tali, an per has exceptiones in omnibus aliis casibus censeatur donata jurisdicção? Ad cujus quæstionis intelligentiam, casum propono, qui accidit in contingencia facti. Rex Sebastianus, Magnati cuidam hujus regni donationem fecit cujusdam loci, & quòd ipse omnia officia posset providere, declarando quælibet officia per sua nomina expressa, exceptis officiis pertinentibus ad patrimonium Regis, & jurium exactionem: in illis officiis nominatis, & quæ Rex concedebat donatario, ut possit providere, non erant nominata hæc tria, *Escrivão da camara, Orfãos, & Almotaceria.* Postea Rex de his tribus ultimis officiis, & non nominatis in donatione, gratiam fecit cuidam N. Huic data se opposuit donatarius, oppositis exceptionibus in Cancellaria (ut moris est.) Dicebat autem, quòd etiam si Rex in donatione, & concessione quam ei fecerat, declaraverat aliqua officia, quorum provisiones eidem concesserat, cum inferius in donatione reservaverit sibi solum officia spectantia & pertinentia ad patrimonium ipsius Regis in illo loco, & civitate, videri debet in effectu ei dare, & concedere omnia alia officia pertinentia ad regimen civitatis, & quæ non pertinebant ad patrimonium ipsius Regis, & ita comprehendere officia illa tria data per Regem, nempe *da camara, Orfãos, & Almotaceria,* cum non sint patrimonij Regis, sed *regimento da cidade.* Et ita argumentabatur, quòd illa reservatio, quasi exceptio, firmabat donationem in reliquis omnibus

officiis non reservatis, ex reg. text. in l. cum prator. D. de iudiciis. & in l. maritus. C. de procurat. Dec. & Cagnol. in rubr. D. de reg. jur. Facit etiam pro hac parte, quod ubi fit donatio bonorum Regalium, in qua aliqua speciatim excipiuntur, tunc reliqua omnia Regalia universaliter concessa intelliguntur, tradit Ioan. Anton. Rubeus conf. 50. *presupponitur in facto. n. 2.* Dec. conf. 192. faciunt notata per DD. in cap. qui ad agendum, §. 1. de procurat. lib. 6. ubi si quis constituit procuratorem generaliter, ut possit omnia facere, excepto uno; propter talem exceptionem, videntur illi concessa omnia alia, etiam requirentia speciale mandatum. Facit & illa traditio vulgaris, quod exceptio firmat regulam in contrarium. Gloss. & Bart. in Authent. de non alienand. §. ut autem, collat. 2. notat idem Bart. in l. quaesitum, §. denique. D. de fundo instr. DD. per illum text. in cap. nonne. de presumpt. & idem qui unum excipit, reliqua videtur concedere, & in donatione idem tenet Specul. de iurisdic. omnium iud. vers. qua autem meri sunt imperij, num. facit optimè Gloss. vers. qua autem, in cap. quoad translationem. de officio deleg. per cap. Nuper. de sententia excommunic. & Ordin. lib. 2. tit. 28. in princ.

6. Contrarium tamen videtur dicendum, ea ratione; quia reservatio illa, ut aliquid operetur, illud resultabit ex illa, scilicet tacita quædam voluntas Regis, præsumpta per quamdam consequentiam, & per argumentum, scilicet, quod exceptuando, & reservando Rex sibi aliqua officia, & donando altera, intelligitur, quod habuit tacitam voluntatem dandi, & concedendi donatario omnia officia. Atqui donatario minimè prodest id quod tacitè donatur, imò necessarium est, quod clarè & expressè ei donetur & concedatur in donatione verbis expressis, & specialibus. Ordin. libr. 2. tit. 45. §. 2. ibi, *expressamente lhe for outorgado, & in fine. ibi per nos concedido.*

7. Quando autem lex expressè aliquid fieri mandat & jubet, non sufficit tacitè fieri. Ias. in l. prator. in pr. D. de novi oper. nuntiat. Sequitur Alc. in l. cum quid num. 25. D. si cert. petat. ubi eleganter de materia, & non videtur satisfactum legi, ubicumque lex requirit aliquid specialiter fieri, seu expressim, si fiat verbis generalibus, ut inquit Ang. in Auth. de hered. & Falcid. §. si verò expressim. plures citat, & sequitur Afflict. dec. 44. n. 13. quem legito; & quando lex requirit expressam mentionem alicujus rei, non sufficit comprehensio tacita, vel virtualis, aut deductio ex mente & intentione, aut ex verborum consequentia. Ita pulchrè notarunt Ant. & Imol. in cap. translato. de constit. dicentes, quod illud quod comprehenditur intellectualiter, non dicitur comprehendere expressè ad idem. Facit etiam, quod eleganter notat Dominic. in cap. humanum genus. 1. dist. col. 5. super gloss. verbo, prohibetur. quod illud non dicitur expressum, quod continetur ex mente, vel quadam consequentia verborum; & idem inferitur, quod ubicumque in rescriptis beneficialibus, ex juris dispositione requiritur expressa mentio, non sufficit mentio descendens ex consequentia verborum, sed requiritur expressa, sequitur Abb. in cap. ad aures. de rescript. Felin. in d. cap. translato. col. 2. quod etiam comprobatur ex glossis in cap. inquisitores. verbo, expressè, de haret. libr. 6. & in Clement. 2. verb. expressè,

de prebend. quatenus dictæ glossæ probant, quod illud verbum, expressè, requirit expressam mentionem, non autem quæ comprehendatur ex verbis quantumcumque generalibus, idque mihi pulchrè probare videtur nostra Ordin. tit. 45. lib. 2. §. 10. vers. E quanto. in illis verbis: *em que empreffamente for declarado*, junctis verbis inferiùs positis. vers. *Pero não he nossa tenção.* & ibi, *per nenhúas clausulas nem palauras quando quer que forem geraes.* & ibi, *particular, & expressa menção.* & Gloss. illa in d. cap. inquisitores. & Dominic. in d. cap. humanum genus. sequitur Felin. in d. cap. translato. col. 3. num. 5. vers. *secundus casus.* ubi resolvit, quod quando lex specialiter requirit, quod fiat expressa mentio, aut formalis, aut de tenore alicujus rei, aut similia verba, quod tunc non sufficiat intellectualis comprehensio, nec tacita, aut per consequentiam, aut per verba generalia, sed requiritur particularis, & expressa mentio, ut inquit Ordin. ubi supra. Ex iis inferitur ad nostrum casum, cum enim Ordin. & lex requirat, quod donatarius non utatur nisi iis rebus contentis, & expressis in donatione, non sufficit, ut possit providere officia, quæ non sunt in donatione nominata, nec hoc casu sufficit intellectualis comprehensio, cum non adsit expressa, per jura supra allegata; & quia ubi jura dicunt, quod aliquid exprimitur specialiter, non sufficit exprimere in genere, notatur in cap. qui ad agendum. de procurat. l. 2. D. si quis caut. Afflict. decis. 44. numero 12. Hæc causa ventilata fuit in senatu anno 1586. inter Didacum Nabo, & Ducem de villa Real, scriba Petro Almitante.

Ex quibus omnibus conclusio fit, quod in hoc Regno numquam censetur donata iurisdicção, nisi de ea fiat mentio; & non censetur donatæ iurisdictionis species, nisi specialiter concedantur. Valasc. ubi supra, quem legito.

DE C I S I O XIII.

Iurisdicção quando censeatur concessa privativè, vel cumulativè.

S U M M Æ.

1. Iurisdicção specialis concessa alicui loco, ubi quis habet iurisdictionem universalem ordinariam, non videtur concessa privativè, sed cumulativè.
2. Iurisdicção ordinaria favorabilis est, & si cum extraordinaria concurrat, præferri debet. Papa concurrens cum aliis ordinariis in collatione beneficiorum, præfertur si prævenit collationem. Ibidem. Potestas conferendi, vel presentandi ad beneficia non videtur concessa privativè, sed cumulativè ad superiorem. Ibidem. Patronus in presentando præferri debet illi, cui potestatem, & jus presentandi concessit. Ibidem.
3. Si Rex concedat locum, seu castrum cum iurisdictione simpliciter, non censetur donata iurisdictione privativè, sed cumulativè. Hoc procedit etiam si Rex concedat donatario, ut eius auditor uti possit iis omnibus, quibus utuntur correctores Regij. Ibidem.

4. Quod

4. Quod potest esse apud plures in solidum, non videtur ademptum uni, etiam si alteri concedatur.
5. Officialis specialis de novo in civitate creatus, non minuit jurisdictionem magistratus generalis.
6. Limita si species jurisdictionis, qua conceditur, sit diversa à jurisdictione generali.
7. Limita etiam ubi jurisdictiones sunt diversa per summas.
8. Limita ubi jurisdictione ita uni concessa est, ut solus eam exercere possit.
9. Limita tandem, quando in favorem particularis persona deputatus est iudex specialis.
10. Prescriptio jurisdictionis Episcopalis, non censetur prescripta exclusivè ad Episcopum, sed cumulativè, & locus est preventioni.
11. Rex qui concedit castrum, seu oppidum cum jurisdictione simpliciter, non intelligitur in dubio concedere privativè, sed cumulativè respectu suorum officialium.
12. Jurisdictio in hoc Regno, regulariter in dubio censetur donata privativè, cum appellatione ad Regem, & avocatione in casibus Curia.

Regulariter ubi aliquis iudex habet jurisdictionem universalem ordinariam, si alteri concedatur jurisdictio specialis, non videtur concessa privativè, sed cumulativè ad illam ordinariam. Ita probat text. in l. 1. & in l. studentibus. C. de officio pref. urb. & ibi notat Bart. text. in cap. 1. Paragrapho ex parte, de concess. prebend. lib. 6. cap. per hoc. de haret. in 6. Aretin. cons. 102. spectabilis. colum. 1. Felin. latè in cap. Pastoralis, in principio. colum. 1. vers. regulariter videtur de officio ordinarij. Iaf. in l. quod in rerum, §. si quis post. colum. 5. vers. ultimo nota cum sequent. D. de legat. 1. Dec. cons. 131. Iaf. in l. Tira textores. colum. 2. D. eod. tradit Vantius de nullitat. sentent. ex defect. jurisdict. n. 25. & 26. Thom. Grammat. decis. 30. Menoch. de arbitr. lib. 1. qu. 40. & obiter 3. remedio retinend. numer. 367. Gutier. in pract. quast. lib. 3. quastion. 24. per totam. ubi loquitur de jurisdictione consulum mercatorum civitatis Burgensis.

2 Ratio est, quia jurisdictioni ordinariæ favendum est, & si concurrat cum extraordinaria, sive delegata, præferri debet ordinaria, ut tradunt Abb. & Felin. in cap. ceterum, colum. 2. de judic. Dec. d. cons. 131. latius ceteris. Felin. d. cap. Pastoralis. ubi ponit hoc pro regula: quam tamen limitat octo modis, post Alexand. in d. l. Tira textores. & Andr. Sycul. in cap. studentis. de offic. deleg. refert idem Dec. cons. 644. Vant. ubi supra. Adde Palat. in introduct. rubr. numer. 6. & 8. ubi dicit, quod sicut Papa concurrat cum aliis ordinariis in collatione beneficiorum, & præfertur, si prævenit, aut præoccupat collationem; ita & Rex in officiis. cap. dudum. §. nos igitur de prebend. lib. 6. Adde text. notabilem pulchrè id probantem in cap. statutum, §. nos igitur de preb. lib. 6. ibi, & si Episcopo memorato, & c. ubi potestas data alicui conferendi beneficia, vel præsentandi ad illa, non videtur data privativè à superiore, qui dictam potestatem concessit: ex quo text. infert pulchrè Dec. cons. 542. retenta conclusione, ver. ultimo ad hoc facit: quod si patroni jus præsentandi alicui dederunt, quod in dubio id non concesserunt privativè, quoad illos, nec abdicarunt à se potestatem, &

jus præsentandi; & quod si prius præsentaverint, quam is, cui donarunt jus præsentandi, præferri debet præsentatio facta à patronis, per dict. text. in cap. statutum. §. nos igitur. ubi multa adfert Dec. ibi in confirmationem eorum, quæ diximus, quæ omnino sunt notanda.

Hinc etiam fit (ut ad nostram materiam propius accedamus) quod si Rex concedit locum, aut Castrum cum jurisdictione simpliciter, non censetur dare privativè respectu ipsius Regis & suorum officialium, & magistratum, & aliorum ministrorum, sed cumulativè; & ob id præses cujuscumque provinciæ (quos vulgariter *Corregedores das comarcas* vocamus) concurrere poterit cum auditore donatarij, quem ipse in loco suæ jurisdictionis constituit, quamvis auditori sit concessum, ut possit exercere aliquos actus correctionis, quia nihilominus corrector illos exercebit, & erit locus preventioni, v.g. si intraverit aliquem locum donatarij, & electionem officialium illius anni non invenerit factam, poterit etiam tunc corrector illam facere, ut in facto vidi judicatum. Quod intelligendum est & ampliandum, etiam si à Rege domino loci concessum sit, & donatum, quod possit eius auditor uti, in locis suæ jurisdictionis, seu auditoriæ, iis omnibus, quibus utuntur prædicti correctores Regij in locis suæ jurisdictionis, juxta Ordinationes Regias, ut habent aliqui domini terrarum, in hoc regno, & ego vidi in aliquibus donationibus: hæc enim jurisdictio etiam concessa est donatario, & eius auditori cumulativè, & non privativè, per jura supra allegata; nec est cur in hoc casu diversa sit ratio, ac in priori; unde si corrector intraverit locum donatarij alicujus, & invenerit electiones officialium non factas, & inquisitiones non factas, etiam hoc & illud faciet, & sic de aliis similibus, ut superius diximus.

Hoc confirmatur ex doctrina Bart. in l. Quoties, §. ult. D. de admin. tutor. ubi dicit, quod in his, quæ possunt esse apud plures in solidum, ut est jurisdictio, non videtur ademptum uni, quod est alteri concessum: ex quo infert, quod si aliquis ad regendam terram, vel Castrum (quæ vel quod de novo adjungitur territorio civitatis) deputatur singularis rector, quod nihilominus generalis rector, id est, potestas, habet in illa terra vel Castro jurisdictionem, ad quod adducit in arg. text. in d. l. quoties. §. ultim. supra allegato.

Ad idem facit, quod idem Bartol. adnotavit per illum text. in d. l. 1. C. de offic. pref. urb. quod licet in civitate fiat unus officialis specialis super damnis datis, ex superabundantia, non tamen per hoc tolletur jurisdictio, quam habet potestas, qui habet generalem jurisdictionem. Idem tenet Ang. in Authent. ut defuncti, seu funer. eorum. colum. 5. & in l. 3. §. illud. Cod. de canon. largit. lib. 10. licet ibi non satis firmer, sequitur, & refert Gondicallus à villa Diego in tract. de leg. quast. 8. colum. 2. num. 10. 11. & 12. ubi ad hoc citat text. in d. l. 1. C. de offic. pref. urb. & text. juncta Gloss. in l. magisteria. C. de jurisdict. omnium judic. & ibidem prædictus Gondicallus limitat istam doctrinam aliquot modis.

Quorum primus est, quando species jurisdictionis, quæ specialiter conceditur, est diversa species juris-

jurisdictionis à priore generali ; puta, quia prior est legatus, qui ordinariam habet, *cap. 2. de offic. leg. lib. 6.* altera delegata : quo casu legatus non potest se intromittere de causa delegata, quia censetur privativè commissa per text. in *d. c. studuisti. de offic. deleg.* secus autem, quando utraque esset ordinaria, quia tunc intelligitur cumulativè concessa per supra dicta secundum Gondicall. *ubi supra, num. 12.* ubi inquit, quòd sic intelligeret istam materiam, & ita dicit tenere Bald. in *l. unica. §. ubi autem. C. de caduc. tollend.* Ex quo infert, quòd si uni datum est imperium, alteri cognitio civilis causæ, unus non se poterit de jurisdictione alterius intromittere, per *l. solentius §. latrunculator. D. de judic.*

7 Limitat. 2. Ubi jurisdictiones sunt divisæ per summas, ut notatur in *l. placet. C. de pedan. jud.*

8 Limitat. 3. Ubi cumque jurisdictionis est concessa uni, ita quòd eam solus exerceat, & ponit exemplum in iudice insinuationum, juxta formam statuti.

9 Limitat. 4. Quando in favorem particularis personæ deputatur iudex specialis, ut puta, dicit statutum, quòd de causis hospitalis, domus misericordix, summarie cognoscat collateralis potestas, quia tunc ille solus potest cognoscere, & ita dicit sentire Iacobum de Arena in *l. quod in rerum, §. si quis, de legat. 1.* & subdit Gondicall. *ibi. n. 13.* quòd ratio est, quia ista commissio nedum est in specie, sed in individuo. Sed ego dubito de hoc, quia licet deus potestas cognoscendi summarie, tamen datur ad universitatem causarum, datus autem ad universitatem causarum, vel est ordinarius, vel delegatus, qui ordinario æquiparatur quoad hoc, & ita intelligit *d. cap. studuisti*, idem Gondicall. *ubi supra, num. 14.* qui allegat text. in *d. cap. per hoc de heret. lib. 6. in princip.* & ibi Gloss. *q. 12* sic limitat *d. cap. studuisti*, unde in exemplo iudicis hospitalis videtur, quòd iudex fuit delegatus, & non ad universitatem causarum, aut fuit datus privativè, aliàs in dubio censetur cumulativè datus.

Hinc infertur ad jurisdictionem datam iudicibus pupillorum, seu orphanorum, iudicibus Coronæ, & patrimonij Regij, iudici causarum Indiæ, iudici Cancellariæ, conservatori Germanorum, conservatori monetariorum, & similibus, ut ex supradictis intelligamus, an cumulativè jurisdictionis data iis censetur ?

10 Illud adde, quòd si aliquis citra Episcopum præscripsit jurisdictionem Episcopalem in aliqua parte suæ diocesis, & quærat utrum in dubio videatur præscripsisse non exclusivè ad Episcopum, sed ut quilibet possit exercere, & locus sit præventioni ? dicendum erit, quòd cumulativè, secundum Hostiens. & Ioannem Andr. in *d. cap. pastoralis, de officio ordinarij.* quorum opinionem menti tenendam, & ab ea in praxi non recedendum, dixit Abb. *num. 7.* ubi etiam dicit quòd hæc est pulchra quæstio, licet ibi in contrarium inclinet, maximè ubi præcessit Episcopi contradiçtio, & secuta fuit nihilominus præscriptio.

11 Ex his resolutio est, quòd in dubio Rex concedendo Castrum, aut oppidum cum jurisdictione simpliciter, non intelligitur in dubio concedere privativè, sed cumulativè respectu suorum officialium : Avendan. *de exequend. mandat. 1. parte.*

cap. 1. numer. 31. & cap. 19. in princip. maximè data negligentia dominorum. Avendan. *ubi supra.* Ordin. libro 3. tit. 71. Paragrapho penult. & ultim. Si tamen Rex id expressè concedit privativè, non est, quòd in claris, conjecturis opus sit. *l. continuus. D. de verborum.* Verum tamen est, quòd aliquando Rex concedit, & donat, quòd corrector alicujus provinciæ, seu *da comarca*, non intret aliquem locum alicujus donatarij ; & tamen excipit, *salvo se for por noſso mandado*, ut ego vidi in aliquibus donationibus. Et in hoc regno regulariter in dubio censetur jurisdictionis data privativè in prima instantia, cum appellatione ad Regem, & avocatione in casibus curiæ ; & quòd id possit Rex facere, vide Avendan. *de exequend. mandat. cap. 1. num. 19. in princip.* Et sic iudicatum fuit in senatu, de quo inferius agemus latius.

DECISIO XIV.

Per quæ verba censetur donata à Rege potestas providendi, seu præsentandi ad officia Tabellionum.

S U M M Æ.

1. Donatio jurisdictionis simpliciter concessa, regulatur juxta Ordin. libr. 2. tit. 45.
2. Ordin. nullam jurisdictionem concedit, nisi illam qua clarè & nominatim expressa est in donatione.
3. Data officiorum tabellionum concessa non intelligitur, nisi id verbis expressis in donatione continetur.
Provisiones officiorum nomine donatarij fieri non debent, licet eis in donatione potestas providendi, & præsentandi ad talia officia, concedatur. *Ibidem.*
Potestas hæc præsentandi, quando censetur donata. *Ibidem.*
4. In materia jurisdictionis, seu jurium Regalium donatarius plus habere non potest, quam quod ei in donatione expressè & clarè concessum sit.
Expressum non dicitur, quod comprehenditur sub verbis generalibus. *Ibidem.*
5. Quando lex requirit alicujus rei expressam mentionem, non sufficit quòd tacitè, aut intellectualliter, sive per consequentiam, & generalitatem verborum comprehendatur, & num. 6.
Vbi jura dicunt, quòd aliquid specialiter exprimitur, nõ sufficit illud exprimere in genere. *Ibidem.*
7. Quando tractatur de re aliqua odiosa, requiritur expressio verborum, alias de ea actum esse non intelligitur.
8. Quando lex requirit expressionem, ut magis liqueat de mente & voluntate concedentis, seu disponentis, non sufficit tacita comprehensio.
Quando lex concedit instrumentis publicis executionem, quatenus in eis aliquid exprimitur, non censetur id concessum, quando tacitè id in eis comprehenditur. *Ibidem.*
9. In suprema potestate, & correctionis, non sufficit quòd in donatione tacitè à Rege auferatur, sed necessariò requiritur, ut expressè declaretur.

Qua valde notabilia sunt, non censentur comprehensa, nisi specialiter, & nominatim exprimantur. Ibidem.

Donationem fecit Rex cuidam nobili de oppidis quibusdam simpliciter, absque aliqua declaratione jurisdictionis: petiit is nobilis à Rege, ut fieret declaratio, quam jurisdictionem per talem donationem in prædictis oppidis exercere deberet; consulti à Rege fuerunt Senatores palatij, qui responderunt per talem donationem nullam aliam jurisdictionem ei concessam fuisse, nisi illam, quæ juxta Ordin. Regiam lib. 2. tit. 45. donatariis competit & personis, quibus Rex similes donationes facit. Juxta hanc Senatorum Palatij responsum illi fuit data provisio, & additum fuit, quod officiales illorum oppidorum donatarij nomine vocarentur, id est, *que se chamassent por elle*. Hoc obtento, petiit iterum à Rege, ut illi concederet datam officiorum, frustra enim officiales eius nomine vocarentur, si ipse talia officia non provideret, & erat maximum absurdum. Iterum consultati fuerunt Senatores Palatij, qui voluerunt audire procuratorem Regiæ Coronæ, is autem respondit:

2 Per talem donationem priorem, nullam tali nobili jurisdictionem datam fuisse, cum ei nihil aliud concessum fuisset, nisi tantum jurisdictionem regulatam, secundum Ordin. Regiam superius allegatam: Ordinatio autem nullam jurisdictionem concedit, nisi illam, quæ in donationibus clarè, & nominatim expressa est. Cum autem in portaria, seu data, nulla mentio facta esset jurisdictionis in individuo, nulla censeri debet tali nobili data jurisdictione, & per consequens, nec præsentatio ad officia: & cum officiales præsentare non possit, nec providere de officiis, non erat dicendum Regem illi donasse, ut officiales donatarij nomine vocarentur, nisi tantum, quo casu talis donatarius eos præsentaret, & provideret de illis officiis. Quod conducit ad intellectum. Ordin. lib. 2. tit. 45. §. 3. & §. 16. ad finem.

Et circa hoc, & intellectum Ordin. dict. tit. 45. §. 16. ibi, *não os daraõ per suas carreas*, incidit quaestio in senatu, quæ talis est: Rex donavit cuidam nobili oppida quædam, declarando, quod illa ei donabat cum omnibus suis pertinentiis, jurisdictione, & dominio, & cum patronatibus Ecclesiarum ad Regem spectantibus in illis oppidis. Dubitabatur, an per hæc verba Rex donasse visus esset datam tabellionum, id est, ut officia tabellionatus provideret donatarius Regis?

3 Et videtur, quod data prædictorum officiorum non censetur concessa, ex eo scilicet, quia nullum verbum reperiebatur in donatione, ex quo hoc colligi possit, præter verbum illud, *Cum jurisdictione*. at Ordin. nostra dicit, quod quando simpliciter donatur jurisdictione alicujus loci, seu oppidi, & non fuerit expressa jurisdictione, quam donatarius exercere debet, quod hoc casu donatarius eo modo jurisdictione utatur, ut declaratur in Ordin. tit. 45. §. incipit, *Os Duques*, & sequentibus, ubi jubet, quod tabelliones donatarij nomine non vocentur, nisi hoc eis in donatione expressè concedatur; & per consequens probare videtur, quod donatarij non possunt talia officia providere, nisi id in donatione verbis expressis contineatur, quod melius, & aper-

tius probatur, ex Ordin. d. tit. 45. §. 16. incipit, & *as pessoas a que for*, qua cautum est, ne provisiones officiorum, nomine dominorum terrarum fiant, licet in suis donationibus & privilegiis donata eis sit potestas providendi talia officia, sed quod tenentur & debent eligere personas idoneas, & illas ad officia præsentare; quæ tamen potestas præsentandi illis solum censetur donata, quorum donationes & privilegia fuerint confirmata: atqui in nostro casu talis donatio, nec privilegium extabat, in quo expressim declaratum esset, ut officia donatarius possit providere; igitur, &c.

Accedit, quod in materia jurisdictionum, seu **4** jurium Regalium donatarius plus habere non potest, quam quod nominatim, & expressim ei in donatione concessum sit, ut probat Ordin. d. tit. 45. §. ibi, *expressamente lhe for outorgado*. Ceterum quando lex formaliter requirit alicujus rei expressam mentionem, non potest dici expressum, ut legi satis fiat, quod comprehenditur sub verbis quantumcumque generalibus, ut est Gloss. verbo, *expresse*. cap. inquisitores, de heret. lib. 6. & in clem. 2. vers. *expresse de præbend. lib. 6.* Et mihi satis id probat Ordin. hoc tit. in §. 8. 9. & 10. ver. *E quanto*, ibi, *em que expressamente for declarado*. junctis illis verbis inferius positus, ibi, *por nenhãas clausulas nem palauras*, quanto quer que forem geraes, & illam Glossam cap. inquisitores. secutus est Felini in cap. translato. col. 3. n. 5. vers. *secundus casus*. ubi resolvit, quod ubicumque lex requirit expressam mentionem, non sufficit quod illa tacitè, aut intellectualiter, sive per consequentiam, aut generalitatem verborum comprehendatur, per dictam Gloss. & quæ scripsit Dominicus in cap. humanum genus. 1. distinct. super Gloss. verbo, *prohibetur*. colum. 5. Et facit etiam quod ubi jura dicunt, quod aliquid exprimat specialiter, non sufficit illud exprimere in genere, ut per Afflict. decis. 44. num. 12. per notata in cap. qui ad agendum. de procurat. libr. 6. & in l. 2. D. si quis cautionibus.

Item facit, quod non videtur satisfactum legi, **5** ubicumque lex requirit aliquid specialiter exprimi, seu expressim, si id fiat verbis generalibus, ut inquit Angel. in Authent. de hered. & Falcid. §. si verò expressim. & plures quos citat, & sequitur Afflict. decis. 44. num. 13. ubi illum omnino videas bene declarantem, & superius latè diximus.

Quibus adde, quod quotiescumque lex aliquid **6** expressè fieri requirit, non sufficit tacitè fieri secundum Alciat. in l. cum quis, n. 25. D. si cert. petat. secutus. Ias. in l. prator. in principio. D. de novi oper. nunt.

Item lex aliquando requirit hujusmodi verborum **7** expressionem, quia de re aliqua odiosa tractatur, de qua verisimile sit in dubio actum non esse, & tunc non sufficit tacita comprehensio. ita Alciat. ubi supra, num. 20. & sequenti. per Gloss. cap. 2. de schismat. hinc autem agitur de correctione Regali alienanda, quod summè odiosum est, & prohibitum, ut videre est ex Ordin. hoc tit. 45. §. 8. & seqq. ergo non sufficit tacitè induci talem alienationem.

Præterea, aliquando lex requirit talem expressio- **8** nem, ut ex ea magis liqueat de mente, aut voluntate disponentis, seu concedentis; & tunc etiam non sufficit tacita comprehensio, secundum Bald. in leg. si quotidianum. C. de legat. sequitur Alciat. ubi supra, num. 25.

num. 25. Quod etiam ex eo confirmatur, quod si lex concedit instrumentis publicis executionem, quatenus in eis aliquid expressum est, non censetur id concessisse eorum respectu, quæ tacite in eis continentur, secundum Anton. Imol. & Felin. in cap. 3. col. 2. de constitut. & Decium in d. l. cum quis. quos ibi num. 24. citat, & sequitur Alciat. At lex hæc requirit talem verborum expressionem, ad hoc, ut magis liquidò appareat de mente, aut voluntate Regis concedentis, aut disponentis, igitur, &c.

9. Item, aliquando lex requirit talem expressionem, quia agitur de tollendo priore jure. ita Alciat. ubi supra, n. 21. per l. fin. C. de novation. idque confirmat n. 22. & hæc lex requirit hujusmodi expressionem, quia agitur de abdicando, & tollendo jure correctionis ab ipso Rege, quod ab eo abdicari in totum non potest, ut est Ordin. in d. §. 10. ergo non sufficit, quod tale jus, & tam suprema potestas à Rege tacite auferatur, nec aliter, quàm per expressam talis abdicacionis declarationem. Quò pertinet illud, quod dici solet, quòd ea quæ valde notabilia sunt, non censentur comprehensa, nisi speciatim & nominatim exprimentur. l. apud Labeonem. §. hoc edictum. vers. ea enim. D. de jurejur. imò omissa intelliguntur. Gloss. cap. 2. de prabend. lib. 6. Gomez in rubr. de infirmis resignat. quest. 3. in princip.

DECISIO XV.

Attentatum an dicatur committi à Rege, qui, finita instantia, recuperat jurisdictionem castri detenti à Prælato eius vassallo, sine Regia donatione, aut simili titulo. Et an dicatur attentatum, si id faciat idem Rex, lite pendente.

S U M M Æ.

1. Lite pendente nihil potest innovari, nec aliquis à sua possessione amoveri.
2. Rex habet fundatam intentionem in omnibus civitatibus, oppidis, seu castris sui regni, & jurisdictione ab illo, tamquam è fonte emanat.
3. Rex potest cogere dominos terrarum, ut ostendant titulos suos: quòd si id non faciant, potest eos privare castris, & jurisdictione.
4. Donatarij spoliati dici non debent, nec restitui, si Rex capiat possessionem, non ostenso titulo.
5. Qui habet possessionem infectam, & damnatam à lege, cum decreto irritante, non restituitur, ut spoliatus.
6. Prælati non sunt restituendi adversus Regem, possessionem sacularem recuperantem, si expressum titulum non presentaverint, per quod evidenter & notorie constet, quòd jurisdictionem sacularem legitime sint affecti.
Possessor qui possidet vi, clam, aut precario, vel contra quem facit jus commune, potest, etiam lite pendente, turbari, & violenter expelli. Ibid.
Rex non dicitur spoliare vassallum, quando uritur jure suo, nec intervertere possessionem, si utatur sua Regali potestate. Ibid.
7. De jure communi instantia censetur perempta, si per triennium lis cessaverit: de jure autem Re-

gio, elapso semestre, seu anno, postquam conclusum est in causa.

8. De jure communi finita instantia per lapsum temporis, pereunt omnia acta respicientia ordinem judicarium, & de novo incipere necesse est: non idem de actibus respicientibus decisionem causæ.
9. De jure nostri Regni acta judicij non pereunt, sed sola citatio, qua necessario de novo fieri debet, & idem si morte litigantis instantia perierit.
10. Lis à contestatione dicitur incipere, secundum communem.
11. Limitatur communis opinio, ut non procedat, ad effectum causandi vitium litigiosi: nam ad hoc, dicitur incipere à citatione, qua pendente nihil innovatur.
12. Si causa per semestre tacuerit, citatio extinguitur, & jam non dicitur litis pendente.
13. Citatio non legitime facta, non inducit litis pendentiam, & actor potest recuperare possessionem absque vitio attentati.
14. Citatio circumducta non inducit litis pendentiam, nec archat citatum, imò redditur inefficax, & invalida.
15. Pendente lite, Reus rem litigiosam alienare non potest, nec actor reum sua possessione privare.
16. Finita, aut perempta instantia per lapsum temporis, non dicitur lis pendere, ad inducendum vitium litigiosi, nec etiam ad inducendam prohibitionem, ne aliquid innovetur circa rei possessionem.
Res super qua est contentio, perempta instantia potest alienari, qua tamen ea pendente alienari non potest. Ibid.
17. Vbi actum est nomine dignitatis, aut Ecclesia, instantia active & passive transit in prælatum successorem: quòd si successor reus fuerit, de novo debet citari, alias non dicitur litis pendente, nec attentatum, si aliquid innovetur.
18. Attentatum lite pendente, revocari debet: secus si clarè, & notorie constet de non jure petentis revocationem.
19. Attentatum, pendente lite, regulariter revocatur: maxime si illicitè fuerit attentatum.
20. Vbi dantur diversa remedia ad unum consequendum, uno electo, alterum non tollitur.
21. Rex licite capit possessionem castri d' Alhandra, de novo tamen, de Regia liberalitate donationem fecit Archiepiscopo, & Ecclesia Olyssipponensi.

Cum Archiepiscopi Olyssipponenses essent in possessione Castri d' Alhandra, & jurium Regalium, & jurisdictionis civilis, & criminalis, nec Præses provinciæ ibi correctionem faceret; tempore Infantis Alfonsi Cardinalis, & Archiepiscopi Olyssipponensis de mandato Regis Ioannis felicitatis hujus nominis tertij, eius fratris, procurator Regiæ Coronæ in jus vocavit coram iudice Regio Senatus supplicationis prædictum Cardinalem, super prædicto castro d' Alhandra, & eius jurisdictione: oblatoque libello pro parte prædicti Cardinalis, opposita fuit exceptio incompetentiæ, quæ ei admissa non fuit, & pronuntiatum, quòd respondere tenebatur in iudicio Regio, cum ageretur de jurisdictione Regiæ: de quo nos inferius latius agemus.

Hoc tempore mortuus est Cardinalis Alfonsus, & successit in Archiepiscopatu Olyssipponensi Donus Ferdinandus de Mences, translatus ex Episcopatu Lamacensi, qui impetravit à Rege Ioanne provisiones aliquas, ut lis quiesceret aliquo tempore, & numquam libellum pro parte procuratoris Regiæ Coronæ oblatum contrariavit, sed petiit tempus ad deliberandum, & simul exceptiones opposuit, quibus contendeat Capitulum Sedis Olyssipponensis esse ad causam vocandum, eò quòd agebatur de eius interesse; vacante namque sede, Capitulum exercet jurisdictionem. *cap. 1. de sede vacante.* Et cum lis hæc inciperet anno 1537 exceptiones hæc fuerunt oppositæ in mense Novembris anno 1546. & postea tacuit lis, & non amplius prosecuta fuit, & est processus apud scribam processuum Regiæ Coronæ.

Cum Rex Philippus bonæ memoriæ succederet in hoc Regno, effectus Archiepiscopus Olyssipponensis Donus Georgius de Almeidas, iussit Rex, ut eius procurator litem ceptam prosequeretur: & cum hoc tempore mortuus esset prædictus Archiepiscopus, voluit Rex, ut pro parte Regiæ Coronæ possessionem caperet præles illius provinciarum, prædictæ jurisdictionis. Dubitatum fuit, an id possit Rex iubere?

1 Et videbatur, quòd non. Nam lis pendebat, quæ pendente, nihil innovandum est, id est, non potest quis amoveri à sua possessione, ut est text. iuncta. *Gloss. verb. innovari in Clement. 2. ut lite pendente.* Et si amovetur, debet restitui, ut spoliatus, via attentatorum, ut per Rotam novam *decis. 4. alias 57. ut lite pendente. & in tit. de restitut. spoliat. decis. 2. alias 14.* refert Alex. *conf. 130. n. 5. lib. 4. Dec. conf. 4. o. numer. 19. vers. nec obstat.* Menoch. *de recuperand. possess. rem. 17. à num. 8.*

2 Quo tamen non obstante, visum est, posse Regem id facere: ratio erat, quia numquam Archiepiscopi donationem, nec titulum ostenderunt, quibus eis Castrum, & iurisdictio donata esset: cum autem Rex intentionem suam fundatam habeat in omnibus civitatibus, oppidis, & castris sui Regni, & in illo tamquam in fonte sit iurisdictio, & ab illo emanet. *cap. in apibus. 7. questione 1. resolvit Chassanæus de Burgund. rubr. 1. numer. 101. cum sequentibus. Alciat. l. 1. in principio. num. 15. D. de acquirend. possess. Covarruv. practicarum. cap. 1. num. 10. conclus. 10. Alvar. Vaz de emphyt. quest. 8. num. 21. cum sequentibus,* nil mirum, si non ostenso titulo, possit Rex possessionem castri, & jurisdictionis capere.

3 Quòd adeò verum est, ut possit Rex cogere dominos terrarum, ut ostendant titulos suos, & donationes, & inquit Boër. *decis. 8.* quòd non est audiendus advocatus contrarium allegans, idem tenet Avendan. loquens in regno Castellæ, *de mandat. Princip. cap. 1. num. 7.* & loquens in nostro regno Vaz. *ubi supra, d. quest. 8. num. 21. ad fin.* qui omnes inquirunt, quòd si domini terrarum non ostenderint titulos, & donationes suas, Rex illos privare possit castris, & jurisdictione, quousque de titulis doceant.

4 Et hinc inferunt supra allegati, quòd non possunt tales dici spoliati, nec restitui debent, cum non ostensus titulis constet de notorio defectu proprie-

tatis: resistit namque jus commune, quo Rex fundatam habet intentionem, ut supra diximus. *cap. ad decimas, de restitut. spoliat. lib. 6.* & est text. in *cap. 1. que sint Regal. tenet Palat. in reper. cap. 5. sed est pulchra dubitatio. notab. 2. §. 1. numer. 43.* Soares *allegat. 7. colum. 2.* Covarr. *in regula. possess. 2. part. §. 3. de reg. jur. lib. 6.*

Quòd in nostro regno fortius procedit. Ordin. namque *lib. 2. tit. 45. §. 55. & 56.* damnat omnem possessionem in jurisdictionalibus absque titulo: quòd casu cum detur talis reprobatio facta à lege, cum decreto irritante, adeò inficitur possessio, ut spoliato non detur eius restitutio, propter infectam, & damnatam possessionem, ex Rot antiquiori 4. & antiqua 56. & in nova 16. *de restitut. spoliat. sequitur Vaz. ubi supra, num. 27.* post alios, quos citat.

Ad argumentum autem, quòd conficiebatur, nempe committi attentatum pro parte Regis, cum pendente lite, privetur Archiepiscopus sua possessione, quo casu remedio attentatorum restituendus prius est, per notata *ad cap. non solum de appellat. l. 6. & in cap. Ecclesia S. Mariæ, ut lit. pendente. Clem. 2. eod. titul.*

Respondebatur, quòd hoc locum non habet in Rege, qui recuperat jurisdictionem sæcularem, quam prælati possident in terris aliquibus, super vasallis Regis, cum titulum expressum non præsentaverint: tunc namque restituendi non sunt, nisi evidenter ostenderint, quòd jurisdictionem talem legitime sint assecuti, quia præsumuntur eam injuste occupasse in loco, & personis Regi subiectis, ut tenet Palat. in specie *in repetit. cap. notab. 2. Paragrapho sed est pulchra. numer. 43. vers. unde si Rex.* ad quòd allegat. text. in *d. cap. ad decimas, & in cap. cum persona. de privileg. l. 6.* per quem infert notabiliter, quòd possessor, contra quem facit jus commune, etiam lite pendente, possit turbari, & violenter expelli, sicut qui possidet vi, clam, aut precario, in cuius confirmationem allegant Anchar. qui id ita dicit *in d. cap. cum persona. notab. 11.* Coadjuvatur hoc ex notabili dicto Baldi *in l. 2. C. de servitut. colum. 5. & 8.* quòd Rex non dicitur aliquem vasallum spoliare, quando utitur jure suo, nec intervertit possessionem possessoris, quando sua utitur Regali potestate.

Secundò respondebatur, hoc casu dici non posse litem pendere propriè, nam de jure communi instantia perit, si per triennium lis tacuit, *l. properandum, in principio. C. de judic. & in hoc nostro regno, elapsis sex mensibus, seu anno, postquam conclusum est in causa, juxta Ordin. lib. 3. tit. 19. 1. Et diximus 1. part. decisionum decis. 181.* Et sic triennium juris communis, apud nos redactum fuit ad sex menses, & ad annum, per ea quæ tradit Bald. *in d. l. properandum, num. 6.* & in omnibus his casibus instantia finitur.

Attamen, etiam si de jure communi, finita, aut precepta instantia per lapsum temporis, pereant omnia acta judicij, id est, respicientia ordinem judicij, qualia sunt citatio, libellus, litis contestatio, terminus probatorius, satisfactio, & alij similes actus, licet non pereant acta respicientia decisionem causæ, qualia sunt, probatoria, ut videtur probare text. *in d. l. properandum, in §. & siquidem. & ibi Gloss.*

Gloss. & DD. & est vera, & communis conclusio, secundum Marant. de Ordin. judic. part. 5. *judicium, lis, causa, instantia, num. 55.* ubi multos Doctores citat. Aded, ut necessum sit de novo incipere, & novam facere citationem, & novum offerre libellum, & repetere omnia alia acta ordinis judicialis, ut per eundem Marantam *ubi supra, d. num. 55. & num. 42. & num. 2.*

9 Tamen, de jure nostri Regni acta non pereunt, sed sola citatio, quæ de novo fieri debet, & antequam fiat, non potest lis currere, ut disponit Ordin. *ubi supra, d. §. 15.* Et idem requiritur de jure regni, ubicumque instantia perit morte alicujus ex litigantibus, ut in Ordin. *lib. 3. tit. 27. §. 2. & tit. 82. in princip.*

10 His suppositis, respondendo ad argumentum dicebatur, quod etiam si regulariter lis dicatur incipere à litis contestatione, ut per Marantam *ubi supra, num. 64.* qui communem dicit, ex Cyno, Bartol. Angel. Alexand. & Iason. in *l. causas, C. de transaction. & probat text. in cap. super questionum. juncta Gloss. ibi, verbo, litis exordium. de officio delegat. & c. ex parte. O. 3. de verborum significat. & idem tenet Felin. in dict. cap. super questionum. colum. 4. & sequent. reprobata Gloss. in *d. l. causas.* quæ tenuit, quod lis incipiebat ante litis contestationem.*

11 Limitatur tamen hæc communis opinio, ut non procedat ad effectum causandi vitium litigiosi, aut litis pendentiam; ad hunc enim effectum lis dicitur incipere à citatione, ut declarat Felin. *ubi supra.* quem sequitur Maranta *dict. numero 65.* facit & text. in *Clement. 2. ubi lite pendent.* qui text. expressè requirit citationem partis, & quæ sit facta de mandato judicis competentis, de quo per Dec. *conf. 460. colum. penult. in fin. & Alexand. conf. 130. colum. 4. num. 5. libr. 4.* & hæc talis litis pendentia operatur, ut nihil interim innovari possit, id est, non possit is, cum quo lis est, à possessione sua amoveri, ut exponit Gloss. *verbo, innovari. in d. Clement. 2.*

12 In casu verò, de quo agimus, non aderat citatio: prior enim jam per lapsum semestris extincta fuit, & perit instantia, & non potest lis currere absque nova citatione. Ordin. *dict. libro 3. tit. 1. §. 15.* tradit notabiliter Marant. *ubi supra, d. num. 55. ad fin.* Si igitur instantia perit per lapsum temporis, & citatio deficit; necessariò dicendum est, quod non pendet lis, nec dicitur litis pendentia, quod erat intentum.

13 Confirmatur & hoc, quia licet citatio inducat litem instantiam, ut in *dict. Clement. 2.* tamen hoc non procedit, ubi citatio non fuit legitimè facta, ut concludit Dec. *dict. conf. 460. à num. 25.* ubi à Papa fuit facta commissio sub hac forma: *Constito summarie de non tuto accessu, citet, inhibeat, & c.* & quia hæc rescripti forma non fuit servata, nec prius constitit de non tuto accessu; ideò dicit Decius, quod dicta citatio, tamquam minùs legitima non inducit litem pendentiam: & poterit nihilominus actor possessorem conventum amovere à possessione, & illam recuperare absque vitio attentati, ut concludit eo loci Decius. Si ergo ubi citatio sit facta, si tamen non est legitimè facta, non inducit litem pendentiam, quantò minùs debet illam indu-

cere, ubi citatio, quæ facta fuit, nulla est & invalida, & sine aliquo effectu, eò quod instantia finita fuit.

Item confirmatur hæc pars, quia, ubi citatio fuit circumducta, puta, quia actor non comparuit in termino citationis, non inducitur litis pendentia, quia talis citatio redditur inefficax: & ideò non arctat citatum, sed est reiteranda, ut illum possit arctare, secundum Guilhelm. in *l. sicut. Cod. de prescriptionibus 30. vel 40. annorum.* quem sequitur Felin. in *cap. illud. colum. 4. de prescript.* & cum citatio, premissa instantia per lapsum temporis, manet etiam circumducta, quia pariter est invalida, & inefficax, & ideò reiteranda; idem dicendum est de illa, ut non inducat litem pendentiam, ut eam non inducit citatio circumducta.

Confirmatur & hoc alio fundamento, quia quemadmodum litis pendentia impedit, quod res litigiosa alienari non possit, ut per totum titulum. *D. & Cod. de litigiosis.* Ordin. *libro 4. tit. 10. per totam. & §. 3. & sequentibus.* ita etiam impedit, quod inter litigantes nihil innovari possit, id est, ut possessor sua possessione privari non possit, nec illa spoliari, probat text. in *dict. Clement. 2. juncta Gloss. verbo, innovari. ut lite pendente.* cujus Gloss. meminit Alexand. *dict. consil. 130. colum. 4. numero 5.* & ita quemadmodum reus rem litigiosam non potest alienare, ita actor reum sua possessione privare non potest.

Tunc sic, finita, aut premissa instantia, per lapsum temporis, non dicitur lis pendere, quoad inducendum vitium litigiosi; ergo nec etiam ad inducendam prohibitionem, ne aliquid innovetur circa rei possessionem. Assumptum, seu antecedens probatur per Gloss. *1. in l. 1. Cod. de prescript. longi tempor.* quam ibi sequitur Paul. & Salicet. Alexand. & Iason. in *l. 2. uterque numero 19. Codic. de edendo.* & ibi inferunt, quod finita instantia poterit res alienari, super qua est contentio, quæ tamen ea pendente alienari non poterat, idem tenet Bartol. in *l. fin. C. de litigiosis, & in l. 1. Paragrapho fin. D. eod. titulum.* & hæc est communis & verior opinio contra Gloss. in *l. properandum, §. 1. verbo, judicij. C. de judic.* & sic benè sequitur, quod finita instantia cessat vitium litigiosi, & consequenter litem pendentia.

Ulterius, post inceptam litem mortuus fuit Cardinalis Alfonso, & postea Donus Ferdinandus de Meneses, & Donus Georgius d' Almeida Archiepiscopi Olyssipponenses: & quamvis ubi actum est nomine dignitatis, aut Ecclesiæ, instantia active & passive transeat in prælatum successorem, secundum Abb. in *cap. quia V. de judic. colum. pen. vers. tertius casus.* sequitur ibi Dec. *numer. 8.* post alios, quos citat; tamen omnes sentiunt, quod iste successor, si reus fuerit, debet de novo citari, & idem videtur probare Ordin. *lib. 3. tit. 27. in principio, & tit. 82. in princ.* quod cum factum non fuerit, non potest dici, quod lis pendeat; nec dici attentatum, si nomine Regis fuerit capta possessio Castri d' Albandra, & jurisdictionis.

Confirmatur & hoc, nam etsi attentatum, lite pendente, revocari debeat, id procedit, nisi clarè & notoriè constet de non jure petentis revocationem; quia notorius juris defectus, ex parte petentis

tentis revocationem attentatorum, ipsorum revocationem impedit, ut est Rotæ decisio in novis decis. 2. alias 14. de restit. spoliat. & ibi eius additio. numer. 4. ubi allegat Ioannem Monachum in cap. cupientes, de electione, lib. 6. & aliam decis. 7. de probat. Hic autem constabat notoriè de non jure Archiepiscopi, & de jure Regis, qui habet fundamentam intentionem in omnibus oppidis, & Castris sui regni, ut superius diximus.

19 Ultimo confirmatur, nam etsi attentata, lite pendente, revocentur regulariter. d. cap. non solum, de appellat. lib. 6. & superius diximus, hoc intelligitur, quando illicitè fuerunt attentata, ut notatur per Gloss. in verbo, reducendum in d. cap. non solum. tradit in notab. Dec. d. conf. 460. num. 19. Unde cum Rex, non ostenso titulo donationis, aut alio simili per Archiepiscopum de Castro hoc, & jurisdictione illius, possit illud recuperare; bene sequitur, quod hoc poterit etiam licitè facere, lite pendente, absque vitio attentati.

20 Et quamvis à principio Rex id possit facere, & tamen voluit ordinario iudicio potius agere, non ob id visus est renuntiare remedio extraordinario capiendi possessionem propria auctoritate, eò quod sunt diversa remedia; & uno electo, alterum non tollitur, ut eleganter tradit Dec. d. conf. 460. à num. 6. Deinde hæc remedia non sunt contraria, sed diversa, cum ad eundem finem tendant, recuperandi scilicet possessionem jurisdictionis, & Castri: unde cum utrumque sit in favorem actoris, unum per aliud non tollitur, ut concludit Bartol. in l. consentaneum, colum. fin. C. quomodo, & quando judic. probat Dec. ubi supra, numero 9. faciunt tradita per DD. in l. non codicillariter. ubi Bartol. C. de testament. & in l. post diem. D. de lege commissor. Alexand. consil. 130. numero 8. libro 4. facit dictum Bald. in cap. 1. circa fin. de controvers. feud. apud. &c.

21 Et ita factum fuit, quod Rex cepit possessionem Castri, & jurisdictionis; de novo tamen donationem Archiepiscopo, & Ecclesiæ Olyssipponensi fecit de præd. Castro d' Alhandra, & eius jurisdictione, quæ res digna visa fuit tanto Rege.

DECISIO XVI.

De Civitate, Oppido, & Castro.

S U M M Æ.

1. Civitas qua dicatur, & in quo differat ab oppido, aut Castro, remissivè.
Bona civitatis qua dicantur, & an publica dicenda sint? Ibid.
2. Castrum quid sit.
Donato castro, oppido, aut municipio, donata etiam intelligitur eius jurisdictio, & territorium: maxime si donetur cum suis pertinentiis, & hac fuerint sub dominio donantis tempore donationis. Ibid.
3. Pagus, seu villa, qua municipio, aut civitati subest, venit in concessione castri, oppidi, aut civitatis.
Hoc intelligendum est, si talis pagus, aut villa res-

pondeat municipio, aut civitati, saltem quoad jurisdictionem: secus si jurisdictionem habeat separatam, vel alteri subest. Ibidem.

4. Amplia hoc ultimum, si talis pagus, aut vicus regimen habeat per se, licet in aliquo deserviat eidem municipio, aut civitati.
5. Amplia etiam, ut procedat in villula, que ex numero aliquot paucorum colonorum constata est, in termino, aut districtu alicujus pagi, aut vici, qui habet territorium separatam, & per se regimen aliquod.
Imposito onere, seu collecta in civitate illi, qui vicum incolunt, non possunt atq; de villula se eximere à contributione facienda cum illis de vico, si sunt de eius territorio: secus si dominus civitatis villulam redigeret in oppidum, aut municipium, assignato ei territorio. Ibidem.
6. Castrum de jure communi quis potest edificare, nisi id faciat ad emulationem; vel materiam seditionis præbeat.
Facere, seu erigere castrum, seu fortalitium, sine Principis licentia, prohibitum est. Ibid.
7. Castra antiqua, aut fortalicia diruta, an quis possit reedificare? remissivè.
8. Castrum an dicatur esse de Regalibus? remissivè.
9. Castri fovea, an sit de Regalibus? remissivè.
10. Rex an possit facere de aliquo vico, qui civitati subest, oppidum, seu villam? remissivè.
Bonum est Regem id facere de consensu Magistratum. Ibidem.

Civitas quæ dicatur, & in quo differat ab oppido, aut castro, vide Bartol. in extravag. ad remprimendum, verbo, qui sint rebelles. vers. Lombardia. per totum. Et quæ dicantur bona civitatum, & an publica dicenda sint? dic, quod publicæ res, proprio sermone, sunt, quæ populi Romani sunt, l. bona civitatis, D. de verb. signif. quia populus eà primum in senatum, deinde in Principem transtulit, l. 2. §. deinde & §. novissimè, D. de origine jur. Alc. in d. l. bona. & idèò publica, quasi populi dicuntur: abusivè autem bona cujuscumque civitatis dicuntur publica, d. l. bona, & inferius dicemus latius.

Castrum verò dicitur, quasi, casa alta, seu fortis, munita muris, ut per Bart. in d. Extravag. verbo, qui sint rebelles. vers. Lombardia. num. 4. ubi plura de castris. Alvarus Vaz de emphyteusi, quæst. 8. Et castrum, seu oppido, aut municipio concessio, intelligitur concessa eius jurisdictio, & territorium, si hæc erat sub dominio donantis tempore concessionis, præsertim si donetur castrum cum suis pertinentiis, ut per Soares allegat. 7.

In pago autem, aut villa, quæ municipio, aut civitati subest, ut membrum, quia est in eius territorio, an veniat in tali concessione? dic quod sic, secundum Covarruv. practicarum, cap. 1. a num. 10. Quod intellige, si talis pagus, aut villa respondeat municipio, aut civitati, saltem quoad jurisdictionem; quia tunc dicitur esse de eius territorio: secus si quoad jurisdictionem non respondeat, sed per se jurisdictionem habeat, vel alteri subest, quia tunc non dicitur esse de illius territorio, argum. text. in l. nullum, vers. quid si in vico. D. de officio præf. urb. in l. qui ex vico. D. ad municipal. Innocent. in cap. cum

cum ad sedem. de restitut. spoliat. Bart. in l. 1. §. qui urbem. D. de offic. prefect. urbis.

4 Quod amplia etiam si talis pagus, aut vicus in aliquo deserviat eidem municipio, aut civitati: nam villa, vel castrum, quod habet per se regimen, licet in aliquo deserviat civitati, non dicitur propriè eius membrum, nec de comitatu eius, ut inquit Bald. per illum text. in l. Scapham. D. de evictionibus.

5 Amplia etiam procedere in villula, quæ ex numero aliquot paucorum colonorum conflata est in termino, aut districtu dicti pagi, aut vici; nam hæc villula parva subest illi pago, & vico, qui territorium habet, & per se aliquod regimen; non autem principali civitati, aut municipio, ut in pulchro casu respondit Soares ubi supra, allegat. 7. post Ioan. Andr. ad speculat. in additione magna, incipit, per hanc legem. ubi concludit, quod imposito onere, seu collecta in civitate, illis, qui vicum incolunt (nos dicimus *Aldea*) non possunt alij de villula se eximere à contributione facienda, cum illis de vico, quia sunt de eius territorio, neque possunt se separare, ut sibi principaliter collecta à civitate imponatur: secus esset si dominus civitatis illam parvam villulam, propter loci distantiam, vel hominum auctam multitudinem redigeret in oppidum ac municipium, assignato ei territorio, ita, quod per se regimen haberet aliquod, quia tunc maneret exempta à vico illo, vel pago, & per se faceret pagum, aut vicum, sicut de provincia diversa dicitur, l. si eadem. D. de assessor. ita Soares ubi supra.

6 Castrum autem utrum quis possit ædificare? vide Gomez. l. 46. Tauri, numer. 14. ubi concludit, quod sic, de jure communi, nisi id faciat ad æmulationem, vel materiam seditionis præbeat, per text. in l. opus. D. de operibus. pub. & in l. per provincias, Cod. de aedificiis privat. & inferius dicemus. Sed hodie dicit, quod in regno Castellæ prohibitum est facere castrum, vel fortalitium, sine Principis licentia. Idem tenet Avendan. de exequend. mandat. c. 1. num. 2.

7 Et an possit quis antiqua castra, aut fortalicia diruta reædificare? vide Gomez. ubi supra, num. 15.

8 Et an castrum dicatur de Regalibus? vide Boss. de Regalibus. num. 8.

9 Et an fovea castri dicatur de Regalibus? vide eundem ibid. num. 39.

10 Et an Rex possit facere de aliquo vico, seu, *Aldea*, quæ subest civitati, oppidum, seu villam? vide per Soares d. alleg. 7. ubi tenet, quod sic; sed id facere Regem bonum est de consensu magistratuum civitatis, seu oppidi, quibus suberat prædictus vicus. Quod in facti contingentia, sic factum vidimus per Regem Sebastianum, in oppido de Chamusca donato illustrissimo viro Francisco de Sylva patri Principis Rhoderici Gomez de Sylva.

DECISIO XVII.

Utrum Rex possit donare, vel alienare unam de civitatibus sui regni, invitis civibus?

S U M M Æ.

1. Rex secundum quosdam regulariter non potest donare, vendere, vel alienare civitatem, vel oppidum Regni sui, invitis civibus.

Limita nisi per antiquam consuetudinem præscriptam, Reges id soleant facere. Ibid.

Reges hujus Regni Lusitania à primordio Regni sunt in possessione donandi civitates, & oppida cum jurisdictione vassallis suis. Ibid.

2. Forali novo creditur, si se referat ad antiquum, quod non ostenditur.

3. Privilegium perditur per non usum, per tempus immemorabile.

Tempus centum annorum habetur pro immemorabili, quando alias de memoria hominum non constat. Ibid.

4. Per renuntiationem privilegij, etiam tacitam, reditur ad jus commune, & privilegiū amittitur.

Acquisita de jure speciali facilius perduntur: & quandoque per unicum actum renuntiat privilegio. Ibid.

Consuetudo antiqua jus non scriptum constituit. Ibidem.

5. Rex jure communi attentio potest alienare, aut donare unam ex suis civitatibus, etiam sine consensu civium, si modo talis donatio grave aut enorme damnum non inferat Regno.

6. Rex noster habet jus acquisitum donandi oppidum, de quo agitur, suis vassallis, non solum per consuetudinem generalem hujus regni, & totius Hispania, sed etiam per legitimam præscriptionem.

Vassallus contra vassallum potest præscribere ea, quæ sunt Regalia, ordinario tempore: Rex autem non solum ordinario, sed etiam extraordinario, quod in Rege majori cum ratione procedit. Ibid.

Quamvis aliqui Doctores teneant, quod regulariter Rex non potest dare nec vendere, nec alienare civitatem, vel oppidum sui regni, & alium dominum facere illius, invitis civibus, quos refert latè Tiraq. de retract. lignag. §. 26. gloss. 1. nu. 78. & Boër. in tract. magni concil. n. 17. ubi inquit, quod vassallus Principis est dignior alijs. Soar. alleg. 9. num. 6. Menchac. controvers. illustr. c. 5. per totum. quem vide n. 14. & Capicium decis. 166. Menoch. de recuper. posses. remed. 1. n. 81. & Nevizan. conf. 12. inter Brunni consilia. Tamen hoc communiter limitari solet, nisi per antiquam consuetudinem præscriptam, Reges id soleant facere, ita pulchrè Guilhelm. loquens de conf. Regni Franciæ, in cap. Rainutius, verbo, duas habens filias, à n. 69. post Bald. in c. 1. §. ex eadè lege. de lege Corradi. quem sequitur Dec. in l. debitorum. col. 1. vers. ex consuetudine. C. de pact. Fabian. de empt. q. 4. principal. in quæst. 6. in princ. idem sensit Bald. in c. 1. in 2. lectura. col. pen. n. 18. de judicijs. ibi, vel ibi erat de consuetudine. dum respond. ad c. inter dilectos. de fide instrum. Et Reges hujus regni Lusitaniæ à primor-

primordio Regni in possessione sunt de dandis civitatibus, & oppidis cum jurisdictione, vasallis suis, & illis donationem facere ad libitum, ut illis placuerit.

2. Accidit tamen, quod in quodam oppido per forale illius erant hæc verba, *E per quanto a dita villa pelo foral antigo della, lhe foi dado privilegio, que nunca fosse dado o senhorio della a pessoa nenhũa, a nos praz de lho approvar, & confirmar por este nosso foral pera sempre.* Erat dubium, an non obstante hoc forali, Rex posset donationem de oppido facere vasallo suo? Et dicendum est, quod sic, nec obstant verba foralis; primò quia non ostendebatur forale antiquum, ad quod referebatur novum, argum. r. 1. de fide instrum. & Ordin lib. 3. tit. 60. in princ.

3. Secundò, quia privilegium perditur per non usum, per tempus immemorabile, ut consuluit Bart. conf. 103. n. 13. quem sequitur Alex. conf. 16. n. 23. vol. 5. Aret. conf. 153. col. fin. Et tempus centum annorum, quod erat elapsum à tempore primæ donationis, quæ fuerat facta anno 1483. Habetur pro immemorabili, quando aliter de memoria hominum non constat, ex multis relatis per Duenh. reg. 90. num. 1. Covarr. reg. possess. 2. part. §. 3. fol. 32. pag. 4. & licet ibi disputat, tamen in hoc inclinatur.

4. In præsentem autem casu hoc oppidum donatum fuit N. & postea altera donatio facta fuit eius filio anno 1505. & hoc toto tempore numquam oppidani usi sunt hoc privilegio contento in forali, & sic illud amiserunt.

Tertiò, quia faciendo Reges donationem Bis, patri & filio de hoc oppido, semper oppidani tacuerunt, & consenserunt, & noluerunt uti privilegio contento in forali, & sic per huiusmodi consensum videntur illi tacite renuntiasse; & cum per talem renuntiationem, etiam tacitam, redeatur ad jus commune, videntur omnino sibi præjudicasse, & tale privilegium amisisse, ex notabili doctrina Abb. in cap. veniens. num. 22. de præscript. sequitur & commendat Felin. ibi. colum. pen. num. 5. ubi subdit, quod acquisita de jure speciali facilius perduntur, quia quandoque per unicum actum renuntiat privilegio cap. cum accessissent. de constitut. ubi idem Felin. eandem doctrinam multis similibus exornat colum. 2. Et cum hinc prædicta renuntiatione redigat hunc casum ad terminos juris communis, juxta quod Rex potest donare civitatem, aut oppidum sui Regni, vasallo suo, ut diximus (quia consuetudo antiqua jus non scriptum constituit, ut notatur in rubr. Cod. quæ sit longa consuet. & in §. ex non scripto. institut. de jur. natur. gent. & civili.) videtur, quod oppidani per talem renuntiationem, privilegium amiserint.

5. Quartò confirmatur hoc, quia etiam cessante tali consuetudine, inquit Dec. in d. l. debitorum, quod jure communi attento, potest Rex alienare, aut donare unam ex suis civitatibus, etiam sine consensu civium, si modò talis donatio grave aut enorme damnum non inferat Regno, ut esset, si donando abdicasset à se totum jus Regium, ut per Iaf. conf. 10. vol. 3. Ludovic. Gomez in §. Item Serviana. colum. 16. vers. hæc tamen concl. institut. de actionibus. Soares allegat. 7. num. 8. Gregor. Lopez l. 22. tit. 13. part. 2. Azved. l. 1. tit. 10. num. 13. lib. 5. novæ recopilat.

Cabedo Pars II.

Quintò accedit, quia Rex noster per se, & per Reges suos antecessores, est in pacifica possessione dandi hoc oppidum uni ex suis vasallis, à centum annis retrò, absque contradictione oppidanorum; unde non solum per consuetudinem generalem Regum hujus Regni, & totius Hispaniæ, id potest facere, ut supra dictum est; sed etiam per legitimam præscriptionem habet hoc jus acquisitum. Et si unus vasallus contra alterum vasallum potest præscribere ea, quæ sunt Regalia, ordinario tempore, Palat. in repet. cap. notab. 2. §. 1. versicul. sed est pulchra dubitatio. num. 48. versicul. adde prædictis, & dicemus inferius; majori ratione potest Rex præscribere contra vasallum, non solum ordinario tempore, sed etiam extraordinario, nempe 40. annorum, & hinc elapsi sunt centum anni, qui sufficiunt ad prædictam præscriptionem; & ista possessio, & præscriptio magis favorabilis est, quando tales donationes fiunt his personis, quæ similes res habere consueverunt, ut erat is, in quem donatio fiebat, & eius antecessores, ut aliàs considerat Paul. conf. 187. notandum, colum. 2. vers. & quia libr. 2.

Et ita fuit judicatum anno 1583. in mense Junij, scriba Petro Almirante, in judicio Coronæ, in processu oppidi d. as Alcaçovas, cum Don. Georgio Henriques.

DECISIO XVIII.

Civitatis bona utrùm possit Princeps donare.

S U M M A.

1. Bonorum, quæ ad civitatem pertinent, duo sunt genera: alia sunt communia ac destinata, & exposita ad usum publicum; alia communia, sed destinata ad civitatis particulares usus.
2. Bona civitatis, quæ destinata sunt ad usum publicum, in duplici sunt differentia; alia quæ sunt perpetuò exposita ad eum usum, & omnibus patent; alia quæ non semper, sed aliquando.
3. Bona civitatis, quæ perpetuò exposita sunt ad usum publicum, quanam sint.
4. Bona civitatis quæ sunt communia, sed non semper exposita publico usui, quanam sint.
5. Bona communia civitatis, quæ destinata sunt ad illius particulares usus, alia sunt publica quoad dominium & usum publicum; alia communia quidem quoad dominium, sed particularia quoad usum: & quæ sint.
6. Princeps potest donare locum, aut fundum communem alicuius civitatis, qui sit destinatus ad usum publicum universorum semper, & omni tempore.
7. Princeps potest concedere cuilibet privatae personæ, ut adificet in loco publico Reipublicæ, quod intellige ut num. 9.
8. Solum, seu fundus civitatis, & ad usum publicum perpetuò expositus, quem civitas nec arandò colit, nec redditus ex eo recipit, potest à Rege simpliciter donari, præsertim ad templum Dei adificandum.
9. Principi de jure non licet hæc donare, nisi id fiat citra damnum, & præjudicium vicinorum.

10. *Ædificium regulariter cedit solo, nisi Princeps, qui facultatem adificandi dedit, aliter statuerit, vel ex eo locus sacer factus fuerit.*
11. *Fundus qui ex illis bonis publicis est, quæ in pecunia civitatis esse dicuntur, non potest à Rege donari, nec valet talis donatio.*
Rex non potest simpliciter donare rem, quæ & ratione dominij, & possessionis ad civitatem pertinet. Ibidem.
12. *Rex, seu Princeps non recognoscens superiorem, quamvis habeat supremam potestatem, & sit dominus totius Regni; tamen singulariter non est dominus, nec habet dominium in particulari rerum subditorum.*
Rex, seu Princeps supremus, de patrimonio, & bonis subditorum non potest ad libitum disporre, nec illos dominio suarum rerum sine causa privare: bene tamen potest id facere ex causa. Ibidem.
13. *Hoc tamen si faciat sive ob privatam, sive ob publicam utilitatem, semper tenetur domino rei ablata pretium refundere.*
Dominus qui sine causa privat vasallum suo feudo, tenetur aliud æquivalens ei præstare. Ibid.
Idem dicendum est de Papa, qui clericum sine causa, suo privat beneficio. Ibidem.
14. *Civitas tenetur stare Regiæ donationi, nec potest eius implementum recusare, si fundi justum pretium ei oblatum fuerit.*
15. *Donatarij an possint, in hoc eodem casu, Principem donantem obligare, ut civitati pretium solvat, vel alium fundum æquivalentem præstet. remissivè.*
16. *Fundus de quo hic agebatur, erat vacuus, & incultus, & donatio de illo simpliciter facta valida fuit.*
17. *Assignatur ratio, ob quam Princeps potest bona communia civitatis donare, quæ perpetuò publico usui patent; non tamè ea, quæ sunt de patrimonio civitatis, ex quibus redditus ac fructus recipit.*
18. *Bona, & jura Regnorum sunt publica, & in nullius bonis esse dicuntur.*
19. *Rex potest unam de suis civitatibus cuilibet donare absque incolarum consensu, nisi fuerit immensa donatio, vel omne jus Regium in totum à se abdicaverit.*
20. *In exiguis donationibus nullus requiritur consensus nec procerum, nec consiliariorum.*
21. *Rex potest donare unam de suis civitatibus, etiam invitis civibus, si inde aliquod notabile præjudicium ipsis civibus, vel Regiæ Coronæ non sequatur, quod in donatione rei particularis civitatis multò facilius procedit.*
22. *Bene tamen Rex faciet, si in hujusmodi donationibus faciendis à Decurionibus consensum petierit.*

DOnavit Rex N. quandam fundi, aut campi partem cujusdam civitatis, qui extra & prope muros illius erat. Civitas contendebat illum ad se pertinere, & in suo dominio esse; ideoque non potuisse à Rege absque Decurionum consensu donari, juxta regul. Id quod nostrum, D. de regul. jur. Quæsitum fuit, utrum valuerit donatio, & civitas jure illam impugnaverit?

I Et pro faciliori casus evidentia præmitto, quòd

bonorum, quæ ad civitatem aut municipium pertinent, duo sunt genera. Nam alia sunt communia, ac destinata, & exposita ad usum publicum; alia sunt communia civitatis, sed destinata ad eius particulares usus.

Illa autem, quæ destinata sunt ad usum publicum, rursus dividuntur: nam alia sunt perpetuò exposita ad eum usum, & omnibus patent; alia quæ non semper, sed aliquando.

Et illorum, quæ primi generis sunt, erat campus Martius Romæ, qui semper, & omnibus patebat, ad conveniendum, & deambulandum, l. sed Celsus. & de contrahenda empt. & fora (prægas vocamus) quorum meminit Claud. Cantuncula in §. universitatis. institut. de rerum divis. & aræ, chæos, quæ vacabant, ad ædificia in illis facienda; & insulæ, quæ etiam erant aræ vacuæ in circuitu ædium, quas etiam insulas appellabant, & ideo ipsæ aræ, quibus ædes illæ circumdabantur, etiam insulæ dicebantur. Ita videtur probare text. in leg. 2. §. publici. D. ne quid in loco public. ibi, aræ, & ad insulas. adjuncta Festi definitione, quam refert & sequitur Alciat. in l. urbana familia, numer. 4. D. de verborum significat. qui insulas interpretatur, esse domos, quæ vicinorum communibus parietibus non conjunguntur, sed quoquo versum, vel publica, vel privata area ambiuntur, quod etiam sequitur Budæus, quem citat, & probat additio. ad l. 3. Paragrapho effectura. D. de officio præf. urb. ut hoc obiter adnotemus.

Sed & eiusdem generis sunt agri, quos vocitamus (roios do conselho) qui frequenti usu solent esse juxta muros civitatum, ad populi deambulationem, & pastum animalium; quorum etiam meminit d. §. publici. ibi, agros. quam vis illud verbum latius pateat.

Sunt etiam viæ publicæ, ruas, & itinera publica, caminhos & estradas publicas, d. §. publici. ibi, vias publicas itineraque publica. cujusmodi etiam sunt pontes, fontes, stagna, chafarices ou tanques, & alia id generis, quæ continuò sunt patentia, & exposita usibus publicis.

Alia autem secundi generis, quæ sunt communia civitatum, sed non semper exposita publico usui, erant theatra, amphitheatra, & stadia. §. universitatis, institut. de rerum divis. l. in tantum, Paragrapho 1. D. eod. Palatia, & navigia publica, ad tranvehendos viatores. Gloss. d. Paragrapho universitatis, que são as barcas que tem algũas cidades, & villas nos rios que passão por seus termos: as casas da camera: & da audiencia: que chamão pagos do conselho, as casas dos açougues & Curas do Conselho, & Terracenas como as do Caruão de Lisboa, & alia ædificia similia, quæ aliquando patent omnibus, aliquando clauduntur.

Secundum genus bonorum, quæ publica sunt, & communia civitatum, diximus esse eorum, quæ sunt ad particulares earum usus destinata; & ita possunt distingui, bona communia, quæ non semper publicis usibus patent: nam alia sunt publica civitatum, quoad dominium & usum communem, ut theatra, stadia, & similia, quæ suprâ enumeravimus; alia sunt publica civitatum: communia quidem quoad dominium, sed quoad usum particularia, puta ad fontes, pontes, aquæ-

ductus, & alia ædificia publica struenda, vel reficienda, ac reparanda, qualia sunt molendina publica. *Gloss. d. l. sed Celsus. & pascua, que são as defesus do Conselho.* quorum meminit ibi Cantiuucula, & alij fundi civitatis, & servi Reipublicæ, secundum *Gloss. d. §. universitatis.* per text. in *d. l. in tantum. §. i. D. de rerum divis.* cujusmodi sunt domus multæ civitatum, & agri, ac fundi, ex quibus Respublica pensiones, ac redditus percipit, de quibus agitur in titulis *D. de administrat. rerum ad civitatem pertinent.* Et de pascuis publicis. & de locat. prædiorum civilium. & aliis titulis trium librorum posteriorum Codicis. Hæc autem bona inquit *d. l. Celsus,* esse in pecunia civitatis, & ideò posse vendi, & alienari; non item alia, quæ superius in prima specie posuimus, ut est Campus Marcus, & similia, de quibus vide *Avendanum de exequend. mandat. lib. 2. cap. 1. a principio.*

6 His suppositis. Pro parte Regij procuratoris allegabatur, Principem posse donare locum aut fundum communem alicujus civitatis, qui sit destinatus ad usum publicum universorum, semper, & omni tempore, ita videtur probare text. in *d. l. 2. in principio, ibi, de reove Principum. D. ne quid in loco publico. conjuncto §. publici loci & §. hoc interdictum, versic. ad ea. ibi, quæ publico usui destinata sunt.* unde plateam, aut aliam quamlibet rem Reipublicæ huic similem, potest Princeps alienare, & donare cui voluerit. Soares allegat. 7. colum. 3. versic. præterea. allegat text. quem dicit notabilem in *l. 1. post principia.* & ibi Bart. *D. ne quid in loco publico. & in l. prohibere. §. planè.* & ibi notat Bart. *D. quod vi, aut clam.* & idem dicit de via publica, per text. in *l. viam publicam. l. continuis §. cum quis. D. de verb. obligat. l. Celsus, in principio. D. de contrahend. emptio.*

7 Sed & itidem potest concedere alicui privatæ personæ, ut ædificet in publico loco Reipublicæ, aut civitatis, & aream in eo loco donare ad ædes extruendas, ut probant illa jura, & text. in *d. l. prohibere. §. planè versic. sed si à Principe.* ubi Bartol. & multò magis ad templum Dei ædificandum, ut probat text. in *l. sacra. versic. sciendum. ibi, cum Princeps eum dedicavit, vel dedicandi dedit potestatem.* & ibi Gloss. & Bald. notant. *D. de rerum divis.*

8 Quare si solum, de quo agitur, publicum est civitatis, & perpetuò expositum ad usum publicum, puta hominibus, ad deambulandum, & ludendum, recreandi animi gratia, aut pecoribus, ac jumentis ad pascendum, nec civitas illud arando colit, aut ad aliquem alium usum, aut redditus capit: donationem Regis valuisse dicebat, præsertim quia facta fuerat, ut ibi ædificaretur templum Deo sacrum, arg. text. in *d. l. sacra, in princ.*

9 Ceterum, quia jura ita permittunt Principi hæc donare, ut nihilominus id fiat: citra damnum & præjudicium vicinorum, *dist. leg. 2. §. marito. & §. si quid à Principe. D. ne quid in loco publico.* dispiciendum erit, an ex ea donatione aliquod damnum vicinis inferatur, aut civitati: & utrum is, qui illud senserit, æstimationem eius, vel quod sua interfit, illatum sibi non esse, possit petere; aut saltem, ut quantum fieri possit, minus damnum sentiat, ut infra attingam.

10 Et quamvis ædificium suprapositum in aliquo loco, maneat eius, qui dominus est loci; tamen id intelligitur, nisi Princeps, qui talem facultatem

ædificandi dederit, aliter statuerit, ut per Bartol. in *l. fluminum. D. de damno infect.* aut nisi ex publico fiat locus sacer, juxta *d. l. sacra. in principio. D. de rerum divis.* Nam quod sacrum, sanctum, aut religiosum est, id in nullius bonis vel dominio esse oportet. *§. nullus autem, instit. de rerum divisione.*

Porro, si is fundus ex illis bonis publicis est, quæ in pecunia civitatis sunt, ut inquit *d. l. sed Celsus, supra allegata.* & ut superius exempla posuimus, quia civitas illum arando excolat, aut locet, aut aliter eo utatur, ut inde redditus recipiat; tunc major videtur dubitatio, utrum valuerit donatio Regia? & quidem probabilius est eam non valere in hac specie: non enim potest Rex ita simpliciter donare rem, quæ & ratione dominij, & possessionis ad civitatem pertinebat, per *d. jura in l. in tantum. §. 1. de rerum divis & §. universitatis & l. statuas. D. de acquirendo rerum domin. & l. civitatibus. D. de leg. 1.*

Nam Rex, aut alius Princeps, etiam non recognoscens superiorem, quamvis habeat supremam potestatem, & summam rerum dispositionem, & sit dominus totius Regni, argum. text. & ibi notat. in *l. deprecatio. D. ad leg. Rhod. de jact.* tamen singulariter non est dominus, nec habet dominium in particulari rerum singulorum subditorum, ut per Bartol. in *l. 1. per hanc. D. de rei vindicat. & in Extravag. ad reprimentum, verbo, totius orbis.* Iafon. in *l. possideri. Paragrapho ex contrario. numero 81. D. de acquirend. possess.* Et ideò de patrimonio, & bonis subditorum non potest ad libitum disponere. Abbas in *cap. constitutus, numero 13. post Anton. ibi, de religios. domib.* nec sine causa potest illos privare dominio rerum suarum, Abbas in *cap. dilectus, numero 5. de jur. patronat.* notatur in *l. fin. Codic. si contra jus vel util. publ. & in cap. qua in Ecclesiis, de constitut. & ibi Felin. à numero 26. versic. tertia conclusio.* Alciat in *l. 1. in principio. D. de acquirend. possess. numero 15.* Ex causa tamen bene potest id facere, secundum præcitatos auctores, maxime si boni communis, & publicæ utilitatis causa id faciat.

Ceterum si id faciat ob privatam, siue ob publicam utilitatem, semper tenetur domino rei ablata pretium solvere, secundum Gloss. in *l. Barbarius. D. de offic. prator.* ubi latè & bene Iafon. à numero 36. usque ad numero 44. & Felin. in *d. cap. qua in Ecclesiis, numero 28. versic. prima declaratio.* qui allegat Archidiaconum in *cap. per principalem, 2. question. 3.* ubi inquit, quòd licet Princeps possit uni subdito rem suam auferre, & alij dare; non tamen id facere potest quin prius domino pretium rei refundat. & idem tenet Angel. in *l. fin. colum. 2. D. de appellat. recipiend. & l. item si verberatum, Paragrapho 1.* & ibi etiam Bald. *D. de rei vindicat. Angel. conf. 137. visis omnibus,* aliam rem æquivalentem reddat, ut in simili dicitur de domino, qui absque causa vasallum feudo privat, quia tenetur aliud æquivalens ei præstare. Gloss. verbo, *non potest in cap. 1. Paragrapho ad hæc. de pace jurament firmand.* Unde ibi infert Bald. idem esse dicendum de Papa, qui clericum sine causa suo privato beneficio, quia tenetur illi providere de alio æquæ bono, ac simili, quod refert, & sequitur Felin. ubi supra, *d. num. 28. Iaf. ubi supra, num. 42. & 43.*

in fin. & tenet additio ad Bartol. verbo, tale remedium, in fin. in l. prohibere. §. planè. D. quod vi, aut clam.

- 14 Qua ratione in hoc secundo casu, videtur, quòd si justum pretium civitati offeratur istius fundi, teneatur stare prædictæ donationi; nec poterit recusare eius implementum, oblato pretio, imò tunc erit judicandum, ut illa adimpleatur.
- 15 Utrùm autem donatarij in hac ipsa specie supra-posita, possint obligare Principem donantem, ut civitati pretium solvat, vel alium fundum similem, seu æquivalentem præstet? decidi poterit ex his, quæ annotat Gloss. Bartol. Paul. & alij scribentes in l. Arist. Paragrapho fin. D. de donat. Dec. cons. 281. colum. 2.
- 16 Verùm hæc dubitatio hoc casu videbatur cessare, quia fundus iste vacuus erat, & incultus, atque usui publico perpetuò destinatus, per supra dicta: quo casu debet donatio judicari simpliciter valida, & in eo tantum emendari, aut suppleri, in quo fuerit alicui tertio præjudicialis, & damnosa.
- 17 Ratio autem differentiæ inter hos duos casus, illa mihi videtur, quia res illæ, quæ semper & continuè usibus publicis patent destinatæ, non sunt patrimonium civitatis, quia non sunt in eius pecunia, ut inquit Jur. Conf. in d. l. sed Celsus. & ob id Princeps illa solet donare, ut bona vacantia, aut agros desertos, aut res, quæ quodam modo in nullius bonis sunt: nec per hoc aliquod præjudicium notabile civitati infert, ex quo illa conqueri possit de aliqua proprii patrimonij diminutione, quòd planè potest dicere de alijs rebus, si à Principe donentur, ex quibus ipsa redditus ac fructus recipit, quia sunt de eius patrimonio in particulari; tametsi earum redditus deputati existant ad publicos sumptus, ut supra proposuimus.
- 18 Et confirmatur hæc ratio ex eo, quòd regnorum bona & jura sunt publica, & per consequens in nullius bonis, ut alibi dixit Palatius in repetit. cap. per vestras, §. sed est pulchra. num. 43.
- 19 Quo fit, ut Rex possit unam de suis civitatibus alicui domino donare, etiam invitis civibus, & absque incolarum consensu, nisi esset immensa donatio, puta alicujus magnæ urbis, aut oppidi, & à se abdicaret Rex omne jus Regium, quod in ea haberet, ut notat Iason. cons. 10. libr. 3. Brunus cons. 45. colum. 1. & diximus supr. proxima decis.
- 20 In alijs autem exiguis donationibus, nullus requiritur consensus procerum, aut consiliariorum Regni, ut per Alexand. cons. 214. in re tam gravi. libro 6. nec municipum, aut oppidanorum, ut per Fabianum in tract. emptione. q. 11. 3. quæst. principal. Gomez. Paragrapho item Serviana. colum. 16. Instit. de actionibus.
- 21 Cùm igitur Rex possit donare unam de suis civitatibus, etiam invitis civibus, & incolis, ubi nec ipsis, nec Regiæ Coronæ aliquod inde sequitur considerabile præjudicium, prout erit, cùm donat alicui Duci, Marchioni, Comiti, Baroni, aut vasallo sibi subdito, secundum Angel. in d. l. prohibere. Paragrapho planè. certè multò facilius poterit donare partem aliquam ipsius civitatis, qualis erat fundus iste, de quo agebatur, cùm idem sit judicium de toto quoad totum, quod est de parte quoad partem. l. que de tota. D. de rei vindicat. maxime

quando in parte, tanta, aut major versatur ratio, quàm in toto. Si enim Rex totam civitatem potest donare, aut villam, quia non est in pleno & absoluto dominio aut patrimonio civium; eadem, imò etiam majori cum ratione, poterit donare prædictum fundum, tam minimam partem civitatis, & qui publicè & continuè usui publico sit expositus, nec sit in nullius bonis, quia idè etiam non est in ejusdem civitatis patrimonio, sed Rex est in universum dominus illius, & similibus rerum ad rempublicam pertinentium, ut etiam sunt viæ publicæ, & fora, quæ eadem quoque ratione Princeps donare potest. l. 2. §. publici. D. ne quid in loco publ.

Bene tamen Rex faciet, si in hujusmodi donationibus à Decurionibus consensum petierit, nec similes donationes fecerit, si Reipublicæ damnosæ fuerint, & præjudicium attulerint.

DECISIO XIX.

An Rex successor in Regno teneatur habere ratas donationes factas à prædecessoribus?

S U M M Æ.

1. Rex successor in regno tam jure hereditario, quàm per electionem, tenetur habere ratas donationes & collationes factas à prædecessore, maxime si fuerint in remunerationem servitorum.
 2. Hoc intelligendum est, nisi tales donationes graviter Coronam ledant: secus si non ledant, vel modicè ledant.
 3. Imperator, aut Rex non potest donare jura Regni, aut Imperij, ea in totum a se abdicando; bene tamen potest communicando.
 4. Hoc intelligendum est, si donatio fiat sub nomine dignitatis. Obligatio Principi non ligat successorem in dignitate, nisi contractus sub nomine dignitatis celebratus fuerit. Ibid.
 5. Quid requiratur ad hoc, ut aliquid intelligatur nomine dignitatis concessum, & num. sequenti.
 7. Quid dicendum sit in officio, remissive.
 8. Princeps ex causa superveniente, potest non solum modificare donationem à se factam, sed etiam revocare, etiam si sit facta per viam privilegij, aut contractus.
 9. Quod habet locum, si ex post facto donatio, seu privilegium capit esse damnosum Regi, Regno, aut Reipublicæ.
 10. Idem dicendum est, si Princeps ab bonum publicum velit gratiam, seu donationem revocare, aut limitare.
 11. Rex potest donationes revocare, etiam faciendò legem generalem.
 12. Rex debet se abstinere ab hujusmodi revocationibus, & limitationibus. Verbum Regi debet esse immobile sicut Palatium ibidem.
- R**ex successor in Regno, etiam non jure hereditario, sed per electionem, tenetur habere ratas donationes, collationes, & infeudationes factas

factas à prædecessore, *cap. 1. de donationib. Bald. conf. 359. vol. 1. ubi etiam loquitur in officiis, quando collatio facta est sub nomine dignitatis, sequitur Capic. decis. 121. num. 4. maxime si sint factæ in remunerationem servitorum, Molina lib. 1. de primogeniis, cap. 3. n. 18. ubi alios allegat. facit in argumentum Ordin. lib. 2. tit. 28. §. 1.*

2 Quod intelligendum est, nisi tales donationes graviter & enormiter Coronam lædant; nam tunc potest successor illas revocare: secus si non lædant, vel modicè lædant. *cap. Apostolica, & ibi notat. de donat. Alvarotus in cap. 1. in princ. de his qui feudum dare possunt. Iacobin. de feud. in vers. Princeps. col. 2. & 3. post Bald. in l. 1. D. de constit. Principum. sequitur Capic. ubi sup. Molin. de primogen. lib. 1. cap. 10. num. 18. Duenhas reg. 293. post Bart. in l. prohibere, §. planè, D. quod vi, aut clam.*

3 Unde Imperator, aut Rex non potest ita donare jura Regni, aut Imperij, ut in totum ea à se abdicet, quia ita esset in eius potestate, Imperium aut Regnum annihilare; sed bene potest donare communicando, & non abdicando: & ideò potest facere Duces, & Marquiones, secundum Angel. in l. 2. §. hoc interdictum. D. ne quid in loco public. & concedere eis civitates, & oppida.

4 Quod intelligendum est, quando donatio est facta sub nomine dignitatis, ut sentit Capic. ubi supra. ex eo scilicet, quia illud, quod dicitur, obligationem Principis ligare etiam successorem in dignitate, Abb. in cap. quoniam Abb. de offic. delegat. intelligitur, quando sub nomine dignitatis, contractus celebratus esset, ut limitat Dec. in cap. 1. col. 5. de præb. per text. in d. cap. quoniam Abb. & quæ ibi notantur.

5 Et ad cognoscendum, an sit nomine dignitatis, inspicere debet, an titulus privilegij incipiat nomine appellativo, videlicet, Rex Philippus: non autem nomine proprio, quia tunc non videtur concessum nomine dignitatis, secundum Abb. in d. cap. quoniam, quod tamen non videtur probare Capic. ubi supra, n. 6. dicens, quòd si ita intelligeremus, nullum privilegium, aut bulla Pontificia esset facta sub nomine dignitatis, omnes enim incipiunt à proprio nomine, licet in subscriptione Regia, nunquam ponitur nomen proprium, sed dignitatis, puta, *El Rey*. ita Capic. ubi supra, quem omnino videas, & ibi citat Bald. conf. 427. vol. 1. qui dicit quòd id verbum, *Domini nostri*, positum cum verbo, *Rege*, videtur denotare, quòd actus nō sit gestus nomine dignitatis.

6 Verius tamen, & probabilius videtur, quòd etiam si apponatur nomen proprium, & nomen dignitatis, puta, Rex, aut Papa; veluti si dicatur, Clemens Papa, aut Philippus Rex, nomine dignitatis actum dicatur, quia facit illud ut Rex, & subscribit solo nomine Regis, puta dicendo, *El Rey*, ut superius diximus.

7 Quid autem dicendum sit in officiis, in sequenti decisione tractabitur. Et vide Barbosa l. quia tale. num. 79. cum sequentibus. D. solut. matrimonio.

8 Sed quæstionis est, An Princeps ex causa superveniente possit non solum modificare donationem à se factam, sed etiam revocare? & dicendum est, quòd sic, etiam si sit facta per viam privilegij. Aretin. in cap. novit. num. 25. de judiciis. & ibi Felin. col. 10. Paul. in l. 1. de libert. & eorum lib. & etiam per viam contractus. Rom. conf. 369. num. 27. Tiraquel. de Cabedo Pars 11.

pænis, in præfatione. num. 41.

Causa autem potest esse, si ex post facto donatio, seu privilegium cæpit esse damnosum Regi, aut Regno, & Reipublicæ, ex Aretin. ubi supra, n. 25. ubi etiam Felin. col. 7. Paul. conf. 386. lib. 1. col. ult. Roland. à Valle conf. 1. ex num. 158. lib. 2. maxime si tempore donationis nondum tale damnum extabat, sed postea emerfit, notatur in cap. quanto. de mensibus, cap. ex multiplici. de decimis.

Et idem est, quando propter bonum publicum Princeps vult gratiam, seu donationem revocare, vel limitare, quia bene potest. Felin. in c. 1. de probat. Anton Gabriel. communium opinionum. lib. 3. tit. de jure quæsito non tol. Molin. de primogen. lib. 4. c. 3. à n. 17. Pinel. l. 1. C. de bon. mat. part. 3. n. 62. Matien. lib. 5. tit. 7. l. 11. gloss. 8. n. 4. Peregrinus de jure fisci. lib. 1. tit. 3. n. 67. Quod autem dicatur enorme damnum, relinquitur arbitrio judicis. Menoch. de arbitr. lib. 2. casu 74. facit Ordin. lib. 2. tit. 35. §. 17. Palat. repet. rub. §. 69. per totum. Rebuff. ad il. Gallic. 2. tomo tit. de rescript. pug. 65. Covarr. resolut. libr. 3. cap. 6. colum. fin. Pelaez de majorat. quæst. 44. numero 11. Costa in l. cum tale. §. si arbitrato limitat. 2. num. 6. D. de condition. & demonstrat. facit lex Castella 2. titul. 9. lib. 5. Ordinament. & vide in nostris decis. 1. parte, decis. 71.

Itò & faciendo legem generalem potest Rex revocare donationes. Alexand. conf. 109. libr. 3. & conf. 189. libr. 2. latè Gomez. in reg. de non tol. jure quæ sit. q. 15. Guido conf. 195. facit l. qui fundos. ubi Platea. C. de omni agro deserto. lib. 1. tradit Affli. & in cap. 1. num. 25. de natura feudi, & in constit. Neap. rub. 8. lib. 2. num. 10.

Abstinere tamen se debet Rex ab hujusmodi revocationibus, & limitationibus, arg. text. in l. perfecta. Cod. de donat. quæ sub modo. quæ lex multò magis locum habet in Regibus, & Principibus, ut per Bald. conf. 327. l. 2. tradit Palat. in rub. §. 69. num. 13. Salon. conf. 25. num. 16. & conf. 26. numer. 3. debet enim esse verbum Regis immobile sicut polus, ut inquit Bald. conf. 279. lib. 3. refert Molin. de primogen. libr. 4. cap. 3. numer. 19. variatio namque in Principe, cujus actus debent esse stabiles, damnatur. Rot. in antiq. de præbend. decis. 33. numer. 1. colum. 3. fol. 47.

DECISIO XX.

An Princeps possit auferre officium, quod alicui concessit ad vitam, vel ad certum tempus?

SUMMA.

1. Princeps non potest sine justa causa auferre officium, quod alicui concessit ad vitam, vel ad certum tempus. Contrarium sentit communis. Ibid.
2. Limitatur communis opinio, ut non procedat in officio, quæ pretio à Rege impetrantur. Sic etiam limitatur Ordin. lib. 1. tit. 98. Ibid.
3. Limitatur etiam prædicta communis, ut non procedat in officiis, quæ à Principe conceduntur ob servitia & benemerita.
4. Princeps si propter culpam officialis, ei auferat officium,

- officium, non tenetur ad satisfactionem.
 Ordin. lib. 1. tit. 98. quando habeat locum. Ibid.
5. Princeps tenetur ad satisfactionem, quamvis ex aliqua iusta causa auferat officium, si tamen fuerit sine demerito possidentis.
 Ampliatur hoc secundum quosdam, ut non procedat, quando Princeps aufert alicui rem quaesitam, seu de jure gentium, seu de jure civili. Ibid.
6. Officia, qua gratis conceduntur, adjecta clausula, quatenus concedenti placuerit, vel ad concedentis beneplacitum, an morte concedentis expirent, remissive.
7. Officium culpa officialis amissum, si culpa postea per Principem remittatur, & ei concedatur licentia exercendi rursus idem officium, an dicatur novum, & ex nova concessione obtentum, an vero antiquum, remissive.
8. Officia nova an possit Rex creare in civitate, quam effecit noviter ex pagoposito intra territorium alterius civitatis, remissive.

Officium si Princeps alicui concessit ad vitam, vel ad certum tempus, non potest sine iusta causa, ante tempus illi auferre, ut pulchrè defendit Pinel. in 1. p. rubr. Cod. de rescindenda vendit. cap. 2. n. 31. per fundamenta adducta n. 1. & 2. & 3. versic. altera inspectio est, retorquendo arg. contraria, quæ fiunt ex eo, quod Papa de plenitudine potestatis, quam habet in beneficialibus, sicuti potest privare clericum suo beneficio, ita Rex potest privare quem subditum suum officio suo etiam absque causa, arguendo etiam de beneficiis ad officia, in quibus de uno ad alterum licitum est arguere. Bart. in l. 2. §. data D. de optione legat. Rebuff. 2. tom. ad ll. Gall. gloss. 2. pag. 343. Pinel. ubi sup. Nam inquit idem Pinel. imò sicuti Papa illud non potest, ita nec Rex, & ibi tenet, officii & sæcularibus dignitatibus non posse quem absque culpa privari ante tempus, licet contrarium sentiant Bald. Palat. Suar. Afflict. Tho. Grammat. Albert. Brunus, Paulus, Boërius, & Guilhelm. & alij, quos citat Pinel. ubi supra col. pen. & est communis.

2. Qua communi opinione retenta, limitat eam Guilhelmus in officio pecunia concessio à Rege, ex Bal. in l. qui se patris. C. unde liberi, & alij quos Guilhelm. citat. idem probat Paul. in rubr. C. de Justiniano. C. confirmand. num. 6. & in l. digna vox. num. 6. C. de legibus. Afflict. decis. 128. num. 10. Palat. d. rubr. de donat. inter vir. & uxor. §. 10. num. 5. Dec. conf. 292. numer. 7. & conf. 390. numer. 7. Rubeus in repetit. §. quidam rectè. l. Gallus, num. 211. D. de liber. & posth. quos citat & sequitur Pinel. ubi supra, & reddit rationem, quia tunc fit contractus, qui Principem ligat, ex Abb. & Felin. & Capic. quos citat. & ita limitat Ordin. lib. 1. tit. 98. quæ dicit continere magnum rigorem, ut procedat in officiis, quæ gratis à Principe conceduntur, non in illis, quæ pretio ab eo impetrantur; quod subjicit in Lusitania esse insolitum, licet in aliis Regnis frequentius fieri soleat.

3. Limitabitur etiam prædicta communis opinio, ne procedat in officiis à Principe concessis ob servitia & benemerita, secundum Afflict. tit. quæ sint Regal. §. potestas, numer. 3. Capic. decis. 121. numer. 15. Suar. allegat. 9. pag. 3. versic. 1. Socin. con-

fl. 58. nuu. 9. lib. 1. Bald. in l. si cum mihi D. de dolo. Palat. d. rub. §. 50. Felin. in cap. novit. n. 12. de judic. Tiraq. in l. si unquam, verbo, donatione, numer. 13. quos refert Pinel. ubi supra, col. fin. qui tamen hoc de remuneratione longè aliter putat resolvendum, ex iis quæ scripserat in l. 1. 3. part. numer. 63. illat. 6. C. de bon. matern. ubi tenet, quod non obstantibus meritis, Princeps potest ex causa revocare talia donata, ut ibi probat in versic. sic etiam extra legem. sed tenebitur ad satisfactionem, ubi revocat sine culpa possidentis. Adde idem tenentes cum communi, Thom. Grammat. decis. 5. num. 26. Dec. conf. 412. num. 22. Greg. Lopez. l. 2. tit. 12. part. 2. littera R. Menchac. l. 2. controversiarum usus sequent. cap. 2. num. 2.

4. Si tamen ex causa auferat Princeps talia officia, an teneatur ad satisfactionem? Distinguendum putato, an propter culpam officialis auferat, & tunc non tenetur ad satisfactionem: ita procedit dict. Ordin. lib. 1. tit. 98. in principio. ibi, que fomos delles mal servido, & elles errarem nos ditos officios. & infra, ibi, nos servem mal nelles, & fazem o que não devem, & encarregão nossa conscientia, ou damnificão, & roubão nossa fazenda. & ita fortè loquitur Gozadin. conf. 5. numero 17. Iason. in l. quoties. numer. 17. C. de rei vindicat.

5. Aut verò Princeps auferat officium hujusmodi, propter aliam causam, puta ob privaram, five ob publicam utilitatem, legem condendo, vel aliàs ex iusta causa, sine demerito possidentis, ut per Pinel. l. 1. 3. p. n. 62. illat. 16. C. de bon. mater. & tunc tenetur ad satisfactionem, secundum Gloss. fin. in l. Barbarius, D. de officio prator. ubi latè & benè Ias. à numer. 36. ad num. 44. & ibi citat aliam glossam similem in l. fin. C. ex quibus causis servi pro prec. libert. accipiunt. & dicit esse text. planum in l. 2. C. eod. quem d. gloss. allegat. idem tenet Felin. in cap. qua in Ecclesiarum, numer. 28. versic. prima declaratio. de constitut. & antea Innocent. in cap. nisi cum pridem. col. 1. vers. nos dicimus, de renuntiat. cum traditis à Felino ubi supra, & Iason. in l. fin. num. 2. C. si contra jus vel util. public. qui loquuntur, etiam, ubi res auferatur ex causa justissima, sequitur Pinel. ubi sup. d. 1. p. c. 2. C. de rescindend. vendit. num. 14. ubi plures alios citat tenentes hanc satisfactionem deberi, ubi Princeps auferat alicui rem sibi quaesitam, ex jure gentium, & Pinel. ampliatur idem esse etiam inter quaesita de jure positivo, quod tenet etiam in d. l. 1. p. 3. illat. 16. Cod. de bon. matern. num. 62. contra Doctores supra citatos, & Alexand. conf. 101. num. 8. lib. 1. Tamen si glossa, quam citat in l. si locus 14. in fin. D. quem admodum servit. amittat. dicat illud, quod circa satisfactionem rei quaesitæ de jure positivo dicitur, non servari aliquando, in quo sentiat non deberi satisfactionem. Adde tamen Afflict. in c. 1. §. similiter, ex num. 24. de Capitan. qui curiam vend. in 3. feud. fol. 105. ubi istam satisfactionis obligationem multipliciter limitat.

6. Quando autem officia, quæ gratis conceduntur, etiam adjecta clausula, quatenus concedenti placuerit, vel ad concedentis beneplacitum, morte concedentis expirent? vide Bald. Alber. & Bolognin. in suis interpretationibus in l. juris peritos per illum text. D. de excusat. tutor. Bart. Bald. in l. de pupillo. §. si quis ipsi pratori. D. de novi oper. nuntiat. Boër.

Boër. *decis.* 149. numero 11. Vaz de jur. *Emphyt. part.* 34. numero 6. Gammam *decis.* 353. quos legito.

7 Quando autem quis officium sua culpa amittit, si postea ei remittitur per Principem, ac subinde licentia conceditur exercendi rursum idem officium, an dicatur novum quasi ex nova concessione obtentum, an antiquum? vide Iul. Clar. *in simili quest. de feud. quest.* 8. num. 6. quod contingit in hoc regno de facto, inter quosdam magnates, super officio de veedor da fazenda, & in officio Senatoris Palatii, & ibi citat Iul. Clar. Doctores & jura, & vide Ordip. *lib.* 2. *tit.* 14. *in fin. princ.*

8 Officia nova an possit Rex creare in civitate, quam effecit noviter ex pago posito intra territorium alterius civitatis? vide per Soares *allegat.* 7. *column. penult.*

DECISIO XXI.

An officia, data à Prorege, seu Governatore Indiæ, aut alterius provinciæ, expirent finito officio Proregis, vel Gubernatoris.

S U M M Æ.

1. Officia, qua à Proregibus, & Gubernatoribus provincialium possunt provideri, expirant, finito tempore sue gubernationis.
2. Officium Proregis seu Gubernatoris est temporale, & officia ab illis collata, ultra tempus sue gubernationis durare non possunt.
3. Proreges, seu Gubernatores provincialium liberam debent habere potestatem providendi officia, sicut & prædecessores habuerunt, alias maximum eis fieret præjudicium.
4. Magistri ordinum militarium possunt officia data à prædecessoribus auferre, & aliis dare: quod etiam in prælatis procedit.
5. Limitatur prima conclusio de Prorege, ut non procedat, quando provisus ab eo, per Regem tale officium confirmaverit. Confirmando dare videtur, qui potest dare. *Ibid.*
6. Quid iudicatum sit in casu præsentis decisionis.

Hanc quæstionem ponit Capicius *decis.* 136. ubi eleganter tenet, quod cum hæc officia possint à Proregibus provideri, & Gubernatoribus, finito tempore gubernationis, expirat talis gratia, & potest à successore revocari, loquens in prædicta *decis.* in Prorege Neapolitano.

2 Cum enim Proregum, seu Gubernatorum officium temporale sit, non possunt officia ab illis data, durare ultra tempus sue gubernationis: non enim plus durare debet officialis, cui ipsi officia conferunt, quam durat officium ipsius Gubernatoris, arg. *cap. cum non liceat. de prescript. reg. accessorium, de regul. jur. libr.* 6.

3 Ulterius si id ita non esset, maximum præjudicium fieret successoribus, quibus libera debet manere potestas providendi talia officia suo etiam tempore, tradit in simili Innocent. *in cap. 1. ad fin. de majorit. & obedient.* Bald. *in cap. 1. qui successor. feud. dat. teneantur. numer.* 3. Afflict. *decis.* 101. nu-

mer. 3. Anton. Gabriel. *libr.* 3. *communium opin. de jur. quest. non tollend. conclus.* 5. num. 14. Ludovicus de Molin. *de primogenit. lib.* 1. *cap.* 25. n. 5. Gamma *decis.* 353.

Sic & pari modo Magistri ordinum militarium 4 possunt officia à prædecessoribus data auferre. Gamm. *ubi supra*, ut & in prælato tenet Faber *in Paragrapho item si institut. mandat.* refert Afflict. *d. decis.* 101. Boër. *decis.* 149. num. 24. Molin. & Gamm. *ubi supra.* Pelæes *de majoratibus, 4. parte, quest.* 10. numero 4. quos tamen vide. Et sic in facto pronuntiatum fuit in officio dato à gubernatore quodam temporali prioratus de Cratto, Ordinis Sancti Ioannis Hierosolymitani, cujus gubernatoris officium expiravit eo tempore, quo administratio prædicti prioratus per Summum Pontificem concessa fuit Serenissimo Principi Alberto Archiduci, tum temporis huius regni Gubernatori: & ego causam prædicti Principis egi, tam in iudicio prætorum curialium, scriba Ioanne de Paiua, quam in iudicio expeditorum gravaminum senatus supplicationis; & fuit lata sententia contra officialem provisum per illum gubernatorem temporalem prioratus de Cratto, in favorem procuratoris Principis Alberti anno 1592. scriba Ferdinando Maciel.

Limitatur tamen prior illa conclusio, de Prorege, ut locum non habeat, quando provisus ab illo per Regem confirmat huiusmodi officium: tunc namque confirmando, datum censetur à Rege, ex reg. illa, quod confirmando dare videtur, qui dare potest. Felin. *in cap. inter dilectos, numer.* 16. *de fid. instram.* Bart. *in l. more. numer.* 5. *D. de iurisdic. omnium iudic.* Decius *cons.* 341. num. 7. Et ex tali confirmatione Regis, nova concessio dicitur, & à Rege facta, l. si donatio, ubi Bald. *C. de donat. bonus text. in l. cum prætor. §. ancilla. D. de rei vendicat. nec à Prorege succedente potest revocari; & sic servat stylus nostri Regni.*

Quod nota, quia vidimus de facto in officio dato 6 à Prorege Indiæ, & iudicatum fuit expirare per adventum novi Proregis, & per illum provideri posse cui vellet, eò quod non habebat confirmationem Regis. Et vide ad materiam latè doctissimum Barbolam *in l. quia tale, à numer.* 76. *cum multis seqq. usque ad finem D. solut. matrim.*

DECISIO XXII.

An si rex extinguat officium suæ datæ in aliqua civitate, in qua donatarius ex donatione Regis habet datas officiorum, & subroget aliud eius loco, maneat officium subrogatum de data Regis an donatarij?

S U M M Æ.

1. Facti species.
2. Data officij, quod in locum alterius extincti subrogatur, ad eundem pertinet, ad quem spectabat officia extincta providere. Subrogatum s. ipit naturam eius rei, in cuius locum subrogatur. *Ibidem.*

3. Donatio, per quam conceditur potestas providendi officia in aliqua civitate, non est extendenda, nisi ad ea tantum, quæ tempore donationis jam creata erant.
4. Verba prolata non sunt attendenda, si ex mente proferentis quid diversum colligatur.
5. Verba generalia posita in donatione circa provisionem officiorum non comprehendunt nisi ea tantum, quæ tempore donationis jam creata erant.
6. Quod specificè & expressim in donatione non declaratur, non censetur donatum, quamvis verba multum exuberantia ponantur.
7. Vbi lex Regia & stylus regni disponit, cessat Ius Canonicum & civile.
Intelligitur cap. quia circa, de privilegiis. Ibid.
8. Quid iudicatum fuerit in presenti questione.

Quæstio hæc contigit in facto, meo tempore, inter procuratorem Regium & Ducem excellentissimum Averij, in duobus officiis tabellionum subrogatis per Regem loco officij executionum extincti, in civitate Conimbricensi, quod officium executionum erat data Regis, officia autem aliorum tabellionum de data Ducis tanquam donatarij Coronæ Regiæ, quæsitum fuit an hæc duo subrogata manerent de Regis data, an Ducis, vigore donationis, quæ ei provisionem officiorum tabellionum, in prædicta civitate donabat?

- 2 Et pro parte Regis allegabatur, quod data horum officiorum, quæ subrogata fuerunt in locum officij extincti executionum de data ipsius Regis, ad Regem pertinebat, ex reg. vulgari text in *l. si eum. §. qui injuriarum. D. si quis caut. ubi Ias. num. 22 & sequenti. §. fuerat & ibi Ias. instit. de act. l. comperimus. C. de proxim. sacror. scripor. l. 12.* quibus iuribus probatur subrogatum sapere naturam eius rei, in cuius locum subrogatur, & idem reputatur ac illud, *l. si filia. §. 1. D. de conditionibus, & demonstrat. l. si donata. §. si sponsus. D. de donat. inter vir. & uxor. latè Tiraquel. in l. boves. §. hoc sermone. limitat. 14. in princip. D. de verb. significat.* Nec contra hoc faciebat, quod in contrarium allegabatur, Ducem esse donatarium ex donatione Regia facta Magistro Ordinis Divi Iacobi de Spata, eius avo, & ad illum pertinere datam officiorum tabellionum illius civitatis; & cum hæc officia subrogata in locum alterius extincti, erant officia tabellionum, ad Ducem tanquam ad donatarium pertinebat data illorum. Nam respondebatur donationem solum comprehendere officia tabellionum, quæ jam creata erant tempore prædictæ donationis; non verò ista duo subrogata in locum officij extincti, quod erat de Regis data, tradit Isernia in cap. 1. in fin. de vasallo decrepit. aratis. facit text. in cap. cum Capella. de privilegiis. tradunt DD. in *l. si servitus. D. de servitut. urb. prad. Boër. decis. 50. DD. in cap. ut circa, de privilegiis. & in cap. ex parte, de decimis.*

Dicebatur etiam pro parte Ducis, per verba provisionis Regiæ, per quam hoc officium extinctum fuit, constare Regem de novo hæc officia creasse, quæ sunt hæc, *Eu ouve por bem de crear novamente na cidade de Coimbra dons tabelliaes do judicial, alem de seus que nella ora ha.* & cum de novo essent creata dicta officia, ad illum pertinere datam illorum vigore donationis.

Respondebatur ad hoc, non esse attendendum ad verba, sed ad id quod in effectu Rex voluit facere, juxta regul. *l. si insulam. D. de prescript. verb. cap. intelligentiam, de verb. significat.* in effectu autem Rex subrogationem fecit officij extincti de eius data, non autem creationem novam de illis duobus officiis: unde succedit regula superius posita, quod reputantur in omnibus, tamquam illud officium extinctum, in cuius locum subrogata fuerunt. *d. l. si eum, §. qui injuriarum, D. si quis caut.* & sic pertinet provisio ad Regem, ut pertinebat provisio officij extincti. Uterius etiam si concederemus de novo creata fuisse, adhuc ad Regem pertinet provisio, & non ad Ducem, eò quod verba generalia posita in donationibus non comprehendunt nisi officia, quæ erant jam creata tempore donationis, & non de novo creata. *l. Rutilia Polla. D. de contrahenda empt. cap. ultim. de sepultur. resolvit in specie Matthæus de Affli. in constit. Neapolit. l. 3. rub. 4. num. 7. & sequent. Covarr. practicarum quæst. cap. 1. num. 10. qui videndus est, & facit in arg. Ordin. lib. 2. titul. 27 §. 2. eò maximè, quia secundum stylum hujus Regni, & leges illius, id quod specificè & expressim in donatione non est declaratum, non est donatum, licet in donatione verba multum exuberantia ponantur, Ordin. lib. 2. titul. 35. §. 24. & titul. 45 §. 1. & 2. in fin. ibi, expressamente lhe for por nos encorgado. facit text. in cap. quamvis de prebend. lib. 6. cap. cum capella. de privil. ubi summi Pontifices gratias lædentes jura Sedis Apostolicæ restringunt.*

Nec obstat cap. quia circa, de privilegiis. quia, 6 ubi est lex Regia & stylus Regni cessant jura tam Canonica, quam civilia. Ordin. libr. 3. titul. 64. in princ. & Paragrapho. 1. & 2. Deinde in illo text. est casus specialis, nempe remissio decimarum in favorem religionis, quo casu datur specialis ratio, ut comprehendantur decimæ possessionum novè acquisitionum, juxta text. in *l. sunt. persona. D. de religios. & sumpt. funer.* unde non possumus arguere de casu illo speciali ad nostrum casum, in quo non fit lata interpretatio, sed stricta, nec habet locum *l. fin. D. de constitut. Principum, nec reg. l. veteribus. D. de pact.*

Allegabatur etiam pro Rege, in donatione facta 7 Dono Georgio Magistro Ordinis Divi Iacobi, exceptuatum statim fuisse dictum officium executionum, in cuius locum subrogata fuerunt alia duo; quo supposito, facit optimè in favorem Regij procuratoris dictum Bald. in cap. 1. §. si quis de manso. numero 7 de controvers. investit. quod refert Pelas de majorat. 1. part. quæst. 10. num. 13. quos legito.

Et sic pronuntiatum fuit in favorem Regij procuratoris 6. die Maij anni 1600. scriba Augustino Rebello. Pendet tamen processus in instantia revisionis, ut audio, & vide doctissimum Barbofam in *l. divortio. §. quod in anno. numer. 17. D. soluto matrimon.*

DECISIO XXIII.

De resignationibus officiorum an possint per donatarios acceptari.

S U M M A.

1. Donatary tam de jure Regni, quam de jure communi non possunt resignationes officiorum acceptare.
2. Resignatio officiorum debet fieri in manibus Regis, seu superioris, qui possit eam acceptare: provisio autem per habentem conferendi potestatem.
3. Tenor sententia lata in casu presentis decisionis.
4. Provisio officij, seu beneficij sine consensu illius, qui habet jus presentandi est nulla.
5. Per resignationem factam in manibus non habentis facultatem admittendi illam, non dicitur beneficium vacare, nec renuntians repellitur ab agendo, nec jus proprietatis amittit. Beneficium non dicitur vacare, donec superior ratam habeat resignationem, vel sententiam ferat contra resignantem. Ibidem.
6. Resignatio quando fit in manibus Regis, resignans amittit jus suum, & donatarius poterit officium alteri conferre, vel presentare ad illud. Potestas admittendi resignationem, non inconvenit quod fit apud unum, & apud alterum collatio. Ibidem.
7. Quid dicendum, si per Regem renuntiatio non admittatur? remissive.
8. Provisio & admissio resignationis, est quid directum; & concesso uno, non est id alterum censetur concessum.
9. Referuntur decreta, quae a Rege lata fuere super hujusmodi resignationibus.
10. Donatarius, qui habet potestatem providendi officia, quando vacaverint, potest ea providere etiam si vacent per renuntiationem. Verbum (quando vagarem) positum in Ordin. comprehendit quemcumque modum vacationis. Ibidem.
11. Qui habet potestatem nominandi ad officium, si non nominaverit, censetur nominatus filius major. An appellatione filiorum in officijs veniant filiae? remissive. Ibidem.

1. **D**onatariis non datur potestas admittendi resignationes officiorum, tam de jure communi, quam de jure Regni, ex Ordin. lib. 1. tit. 9 §. in principio, & lib. 2. tit. 4 §. 16.

2. Et hoc casu resignatio fiet in manibus Regis, aut superioris, qui illam potest admittere. Provisio autem fiet per habentem conferendi potestatem, ut docet Staphileus de litteris gratia, tit. de variis mod. vacat. §. modò pro declaratione, n. 14. & 16. pag. mihi 166. per text. in cap. dudum. de prebend. lib. 6.

Et ita judicatum fuit in processu Francisci de Sampaio, contra Lupum Borges, circa officium tabellionis, do Conc. do Villas boas.

Tenor autem sententiae est hujusmodi:

3. **A**cordão em Rellação, &c. vistos os autos, & provisio em embargo, embargos do embargante remetidos a este juiz, que lhe foram recebidos, contrariedade do embargado, mais artigos doações, e secreturas juntas, proua a todo dada, mostrasse o embargante ter por duas doações as dadas dos officios de tabelliões, nas villas de Villa frol, Villas boas, & nas outras contendas nas ditas doações, assi & da maneira que reverão as ditas dadas Manoel de Sampaio, & Fernão Vaz de Sampaio seus

antecessores: Mostrasse mais que renunciando hum Fernão Pires tabellião do publico, & judicial na villa de Villa frol em hum Antonio Correa nas maos del Rey Dom João que Deos tem: o dito Manoel de Sampaio appresentar o dito Antonio Correa, & o dito senhor Rey lhe confirmara tal presentação, dizendo que o fazia assi porão dito donatario pertencer a tal presentação por sua doação: a qual interpretação, & declaração do dito senhor Rey he conforme a significação, & rigor das palavras das ditas doações, & regras de direito commum, & ordenações deste Reyno em tal caso: & não mostra o embargado que depois do dito embargante ser donatario destas terras, & ter dellas posse, vagando algum officio de tabellião, per renunciação feitas nas maos do Rey, o dito Rey o proveesse sem presentação do dito donatario, nem ser contra elle dada alguma sentença em contraditorio inizo neste caso, em que se julgasse pertencer ao dito senhor Rey a dada de tal officio depois de ter accitada a renunciação feita em suas maos, & as cartas que o embargado appresenta não provão, porque hũa dellas falla em o filho que se proveo por morte do tabellião: & as outras forão embargadas pello embargante, & seus procuradores, & dos taes embargos se deo por fazer graça, & amidade a parentes seus que nisso intercederão, sem renunciar o seu direito de prover, nem desistir dos taes embargos, desconfiando de sua justiça em os taes embargos, & determinação delles. O que todo visto, forma das doações do embargante, interpretação do proprio Rey dellas, no caso de que se trata, com o mais dos autos, & disposição do direito commum, & ordenações em tal caso, julgão a provisio embargada por subrepticia, & nulla, em a qual não derogão as doações do donatario, & se passou per petição, em que se calou o poder que o embargante donatario na provisio deste officio tinha, & mandão que não passe pella chancellaria, nem por ella se faça obra alguma: & condemnão o embargado nas custas dos autos destes embargos, em Lisboa a 23. de Fevereiro de 82. Scriba Petro Almirante.

Et provisio aliter facta erit nulla, sicuti facta sine 4 consensu eius, qui habet jus presentandi, cap. ex hu. cap. ex insinuatione. de jur. patron. & sentit Gloss. verbo, manibus, in clem. unica. de renuntiat. Imò sicuti facta de beneficio non vacante, quia per resignationem factam in manibus non habentis facultatem admittendi illam, non debet beneficium vacare. Rot. dec. 2. de renuntiat. & dec. 4. in novis, incipit, se opponatur. in additionibus, n. 3. in fin. & n. 7. ubi allegat Felin. cap. in nostra. corol. 34. de rescript. qui omnes dicunt, quòd taliter renuntians non repellitur postea ab agendo, quia non amiserit jus proprietatis.

Imò nec dicitur tale beneficium vacare, aut amitti, donec superior ratam habeat, aut aliàs admittat, & approbet eiusmodi renuntiationem, aut ferat sententiam contra renuntiantem, qua beneficium judicet renuntiatum, & vacans, ut in effectu videtur resolvere decisio Rot. 1. & 3. in antiquior. Bisignet. de renuntiat. unde, ita hoc casu, donec Rex approbet renuntiationem factam, non valebit renuntiatio, nec dicetur officium vacare, idè illud donatarius non poterit providere, quia non potest conferre nisi officia vacantia. Ordin. d. lib. 2. tit. 4 §. 16. ibi, vagarem.

Quando autem resignatio fit in manibus Regis, resignans amittit jus suum, & donatarius poterit

terit conferre officium, seu presentare ad illud, ex Rot. nov. dec. 1. de renuntiat. & d. dec. 4. in addit. n. 5. ubi probatur, quod non inconvenit, quod quis habeat potestatem admittendi resignationem, & alius collationem, ut hoc casu, quo Rex renuntiationem approbat, & donatarius dat officium.

7. Quid autem sit dicendum, si renuntiatio à Rege, aut superiore non fuerit admittenda; vide Gomez. in reg. de infirm. resignant. q. 29.

8. Et ratio supradictorum ea est, quia is, cui per donationem fuit à Rege concessa data, aut provisio officiorum, non potest eorum resignationem accipere, quia provisio & admissio resignationis sunt diversa; & ideo concessio uno non censetur aliud concessum, nisi simul utrumque concedatur, ut in cap. dudum. in princ. de prebend. lib. 6. ita tenet expressè Rot. nova dec. 5. de renuntiat. ubi inquit: Nota, quod cui datur potestas conferendi beneficia vacantia, non videtur dari potestas, quod possit renuntiationem recipere a volentibus resignare. & idem tenuit Rot. in antiquis dec. 6. & in dict. dec. 5. reddit aliam rationem, scilicet, quod in resignationibus possunt evenire multa, in quibus factum resignantis possit lædere illum, ad quem pertinet provisio, ad quod dicit facere text. in cap. dudum. de preben. lib. 6. idem tenuit Cardinal. dict. quest. 7. in clement. 1. de rerum permutatione.

9. Audi ergo, quid Rex postea hoc casu decreverit: Pretendendo hum donatario da Coroa. N. appresentar nos officios que os proprietarios renunciavão em suas mãos se consulto a sua Magestade. E. vendo sua Magestade a consulta que sobre isso se fez mandou per carta de 2. d. Outubro de 89. que o dito N. não podia appresentar por renunciação senão quando vagasse por morte, salvo renunciando em mãos del Rey, & aceitando el Rey a tal renunciação avendo o officio por vago como se fosse por morte, e neste caso podia o dito Donatario N. appresentar.

Et foi perguntado a sua Magestade se se avia de entender o sobre dito em todos os donatarios: Respondeo, Sua Magestade vio a consulta em que se pergunta, se nas renuncições dos officios se ha de entender com os mais donatarios da Coroa, o que sua Magestade tem mandado que se faça com o donatario. N. E. parece a sua Magestade que assi deve ser pois a razão he toda hũa, & que assim he sua Magestade informado que se tem ia praticado em alguns casos com outros donatarios, per carta de sua Magestade de 15. de Jan. 1599. no livro da Relação. fol. 349. verso. & no livro do Desembargo do Paço fol. 145.

10. Donatarius namque, cui est concessa data officiorum, quando vacaverint, potest etiam providere, quando vacant per renuntiationem; nam illud verbum, quando vagarem, positum in Ordin. lib. 2. titul. 45. §. 16. & 19. comprehendit quemcumque modum vacationis, sive per obitum sive per renuntiationem, vel alio modo, ut per Gloss. in cap. cupientes. verb. vacationibus. de elect. lib. 6. cui similis in cap. si propter. de rescript. eod. libr. 6. Ripa responso 21. & sic servatur in nostro regno. Et iudicatum fuit in processu Euanuëlis Arnao scribæ de Pens. Cora, per D. Franciscum de Leyria, scriba processus Petro Almirante.

11. Qui autem habet potestatem nominandi ad officium filium, & non nominaverit, an censetur

nominatus filius major? vide text. in l. unum ex familia. §. rego. ubi DD. D. de leg. 2. facit in arg. Ord. libr. 4. tit. 36. §. 2. & vidi consultum per gravissimos Advocatos & doctissimos, quod censetur nominatus filius major in officio quodam de data Curia hujus civitatis. Illud autem not. quod in officiiis, filia non veniunt appellatione filiorum. Bald. in cap. ad audientiam. O. 2. de rescript. ad fin. Vaz. conf. 129. num. 12.

DECISIO XXIV.

Utrum officia vendi possint? circa intellectum Ordin. lib. 1. titul. 95.

S U M M Æ.

1. Venditio officiorum secularium non est prohibita nec jure divino, nec naturali.
2. Emptio officiorum publicorum de jure civili prohibita est, & consequenter venditio. Inferior à Principe non potest officium publicum vendere. Ibid.
3. Princeps non recognoscens superiorem potest officia publica vendere. Prohibitio de jure positivo Principem nõ ligat. Ib.
4. Quamvis Principi non recognoscenti superiorem licitum sit officia vendere, convenientius tamen est, ne vendantur: quod servatur in Regno hic enumeratis. Hac procedunt in officiiis habentibus jurisdictionem aliquam annexam: secus si jurisdictionem annexam non habeant, ut sunt officia tabellionum. Ibid. In nostro Regno horum officiorum venditio Principi reservata est. Ibid.
5. Officia publica in nostro Regno renuntari non possunt sine licentia Regis.
6. Renuntiatio facta sine licentia Regis non valet, nec renuntians amittit jus suum, nec possessionem officij.
7. Facultate obtenta à Principe, ad renuntiandum officium, renuntiatio fieri potest, non tamen venditio, nec per talem renuntiationem pecunia recipi.
8. Renuntiatio infirmi resignantis de jure nostro Regio non valet, si renuntians ante 30. dies ex eadem infirmitate decedat; quod in beneficiis Ecclesiasticis de jure communi receptum erat, si ante 20. dies moriebarur renuntians. Apud Gallos oportet quod renuntians vivat 40. diebus. Ibidem.
9. Officialis qui errores commisit, nec officium vendere nec renuntiare potest, licet à Rege facultatem habeat vendendi, seu renuntiandi hujusmodi officium. Accusato propter delictum, officium non debet dari: secus si Princeps id sciendo admittat renuntiationem. Ibidem. Pendente lite super erroribus Princeps non tenetur admittere renuntiationes. Ibid.
10. An donatarij possint dare spectativas ad officia vacatura, & serventias officiorum.

Quamvis officiorum secularium venditio nec jure divino nec naturali prohibita sit, ut tradit Guilhelm. in cap. Raynurius. verb. duas habens filias. num. 32.

num. 32 de testam. Sot. libr. 3. de just. & jur. quæst. 6. art. 4. col. 3. Telliùs in l. Taur. 26. num. 10. Menchac. illustr. quæst. cap. 42. num. 9. ad fin.

2 Tamen de jure civili prohibita erat emptio officiorum publicorum. l. 1. D. ad l. Iuliam. de ambitu. & consequenter venditio, juxta regulam correlativorum, de qua in l. 1. Cod. de indict. viduit. tol. l. 1. C. de Cupres. lib. 10. & in specie videtur text. in l. 1. C. de pistoribus, lib. 11. & in l. unic. C. de officio præfect. senat. lib. 12. not. Bald. in l. Barbarius, D. de offic. prætor. Sot. conf. 146. n. 2. lib. 1. Rebuff. ad ll. Gall. 2. tom. tit. de mercator. minut. vendend. art. 1. gloss. 5. ad fin. Franciscus Marcus dec. 149. n. 5. Unde infertur non posse quem inferiorem à Principe vendere officia, cum non possit contra legem facere, l. nemo potest, D. de legat. 1. facit dictum Abb. in c. 1. & 2. ne prælat. vices suas. & inquit Sot. de just. & jur. d. lib. 3. quæst. 6. art. 4. col. 3. ad finem. quòd domini inferiores non possunt vendere hujusmodi officia, idque generaliter procedit, quidquid distinguat Menoch. ubi supra, cap. 43. num. 10. & apud nos probat Ordin. lib. 2. tit. 46.

3 Princeps tamen non recognoscens superiorem potest hæc officia vendere, quia cum prohibitio sit juris positivi, cum non ligat. cap. proposuit. de conc. præb. l. si quis in princ. testam. D. de legat. 3. Salon. in præmio legum Taur. num. 462. & conf. 41. num. 19. facit l. 1. D. ad leg. Iul. de ambit. & apud nos probat Ordin. ubi supra. licet aliqui Doctores contrarium teneant.

4 Quamvis autem officia vendi possint per Principem non recognoscentem superiorem, convenientius tamen est ne vendantur, tradit Sot. de just. & jur. quæst. 6. art. 4. colum. 4. & quòd id sit Principi indecens, tenet Afflict. lib. constit. rubr. 93. n. 6. Rebuff. in l. unic. gloss. 1. n. 133. C. de sententiis qua pro eo quod interest. & in Hispania ita servari testatur Telliùs in l. Taur. 26. num. 11. ex quadam pragmatica 65. cujus tenorem refert idem Telliùs ubi supra. & in Gallia ita observari testatur Guilhelm. in d. cap. Raymutius. verbo, duas habens filias n. 54. & 55. tradit Navar. in manuali cap. 25. n. 7. & refert quamdam constitutionem Pij V. & in Regno Neapolitano idem constitutum est lib. 1. constit. 6. l. 2. & ibi Afflict. n. 2. & 3. quod procedit in officiis habentibus annexam jurisdictionem aliquam, ut sunt officia magistratuum, & similia habentia jurisdictionem: quòd si annexam jurisdictionem non habuerint, ut sunt officia tabellionum, & similia, hæc quidem vendi poterunt, Avendanus respons. 9. n. 2. Quod tamen in nostro Regno non habet locum, quia Princeps id sibi reservavit, Boër. dec. 14. Menchac. illustr. quæst. c. 43. n. 10. & probat d. Ordin. lib. 1. tit. 95. in princ.

5 Imò nec renuntiari officia possunt in nostro Regno absque licentia Regis. d. Ordin. lib. 1. tit. 74. in princ. circa quod videndus est Rom. singular. 348.

6 Aded quòd aliter renuntiatio facta nihil valeat, & consequenter renuntians non amittat jus, nec possessionem, arg. c. non præstat. de reg. jur. in 6. Ias. in l. 1. §. si vir uxori. n. 27. D. de acquirend. possess.

7 Facultate autem obienta à Principe, ad renuntiandum officium, renuntiatio fieri poterit, dummodo idoneus Principi præsentetur. Telliùs l. 4. Taur. num. 65. sed per talem facultatem non poterit

vendere, cum hæc profus sint separata, arg. cap. susceptum de rescript. in 6. nec etiam poterit propter talem renuntiationem pecuniam recipere. cap. 1. §. calidis. de prohibit. feud. alienat. per Frider. Sot. de just. & jur. lib. 3. quæst. 6. artic. 4. colum. penult. ad medium. & vide Telliùs l. Taur. 26. num. 13. qui circa hoc meminit cujusdam pragmaticæ Regni Castellæ, & tenorem ponit.

Si autem renuntians officium, est in infirmitate constitutus, & deceffit ante 30. dies ex ea infirmitate, non valebit renuntiatio nec provisio ratione illius facta, sed remanebit vacans officium, ac si renuntiatum non esset. Ordinatio d. lib. 1. tit. 95. §. 1. quæ à jure communi differt. nam hoc tantum in beneficiis Ecclesiasticis receptum erat, juxta reg. de infirm. resignant. in quibus oportebat renuntiantem vivere viginti diebus solum post renuntiationem, licet hæc Ordinatio in officiis sæcularibus requirat triginta dies. Quinimò apud Gallos oportet quòd vivat quadraginta dies, tradit Rebuffus in praxi. ad regul. de infirm. resignant. gloss. 3. ad fin. pag. 516.

Idem probat hæc Ordin. quòd si ille, qui habet à Rege facultatem vendendi, vel renuntiandi officium, si errores committat, & postea renuntiet, non valebit talis renuntiatio, nec venditio, eo modo quo declaratur in d. Ordin. lib. 1. tit. 95. §. 2. juxta quam notabis, quòd accusato propter delictum non debet officium dari. l. reus delatus. D. de muner. & honor. Boër. dec. 105. num. 15. secus tamen si Princeps id sciendo, admisit renuntiationem: nam ex hoc videtur dispensare, l. quidam consulebat. D. de re jud. Sed si hoc expressum non est, dicitur commissæ subreptio, ac ob id non valebit talis renuntiatio, arg. cap. constitutus. de rescriptis. Dominic. conf. 105. n. 11. Nec Princeps pendente lite super erroribus teneturmittere prædictas resignationes. Telliùs l. Taur. 40. num. 66. omnino videndus.

An autem donatarij, qui officia ex donatione Regia conferre possunt, spectativas ad supradicta officia vacatura possunt dare, & promittere? dicendum est quòd non: id enim soli Regi licitum est, & concessum à jure Principi non recognoscenti superiorem, arg. eorum quæ notantur in cap. 2. de concess. præb. libr. 6. cap. 2. de præb. eodem lib. cap. 2. de concess. præb. ubi Doct. Facit Ordin. lib. 2. tit. 45. §. 19. ibi, quando vagarão. & aliis. §. ex illius ordinationibus. Donatarij autem serventias officiorum dare non possunt, ut est express. Ordin. libro 1. tit. 96. §. 7. ad finem. quam vide, & lib. 2. tit. 45. §. 24. in princ. & aliis.

DECISIO XXV.

Castella seu Castra Regni, quæ dicuntur fortalitia, utrùm connumerari debeant inter bona Regiæ Coronæ.

SUMMÆ.

1. Castra & fortalitia omnia Regni pertinent ad Regiam Coronam, & in illis habet Rex fundatam suam intentionem. Vbi lex regni non disponit, lex Regni vicinioris est sequenda. Ibidem.

2. Privato non licet Castrū in limine Regni adificare.
3. Castra in limine Regni a solo Rege possunt obtineri.

Fortalicia, & Castella Regni, omnia sunt Regiæ coronæ, & in illis Rex habet fundatam suam intentionem, l. 1. tit. 18. p. 2. ibi, *el Senhorio pertence*, & ubi Gregor. Lopez. gloss. 1. dicit, quod circa Castra & fortalicia Regni habet de jure Dominus Rex intentionem fundatam, quemadmodum habet in ceteris Regalibus & jurisdictionalibus, Concordat l. 1. tit. 17. part. 2. ubi postquam statutum est, quod Princeps habet bona patrimonialia ad instar privatorum, adjecit hæc verba, *y otras ha que pertencem al Reyno assi como villas, y Castillos*. quibus locis non obscure probatur, verum esse quod diximus, Castra regni omnia de Regalibus esse, & super illis habere Regem suam intentionem fundatam, ut in dict. l. 1. adnotavit Gregor. Lopez. ex auctoritate Baldi *conf. 159. lib. 3.* & quamvis in nostro Regno Lusitanæ legem non habeamus hoc sic declarantem, sequenda est lex Castellæ, tamquam Regni vicinioris, ex traditis per Bart. in l. omnes populi. D. de just. & jur. maximè cum illa lex juri communi conformis sit, secundum Gregor. ibi, ex Bald. quem citat. facit. Ordin. lib. 3. tit. 63. §. 1. & 2.

2. Uterius, quando oppidum, seu Castrum est in limine Regni, non licet privato Castrum ædificare. l. quicumque. & ibi Gloss. & Bart. C. de fund. limitroph. lib. 11. l. fin. tit. 18. part. 2. ubi Gregor. verbo, *de novo*. & alia lex 7. tit. 7. libr. 4. Ordinament. ubi notavit Glossator Peres. Avend. de exequend. mand. cap. 4. lib. 1. Aviles pratorum. cap. 12.

3. Et quod Castra in liminibus Regni a solo Rege possint obtineri, tradunt Afflict. tit. qua sint Regal. numer. 65. Gigas de crimine laesa Majest. quest. 46. Igneus in l. donationes. C. de donat. inter vir. & uxor. num. 42. & 49. & est bonus text. in l. 2. C. de fund. limitroph. lib. 11. l. opus. D. de operib. pub. & ibi bona Gloss. & in l. per provincias. C. de edific. privat. & in l. omnes. C. de fund. patrimon. lib. 11. quod & in Regno Franciæ servatur, ut per Carol. de Grassal. lib. 2. de Regal. c. 3. colum. 7. fol. 25. Menchac. quest. illustr. cap. 6. in princ. Gomez l. 46. Taur. num. 14. Padilha. in l. altius. C. de seruitut. & aqua. num. 14. cum seq. Ex quibus sine dubio Castella & fortalicia hujusmodi, quæ sunt juxta limina Regni, ad Coronam Regni pertinent, & in illis Rex habet intentionem fundatam, & hoc jure utimur.

DECISIO XXVI.

Utrum Rex teneatur Castrum restituere donatarij filio, quod ab hostibus captum, ipse Rex suis sumptibus recuperavit?

SUMMÆ.

1. Prædia, seu quævis alia immobilia ab hostibus capta, si postea contraria vi ab illis recuperentur, suis prioribus dominis sunt restituenda. Idem dicendum est, si Episcopatus aut Parochia ab infidelibus occupetur, & postea a fidelibus recuperetur. Ibid.
2. Limitatur hoc in Castro, quod Rex suis sumptibus

recuperavit, ut domino illius non restituatur, nisi prius refundat sumptus, quos Rex fecit in eo recuperando.

3. Sublimitatur hoc, quando Princeps fortificat Castrum vasalli, ut exinde commodius bellum hostibus inferat, quia bello finito, domino restituendum est, nec tenetur ad sumptuum solutionem, nisi tamquam quilibet de populo, in cujus favorem Castrum fuit fortificatum.

Fortalicia, quæ cedunt usibus propriis dominorum, quamvis fiant ad tutelam civitatis, debent ab eorum dominis custodiri, ac reparari tempore belli & pacis, non autem a communitaribus. Ibidem.

4. Sublimitatur superius dictum, nempe quod Rex non tenetur restituere eius vasallo Castrum, quod ab hostibus suis sumptibus recuperavit, nisi prius refundat quod in eo comparando consumpsit, ut procedat, dummodo tamen Princeps compenset quidquid percepit ex redditibus Castri, vel illius occasione lucratus est, idque usque ad dictorum sumptuum quantitatem.

Hoc idem dicitur de eo, qui rem alienam emit, non ut ipse lucraretur, sed ut domino restituere. Ibidem.

5. Sublimitatur itidem superius dictum, scilicet, quod fortalicia debent reparari, & custodiri ab ipsis dominis, tempore belli & pacis, ut procedat, quando ea conditione donatum est tale fortaliciam, ut tempore belli & pacis dominus illud reficeret, vel semper refectum seu melioratum haberet: secus si simpliciter ei donatum fuit, vel alio titulo acquisitum.

6. Dominus Castri tenetur in totum ad impensas utiles & necessarias factas a Principe in fortificando Castro: secus si nec utiles, nec necessaria fuerint, quia tunc non tenetur, nisi ut quilibet de populo.

7. Cives domini Castrorum, seu arcium, de jure nostro Regio non tenentur illas reficere tempore belli: sed refici debent de redditibus tertiarum (ut vocant) quæ solvenda sunt Regi.

Limita in arcibus, & Castellis, quorum reparatio pertinet ad præfectos arcium, seu Alcaldes mores. Ibidem.

Sublimita, casu quo hæc reparatio ad eos non pertineat, quia tunc ex dicta tertia est facienda. Ibidem.

Rex donavit Castrum in Brasilia, cum suo territorio N. postea Galli hostes vi ceperunt illud: quod cum diu retinissent, nec N. prædictus, nec eius filius, & successor possent recuperare, etiam interpellati à Rege sæpius; Rex ipse comparata classe, multis repleta militibus, multa impensa, Castrum adortus, illud è manibus hostium eripuit, eo animo, ut vim & injuriam illatam sibi repelleret, ac vindicaret, & ita incommoda & damna sibi suisque inde eminentia evitaret, hostes suis finibus expelleret, ne, dum vasallis suis talia Castra adimerent, ditionis suæ dominium, & Regnorum suorum limites coangustarent ac restringerent. Cumque Rex illud Castrum retineret, nec dicto N. vellet restituere; Regem, & eius coronæ Regiæ advocatū convenit, petens sibi restitui. Queritur utrum Rex debeat Castrum filio N. & eius successori restituere?

Et

1 Et videtur quòd sic primum per text. notabilem in l. si captivis. §. expulsis hostib. D. de captivis. ubi ea prædia, sive alia immobilia, quæ hostes eripuerunt, & nostri milites contraria vi recuperarunt, non fiunt capientium, sed prioribus dominis restituantur. facit text. in l. Pomponius. D. de acquir. rerum domin. tradit Soar. alleg. 8. n. 1. & seq. ubi inquit, quòd si Episcopatus occupetur ab infidelibus aut parochia, & recuperetur à fidelibus, debet talis Episcopatus redire ad suum Episcopum, & talis parochia redire ad suum Episcopatum, per text. in c. pastoralis. 7. qu. 1. & cap. redintegranda. O. 1. 3. qu. 1.

2 Sed tamen hoc limitandum videtur, quòd talis restitutio fiat, si modò prius dominus Castrum restituat ac refundat Regi sumptus, quos fecit in eo recuperando, quia scilicet utiliter gessit ejus negotium, ita per plura & singularia fut. Jamenta concludit Anch. in reg. peccatum col. 36. vers. sed occurrit questio. de reg. jur. lib. 6. sequitur & commendat Palat. in rub. de donat. inter vir. & uxor. §. 65. incip. Limitabis tertio. n. 6. ver. ex quibus omnib. ubi per hoc decidit quæstionem hanc in casu, qui contigerat durante schismatis tempestate in illis Regnis; nam aliqui tyranni occuparunt Castra ad alios pertinentia, ex quibus Castris in loca vicina sæpius incursiones faciebant, & per tyrannidem multa damna aliis inferebant; cum que domini Castrorum ea recuperare non possent, alij domini temporales, quorum terra & vasalli talia damna patiebantur, dicta Castra pecunia redemerunt, aut obsidione, cum magno exercitu & sumptibus obtinuerunt, non animo lucrandi, sed potius restituendi veris dominis, & evitandi prædicta incommoda, quæ sibi & suis in dies inferebantur, ut que ita suam vexationem redimerent, cum aliter se defendere non possent: & dicit ubi supra, quòd certè isti non dicentur malæ fidei possessores, nec tenebuntur veris dominis Castra restituere, nisi prius satisfiat eis de expensis & damnis, quæ in recuperatione talium castrorum sustinuerunt, quoniam (inquit) utiliter negotium eorum gesserunt, quorum castra erant, & allegat Anch. ubi sup. & text. in l. fin. C. de bon. auct. orit. jud. possid. quem dicit menti tenendum, & videndum Bart. in l. nam & Servius. D. de negot. gest. & in l. si non sortem. §. si centum. D. de condit. indeb. Et ibi etiam in ver. ex istis aliis. intulit ad alium casum in contingentia facti. Nam cum Regnum Navarra eo tempore multis calamitatibus laboraret, & Pontem Ferratum quidam in custodiam tenerent pro Regina Ioanna: Comes de Lemes videns Castrum illud periculo subiacere, quia forsan alij magnates illud capere volebant, ipse illud cepit, ut Regina (sicut ille dicebat) restitueret, vel pro ea conservaret, & dicit Palat. quòd si d. Comes ea intentione illud fecit, non incideret in pœnam: immò potuit sumptus ibi factos repetere, per ea quæ dixerat de emente rem alienam, ut vero domino restituat.

3 Quæ tamen videntur limitanda secundum mentem præfati Doctoris, quando Princeps fortificat Castrum vasalli, vel Ecclesiæ, ut exinde commodius guerram faciat; quia postea, finita guerra, domino Castrum repetenti debet restitui, nec ille sumptus Principi solvere tenetur, nisi tamquam unus de populo, cujus populi favore Castrum fuit fortificatum, secundum Bald. in l. si aliquem in fine principij.

D. de officio proconsul. quæ sequitur Iacobin. in tract. feud. allegat. à Palatio ubi supra, ubi inquit Bald. quòd si Castrum meum dirutum, per Principem sit refectum, propter bellum imminens, ego non teneor ad talem impensam, nisi tamquam unus de populo, & dictum illud Bald. pro singulari commendat Cremenf. notab. 25. si Princeps. & pro notabili reassumit Barthol. Veronenf. Cæpol. de servitut. urban. cap. 39. col. fin. vers. item ponet. refert Catelianus Crot. in suis memorab. vers. Castrum, & verb. Rex ubi tamen in contrarium allegat. quod concludit Bald. conf. 159. proponitur. col. 1. lib. 3. ubi inquit, quòd Princeps potest mandare civi, qui sit dominus alicujus Castrum, ut Castrum suum munit & custodiat: immò in ejus negligentia posset Princeps hoc facere, ut dicit observatum fuisse contra aliquos, ex civibus Mediolanensibus: sed tamen cavendum est, ut dicit Bald. ne fingatur occasio propter quam cives priventur possessione suorum Castrorum: quod Catelianus inquit esse memoria dignum: qui etiam in contrarium allegat singulare dictum Angel. in l. Turres. C. de operibus pub. ubi notat per illum text. quòd fortalicia, quæ cedunt usibus propriis dominorum, quamvis fiant ad tutelam civitatis, debent per dominos proprios custodiri, & reparari tempore pacis & belli, non autem per communitates, & hoc dictum dicit se alibi non legisse Ias. in l. divortia. §. ult. D. solut. matrim. & refert, & videtur probare Catelian. ubi sup. d. verbo, Rex. ubi tamen subdit, quòd licet ratio & jus ita dicent, vidit tamen contrarium servari in refectioe Arcis Laudensis, ad cujus impensam cives coacti sunt. & vide Menchac. lib. 1. illustr. quest. cap. 6. relatum à Lusitano Vaz. de jure emphyt. c. 26. n. 9. Barb. d. l. divortio. §. interdum numer. 6. & seqq. D. soluto matrimonio.

Limitabis etiam quod supra diximus, vasallum 4 Castrum recuperati dominum, teneri restituere sumptus, quos Princeps in eo recuperando fecit, ut procedat dummodo Princeps compenset quidquid percepit ex redditu illius Castrum, vel occasione illius fuit lucratus; idque usque ad concurrentem sumptuum dictorum quantitatem: quemadmodum dicimus teneri emptorem, qui rem alienam emit, non ut ipsam lucretur, sed ut domino restituat recepto pretio & interesse suo, quia tunc rectè pretium totum repetit, sed in illo tenetur compensare quidquid ex re empta percepit, interim dum non restituit illam domino, ita notabiliter Palat. ubi sup. d. limit. 3. num. 57. vers. uno tamen casu. allegat in arg. text. in l. sed an ultro. §. 2. de negotiis gest. & in c. cum dilecti. §. fin. de accusat. & decis. Capel. Tholosan. 151.

Declarabis quod superius diximus, Cives dominos alicujus arcis aut fortalitij, teneri ea custodire & reparare tempore belli & pacis, cum Ang. in d. l. Turres. ut hoc procedat, cum tale fortalitium civi ea conditione donatum est, vel alio titulo acquisitum, ut tempore belli teneatur reficere, vel ut semper refectum & melioratum habeat; secus si simpliciter illi donetur, vel alio titulo acquiratur, quia tunc procedet prior opinio Bald. in d. l. si aliquam. ut cives non teneantur restituere Principi impensam, quam fecit in ejus arce fortificanda, ut inde commodius bellum geratur, nisi tamquam unus de populo, secundum Palat. & Catelian. ubi supra.

6. Quod tamen intellige, quando Princeps aliquam fecit impensam, quæ domino Castri nec fuit utilis, nec necessaria, puta, quia in arce mœnia fecit, aut balneificas, ou sacadas pera vigias, ou cava, aut quid simile; quia id magis videtur gestum in populi favorem, & ideo Dominus Castri tenetur tunc contribuere, ut unus de populo: secus si Princeps fecit impensam utilem, aut necessariam domino, puta, si Castrum dirutum crexit, & reedificavit, vel fecit fenestras utiles, vel tabulata adjecit, vel refecit aliquam partem ruinofam, vel quid simile; quia tunc, quia utiliter domini negotium gessit, tenetur idè dominus ad illam impensam in totum, & hoc casu verior & probabilior videtur posterior opinio Ang. d. l. Turres. & Bald. d. conf. 158. lib. 3. quam alia opinio ejusdem Baldi in d. l. si aliquam. D. de officio Proconsul. quam sequitur Palat. ubi supra. quæ sanè duæ opiniones possunt concordari modo supradicto.

7. Et adde quòd id, quod supra diximus, teneri cives ad impensam arcis seu fortalitij tempore belli, non procedit in nostro Regno; quia si aliquis est dominus alicujus arcis, seu turris, seu muri, non tenetur illum reficere tempore guerræ, quia ad hoc non potest obligari; & si de jure communi tenerentur cives, tunc de jure nostro tenebitur Rex ad talem impensam, quia ideo civitates & municipia totius Regni Regi pendunt tertiam partem suorum reddituum, ut teneatur omnes muros, arces, & turres civitatum & oppidorum fortificare, ut est Ord. lib. 2. tit. 28. §. 2. Quæ Ord. limitatur in Castellis, quorum reparatio pertinet ad præfectos arcium (Alcaldes mores dicimus) ut in Ord. d. lib. 1. tit. 74. §. 12. Si tamen sit casus in quò reparatio ad eos non pertinet, prout non pertinet reparatio murorum, Barreiras, & baluartes, & torres, quando o Castello não he dado de juro, tunc ex dicta tertia facienda erit talis reparatio, ex d. §. 2. tit. 28. quæ omnia valdè nota ad declarationem illarum Ordinationum.

DECISIO XXVII.

Circa intellectum Ordinationis Regiæ lib. 2. tit. 35. cum aliquibus §§.

S U M M Æ.

1. Fœmina sunt incapaces bonorum Regiæ Coronæ, & uti tales ab eorum successione excluduntur.
2. Filius, seu alius masculus ex fœmina descendens, in bonis Regiæ coronæ succedere non potest. Actus bellici non cadunt in fœminas, sicut nec actus jurisdictionis. Ibidem. Limita, nisi Princeps speciatim id fœminis concesserit. Ibidem.
3. Clericus non potest succedere in bonis Regiæ Coronæ. Filius legitimus clerici, conceptus antequam pater Ordines sacros suscepisset, an excludat patrum ab hujusmodi successione? Ibidem. Clericus licet sit inhabilis ad possidendum bona hæc, habilis tamen censetur ad succedendum, dummodo incontinenti successione in filium legitimum transmittat. Ibidem. Primogenitus inhabilis ad possidendum, si patri suo supervixerit, habilis reputatur ad hoc ut filio suo incontinenti successione restituat: & nepos fortiori jure admittitur ad successione, quam si ejus pater in rerum natura non esset. Ibidem.

Ordinatio hæc in §. 1. intelligitur, quando filius fuerit habilis; secus si sit inhabilis. Ibidem.

4. Legitimus simpliciter ad succedendum in majoratibus, feudis, & aliis similibus, per verba quantumcumque generalia, in bonis Regalibus non succedit, nisi ei id speciatim in legitimatione concedatur cum derogatione hujus legis.
5. Bona Regalia dividi non possunt, quamvis in donatione apposta sit clausula, quòd dividi possint. Fallit si per quadraginta annos, & ed amplius hujusmodi bona solita sint inter heredes dividi. Ibidem.
6. Bona Regalia non possunt vendi, nec alienari, nec de illis in testamento disponi; quòd & in feudis admittitur.
7. Bonæ Coronæ Regi vendi possunt.
8. Decima concessa alicui & ejus heredibus, possunt vendi ipsi Ecclesiæ, etiam cum præjudicio heredum. In retractus non habet locum in venditione facta a laico ipsi Ecclesiæ. Ibidem.
9. Fundus Regalis permutatus pro patrimoniali, sit patrimonialis; & qui succedebat in fundo permutato, succedere etiam debet in eo, cum quo facta fuit permutatio.
10. In patronatus non venit in donatione generali facta a Rege, nisi de eo fiat specifica mentio; secus de jure communi.
11. Contractus super Regalibus non valet, nisi quamdiu durat jus donatarij contrahentis. Quòd declaratur juxta Ordinationem l. 4. t. 66. Ibidem.

Fœmina non succedit in bonis Regiæ Coronæ. Ordin. supradicta. §. 4. ibi, filha as não podesse herdar.

Amplia, quòd nec filius, aut alius masculus descendens ex fœmina, §. 14. eadem Ordin. & ita probant ista jura, quòd fœminæ sunt incapaces bonorum Coronæ, & prohibetæ ea possidere, & videtur ratio, quia talia bona comprehendunt plures actus jurisdictionis, ut sunt jus dicere, & auditores ad judicandum subdelegare, judices electos confirmare, tabelliones & alios magistratus præsentare, & aliquando hujusmodi officia conferre: comprehendunt etiam Regalia, ut officia Castellanorum, qui sunt arcibus præfecti, quòd dicimus, Alcaldes mores dos Castellis quæ quidem fœminis non competunt, quia nec solent, nec possunt per eas exerceri; unde actus bellici non cadunt in fœminas, sicut nec actus jurisdictionis, l. fœmina. ubi latè Dec. D. de reg. jur. traditur per DD. in l. cum prator. §. fin. D. de jud. & in cap. dilecti. de arbitr. Quæ tamen prohibitio fallit, nisi Princeps speciatim fœminis ista concesserit. gloss. in l. 1. & ibi Bart. C. de mulierib. & in quo loco munera, & c. lib. 10. gl. similis, verbo, remota, in d. c. dilecti. ubi Abb. & dec. d. l. fœmina. n. 5. & probat ista Ordin. in hoc §. 4. & §. 17. ibi, salvo onde expressamente.

Ibidem non succedit in bonis Coronæ clericus. §. 10. hujus Ordin. ibi, de Ordens sacras, ou beneficiado. Quæstionis tamen est, quid si ante susceptos Ordines sacros, is habuit filium legitimum, an is excludat hoc casu patrum? Dic quòd sic, si patri filius sacerdos vel monachus sit superstes: nam licet is sit inhabilis ad possidendum, habilis tamen censetur ad succedendum, ad hoc tantum, ut incontinenti successione in filium suum transmittat. arg. eorum quæ Socinus tradit conf. 47. facti narratione.

num. 12. & 13. lib. 3. ubi ait, quod quando primogenitus est inhabilis, & tamen patri supervixit, fortiore jure admittitur filius ejus, quam si idem primogenitus non fuisset in rerum natura: siquidem primogenitus, vel in hoc habilis intelligi debet, ut filio suo majoratum incontinenti restituat; & ita nepos non avo, sed patri primogenito successisse intelligitur. Ita Socinus, quem refert & sequitur Cost. q. patru, & nepot. pagin. 65. vers. verumtamen in clerico, ad fin. ubi inquit, quod licet ista Ordin. §. 1. majoratum filio deferat post mortem patris, potest tamen accipi, quando pater est habilis; secus si sit inhabilis, quoniam incontinenti transfert bona in filium, ut Socinus argumentatur.

4 Legitimus utrum succedat in bonis Coronæ? Dic, quod si legitimetur simpliciter, quantumcumque generaliter ad succedendum in majoratibus, feudis, & aliis rebus similibus, prout sunt capellæ, reguenga, vel realenga, non poterit sic legitimatus succedere; nisi id speciatim in legitimatione ei concedatur cum derogatione hujus legis in §. 12. in fin. ibi, onde especialmente. & multò magis, ubi expressim in legitimatione excipitur, & prohibetur ne in bonis Coronæ succedat, ut fuit judicatum in processu Antonij Pires de São Salvador de Iohanne, contra Antonium Pires da Lapa, territorij Oppidi de Barcellos, scriba Petro Almirante, anno 1583.

5 Bona Coronæ, & Regalia dividi non possunt, non obstante clausula, quod talia bona Regalia possint dividi. Ord. sup. d. §. 17. ibi, siquassem todas in solidum ao filho major. & §. 18. ibi, que não fossem partidas em tempo algum. & §. 1. ibi, inteiramente, quod fallit, nisi solita sint dividi inter heredes plus quam per quadraginta annos, ut contingit in prædiis, quæ possidentur in realenguis, reguengos, uti fuit judicatum in processu, de quo supra, per text. & ibi notatur in cap. cum de beneficio, de præbend. lib. 6. Sed dubito, quia ista Ordin. nimium resistit propter notabile damnum, & præjudicium Coronæ, quod ex hujusmodi divisionibus contingit: & sic cogitandum relinquo.

6 Ord. ista in §. 18. versic. E no caso que não tever filho, ibi, não a pode vender, nem escamibar, facit dubium, utrum poterit in testamento de ea re disponere, puta legare, vel mortis causa donare. Et videtur quod non, per istum text. sic etiam in feudo, defuncti ordinatio non admittitur, ut in c. 1. ibi, nulla ordinatione defuncti in feudo manente, vel valente. de success. feud. text. etiam in c. 1. §. donare, qualiter olim feud. alien. poter. ubi Matth. de Afflict. notat. num. 1. quod vasallus sine consensu domini non potest feudum legare, nec donare causa mortis, etiam pro anima, sequitur Chircovius tract. com. opinion. 1. p. lib. 4. verbo, defuncti ordinatio. ubi etiam citat Dec. conf. 144. numer. 2. & Curt. de feud. 4. p. ex quibus caus. feud. amittat. num. 125. §. penult. Quod aded verum esse existimant, ut eo casu legatario nec æstimatio feudi debeatur. Iacobin. de S. Georg. de feud. verbo, & cum pacto, num. 5. Chircovius ubi supra. Amplia quoque etiam si legatum fiat Ecclesiæ, secundum Curt. ubi supra. d. §. penult. ubi dicit hanc esse communem Doctorum sententiam, quam etiam refert Roland. à Valle conf. 41. n. 32. volum. 2. Chircovius ubi supra, quod absque

Cabedo Pars II.

dubio multò magis procedit de jure nostro, quo prohibetur hæc Regalia in Ecclesiam & Ecclesiasticas personas transferri, & generaliter prohibentur alienari absque Regis facultate & consensu, cum pœna commissi & decreto irritante, ut in hoc §. ibi, & fazendose o contrário. quæ omnia valdè nota.

Ord. ista in §. 21. disponit bona Coronæ Regi vendi posse, ibi, poderão liurementemente a nos ser vendidos. quod ea ratione fit, tum quia favor est Coronæ, tum quia res de facili revertitur ad suam naturam, c. ab exord. 30. dist. 1. si unus. §. pactus ne peteret. D. de pact.

Sic etiam in simili dicitur de decimis, quæ si fuissent laicis cōcessæ ab Ecclesia, nempe T. & suis heredibus; is T. potest Ecclesiæ eas remittere, etiam vendendo, in præjudicium suorum heredum, secundum Bart. opinionem in l. qui Roma. §. Flavius. in fin. D. de verb. obligat. quod in hoc casu servari dixit Rebuff. de decimis. q. 10. n. 27. vers. imò si fuissent. quamvis dicat in aliis casibus communè opinionè esse contra Bart. & subdit quod ita declaravit Rex Ludovicus, ut laici has decimas feudales Ecclesiæ possint relinquere, sine ipsius consensu, & quod heredes contra hoc non possent venire, & plus dicit ibi Rebuff. num. 28. quod isto casu, quando laicus decimam jure tenens, vendit eam Ecclesiæ, non habebit locum jus retractus per proximiorum, & ita dicit in curia fuisse pronuntiatum, quem vide a.

Circa §. 22. hujus Ordin. ibi, fossen avidos por bens da Coroa, & como taes julgados, nota quod ita de jure est; nam fundus Regalis, cum quo fuit permutatus fundus patrimonialis, fit etiam patrimonialis, ut per Bald. conf. 112. col. 2. lib. 1. post Masuerium quem citat; sequitur Tiraq. in l. boues. §. hoc sermone. limitat. 14. num. 2. D. de verb. significat. Lucas de Penna in l. 1. col. 4. vers. sed quid in questione. C. de imponenda lucrat. descript. lib. 10. ubi multis rationibus id confirmat. Et inde fit, quod si in fundo permutato succedebat primogenitus, ita etiam succedit in fundo, cum quo fit permutatio, ut concludit Iaf. conf. 231. lib. 2. Tiraq. de retract. l. 1. gl. 1. §. 32. numer. 26. in d. l. boues. §. hoc sermone. limit. 14. nu. 1. & seq. & vide Vaz. consult. 132.

Circa §. 24. nota, quod jus patronatus non venit in donatione generali, facta à Rege, nisi de eo fiat specifica mentio, quod de jure Regni procedit per hanc legem; secus de jure communi, quo jure si Rex cum universitate donavit aliquod jus patronatus ad vitam donatarij, illud utique videtur comprehensum in donatione, ut pulchrè disputat, & concludit Guilielmus Benedictus post repetitionem cap. Rainutius. in quest. de thesaurario sanctæ Capelle, per totam. quem vide, nisi dicas ibi agere de effectu donationis ad vitam donatarij tantum, hic autem de effectu donationis, non solum quoad donatarium, sed etiam quoad ejus heredes & successores; tametsi iste §. in principio, ibi, aos taes donatarios, agat tantum de donatario, utrum illi videatur donatum jus patronatus cum universitate, de quo cogita, quia ista lex videtur se fundare in jure communi civili, ibi, & informado per letrados do seu conselho. & sic videas benè quid dicat Guilielmus ubi supra. sed tu Ordinationem sequere, quam sequi tenemur. Ord. lib. 3. tit. 64. & diximus latè in libello de patronatibus Regiæ Coronæ.

11 Circa §. 25. nota, quod contractus valere non debet, nisi quamdiu durat jus concedentis, ibi, *que taes contractos não deuem durar mais que a merce feita ao dito donatario.* quod etiam probat *l. necessario. §. fin. D. de periculo, & com. rei vend. l. si quis domum. §. huic subijungi. D. locato. l. lex vestigali. D. de pignoribus.* per quæ jura id probant Socinus, Alexancr, Iaf. Gomez. relati à Vaz. *de jure emphyteut. 1. part. quest. 10. num. 4.* ubi pulchrè declarat istam Ordinationem, nisi talis emphyteufis concedatur à donatario accepto aliquo pretio pro ingressu, quia ex hoc ipso erit statim nulla, nec durabit etiam ad vitam concedentis, juxta Ord. *lib. 4. tit. 41.* de qua ibi late agit à num. 2. cum sequentibus.

DECISIO XXVIII.

An Capitanei Insulæ Funchalensis, S. Michaelis, & dos Acores, & in Brasiliis, sint habendi tamquam alij donatarij bonorum Regiæ Coronæ, & eorum donationes regulandæ, ut aliorum donatariorum?

S U M M Æ.

1. Capitanei Insularum, qui jurisdictionem habent, & jura Regalia in Insulis, tamquam alij donatarij Regiæ Coronæ haberi & reputari debent, & eorum donationes regulari sicut cetera donationes aliorum donatariorum.
2. Si donatarius de consensu Regis donet alicui bona Coronæ, ab ipso Rege, quoad omnes effectus donata censetur.
3. Capitanei Insularum debent eas defendere ab hostibus, & à Piratarum incurfionibus & latrociniiis, & ided nomen Capitanei eis impositum est. Donatarij domini terrarum in Regno, non sunt Capitanei in suis terris, nisi eis hoc expresse donatum fuerit. Ibidem.
4. Capitanei locorum Africa differunt in multis à ceteris Capitaneis Insularum, & jurisdicção quam habent, est ordinaria & non donata.
5. Rex potest donare Capitania locorum Africa ad vitam, seu in perpetuum.

1 Hæc quæstio contigit in facto, in processibus Emanuelis Corte real, & de Vasque annes Corte real ejus filij, contra procuratorem Regium, & Comitum de Villa Franca, contra eundem Procuratorem Regium, in mense Augusti, anni 1593. in quibus judicatum fuit hos Capitaneos, qui ex donationibus Regiis jurisdictionem habent, & jura Regalia, in prædictis insulis, haberi, & reputari, ac si essent donatarij bonorum Coronæ, & eorum donationes regulari debere, prout regulantur cæteræ donationes aliorum donatariorum. Ord. *lib. 2. tit. 45. §. 8.* quæ generaliter intelligenda est, cum eadem sit ratio in his Capitaneis, ac est in aliis donatariis, arg. gloss. in *clen. 1. verbo, eligantur.* & ibi Cardin. *de elect. Bald. per illum text. in l. quod dicitur. D. de pact. Tiraquel. cessante causa. 1. part. numer. 150.* facit gloss. in *l. 1. verb. judicati. ad finem. Cod. de condict. indebiti. Bald. in l. de quibus. D. de legi-*

bus. Tiraquel. ubi supra, numer. 152. fecit enim Ord. mentionem donatariorum gratia frequentioris usus, non autem ut excluderet Capitaneos, qui jurisdictionem etiam donatam habent, & jura Regalia, arg. gloss. in *clement. 1. verb. presidentes. de rescript. ubi Imol. num. 21.* late Tiraquell. *de retract. fol. 200. num. 4.* Pro quo facit Ord. *lib. 4. tit. 15. in princip. in æquiparatione, quam facit de auditoribus dominorum terrarum, & Capitaneorum, qui Capitanei sunt perpetui, qui jurisdictionem habent donatam, & jura Regalia in suis Capitaniis. Facit Ordin. lib. 2. tit. 49. in princ. ibi, ou Capitães de Ilhas em suas terras.*

Donationes autem de his Insulis, eis fuerunt factæ per Infantem Henricum filium Ioannis primi Regis Portugaliæ, qui Insulam illam Fungalem suis expensis invenit, & per Regem Emanuelem, quo tempore erat Dux Pacis-Iuliæ: quæ tamen postea confirmatæ fuerunt per Reges hujus Regni, retento nomine Capitanei; & sic videntur donationes factæ ab ipso Rege: quando enim donatarij Regiæ Coronæ) ut erant Iffans, & Dux Emanuel) de consensu Regis donant alicui prædicta bona Coronæ, ipse Rex est qui donare censetur ad omnes effectus, arg. *l. in adibus. §. quod filius. D. de donationibus. Rom. conf. 98.*

Et hoc nomen Capitanei illis impositum videtur, ut in prædictis Insulis, & in aliis Castris Brasiliæ provinciæ, Ducum belli officia gererent, & illas Insulas tutas haberent à piratarum incurfionibus, & latrociniiis, & illas defenderent: quod non ita fit in aliis dominis terrarum in regno: nec enim Capitanei sunt in suis terris, nisi eis hoc expressim etiam sit donatum, & ego vidi donationem quamdam vice Comitum de villa nova de Ceryeira, ubi cum fecit Capitaneum, ultra jurisdictionem donatam, & jura Regalia.

Capitanei autem locorum Africa, non sunt hujusmodi, ut quia ad tempus serviunt, & sunt ut ceteri Duces belli in arcibus positi, quos Duces, & Capitaneos belli Rex creat. Ord. *lib. 2. tit. 26. in princip. cap. 1. quæ sint Regalia.* ubi Afflict. ex expensis Regis serviunt, & militant, & salarium habent; non autem habent jura Regalia ex donatione, sed solum habent jura aliqua ratione officij Capitanei bellici, ut sunt, *os quintos das prez. as,* & jurisdicção quam habent, est ordinaria, & non donata, Ord. *lib. 2. tit. 47.*

Bene verum est, quod potest Rex donare etiam has Capitania Africa in vita, seu perpetuè, ut est in civitate Ceptenfi, ubi Marchio villæ Realis habet hanc Capitania in vita, & in dicta civitate aliqua jura Regalia: sed hoc tunc est, quando in donatione expressum fuit, & ego vidi donationem Ducis de villa Real Doni Emanuelis, & in ea concessum per Regem, ut in ejus absentia, Dux positus ibi per Regem vocaretur *Capitão de Cepta por el Rey nosso senhor em ausencia do Duque de villa Real, cuia a dita Capitania he.* quod tamen privilegium, seu donatio cum personalis sit, non egreditur personam. *reg. Privilegia. de reg. jur. lib. 6.* ubi Dinus *l. Privilegia. l. in omnibus. D. de reg. jur.* ubi DD. *§. quod Principi placuit. instit. de jur. natur.* & necessum est, ut de novo ejus successoribus fiat talis donatio.

DECISIO XXIX.

An Capitanei Insularum, qui tamquam donatarii sunt, quo casu per se non seruiunt, & Rex alium Capitaneum facit, teneantur solvere salarium Capitaneo posito per Regem, an verò seruire debeant expensis eiusdem Regis?

S U M M Æ.

1. Creare Duces, seu Capitaneos, siue in terra, siue in mari, est Regalis superioritatis, & nemini competit nisi Regi, aut Principi non recognoscenti superiori.

Substituere, seu aliquem ponere in locum alicujus Capitanei non valentis seruire propter aliquod impedimentum temporarium seu perpetuum, ad Regem pertinet. Ibid.

Locumtenens non potest alium in ejus locum subrogare sine licentia Principis. Ibid.

2. Praefecti arcium possunt substitutum ponere, dummodo qualitates habeat ab Ordin. requisitas, quod declaratur juxta Ord. ibi allegatam.

3. Minor octodecim annorum habet legitimam excusationem à seruitio belli, & militia, sicut & ille qui aetatem habet septuaginta annorum.

4. Capitaneus proprietarius, qui paratus est ad seruiendum munus suum, non tenetur suis expensis salarium solvere Capitaneo, quem Rex propter bellum imminens in ejus loco ponit, eo quòd sit magis exercitatus, & peritus in militia.

Substitutus potest seruire expensis proprietarii, dummodo Regi, seu domino feudi acceptabilis sit. Ibidem.

Hoc intelligendum est, quando proprietarius consentit, secus si voluerit seruire, & paratus sit ad exercendum munus suum. Ibid.

Rex si fecerit fortalitium in terris dominorum, non potest impensas à domino terra in totum petere, nisi ut à quolibet de populo. Ibidem.

Rex potest de novo facere, seu erigere fortalicia in terris donatariorum, ad eum namque pertinet defensio Regni. Ibid.

5. Capitaneus, qui habet impedimentum perpetuum, ut quia cecus est, vel temporarium, ut quia minor aetate, & tamen jurisdictionem in Castro, & jura Regalia retinet, suis expensis salarium solvere debet Capitaneo per Regem substitutum, quousque impedimentum cesset.

Ad dominum Castri pertinet illius defensio, & custodia, maxime si redditus illius recipit. Ibidem.

6. Si redditus, & proventus Castri diminuuntur, non ob id salarium à Rege Capitaneo substituto taxatum diminui debet.

7. Quid iudicatum sit in casu hujus decisionis.

Confessio in articulis facta praedicta est. Ibidem.

1. Quæstio hæc contigit in facto meo tempore in Capitaneo Insulæ de Madeira, habet autem Capitaneus in donatione sua hæc verba: *Que*

Cabedo Pars II.

elle, & seus successores teuessem aquella ilha, & a manteuessem em paz, & justiça, & leuassem as rendas, & teuessem a jurisdicção, & que sendo algum successor em idade menor, el Rey poria que por elle gouernasse. Contigit, quòd mortuo Comite da Calhera, mansit ejus filius primogenitus in puerili aetate, ita ut Rex juxta verba donationis, alium Capitaneum ibi posuerit, ut Insulam ab hostibus defenderet. Quæsitum fuit, an expensis Regis ei salarium dandum erat, an ex redditibus prædicti Capitanei Insulæ de Madeira, qui impubes erat, & seruire non poterat.

Et cum essem procurator Regius allegationes feci, & præsupponebam, quòd creare Duces, seu Capitaneos, siue in terra, siue in mari, est Regalis superioritatis, nec ulli competit, nisi Regi, aut Principi non recognoscenti superiori, c. 1. ubi Feudistæ, quæ sint Regal. Ord. lib. 2. tit. 26. in princ. Capicium decis. 27 num. 7. ubi sic decisum refert in senatu Neapolitano. Imò, & ponere substitutum, seu locum tenentem hujus Capitanei non valentis seruire propter aliquod impedimentum, ad Regem etiam pertinet. Capic. ubi supra. DD. in c. Imperialem. §. firmiter. de prohib. feud. alienat. per Frid. nec enim locumtenens potest facere locumtenentem suum, nisi cum auctoritate Principis. Bald. in leg. 1. §. à præfecto. D. de legat. 3. Laudens. de officialibus dominorum, quæst. 40 volum. 16. tractat. 2.

Quòd tamen fallit in præfectis arcium (quos Alcaldes mores vocamus) hi enim substitutum ponere possunt, qui tamen substitutus habeat qualitates requisitas ab Ord. lib. 1. tit. 74. §. 4. Laudens. ubi supra. Sed hoc intelligendum est in casu, in quo prædictæ Ordinationes loquuntur, quando scilicet præfectus arcis actualiter residebat in Castello, & fortè aliquo casu se absentavit ab illo: si verò non residebat in Castello, non potest nominare locumtenentem, nec locus est prædictis ordinationibus, sed ad Regem spectat providere de locumtenente, quòd notandum maxime est.

Præsupponebam etiam, quòd licet aliquando, mortuo aliquo domino terrarum, qui jurisdictionem habet, & cui annexa est aliqua Capitania, & terræ defensio (quos Itali, & Galli Barones vocat) Bossius tit. de Principe in princ. soleant vasalli eorum eligere & assumere filium successorem in Ducem, & Capitaneum suum, datis illi consiliariis, & adiutoribus, ad ei dandum consilium in pertinentibus ad tale ministerium, præcipue cum pater vita functus, fuit insignis Dux, in ejus memoriam, ut refert Bald. & Paul. in l. ultim. Cod. de test. milit. nihilominus tamen regula est, quòd minor octodecim annorum habet legitimam excusationem à seruitio belli, & militia, ut est glos. singularis junct. text. in cap. 1. de pace tenend. & jurament. firmand. in feudis, Roman. singular. 122. Guilhel. in cap. Raimutius. in verbo, abjecta impuberi, numer. 4. & seqq. Rebuff. ad ll. Gall. rom. 2. tit. de reb. gestis. num. 14. ut etiam & aetas septuaginta annorum excusat à prædicta militia. gl. & DD. ubi sup. facit illud Poetæ (Turpe senex miles) Ord. lib. 2. tit. 60. in princ. Ratio autem excusationis in minore ea est, quia minor quatuordecim annorum, non potest juramentum

homagij præstare, quod necessarium est Duci facere. *l. qui jurasse. in principio. D. de iurejur. cap. 1. §. si quis decesserit. si de feudo fuerit controvers. in feud. & ob id excusatur à prædictis muneribus militaribus propter impedimentum ætatis, quod in iure impedimentum temporarium vocatur, in quantum propter ætatem non est licitum militare, tradunt DD. in d. l. ultim. C. testament milit. per text. ibi Suaces alleg. 12. nu. 20. alia sunt impedimenta perpetua, propter quæ non potest quis militare, ut sunt cæci, claudi; hi enim perpetuum impedimentum habent, ut optimè declarat Afflict. videndus in d. cap. 1. §. si quis decesserit.*

4 Quibus præsuppositis dicebam, quòd duabus de causis impulsus Rex noster poterat Ducem, & Governatorem militiæ mittere ad Insulam Funchalensem, seu de Madeira; aut quia necessitas aliqua præsens id postularet, propter defensionem Insulæ, ut quia Capitaneus illius fortè sufficientiam non habebat (cùm tamen ætatem haberet in qua Ducis officium exercere aliàs potuisset) & volebat Rex Capitaneum peritum, & exercitatum in militia ibi constituere, hoc casu, cùm per Capitaneum proprietarium non stare; & paratus esset servire prædicto muneri proprio, non videbatur, quòd prædictus Capitaneus proprietarius solvere deberet salarium Capitaneo misso à Rege, suis expensis, cùm ipse vellet officium facere, nec staret per eum. Ratio est, quia cùm ipse personaliter servire teneatur, & paratus sit, non potest cogi ut alium ponat, & ei solvat salarium. Verum est tamen, quòd potest per substitutum servire, dummodo Regi acceptabilis sit seu domino feudi, & expensis proprietarij Capitanei. *cap. Imperialem. §. firmiter. ubi DD. Feudistæ, & Afflict. ibi. num. 8. de prohib. feud. alienat. per Frederic. Boer. decis. 212. Gerard. singul. 37. versis. anum diligenter nota. & tenet Capic. d. decis. 27. latè Petrus Bellinus de re milit. tit. 6. 2. p. tom. 16. tract. & facit text. in cap. 1. §. si quis decesserit. si de feud. fuerit controvers. inter dom. & agnat. ubi Afflict. Iacobin. de feud. n. 32. At hoc intelligitur de voluntate ipsius: nam quando ipse vult servire, & paratus est, tunc si Rex vult ponere alium, ei solvere debet salarium suis expensis, non Capitanei proprietarij; quemadmodum si ipse Rex voluerit facere fortalicia in terris dominorum, ut quia timet hostes, debet id facere expensis suis. *Cremens. singul. 25. & non potest à domino terræ illas petere, nec repetere, nisi ut à quolibet de populo. Cæpol. de servitut. Urban. c. 39. in fin. & ante eos Ang. in l. turres. C. operib. public. Martinus Laudensis de Castellanis, quæst. 6. volum. 16. tract. Thom. Gram. consil. 13. Boer. de custod. clavi. numer. 14. Menchaca. contrab. illustr. lib. 1. cap. 6. Garcia de expensis cap. 2. num. 30. facit ad hoc l. 1. C. de navicul. non excusand. l. Lucius D. de evict. l. ult. §. fin. D. de pignor. act. Ratio est, quia Rex potest in terris donatarij bonorum Regiæ Coronæ fortalicia de novo facere, & erigere; ad Regem namque pertinet defensio Regni. *d. l. turres. facit & l. nam & salutem. D. de offic. præfect. vigil. l. 20. tit. 3. 2. part. 3. Greg. Lopez l. 5. tit. 18. part. 2. poterit tamen, si velit, asportare bombardas, & munitiones, finito bello, *Garc. ubi supra, & diximus superius decis. 26.****

Si verò Capitaneus propter ætatem non potest officium exercere, aut etiam quia habet aliquod impedimentum perpetuum, ut quia cæcus est, & claudus, & non obstantibus his impedimentis, retinet jurisdictionem in castro, & jura Regalia, ut in præsentis casu: tunc si Rex vult, ut ille ponat substitutum, nulli dubium est, quòd expensas & salarium ipse proprietarius solvere debet: si vero Rex ponit Capitaneum, etiam renitente proprietario, ut in hoc casu contingit, solvere etiam debet proprietarius salarium ab ipso Rege taxatum, & expensas: siquidem percipit redditus, & hoc durante minore ætate, quod est impedimentum temporale, seu toto tempore, quoad vixerit Capitaneus, qui habet impedimentum perpetuum, ita videntur probare jura in *cap. firmiter, & in cap. si quis decesserit. supra allegato. ubi Doctor. Ad dominum namque Castri pertinet etiam Castri defensio & custodia, quando principalis Castri utilitas ejus fuerit, & percipiat jura Regalia, eò maximè cùm etiam sit Capitaneus, ut in hoc casu, Lucas de Penn. in leg. 2. C. de exactor. & executor. lib. 12. Fiorian. de Sancto Petro in l. arbores. §. si per eundem D. communi dividundo. Iason. in l. sumptus. D. de leg. 1. tradit Petrus de Avendan. de exequend. mandat. cap. 3. n. 4. 2. p. Capic. d. decis. 27. facit l. 1. tit. 18. part. 2. & tradita per Iason. ad l. divorzio. §. impendia, D. solut. matrim. per Menoch. de arbitr. lib. 2. centur. 3. casu 223.*

Et nota, quòd hoc casu, etiamsi jura, & redditus domini Castri diminuantur, non ob id salarium taxatum (dummodo id fiat cum moderamine, & recta taxatione) diminui debet, est singulare verbum Bald. *conf. 407. lib. 5. ubi inquit, quòd quando aliquis tenetur suo sumptu militem dare, vel equum, etiamsi difficultas contingat in stipendio, difficultas talis pertinebit ad illum, qui militem dare suo sumptu tenetur, pro quo est singularis text. in l. suo victu. D. de oper. libert.*

Concludebam igitur, Capitaneum minorem teneri solvere salarium taxatum à Rege Capitaneo, ab ipso Rege misso ad Insulam de Madeira, quòd ipse proprietarius Capitaneus filius Comitis da Calheta ætatem haberet octodecim annorum, quæ ætas est habilis ad militiam exercendam, præcipuè cùm Rex noster uteretur permissione ipsius donationis, quæ inquit, quòd ipse Rex ponat ibi Capitaneum (si Capitaneus proprietarius sit in minore ætate) qui pro eo gubernet, quoad majorem ætatem habeat.

Lata tamen fuit sententia, & pronuntiatum, quòd is Capitaneus, & similes non erant Duces belli, sed tamquam domini terrarum jurisdictionem habentes, & jura Regalia, & altera quæstio super salario diffinita non fuit in sententia, eò quòd Advocatus prædicti Capitanei in articulis (imperitè meo iudicio) fassus fuit, illum non esse Capitaneum, seu Ducem belli, & ego confessionem in articulis factam acceptavi, quæ præjudicat. *l. cum precum. D. de liberali causa. Et fuit lata sententia in mense Junij, anni 1593. Scriba Augustino Rebello processuum Coronæ.*

DECISIO XXX.

De renuntiatione patris, quam fecit de bonis donatis à Rege filio.

SUMMÆ.

1. Donatio bonorum Regia Corona facta à Principe post mortem possessoris valida est.
2. Bona donata filio à Rege, censentur castrensia.
3. Repudiatio patris, sine consensu filij, in bonis castrensibus, ei nocere non potest.
Pater non habet usumfructum in bonis castrensibus, nec illorum est legitimus administrator, ibid.
Pater non potest repudiare jus filio competens ibid.
4. Pater etsi in bonis filij legitimam habeat administrationem, non potest renuntiationem facere in præjudicium filij, etiam infantis. Ibid.
5. Rex non potest facere secundam donationem de bonis, qua filio donaverat, vigore renuntiationis facta à patre.
6. Si Princeps Castrum, quod alicui donaverat, alteri postea concedat, ipso jure corrumpit secundam concessio.
Princeps non creditur velle præjudicare tertio, ibid.
7. Pater possidens majoratum, non potest illi renuntiare, vel alteri donare in præjudicium filij primogeniti.
8. Ex traditione, & donatione capta, vigore renuntiationis invalida, jus non acquiritur.
9. Intelligitur l. quoties. D. de rei vindicatione.

P Ræsupponendum est, in his bonis Regiæ Coronæ, valere donationem factam à Principe post mortem possessoris, etsi ille non consentiat. c. 2. qui successor feud dare teneantur. cap. 1. §. moribus. si de feud fuer. controvers. c. 2. & ibi Bald. de feudo dato in vicem. leg. commiss. Affl. & dec. 192.

2. Item, quod hæc bona donata filio à Rege, censentur castrensia, in quibus pater usumfructum non habet. l. cum multa. C. de bonis qua liber. Ordin. lib. 4. tit. 98. §. 5.

3. Ex quibus infertur repudiationem patris, sine consensu filij in talibus bonis nihil valuisse, text. est expressus in l. ex repudiatione. C. de fideicommiss. secundum unum intellectum gl. & communis: & probatur ratione, quia in his bonis cum pater non habeat usumfructum, non censetur legitimus administrator, c. si. ad si. de jud. in 6. gl. recepta in Auth. excipitur. C. de bonis qua liber. Unde ejus consensus nihil facere potest, sed tantum pendet à consensu filij. Auth. ut liceat matri & avia. in princ. collat. 9. Ias. in l. si infanti. num. 13. C. de jur. deliber. Paris. conf. 157. ex n. 7. lib. 4. Nec obstat, quod licet non sit administrator, tamen est pater: patria enim potestas nihil facit in his, quæ præjudicialia sunt filiis. §. Pupillus. inst. de inutil. stipulat. l. si. §. populus. & ibi gloss. & DD. D. de verbor. oblig. Ias. in l. pactum. ad fin. C. locat. & ibi Dec. n. 20. & idem generalis regula constituitur, patrem non posse repudiare jus filio competens. l. fin. C. de repud. bonorum possess. l. reverte. C. de jur. deliber. l. 2. C. si adversus donationem. l. is qui heres. §. si. D. de acquirend. hered. & dicit An-

char. conf. 27. num. 25. quod repudiatio patris nihil nocet filio, in his, quæ non ex persona patris, sed ex alterius donatione ad filium pertinent. l. 1. §. qui habebat. D. de bonorum possess. contra tab. l. 2. §. si vero. D. ad Senat. Conf. Tertullian.

Quinimò etiam legitimus administrator sit, non valeret hæc renuntiatione sine filij consensu; quia licet pater legitimus administrator habeat liberam administrationem bonorum filij. l. 1. C. de bon. mater. tamen non potest renuntiare juri filij, etiam infantis. l. si. §. fin. versul. si vero. C. de bonis qua liber. & ibi Paul. unde dicunt Bald. & Corneus in l. ex repudiatione. C. de fid. commiss. quod legitimus administrator non potest renuntiare juribus eorum, quorum res administrat. l. Tutor. & ibi Bart. D. de bonorum possess. l. præses. C. de transact.

Ex quo clarè sequitur, quod Rex vigore dictæ renuntiationis, non potuit facere novam donationem, quia cum illa non valuerit, perinde est, ac si facta non fuisset. l. 4. §. condemnatum. D. de re jud. ac ita cessante renuntiatione, succedit regula l. prædix. C. de loc. præd. civil. lib. 11. quod secunda donatio facta à Principe non valet, ut ibi per Bart. cap. olim. de re judicat. Roman. conf. 198. Panormitan. conf. 94. in 3. dubio. lib. 2. Alex. conf. 3. nu. 5. lib. 5. & conf. 11. ex n. 6. lib. 6. Ias. conf. 73. num. 2. lib. 1. Dec. conf. 292. nu. 5. & conf. 689. per totum. & dicit Bald. in l. 2. in 3. notab. C. de legibus. quod si Princeps concessit alicui benemerito Castrum, & postea illud alteri concedat, secunda concessio est nulla ipso jure, & allegat l. si qua loca. & ibi gloss. C. de fund. & saltib. lib. 11. & sequuntur Paul. & Fulgof. in d. l. 2. Ias. in l. fin. nu. 13. D. de pact. Curt. Iun. in l. heres absens. in principio. n. 19. D. de judic. quod in facto agitarum vidimus. Et confirmantur supradicta, quia Princeps expressè fundat se in renuntiatione ad faciendam secundam donationem, unde cum ea causa sit inutilis, necessariò corrumpit secunda donatio in ea fundata, c. cum Paulus. 1. qu. 1. l. cum tale. §. falsam causam. D. de codit. & demonstrat. Socinus. conf. 164. n. 9. lib. 2. Item cum priorem revocaverit propter renuntiationem, extincta causa revocationis, cessat revocatio. l. 3. §. fin. cum l. seq. D. de aliment. legat. Bald. in l. 1. n. 3. C. de inoffic. donationib. quod maxime recipiendum est, quia sic observamus regulam, quod Princeps non creditur velle præjudicare tertio. c. super eo. de officio delegat. l. 2. §. si quis à Principe. D. ne quid in loco public.

Et apud nos clarè redditur ex Ord. lib. 2. tit. 35. 7. versic. Pero. ubi pater possidens majoratum, non potest illi renuntiare in solidum in præjudicium filij majoris, etiam cum Principis licentia, quæ desumitur ex dictis Pauli conf. 164. num. 7. lib. 2. qui idem tenebat, reprobata Bart. doctrina in l. qui Roma. §. Flavius. D. de verborum obligat. & nihilominus ord. sequitur in his terminis opinionem Pauli, ut advertit Costa tract. de succes. regni pag. 63. Ergo à fortiori non poterit renuntiare hoc casu, quo pater nihil juris habebat, sed totum erat filij, ut tradit Bald. in c. 1. col. pen. in principio. de alienat. feud. & in l. dudum. C. de contrahend.

Nec etiam obstat, quod is, in cujus favorem facta fuit renuntiatio, hoc casu prius renuntiaverat in favorem istius filij: hoc enim non potest facere, quod valeat renuntiatio, sine consensu filij, nec etiam

excludit alia requisita necessaria in aliis alienationibus, Pincl. l. 1. C. de bonis matern. 3. p. n. 58.

8. Nec facit, quod secunda donatio videbatur præferenda, quia secundus donatarius prius accepit possessionem: nam respondemus, quod non est præferenda; cum enim secunda donatio non valuerit, ex traditione non poterat jus quærere. l. numquam vada. D. de acquirendi. rerum dominio. l. non dubium. C. de legibus; & sic sumus extra terminos l. quoties. C. de rei vendic. prout etiam sumus extra terminos Lybene à Zenone. C. de quadriem. præscript. & notat Curt. Iun. in l. heres absens. in princip. num. 19. D. de iudiciis. facit reg. l. si jure. D. delegat. 3. & c. non præstat. de reg. jur. in 6.

9. Item l. Quoties non procedit in donationibus Principis, sed in illis, qui prior est tempore potior est in jure. Angel. in l. officium. n. 2. D. de rei vendic. Alex. conf. 3. n. 8. lib. 5. & conf. 11. num. 8. lib. 6. Dec. conf. 689. n. 2. Thom. Gramm. decis. 59. n. 20. & dicit receptum Rogerius à Mota, in l. traditionib. num. 13. C. de pact. & licet hoc controversum sit, ut per Covar. resolut. lib. 3. a. 19. n. 3. & Vaz. de jur. emphyteut. qu. 9. n. 30. tamen quando donatio non fit per viam contractus, sed per viam gratiosæ concessionis, & privilegij, prima opinio verior est, ex c. si tibi absentis. de præbend. in 6. resolut. Iaf. in d. l. quoties. n. 10. & in præludis feudorum. n. 73. Chaffanæus in consuetudinibus Burgund. rub. 11. §. 3. nu. 14. & prosequitur Guilhel. in c. Rainutius. verbo, adjecta impuberi. ex num. 7. quod militat in hoc casu, nam donatio facta in favorem filij absentis mera gratia est, & privilegium l. quoties. C. de donat. que sub modo. maximè attentis verbis concessionis, in casu præfenti, ibi. que lbe si que, que sunt verba directa, & important, quod jus, ipso jure, transferatur in donatarium, ut in specie observat Costa tract. de success. regni. pag. 14. vide tamen elegantem declarationem Andr. Sycul. conf. 41. num. 7. lib. 1.

Et si Princeps forsan velit nihilominus secundam donationem defendere, tenetur primo donatario ad interesse, vel rem æquivalentem dare, c. 1. §. ad hac. versic. si verò. de pace jurament. firmand. & ibi Bald. & Ast. et. ex num. 4. Iaf. in l. fin. n. 14. D. de pact. & conf. 1. num. 5. versic. non principaliter. lib. 1. Quod in facto contigit.

DECISIO XXXI.

An Rex possit in donatione, quam facit de bonis Regiæ Coronæ, conditionem apponere donatario de nubendo fœminæ, ab ipso Rege nominandæ, etiam indotatæ?

S U M M Æ.

1. In donatione, seu traditione rei sua potest quisque apponere, quam velit, conditionem.
In Regno Neapolitano constitutum est, ne feudatarius matrimonium contraheret sine licentia Regis: quod & in nostro Regno Lusitania dispositum est in fœminis habentibus bona Regiæ Coronæ. Ibid.
2. Libertas matrimonij metu pœna restringi non potest: amissione tamen lucri delati bene restringi potest.

3. Conditio, quod legatarius nubat arbitrato alicujus, non valet.
4. Conditio apposita in majoratu de non nubendo successoribus, nisi cum arbitrato, seu cum licentia alicujus, non valet.

Idem est in conditione apposita per Principem in donatione ab ipso facta. Ibid.

5. Conditio reprobata à jure, in donatione apposita, non valet; & si non adimpleatur, non idè revocatur donatio, quamvis in donatione expressum sit, quod non adimpleta conditione donatio resolvatur.

6. Responso, & declaratio ad regulam superius positam, scilicet, quod in traditione rei sua potest quisque apponere quam velit conditionem.

Conditio, qua repugnat libertati matrimonij, non valet. Ibidem.

Constitutio Regni Neapolitani, ne scilicet feudatarius nuberet sine licentia Regis, abrogata est per Carolam Secundam Regem ipsius Regni, & per Honorium Papam. Ibidem.

7. Ratio decidendi ad Ord. Regiam. lib. 2. tit. 37. in principio.

8. Responso, & declaratio ad l. Titio centum. D. de condit. & demonstr.

9. Conditio apposita per Principem in donatione bonorum Regiæ Coronæ, ne quis uxorem ducat absque ejus consensu, seu approbatione, valida est: si tamen à privato apponatur, non valet.

Conditio continens, quod Princeps debeat eligere personam certam, & determinatam, cum qua sit contrahendum, non valet. Ibid.

10. Conditio, quod quis ducat uxorem, quam Rex elegerit, vel nominaverit, quomodo accipi debeat, ad hoc ut valida esse possit.

11. Donatarius, qui tenetur ducere uxorem à Rege nominandam, an teneatur eam accipere indotatam?

12. Dos dicitur pendere à matrimonio, ex eo, quia sine matrimonio dos esse non potest: sed ad omnes alios effectus est quid separatum, & a quæ principale cum eo.

Dispositio matrimonij non comprehendit causam dotis, nec è contra. Ibid.

Filia nubens nulla dote promissa per patrem, vel sine consensu illius, nulla etiam dote data, vel promissa, potest cogere patrem, ut dotem competentem sibi constituat. Ibid.

Inclusio unius, non est inclusio rei diversa, & separata. Ibid.

13. Conditio de ducenda uxore, quam Rex voluerit, est odiosa, & nullam debet recipere extensionem.

In odiosis non valet consequentia de expresso ad non expressum, imò non expressum censetur relictum dispositioni juris communis. Ibid.

14. Quamvis legatum sub conditione, si Sciam duxerit, relinquatur, non ob id legatarius eam tenetur accipere indotatam.

15. Qui jurat accipere uxorem, nulla dotis facta mentione, non ob id videtur velle eam indotatam accipere.

16. Si mulier, qua tenetur pro se congruam dotem præstare, illam non dederit, conditio habetur pro impleta, ex parte illius qui tenebatur eam ducere.

Donatarius, quando per eum non stat, quominus adimpleatur conditio sibi à Rege imposita, donatione privati

- privari non debet, quasi illi non paruerit. Ibid.
17. Limitatur hoc, nisi quantitas relictæ, & egestas mulieris nota, persuaserit, quod relictum, seu donatum, succederet loco dotis.
18. Quid tenendum sit in hac quæst. per distinctionem notabiliter traditur.
19. Reprobatur opinio illorum, qui indistinctè tenent quod vir accipiens uxorem simpliciter, videtur velle eam indotatam accipere.
20. Quid hoc casu servetur de consuetudine hujus Regni.
21. Prohibitio Ord. lib. 2. tit. 37. an habeat locum quando fœmina matrimonium invalidum contrahit. remissivè.

ET videtur, quod talis conditio apponi possit juxta regulam *l. in traditionibus. D. de pact. & servanda est prout sonat*; aliter donatio resolvetur, & invalida manebit. *cap. verum. de condit. apposit. l. ultima. ubi ponitur elegans ratio. C. de pact. inter emptor. & venditorem. tradit Afflict. cap. 1. §. præterea. numer. 21. quibus mod. feud. amittat. O 1. Cost. in l. cum tale. §. si arbitrato. num. 6. 2. limitat. D. de condit. & demonstr. & ita vidisse consultum asserit Alciat. in l. Titia. numer. 8. D. de verb. obligat. defendit Aymon. conf. 664. num. 21. lib. 4. Et in Regno Neapolitano super hoc facta est lex lib. 3. constit. lib. 1. tit. 23. qua constitutum est, ne feudatarius possit matrimonium contrahere, sine licentia Regis; quod & in nostro Regno Lusitanæ dispositum est in fœminis habentibus bona Regiæ Coronæ, ex donatione. Ord. lib. 2. tit. 37. in princip.*

2. Secundò pro hac parte facit text. in *d. l. Titio centum. §. 1. D. de condit. & demonstrat.* quo probatur, quod licet metu pœnæ libertas matrimonij restringi non possit, tamen amissione lucri delati restringi potest; quod propriè verificatur in nostra quæstione, ut in terminis arguit Cost. in *d. §. si arbitrato. 2. limitat. n. 6. Aymon. ubi supra. num. 21.*

3. Pro alia parte, imò quod conditio, ut verba sonant, valida non sit, facit text. in *l. turpia. D. de legat. 1. l. cum tale. §. si arbitrato. de condit. & demonstr.* quæ jura probant, quod conditio apposita in legato, dummodo arbitrato alicujus nubar legatarius, non valet, eò quod matrimonium liberum debet esse, & non pendere ab alieno arbitrio, quæ libertas per talem conditionem appositam tollitur. *cap. super eo. de condit. apposit. gloss. in cap. cum plures verbo. liberè, de officio delegat. in 6. & ita declarant Doctor. in d. §. si arbitrato. ubi Bald. & Immol. Paul. Castrenf. in l. si ea conditione, ad fin. Cod. de condit. insert. Corneus in l. legatum. numer. 3. Cod. eodem tit. Ruynus conf. 126. num. 7. lib. 2. Alciat in l. nemo potest n. 16. ad fin. de leg. 1. Peralt. in l. 1. num. 32. D. de leg. 2. & asserit hanc rationem esse receptam Mench. illustr. quæst. c. 94. num. 19. Mantica (nunc Cardinalis Illustrissimus) de conject. ultim. volunt. lib. 1. tit. 18. num. 8.*

4. Et per prædicta jura, adjuncta ratione de qua supra, communiter receptum est, quod si in institutione majoratus ponatur conditio, quod successor in illo nubar arbitrato, & cum licentia alterius, non valet conditio, quia impeditur libertas matrimonij. Molin. lib. 1. de primogeniis. c. 13. num. 35. quidquid aliud dicat Mer. de majorat. 1. p. quæst. 50. nu. 7. facit

text. in *l. filia mea. in princip. D. de condit. & demonstrat. Rip in l. 2. §. voluntati n. 11. D. solut. matrimo. & sic nec Princeps sæcularis id poterit facere in donationibus ab ipso factis. Dec. in l. nuptias. n. 8. C. de regul. jur. Decianus conf. 13. à n. 9. lib. 1.*

Unde necessariò consequitur, quod etiam si conditio non adimpleatur, non resolvitur donatio, cum sit reprobata à jure. *d. §. si arbitrato. etiam si expressim declaretur, quod si non adimpleatur conditio, donatio resolvatur, & revocetur. Bart. in l. 1. n. 2. D. de his qua pœna nomin. receptus ab Aretino conf. 67. n. 1. Anton. Natt. conf. 355. lib. 2. licet contrarium teneat Aymon. conf. 80. n. 11. Peralt. in l. 1. n. 32. D. de leg. 2. quos meritò reprobar Costa d. §. si arbitrato. ampliat. ultima. num. 12. & Menchac. illustr. quæst. c. 94. n. 17.*

Et retenta hac secunda opinione, ad objecta in contrarium respondetur: ad primum, quod quisque potest apponere quam velit conditionem, in traditione rei suæ, hoc intelligitur nisi talis conditio per legem improbetur; nam tunc eam apponere non potest, nec illa erit observanda, cujusmodi est conditio, quæ impedit libertatem matrimonij, probat text. in *d. §. si arbitrato. & in terminis tenet Alciat. in d. l. nemo potest. D. de leg. 1. num. 18. ad fin. quod generale est in omnibus conditionibus, quibus jus repugnat, ut non observentur, neque propter illas non servatas, donationes resolvantur. *l. paterfamilias. D. de hered. inst. l. si quis eum. & ibi notat Socinus num. 1. D. de conditionibus, & demonstrat. & ita non valere prædictam conditionem, quæ repugnat libertati matrimonij, tenet in terminis Hostiens. & Præposit. num. 2. in cap. 1. de conjugio servorum. per illum text. & in specie quod Princeps non possit in donatione apponere prædictam conditionem, probat Isernia in c. 1. §. præterea, colum. 2. quibus mod. feud. amit. O 1. & c. Imperialem. in principio. num. 6. de prohib. feudi alienat. per Frider. & latius & elegantius lib. 3. constitut. rubric. 23. & post eum Afflict. sibi contrarius lib. 3. constitut. rubr. 20. num. 3. qui ob id concludunt, constitutionem antiquam Regni Neapolitani, quod feudatarius non posset uxorem ducere sine licentia Regis, tamquam impediens libertatem matrimonij, fuisse abrogatam per Regem Neapolis Carolum II. & per Honorium Papam.**

Similiter & Ord. lib. 2. tit. 37. in princ. solum admittit prædictam conditionem in fœminis habentibus bona Regalia, ut non contrahant matrimonium sine licentia Regis, propter earum fragilitatem; non autem in masculis talem admittit conditionem, quasi repugnantem libertati matrimonij.

Non obstat etiam secundum de regula, *l. Titio centum. §. 1. D. de condit. & demonstrat.* quia procedit, quando exprimitur certa mulier, quam Titius debet uxorem ducere; nam tunc non restringitur libertas matrimonij, cum Titius proprio sensu & voluntate eam eligat, & tantum spe lucri invitetur, ut eam libentius ducat, ut declarat Franciscus Connanus lib. 8. commentar. cap. 2. num. 6. Hippol. Riminald. conf. 215. n. 138. l. 2. & aliud est dicendum, quando nulla certa persona exprimitur, sed conditio refertur ad incertam personam, addita conditione, si illam ducat, arbitrio vel consensu alterius: cum enim tunc electio personæ non pendeat à solo sensu

senfu & voluntate contrahere debentis, sed etiam ab arbitrio & consensu alterius, videtur restricta libertas contrahendi matrimonium; & idem talis conditio rejicitur per *l. d. §. si arbitrato*. & ita hoc casus distinguit Falgof. *conf. 61. numer. 6.* Aymon. *conf. 1. numer. 5. ad fin.* Menchac. *illustr. qu. c. 94. n. 15. & 17.* & eleganter Lusitanus Anton. *Gamma decis. 314. numer. 2.*

9 Ne tamen omnino videamur deferere primam opinionem, distinguendum videtur, quod aut conditio importat, ut uxorem ducturus eam non ducat absque licentia, vel approbatione Regis, & tunc valeat; quamvis enim prædicta conditio posita à privato, veniat rejicienda juxta dispositionem *d. §. si arbitrato*. tamen in Principe supremo donante bona Regiæ Coronæ, tolerari potest prædicta conditio, quia interest Reipublicæ hujusmodi bona & dignitates non deferri nisi ad personas fideles, & acceptas Principi, & in his terminis sine dubio loquuntur, quos retulimus in principio hujus quæstionis. Ceterum si conditio contineat, ut Princeps debeat eligere & nominare personam, cum qua sit contrahendum matrimonium, ita ut totum videatur pendere à voluntate Principis, non valebit talis conditio, cum per eam aperte tollatur libertas, quæ in matrimoniis contrahendis exigitur; prout neque valet consuetudo, quod effectus electionis pendeat à voluntate Principis, quia per eam impugnatur, & tollitur libertas eligendi, *cap. cum terra. de elect. & ibi Anton. numer. 3.* & Panormitanus in principio. *Roman. singul. 290.* Covarr. *de sponsal. 2. p. cap. 3. §. 5. numer. 9.* & in terminis contra Baldum in *l. 1. in fin. Cod. de sponsal.* communiter receptum est, non valere dispositionem testatoris; quod executor testamenti collocet filiam in matrimonio; cum per hoc libertas matrimonij aperte tollatur, ut per Alexand. in *l. turpia. in fin.* & ibi Ias. *numer. 5. D. de legibus.* Antonius Natt. *conf. 355. ad fin. lib. 2.*

10 Ut igitur prædicta conditio, quod ducat uxorem, quam Rex nominaverit, vel elegerit, valida possit censerī, non debet accipi in forma, quam verba importare videntur; sed ut actus valeat, debet accipi, ut semper intellecta fuit in hoc regno, ut non nubat nisi de licentia & beneplacito Regis, ut disponit Ord. in *foeminis lib. 2. tit. 37. in princip.*

11 Et præsupposito, quod conditio valeret, ut verba sonant, quod Rex nominaret foeminam, videndum est, utrum donatarius teneatur accipere uxorem indotatam? Et dubitationem facit ea communis opinio, quod licet mulier bona habeat, & maritus simpliciter eam accepit in uxorem, nulla dotis facta mentione, videtur eam indotatam accepisse, ita ut non possit eam cogere, ut de novo sibi dotem constituat, vel eo prætextu ei denegare alimenta, ut probat text. in *l. fin. C. de repud.* & ibi notat Salycet. *auth. de Nuptiis. §. sic itaque. collat. 4. auth. quibus mod. natur. efficiantur legit. §. quoniam aurem. collat. 6.* per quæ jura ita tenet Bart. in *l. 2. numer. 12.* & ibi Rip. *numer. 43. D. solut. matrim.* idem Bart. *disputat. 7. in solutione. col. 1.* & est magis recepta sententia, ut asserit Dec. in *auth. Praterea. numer. 6. Cod. unde vir. & uxor.* Rolandus de lucro dotis. *qu. 71.* aliqua tradit doctissimus Barbosa in *l. 1.*

4. p. numer. 28. D. solut. matrim. Ergo pariter in nostro casu: cum conditio significet, ut donatarius accipiat uxorem quam Princeps declaraverit, & nulla sit facta mentio dotis, credendum est voluisse ut eam indotatam acciperet.

Sed verius est contrarium in nostro casu; nam quamvis dos dicatur pendere à matrimonio, *cap. fin. cum gloss. de judic. in 6. Clement. dispendiosam. de judic.* id tamen intelligitur eo respectu, quod dos non possit consistere sine matrimonio, *l. 3. D. de jur. dot.* sed quoad omnes alios effectus, dos censetur quid separatum à matrimonio, & æquè principale cum eo, ut declarat Corneus *conf. 254. numer. 5. lib. 1.* & hac ratione licet matrimonium non possit conferri in arbitrium alterius, *d. l. cum tale. §. si arbitrato*. tamen dos conferri potest in arbitrium alterius, *l. cum post. §. gener. D. de jur. dot.* tradit Bald. & Imol. *d. §. si arbitrato*. Antonius Natt. *conf. 355. ad fin. lib. 2.* Cum igitur diversa sint, necessarium consequitur, quod dispositio facta circa matrimonium non comprehendit causam dotis, neque è contra, expressè Bart. in *disputat. 7. in 2. arg. 2. part.* Et sic dispositio loquens in matrimonio nihil pertinet ad dotem, de qua nihil dictum est, ut aperte colligitur ex gloss. *l. obligamur. §. lege. D. de actionibus & obligat.* communiter recepta, ut asserit Alexand. *conf. 169. Vifs. numer. 2. lib. 7.* quod si filia nubat nulla dote promissa per patrem, vel etiam nubat sine consensu patris, nulla dote data, vel promissa, poterit nihilominus implorato judicis officio, patrem cogere, ut sibi dotem competentem constituat: quia pater ad duo tenetur, scilicet, filias matrimonio collocare, & eis dotem congruam constituere, *l. qui liberos. D. de ritu nupt.* quamvis igitur satisfactum sit primæ obligationi, quod filia nupta sit, adhuc superest obligatio diversa dotandi; sic igitur & in proposito, quamvis donatarius teneatur ducere uxorem quam Rex nominaverit, non tamen tenetur eam indotatam accipere, cum de hoc nihil dictum sit; neque enim inclusio unius, est inclusio rei diversæ, & separata, *l. si domus. D. de servitut. præd. urban.* Sygnorol. *conf. 234. numer. 2.*

13 Quod maxime recipiendum est in nostro casu, in quo conditio de ducenda uxore quam Rex voluerit, quocumque modo accipiatur, utique repugnat decisioni *l. cum tale. §. si arbitrato*. & consequenter est odiosa; unde nullam debet recipere extensionem, *l. cum quidam. D. de liber. & posth.* In odiosis enim & strictè accipiendis, non valet consequentia de expresso ad non expressum; imò non expressum videtur relictum dispositioni juris communis, *l. si cum dote. in principio. D. solut. matrim.* eleganter Bald. *conf. 18. in questione. n. 4. l. 4.* Paris. *conf. 62. n. 26. l. 4.* & idem dispositio loquens de matrimonio contrahendo cum consensu Principis, non habet locum in dote, de qua nihil fuit expressum, in terminis And. de Ifernina. *cap. 1. §. praterea. col. 2.* Affli. & ibi *numer. 20. quibus modis feud. amittat. o. 1.*

14 Denique in propriis nostris terminis est decisio Costæ in *d. l. cum tale. §. si arbitrato. 6. limitat. n. 17.* quod si alicui sint relicta centum, si Seiam uxorem duceret, juxta terminos *l. Titio centum. §. 1. D. de condit. & demonstr.* non ob id testator videtur voluisse, quod eam indotatam acciperet, quare si mulier in præ-

prædicto casu dotem competentem non assignaverit, conditio habetur pro impleta, quasi per eam steterit quò minus conditio impleretur, ac ita locum habet *reg. l. 1. C. de instit. & substit.*

15 Ex quo dicto, duo habemus in hac materia valde notanda. Primum est, quòd qui jubet, ut aliquis Sciam uxorem ducat, non ob id videtur velle, quòd legatarius eam indotatam accipiat, imò dos congrua tamquam quid diversum à matrimonio, videtur relinqui in dispositione juris communis, ad quòd allegat Cost. dictum Bald. *in cap. juravit numer. 3. de probat.* quòd si quis juravit aliquam accipere in uxorem, nulla facta mentione dotis, non ob id videtur voluisse eam sine dote accipere; imò magis censetur voluisse, ut illa secundum communem consuetudinem se competenter dotaret, per rationes ibi expressas, per quas ejus dictum approbavit Andr. Sycul. *ibi numer. 22. Felin. ad fin. Palat. in repet. cap. per vestras 3. notab. §. 2. numer. 4. pag. 193. & dictum Bald. probat etiam Iaf. auth. præterea. numer. 10. C. unde vir. & uxor. & l. si donaturus, §. fin. numer. 4. ad fin. D. de condit. ob causam. Decian. conf. 49. numer. 6. lib. 2. & Hippol. Riminald. conf. 478. numer. 66. lib. 4.* ergo claram & receptam habemus decisionem, quòd qui tenetur aliquam accipere in uxorem, non ob id intelligitur quòd indotatam accipiat.

16 Secunda conclusio ex Costa est: quòd si mulier, quæ tenebatur pro se congruam dotem dare, illam non dederit, conditio ex parte illius, qui eam tenebatur ducere, habetur pro impleta, & juris interpretatione perinde est, ac si illi formaliter paruisset, juxta regulam *leg. 1. Cod. de institut.* quòd etiam tenet in nostris terminis Hippol. Riminald. *conf. 478. numer. 62. lib. 4.* Unde si donatarius non impleverit conditionem sibi impositam per Principem, non debet privari donatione, quasi illi non paruerit. Neque difficultatem faciet, quòd regula *d. l. 1. C. de instit.* non procedit in contractibus, quia hîc agimus de donatione facta per Principem, quæ æquiparatur legatis, *cap. 1. & cap. auctoritate. de concessione præbend. in 6. unde regula d. l. 1. etiam in prædicta donatione debet locum habere, ut supra diximus, præterea & mulieris interest conditionem non impleri, ne teneatur ad dotem congruam præstandam, in quibus terminis conditio habetur etiam pro impleta in contractibus. l. jure civili. D. de condit. & demonstrat. Dec. l. 1. numer. 5. C. de institut.*

17 Denique neque difficultatem debet facere, quòd addit Costa supra relatus, suam conclusionem non procedere, quando quantitas relicti & egestas mulieris nota testatori, persuaderet testatorem voluisse, ut relictum succederet loco dotis; nam hæc declaratio poterit forsitan admitti in terminis in quibus ipse loquitur, quando scilicet jubetur ducere uxorem certam & determinatam, ceterum quando agitur de ducenda persona incerta, & quæ nescitur utrum sit futura inops, vel dives, non potest prædicta declaratio applicari nostro casui; neque declaratio, quæ in principio donationis facta non fuit, poterit ex post facto fieri. *l. pen. in fi. C. de collat. l. perfecta. C. de donat. quæ sub modo.*

18 Neque etiam obstat ratio adducta pro contra-

ria parte, quia admissa opinione magis communi, quòd vir accipiens uxorem non facta mentione dotis, videtur velle eam indotatam accipere (quamvis gravissimi Doctores contradicant) clarè respondemus, illam communem opinionem non posse applicari nostro casui; quia qui illam tenent, ea præcipua ratione nituntur, quòd marito est imputandum, qui nullam fecit mentionem dotis, quando ducebat uxorem; quam mentionem communiter homines faciunt: quæ ratio cessat in nostro casu, in quo nulla erat persona, cum qua ageretur de dote, sed tantum conditio importabat, quòd duceret eam uxorem quam Princeps nominaret, neque umquam est admittenda interpretatio, ut quis uxorem indotatam accipiat. *l. si donatarius §. fi. D. de condit. ob causam. & idèd text. in cap. nullum. 30. quest. 5.* dicit nullum matrimonium contrahi sine dote, quòd ex honestate saltem procedere dicunt Archidiac. & Turrecremat. *ibi*, quasi inhonestum reputetur uxorem indotatam accipere. notat Bald. *in c. juravit. numer. 3. de probat.* & idèd non est credendum Principem velle, ut homo nobilis, verbi gratia, & benemeritus de Republica, afficiatur per illum injuria, jubendo, ut uxorem indotatam accipiat; nam ut inquit Menander relatus per Decianum *conf. 49. numer. 5. lib. 2.* (ter est infelix, qui uxorem sine congrua dote accipit: nam habet tunc patrimonium sine patrimonio,) imò nec Princeps id potest jubere, quia in effectu est impedire matrimonium, quòd non solet contrahi sine dote, si credimus Antonio de Butrio. *conf. 35. numer. 2.*

Denique in hac materia vera videtur resolutio, quòd aut quis accipit uxorem per verba de præsen-¹⁹ti, non facta mentione dotis; aut contrahit sponsalia de futuro, nulla etiam facta mentione dotis, in primo casu locum habebit communis supra relata, quòd videatur indotatam accipere, nam *l. fi. C. de repud. & alia jura, quæ pro ea communi adducuntur, apertè loquuntur in uxore: & sic in ea quæ fuerit ducta per verba de præsen- l. cum fuerit. D. de condit. & demonstrat.* quòd in terminis prædictorum jurium agnoscat esse receptum Curt. Jun. *auth. præterea. numer. 3. C. unde vir. & uxor.* ac proinde non obtinebunt locum in sponsa de futuro, ut ibi tradit Fabian. *numer. 5.* In secundo autem casu procedit dictum Bald. receptum *in d. c. juravit. numer. 3. de probat.* qui apertè in his terminis loquitur: ratio differentie est, quia à communiter accidentibus, quando homines ducunt uxores per verba de præsen- ti, solent de dote danda sibi cavere: quòd si aliquis non fecit, creditur uxorem indotatam voluisse accipere, sed quando contrahuntur sponsalia de futuro, sæpius non faciunt mentionem dotis, quia sperant ante ductionem uxoris de hoc esse acturos. *l. fin. C. de dote cauta.* unde nihil eis imputari potest, si tempore sponsaliorum de dote nihil dixerint. Bald. *in d. c. juravit. numer. 3. de probationibus.* quamvis aliud dicat Covar. *de sponsalib. 1. p. cap. 5. numer. 5. ad fin.* quem refert (& tamen non probat) Menoch. *de præsumpt. 3. p. præsumpt. 6. n. 65.*

Illud tamen addiderim, quòd in hoc Regno Reges nostri, conditiones has, etiam de nubendo cum muliere certa & nominata, consueverunt appone-²⁰re in donationibus; & quando illis constabat de pauper-

paupertate mulierum, aliàs illustrium, aut nulla, aut modica dos dabatur, juxta ea quæ tradit Costa in d. §. si arbitrato. limitat. 6. num. 17. quod maximè conveniens est, ut illustres foeminae, & quæ in palatio Regio sunt, nubere decenter possint.

- 21 An autem prohibitio Ordin. Regiæ lib. 2. tit. 37. locum habeat, quando foemina matrimonium contrahit invalidum, ut puta cum consanguineo? vide Felinum in cap. ex tenore. de rescript. Ias. in leg. ubi pactum. num. 23. C. de transact.

DECISIO XXXII.

An in bonis Regiæ Coronæ possit succedere frater fratri primogenito præmortuo, qui numquam fuit in possessione prædictorum bonorum.

S U M M Æ.

1. Facti species.
2. Mortuo ultimo possessore bonorum Regiæ Coronæ, statim jus omne in sequentem successorem transfertur.
Filius major successor in bonis Regiæ Coronæ statim post mortem patris habetur pro possessore, licet illorum possessionem realiter non acceperit. ibidem.
3. In donationibus factis Capitaneis insula da Madeira, illis concessum erat, quod frater fratri præmortuo succedere possit: quod tamen postea Rex Alfonso V. noluit confirmare.
4. Verba hæc (succeda o filho barão maior, ou o segundo se tal for) si in donationibus apponantur, quomodo intelligi debeant.
5. Argumentum à contrario sensu non valet, quando sequitur absurdum.
6. Transversales ex linea collateralis, & indirecta, excluduntur à successione bonorum Regalium per Ordin. Regiam.
7. Quid judicatum fuit in presenti quæst.
8. Rex Philippus hujus nominis primus legem condidit declaratoriam circa intellectum Ord. lib. 2. tit. 35. §. 15. & tenor legis inseritur.

Mortuo Emanuele de Utra, relicto duobus filiis Gaspare de Utra primogenito, & Hieronymo de Utra, cum dubitaretur an essent ex legitimo matrimonio nati, jussit Rex sequestrari Insulas do Faial, & Pico, quas pater eorum possidebat tamquam donatarius Regis, pendente lite, antequam possessionem acciperet filius primogenitus, mortuus fuit, cui liti successit Hieronymus de Utra, frater junior, & in ea se habilitavit: contendebatque ad se pertinere successione prædictarum insularum, his fundamentis.

Primò, ex verbis donationis, ibi, *que depois do falecimento de Io. de Utra, o aia, ou succeda o seu filho maior barão lidimo, ou o segundo, se tal for.* per quæ verba voluit donator, quod filius secundus succederet filio primogenito præmortuo, idque sive mortuus fuisset in vita patris (quod extra dubium erat) sive post mortem patris: quo casu majus dubium erat.

Secundò, ex Ord. lib. 2. tit. 35. §. 15. ubi disponit,

quod si non supersint filij, nec descendentes illius, qui ultimo loco habuit & possedit bona Coronæ, non poterit succedere frater. Ergo probat Ord. à contrario sensu, quod si ille, qui novissimè bona Coronæ habuit, illorum possessionem adeptus non fuit, succedet frater: videtur namque Ordin. velle, quod ad hoc ut frater secundò genitus excludatur, frater major habeat & possideat cum effectu bona Coronæ, quod cum in casu hoc non contigerit, (nec enim Gaspar de Utra frater major possessionem habuit prædictarum Insularum) frater secundò genitus non est excludendus.

Pro parte contraria, in favorem Regiæ Coronæ allegabat illius Procurator, quod per mortem Emanuelis de Utra, statim omne jus quod habebat in illis Insulis translatum fuit in filium majorem Gasparem de Utra, ex Ord. lib. 2. tit. 35. §. 1. & d. §. 15. in fin. & tradit Molin. de primogenis. cap. 2. num. 72. vers. in secundo casu ut in simili donatione facta alicui dignitati probat Rip. in l. 1. colum. 1. D. de pignor. Ias. conf. 197. col. 9. vol. 2. Si ergo patri filius major successit, & statim effectus est possessor, licet non adeptus fuerit realiter possessionem, pro possessore habetur, & ita ejus frater secundò genitus ei non potest succedere, juxta dict. Ord.

Secundò faciebat pro hac parte, quod quamvis 3 in donatione facta prædicto Ioan. de Utra, anno 1509. expressè concessa fuerit illi successio in dictis Insulis, eo modo sicuti succedunt Capitanei Insulæ da Madeira, in illis verbis, *assim como os Capitães da Ilha da Madeira a tempor suas cartas.* & à principio hi Capitanei Insulæ da Madeira habebant in donatione, ut succederet frater unus alteri, ibi, *que seu filho primeiro, & o segundo se tal for.* tamen postea Rex Alfonso V. anno 1451. noluit confirmare hanc donationem, nisi ita, ut succederent solum descendentes masculi per lineam directam per illa verba, *E queremos que elle dito Ioão Goncaluez, & seus descendentes per linha masculina direita aiaõ, & possuaõ.* Ergo concluditur, quod dictus Hieronymus de Utra non poterat succedere fratri, sive ille possederit, sive non, quia dicta donatio non tribuit, nec permittit illis successione, nisi ut est permessa Capitaneis Insulæ da Madeira.

Et retenta hac opinione respondebatur ad primum 4 argumentum in contrarium, quod illa verba, *a filho barão maior lidimo, ou o segundo se tal for.* intelliguntur, quando filius major non successerit de facto, ut quia mortuus fuit in vita patris, nec poterat succedere de jure, ut quia incapax erat, juxta dict. Ord. tit. 35. & arg. text. in l. cum pater. §. à re pero. D. de legat. 2. & ibi DD. Cum igitur hic filius major successerit, filius secundò genitus ei succedere non potest.

Ad secundum respondebatur, quod argumen- 5 tum à contrario sensu non sumitur, ubi sequitur absurdum, vel intellectus contrarius menti legis, ut probat text. in l. conventicula. Cod. de Episcop. & cleric. & ibi gloss. verbo, extra Ecclesiam. Everard. in topica legali, in loco ab absurdo.

In hoc autem casu si id ita intelligeremus, quod 6 esset necessaria possessio realis, multa absurda darentur, ut de se patet: si enim successor habuerit dominium, & non possessionem, retento illo argu- 7 mento

mento à contrario sensu, succederent transversales ex linea collateralis, & indirecta, quod est contra mentem illius legis requirentis quod succedatur per lineam rectam masculinam, ut in §. 1. 4. & 14 & 15. illius Ordin. ibi, descendente varão legitimo per linha direita masculina, & illa verba, ouve & possuio, intelligenda sunt, ac si diceret, herdou & ouve ut probatur ex multis §§. illius Ord. nempe ex §. 20. ibi, as ouve, por heranca, ou por outra successão. & in §. 9. ibi, que à terra ou terras de nossos Reynos tinha. & in §. 14. ibi, que a terra ultimamente ouve. & in aliis.

7 Et sic lata fuit sententia in favorem Procuratoris Regis in iudicio Regiæ Coronæ: à qua tamen supplicavit Hieronymus de Utra, & revifus fuit processus, & in iudicio reviforio lata fuit sententia in favorem dicti Hieronymi de Utra anno 1582. & est processus apud scribam processuum Coronæ.

Posteà Rex Philippus hujus nominis primus legem hoc casu condidit, cujus tenor is est:

8 Dom Philippe per graça de Deos Rey de Portugal, &c. aos que esta ley de declaração virem, faço saber que pella ordenação, & ley dessto Reyno esta determinado que falecenda algũa pessoa, que tenha, & possua terras de Coroa, & por sua morte não ficar herdeiro varão lidimo descendente per linha masculina, não podera succeder nas taes terras seu irmão, posto que seia lidimo descendente por linha masculina daquelle a quem as ditas terras primeiramente foram dadas, como mais largamente se contem na Ordin. do liuro 2. titul. 17. §. 12. na quinta duvida da ley mental. E hora fui informado que na casa da supplicação se movera duvida se ad Ordin. se avia de entender, em caso que o ultimo successor tivesse tomado posse dos ditos bens da Coroa, ou se averia tambem lugar, post o que delles não tivesse tomado posse: na qual duvida ouve diversos pareceres, & opinioes: & sendome dado disso informação, o mandei ver & tratar com alguns letrados do meu conselho, & desembargo: & se assentou que a dita Ordenação se devia declarar, & fazer disso ley, por ser cousa que muitas vezes podia acontecer em casos de muita importancia, & tudo bem visto, & examinado, & a forma da dita Ordin. & atenção da ley mental, & determinações sobre ella dadas, ey por bem & declaro, & mando que a dita Ordin. se entenda, & aia lugar posto que o filho, ou outro qualquer successor do ultimo possuidor, não tenha tomado posse dos ditos bens, & terras, porque sem embargo disso seu irmão, nem outro transversal não podera succeder nellas, ainda que filho legitimo descendente por linha masculina do ultimo possuidor a que succedeo o irmão mais velho: antes ficarão logo devolutas a Coroa, por quanto por morte do ultimo possuidor foi logo trespassado todo o direito da successão das ditas terras no seu filho mais velho, & o irmão ficou excluído da successão dellas, post o que o irmão mais velho nunca tomasse posse & assi o declaro por esta ley, & mando que quando da qui em diante este caso acontecer assi se cumpre & guarde inteiramente, sem embargo de quaesquer direitos, sentenças, & opinioes que em contrario aia, ou possa aver: Pello que mando a todos meus desembargadores, Corregedores, Ouvidores, iuizes, & juizes, officiaes, & pessoas aque pertencer, que assim a cumprão, & guardem como nella se contem, & mando ao Doutor Simão Gonçalves preto do meu conselho, & Chanceller mor de meus Reynos que faça publicar esta ley em minha chancellaria, & regi-

Cabedo Pars II.

strar nos livros da casa da supplicação, & do Porto, pera que venha a noticia de todos & se saber o que assim tenho mandado, & declarado. Dada em Lisboa a xxviij. de Abril. de M. D. LXXXVII. &c. quæ lex est nunc in nova recopilatione, libro 2. titul. 35. Paragrapho 15.

DECISIO XXXIII.

An Rex possit dare officium cameræ alicujus civitatis, aut oppidi, in quo officiales prædictæ civitatis, oppidive, contendunt, datam ad illos pertinere, per electionem?

SUMMA.

1. Creatio & provisio officiorum publicorum, magistratuum, & tabellionum soli Regi competit.
2. Ius creandi officia publica non potest acquiri per prescriptionem. In rebus concernentibus imperij superioritatem, vel tributorum, non currit prescriptio quantumvis immemorabilis. Ibid.
3. Scriba camera sunt officiales publici, & vicem tabellionum aliquando sustinent, & quod circa eos est dispositum, de illis etiam est intelligendum.
4. Rex dicitur lex animata in terris, & potest intervertere electionem officiorum per legem concessam concilio oppidorum, quoties voluerit, & officia publica dare cui velit. Officia sunt in libera dispositione Regis, sicut beneficia in libera dispositione Papa. Ibid.
5. Quid judicatum fuit in casu hujus decisionis, & in alio simili.
6. Rex non debet intervertere electionem conciliorum nisi cum magna causa.

Contigit hæc quæstio in facto, in scriba Cameræ oppidi de Cernancelhe: & pro parte Regis allegabatur, quod ad solum Regem pertinet creare & concedere officia tabellionum, magistratuum, & alia similia; non autem ad aliquam civitatem, seu universitatem: nec alius illa potest dare, nisi Papa, aut Rex, docet Innoc. in cap. cum P. tabellio. quem DD. ibi sequuntur de fide instrum. A vend. de exequend. mandat. lib. 1. cap. 1. num. 11. & est Ord. lib. 2. titul. 26. §. 1. & eod. lib. 2. tit. 45. §. 15. incipit, crear de novo tabellios. & ita nullus inferior illa potest dare, cum hoc sit de reservatis Principi, Spec. titul. de instrument. editione. §. restat. versic. Nota quod tabellio, cum sequentibus. Palat. in repetit. cap. notab. 2. versic. Sed est pulchra dubitatio. de donat. inter vir. & uxor. facit cap. 11. qua sint Regal.

Nec per prescriptionem potest acquiri jus hoc 2 creandi officia, ex Ord. lib. 2. tit. 45. §. 56 nec enim in reservatis Principi procedit prescriptio. Felin. in cap. 2. n. 11. de probat. Rochus in cap. ult. ampliat. 4. de consuetud. & facit text. in c. 1. juncta Gloss. verbo, non obstant, ad fin. & ibi Perusinus num. 4. de clerico agrot. lib. 1. Abb. in cap. cum nobis, num. 2. de prescript. Guido Papæ quæst. 4. 16. & ibi eius additio, ubi ait, quod in rebus concernentibus imperij superioritatem,

EE

tem,

tem, vel tributorum, non currit præscriptio cuiuscumque temporis, tradit Balb. de præscript. 2. p. 5. principal. fol. 3. & 4. part. quæst. 115.

3. Quæ Ord. locum habet in quibuscumque Scribis, cum eadem sit ratio in omnibus. Ord. d. lib. 2. tit. 26. §. 1. Eò maxime, quòd scribæ cameræ sunt officiales publici, ut in Ordin. lib. 1. tit. 79. §. 4. & substituuntur per d. Ord. loco tabellionum, quando sunt suspecti. Ord. lib. 3. tit. 1. §. 3 & 4. & aliis Ord. & cum scriba cameræ sustineat vicem tabellionis, consequens est, quòd etiam veniat appellatione tabellionum, & quòd Ordin. lib. 2. tit. 45. §. 56. quæ prohibet & annullat possessionem, etiam immemorabilem, quam subditus habet in electione tabellionum; annullat etiam possessionem circa officia scribarum de camera, de quibus agimus.

4. Facit etiam, quòd per Ordin. libr. 1. tit. 77. in princip. officiales conciliorum eligunt scribam cameræ, ex permissione illius legis, unde sequitur, quòd Rex, qui est lex animata in terris, potest quotiescumque voluerit intervertere illam electionem, & officium cui voluerit donare: sunt enim officia in libera dispositione Regis, sicut beneficia in libera dispositione Papæ. cap. 2. de præbend. lib. 6. clement. 1. ut litt. pendent. tradit in terminis Palat. in introductione repetit. rubrica. num. 7. & 8. potest enim Princeps præiudicare subditis. in his, quæ ab ipso habent ex privilegio. Paul. in l. rescripta. Cod. de præcib. Imperator. offerend. Soares allegat. 12. eò maxime, quòd concilium habet electionem prædicti officij scribæ de Camera ab ipso Principe; & ob id potest, quando voluerit illi auferre electionem, & alteri officium dare, juxta doctrinam Angeli in l. Lucius D. de evict. Et ita iudicatum fuit in processu Christophori Ribeiro, cum concilio oppidi de Cernancelhe, scriba Ludovico de Neiva, in mensè Maij, anno 1572.

5. Et idem iudicatum fuit in officio scribæ pupillorum oppidi de Loule, in quo erat actor prædictum oppidum, contra Dominicum Madeira, scriba Petro Almirante.

6. Quòd tamen non semper per Regem est faciendum, nisi cum magna causa, ut tradit Palat. ubi sup. num. 7. Avend. de exequend. mandat. lib. 1. cap. 1. n. 31. vers. nam licet.

DECISIO XXXIV.

Donatio facta cuidam, & eius liberis, nepotibus, descendantibus, & deinde ascendentibus, & postea transversalibus, an intelligatur de ascendentibus, qui non sint de familia & progenie primi donatarij.

S U M M A.

1. Facti species.
2. Prius nominati in ordine Scriptura admittendi sunt ad successionem.
3. Ordo successionis in donatione præscripta servari debet.

Vbi verba dispositionis non conveniunt, nec etiam convenit eorum dispositio. Ibid.

4. Mens & intentio concedentis in donationibus, sicut in ceteris contractibus, semper attenditur, potius quam verba.

Dominus non debet habere vasallum de quo non cogitavit. Ibid. & num. ult.

5. Voluntas & mens contrahentium, tam concedentis, quam etiam petentis attendi debet.

Verba concessionis intelligenda sunt secundum supplicationem petentis. Ibid.

6. In dubio unusquisque præsumitur sibi suisque potius prospexisse, quam alienis.

In dubio illud actum intelligitur, quòd utilius est facienti. Ibid.

Dispositio obscura ex affectu disponentis capit interpretationem. Ibid.

7. Actus non debet operari contra intentionem agentis.

Inducta ad augmentum non debent operari diminutionem. Ibid.

8. Donatio intelligitur facta secundum consuetudinem, & debet interpretari secundum quòd fieri consuevit.

9. In successione bonorum ab intestato semper præferatur cognatus, seu consanguineus, qui sit proximior de linea eius, cui succeditur.

Frater consanguineus præferuntur uterinis, in bonis provenientius a patre: & e contra uterini consanguineus, in bonis provenientius a matre. Ibid.

10. Feudum, quòd vocatur paternum fundatur in voto & affectu ascendentis erga descendentes non transversales.

A quo removetur significatio, removetur etiam effectus rei. Ibid.

In feudis communis agnationis successio est limitata illis tantum, qui sunt de stirpe. Ibid.

11. Vocatis filiis heredibus descendantibus, & successoribus primi donatarij, frater fratri debet succedere.

12. Ex forma concessionis colligitur successio in feudis.

13. Ignoranti nemo, etiam jure agnationis, agnoscitur.

Principium est attendendum, ex quo posterior formatur eventus. Ibid.

Causa prima semper intuenda est, quia magis influit in causatum, quam causa secunda. Ibid.

Donavit Rex cuidam Eduardo Coellio Parambuci Capitaniam (ut vocant) & eius territorium amplissimum in Brasilia provincia, ut ad ipsum in vita sua pertinere, & eo mortuo ad eius filios ac descendentes & successores legitimos, & his deficientibus, ad bastardos descendentes, & his non extantibus ad ascendentes, & illis non intervenientibus ad transversales: mortuo Eduardo, successit eius filius major, qui postea deceffit sine descendantibus, sed fratre tantum G. superstitite, qui petiit donationis confirmationem à Rege: & cum illi objiceretur, quòd eius mater adhuc viveret, quæ, ut ascendens, prius videbatur vocata ad præmortui filij successionem; tandem in senatu palatij præsentem procuratorem Regiæ Coronæ, placuit G. matri præferendum.

Primò, quia donationis Scriptura vocat expressè filios primi donatarij, & post eos vocat alios descendentes & ascendentes suo ordine: unde interim,

duca

dum extant filij, excludunt alios vocatos, quia primum vocati prius sunt admittendi text. in leg. cum ita Paragrapho in fideicommissio. D. de legat. 2. l. peto. Paragrapho fratre. D. de legat. 2. nec quisquam potest fideicommissum petere, quamdiu præferri potest alius vocatus per dicta jura, & l. unum ex familia. Paragrapho rogo D. cod. solent enim hujusmodi bona quasi per fideicommissum relicta in successores vocatos transire secundum successionis ordinem, per illa jura, & facit l. antiq. D. si pars hered. petatur. l. si filius, Paragrapho pen. D. de bon. libr. 1. §. si quis proximior. D. unde cognati. ut cum sint vocati prius filij, quam ascendentes, filius secundus utique debet matri præferri. Nec interest, quod sit transversalis, quia etiam si sit transversalis, satis est, quod sit filius primi donatarij: tunc enim succedit ut filius patri, & ut transversalis fratri; & idè licet mater, quia ascendens, deberet præferri filio, tamen filius, quatenus filius, præfertur matri; intelligitur enim donatarius voluisse præferre suos filios reliquis ascendentes, & ita ut filij sibi invicem succederent, ubi absque descendentes decederent: & propterea excludunt ascendentes, quia isti non vocantur, nisi in defectum descendentes; & tamen hic non deficiunt descendentes primi donatarij, licet deficient ultimi possessoris, quos donatio in hoc primo gradu non vocat, sed tantum filios primi donatarij.

3 Secundò facit, quia donatio vocat primum donatarij descendentes & successores, & postea subdit hoc ita declarandum, ut suo ordine ibi præscripto veniant ascendentes, & transversales, & ita requirit ut ascendens vel transversalis sit etiam successor, & habeat illam qualitatem successoris: talis autem non est uxor, quia non succedit marito primo donatario: ergo si non conveniunt verba, non convenit eorum dispositio. leg. 4. §. toties. D. de damno infecto.

4 Tertiò item facit, quod in donationibus, sicuti in ceteris contractibus semper est attendenda mens & intentio concedentis, potius quam verba, l. in ambiguis. D. de regul. jur. text. in l. fin. C. qua. res pignor. oblig. possunt. ibi, cum sit justum. & in l. 3. C. plus valet, quod agit. ibi, non quod scriptum. & ita in præsentem est sequenda & amplectenda mens concedentis, quæ quidem ea fuit, ut primum donatarium ob eius merita remuneraret, censum & honorem illius augendo, atque omnium posterorum & successorum suorum, qui ex sua progenie & familia forent, qualis non est eius uxor. ergo, &c. Huc facit, quod dominus non debet habere vasallum, de quo non cogitavit, Angel. conf. 110. sanctiss. colum. 4. vers. Tertiò probatur.

5 Quartò facit, quod voluntas & intentio contrahentium attendi debet, & non solum concedentis, sed etiam petentis, per dicta jura. Hinc dicitur, quod verba concessionis intelliguntur secundum supplicationem petentis, ut per Bald. in cap. inter dilectos, colum. pen. & ibi Felin. de fide instrument. Iason. in l. si libellum, colum. fin. Cod. de divers. rescript. Dec. conf. 23. colum. 1. Ceterum non fuit de mente primi donatarij petere præfata bona nisi sibi, & posteris suis, eo quidem animo, ut eius familia continuaretur, & illustrior fieret auctis opibus, & honore: hoc autem non præsu-

mitur ullo modo cogitasse de uxore, quæ de eius familia non est.

Confirmatur hoc, quia in dubio unusquisque sibi suisque potius creditur prospexisse, quam alienis. text. in cap. 1. de duob. fratr. à Capitan. investit. Item confirmatur, quia in dubio id actum intelligitur, quod utilius est facienti, ut pro regula tradit Bartol. in l. gerit. D. de acquirend. hered. Alexand. conf. 55. numero 2. libro 2. Aymon. conf. 106. numero 9. Item quia dispositio obscura ex affectu disponentis capit interpretationem. l. quod factum. D. de regul. jur. hoc autem utilius fuit primo donatario meritorum suorum præmium petenti, ut hoc ipsum præmium ad suos potius quam ad alienos protenderetur: magis enim suis quam alienis videtur affectus fuisse. l. cum avus. D. de condit. & demonstr.

Sextò accedit, quod si aliter dicamus, facile eveniet, ut bona ista redeant ad matrem ascendentem, quæ alteri viro extraneo nubens ad filios transmittet ea bona, qui sint extranei, & alieni à familia primi donatarij; quod quidem est absurdum, ut præmia unius, illi concessa & posteritati suæ ad alios transferantur, hoc enim esset jactare suum, quod nemo facere præsumitur. l. cum de indebito. D. de probat. Item illud esset contra intentionem utriusque & concedentis & donatarij: cum tamen actus non debeant operari contra intentionem agentis. l. non omnis in principio. D. si cert. petat. l. obligationum substantia. §. 1. D. de verborum obligat. & inducitur ad unum finem non debent contrarium operari. l. pro hered. ubi Bald. Cod. de acquirend. heredit. & inducitur ad augmentum non debent operari diminutionem.

Septimò facit, quod donatio intelligitur facta secundum consuetudinem, ut per Alexandrum conf. 124. Consideratis his. num. 3. volum. 5. & eius interpretatio facienda est, secundum quod fieri consuevit. Bald. in l. si volum. 2. D. de fideiussor. Afflict. decis. 307. Ceterum consuetudo est, ut tales donationes fiant donatariis, & eorum descendentes, & successoribus, qui sint de familia: ergo si vocentur ascendentes, etiam intelligi debet vocare eos, qui sint de familia.

Confirmatur & ista pars, quia in dubio, ubi agitur de successione aliquorum bonorum ab intestato, semper præfertur cognatus, seu consanguineus proximior, qui sit de linea eius, cui succeditur. arg. text. in l. de emancipatis. §. exceptis. C. de legitim. hered. & per illum text. tradit Matefil. de successione ab intestat. 2. art. principal. num. 8. ubi Bolognini. in addit. dixit, quod fratres consanguinei in bonis provenientes à patre, præferuntur fratribus uterinis tantum, & e contra fratres uterini præferuntur consanguineis in bonis provenientes à matre. per text. quem dicit singularem in d. §. exceptis. & idem tenuit idem Matefil. ibi in 3. art. num. 18. vers. hoc procedit. & idem tenuit in terminis nostris, loquens de parentibus, in d. 2. art. num. 7. & melius Angel. conf. 110. sanctissima. col. 6. u. 6. ad fin. & 7. ubi multis rationibus consuluit, mortua sorore, relicto fratre uterino, non transire ad illum feudum, quod soror ex paterna hereditate & successione possidebat, sed ad cognatum de familia proximiorum. Ita hic bona ista non debent transire ad matrem

filij defuncti, quæ non est de linea patris, sed potius ad fratrem, qui est de linea paterna: & ibi videas omnino Angel. ex quo colliguntur sequentia.

- 10 Primum, ex impositione nominis, & significatione: nam feudum, quod est aptum transmissioni vocatur paternum, & ideo fundatur in voto & affectu ascendentis erga descendentes non transverales: ceterum à quo removetur significatio, removetur effectus rei. *l. Labeo. Paragrapho idem Tubero. D. de supellect. legat.* Ergo si respectu matris non potest dici bona hæc ad descendentes primi ascendentis, scilicet, primi donatarij transire, quia mater ex eo non descendit: consequitur, quod debent transire ad filium ipsius donatarij, fratrem minorem alterius filij præmortui. *Ang. ibi colum. 3. num. 4. vers. primo ex nominis, & numero 7. vers. & ratione intentionis, per l. si fideicommissa. D. de condit. & demonstrat.* Item quia in feudo communis agnationis est limitata successio his tantum, qui descendunt ex stirpe. *Angel. ibi num. 6. in fin.*
- 11 Secundò, quia vocatis filiis heredibus descendentibus & successoribus primi donatarij, videtur quod frater succedat fratri, quia licet talis successio non faciat saltum ad transverales per se, facit tamen per medium primi & immediati gradus, id est, mediante patre communi, ex *Angel. ibid. numero 4. in princip.*
- 12 Tertio ostenditur ex forma, quæ est hæc, quod consuevit concessio fieri tali ex heredibus, eius scilicet descendentibus & successoribus; ergo non est intelligenda de persona matris, quæ ex patre, nempe marito, non dicitur descendere, nec illi succedere, *argum. l. ita stipulat. Paragrapho Chrysegonus, versic. sequens stipulatio. D. de verborum obligat. l. Pater filia, in fin. D. de servitut. legat.* ut etiam argumentatur *Angel. de verbo, heredibus*, quatenus in materia feudorum accipitur pro liberis, quod non sit trahendum ad fratrem vel sororem, & ibi subdit, quod si de forma non constaret, ad generalem & solitam esset recurrentum, *l. fin. C. de fidei-jussoribus*, ita *Ang. ibi colum. 4. in princ. vers. secundo ostenditur.*
- 13 Quarto ex mente concedentis, qui verisimiliter non habuit respectum ad vasallum, de quo non cogitavit, ut in *cap. 1. de frat. de novo benef. investitur.* nam ignorantem nemo etiam jure agnationis agnoscitur. *l. cum nepos. D. de adoptionib. Angel. ibi, colum. 4. versic. tertio probatur, & numero 7. vers. & ideo concludo.* ad principium enim attenditur, ex quo posterior formatur eventus. *l. 1. Cod. de imponenda lucrat. descript. libro 10. in principio enim sit fundamentum, in quo rei status recluditur, leg. qui id quod D. de donat.* Hinc causa prima semper intuentia est, quia magis influit in causatum, quam causa secunda, de qua re plura ibi per *Angel. d. colum. 6. num. 7.*

DECISIO XXXV.

Utrum Rex ex causa possit privare uxorem vasalli diu absentis possessione bonorum Regalium ad Coronam spectantium, quæ ipse ex donatione Regia possidebat, & an possit hujusmodi causam ad se evocare, & eam judicare?

S U M M Æ.

1. Referuntur verba epistolæ Regis, per quam jussit fructus bonorum Regalium donatariorum diu absentium sequestrari.
2. Rex potest jubere, quod sequestratio bonorum fiat, data justa causa, quæ ipsius arbitrio relinquitur. Justa causa in hac materia quæ sit. *Ibid.*
3. In sequestro faciendo requiritur partis citatio, nisi sit periculum in mora; quia tunc non solum sequestratio fieri, sed etiam potest capi possessio per Regem.
4. Rex potest esse iudex in sua propria causa, quando agitur cum eius subdito, & vasallo.
5. Tenor provisionis Regiæ circa hanc materiam.

Post pugnam Africanam, anni 1578. in qua multi nobiles Regni captivi fuerunt, Rex Henricus jussit diligentissimè inquirere de captivis, & de illis redimendis agere: quia tamen multi non apparuerunt, nec de eorum morte certo constitit, statuit, ut præmortuis haberentur, & commendas pro vacuis habuit, tenças quas habebant extinxit; data super hoc provisione. Mortuo autem Rege Henrico, Rex Philippus bonæ memoriæ, idem statuit per alteram provisionem factam 20. die Septembris anni 1584. & per alteram in mense Julij, anni 1585. in quibus jussit fructus bonorum ad Coronam spectantium, prædictorum nobilium, sequestrari. Libet autem hic inferere capitulum Epistolæ missæ ab eodem Rege ad Archiducem Governatorem hujus Regni, anno 1584. xxx. die Aprilis, cujus tenor est:

Estando eu nesse Reyno se tomou assento que dos bens da Coroa, & das Ordens, que tinhão as pessoas que se acharão na batalha d' Africa de que ate então não avia recado certo, & que por seus falecimentos vagavão, ou podião prover como de cousas vagas, avendo por mortos os que as possuíão: & porque estando ha tanto tempo vagos os bens de foão, & foão, aos Corregedores & provedores das comarcas onde os ditos bens estão, tocava tomar posse pera mimdelles, & ao procurador de minha Coroa lembralo, vos rogo que me avizeis seo tem feito, como herão obligados, ou seha algũa razão para deixarem de o facer pera com isso ver o que conuem a meu servico nesta materia.

Cum facta fuisset sequestratio fructuum horum bonorum, conquesti fuerunt hi, quorum intererat. Pro parte Regij procuratoris allegabatur posse Regem id facere data justa causa, quæ justa causa Regis arbitrio relinquitur, ut est communis opinio ex *Ias. in l. si fideiussor. §. ult. D. qui satidare cogant. Abb. in cap. dilectus, de sequest. possess. & fructuum.*

additio, ad Capel. Tholos. dec. 477. Guido Papa: decis. 246. Alex. conf. 163. l. 2. col. 2. & in hac materia iusta causa est dilapidatio & dissipatio fructuum, ex Abb. ubi supra, num. 7. eo maxime, si possessor non sit solvendo, ex Abb. ibi. num. 9. in fin. & in cap. 1. n. 20. eod. tit. tradit Bart. post Gloss. in l. Imperatores. §. fin. D. de appellat. precipue si fructus magni valoris sunt, ita ut probabiliter non possit possessor solvere æstimationem illorū. l. diuis, a. 1. ubi gloss. & Ang. D. de perit. hered. Archidiacon. in c. quia res 11. q. 1. Abb. ind. c. ultim. Ang. in d. l. Imperatores. §. fin. Bald. & Rom. in l. si servum, D. de acquir. hered. dicentes paria esse ad concedendum sequestrum, quod quis dilapidet fructus, vel consumat in proprios usus, sequitur & commendat Curt. de sequestr. notab. 2. num. 9.

3 Et quamquam pro parte contraria respondebatur, quod hoc fieri non poterat parte inaudita, requiritur namque in sequestro faciendi partis citatio, Ang. in d. l. Imperator. §. fin. Curt. de sequestr. q. 7. n. 4. Respondebatur pro parte Regis, quod hoc casu erat periculum in mora, quia timebatur de celeri fructuum consumptione, quo casu potest fieri sequestrum absque citatione partis. Abb. in c. 1. col. fin. ad fin. de sequestr. possess. & fruct. Curt. ubi supra, d. q. 7. n. 40. & non solum potest fieri sequestrum, sed etiam capi possessio per Regem contra vasallum, data iusta causa, Anton. Gabriel de restit. spoliat. concl. 1. limitat. §. 7. num. 88. quod maxime locum habet, ubi istud Principis decretum est interpositum, ex iusta causa, & cum causæ cognitione. Afflict. decis. 361. n. 35. quamvis etiam non interveniente causæ cognitione, id velit Paris. conf. 99. n. 19. vol. 4. Gabriel ubi supra, n. 189. Menoch. 8. remed. recuperand. q. 2. n. 67. & vide Capicium decis. 77. per totam. Anchar. conf. 262. & conf. 463. sequitur idem Capic. dec. 69 n. 27. eo maxime, quia factio sequestro, Rex iussit ut pars audiretur de iure suo, oppositis exceptionibus, si vellet, quæ clausula justificativa resolvitur in citationem, ex Ias. in l. ne quidquam. §. ubi decretum notab. §. de officio proconsul. Alex. in l. si prius, D. de novi operis nuntiat. Palat. in l. si quando. §. 3. n. 33. C. unde vi.

4 Quod autem Rex poterat avocare ad se causam istam, probat Afflict. in preclud. constit. Regni. Thom. Grammat. voto 28. Rip. in cap. cum M. de constitut. Avendan. de exequend. mandat. c. 19. & potest Rex in sua propria causa Judex esse, quando agitur cum subdito suo, & vasallo, gloss. & Abb. in cap. cum venissent. de iudiciis. Bart. per text. illum in l. proxime, D. de his qua in testa. delent. Bald. in l. 1. n. 2. ad fin. C. ne quis in sua causa. per l. & hoc Tiberius. D. de hered. instituen. Socin. in conf. 121. colum. 7. n. 16. volum. 1. Maranh. de ord. iudic. 6. part. in 2. altu. de appell. n. 34. Navarr. in cap. novit num. 47. de iudic. & inferius dicemus, & ita iudicatum fuit.

Ad materiam autem videnda est provisio Regis, quæ est huiusmodi:

5 Fu el Rey faco saber aos que este alvara virem que o senhor Rey Dom Henrique meu thio, que sancta gloria aia, por ser informado que muitas pessoas que forão com o senhor Rey Dom Sebastião meu sobrinho que deos tem, & com elle entrarão na batalha d' Alcaçar, (que tinham & possuião bens da Coroa, & comendas, & outras propriedades das Ordens de nosso Senhor IESVS Christo, Sanctiago, & Avis) eraõ falecidas, & doutras não avia novas, nem recado certo, mandou fazer muitas diligen-

cias pera se saber no certo da vida, ou morte das taes pessoas por todas as terras, & lugares daquellas partes, & pella informação que ouvie das pessoas que a isto enviou, & doutras que o bem sabião, de que tambem se mandou informar, assentou, & determinou comparecer dos do seu conselho, & doutros letrados per quẽ o mandou ver, que se deviaõ aver por vagos os bens da Coroa que as taes pessoas mortas na dita batalha, ou depois de tativos, & de que não avia nova nem recado certo, tinham & possuião, & mãdou tomar posse delles, & prove-rente as comendas das pessoas que cõforme a dita diligẽcia tinham por mortas. O que logo se não pos em effeito por falecer o dito senhor Rey Dom Henrique. & sendo certificado do que elle acerca disto tinha assentado, & determinado & visto o muito tempo que passou depois da dita determinação, sem aver maes nova, nem recado certo de serem vivas as taes pessoas estãdo eu ainda nestos Reynos o tornei a mandar ver & praticar com os do meu conselho, & outros letrados, & a todos, vistas estas cõfissas & razões, pareceo que eu devia aver os taes bẽs por vagos & tomar posse delles com o pello dito senhor Rey Dom Henrique meu thio estava assentado & determinado: O que visto per mim mãdei passar hũa minha provisãõ feita na cidade de Lixboa, a vinte dias do mez de Setembro do anno do 84. pera todos os Corrogedores das comarcas destes meus Reynos, cada hum em sua Comarca se enformar das terras & bẽs que estavão vagos pera minha Coroa, por morte das pessoas que falecerão na dita batalha, ou por qualquer outra via que fosse, & de que não ouvesse nova, nem recado certo, & tomassem a posse por minha parte das taes terras & bens da Coroa, & os sequestrassem. E porque sou informado que algũas pessoas pretenderão provar que seus maridos, ou parentes erão vivos, & ouverão sentenças disso, & se queren u proveitar dellas nos bens da Coroa, & comendas sem embargo da dita determinação, & considerãdo eu que as ditas sentenças dadas entre outras pessoas sem o meu procurador dos bens da Coroa ser ouvido, não podẽ prejudicar ao direito que pella dita determinação estava adquirido a minha Coroa. E como depois da dita batalha são passados tãtos annos sem se saber nova certa de serẽ as ditas pessoas, que entrarão na dita batalha mortas, ou vivas, nem nunca depois escreverão nem derão novas de si, no qual caso o direito presume serem mortos, ey por bẽ, & mando que as pessoas que as taes sentenças ouverão, & por ellas pretendem ter posse dos ditos bens da Coroa, & comendas tratem juntamente da posse, & propriedade, pera que tudo se determine em hũa mesma sentença, & entre tanto os ditos bens estem sequestrados cõforme a dita minha provisãõ, aie se tomar final determinação nas ditas duvidas a qualquero que se guarde asi nos causas que por rezão das ditas sentenças (despois deste meu alvara) se moverem, como nas que ao presente pendem na casa da Relação ou em outra qualquer parte. Notifico asi a todas minhas justicas, officiaes & pessoas aque este meu alvara for mostrado, ou o traslado delle autentico em modo que faça fe, & lhes mãdo que o cumprãõ & façãõ inteiramente cumprir & guardar como nelle se contem sem duvida nem embargo algum que a isso pouthão, o qual alvara quero que valha como que fosse carta feita em meu nome, & passada pella chancellaria, posto que por ella não passe, sem embargo das Ordenações do segundo livro que o contrario dispoem estevão da Gamma o fez. em Madrid, a nove de Janeiro de 1588. Rey.

DECISIO XXXVI.

An servitia facta per vasallos præsent
jus agendi, & satisfactio transeat ad
heredes?

SUMMÆ.

1. Donans in causa lucrativa non tenetur de evictione, quod in Rege & in fisco etiam in contractibus onerosis speciale est.
2. Vasallus qui perdit feudum, non culpa sua, sed facto domini, tenetur dominus de altero feudo ei providere. Papa conferens alicui beneficium, si postea sine causa illud auferat, tenetur ei providere de alio simili. Ibidem.
3. Tenor sententiæ lata in hac questione.
4. Debitum legale, & debitum morale, quid sit.
5. Debitum legale, & debitum morale in quo differant.
6. Princeps tenetur satisfacere benemerita, quando producant debitum legale: secus quando producant debitum tantum morale.
7. Obligatio ad antidora qua sit.
Obligatus ad antidora si beneficianti remaneret, non dicitur proprie & simpliciter donare. Ibidem.
8. Obligatio ad antidora ad nihil certum obligat, ac proinde non inducit juris vinculum: si vero redigatur ad certitudinem, ab eo tempore vim vera obligationis habebit.
9. Obligatus ex debito legali, etiamsi sponte solvat, & utatur verbo, dono, non censetur donare, sed debitum solvere.
Obligatus ex debito morali, si solvat, non censetur merè donare, sed potius remunerare. Ibidem.
10. Obligatus ad antidora tenetur beneficium referre congruo loco & tempore, alias vitium ingratitude incurrit, quod aliquando est peccatum mortale, aliquando veniale.
11. Debitum legale solvendum est statim ubi adest dies solutionis.
Debitum morale non tenetur quis illud reddere, nisi quando detur locus & tempus congruum, secundum quod exigit restructio gratitudinis, & secundum uniuscuiusque facultatem. Ibidem.
Debitum morale pendet ex decentia & honestate. Ibidem.
Indecentia in Principe magis vituperatur quam in aliis. Ibidem.
Princeps debet esse director omnium dominorum. Ibidem.
12. Miles, vel Dux, qui facit quod officio bona militia, vel Ducis convenit, nullam inducit obligationem nec etiam ex debito morali.
Qui pro honore Principis, & defensione patria pericula subeunt, & forem fidelemq; operam præstant, digni sunt favorabiliore remuneratione; qua tamen remuneratio a nomine donationis non separatur. Ibidem.
Rex non tenetur, etiam ex debito morali, remunerare servitia facta per suos vasallos: secus si aliquid faciant ultra id ad quod ratione officij tenentur. Ibidem.
13. Debitum morale cohaeret persona ex utraque parte, tam recipientis, quam remunerantis, & ideo ad heredes non transit.
14. Limitatur hoc quoad recipientem, ut non habeat

locum in filiis & descendantibus, quia servitia patris ad filios transeunt.

Gloria, & nobilitas patris in filios transit. Ibidem.

Memoria patris conservatur in filiis. Ibidem.

Filius & pater censentur eadem persona. Ibidem.

Filij remunerantur in jure, ex parentum meritis. Ibidem.

Limitatur etiam quoad recipientem, nisi talia sint benemerita aut servitia, qua perpetuam commiserationem requirant. Ibidem.

15. Limitatur superius dictum quoad remunerantem, quando quis propriis expensis melioravit res ad Regnum pertinentes, quarum utilitate successor in Regno utitur.

16. Obligatio antidoralis an transeat ad heredes illius, qui donationem fecit.

ET videtur quod non, ex notatis ad cap. inter cetera de præbendis. l. ultim. C. de præpos. agent. in rebus, & in l. 1. C. de privilegiis eorum, qui in sacro palat. milit. lib. 12, & in l. cum navarchorum, de navicul. & naucl. lib. 12. cap. 1. de investitur. de re alien. cap. 1. si de feud. vasallus, &c. & gloss. in cap. 1. de allodis, refert plura Pinel. in l. 1. C. de bon. matern. 3. part. d. 60. nec tenetur Rex de evictione, cum donatarius prætendat causam lucrativam, & liberalitas donatoris ei non debet esse nociva. l. ad res donatas. D. de adilitio edict. tradit Gom. de contract. c. 2. n. 25. Quod in Rege & in fisco etiam speciale est in contractibus onerosis, ut de evictione non teneantur, l. si procurator. D. de jure fisco. gloss. in l. si dictum. D. de evict. ubi Paul. Paris. cons. 101. nu. 14. lib. 1. Marcus Anton. Peregrin. de jure fisco. lib. 6. tit. 4. num. 37.

Verum tamen est, quod si vasallus perdit feudum, sine culpa sua, sed facto domini, tenetur dominus de alio feudo ei providere, ita tenuit gloss. in cap. 1. §. Ad hoc verbo, non potest de pace jurament. firmand. & per illam gloss. infert ibi singulariter Bald. quod si Papa alicui contulit beneficium, & postea abstulit sine causa, tenetur ei providere de alio simili, quod dicit esse notandum, sequitur Felin. ubi supra, d. num. 28. vers. facit gloss. & Iason etiam ubi supra, num. 42. & 43. in fin. licet dubitationem moverit in principio, qui tandem videtur residere cum Abb. & Cardinal. quos citat. idem tenet additio ad Bart. verbo, tunc remedium, in fin. l. prohibere. §. planè. D. quod vi, aut clam.

Et ita judicatum fuit, tenor sententiæ hujusmodi est:

Acordão em Relação, &c. Vistos estes autos libello do autor Bernaldim de Sousa contrariedade do procurador da fazenda do dito Senhor, & prova dada: mostrasse el Rey Dom Sebastião que aia gloria no anno de setenta & seu fazer merce a Diogo Lopez de Sousa Governador que foi desta cidade de Lisboa da sua Comenda de Soure para por sua morte vir Antonio de Sousa seu filho, & que pudesse fazer dons lagares novos na ribeira da dita villa de Soure a metade a custa da fazenda do dito Senhor, & a outra a metade a custa do dito Governador, & que os ditos lagares ficassem na sua comenda com a qualidade dos outros: & por o dito Antonio de Sousa morrer na batalha se mostra el Rey Dom Henrique fazer merce ao mesmo Governador Diogo Lopez por respeito de seus serviços, & da morte do dito seu filho, que na dita comenda podesse nomear hum de seus

seus sobrinhos filhos de Vasco de Sousa seu irmão, & por virtude da dita merce nomear ao A. seu sobrinho, na dita comenda assi, & da maneira que o dito Governador a tinha, mostrasse que estando o A. em posse desta comenda com os dous lagares novos, o Reitor, & padres da Orden de nosso Senhor IESV Christo do Collegio da cidade de Coimbra lhe moverem demanda sobre os ditos dous lagares, & lhos tirarem per sentença, & por lhe serem assi tirados pede o A. satisfação delles por dizer seredados ao dito Diogo Lopez de Sousa seu tio por serviços que tinha feitos a Coroa destes Reynos, & por seu filho Antonio de Sousa lhe mover nabatalha d' Alcuere: mostrasse por parte do Procurador da fazenda do dito senhor, a Rainha Donna Caterina, que esta em gloria (governando estes Reynos) ter feito merce, no anno de cinquenta e oito ao dito Collegio de Thomar da cidade de Coimbra dos lagares novos que se fizessem na dita ribeira, vagando a comenda aque fossem annexos: & por virtude desta doação, que foy primeiro feita serem tirados os ditos lagares ao A. & por esta razão lhe não estar a fazenda do dito senhor obrigada a satisfação alguma por via de justiça ordinaria, porque posto que nas cartas das merces que os Reys fazem a seus vasallos se ponha clausula serem feitas por seus serviços, nem por isso fica a dita merce sendo por titulo oneroso, nem os vasallos ficam tendo aução, pera os poderem pedir per aução em contraditorio iuizo, & são mais doações & merces que lhe fazem que contratos onerosos: & quando os serviços se não satisfuzem requerem os vasallos a satisfação dos Reys por petição de graça & merce, & não per libellos em iuizo, principalmente quando os Reys não tirão vasallos as merces que lhe tom feitas, & somente as tirão alguns terceiros por dizerem que tem direito nas cousas doadas, & nesta merce que o dito senhor fez a Diogo Lopez de Sousa de lhe dar a comenda pera seu filho, & sobrinho, lha foi visto dar da maneira, & direito com que lha podia dar, & tirandose parte della ao autor, não fica o dito senhor obrigado a satisfação de justiça, & se lhe poderá o A. pedir merce achando que não estão satisfeitos os serviços do dito Diogo Lopez de Sousa com a dita comenda. O que tudo visto, & o mais dos autos, & disposição de direito em tal caso, absolvem ao Procurador da fazenda do pedido pello A. & seja sem custas, por ser entre o Procurador da fazenda do dito senhor, & seu vasallo a xxj. d' Agosto de 93. Scrib. Alvaro Teixeira.

4 Ut tamen de hac quaestione vera resolutio habeatur, praemittendum est, debitum in duas dividi species: quoddam enim dicitur debitum legale, quoddam verò dicitur debitum morale. Debitum legale dicitur, quod debetur secundum leges, ac ita ad quod solvendum quis necessitate restringitur. *in principio institut. de obligat.* & ad quod petendum competit actio, qua jus illud in iudicio prosequitur, *in principio institut. de actionibus.* Debitum verò morale dicitur, quod non debetur secundum leges, ac ita ad quod solvendum necessitate quis non astringitur, nec pro eo competit actio, quae in iudicio intentari possit, sed tantum dicitur debitum ex quadam decencia, & morali honestate. ita D. Thom. 2. 2. quaestio. 106. art. 4. ad 1. & quaest. 117. art. 5. ad 1.

5 Inter huiusmodi debita longè est differentia, quia in debito legali, si illud tempore debito non solvamus, dicimur retinere alienum, l. qui action. D. de reg. jur. & peccatur contra iustitiam commutati-

vam, & quando solvitur, propriè dicitur restitutio. Ceterum in debito morali cum nulla necessitate astringamur, nec adversus nos competat actio, non dicemur retinere alienum, nec dicemur peccare contra iustitiam commutativam; & consequenter si postea remuneramus, non dicimur restituere, sed potius de novo donare, remunerando: quia licet id ex honestate faciamus, liberalitas tamen est. l. cum plures 13. Paragrapho fin. D. de administrat. tutor. D. Thom. 2. 2. q. 62. art. 1. ad 1. Sot. libr. 4. de iustit. & jur. q. 6. art. 1. colum. 1.

Hoc praesupposito, ita distinguendum est: Si benemerita sint talia, ut producant debitum legale, tunc sine dubio Princeps tenetur ad illa solvenda: & licet sponte solvat, non dicitur donationem facere, sed potius id, quod ex necessitate debebat solvere: sed si benemerita talia sint, ut non producant debitum legale, sed tantum morale, tunc Princeps non cogitur illa remunerare: & si sponte faciat, illud proprius censetur pura donatio, cum nullo jure cogente id fecerit. l. donari. cum Gloss. D. de regul. jur. & ita hanc distinctionem probat Pinell. l. 1. C. de bon. matern. 3. p. n. 60. vers. mihi semper, & à numer. 62. quod etiam post Aymon. probavit Covarruvias in cap. cum in officis, de testam. Tellius l. Taur. 28. n. 3. Aegid. Bossius tit. de Principe. n. 152. qui inquit, quod si Princeps concedit aliquid ob benemerita, ad quae tamen solvenda cogi non poterat, dicitur liberalitas, & titulus lucrativus; secus si ad illa solvenda tenebatur: cum enim ex necessitate concedat, non censetur donatio, sed titulus onerosus, quod etiam sentit Molina de primogeniis. cap. ult. num. 49. lib. 4.

Advertendum tamen est, quod licet primum membrum distinctionis sit verum, secundum indistinctè intellectum minimè est verum; quia licet certum sit, quod obligatio ad antidora propriè non sit obligatio inducens juris vinculum, sed tantum sit quidam instinctus sive motus animi, quo movemur ad benefaciendum beneficienti, ut explicat Gloss. l. sed & si lege. Paragrapho consuluit. verb. obligaverint. D. de petit. hered. gloss. l. ex hoc jure, verbo, obligationes in fin. D. de iustit. & jur. & ibi Bart. num. 11. Paul. num. 26. qui dicunt hunc motum animi non fuisse redactum ad praeccepta juris, sed relictum fuisse in sua natura, & ita est gloss. in l. si non sortem, §. libertus, verbo, natura supra. de condit. in deb. gloss. 1. cap. cum in officis, de testam. Afflic. lib. 1. constit. 89. num. 1. tamen si quis secutus hunc naturalem animi motum, beneficienti remuneret, non dicitur simpliciter donasse, cum aliquo modo esset ad hoc obligatus, ita ut id debitum appelleret text. in l. si pignore. §. 6. post principium, D. de furt. & obligationem appelleret, text. in l. sed etsi lege. §. consuluit. D. de petit. hered. & satis patet ex eo, quod debitum morale appellatur: & hac ratione licet donatio sit, quia nullo jure cogente eam quis fecit, tamen mera & simplex donatio dici non debet, & ideo eam remuneratorem appellamus, ut explicat Iul. Clar. §. donatio. quest. 3. in princ. & ante eum Gloss. d. l. sed etsi lege. §. consuluit. verbo, obligaverint. in fin. facit l. Aquilius. D. de donat. notabiliter Ias. conf. 73. colum. 3. ad med. lib. 3. Anchar. conf. 295. num. 11. & Covarruv. in cap. cum in officis, de testam. Baëca. de non meliorand. cap. 17. à num. 14.

- 8 Facit etiam, quia obligatio ad antidora idèd non obligat, quia est omnino incerta, ad nihil certum obligans, & idèd etiam nullum adjicit vinculum. *l. ita stipulatus. D. de verborum obligat. Paul. d. l. ex hoc jure. num. 36. D. de justit. & jur.* Si ergo hæc obligatio per solutionem postea redigatur ad certitudinem, ab eo tempore vim veræ obligationis habebit, ut eleganter considerat Fortun. *l. 1. §. jus naturale. à num. 61. D. de just. & jur.* & consequenter operabitur illos effectus, de quibus per Ias. *in d. l. ex hoc jure.* & per Felin. *in cap. novis. de judiciis.*
- 9 Unde distinctio de qua supra, debet accipi in hoc sensu, ut si debitum sit legale, & obligatus sponte solvit, non videatur donasse, sed magis debitum solvisse, etiamsi utatur verbo, *dono.* Bald. *in l. qui se patris, num. 14. C. unde liberi.* Sed si debitum morale solvat, videbitur quidem donasse, sed non merè, atque ita remunerasse; quia licet non intercesserit obligatio tanta, quanta sit necessaria ad hoc, ut peti possit ex rigore justitiæ, intervenit tamen obligatio antidotalis, jus debitæ gratitudinis, quæ nomen meræ liberalitatis excludit. Navarr. *in apolog. de reddit. quest. 1. mon. 82. num. 6.* & in specie contra Bossium, & supra relatos, quòd quæcumque benemerita sufficiant, ut donatio non dicatur mera liberalitas, sed remuneratoria, & locum habeant effectus, quos DD. tribuunt præd. donationi, resolvit Roland. *conf. 13. à num. 59. lib. 3. Riminald. Jun. in princ. institut. de donat. num. 92.*
- 10 Secundò distinguendum est, quòd qui obligatur ad antidora, & sic tenetur debito morali, congruo loco & tempore tenetur referre beneficium, aliàs incurrit vitium ingratiitudinis, quòd aliquando est peccatum mortale, aliquando veniale, juxta tradita per utrumque Thom. 2. 2. *quest. 106. art. 3.* & ita Covarruv. *in cap. cum in officiis, n. 10. de test.* Navarr. *in Apolog. de reddit. q. 1. mon. 82. num. 6.* & impellitur tunc ex congruo, licet non ex necessitate. Bart. *in l. 1. num. 65. C. de dignit. lib. 12.* nec incurrit peccatum, quasi retineat alienum, & non restituat, ut supra dictum est; sed quatenus ex hoc incurrit vitium ingratiitudinis.
- 11 Hæc autem est differentia quoad hoc inter debitum morale & legale, quia debitum legale solvendum est statim, ubi adest dies solutionis: quia aliàs non servatur justitiæ commutativæ æqualitas, si unus retineat rem alterius absque eius voluntate: sed debitum morale, cum inducat obligationem in genere, ut beneficienti beneficiamus, nunquam tenemur illud reddere, nisi quando adfuerit locus, & tempus congruum, secundum quod exigit rectitudo gratitudinis, & secundum suam facultatem. D. Thom. 2. 2. *quest. 106. artic. 4. ad 1.* idque maximè in Principe obtinet, quia cum hoc debitum morale ex decentia & honestate pendeat, omnis indecentia in Principe magis vituperatur, cum debeat esse director omnium dominorum, *cap. super eo. numer. 4. de haret. in 6.* & rurpissimum est Principi ab honesto recedere. Marius Salam. *in l. Princeps. numero 5. D. de leg. Roland. conf. 66. in fin. lib. 2.*
- 12 Ex quo inferitur, quòd ubi miles vel Dux facit illud, quòd officio bonæ militiæ vel Ducis convenit, ex hoc nulla insurgit obligatio ad antidora, etiam quæ inducat debitum morale; nam cum faciat

id ad quod tenetur, ex hoc nulla alteris debet obligatio oriri, ita post alios resolvit Rip. *in l. femina. n. 41. C. de secundis nupt. & l. si unquam. n. 3. C. de revocand. donat.* & ibi Tiraq. *verbo. donatione largitus. n. 92. Palat. in repetit. rubrica. §. 50. n. 33. Curt. Jun. l. si donatione. n. 20. C. de collat.* Et hinc dicit Pinel. *in l. 1. C. de bon. matern. 3. p. n. 62. vers. inferitur 14.* quòd si subditi pro honore Principis, vel defensione patriæ pericula subierint, fortem fidelemque operam præstiterint, digni quidem erunt remuneratione. *l. fin. C. de præposit. agent. in reb. lib. 12.* & hoc pertinet ad bonum Reipublicæ regimen, & erit remuneratio tunc favorabilior, sed à nomine donationis non separabitur, cui addo Afflic. *decif. 307. num. 3.* dicentem, quòd si vassallus Regius ei præstitit servitia, non tenetur Rex, qui recipit servitium debitum, etiam ex debito morali illud remunerare, quia recepit quod sibi debebatur: quibus tamen addo, quòd si aliqui faciant ultra id, ad quod ratione officij tenentur, in eo excessu beneficium erit evidens debitum morale ad antidora, ut tradit D. Thom. 2. 2. *d. quest. 106. art. 3. ad 4.*

Inferitur etiam, quòd debitum hoc morale coheret personæ ex utraque parte, & idèd ad heredes non transit, juxta reg. *l. unic. Paragrapho ne autem, C. de caduc. tollend. & l. quia personale. D. solut. matrim. similiter, quòd & ex parte recipientis censetur obligatio personalis, in specie probat text. l. vivus libertus, D. si quid in fraud. patron. per quam dixit Bart. in l. ambitiosa, numero 4. D. de decret. ab ordin. faciend. quòd remuneratio ex parte remunerantis est personalis, adèd quòd potest gravare heredem, ut aliquem remuneret. Iason. *in l. ex hoc jure. numero 72. D. de justit. & jur.* Covarruv. *in cap. cum in officiis, num. 11. de testam. Afflic. decif. 308. num. 13.* hinc concludens, quòd Rex non tenetur remunerare servitia facta prædecessori. & *dec. 370. num. 17.**

Habet tamen prima pars hujus distinctionis eam limitationem, ut tamen ex persona illius, qui servitia facit, transeat ad eius filios, & descendentes, ita tenet Bald. *confil. 355. præmittendum, numer. 5. libro 1.* quia gloria & nobilitas patris in filios transit, sequitur Socinus *conf. 84. numero 7. libro 3.* inquit, ea ratione esse, quia memoria patris conservatur in filiis. *l. liberorum, in fin. D. de verborum signific. & quia censetur eadem persona cum patre. l. fin. C. de impub. & aliis. & idem Dec. conf. 262. numero 7.* Unde & filij remunerantur in jure ex parentum meritis. *l. nemini. & l. petitionem. C. de advocat. divers. judic. Roman. conf. 29. ad medium.* id tamen declarat Alciat. *conf. 303. numer. 22.* quòd obligatio remunerandi non transit ad successores, nisi talia essent benemerita, quæ perpetuam commiserationem requirerent, propter eorum remunerationem; tunc enim hæc ad filios transmitterentur, aliàs secus.

Secunda autem pars distinctionis eam recipit limitationem, nisi quis propriis expensis melioraverit res ad regnum pertinentes, quæ nunc in regno reperiuntur, & quarum utilitate successor nunc in regno utitur; tunc enim ad illa servitia hoc casu tenebitur, argum. *cap. 1. de solut. & tradit Ioan. Andreas in cap. ex presentium, de pignoribus. & eleganter in simili Alciat. responsion. 38. per totam.*

16 Et quòd obligatio antidotalis non transeat ad heredes illius, qui donationem fecit, arg. l. quia tale. C. de solut. matrim. tenuit Ang. de Perigl. in l. si fundum per fideicommiss. col. 2. ad fin. D. de leg. 1. licet Ias. ibi n. 23. ad fin. dubitet levi fundamento. idem colligitur ex Bart. l. que dotis. n. 14. D. solut. matrimonio. & ibi Ias. n. 61. colligitur ex l. si verò nov. remunerandi. §. idem Papinianus D. mandati. conjuncta l. si fundum. §. per fideicommissum. D. de legat. 1. secundum intellectum Bart. ibi n. 1. & Ias. n. 24. Et vide fratrem meum Gongallum Mendez de Vasconcellos libr. 3. divers. jur. arg. c. 8. ubi optimè de hac quæstione agit.

DECISIO XXXVII.

An donatarius Coronæ possit alteri donare, circa intellectum Ordin. libr. 2. tit. 35. §. 18.

S U M M Æ.

1. Donatio bonorum Regiæ Coronæ facta à donatario cum consensu Regis, & ab eo confirmata, censetur facta per Regem quoad omnes effectus.
2. Actus, qui fieri non potest absque alicujus licentia, censetur factus ab eo, qui licentiam concessit.
3. Ponitur forma, qua olim concipiebantur Scripturæ donationum cum licentia donandi alteris.

1 **V**erba Ordin. hæc sunt (declarou que a tal doação se podia fazer com expressa authoridade delle dito Rey.) Colligitur ex hac lege, quòd quando donatarius bonorum Regiæ Coronæ donat de consensu Regis, & Rex confirmat, hujusmodi donatio censetur facta per Regem quoad omnes effectus.

2 Ratio ea est, quia Princeps licentiam & facultatem concedendo, ipse est, qui donare videtur, ut est text. notabilis in l. in adibus, §. quod filiusfamilias. D. de donat. ubi probatur, quòd quando aliquis actus non potest fieri absque alterius licentia, censetur ab illo factus esse, qui licentiam concessit. Romanus cons. 98. Omnia namque nostra facimus, quibus auctoritatem nostram impartimur. l. i. versic. omnia Cod. de veteri jur. enucleando. tradit eleganter, & ferè in specie Molin. de primogen. lib. 4. c. 3. n. 8. qui id optimè declarat eod. cap. n. 24.

Quam quæstionem vidimus in facto in processu Comitum de Demyra Doni Sancij de Noronha contra Didacum Lopes de Soufa, super oppidis de Eixo, & Requeixo, & aliis, scriba Petro Almirantè, in quadam donatione facta à Duce Brigantiæ, cum licentia Regis, avo ipsius Comitum de Demyra.

Quia autem in alio processu invenimus alteram donationem similem huic, factam per Regem Duci Brigantiæ cum licentia donandi alteri; eam hic transcribere mihi visum fuit: nec enim inutile erit scire formam, qua similes Scripturæ donationum olim concipiebantur.

3 Dom. Affonso por graça de Deus Rey de Portugal, & do Algarue, & senhor de Cepta, & d'Alcacer de Afriça. A quantos esta carta virem fazemos saber que querendo nos fazer graça, & merce a Dom Fernando Duque de Guimarães nosso muito amado, & presado sobrinho por muitos servicos que nos, & nossos Reynos delle recebemos, & a dian te com a graça de Deus esperamos receber, desejando de lhe galardoar em alguma parte seus merecimentos como pertente ao bom Rey, & senhor fazer ao seu bom vasallo, lhe fazemos pura, &

simples, & irrevogavel doação an tre vivos deste dia pera todo sempre valedoura da terra, & senhorio, & julgado de Ferreiros do Bispado de Lamego, o qual elle ora tem, em sua vida somente per doação que lhe della fez o Duque de Bragança seu padre por nos confirmada, que isso mesmo a tinha de nos em sua vida, o qual lha deu com condição que falecendo elle dito Duque de Guimarães sem filhos, ou descendentes lidimos a dita terra tornasse a elles, & c. Segundo na dita doação por nos confirmada mais compridamente he contheudo, & ora nos querendo lhe fazer graça & merce pello que dito he de nosso moto proprio certa sciencia, & poder absoluto que pera ello avemos, lhe damos & doamos a dita terra ao dito Duque de Guimarães nosso sobrinho pella guisa que dito he, com todo seu senhorio, & propriedade, & jurisdicção civil, & crime, mero, & mixto imperio, reservando pera nos correicão, & alcada, & com todos os outros direitos raes, & padroados de igrejas, & rendas, foros, tributos, & pertencas, assi & pella guisa que o dito Duque seu padre, & elle tinhao, & tem em suas vidas, & aia de juro, & herdade pera todo sempre, pera si, & todos seus descendentes segundo ley mental, com todos aquelles privilegios, honras, & prerogativas, & liberdades que tem nas outras suas terras que são de juro, & herdade: & mais outorgamos lhe poder, & facultade, que possa fazer della merce, & doação pera sempre, ou a certo tempo a quem lhes aprouver per tal guisa porem que as appellacoës venhao dante aquelle aque elle der, ou a elle, & a seus herdeiros delles a nos, & que o dito Duque, & herdeiros seus descendentes possuão por si, & seus ouvidores conhecer das appellacoës da dita terra, & outro nenhão não & falecendo o dito Duque nosso sobrinho, sem filhos ou herdeiros descendentes, que a dita terra fique aquelle aque assi o dito Duque der ou a seus herdeiros, & descendentes do dito donatario, pella guisa, & maneira que nos damos & custumamos dar as outras terras aos fidalgos de nossos Reynos, & por quanto em adoção que o dito Duque tem de seu padre por nos confirmada se contentem como acima faz menção, que falecendo elle sem filhos, ou descendentes lidimos a dita terra fique ao dito seu padre, segundo que a de nos tinha em sua vida, a nos praz que no dito caso a dita terra fique ao dito Duque seu padre em sua vida segundo em sua doação he contheudo, & a seu falecimento que a dita terra fique a nos, & queremos, & outorgamos que logo então, ipso facto, fique por esta nossa doação que lhe fazemos d' agora pera então aquelle a que o dito Duque de Guimarães dantes dada tiver, & a seus herdeiros, & descendentes de juro, & herdade como ia dito he, & que possuão logo per si, & seus procuradores aver, & tomar a posse della por sua propria authoridade, & pera esta doação ser melhor, & mais valedoura revogamos de nossa certa sciencia quaesquer leis & direitos, & ordenacoës, foros stylos, & custumes que em contrario seião, ou se passão em alguma maneira. Porem mandamos a todas as justicias, & pessoas de nossos Reynos aque esto pertecer, & esta nossa carta for mostrada, ou treslado della em publica forma, que a cumpraes, & guardeis inteiramente assi & pella guisa que se em ella contem, porque assim he nossa merce sem outro algum embargo nem duvida que a ello ponhaes dada em Restelo xv. d' Agosto Martim Lopez a fez anno donascimento de nosso Senhor IESV Christo 1471. Pedindonos o dito Duque meu sobrinho per merce que lhe confirmasse mes a dita carta, assi como nella he contheudo, & visto por nos seu

seu requerimento. E querendo lhe fazer graça, & merce, temos por bem, & lhe confirmamos, & avemos por confirmada assi & da maneira que nella se contem, & se mester faz visto o devido que o dito Duq; com nosco ha, & os muitos servicos que os donde elle descende a Coroa de nossos Reynos fixerão, & a os que ao deante delle esperamos receber, com outros bons respeitoes que nos a ello movem, & querendo lhe fazer graça & merce de nosso moto proprio, certa sciencia, livre volodade, poder real, & absoluto lhe damos, & doamos, & fazemos pura, & irrevogavel doação, & merce deste dia pera todo sempre pera elle, & todos seus herdeiros, & successores, & descendentes de todo o em a dita carta contendo pella guisa, & maneira que em ella se faz menção. Porẽ mandamos aos nossos veedores da fazenda: & ao nosso Corregedor da Comarca, & iuizes & justicias, contadores, & almoxarifez, escriptoaes, & pessoas outras aque esta carta for mostrada, & o conhecimento della pertencer que fação comprir & guardar a dita nossa carta de confirmação, doação, & merce assi como por nos he mandado, & doado, & confirmado, sem embargo de quaequer leis, grossas, ordenações, foros, facanhas, opinioes de Doutores capitulos de Corte, que contra isso seião porque em quanto contra isso forem os avemos por revogados, & annullados de nenhum vigor, & queremos que esta nossa carta valha, & tenha assi como nella he contendo, mettendo logo de posse ao dito Duque men sobrinho de doto a que dito he, como por nos he mandado, & por esta isso mesmo lhe damos lugar, & auctoridade que elle per si & seus officiaes possa, & tome, & mande tomar as posses, das ditas cousas contheudas na dita carta, & de cada hũa dellas, &c.

DECISIO XXXVIII.

An Ordinatio lib. 2. tit. 45. §. 2. & §. 5. & 6. ibi, em as terras que de nós tiverem, &c. intelligatur, sive habeant per donationem, sive per contractum.

SUMMÆ.

1. Facti species.
2. Correctio, seu majoria pertinet ad supremam Regis superioritatem.
Ea qua pertinent ad supremam Regis superioritatem, non censentur donata, nisi expressè & specificè donentur. Ibid.
Ut Regalia veniant in concessione oportet, quòd de illis specifica mentio fiat, aliter non censentur concessa. Ibidem.
3. In concessione facta cum omni jure, quod habet Rex, non videntur concessa jura, qua habet tamquam Rex.
Ea qua sunt speciali nota digna, si non exprimantur, omissa videntur. Ibid.
Concessio generalis non extenditur ad ea, qua exigunt specificam concessionem. Ibid.
4. Qua prohibentur in minoribus, a fortiori in majoribus prohibita censentur.
5. Qua non sunt solita concedi, etiamsi non sint de reservatis Principi, non comprehenduntur in generali concessione.
6. Ordin. l. 2. tit. 45. §. 6. an procedat tantum in donatariis, qui habent terras per donationem, an

etiam in illis, qui eas habent per contractum.

Negativa absoluta omnes casus includit. Ibid.

Negativa indefinita equipollet universali. Ibid.

Verbum (qualiscumque) importat omnimodam generalitatem, sine ulla exceptione. Ibid.

7. Dispositio Ord. in d. §. 6. habet locum in omnibus donatariis, sive habeant terras per donationem, sive per contractum, & ita judicatum fuit.

8. Domini terrarum utentes jurisdictione, quam non habent, suspenduntur tali jurisdictione.

Vtens jurisdictione, quam non habet, vel officio magistratus, committit crimen laesa Majestatis, vel falsi. Ibidem.

EL Rey Dom Dinis per seu procurador Affonso Rodriguez fez hũa troca com Ruy Martins, & sua molher na era de 1338. & lhes deu os villar, ou julgado de saõ Ceru, pello lugar que elles avião de Caçarelho: pera o fazer aldea do termo de Miranda do Douro, & na escriptura do escaimbo dixee assim. Conuem a saber que eu dou a esse em escaimbo a aldea de saõ Ceru com todos seus termos novos, & velhos, & com todas sas pertencas, & com todos foros, & direituras, & com todo senhorio real que hiel Rey avia, assi como he contheudo na carta de foro que desse senhor os homens da dita aldea tem, & como elles con el Rey usavão, que assi se use eude elles, & prestem daqui adiante, &c. ate qui saõ palauras do Contracto, pellas quaes se duvidou se foi visto conceder el Rey, que non entrasseo seu Corregedor no dico julgado de saõ Ceru: ou que o ouvidor de Ruy Martinz, & de seus successores podesse usar de Correção, como fazer as eleicoes, & confirmalas, & conhecer dos agravos dos iuizes, ou se devião estes autos pertencer ao Corregedor da comarca?

Quæ quæstio in senatu cum contigisset, pro parte Regis allegatum fuit primò, quòd ex illo contractu non resultat talis donatio; est enim correctio, seu majoria (ut Castellani vocant) de iis quæ supremam Regis superioritatem concernunt. Ordin. lib. 2. tit. 45. §. 8. nec censetur concessa, nisi verbis specialibus concedatur. Ordin. d. §. 10. cum aliis eod. titul. hæc enim quæ concernunt superioritatem Regis, non censentur donata, nisi expressim, & specificè donentur, Ordin. dict. §. 10. in vers. Porem não he nossa tenção. Glos. notabilis, verbo, expressè. in clem. 2. de prebend. quam sequitur Abb. in cap. ad aures. de rescript. Felin. in cap. translatio. de constitut. Afflict. decis. 44. num. 12. Alciat. in l. cum quis. num. 39. D. si cert. petat. Alberic. in l. 1. in fin. D. de officio eius. Afflict. in cap. 1. numer. 34. de Capitaneo qui curiam vendid. in vers. feud. & per plura argumenta tradit Egid. Boss. de Regal. num. 24. & seq. & idem ad hoc, ut Regalia veniant, oportet quòd de illis specifica fiat mentio, nec aliter censentur concessa, ut per Boss. ubi supra, num. 29. quem sequitur Alvar. Vaz. de emphyt. q. 8. num. 35. ad fin. ubi subdit, quòd ita se habet stylus concessionum, quæ à Rege fiunt in hoc regno, & latè superiùs diximus, & inferiùs iterum dicemus.

Secundò allego in terminis decisionem Alberici in l. fin. in fin. C. de jurisdict. omnium jud. dicentis, quòd in concessione Castri cum omni jure, quòd ibi habet Rex, non videntur concessa jura, quæ habet tamquam Rex. sequitur Laudens. de Principe, conclus. 115. & Alvar. Vaz. ubi sup. n. 34. ad fin. ubi id confir-

confirmat ex eo, quod speciali nota & mentione digna, si non exprimantur, omiffa videntur: tum etiam ex eo, quod generalis concessio non extenditur ad ea, quæ exigunt specialem concessionem.

4 Tertio, quia si hoc procedit in quibuscumque juribus Regalibus, à fortiori procedet in iis Regalibus quæ sunt Principi reservata, ut per Boss. *diſt. titul. 29* quem sequitur Alvar. Vaz. *ubi sup.* quod multis comprobatur Felin. *in cap. quæ in Ecclesiastarum, num. 32. vers. quarta declaratio. de constitut.* post gl. magistratam. *in cap. quoad translationem de offic. legat.* & cum correctio seu majoria sit de reservatis, bene sequitur, quod non comprehenditur in illis verbis, *que da todo o senhorio que no dito julgado de são Ceris lbe competia.*

5 Quarto, quia id etiam majori ratione locum habet, quando jura Regalia ea sunt, quæ non sunt solita concedi: tunc enim etiam si non sint de reservatis, non censentur in concessione generali comprehendendi, ut per Bart. *in l. fideicommissa. §. si seruo. D. de legat. 3.* sequitur Anton Gabriel. *lib. 6. de consuetud. conclus. 1. num. 34. vers. secundo amplia.* post Barb. *in d. cap. quoad translationem.* & Iacobin. *de S. Georgio in sua investitura verbo, Princeps §. 2. Zafium de feud. fol. 29. in parva stampa.*

6 Nec obstabat id quod dicebatur ex parte adversa, Ord. *in d. §. 1.* loqui in donatiis per donationes, hoc verò casu non fuisse donationem factam, sed permutationem, & contractum, per illa verba, *todo o senhorio real.* Respondetur namque, quod Ordin. illa generaliter loquitur in omnibus dominis terrarum, & sic sive per donationem, sive per contractum, quod patet ex illo verbo, *que nenhum senhor de terra ou terras de qualquer estado.* Illud enim verbum, *nenhum*, est negativa absoluta, quæ omnes includit, arg. text. *in l. si is qui ducenta §. utrum. D. de reb. dubis.* negativa enim indefinita æquipollet universali, ut per Bart. *in l. si pluribus, D. de legat. 2.* latè Tiraq. *in l. boves. §. hoc sermone D. de verb. significat. limitat 7 numer. 5.* Pondero item verbum, *qualquer*, quod omnimodam generalitatem importat, sine ulla exceptione, ut per Abb. *in cap. solita. de majorit. & obedient. notab. ult. Bald. in l. 1. num. 34. D. de rerum divisione.*

7 Et ita iudicatum fuit, quod sive donatarius habeat terras per donationem Regis, sive per contractum, omni casu, in illis habet locum dispositio Ordin. *d. lib. 2. titul. 45. §. 10* quæ generaliter loquitur, sub pœnis ibi contentis: in processu Alfonso Capico contra Procuratorem Regium, Scriba Petro Almirante, anno 1588. mense Ianuarij.

8 Et adde, quod per illam Ordin. *d. §. 10.* cum aliis eiusdem tit. domini terrarum utentes jurisdictione, quam non habent, suspenduntur tali jurisdictione, §. 13. & 56. eiusdem legis. Imò utens jurisdictione, aut utens officio magistratus, cum illo careat, committit crimen læsæ Majestatis. *l. 3. §. ultim. D. ad l. Tul. Majest. vel crimen falsi. l. qui nomine. l. eos. Cod. de fals. Capel. Tholosana quæst. 4.*

DECISIO XXXIX.

Donatio Principis ex quo tempore tribuat jus donatario ad faciendos fructus suos rei donatæ, an à tempore factæ concessionis, id est, cum Princeps dixit, fiat: an ex quo concessionis & donationis charta transit Cancellariæ.

S U M M Æ.

1. Facti species.
2. Collata in diem certum, vel in conditionem, adveniente die, vel conditione, incipiunt deberi.
3. Bona donata a Rege patri & eius filio, quem testamento nominaverit, non dicuntur vacare post mortem patris, imò donatio ad filium prorogatur, & eadem cum prima censetur.
4. Fructus rei donata debentur a tempore factæ concessionis, non autem a tempore quo litteræ in Cancellaria expediuntur. Eo ipso quod Papa dicit, fiat, censetur gratia facta, absque alio adminiculo litterarum. *Ibid.* Litteræ non expediuntur ad essentiam gratiæ, sed tantum ad probationem. *Ibid.*
5. Quod stat per officialem, non est parti imputandum. Quoties stat per eum cuius interest, quod minus actus fiat, habetur pro facto. *Ibid.*
6. Quod est de consuetudine, censetur esse de jure. Concessionem seu donationem Regia recipiunt interpretationem à consuetudine. *Ibid.*
7. Fructus sequuntur dominum, & debentur a die emptionis. Fructus rei donata pertinent ad donatarium ex die donationis perfectæ. *Ibid.* Dominium rei donata transit in donatarium, eo ipso quod Princeps donat, absque alia traditione. *Ibid.*
8. Gratia, litteris nondum expeditis, dicitur informis, & imperfecta.
9. Ord. nostra Regia jubet quod chartæ, seu provisiones nihil operentur, nisi fuerint sigillatæ, & in Cancellaria expeditæ.
10. Contractus solo consensu perficitur: secus si inter partes conventum sit, quod de eo scriptura fiat.
11. Quid decretum fuerit per Regem in casu hujus decisionis.

Rex Ioannes III. iussit N. ut munus quodam certo loco perageret, eique provisionem donavit, qua illi concessum fuit, ut possit annonas civiles (vulgò *tenças*) & bona Regiæ Coronæ in suo testamento inter filios ac filias suas dividere: & quod post peractum munus, & illo vita functo, provisiones, seu chartæ filiis in forma fierent. Pater N. in testamento prædicta bona inter filios divisit: sed M. filius major, nec petiit à Rege, ut charta, seu provisio illi fieret, nec eam per Cancellariam expedit, nisi post aliquot annos, in qua fuit expressum, ut prædicti redditus annonæ civilis, ad illum non pertinerent, nisi ab eo tempore, quo provisio ei concessa fuit. Qui M. Procuratorem Regium

gium convenit pro redditibus annorum præteritorum, qui à morte parentis erant decursi usque ad illud tempus, quo charta per Cancellariam fuit expedita.

- 2 Et pro parte M. sequentia adducebantur. Primò, quòd hæc annonæ civiles (vulgò *tenças*) fuerunt concessæ eius patri, ubi primùm ad munus peragendum iret, & ob id ei concessum fuit, ut post eius mortem eas relinqueret uni ex filiis, quem ille nominasset, ex quo nova alia concessio non erat spectanda: siquidem à die mortis testatoris, quo ei relicta fuerunt prædicta bona, & venit, & cessit dies obligationis, juxta *leg. cedere diem. D. de verborum obligationibus*. unde videbatur dicendum, quòd à tempore factæ concessionis prædicto N. redditus annonæ civilis ad illum pertinebant, & ex tunc eos posset recipere: collata enim in diem certum, vel in conditionem, adveniente illa die, vel conditione, remanent pura, & incipiunt deberi, ut est text. expressus *leg. fin. Paragrapho Titius, D. de vulgar. l. necessario. §. final. D. de pericul. rei vendit. leg. Pupillus. in fin. D. de condition. institut. notat Decian. in leg. si pecuniam. num. 4. D. si cert. petat. cum aliis per Tiraquel. lib. 1. retract. pag. 38. num. 27. ubi latè.*
- 3 Secundò, quia prædicta bona non dicuntur vacare morte donatarij, nec filio de novo censentur donata, imò gratia facta patri ad filium prorogatur, maximè quando Rex illam patri concessit, & eius filio, quem testamento nominasset: ac proinde nova non censetur concessio, seu donatio, sed eadem cum prima, juxta regul. *leg. sed si manente. D. de precario*. ubi prorogatum non dicitur quid novum, *leg. si cum dies in principio. D. de arbitris. tradit Bartol. ubi scribentes in leg. 4. in principio. D. de damno infect. cum multis cumulatis per Felinum in cap. præterea. numer. 24. de sponsal. & in terminis in officio refirmato in filio, tradit Bald. consilio, si generale. num. 3. volum. 5. & cum concessio non dicatur nova, imò sit eadem cum prima, consequens fit, quòd bona prædicta morte parentis vacare non dicuntur, ad hoc, ut in solutione annonæ civilis fiat intermissio, donec charta, seu provisio per Cancellariam transeat.*
- 4 Tertiò, quòd quamvis concessio de novo facta fuisset, receptissimum & usitatissimum est, quòd ad hoc, ut quis possit recipere fructus rei donatæ, non attenditur ad tempus, quo charta, seu provisio in Cancellaria expeditur, sed ad tempus datæ, seu factæ concessionis (id est, cum Rex, seu Papa dicit, fiat,) ut est elegans decisio Baldi in l. Humanum. in fin. Cod. de legib. idem eleganter declarat in l. cum apud Cod. de commun. sero. manumiss. tradit Afflict. decis. 253. per totam. Gomez in compendio utriusque signatura, versic. Et est in primis notandum. & fuit celebre dictum Calderici in cap. quisquis. de elect. cum concordant, quas congerit Barb. in c. in nostra num. 19. de rescript. quibus juribus inquirunt DD. quòd eo ipso, quòd Papa dicit, fiat, censetur gratia facta absque alio adminiculo litterarum; & litteræ, quæ postea expediuntur, non sunt ad essentiam gratiæ, sed ad probationem tantum. Idem consuluit pulchrè Dominicus consil. 106. colum. 2. versic. in contrarium, ubi ait, quòd litteræ non tribuunt essentiam gratiæ, sed dumtaxat adducunt

probationem, & in hoc tandem inclinat Gomez super regul. de non judicando, quæst. 1. versic. tamen quoad essentiam, & Cassador. titul. de causa possess. distinct. 4. numero 2. & Gig. de pens. quæst. 11. dicit, quòd pensio imposita de consensu debetur per solam signaturam, quæ est, fiat, & transit ad successorem, etiam litteris non expeditis, quæ videtur expressa decisio in hoc casu.

Quartò adducebatur pro eadem parte M. quòd confessio litterarum, & illarum expeditio non est in potestate partis, sed officialium, qui ad libitum, vel ut possunt, negotia expediunt: & siquidem non stetit per eum, sed per officiales, ut litteræ serò, aut citius in Cancellaria expedirentur, ei non erat imputandum: quod enim stat per officialem, non imputatur parti. l. 2. Paragrapho fin. D. si quis caut. l. sed & si prætorem. D. ex quibus causis majores. imò de jure est, quòd quando stat per eum, cujus interest actum non fieri, habetur pro facto. l. in jure civili. D. de condit. & demonstrat. l. Labeo scribit, si mihi. D. de contrahend. empt. cum aliis per Dec. in l. jure civili. D. de reg. jur.

Quintò facit etiam, quòd ex generali consuetudine & stylo antiquo in his chartis, & similibus provisionibus non solet fieri mentio, an solvendi sint redditus annorum præteritorum, sed solum exprimitur, quòd à die expeditionis litterarum per Cancellariam redditus solvantur; nam illud quòd ab annis elapsis debetur, per alteram provisionem (de fora, ut dicunt) perfolvi solet, ut probabatur per testes: unde M. idem hoc casu fore dicendum contendebat, & provisionem illi factam sic esse intelligendam juxta hanc consuetudinem & stylum receptum: quòd enim est de consuetudine, censetur esse de jure, cap. cum dilectus, cap. cum venerabilis, de consuetud. l. si de interpretatione. D. de legibus. Sed & omnes concessionem recipiunt interpretationem à consuetudine, juxta doctrinam Innocent. in cap. olim. de verbor. significat. Anchar. consil. 433. postquam ista domina. col. 1. cum aliis per Dec. in cap. 1. ex numero 37. de postulat. pralat.

Sextò quòd fructus sequuntur dominum, & ei debentur à die emptionis, l. Julianus, Paragrapho si fructus, D. de act. empt. & idem est in alia quacumque alienatione cujuscumque tituli. text. in l. si fraudator. Paragrapho fructus, vers. nam cum fundus. D. qui in fraudem creditor. & ibi Gloss. verb. omnis generis, ibi, sive per donationem, quæ probat, quòd fructus rei donatæ pertinent ad donatarium ex die donationis perfectæ: ceterum eo ipso quòd Princeps donat absque alia traditione, transfert jus & dominium in donatarium, ut pulchrè scripsit Bald. in praludio feudorum, colum. 9. quòd latius tenet idem Baldus, & Ilermia in cap. 2. de nova forma fidelitatis. quapropter cum per donationem factam à Rege prædicto M. eius patri, illorum bonorum dominus factus fuisset, videbatur quòd fructus rei donatæ statim ab illo die ad illum pertinebant.

Pro parte verò Regis allegabatur quòd gratia, litteris non expeditis, dicitur informis & imperfecta, & quòd non valeat, tradit in terminis Bald. in c. 1. n. 3. per quos fiat investit. in usib. idem tenet decisio Rot. in novissimis 458. post medium. & Scaphil.

de litteris gratia. pag. 142. §. in primis. & ratio est, quia in confectione litterarum, & ad suum esse perfectum per adjunctionem clausularum necessariorum in Cancellaria reducitur: & cum ita sit de jure communi, à fortiori procedet de jure regni, ubi lex jubet quòd omnes provisiones & litteræ gratiosæ per Cancellariam transeant: ibi enim examinantur, & limitantur, & ad formam quam habere debent reducuntur, & est Ordin. lib. 2. tit. 41. ibi, *que se não faça obra, nem cumpra portaria que da parte del Rey se der.* Unde facile respondetur ad id, quod pro contraria parte adducebatur in 3. argum. ut scilicet procedat, nisi aliter constet de contraria Principis voluntate, quia tunc gratia non valet, nec suffragatur, litteris non expeditis, ut est expressum in regula Cancellariæ, de non judicando juxta formam supplicationis, & in regul. quod non suffragetur dispensatio, litteris non expeditis, & in regulis Summi Pontificis Gregorij XIII. & aliorum Summorum Pontificum antecessorum.

9 Secundò confirmatur hoc ex Ordin. expressa lib. 2. tit. 39. in fin. principij. ubi de hac voluntate Principis apertius constat, qua cautum est, quòd chartæ, seu litteræ nihil operentur, nisi fuerint sigillatæ, & in Cancellaria Regia expeditæ, & ita manifestè ex supradictis apparet, quòd non dicitur gratia ad effectum, de quo hîc, nisi litteris expeditis, & hæc est melior opinio, etiam de jure communi, ut resoluunt Doctores supra allegati.

10 Tertio confirmatur hæc pars, quia licet aliàs contractus solo consensu perficiatur sine Scriptura, l. contrahitur. D. de pignor. tamen ubi conventum est inter partes, quòd de eo fiat Scriptura, antequam fiat, partes possunt pœnitere, quia non dicitur perfectus sine Scriptura. l. contractus. C. de fid. instrum. Ordin. lib. 4. tit. 19. in princip. & §. 2. Ceterum secundum Ordin. superius allegatas, requiritur ad perfectionem gratiæ, & ut possint effectum sortiri, ut eius Scriptura transeat Cancellariæ examen: ergo antea gratia non est perfecta, nec potest effectum ullum consequi, ex quibus patet, quòd redditus annonæ civilis non debentur, nisi ab eo die, quo litteræ expeditæ fuerunt, & non antea, quia non entis nullæ sunt qualitates. l. eius qui in provincia. vers. quare. D. si cert. petat.

Quartò & ultimò clarius probatur hoc ex ipsis litteris Regiis, quibus prædicti redditus N. & filiis suis post eius mortem concessi fuerunt, & ut eos divideret inter filios, ea tamen adjuncta clausula, quòd divisio ab ipso Rege & approbanda & confirmanda erat, & quòd postea provisiones filiis concederentur, juxta divisionem à præd. N. in suo testamento factam, quod etiam ex verbis inferius positis in prædicta concessione, seu donatione evidentiùs apparebat, ubi continebatur, quòd præd. gratia præfata N. concessa, absque alia confirmatione seu approbatione effectum sortiretur; & tamen non abrogavit alteram clausulam, scilicet, quòd postea juxta tenorem divisiones in forma fierent provisiones, (seu despachos ut vocant) & ita constat de manifesta Regis voluntate, volentis quòd prædictæ annonæ civiles non solverentur, nisi postquam litteræ per Cancellariam essent expeditæ; nec enim aliud apparet, ad quod prædicta verba possint referri.

Cabedo Pars II.

Et ita judicatum fuit, contra præd. N. à qua sententia supplicatum fuit ad Regem, & petita revisio & concessa, quæ adhuc pendet; & ego eram unus ex Judicibus in ea nominatis. Processus est apud scribam processuum Coronæ Regiæ Augustinum Rebello, inter Procuratorem Regium, & heredes Nonij da Cunha, quondam Indiæ Proregis.

DECISIO XL.

De donationibus factis à Rege.

SUMMÆ.

1. Reservata Principi in signum supremæ superioritatis non includuntur sub generali concessione quibuscumque verbis facta. & num. 5.
2. Quamvis Princeps vasallos alicui concedat, semper supremam superioritatem sibi reservare videtur. Vasalli Baronum tenentur principaliter Regem adjuvare, etiam contra ipsum dominum immediatum; licet adversus alios eum teneantur defendere. Ibidem.
3. Intellegitur l. Modestinus. cum gloss. D. de verborum significat.
4. Declaratur Ordin. libr. 1. tit. 74. §. 2. Castellanus semper tenetur Regem recipere non solum in castro Regis, sed etiam in quovis alio cujusvis nobilitatis. Ibidem. Non valet pactum cum subdito, quòd Rex non possit ingredi Castrum, nisi cum certo numero armatorum. Ibidem.
6. In concessione Castri facta à Principe cum omni jure, quod ibi habet, non venit jus illud, quod in eo habet tamquam supremus Princeps. Sub generali concessione non comprehenduntur ea, quæ pertinent ad specialem Principis prerogativam. Ibidem. Donatarius Principis non est legibus solutus, quamvis Princeps legibus solutus sit. Ibidem.
7. Regalia quando de illis specialis mentio fit, in donatione comprehenduntur: ea tamen quæ Principi in signum superioritatis & subjectionis recognitionem specialiter reservantur, nunquam concessa censentur. Legitimare, vel fama restituere, cadere monetam, creare notarios, vel erigere civitates, & cetera id genus, quæ cum difficultate à Principe conceduntur, non includuntur in concessione jurisdictionis cum mero & mixto imperio. Ibidem.
8. Supremam jurisdictionem, & Regiam potestatem Princeps, etiam si velit, à se abdicare non potest, nec in alium transferre. Suprema jurisdictio, & Regia potestas sunt ipsa forma & essentia substantialis Regiæ Majestatis, nec possunt ab illa separari, imò osibus imperij inherent. Ibidem. Populus in Regem transtulit supremam potestatem, & absque eius consensu renuntiari non potest. Ibidem.
9. Donatio à Principe facta cum plenitudine juris, & jurisdictionis, absq; ulla reservatione invalida est. Princeps non potest à se abdicare in totum jurisdictionis administrationem, seu Regiæ potestatis,

FF

is, etiam quoad aliquem locum, vel personam Regni. Ibid.

Princeps non potest alienare Castra Regni, nisi aliqua superioritate retenta, vel dominio directo retento. Ibidem.

10. Princeps supremus, & senatus supplicationis (qui eum representat) potest citationes jubere fieri in terris dominorum, & etiam Ecclesiarum (quoad jurisdictionem secularem) absq[ue] ulla requisitione.

11. Rejicitur opinio Rebuf. Plat. & aliorum.

12. Ius appellandi pertinet ad Principis superioritatem. Princeps non potest concedere, ne ad eum appellatur. Ibidem.

13. Hoc procedit etiam in donatione facta alicui Ecclesia, secus tamen si Romana Ecclesia hoc à Principe concedatur.

In temporalibus appellatur à Prælati ad Principem. Ibidem.

Quod procedit etiam in donatione facta Ecclesia. Ibidem.

Prælati habentibus temporalem jurisdictionem non permittitur uti excommunicatione, vel aliis censuris, in executione talis jurisdictionis, sed debent procedere sicuti Iudices temporales. Ibid.

14. Ius appellandi ad Principem nulla præscriptione acquiri potest; licet alia Regalia tempore immemoriali, de jure communi, præscribantur.

Tempore immemoriali potest quis se eximere à potestate & ditione sui Principis, dum tamen pro libero se gerat; secus si se subditum esse fateatur. Ibid.

15. Supradicta procedunt, quando Princeps concedit alicui, ut nullo modo ad eum appelletur; secus si id concedat in certis tantum casibus.

16. Princeps non potest alienare bona specialiter Regia Coronæ applicata, & diu ab ea retenta.

17. Contrarium verius & receptius est, dummodo tamen alienatio non tendat in magnum Reipublicæ præjudicium.

18. Concordantur prædictæ opiniones; & traditur in materia notabilis distinctio.

19. Quid servetur de consuetudine circa hanc materiam, in Gallia, Hispania, & in nostra Lusitania. Ibid.

Siquidem superius egimus de donationibus Regis, constituendo regulas particulares, operæ pretium duximus, hinc generales regulas in eadem materia constituere, quarum prima sit:

1. Reservata Principi in signum supremæ superioritatis non includuntur in concessione quibuscumque verbis facta, arg. cap. dudum. de præbend. in 6. & l. fin. C. de bonis libert. gloss. pen. in cap. pastoral. de don. & ita hanc regulam constituit Ioan. Andr. in addit. ad Specul. tit. de jurisdic. omnium judic. in verbo, Pastoralis, ad fin. Ial. conf. 123. col. 1. libr. Guil. in cap. Raynutius, verbo, & uxorem. decis. 2. num. 24. Cagnol. in l. Imperium n. 157. D. de jurisdic. omnium judic. Avendan. libr. 1. de exequend. mandat. cap. 5. num. 2. Aymon. conf. 209. n. 10. Covarr. pract. cap. 4. num. 1. Gregor. Lopez l. 22. tit. 41. part. 2. in gloss. O le embargassem probat Ordin. lib. 2. tit. 45. in princ. §. 8. cum aliis §§. & l. 9. tit. 4. part. 5. Ex qua regula

2. Infertur primò, quòd si Princeps concedit alicui certos homines & vasallos, adhuc tamen supremam

potestatem videtur retinere, quia hæc nunquam videtur concessa, ut supra dictum est, & ita Bald. conf. 333. ad intelligentiam, num. 2. libr. 1. allegat in argumentum l. talem. §. fin. D. de heredib. institut. & ideò concludit Specul. tit. de feud. §. quoniam. à numer. 14. quòd etiam vasalli Baronum sunt subditi dominio Regis, adeò quòd principaliter tenentur adjuvare Regem, etiam contra ipsum Baronem dominum immediatum, quamvis adversus alios Baronem teneantur defendere. sequitur Afflic. decis. 265. n. 107. & alij adducti per Carolum in consuet. Paris. tit. 1. §. 1. gloss. 6. num. 12. & vide Curt. Iun. conf. 2. nu. 1. omnino Rolandum conf. 1. num. 82. & num. 189. libr. 2. Brun. conf. 32. colum. 1.

Nec obstat l. Modestinus. cum Gloss. D. de verb. significat. quòd vasallus vasalli mei, non dicitur meus vasallus, quia id procedit, quando ex alia causa est vasallus vasalli mei: sed ubi est vasallus vasalli mei ratione rei, pro qua vasallus mihi præstitit homagium, tunc vasallus vasalli mei censetur esse meus vasallus. Guid. dec. 551. n. 3. Curt. Iun. conf. 137. n. 10.

Unde colligitur notabilis explicatio ad Ordin. lib. 1. tit. 74. §. 2. ut scilicet Castellanus, seu Præfectus arcis teneatur Regem recipere non solum in Castro Regis, sed etiam in Castro alicujus nobilis; quia in juramento fidelitatis præstito tali nobili, semper expressè, vel tacitè excipitur Rex. cap. 1. §. fin. de prohibita feud. alienat. per Frideric. cap. venientes. de jurejur. & in specie probat cap. grandi. de supplend. negligent. prælat. in 6. ex quo colligunt Ioan. Andr. & Domin. ibi, non valere pactum cum subdito, quòd Rex non possit ingredi Castrum, nisi cum certo numero armatorum, & sequitur Rip. de peste. fol. 23. num. 249. in magna impressione.

Quod nota, quia sæpè contingit.

Infertur secundò, quòd si Rex concessit alicui nobili Castrum cum omni jurisdictione & jure, quod in eo habet, non tamen videtur intellexisse de eo jure, quod in Castro habebat tamquam supremus Princeps, juxta supradicta, & quia cum hæc specialiter non esset concessurus, nec sub ea generalitate ea videtur concedere, l. oblig. general. D. de pign. cap. fin. de off. vicarij. in 6. & ita Alber. in l. 1. ad fin. D. de officio eius. Iac. in l. imperium, n. 14. D. de jurisd. omnium jud. sequitur Soc. Iun. conf. 98. n. 31. libr. 3. Roland. conf. 42. numer. 9. libr. 2. Alciat. cap. quoad sedem. num. 28. de offic. ordinarij. & adde Luc. de Pen. l. 2. colum. 2. Cod. de jure Reipublicæ. lib. 11. quòd ea quæ pertinent ad specialem prærogativam Principis, non transeunt in generalem concessionem: indignum est enim, ut personæ privatæ jura Regalia percipiant. Roland. conf. 1. à n. 150. libr. 2. Hinc meritò dicit Bald. in rubrica. num. 11. D. de rerum divis. quòd donatarius Principis non est solutus legibus, licet ipse Princeps, qui donavit, solutus sit, & allegat l. licitatio. §. fin. D. de public. habebit ergo ille jurisdictionem, sed tamen est sub Principe & legibus, & dicit idem Bald. in l. 2. num. 39. Cod. de servitut. quòd si Regalia, & alia, quæ Principi competunt, inferioribus à Principe concedantur, non tamen recipiunt inferiores eam plenitudinem potestatis, quæ in ipso Principe consideratur. sequitur Dec. alios referens in cap. que in Ecclesiis. num. 24. in fin. de constitut.

Tertiò infertur, quòd licet in donatione com-

6
prehen-

prehendantur Regalia, quando de ipsis fit specialis mentio. *cap. 1. qua sint Regal. declarando, ut per Roman. conf. 27. & Rip. in l. 1. num. 55. D. de vulgar. not. Boër. decis. 50. num. 11. & Ias. confil. 45. colum. pen. & fin. lib. 1.* non tamen debet intelligi donatio de his, quæ debentur ei in signum supremæ potestatis, & in recognitionem subjectionis. Gaspar Valasc. Lusitanus, Palatij quondam senator in *l. imperium, num. 228. D. de jurisdict. omnium judicium. Rip. in l. obligatione num. 1. & 2. D. de pignorib. & vide Riminald. Iun. in d. l. imperium a num. 250.* hæc enim nunquam includuntur juxta supradicta. *l. competit. C. de præscript. 30. vel 40. annorum. cap. quoad translationem. de officio delegat. & ita Felin. in cap. qua in Ecclesiarum, num. 32. ad fin. de constitut. Purpur. in l. 1. num. 163. D. de jurisdict. omnium jud. & d. l. imperium n. 74. nec etiam Regalia specialiter reservata Principi, Boss. de Regal. numer. 29. Alvarus Vaz de emphyt. quaest. 8. num. 3. ad fin. nec quæ non sunt solita concedi. Roland. conf. 42. num. 36. lib. 2. & numer. 43. nec jus appellandi videtur concessum. Iacob. in l. imperium, n. 25. D. de jurisdict. omnium judicium. & vide Ias. conf. 45. colum. fin. lib. 1. Lucam de Penna l. 1. colum. antepenult. ad fin. de privilegii scholastic. lib. 12. Paris. de Puteo. de Syndicat. de excessib. Baronum erga subditos, num. 13. pag. 118. & inquit Bald. in l. 2. n. 14. C. de pedan. judicibus. quod ille cui conceditur jurisdictio, merum & mixtum imperium in aliquo Castro, non poterit legitimare, vel famæ restituere, quia hæc in signum supremæ potestatis Principi reservantur, *l. 1. §. de qua re. D. de postulando. & idem non veniunt sub verborum generalitate, quod etiam tradit Zasius de feud. 5. part. numer. 6. volum. 13. tractatum, quod in donatione Regalium non veniunt potiora Regalia, quæ non nisi cum magna difficultate conceduntur, & sunt propria Regum, ut est cudere monetam, creare notarios, eligere Magistratus, erigere civitates, &c. id genus probat Ordin. libro 2. tit. 45. §. 15. & alii. & adde omnino Lucam de Penna in l. contra. colum. 7. & sequenti. C. de re milit. libr. 12. & Boër. decis. 50. num. 12. quinimò nec ea Regalia includuntur, quæ cum difficultate solent à Principe concedi. Anton. de Butr. conf. 19. num. 9. Socinus in l. 1. n. 3. ad fin. & ibi Ias. n. 21. D. de legat. 1. Dec. conf. 128. colum. 2. in principio. & consonat dictum Bald. in §. naturales, in fin. cap. 1. si de feudo fuerit controvers. inter domin. dicentis, quod verba generalia concessionis non trahuntur ad ea, in quibus Princeps solet difficilem se reddere, probat Ordin. lib. 2. tit. 27. §. pen.**

8 Secunda regula in hac materia sit. Suprema jurisdictio, & potestas Regia (etsi Princeps velit) à se separari non potest, & multò minus in alium transferri; prædicta enim sunt ipsa forma, & substantialis essentia Majestatis Regiæ: ergo manente ipso Rege ab eo abdicari non possunt, *cap. cum Martha. de celebrat. Missar. in d. non sunt separabilia à Regia dignitate absque sui, ut ita dicamus, subiecti corruptione. l. Iulianus. §. si quis rem. D. ad exhibend. & confirmatur, quia prædicta inhærent officio imperij jure superioritatis. Ioan. Andr. in addit. ad Specul. tit. de jurisdict. omnium judic. verbo, Pastoralis. ad fin. Ias. conf. 123. colum. 1. lib. 1. ergo ab illis separari non possunt juxta notata per Gloss. in l. 3.*

D. pro socio. & quia populus contulit suam potestatem in Principem, l. 4. D. de constitut. Princip. ergo absque eius consensu renuntiari non potest l. pen. D. de officio præsid. & ita hanc conclusionem multis rationibus tenet Lucas de Pen. lin. sacris a 2. col. pen. vers. sed bene Rex Cod. de proximior. sacrorum ferm. lib. 12. Guihelm. in cap. Rainutius, verb. & uxorem. decis. 2. num. 27. Gregor. Lopez l. 22. tit. 13. p. 2. in gloss. o de embargassem. Covarr. pract. cap. 4. n. 1. & alij adducti per Alvarum Vaz de emphyteus. q. 8. n. 30. probat Ordin. lib. 2. tit. 45. in princ. adde Bald. in l. 1. §. in initio. num. 6. D. de officio præf. urbis. dicentem Principem non posse concedere suam supremam jurisdictionem alteri. cap. cum non liceat. de præscript.

Ex quâ secunda regula sic comprobata inferitur primò, quod si Princeps donet cum plenitudine justis, & jurisdictionis absque ulla reservatione, invalida de jure censebitur talis donatio: nec enim Imperator tali modo donare potest. *l. legatus. D. de officio præsid. ibi, abdicando se non amittit imperium. Bald. in prælud. feudor. num. 3. Ias. cap. 1. numero 80. in fin. de his, qui feud. dare possunt. Bellug. in specul. rubr. 22. num. 14. & eleganter Alexand. in l. filio quem pater. ad fin. D. de lib. & posthum. & conf. 24. num. 22. lib. 5.* ac ita generaliter constitutum est, Principem non posse à se abdicare in totum administrationem jurisdictionis, seu potestatis Regiæ, etiam quoad aliquem locum, vel personam Regni. Avendan. in libro 1. de exequend. mandat. cap. 5. numer. 2. quia sic subverteret majestatem imperij, quod Principi non licet. Bald. in cap. licet. num. 7. de probat. & eximeret subditum à sua obedientia, quod jure fieri non licet. *cap. non licet. de præscript. esset enim quædam implicatio contradictionis, scilicet quod esset subditus, & non subditus; quod admitti nullo modo potest. l. judicatum, D. de except. rei judicat. & in specie Oldrad. conf. 172. numero 5. addo Zasium de feud. 2. part. numero 2. volum. 13. tract. quod Princeps non potest alienare castra Regni, nisi directo dominio, vel aliqua superioritate retenta; cap. intellecto. de jurejur. & Bald. d. conf. 333. ad intelligentiam, colum. 2. ad fin. libro 1. quod Princeps non potest aliquem assumere in plenitudine potestatis, sed tantum aliquos subicere uni dominio, sub se existenti in primo gradu jurisdictionis. cap. dudum de præbend. in 6. ut enim notabiliter inquit idem Bald. in prælud. feud. num. 33. Princeps non potest facere sibi parem, vel superiorem, ita ut impune possit rebellare imperio, tradit Cagnol. l. imperium. num. 157. D. de jurisdict. omnium judic. quod procedit etiam in donatione facta Ecclesiæ, quæ non sit Romana, Bald. in præmio Cod. n. 17. Paul. conf. 70. num. 7. lib. 1. Afflic. lib. 10. constit. rubr. 7. num. 32. & num. 39.*

Secundò inferitur, quod Princeps & supremus 10 senatus, qui eum repræsentat, potest citationes jubere fieri in terris dominorum, & Ecclesiarum, quoad jurisdictionem sæcularem, absque alia requisitione, quia cum Rex sit dominus supremus totius Regni, *leg. bene. Cod. de quadriennij præscript. & vide Curt. Iun. conf. 2. num. 4. & Brun. conf. 102. & semper retineat superioritatem. gloss. 1. ad medium in cap. cum causa. de officio delegat. & ita Guido dec. 246. n. 1. dicens aliud esse in Judicibus inferioribus, quæ*

tenentur requirere, & deprecare. l. 2. Cod. de his qui latron. & vide Carol. in consuetud. tit. 2. gloss. 3. n. 11. & Greg. Lopez l. 2. tit. 1. p. 2. in gloss. pro privilegio. Avendan. de exequend. mand. lib. 1. cap. 5. col. pen. ita sapius fuisse iudicatum asserit Boërius decis. 8. & sequitur Chass. in consuetud. Burgund. rub. 1. n. 107. ad fin. pag. 82.

- 11 Sed est advertendum, quod Iacob. Rebuff. & Platea. in l. 2. Cod. de execut. & exact. lib. 12. contrarium tenent, imò quod non debeat fieri citatio, vel executio, nisi citatis dominis terrarum, l. 2. Cod. de his qui latr. & in hoc videtur inclinare Chassaneus in consuetud. Burgund. rub. 1. §. 7. n. 29. ad fin. pag. 302. & Avendan. lib. 1. de exequen. mandat. cap. 11. num. 11. Sed prima opinio verior est, nec adducta in contrarium procedunt in Principe superiore, ut per Boër. d. decis. 8. in fin. & apud nos probat Ordin. libro 2. tit. 45. §. 5. semper enim apud Principem remanet jus appellationum, & supremæ potestatis, etiam quoad administrationem, & executionem realem, quando & quoties opus fuerit. Bald. cons. 253. Visis. num. 2. libr. 5.
- 12 Inferitur tertio, quod cum jus appellandi pertineat ad Principis superioritatem, cap. venientes de iurejurand. Bald. in authent. quas actiones, num. 14. in fin. Cod. de sacrosanct. Ecclesis. non poterit Princeps ita terras concedere, ne ad eum appelletur. Guilhelm. in cap. Raynutius, verb. & uxorem. decis. 2. numer. 24. Covarruvias practicarum, cap. 4. num. 1. Avendan. in libro 1. de exequend. mandat. cap. 5. num. 2. Avil. prator. cap. 38. num. 2. probat Ordin. lib. 3. tit. 71. §. penult. quibus adde Angel. videndum in l. 1. §. qua mandata, in fin. de officio eius. Purpur. in d. l. imperium, num. 75.
- 13 Quod etiam procedit in donatione facta Ecclesie, & vide Ordin. lib. 2. tit. 1. §. 16. nam (si non sit Romana) adhuc prædicta locum habent: in temporalibus enim à Prælati appellatur ad Principem. Alberic. in authent. statuimus, numero 6. C. de Episcop. & cleric. Ias. cons. 123. colum. 1. lib. 1. aliàs si Ecclesia non recognoscat Principem, à quo donationem habet, non valebit donatio. Paul. consil. 70. numero 7. libro 1. Afflict. libro 1. constitut. rubr. 7. numer. 39 & 32 ita ut quod præsupponit cap. Romana. §. debet de appellat. in 6. quod nempe ab Episcopo habente jurisdictionem temporalem appelletur ad Archiepiscopum, non servetur in regno Franciæ, teste Guilhelm. in cap. Raynutius, verbo, & uxorem decis. 2. numero 26. nec in Regno Hispaniæ; ut notabiliter per Covarruv. practic. cap. 4. numer. 2. quinimò dicit Gregor. Lopez. l. 7. part. 1. tit. 9. in gloss. otros, in Hispania non permitti Prælati temporalem jurisdictionem habentibus, in exercitio talis jurisdictionis, uti excommunicatione, vel censuris, sed aliàs procedet sicut iudex temporalis, quod etiam tradit Hostiens. in sum. tit. de sent. excommunic. §. si quis possit. Anton. 3. part. tit. 24. & tit. 7. ad finem.
- 14 Quinimò nec præscriptione acquiri potest, quod ad Principem non appelletur, ut notabiliter concludit Bald. in authent. quas actiones, numero 14. ad fin. C. de sacrosanct. Eccles. & l. 1. num. 7. in fin. C. de emancipat. liber. Angel. in leg. usucapionem. num. 2. D. de usucapionib. Ias. consil. 123. col. fin. lib. 1. Balb. de præscript. 2. part. 5. principal. quest. 2. numero 2.

licet alia Regalia tempore immemoriali præscribantur de jure communi, cap. super quibusdam, Paragrapho præterea de verborum significat. & vide Menchac. illustrium questionum, cap. 2. num. 14. & Curtium Iun. cons. 1. numero 6. & ideò domini terrarum jus appellandi ad Principem præscribere non possunt. Covarruv. in capit. possessor. 2. part. Paragrapho 2. numero 8. quidquid repugnet Menchac. illustr. qq. cap. 82. numero 8. licet enim tempore immemoriali quis possit se eximere à potestate & ditione sui Principis, juxta plenè relatos per Aymon. de antiquit. tempor. pag. 213. numer. 73. Balb. de præscript. 2. part. 5. principal. quest. 2. à num. 5. id intelligitur in eo, qui se gessit pro libero; nam si quis fateatur se subditum, impossibile est præscribere, ne sit obediens suo superiori. cap. non liceat. de præscript. & in specie Oldrad. cons. 172. num. 5. Aymon. ubi supra, num. 74.

Est tamen advertendum hæc procedere, quando Dominus Castri, vel Prælatus prætenderent nullo modo appellari posse ad Principem. Sed quod in certis casibus non appelletur, bene concedi potest, quia tunc cessant rationes, de quibus supra, facit c. pastoralis. de appellat. & in specie Guid. dec. 551. num. 1. ad fin. & vide Alexand. cons. 1. n. 20. lib. 5. Alciat. respons. 3. num. 5. quo casu advertere debes, quod nihilominus in illis casibus locus erit querelæ, vel supplicationi, quia hæc sunt diversa: & licet tollatur appellatio, non ob id videntur sublata hæc, quæ sunt diversa, & respiciunt directè Majestatem Regiam, juxta tradita per Decium in l. fin. num. 51. C. de edict. Divi Adriani. & cons. 551. numer. 1. cum seq. Hippol. in pract. criminal. §. opportuno. num. 60. Paris. cons. 164. num. 18. libr. 4. Ruinus cons. 157. colum. pen. lib. 5. probat Ordin. lib. 3. tit. 78. in princ. vers. Porem. & lib. 1. tit. 65. §. 28. adeò quod præscripta instantia appellationis, non ob id videatur præscriptum, ne cognoscatur per viam querelæ simplicis, Avendan. lib. 1. de exequend. mandat. cap. 6. num. 2. & vide latè Menoch. de arbitr. lib. 1. q. 160. Si verò Princeps alienat, abdicando omnem jurisdictionem & dignitatem, non valet alienatio; aliàs servatur distinctio, de qua per Ias. cap. 1. num. 77. de his qui feud. dare possunt, etiam si fiat Ecclesie; & est in diminutionem Regni, quia etiam non valet, & multò minùs si Ecclesia non vult in illis terris Principem recognoscere juxta supra resoluta, & vide Paul. cons. 70. num. 7. lib. 1. Afflict. in pralud. constit. rub. 24. num. 4. & lib. 1. rub. 7. num. 32. & n. 39.

Tertia, & ultima regula sit. Bona specialiter Coronæ Regiæ applicata, & diu ab ea retenta non potest Princeps alienare. cap. intellecto, de iurejur. sunt enim hæc unita inseparabiliter Regiæ Coronæ, & dignitati, non quidem de se formaliter, sed quia Rex ipse dignitate pro tempore fungens, non potest illa alienare, nec diminuere, nec in totum separare à Regia Corona, penes quam est vera proprietates, & dominium illarum rerum, & quia Princeps videtur contrahere matrimonium cum Republica, & ideò hæc bona tamquam dotalia alienare non potest ita latè Lucas de Pen. in l. quicumque art. 2. C. de omni agro desert. l. 11. col. 2. & seq. & idem voluit Bald. de pace Constantia, verb. successorum. Ias. c. 1. n. 80. de his qui feud. dare possunt. Felin. in c. ad audientiam. n. 5. de præscript. & cap. 1. nu. 5. ad fin. de probat. & alij ad-

ducti

- ducti per Octavianum *dec. 101. n. 13.* & latè comprobatur Menchac. *de succes. resolut. §. 3. n. 12. & seq.* Peregrin. *de jure fisci lib. 1. tit. 3. per totum.*
- 17 Sed contrarium, imò Principem hæc donare posse, si non tendant in magnum præjudicium Regiæ Coronæ, probatur *cap. Abbate. de re jud. in 6. Oltrad. conf. 94. num. pen. Bart. in l. 3. §. planè D. quod vi. aut clam. optimè Ifernina. cap. 1. n. 53. de prohibita feudi alienat. per Frider. & est magis communis resolutio, ut per Boss. *de Regal. num. 34. Covarr. in e. quamvis pactum. 2. p. §. 2. n. 4. Molin. l. 1. de primog. Hisp. c. 3. n. 18. Ial. in cap. 1. n. 78. de his qui feud. dare possunt. Alciat. respons. 300. ad fin. Menchac. illustr. qq. c. 3. n. 8. & latius in cap. 4. n. 1. & n. 4. & cap. 5. n. 3. & superius diximus, & vide Vaz. *consult. 132.***
- 18 Potest tamen concordando opiniones dici, quòd hæc concedi possunt quoad utile dominium, & sic communicativè, ut tradit Ang. *in l. 3. §. hoc interdicitum in fin. D. ne quid in loco pub. Avend. l. 1. de exequend. mandat. c. 23. & in specie Afflict. lib. 1. constit. in præludis. q. 24. n. 2. Alex. *conf. 1. n. 19. & conf. 28. n. 5.* Unde cum Regalia semper videantur concessa quoad commoditatem, & utile dominium, Platea *in l. 1. n. 2. ad fin. C. de bon. vacant. lib. 10. semper valebit concessio; sed si quoad proprietatem donentur, valebit quidem concessio facta propter benemerita. l. cum plures. §. pen. D. de administrat. tutor. Covarr. *d. cap. quamvis. 2. p. §. 2. n. 4.* aliàs tenenda est distinctio de qua supra, si tamen ex particularibus donationibus læderetur maximè jus imperij, licita esset revocatio, ut latè concludit Lucas de Penna *in d. l. quicumque. a. 2. quem ita intelligit Afflict. in rub. que sint Regal. num. 65. & eleganter Roland. *conf. 1. n. 120. lib. 2. & vide etiam Afflict. in prælud. constit. q. 24. n. 4. & ita etiam Rex dominis terrarum non potest Regalia donare perpetuò, sed tantum ad vitam suam, quia aliàs diminueretur dignitas Regalis. Lucas de Pen. *in l. contra. col. 7. & seq. C. de re militar. lib. 12. Afflict. d. rubr. n. 71. ad fin. Octavian. *decif. 101. numero 2. Menchac. *illustr. quest. cap. 5. numero 5.*******
- 19 Quamvis de consuetudine contrarium observetur in Gallia, Hispania, & Lusitania, ut superioribus decisionibus latè diximus.

DECISIO XLI.

An jurisdictionalia præscribi possint de jure communi, & quid de jure Regio?

S U M M Æ.

1. Jurisdictionalia seu merum & mixtum imperium, jure communi attentò præscribi possunt.
2. Jurisdictio jure communi attentò, potest præscribi tempore immemoriali, vel centum annorum, cum titulo, quem possessor debet ostendere, vel saltem allegare.
3. Regalia, quæ non possunt possideri absque speciali concessione Principis, non possunt præscribi sine titulo, nisi per tempus immemoriale.
4. Idem dicendum est, si merum & mixtum imperium præscribatur.
5. Suprema potestas & jurisdictio, quæ Principi competit, in signum suprema potestatis & recognoscendo Pars II.

6. Limitatur etiam, ut solum procedat in subdito, qui contra suum Principem præscribit; secus si vasallus contra alterum vasallum velit præscribere.
7. Jurisdictio dominio equiparatur, & jure communi attentò, tanto tempore præscribitur, quanto acquiritur ipsum territorium.
8. De jure Regni Castella hæc præscriptio non datur nisi per tempus immemoriale.

Jurisdictio, jure communi attentò, adversus Regem præscribi potest, nam jurisdictionalia, sicuti merum & mixtum imperium, præscribi possunt. Bart. *in l. 1. §. denique. D. de aqua quotid. & astiv. ubi Imol & Rom. Abb. & omnes per illum text. in cap. cum contingat. de foro compet. latè Bal. in repet. l. 1. C. de emancipat. lib. Innoc. in cap. cum dilectus. de cap. monachor. refert plures Covarr. in regul. possessor. 2. p. §. 3. in princ. qui citat etiam Palat. in repetit. cap. per vestras. 2. notab. §. 1. num. 27. & in cap. irrefragabili. §. excessor. de officio ordinarij, & in dict. cap. cum contingat. & in l. viros. C. de divers. officiis lib. 11. Abb. in cap. super quibusdam. §. praterea. n. 2. per illum text. de verborum significat. Avendan. de exequen. mandat. lib. 1. cap. 1. Covarruvias *d. reg. possessor. 2. part. §. 3. Vaz. *quest. 8. numer. 29. in lib. de jur. emphyt. & consilio 141.***

Sed & consuetudine potest jurisdictio acquiri, *d. l. viros. & est gloss. in cap. quanto de officio ordinarij, & in l. ult. C. de emancipat. lib. & in cap. conquestus. 9. q. 3. Gloss. Bart. Ial. n. 43. & DD. in l. imperium. D. de jurisdict. omnium jud. Videndum tamen est, quanto tempore præscribatur jurisdictio prædictò jure communi attentò? & dicendum, quòd tempore immemoriali, vel centum annorum cum titulo, quem possessor debet docere, vel saltem allegare, eò quia jus illi resistit; & debet etiam intervenire scientia & patientia illius superioris, ad quem pertinet locus, ex natura loci, & eius jurisdictio. Palat. *in repet. cap. per vestras, §. sed est pulchra. num. 43. & vers. Imò. ultra hoc videtur necessarius titulus. idem tenet Covarruv. in reg. possessor. in 2. part. §. 2. ante eos Abb. in d. cap. praterea. §. super quibusdam. Curt. Iun. *conf. 147. numero 26. qui testatur hanc esse communem, sequitur Covarruvias ubi supra, d. §. 3. numero 3. quod probatur ex eo, quia in jurisdictionalibus maxima juris præsumptio favet Regi, & adversatur obstatque aliis inferioribus possidentibus, & idèd in jurisdictione præscribenda requiritur tempus immemoriale, vel quadragenarium cum titul. juxta dispositionem cap. 1. de præscript. libro 6. quod argumentum dicit sensisse Palat. ubi supra, numero 43. & allegat l. 8. tit. 14. lib. 3. Ordin. Castella. Covarruv. *d. §. 3. num. 3. ad finem.****

Idem etiam confirmatur ex theorica Paul. *in l. 3. imperium, col. ult. D. de jurisdict. omnium judicium. que habet,*

habet, quod Regalia, quæ non possunt possideri absq; concessione speciali Principis, non possunt sine titulo præscribi, nisi tempore immemoriali, quod ipsum scripsit Lucas de Penna per illum text. in l. 2. C. de Limitroph. l. 11. Cum autem de jure hujus Regni, hæc à subditis sine titulo nequeant possideri, & expressa Regis concessione, sequitur quod non possunt præscribi minori spatio, quàm tempore immemoriali: ita arguuntur Covarr. d. §. 3.

4 Et idem de mero & mixto imperio scripsit Bald. in repetit. d. l. Imperium, num. 13. & ibi Paul. col. fin. quos citat, & sequitur idem Covarr. ubi supra, numer. 3. & 4. ubi dicitur merum & mixtum imperium contra Principem, seu Regem in eius præjudicium non posse præscribi aliter, quàm per tempus immemoriale.

5 Limitabis tamen primò, supradicta non procedere in suprema illa potestate, & jurisdictione Regis, quæ majoria à Castellanis appellatur, à nostris verò Lusitanis, correctio Ordin. libr. 2. tit. 45. §. 8. arguunt. l. competit. C. de præscript. xxx. vel xl. annor. tradit Ioan. Andr. in cap. 1. de clerico agrotante, sequitur Alvar. Vaz. q. 8. num. 29. latè Covarr. pract. q. 3. cap. 4. Gutierrez pract. q. 84. & q. 78. lib. 1. quæ quidem in eo versatur, ut ab omnibus inferioribus iudicibus in suo regno ad Principem & Regem appelletur: nam hæc cum Principi competant in signum supremæ jurisdictionis, potestatis & subjectionis recognitionem, secundum Bald. in authent. quas actiones. n. 14. Cod. de sacrosanct. Eccles. Covarr. in reg. possessor. 2. part. §. 2. & 3. Monbeltranum prætor. cap. 1. n. 11. Vaz ubi supra, etiam est lex Castellæ, quam citat l. 6. tit. 13. lib. 3. Ordinament. & apud nos d. Ordin. tit. 45. §. 8. nullo quidem tempore etiam immemoriali præscribi potest, ut probat expressè d. tit. 45. §. 10. & §. 56. & probat etiam d. l. Castellæ, ubi glossatores, quæ lex vetat expressè hujus supremæ jurisdictionis præscriptionem, ita quidem ut nullus Dux, aut Marchio, aut alius, licet persona Ecclesiastica, quæ jurisdictionem habeat sæcularem, subditus, & vasallus Regis possit præscriptione acquirere, ne ab eo ad Regem appelletur, tradit Covarruvias d. reg. possessor. 2. part. §. 2. fol. 25. & pract. cap. 4. Carol. de Grassal. de Regal Regni Francia, jur. 1. fol. 5. qui tamen in d. versic. ex his, hoc limitat eleganter procedere in subdito, qui se profiteatur & agnoscat Regis subditum, & tamen velit acquirere, ne ab illo ad Regem appelletur, quia istud nullo modo potest aliqua præscriptione acquiri, nec potest simul subditus esse, & summam illam Regis potestatem & jurisdictionem exuere & excutere; esset enim hoc absurdum, ut docuit Oldrad. conf. 127. colum. 1. & conf. 244. colum. 2. & conf. 254. colum. 1. quem ita refert & sequitur Covarruv. ubi supra, aliud dicens observandum in subdito alicujus Principis sæcularis, qui velit exemptionem præscribere, ita ut nulli omnino subiectus sit, nec superiorem ullum, etiam Imperatorem ipsum, eiusve potestatem recognoscat: nam hoc præscriptione potest acquiri, ut per Corn. ibi. versic. non me latet. & melius in regula, peccatum, in 6. part. Paragrapho 9. num. 9 de reg. jur. in 6. quod est notandum.

6 Limita secundò, ut hoc locum habeat in subdito, qui contra Principem, cui subest, præscribit;

aliud autem erit, ubi subditus aut vasallus contra alterum subditum aut vasallum præscribit, cui Rex jurisdictionem concessit, vel alio modo legitimo acquisivit; tunc enim sufficit tempus ordinarium, nempe decem annorum inter præsentem, & viginti inter absentes cum titulo, triginta verò sine titulo, ex Bart. in l. si publicanus §. ultimo. D. de publican. Abb. in cap. super quibusdam, §. præterea de verborum significat. Palat. in d. §. sed est pulchra dubitatio. numero 48. versic. ad de predict. citat plures Covarruv. de reg. possessor. 2. part. §. 3. num. 3. versic. secunda conclusio. tradunt DD. in l. Imperium, D. de jurisdic. omn. jud. Bald. Anchar. Alexand. & alij à Covarr. relati, ubi cum Alexand. conf. 16. numer. 27. libr. 5. hanc opinionem dicit communem Salycetus in l. vectigalia. Cod. nov. vect. impon. non posse. Bertachinus de Gabellis 1. part. questio 10. ad fin. Iacobinus de feud. verbo, Et cum mero & mixto imperio. quos refert Palat. ubi supra. vide etiam Abb. in cap. ad audientiam. ubi Felin. colum. 7. de præscript. Bald. in cap. 1. qua sint Regalia. colum. 2.

Ratio autem præscriptionis jurisdictionis est, 7 quia jurisdictio æquiparatur dominio, ut in l. qui furere. D. de statu hominum. imò est supra dominium, l. qui universus. §. item cum prator. D. de acquirend. possess. tenet Palat. d. §. sed est pulchra dubitatio. n. 40. ex quo infertur, quod de jure communi, tanto tempore præscribitur jurisdictio, quanto acquiritur ipsum territorium, arg. l. ult. C. de præscript. longi temp. & ibi notat Bald. in l. 2. C. de servitut. licet hæc præscriptio de jure regni Castellæ, ut supra diximus, non detur nisi immemorialis, hæc attento jure communi intelligenda sunt.

De jure tamen nostri regni, jurisdictio nullo unquam tempore, nec immemoriali præscribitur, ratio est, quia lex possessionem absque donatione & titulo damnat: & sic sine possessione præscriptio non procedit. reg. sine possessione, de reg. jur. in 6. damnatur autem possessio per Ordin. libr. 2. tit. 45. §. 10. & §. 56. quod lex facere potest, tradit Lassarte de decima vendit. cap. 19. n. 5. Si enim donatarij donationem habent, ultra contenta in ea præscribere nequeunt. Ord. lib. 2. tit. 27. dos forais, §. 2. & 3. arg. l. non est ferendus. ubi Bald. D. de transact. cum enim habeant malam fidem, numquam poterunt præscribere, nec immemoriali præscriptione. cap. ult. de præscript. Si verò non habent titulum, nec donationem, multò minùs, quia sine donatione omnis possessio damnata est, per præd. Ord. d. tit. 45. §. 10. & §. 56. Valasc. d. q. 8. num. 21. latè. Et sic servatur in practica, teste eodem Valasc. ubi supra, quem omnino legito. licet consult. 141. de more Doctorum consulentium, contrarius sibi videatur.

DECISIO XLII.

De iuribus Regalibus.

S U M M Æ.

1. Iura Regalia qua sint.
2. Iura Regalia non solum dicuntur ea, quæ enumerantur in c. 1. qua sint Regal. sed & alia multa, qua ibi non numerantur.
3. Verbum hoc, Regale, quid significet.

4. Actus

4. Actus Regales non respiciunt ad unam & eandem speciem; imò origine, causa & specie separantur. Actus Regales, alij procedunt à suprema Principis potestate, alij ab universali dominio, alij tandem Regi competunt tamquam administratori, & domino Regiæ Coronæ. Ibid.
5. Enumerantur multa, quæ sunt de reservatis Principi.

Jura Regalia sunt quæ Regi & Principi competunt & ad Regem pertinent, Ifernina, Alvarotus, & Matthæus de Afflict. in cap. 1. quæ sint Regalia. Corset. de potestat. reg. q. 49. Bossius in tit. de regal. num. 1. Avendan. de exequend. mandat. 2. part. c. 4. num. 20. Otalora de nobilitat. 1. part. c. 1. Vaz de jure emphyteut. quest. 9. Marc. Anton. Peregrin. de jure fisci lib. 1. cap. 1.

Et quamvis in d. tit. quæ sint Regalia, enumerentur multa, quæ sunt jura Regalia; tamen multa alia, inveniuntur ibi non numerata, quæ jura Regalia sunt: illa namque, exempli gratia ibi enumerantur, ut tradunt Ifernina, Alvarot. & Afflict. ubi supr. Bald. in cap. Episcopum vel Abbatem. in feud. Iacobinus de feud. verb. in feudum. num. 4. Socinus conf. 7. num. 3. Licet autem Alvarus Vaz. de jure emphyteut. d. q. 9. dicat illa solum esse jura Regalia, quæ eo loci enumerantur, cetera ad potestatem Regis pertinere; tamen illud certum est, multa alia Regi competere, & jura Regalia, quæ ibi non numerantur; quod clarè convincitur ex Ordin. lib. 2. tit. 26. §. ultim. & in regimento da fazenda. cap. 237: ubi postquam lex enumeravit jura Regalia, transumpta ab illo cap. 1. quæ sint Regalia. generalem regulam constituit, quæ possumus cognoscere jura Regalia, ibi, Egeralmente todo o encargo assi real, como pessoal, ou mixto, & c. Et statim in tit. 33. in principio eiusdem libri 2. jus jugationis (jugada nostri vocant) inter jura Regalia enumerat; & ita multa alia sunt jura Regalia, quæ ibi non numerantur, ut etiam patet ex Ordin. lib. 2. titulo 45.

3 Regale autem verbum Latinè idem est, ac si dicatur, Rege dignum, ut ex auctoribus Latinis, notat Ambrosius Calepin. verb. Regale. hic verò jus Regi competens propriè significat.

4 Cum autem omnes actus Regales ad unam causam, seu speciem non respiciant, sed origine, causa & specie separantur, imò à diverso fonte procedant; alij à suprema Principis potestate procedunt & Regi competunt, aut ratione potestatis & jurisdictionis quam habet, ut est creare Capitaneos, terra & mari, magistratus ad jus dicendum, aut aliter ministrandum, ut sunt tabelliones, ut in d. tit. 26. lib. 2. §. 1. permittere duellum, cudere monetam, & alia de quibus statim dicemus. Alij procedunt ab universali dominio Regis, & ei competunt ratione talis dominij, ut sunt flumina, viæ publicæ, vectigalia, & alia. Ifernina ubi suprâ. Quorum rursus alij competunt ei, ut Domino Regiæ Coronæ, sunt enim coronæ, & cujuscumque eius administratoris, ad sustentandum Regiæ Coronæ statum, ut sunt prata pascuorum, que são as defesas, saltus, majas, agri deserti, os maninhos, ferarum viaria, as couradas, prædia rustica, que são as grãcias, prædia urbana, os armazens, & casãs a elles foreiras, & alia similia: alij verò quos habet Rex, ut privatus. Hæc differentia colligitur ex l. Castella. artic. 1. tit. 17.

part. 2. ubi Gregorius Lopez, & Humada ibi in glossis. latè Covarruv. reg. possessor. 2. part. §. 2. numero 7. cum seq.

Et quia suprâ de reservatis Principi diximus & aliqua enumeravimus, ultra illa, quæ dicantur, vide per plures auctores, quos remissivè congerit Vaz. de jur. emphyt. q. 8. num. 32. post Gloss. in cap. quoad translationem de offic. delegat. Speculat. Bald. Rom. Boss. & Afflict. quæ autem collegi ex Bartol. Iaf. num. 16. & 24. & aliis in l. imperium, D. de jurisdiction. omnium judic. & ex Rebuff. in arbore exceptionum. sunt hæc, condere legem generalem, congregare concilium, id est, Cortes, quæ sunt meri imperij, creare tabelliones. Ordin. libro 2. tit. 45. §. 15. restituere famæ, aut natalibus, concedere veniam ætatis, sive jus emancipationis, legitimare, interponere auctoritatem in adoptionibus, seu arrogationibus minorum, que chamamos cartas de perfilhamentos, publicare bona delinquentium, quæ sunt mixti imperij. Ordin. lib. 1. tit. 3. §. 2. cum seqq. & §. penult. & lib. 2. tit. 45. §. 40. & eod. lib. tit. 26. §. 19. 20. & 21. possat cartas de inimizade, passar cartas de finta, Confirmar doacoës que hão de ser insinuadas, cartas tuitivas, & restitutorias, Cartas de restituicão de fama, ou de qualquer outra habilitação. Ordin. d. tit. 3. §. 2. 3. & 6. 7. Item cognoscere de supplicatione adversus sententiam latam ab eo, à quo non potest appellari, quod soli Principi, & præfecto prætorio licet. l. 1. C. de sententiis præfect. prator. Authent. quæ supplicatio. Cod. de precib. Imper. offerend. Rebuff. ubi suprâ, verbo, majus, sub littera T. de quo per Bart. & Iaf. num. 26. in d. l. imperium. De quibus juribus Regalibus, & reservatis Principi sigillatim agemus decisionibus seqq. Et vide de materia doctissimum Barbosam in l. divortio. §. si vir. D. de solut. matrim.

DECISIO XLIII.

De creatione Magistratuum.

SUMMÆ.

1. Creatio Magistratuum pertinet ad Principem non recognoscentem superiorem.
2. Jurisdictio est in solo Principe, & ab illo tamquam è fonte emanat in alios.
3. Creare Duces & Capitaneos belli, soli Principi competit.

Magistratuum creatio ad Regem, seu Principem non recognoscentem superiorem pertinet, l. 1. §. cum urbem. D. de offic. præfect. urb. & in authent. de defensor. civitat. §. interim. & resolvit Chassanæus de Burgund. rubrica. 1. §. 8. num. 101. cum sequentibus. Covarruv. pract. quasi. cap. 1. nu. 10. conclus. 10. Ordin. lib. 2. tit. 26. in princ. & §. 1. Avendan. de exequend. mand. lib. 1. cap. 1. num. 1. & cap. 10. Avil. pratorum. cap. 1.

Et ea videtur ratio, quia creare magistratus, est à illis conferre jurisdictionem, sive potestatem juris ministrandi: & cum jurisdictionis sit in solo Principe tamquam in fonte, juxta c. in apibus 7. q. 1. à Principe tamquam è fonte potest solum emanare in alios, non ab alio, aut aliunde, ut post Alexan. Bald.

& Thom. Grammat. voto 28. Felin. Soar. & alios notavit Vaz Lusitanus de emphyt. q. 8. numero 21. vers. Et stat ratio.

3 Hinc est, quod tabellionum creatio ad solum Regem pertinet, & numeratur inter jura Regalia, d. Ordin. §. 1. & alius inferior eos non potest creare, Ordin. lib. 2. tit. 45. §. 25. facit cap. cum P. tabellio. ubi Innocentius, Abb. & alij, de fide instrum. Ias. in l. Barbarius, num. 48. D. de officio prator.

Hinc etiam intellige, quod creare Capitaneos, & Duces belli, pertinet ad solum Principem, quia illis tribuit jus militare in milites, ut super eis illud possint exercere, ut in l. 2. §. 10. D. de origine jur. notat Innocent. & Ias. ubi supra. Et vide Capicium decis. 7. per totam. Marcum Anton. Peregrinum de jure ffici libro 1. titulo 1. §. 14. & in reg. da fazenda. cap. 237. ibi, Almirantado, & inferius dicemus.

DECISIO XLIV.

An Princeps possit cogere vasallos ire ad bellum, circa Ordin. lib. 5. tit. 96. & 97.

S U M M Æ.

1. Vasalli, alij sunt ratione feudi, alij ratione jurisdictionis.
Vasalli ratione feudi tenentur sequi dominum ad bellum, propriis etiam sumptibus, dummodo fructus feudi sufficiant ad expensas itineris. Ibidem & num. 4.
2. Vasalli ratione jurisdictionis non tenentur propriis sumptibus dominum comitari ad bellum, nisi subsit timor subitus invasa patria, vel Rex non habuerit facultates, ex quibus possit satisfacere. Ibidem & num. 5. & 9.
Clerici utrum hoc casu succurrere teneantur. remissive. Ibidem.
3. Cogere vasallos ad bellum, est jus Regale, & soli Regi competit, non autem dominis inferioribus, nisi id eis specialiter concedatur. & num. 10.
4. Vasalli qui habent bona Regis quoad utile dominiū, tenentur Regem comitari propriis sumptibus in publica expeditione, alias amittunt feuda.
Quod procedit, etiam si Rex extra Regnum bellum gerat, dummodo tamen fructus feudi sufficiant ad expensas itineris. Ibidem.
5. Vasalli qui nulla bona habent a Rege, sed tantum ei subsunt ratione jurisdictionis & protectionis, invitati non sunt cogendi ad bellum ire.
6. Militia est publicum munus, à quo nemo liberatur, nisi specialiter sit exemptus.
7. Rex potest ex populo sibi subjectis eligere tyrones bello idoneos, ut militent, dummodo eis stipendium solvat.
Rex non potest cogere civitates, ut hujusmodi tyrones suis propriis sumptibus ad bellum mittant. Ibidem.
8. Hoc intelligendum est non solum de vasallis immediatis, sed etiam de mediatis, scilicet Ducum, & aliorum dominorum.
9. Pro defensione patria omnes tenentur ire ad bellum, dummodo eis stipendium de publico solvatur: secus si opes publicæ ad hoc non sufficiant.
10. Domini terrarum non possunt cogere vasallos ad

bellum, nec etiam nova vestigia imponere.

11. Rex bellum gerens pro defensione terra noviter acquisita potest cogere subditos ad succurrendum ei, præsertim ubi terra est illi contigua.
12. Rex potest in defectu bonorum suorum cogere subditos ad mutuandam sibi pecuniam, quam tamen postea tenetur restituere. Ibidem.
Clerici utrum possint cogi ad hoc. remissive. Ibidem.
13. Rex an possit in consulto Papa, Cruces, Calices, & alia bona Ecclesiastica capere, dummodo tempore pacis restituat. remissive.
14. Bellum quod dicatur justum, & quot ad hoc requirantur. remissive.
15. Bellum contra Turcas, Mauros, & reliquos nominis Christiani hostes justum est.
16. Capta in bello justo, sunt capientium.
17. Idem dicendum est, si capiantur in expeditione, cum milites vocantur, seu castra moventur ad bellum.
Idem dicendum, etiam si bellum non paratur, si tamen res capta fuerint hostium, cum quibus nulla amicitia, nec fœdus sit: secus si tempore pacis capiantur. Ibidem.

ET præsupponimus quosdam esse vasallos ratione feudi, quosdam ratione jurisdictionis. c. 1. qualiter jurare debeat vasal. dom. fidelit. Dicendum igitur est vasallos ratione feudi teneri dominum sequi ad bellum, etiam propriis sumptibus, juxta cap. 1. de nova forma fidelit. & cap. de forma 22. q. 5. & vide Lucam de Penna l. 1. col. antepen. C. ne rustici ad illum obseq. lib. 11. & Afflict. in rub. qua sunt regal. a num. 75. & n. 92. lib. 3. feud. Andr. Sicul. conf. 11. colum. 2. post medium libr. 1. dummodo fructus feudi sufficiant ad expensas itineris, Bart. in l. Maria. §. fin. num. 5. D. de annuis legat. optimè Aviles prætorum, cap. 3. verbo, non levando, num. 2. p. 106. & vide omnino Lucam de Penna d. l. 1. colum. 5. & col. antepen. ad fin. Guido decis. 437. n. 6. & Gregor. Lopez in l. 17. tit. 18. part. 2. in gloss. deven. & Curt. Iun. cons. 137. à num. 9. Menchac. illustr. 99. cap. 1. num. 9.

Sed alij minimè tenentur sequi dominum propriis expensis. Bald. in cap. cum ex officiis, num. 1. in fin. de præscript. Panormitan. cap. sicut. O 2. numero 19. de jurejurand. Sylvestr. verb. bellum. O 1. numero 6. quæst. 5. & vide omnino Boërium, dec. 303. num. 9.

Limita nisi subsit subitus timor invadendæ patriæ; tunc enim omnes tenentur succurrere, secundum supra allegatos; & utrum etiam clerici teneantur, vide Ias. in l. placeat. nu. 16. C. de sacrosanct. Ecclesiis. Greg. Lopez in l. fin. tit. 20. partit. 2. in gloss. fin. vel quando non habet Rex facultates, ex quibus possit satisfacere; nam tunc omnes tenentur ire suis sumptibus, vel contribuere, cap. omni tempore, & cap. si nulla 23. quæst. 8. Panormitanus ubi supra, in fin. Sylvestr. verbo, bellum. O 1. num. 7. in undecima conclus. pulchrè Greg. Lopez in l. 17. tit. 18. p. 2. in gloss. deven. quem etiam vide in l. 7. tit. 19. part. 2. in gloss. a los suos. Avil. prætor. pag. 295. in gloss. sacar la gente. & omnino Lucam de Penna in l. 2. colum. 5. in 2. quæst. ne rustici ad illum obsequium. libro 11.

Domini autem inferiores nullo modo possunt cogere

cog
quia
reg
tunt
unic
Soci
4 C
quo
Reg
sequ
pro
da.
nam
obli
9.3
rusti
feud
Rex
And
de q
n.7.
jur.
sacar
justi
sunt
da m
nem
& it
Luc
Avil
na r
5 A
ge
& u
juris
rare
de qu
colom
mita
exiga
hoc
cap.
d. l. 1
6 S
cū m
l. fin.
quo
emp
fat. t
nos
& 6
7 D
coge
mite
tūm
liten
gis a
D. de
Regu
de re
suos,
eis so
brice
cogi
9.2.

cogere vasallos ad bellum. Guido *consil.* 1. num. 13. quia id jus Regale est, *Ordin. lib. 2. tit. 26 §. 5. Peregrin. lib. 1. tit. 1. num. 14. & Regalia nulli competunt, nisi cui specialiter inveniuntur concessa, cap. unico. qua sint Regal. Menoch. conf. 65. n. 30. lib. 1. Socin. Junior. conf. 98. num. 15. lib. 3.*

4 Quidam sunt vasalli, qui habent bona Regis quoad utile dominium, directo remanente penes Regem; & hi propriis sumptibus tenentur Regem sequi in publica expeditione, id est, quæ suscipitur pro utilitate totius Reipublicæ, aliàs amittunt feudum. *c. 1. §. firmiter de prohibita feud. alienat. per Frider. nam & juramentum fidelitatis ad hoc videtur eos obligare. c. 1. de nova forma fidelit. cap. de forma. 22. q. 3. Optimè Luc. de Pen. in l. 1. colum. antepen. C. ne rusticani, & c. lib. 11. Afflict. n. 75. qua sint Regal. l. 3. feud. Menchaca illustr. questio. cap. 6. num. 4. etiam si Rex extra regnum bellum gerat, ut optimè probat Andreas Sicul. *conf. 1. 1. colum. 2. post medium libr. 1. de quo vide omnino Curt. Iun. tract. feud. 4. part. n. 7. pag. 309. Panormit. in d. cap. sicut. O. 1. de jurejur. numer. 19. & Aviles ubi supra, cap. 10. versicul. facit. pag. 295. dum tamen fructus sufficiant ad hujusmodi onera: nam pro quantitate feudi servitia sunt præstanda, cap. unico ad fin. de allodiis. aliàs feuda magis essent oneri, quàm honori, contra rationem l. Mediterranea. Cod. de amon. & tribat. lib. 10. & ita Bart. in l. Navia. §. fin. n. 5. C. de annuis legat. Lucas de Pen. in d. l. 1. col. antepenult. post medium, Avil. prator. cap. 3. verb. non levando, num. 2. pagina 106.**

5 Alij autem vasalli, qui nulla habent bona à Rege, sed ea quæ possident sua sunt quoad directum & utile dominium, & tantum subsunt Regi quoad jurisdictionem & protectionem. *cap. 1. qualiter jurare debeat vasallus. notatur in l. bene à Zenone. Cod. de quadriennij prescript. & in l. 2. Cod. in quibus causis colon. lib. 11. hi inviti non sunt cogendi Regem comitari ad bellum, arg. l. unic. Cod. ne oper. a collator. exigant. lib. 10. & quia cum vasalli ratione feudi ad hoc teneantur, secus videtur in alijs. Innocent. in cap. sicut. O. 2. num. 2. de jurejur. Lucas de Pen. in d. l. 1. colum. 5. in principio.*

6 Sed in contrarium facit, quia militia est publicum munus. *l. quod evitandi. C. de condit. ob turp. caus. l. fin. post principium. D. de muneribus & honoribus. à quo nemo liberatur, nisi specialiter inveniatur exemptus, l. sed & reprobari. in fin. principij. D. de excusat. tutor. & l. 2. Cod. de silentiariis, libro 12. & apud nos videtur probare Ordin. libro 2. tit. 26. §. 5. & 6.*

7 Dicendum tamen est, quòd Princeps non potest cogere hujusmodi vasallos, ut necessariò eum comitentur ad bellum, *Ordin. lib. 5. tit. 96. sed tantum poterit ex iis eligere tyrones idoneos, ut militent, & bella gerant. l. pro tyronibus, Cod. de privilegijs domus Augustæ lib. 11. & l. fin. versicul. tyronum. D. de muneribus, & honoribus. & quòd legitur lib. 1. Regum, cap. 4. in fin. quiniò, ut ait Vegetius lib. 1. de re militar. cap. 27. (utilius constat erudire armis suos, quàm alienos mercede conducere) dummodo eis solvatur stipendium ex publico. *l. fin. Cod. de fabricensibus. lib. 11. Guid. singul. 226. & quia nemo cogitur proprijs stipendijs militare. c. charitatem 12. q. 2. cap. cum ex officiis de prescript. & ibi notat Bald.**

n. 1. quiniò nec poterit cogere civitates, ut proprijs sumptibus hos tyrones vel milites mittant, quia hujusmodi onus nullibi videtur impositum, & quia hoc modo ad novas collectas & indebita munera gravarentur, contra text. in *Authent. ut nulli judicium, post princip. collat. 9. & authent. ut judices sine quoquo suffragio. §. illud ad fin. collat. 2. & ita resolvit Luc. de Pen. in d. l. 1. colum. pen. & fin. Chassan in consuetud. Burgundia. rubr. 1. §. 4. num. 11. Menchac. illustr. qu. cap. 6. num. 4.*

8 Quod non solum est intelligendum de vasallis immediatis Regi, sed etiam de mediatis, scilicet vasallis Ducum, vel aliorum dominorum: in prædictis enim omnia supra resoluta locum habent, quia semper potestas Regia videtur excepta. *cap. 1. §. fin. de prohib. feud. alienat. per Frider. & ita omnes tenentur Regi obedire.*

9 Prædictis autem duo notabilia addenda sunt. Primò quòd si patria invaditur ab hostibus, tunc omnes tenentur ire ad bellum pro defensione patriæ, arg. *l. minimè D. de religiosis. & est text. in c. igitur 23. q. 8. & resolvit Panormitan. in d. cap. sicut. num. 19. Sylvest. verbo, bellum. O. 1. num. 6. q. 3. & eleganter Lucas de Pen. in d. l. 1. d. col. 5. & seq. & post eum Mathæus de Afflict. in rub. tit. qua sint Regal. à numero 75. lib. 3. feudorum. Avil. prator. cap. 10. verbo, facit. nu. 1. pag. 295. quòd sanè intelligendum est, quòd eis debeat solvi stipendium de publico, juxta *l. fin. C. de fabricens. l. 11. nisi opes publicæ ad hoc non sufficiant: nam tunc suis sumptibus tenebuntur militare, ut resolvit Panormit. ubi supra, & Lucas in d. l. 1. col. 7. ad fin. nec tunc Ecclesiæ excusantur. Bart. in l. nullus A. 2. C. de cursu publ. & angar. l. 12. Contrarium tenet Ias. per illum text. l. placet n. 16. C. de sacrosanctis Ecclesijs, de quò vide omnino Panormit. cap. non minus, num. 20. de immunitat. Ecclesiarum. & Gregor. Lopez in l. fin. tit. 2. part. 2. in gloss. fin. Sed probabilius est, quòd numquam milites cogantur proprijs stipendijs militare, satis enim est, quòd periculo mortis propriam exponant personam. Lucas de Pen. in l. Originarios, ad fin. Cod. de agricol. & censit. libro 11. Afflict. d. rubrica, num. 84. Gregor. Lopez in l. 17. tit. 18. part. 2. in gloss. de ven.**

10 Secundò addendum est, dominos terrarum non posse cogere vasallos, ut eos comitentur ad bellum: nam ad solius Regis auctoritatem & potestatem spectat armorum usus, & congregatio militum. *l. unic. Cod. ut armorum usus, l. 11. ubi Lucas de Pen. col. 3. post medium dicit, quòd hæc facientes incidunt in poenam l. Tul. Majest. quia offendunt Regiam Majestatem, usurpando quòs est solius Regis: nec sufficit sola scientia, & patientia Principis, sed expressum & speciale mandatum requiritur, ut tradit Isernia cap. 1. numer. 7. versicul. hic finitur lex. Carol. in consuetud. Paris. Paragrapho 1. gloss. 6. numero 13. & quia hi domini non possunt nova vectigalia imponere. *l. 1. C. vectigal. nov. imponer. non posse. Ordin. libr. 2. tit. 45. §. 34. not. Socin. Jun. consil. 98. ex num. 15. lib. 3. ergo à fortiori, nec cogere ut personaliter eant ad bellum, quia personæ rebus sunt digniores, cap. precipimus 12. quest. 1. omnia enim gratia hominum sunt inducta, l. in pecudum D. de usur. Nec vita hominis æstimari potest. l. pen. §. fin. D. de donat. & quia hujusmodi coactio pertinet ad**

ad jus Regale, cap. unico, qua sint Regal. Ordin. lib. 2. tit. 26. §. 5. & Regalia nulli competunt, nisi specialiter inveniatur concessa, d. cap. unic. & ita Lucas de Pen. in d. l. 1. col. 5. in princ. unde & illa jura Regalia, quæ huic juri æquiparantur, per Ordin. d. l. 2. tit. 26. §. 5. non competunt dominis terrarum, Guido. conf. 13. n. 13. Et iis omnibus adde Ordin. lib. 2. tit. 35. §. 4. Costan. de successione regni pag. 43.

11 Et an si Rex moveat bellum pro defensione aliqujus terræ noviter acquisitæ, possit cogere subditos ad succurrendum ei, præsertim ubi terra ipsa est illis contigua? Dic quod sic. Guilhel. in cap. Rainutius verbo, uxorem, in 4. decis. num. 10. ubi alios citat.

12 Et an Rex pro facienda guerra in defectum bonorum suorum, & in subsidium, possit cogere subditos ad sibi mutuandam pecuniam, dicit Cynus quod sic in l. neminem. C. de sacrosanct. Eccles. Guido decis. 451. in fin. sequitur Guilhelm. ubi supra, n. 11. dicunt tamen; quod Rex tenetur eam pecuniam postea restituere. Et an clerici possint cogi ad hoc? vide ibi remissivè.

13 Et an possit Rex, inconsulto Papa, Cruces, Calices, & alia bona Ecclesiastica capere, dummodo tempore pacis restituat, vide Cynum in l. neminem. C. de sacrosanct. Eccles. Afflict. in rub. qua sint Regal. n. 92.

14 Quod autem dicatur justum bellum, & quot ad hoc requirantur, vide eleganter Andr. de Isernia c. 1. à n. 5. hic finitur lex, deinde consuetudines Regni incipiunt. Luc. de Pen. l. unic. col. 4. & seq. C. ut armorum usus. lib. 11. quem etiam vide in d. l. 1. col. 1. ad medium, & seq. C. ne rusticani. lib. 11. Navarr. in rub. de judiciis à n. 104. Victoriā in relect. de jur. belli. Et vide Chronicam Regis hujus Regni Edoardi. c. 20. ubi elegantissima verba invenies circa hanc materiā.

15 Et dicendum est, bellum quod Christiani gerimus contra Saracenos, sive hi Turcæ, sive Mauri sint, justum esse ex D. Thom. 2. 2. q. 10. art. 3. & 8. Castro de justa heret. punit. cap. 14. Covarr. in reg. peccatum 2. p. §. 3. & 10. de reg. jur. in 6. Gamm. dec. 335. n. 1. hostes enim sunt nominis Christiani, & idē adversus illos publicè bellum populus Christianus decrevit l. hostes. D. de captiv. & postlimin. revers.

16 Ex quo sequitur, quod ea quæ in bello capta sunt, fiunt capientium jure optimo. l. ex hoc jure, ubi notatur. D. de justit. & jur. §. servi autem instit. de jure personarum l. postliminij. §. in pace. l. in bello. §. 1. l. postliminij, d. l. hostes. §. fin. l. si quid bello. & per totum ferè titulum D. de captiv. & postlim. revers.

17 Nec tantum ea quæ in bello capta sunt, sed etiam circa bellum, puta cum milites evocantur, aut conducuntur, commeatus parantur, castra moventur, & similia fiunt, bonus text. in d. l. postliminij. vers. scilicet. nam quod bello; sed etsi bellum non pararetur, sed ea gens esset, cum qua nec hospitium, nec amicitiam, nec foedus amicitiae causa factum haberemus, etiam si ab illis ad nos aliquid pervenit, nostrum fit, & liber homo ex ipsis à nobis captus, fit capientium servus, text. singularis in d. l. postliminij. §. in pace. secus esset, si in pace vel tempore induciarum caperentur, dict. l. postliminij, §. induciae, & l. non dubito. D. eodem. tit. facit d. l. in bello. §. item in pace. D. eodem. Unde ab his, cum quibus amicitiae foedus percussum est, aut treugæ pactæ sunt, non jure capitur, d. l. non dubito. ubi gloss. 1. & inferius dicemus.

DECISIO XLV.

De auctoritate cudendi monetam, & an Princeps illam mutare possit?

SUMMA.

1. Jus cudendi monetam Regale est, & ad Principem pertinet.
Moneta facta sine auctoritate Principis, dicitur falsa & adulterina. Ibid.
2. Moneta ut sit proba & legitima, tria continere debet.
3. Princeps an possit deducere expensas factas in fabricanda moneta, ita ut id, quod fuerit deductum, minus valeat in pondere.
4. Princeps, qui cogit currere monetam reprobam, & qua non habet requisita necessaria, peccat mortaliter, & tenetur ad restitutionem.
5. Princeps non potest ad libitum mutare monetam.
6. Limitatur hoc, nisi populus consentiat.
7. Limitatur etiam, nisi adsit justa causa, & publica necessitas.
8. Princeps, ex urgente necessitate, potest expendere monetam vilissima materia, pro aurea & argentea; dummodo tamen cessante necessitate fiat revocatio, & restitutio justa estimationis, illis apud quos pecunia illa vilis fuerit inventa.
Princeps potest augere, vel diminuere valorem pecunie ultra pondus, dummodo sit in utilitatem Reipublicæ. Ibid.

Jus cudendi monetam ad Principem pertinet, & ius Regale est, cap. 1. ubi DD. qua sint Regal. Ordin. libro 2. tit. 26. §. 2. Covarruv. in lib. numismatum, cap. 8. numer. 1. & moneta, quæ non fuerit auctoritate Regis facta, falsa & adulterina est. l. 1. C. de fals. monet. Ordin. libro 5. tit. 12. ibi, que não he feita por mandado do Rey. & §. ultim. Covarruv. ubi supra, dict. num. 1. vers. quod aded verum est.

An autem Princeps possit pecunie valorem mutare? in facto contingit, ad cujus quæstionis resolutionem præmittendum est; Quod moneta, ut sit proba & legitima, tria continere debet, scilicet materiam, publicam formam, & legitimum pondus, ut colligitur ex cap. quanto de jurejur. & ibi notat Gloss. verbo, patri, & Bald. ibi. num. 4. explicat, quod requiratur materia, ut si sit moneta aurea, ex auro sit confecta, si argentea, ex argento, non ære contaminata. Item requiritur forma publica ad auctoritatem, & valorem, quia post formam non attenditur substantia, sed forma illa designans quantitatem. l. 1. D. de contrahenda empt. Requiritur etiam legitimum pondus, d. cap. quanto. & l. 1. C. de veteris numismat. potest. lib. 11. & quod tantum valeat in formā, quantum in materia, ita, ut si ea forma redigatur in materiam, habeat tantum pondus, quantum valebat in forma, ita colligitur ex mente l. 1. D. de contrahenda emptione. & ibi Gloss. verb. præbet. Afflict. lib. 3. constitutionum, rubr. 4. in princ. num. 5. & alij adducti per Tiraq. lib. 1. retract. §. 1. gloss. 20. num. 13.

Adeo

3. Ad eò quidem, ut nec publica expensã deduci debeat, nam ea publicis expensis Reipublicæ fieri debet, nec debet deduci de moneta, sed ipsa moneta debet tantum pendere, quantum valeret, & penderet materia eiusdem quantitatis, ut videtur probare planè text. in l. 1. C. de ponderatoribus & auri illatione. lib. 10. tenet Bart. in l. fin. C. de veteris numismat. potest. lib. 11. & in l. Paulus. col. 2. D. de solutionibus. & est communis opinio secundum Curt. Iun. in l. 2. §. mutui datio. num. 12. D. si cert. petat. Sed verius est, quòd debet tantum valere, quantum materia, deducta expensã publica, quæ fit in ea cudenda: nec enim reperitur iure cautum, quòd Princeps teneatur propriis expensis eam cudere. & ita Innoc. in cap. quanto. de iurejur. & ibi Panormit. numero 11. Afflict. lib. 3. constitut. rubr. 4. in princ. num. 5. & decis. 90. num. 4. & alij adducti per Covarruv. in tract. numismatum. c. 7. in princ. n. 5. & Gabr. in 4. dist. 15. quest. 9. colum. 3. post principium.
4. Si autem hæc tria non confineat, pecunia debet reprobari, & Princeps, qui cogit eam currere, peccat mortaliter, ut colligitur ex d. cap. quanto. nam tollit illud, quod ex natura rei debebatur Reipublicæ, & sic quasi auferens alienum, tenetur ad restitutionem Gabriel. in 4. distinct. 15. q. 9. col. 5. post princip.
5. Unde Divus Thomas tractat. de regimine Principum. lib. 2. c. 13. admonet Principes, ne numismata pro libidine propria mutant, & sic explicandus est Boër. d. c. 32. n. 6. dum scribit posse Principem absque consensu populi mutare monetam; nam est intelligendus, modò fiat ex iusta causa, vel absque populi præiudicio, ut tradit Covarruv. tract. numismatum. cap. 7. in princ. num. 6. post medium.
6. Habet tamen hæc conclusio duas limitationes. Prima est, nisi populus consentiat; nam cum agitur de illius favore, seu præiudicio, ex illius consensu justificabitur, argum. l. pen. C. de pact. & ita colligitur ex d. cap. quanto. & ibi Innocent. & DD Hostiens. tit. de usib. §. ex quibus. quia autem populus est innumeralis, debent eligi decuriones, qui nomine populorum assistant, arg. Auth. de defensor. civit. §. interrim. collat. 3. vel etiam viri prudentiores, qui nomine civitatum assistant. argum. l. unic. D. quod cuiusque univers. nomine & l. cum navarchorum. C. de navicul. lib. 11. & ita Innocent. & Bald. num. 1. d. cap. quanto. licet Panormit. ibi. num. 12. teneat omnes debere consentire, cum de singulorum agatur præiudicio. Gabriel. in 4. dist. 15. q. 9. colum. pen. ad medium.
7. Secunda limitatio est, nisi adhit iusta causa, nam hæc nunquam videtur exclusã, arg. l. si hominem D. mandati. quæ iusta causa duobus modis verificari potest, scilicet, quando adest necessitas publica, cui populus teneatur subvenire; vel etiam, quando hoc fit ob utilitatem Reipublicæ, Gabriel. in 4. dist. 15. q. 9. col. 3. ad fin. Unde concludit Innocent. & Panormit. n. 12. d. cap. quanto. quòd si Princeps indigeat, & populus huic necessitati teneatur subvenire, tunc etiam absque consensu populi, potest Princeps absque expensis, aliquid modicum deducere ex materia monetæ, ut ex illo lucro subveniat necessitati suæ, cui populus tenebatur succurrere; tunc enim id licitum erit, ut sic populus minus se sentiat gravari. & subscribit Covarruv. tract. numismatum. cap. 7. in princ. & vide omnino Gabriel. in 4. d. dist. 15. quest. 9. colum. pen. post principium.

Quinimò tanta potest esse necessitas publica, ut 8 Princeps monetam ex vilissima materia pro aurea & argentea expendat, dummodo postquam ea necessitas cessaverit, fiat revocatio illius pecuniæ, & fiat restitutio iustæ æstimationis illis, apud quos illa vilis pecunia reperiatur, Andr. de Isern. cap. 1. num. 24. quæ sint Regalia. & ibi Afflict. verbo. moneta num. 9. & vide Gabr. in 4. d. dist. 15. quest. 9. col. pen. post medium. Similiter potest augeri valor pecuniæ ultra pondus, quando hoc fit in utilitatem totius Reipublicæ, ne scilicet asportetur pecunia à Regno; nam interest Reipublicæ pecuniis abundare. Cum igitur hæc augmentatio fiat in favorem Reipublicæ, iusta erit constitutio, & ita Pinel. in rubr. C. de rescindenda vendit. 1. part. cap. 3. numer. 8. pag. 19 & Covarruv. tract. numismatum. d. cap. 7. in princ. num. 5. ad fin. & eadem ratione si Respublica pecuniis indigeat, potest augeri valor pecuniæ aliorum Regnorum, ut hac veluti esca, pecuniæ aliorum regnorum deportentur in hoc, ut sic Respublica abundet pecuniis. Et vide de materia Morlam. quest. 24. fol. 158. Gigantem de crimine læsæ Majestatis. quest. 62. fol. 109.

DECISIO XLVI.

Circa mare, & an portus maris sit jus Regale?

SUMMÆ.

1. Mare dicitur esse de territorio illius civitatis vel loci, cui magis appropinquat. Fines, & termini etiam in mari reperiuntur, & assignantur. Ibid.
2. Mare designatur per terram propinquam, cui mare magis adjacet, & sub qua distinguitur. Mare attribuitur terra circumstanti, & ille qui est in mari, quod regitur per civitatem maritimam, non dicitur esse extra territorium, seu districtum ipsius civitatis.
3. Delinquens in mari propinquo alicui civitati, in ea debet puniri: quod ita iudicatum fuisse Pyffis, dicit Angel.
4. Maris proprietas nullius est, usus verò illius omnibus communis est: quoad protectionem tamen, & jurisdictionem, est Regis. Piscari in mari, prohiberi non potest. Ibid.
5. In mari utrùm possit poni vectigal. remissivè.
6. Portus maris inter Regalia computantur: de jure tamen communi, ad usum communem omnibus patent. Verbum, Portus, in cap. quæ sint Regal. in quo sensu, & quomodo sit intelligendum Ibid. Supradicta conducunt valde ad intellectum Ord. lib. 2. tit. 26. §. 9. Ibid.
7. Ad oneranda, seu exoneranda navigia in portu, licentia Principis regulariter non est necessaria, nisi extet expressa Principis prohibitio: quæ tamen non est extendenda ad ea, quæ subditis inferunt, vel extrahunt ad suos usus, vel ad se sustentandos.

Mare, seu pars maris dicitur esse de territorio illius civitatis, vel loci, cui magis appropinquat.

1 quat. ita gloss. illa notabilis *verb. territorio. in capit. ubi periculum. §. Porro de electione. lib. 6.* quam gloss. probant DD. ubi Bald. & alij, quos citat, & sequitur Soares *allegat. 17. colum. 1.* ubi dicit cum Baldo, quod fines reperiuntur in mari, & termini etiam assignantur in mari. Bald. *in l. pen. C. de institut. & substitut. & in rubr. D. de rerum division. col. 3.* sequitur Avendan. *de exequend. mandat. cap. 4. colum. 6. versic. sequitur ex hoc.*

2 Et designatur mare per terram propinquam cui mare magis adjacet, & sub qua distringi consuevit, ut in *Auth. ut omnes obed. judic. §. 1.* & Bald. *in l. 1. colum. 2. Cod. de sententiis ex brevic. recitand.* inquit, quod ille qui est in mari, quod regitur per civitatem maritimam, ut Genua, & Venetia, non dicitur esse extra districtum: & quod mare attribuitur terræ circumstanti, probat text. juncta gloss. *verbo, circumpositis, in cap. licet de feriis, & in l. insula. D. de judiciis,* prout ponderat Soares *ubi supra, colum. 2.*

3 Unde Ang. de Perusio inquit *in d. l. insula.* fuisse decisum Pytis, & bene, quod de delicto commissio in mari propinquo eorum portui & civitati, debeat delinquens ibi puniri, quia pars illa maris intelligebatur subjacere civitati Pyfarum, quoad jurisdictionem, quod procedit secundum eum, etiam si illa particula, seu regio maris esset valde remota ab ipsa civitate, si tamen nulli alij esset propinquior, & pro his *allegat Soar. text. in l. unic. C. de classis. libr. 11.* (quæ lex non est alibi secundum Bart.) citat etiam Ang. *notanter in l. sane. D. de injuriis. Bart. in l. Casar. D. de publican. & vide Cæpol. de servit. tit. de Mari.*

4 Maris proprietates nullius est, usus vero omnibus communis est, sed quoad protectionem & jurisdictionem est Cæsaris, vel Regis. Gloss. & Bald. *in l. quedam. D. de rer. divisione.* quod etiam aliis argumentis probat Soar. *d. allegat. 17.* idem non potest prohiberi alicui, ne piscetur ante ædes alterius in mari. *l. injuriarum actio. §. fin. D. de injur. l. 1. §. si quis in mari. D. ne quid in loco public. Soar. ubi supra.*

5 Et an in mari possit poni vectigal? vide Octavianum *decif. 155.*

6 Et maris portus, inter Regalia computantur, *Ordin. libr. 2. tit. 26. §. 9.* licet de jure communi ad usum communem hominum cedant. *text. in l. nemo. in fin. D. de rerum divis. & in §. nemo. institut. cod. tit.* Soares *ubi supra.* & idem ad text. *in d. cap. 1. qua sint Regal. in feudis, verbo, Portus,* respondet, esse intelligendum, portus, hoc est redditus, qui provenit ex his, quæ in portum, vel ex portu vehuntur, ut exponit Andr. de Ifernina *in d. cap. 1. verbo, Portus.* hæc enim sunt Regalia, non tamen ipse portus, nec eius usus, cum sit omnibus communis, ut inquit Soares *per dict. l. nemo. & l. inter publica. D. de verborum significat. allegat quod leges dicunt in ripis licere omnibus, cum suis mercantiis naves ibi alligare, easque in portu reponere. §. riparum. institut. de rerum divis. & in l. riparum. D. cod. tit. ibi, onus aliquod in eis reponere. quæ multum faciunt ad expositionem dict. Ordin. d. §. 9. verb. portus.* ubi tamen non omnis portus habetur pro Regali, sed illi tantum in quibus navigia solent applicare, & anchoras jacere, ibi, *costumão anchorar.*

7 Et adde, quod ad onerandum, seu exonerandum naves in portu, in dubio non est necessaria licentia Principis, ut bene defendit Soares *ubi supra, vers. sed*

licet. quod tamen sentit procedere, nisi extet expressa Principis prohibitio: sed tamen subdit illam non esse extendendam ad ea, quæ subditi inferrent vel extraherent ad suos tantum usus, & se sustentandos, ut dicit esse casum, & ibi Bart. in l. cetera. D. de legat. 1. §. sed & si quis. & facit l. universi. C. d. vectigal. & commiss. & vide Peregr. lib. 1. tit. 1. n. 17. ultra Angel. in §. & quidem. instit. de rerum divis. Doct. ubi Lucas de Pen. in l. uni. C. de classis. libr. 11. Angel. Paul. & alij in l. insula. D. de judiciis. Gerard. sing. 15. Felin. in cap. Rodolphus. de rescript.

DECISIO XLVII.

Quo jure Reges hujus Regni prohibeant commercia in provinciis ultra mare conquestæ ipsius Regni?

SUMMÆ.

1. Summi Pontifices Regibus hujus Regni concesserunt conquestas provinciarum infidelium ultra mare.
Summus Pontifex habet supremam potestatem in prohibendo & concedendo commercium cum infidelibus; imò & jus debellandi. Ibid.
2. Prohibitio commercij venit in consequentiam concessionis juris debellandi.
Concessa debellatione, ea omnia videntur concessa, cum quibus debellatio facilius expediri possit. Ibid.
3. Reges hujus Regni possunt facere leges prohibitivas commercij in locis conquestæ, illis per summos Pontifices assignatæ.
Si alicui committitur arbitrium, ut statuat super aliqua re, in consequentiam censetur ei concessum, ut possit statuta facere cum panarum impositione super conservatione rei concessæ. Ibid.
4. Reges hujus Regni possunt licite prohibere commercia in provinciis ab illis occupatis, & etiam in occupandis, in quibus jus habent acquirendi eas.
Aves, & alia, quorum ferarum natura est, efficiuntur primo occupantis; secus, si capiantur in loco, in quo alius habeat jus piscandi, seu venandi. Ibid.
5. In archivo publico hujus Regni est bulla, per quam Summus Pontifex concessit Ordini IESV Christi omne spirituale, omnium Insularum, & terra Guinea, a promontorio do Bariador & Nam ad meridiem usque, & alia.
6. In predicto archivo est etiam concordia inter Reges hujus Regni & Castella, super navigatione, & insulis.

Summi Pontifices, Regibus hujus Regni concesserunt conquestas provinciarum infidelium ultra mare: quod fieri à Papa potest, habet namque supremam potestatem in prohibendo & concedendo commercium cum infidelibus, *cap. quod olim. cap. ita quorundam. cap. ad liberandum, de Iudæis, tradunt Cardinalis, & Panormitan, in cap. post miserabilem. de usuris, & in cap. per venerabilem. qui filij sint legitimi & in cap. gaudemus. de divor. in cap. licet ex suscepto. de foro competent.*

imò & etiam infideles debellandi. Innoc. & Hostienf. in cap. quod super iis, de voto. & ibi Cardin. & Panorm. facit Extravag. multa. de Iudeis, & Extravag. 2. e. iisdem titul. Ioannis XXII. tradit sanctus Archiepiscopus Florentinus in summ. 3. p. tit. 24. c. 104.

2. Prohibitio autem commercij venit in consequentiam concessionis juris debellandi, est enim res magni præjudicij debellationi, deferre merita illis, cum quibus bellum habemus. d. Extravag. multa. & d. cap. quod olim. ubi notat Panormitan. & sic concessa debellatione, videntur ea omnia concessa, quibus utilius & facilius expediri talis debellatio potest. gloss. in c. solet. de sentent. excommunic. in 6. ubi Ioan. Andreas & Dominic. facit l. 1. §. fin. D. si usus fruct. pet.

3. Et cum talis conquista sit concessa Regibus hujus Regni per summos Pontifices, possunt Reges illius super illa leges facere prohibitivas commercij. cap. translata. de constitut. Alexand. ad Bartol. in l. si convenerit. §. si nuda. D. de pignorat. act. facit doctrina singularis Bartol. in l. Ambitiosa. D. de decret. ab Ordinibus faciend. ubi ait, quòd si alicui committitur arbitrium, ut statuat super aliqua re, in consequentiam censetur ei concessum, quòd possit facere statuta cum poenarum impositione super conservatione rei concessæ, sequitur Paul. in l. 1. §. hujus studij. D. de justit. & jur. facit Ordinat. lib. 5. tit. 112. & videndus est omnino Marcardus in tract. de Iudeis. l. p. c. 14. vol. 14. tractatum.

4. Et quòd commercium licitè prohibeatur, patet, quia hæ provinciæ ultra mare fuerunt concessæ Regi occupanti, ac idè certum est, bona jam occupata sua esse, & in occupandis jus sibi esse acquirendi, & donandi illa, & prohibendi cui voluerit. Bart. in tract. de insul. §. nullius. facit, quia aves, & alia jure gentium nostra efficiuntur. l. 1. D. de acquirendo rerum dominio. & si tamen quis habet jus venandi, vel piscandi in certo loco, & alius ibi animalia & pisces capiat, non efficiuntur sua, sed illius, cui competeat jus venandi. l. Divus. & ibi Bartol. D. de servitut. rustic. & l. 2. D. de acquir. rerum dominio. §. serva. institut. de rerum divisione. Cæpol. tract. de servit. cap. de aucupatione. quem vide.

5. Vidimus autem in archivio publico hujus Regni Bullam, per quam Summus Pontifex, outorgou a Orden de Christo todo espiritual de todas as Ilhas & terra de Guinee des o Cabo de Boriador, & de Nam a te o meo dia, & maes: & das Indias, acquirido, & por acquirir; & que o descobrimento, & conquista destas partes não possa fazer se não os Reys de Portugal.

6. Et vidimus etiam concordiam, antre os Reys de Portugal, & Castella sobre a navegação, & Ilhas por autoridade Apostolica, com declaração que a spiritualidade, & jurisdicção ordinaria pertenceffe somente a Orden de Christo nos lugares, & portos dos Cabos de Poriador, & Nam, & todo Guinee.

Et secundum hanc concordiam pronuntiatum fuit in favorem procuratoris Regij Regni nostri Lusitanæ, in Consilio Regali Regni Castellæ, in lite inter prædictum Procuratorem, & Ferdinandum Alvarez, & Antonium Gomez, & ex altera parte Petrum Fernandez, do Cabo Verde, & Ferdinandum Ximenes ex civitate de Cadis, qui fuerunt ad litem vocati, & fiscalem Regis Castellæ, loup Cabedo Pars II.

anno 1573. cujus sententiæ tenor transcriptus est in lib. 6. Senatus Supplicationis fol. 52. qui est casus notabilis.

DECISIO XLVIII.

Ambar in littore maris inventum, utrum ad Regem pertineat?

SUMMÆ.

1. Quæ in littore maris inveniuntur, efficiuntur inventoris primò occupantis.
2. Inventa in littore maris non connumerantur inter bona Regalia.
3. Tributæ quæ in foralibus non reperiuntur expressa, non debentur.
4. Balena connumeratur inter pisces Regales & ad Regem pertinet.
5. Piscis, qui inter Regales connumeratur, si ab aliquo capiatur, non fit capientis, sed Regi applicatur.
6. Nostra sunt quæ ex animalibus nostris procreantur.
7. Augmentum censetur ipsiusmet natura, cujus est & alia portio. Accessorium sequitur naturam sui principalis. Ibidem.
8. Littora maris pertinent ad Regem.
9. Ambarum in littore maris inventum ad Regem non pertinet, nec ex illo quinta pars debetur Regi: atque ita sæpius fuit judicatum.
10. Hoc intelligitur in ambaro invento in littore maris ex Balena evomito: secus in ambaro quod extrahitur ex Balena in littore inventa.
11. Idem erit etiam si Balena inventa fuerit in littore provincia Minæ; quia littora omnia Guineæ ad Regem pertinent.

AMbar in littore maris inventum, quod ex Balena evomi experientia docuit, utrum ad Regem pertineat, tamquam jus aliquod Regale, quæstionis fuit?

Et non pertinere placuit; quia ea quæ in littore maris inveniuntur, & reperiuntur, primò occupantis, & inventoris efficiuntur. §. item lapilli. inst. de rerum divisione, quæ enim in nullius bonis sunt, occupanti conceduntur. l. 3. in principio. D. de acquirendo rerum dominio. Bart. & alij, præcipuè Ripa latè n. 34. in l. rem quæ nobis. D. de acquirend. possess.

Item ea quæ inveniuntur in littore maris, non connumerantur inter bona Regalia, ut patet ex Ord. lib. 2. tit. 26. & ex tit. quæ sint Regal. in usibus feudorum. ubi DD.

Item quia in foralibus non reperitur istud tributum impositum; ergo non debetur: quia tributa non debentur nisi expressa, ut est text. in l. fin. Cod. vectigal. nova instit. non posse. ubi Salicet. & facit notabilis Ord. lib. 2. tit. 27. in decisione primè casus.

Pro illa parte, quòd ad Regem pertineret, facit, quòd Balena est piscis Regalis, seu Regius ob insignem, & admirandam ejus magnitudinem, ad quod citabatur forale Citubalensis oppidi, Setnal vulgò, in cap. quod incipit, E foi mais assentado, ubi Balena inter præcellentes pisces enumeratur, ibi, se algua

algãa Balena, ou Baleato Cereia, Coza, ou Roas, ou Muzarãha, ou outro algum peçado grande, &c. facit item forale Regni Algarbij in hæc verba, Outro si fãd noſſas todas as Balenas & outros pexes reacs, que vierem a coſta, ou os tomarem, & matarem per qualquer maneira, os quaes não ſerão apropriados a nenhũa renda d'algũa Cidade, & o noſſo Almozarife os arrecadara peranos. At piſcis Regalis ad Regem pertinet jure Coronæ, juxta regimentum da fazenda. c. 94. ibi, Pexes reais.

5 Unde ſi ab aliquo horum piſcium aliquis capiatur, Regi applicatur; & ita olim contigit in oppido de Alboteira Algarbiorum, & in Inſula ſancti Michaelis; & in Africa in oppido de Arzila (quod tempore ſub ditione Luſitanorum erat) ubi petebatur quinta pars ambari reperti in littore, *com o pexe lançado a Coſta*, juxta d. c. 94. Unde id, quod eſt pars ipſius Balenæ, etiam ad Regem ſpectabit, arg. l. *qua de tota D de rei vendicat.*

6 Item quia noſtra ſiunt, quæ ex noſtris animalibus procreantur. *ſ. ea qua. inſtitur. de rerum diſiſion.* notat Angel. in *dict. ſ. item lapilli, eodem tit. ideoque patrem quis habet, eo jure quo habet & matrem.* Bart. in l. *ſi quis ex Pamphila. D. de legat. 2.*

7 Item quia augmentum cenſetur ejuſdem naturæ, cujus eſt alia portio, *letiam.* & ibi Bart. & DD. *Cod. de jure dotium. & in l. inter ſocerum. ſ. cum inter. D. de pact. dotalibus. l. ſi convenerit. ſ. ſi cum nuda. D. de pignoratitia actio. Ang. l. ſi ex toto. D. de legat. 1.* facit, quod acceſſorium naturam ſequitur principalis, vulgat. l. *ſi cum. ſ. qui injuriarum. D. ſi quis cautionibus.*

8 Nec dici poteſt, quod inventum in littore maris ad nullum pertinet, quia littora maris in Regno noſtro pertinent ad Regem (ſaltem de conſuetudine) ut alibi dicemus, unde & quæ in eis inveniuntur, ſecundum Ang. in d. *ſ. item lapilli, & d. cap. 94. in regimento da fazenda.*

9 Nihilominus pro priori opinione judicatum fuit, quod ambar in littore inventum apud Braſiles, non pertinebat ad Regem, nec ex illo quinta pars debebatur, in proceſſu do Procurador da Coroa, contra Miguel Gonçalvez do Braſil, da Ilha de Tamaraca, em Janeiro de 58. eſcriuão Luis de Neiva. Et ſic etiam judicatum fuit in alio ambaro invento in littore Citubaleniſis oppidi, in proceſſu do Procurador da Coroa, contra Franciſco Mendez, & Gil Mendez, de Soſnuat. em Janeiro de 58. Scriba eodem Neiva.

Item no feito de Dom Manoel. Maſcarenhas capião de Arzila, contra Simão Vaz ſobre embax, que achou na praia, eſcriuão Antonio de Neiva em Janeiro de 1544.

10 Hæc tamen procedunt in ambaro, quod in littore invenitur e Balena evomitum; diverſum videtur ſi in littore inveniatur Balena, ex qua inventores ambarum extrahant, quia tunc Balenæ pars eſt intrinſeca, & unita atque incorporata, & ideo ejuſ eſt, cujus eſt & corpus ipſius Balenæ totum; ſive ut pars, quæ ſuo toti accedit; ſive ut membrum, quod corpori unitur; ſive ut acceſſorium, quod naturam ſequitur principalis. Porro Balena, ut piſcis Regalis ad Regem pertinet, per d. cap. 94. Ergo & ambarum in ea inventum; & hoc videtur indubitabile.

11 Non obſtat, quod fuerit inventa in littore pro-

vinciæ Minæ, quia littora Guineæ ad Regem pertinent, & ideo dicitur Dominus Guineæ, & diximus ſuprà proxima deciſ. Accedit quod navigium erat Regis, & omnia ejuſ armamenta, & naves & vectores ejuſ impenſa navigabant. Ergo tamquam ejuſ famuli Regi acquirebant; aut ſaltem maxima pars ei debetur, tamquam Regi & Domino; minor verò nautis & militibus jure quodam ſocietatis.

DECISIO XLIX.

An vectigalia à Principe juſtè imponi poſſint?

S U M M Æ.

1. *INVA* Regalia fuerunt Principibus conſeſſa ad illorum ſuſtentationem, & regni deſenſionem, & ad bellum gerendum cum hoſtibus, ne populus paſſim multis exactionibus vexaretur.
 2. Principes debent eſſe contenti juribus, & ſtipendiis, qua habent à populo; & ſi plus exigant, concuſſores ſunt, & mortaliter peccant.
 3. Bona Principis debent priùs pro neceſſitatibus publicis expendi, quam à ſubditis aliquid exigatur.
 4. Princeps poteſt juſtè nova vectigalia imponere, ſi aliqua neceſſitas publica & inevitabilis ſuperveniat, cui Regales redditus non ſufficiant; qua tamen ea ceſſante debent revocari.
- Qua ſint juſta cauſa, ut nova vectigalia poſſint imponi. remiſivè. Ibid.*

ET præmittendum eſt, quod Principi multa ſunt conſeſſa jura, quæ Regalia appellantur, & referuntur in *cap. 1. qua ſunt Regal. & in Ord. lib. 2. tit. 26. & in regimento da fazenda. cap. 237. & diximus ſuperius iqua jura fuerunt eis conſeſſa, ut honorificè haberent expenſas ad alendum ſe ſecundum ſuum ſtatum, & ut haberent facultates ad deſendendum regnum, & bellum gerendum cum hoſtibus fidei, & ut non gravarent populum pluribus oneribus & exactionibus. Hoſtienſ. in ſumm. tit. de cenſibus. ſ. ex quibus. & ſ. exactione. & ſ. breviter. Faber. l. 1. ad ſin. c. nov. vectigal. impon. non poſſ. Dec. conſ. 649. & Otalora de nobilitat. Hispania. 1. p. cap. 3. num. 6. & eſt elegans l. 1. tit. 28. p. 3. ubi Gregor. Lopez in gloſſ. ſin. inquit, illud à Principe maximè eſſe advertendum, ut non extendat manus ad bona ſubditorum. Rol. conſ. 1. à n. 112. lib. 2. & num. 16. & n. 120. Octav. dec. 17. n. 12. & Rex non debet exactionibus civitates ſibi commiſſas exhaurire, ſed earum ſaluti & incolumitati proſpicere, verum tamen eſt, Regem eſſe ſubditorum operibus juvandum, ut Rempublicam tueri poſſit.*

Ex quo tria conſequentur, primum, quod Principes regulariter debent eſſe contenti his juribus, & ſtipendiis; & ſi plus exigant, concuſſores ſunt. *Authent. ut judices ſine quoquo ſuffrag. ſ. illud. videli. oct. 2. in ſin. col. 2. Rolan. conſ. 1. n. 54. l. 2. & conſ. 97. n. 32. lib. 2. facit c. ab omni. de vit. & honeſt. cleric. & peccant mortaliter, juxta text. elegantem c. militare. ſub ſin. 23. q. 2. ubi Auguſtin. explicans dicta Ioannis, quod milites neminem concutiant, nec calumpniam faciant, ſed ſint contenti ſuis ſtipendiis, inquit, quod*

quod sub illis verbis continentur etiam Rectores, & quicumque publica stipendia sibi decreta consequuntur, & quod si amplius quaerunt, tamquam calumniatores, & concussores, Ioannis sententia condemnantur, & in specie Afl. in cap. 1. verbo, *vestigalia. n. 3. quae sint Regal. lib. 3. feudor. inquit, Principem nova imponentem vestigalia maximam facere iniustitiam, & graviter peccare. Rolan. consil. 91. ex n. 3. lib. 2. Innoc. & alij in c. innovamus de censib. quia debet esse contentus solitis stipendiis.*

3 Infertur & secundo, quod Princeps prius debet expendere aurum suum pro necessitatibus publicis supervenientibus, quam aliquid licite possit accipere à subditis; nam cum iura, de quibus supra, illi concessa sint pro illis publicis necessitatibus, ex illis prius praedictae necessitati satisfaciendum est. Cynus in l. *neminem. & ibi Bald. C. de sacrosanct. Ecclesiu. Guido dec. 113. in fin. Socinus Iunior cons. 98. num. 10. lib. 3. & dicit Baldus in cap. conquerente. ad fin. de officio ordinarij. quod Rex prius debet sibi imponere subsidium; & si ejus bursa non sufficiat, potest à subditis tunc exigere subsidium, argum. l. ab omnibus. §. si Titio. D. de legat. 1. sequitur Iacob. tract. feudorum. tit. de homagiis. num. 3. p. 3.*

4 Consequitur & tertio, quod si de novo supervenit aliqua necessitas publica, cui redditus Regales non sufficiant, tunc poterit novum vestigal imponere, & iuste exigere à subditis, qui necessitatibus publicis tenentur succurrere. Castr. de lege pœnali. lib. 2. cap. 10. Roland. consil. 1. à n. 62. lib. 2. Navarr. in Manuali. cap. 25. n. 6. Ordinatio. lib. 2. tit. 26. §. 5. & 6. ibi, *ou de qualquer outra semelhante necessidade.* In quo tamen est advertendum, quod in hac necessitate non debet haberi respectus ad labores, quos Princeps sustinet pro republica, quia pro his debet esse contentus honore, quod sit caput Reipublicae, ut post Arist. §. *Ethicorum*, tradit Sot. lib. 3. de just. & jur. c. fin. & quae sint causae iustae, vide Rol. consil. 91. n. 25. lib. 2. & n. 27. & §. 1. & consil. 1. à n. 61. l. 2. & quia, ut ait D. Thom. de regimine Principis. lib. 1. c. 7. & 8. finis primarius laborum ejus debet esse ipse Deus, cuius ope & auxilio populos sibi commissos regit, quidquid contrarium praesupponat Covarr. cap. peccatum. 2. p. §. 5. ad fi. de reg. jur. in 6. debet ergo esse necessitas publica, respiciens totam ipsam communitatem illius, Ojalora de nobil. 1. p. c. 3. numer. 10. nec iusta causa praesumitur, nisi sit expressa. Avend. lib. 2. de exequend. mand. c. 4. n. 4. & vide omnino Avil. pratorum. cap. 24. n. 13. pag. 218. & Rol. consil. 1. n. 84. lib. 2. & à n. 190. & debet esse inevitabilis, & de praesenti. Medin. de restit. q. 13. & cessante ea causa debet etiam illud onus cessare, Andr. de Hernia in rub. quae sint Regal. ex n. 50. lib. 2.

DECISIO L.

Mulier contrahens nuptias, aut committens incestum, post mariti obitum, intra annum luctus, qua poena puniatur? & cui veniat applicanda?

SUMMÆ.

1. Poena contrahentium incestas nuptias fisco applicatur, non autem delatoribus, aut accusatoribus.

Tertius non potest opponere de hoc crimine, nec si opponat, debet audiri. Ibid.

2. Bona non possunt auferri etiam à notorie delinquente absque sententia declaratoria.

3. Poena viduis imposita propter incestum intelliguntur, quando intra annum luctus illum committant.

4. Mulier committens incestum intra annum luctus perdit dotem, ac si vivo marito adulterium commisisset, secundum quosdam.

5. Contrarium tenent nonnulli, & ita saepius fuisse iudicatum in Cancellariis Regni Castella, dicit Covarr. Poena contrahentium intra annum luctus sublata est per Ord. Regiam, non autem committentium incestum. Ibid.

6. Mulier committens incestum intra annum luctus privatur bonis, quae à marito habuit; non tamen privatur dote, qua opinio receptor est.

Poena contrahentium incestas nuptias fisco applicatur, non verò aliis personis delatoribus aut accusatoribus, & est jus Regale, ex Ord. lib. 2. tit. 26. §. 22. in Auth. incestas. C. de incestis nupt. tradit novè & latè Anton. Peregrinus de jure fisci. lib. 3. tit. 15 per totum. Ideò nō potest tertius de hoc opponere, nec debet audiri si opponat, juxta gloss. receptam in l. his consequenter. §. 1. D. famil. ercisc. quia potest fiscus nolle suo jure uti. l. si servus plurium. §. si quis autem. D. de legibus. & ibi Ias. n. 2. ergo nullus est super hoc audiendus, antequam fiscus declararet, juxta gloss. doctrinam in l. 2. D. si ager vestigal. tradit Bart. consil. 81. n. 7. Socin. consil. 78. n. 6. lib. 4. & in nostris terminis Bart. in l. fin. in fin. D. de condit. sine causa. & hanc sententiam firmat Rip. in l. 2. D. soluto matrim. n. 29. & ibi Alciat. n. 21. Covarr. qui alios refert despons. 2. p. c. 6. §. 8. n. 23. ultra Praepos. in c. & si necesse. col. 2. de donat. inter vir. & uxor.

Et patet, quia bona non possunt auferri etiam à notorie delinquente absque sententia declaratoria, ex regul. cap. cum secundum. de heret. lib. 6. l. ejus qui delatore. D. de jure fisci. Ergo ante sententiam nec fiscus, nec alius potest opponere delictum ad finem auferendi bona, ex Covarr. ubi supra. & ultra cum Anchar. in cap. 2. notab. 2. de praescriptionibus. lib. 6. & in cap. felicis. not. 8. de pœn. eod. lib. 6.

Adde, quod poenae viduis impositae propter incestum, intelliguntur ita demum impositae, si intra annum luctus illum committant, & non post, ita text. apertus in auth. de restitut. & ea quae parit in 11. mense post mortem viri, & tenent quamplurimi relati à Covarr. de sponsal. 2. p. cap. 7. §. 6. num. 10. & seqq. Pinel. in l. fin. C. de bonis matern. num. 9. vers. sed contrarium. Costa in c. si pater. verbo, legavit. ex numer. 32. de testam. Padilha in l. fideicommissum. ubi alij DD. C. de fideicom.

Et hoc casu uxor perdit dotem, non minus quam si vivo marito adulterium commisisset, Bart. in l. fin. C. de bon. matern. Paul. in l. sororem. ad fin. C. de his quibus ut indign. & in l. fideicommissum. ad fin. C. de fideicommissum. Felin. in cap. pastoralis. col. 3. verbo, mulier. de iudiciis. Ias. l. 2. num. 6. D. soluto matrimonio. & ibi Zasius nu. 22. & quamplures alij relati à Pinel. ubi supra. num. 9. & Peres in leges Ordinamenti. col. 1357. inter quos Belon. in rub. C. de edendo. num. 83. & Boer. qn. 388. num. 9. hanc probant, & dicunt communem.

5 Sed multi contrarium tenent, scilicet, quod uxor isto casu non admittat dotem, quos referunt Pinel. & Peres ubi supra. Molina de primogen. lib. 2. c. 9. n. 55. amittit tamen omnia bona, quæ à marito defuncto habuit sibi relicta, ut docet Costa in d. cap. si pater. de testament. lib. 6. in prima parte. verbo, legavit, n. 42. cum seq. pag. 49. Quamvis etiam in hoc, aliquibus potior videatur opinio contraria ut benignior, quæ viduas excusat, secundum Covar. ubi supra, n. 12. ubi asserit, ita fuisse sæpius pronuntiatum in Cancellariis Regni Castellæ, idque sibi probant, & facit, quod text. in d. authent. de restit. §. ult. æquiparat pœnas viduæ intra annum nuptias contrahentis, & stuprum committentis, ne pius habeat luxuria, quàm castitas: quæ ratio nunc cessat, quia sublata sunt pœnæ contrahentium intra annum, per Ordin. lib. 4. tit. 106. Unde & pœna committentium stuprum censetur sublata; nam lex nova corrigens unum casum ex æquiparatis à lege antiqua, censetur utrumque corrigere, secundum glossam, quæ ad hoc citari solet in l. quod verò, contra D. de legibus. & est recepta sententia ex Iafone in authent. quas actiones. num. 19. C. de sacrosanct. Eccles. gloss. similis in l. si quis servo. in gloss. fin. C. de furt. commendat Socin. in l. 1. nu. 5. D. de legat. 1. Iafon. in l. 3. ad fin. D. de re iudicat. Alexand. consil. 171. num. 3. lib. 3. Unde non mirum si censetur etiam sublatus calus stupri æquiparatus in d. §. fin. cum præsertim cesset ratio ipsius text. ne scilicet plus habeat luxuria, quàm castitas.

Sed hæc argumentatio non convincit, lex enim antiqua non æquiparavit calus, sed pœnam impositam nubenti intra annum luctus, imposuit etiam committenti stuprum, quasi ex majori ratione: nam si nubens puniebatur, multò magis debuit puniri stuprum, aut incestum committens; quia valet argumentum affirmativum de majori ad minus argum. reg. cui licet. de regul. jur. lib. 6. non tamen valet econtrà à minori ad majus, unde sicut non sequitur rectè, si licet quod est minus, licebit quod est majus ita non sequitur, cessat pœna in minori, & leviori casu; ergo cessabit in majori, & graviori: levius est enim intra annum luctus nubere, aded quòd permittatur ab Apost. 1. ad Corinth. 7. dicente, Nubat in Domino. & per Ord. d. tit. 196. lib. 4. Peregrin. ubi supra. n. 2. gravius autem est incestum committere, aut stuprum, quod nequaquam licet: ergo cessante pœna in casu minori, & permisso, non debet cessare in casu graviori, & prohibito, cum militet diversaratio.

6 Et ita magis placet opinio Costæ in d. cap. si pater. verbo, legavit. n. 42. cum sequenti. quòd mulier committens incestum intra annum luctus privetur bonis quæ à marito habuit, non tamen privetur dote, & in hoc casu dotis potest sustineri opinio Covarr. quod notandum maximè est.

DECISIO LI.

De bonis vacantibus, & capellis.

S U M M Æ.

1. Bona vacantia inter Regalia connumerantur, & ad Regem pertinent.
2. Bona vacantia qua dicantur remissivè.
3. Capella vacans, nullo superstite, ex illis, qui à te-

statore nominantur, vel quia non extat ullus nominatus, ad Regem pertinet, tamquam bona vacantia. 4. Capella, qua instituuntur, sunt ad instar fideicommissorum, seu majoratum, in quibus succedit consanguineus proximior ultimo possessori, nisi aliud ex institutione appareat.

Proximior dicitur, quem nullus præcedit, etiamsi sit in millesimo gradu. Ibid.

5. Capella in successione æquiparantur fideicommissis.

6. Vbi extat aliquis consanguineus proximior, succedere debet in capella, aut majoratu, & non fiscus, aut Princeps secularis: & si eam alicui concedat, non ex eo intendit præjudicare prædicto consanguineo.

7. Vbi extat consanguineus usque ad decimum gradum, non est locus fisco.

8. In concessione harum capellarum semper adjicitur clausula, quòd diligenter inquiretur, an extet aliquis ex consanguineis, aut descendibus primi institutoris; quòd maximè attendendum est.

9. In capellis, & in majoratibus succeditur sicut in Regno.

10. Sicut Rex non potest privare feudo eos, qui sunt de familia, quibus illud ab antiquo fuit concessum, & concedere extraneo; ita nec potest privare capella, aut majoratu: alias tenetur ad interesse & damnum, quòd infert cognatis, & consanguineis de familia.

Rex potest ex causa feudum vasallo auferre, ea tamè cessante, feudum vasallo debet restituere. Ibid.

Bona vacantia ad Regem pertinent, & est jus Regale. Ord. lib. 2. tit. 26. §. 18. cap. 1. quæ sint reg. ubi scribentes l. 1. D. de jure fisci. l. 1. per tot. C. de bonis vacantibus. l. 10. Marc. Ant. Peregrin. de jure fisci. l. 4. tit. 3. per totum.

Quæ autem dicantur bona vacantia, vide in ord. 2. lib. 1. tit. 89. §. 1. & lib. 4. tit. 94. junctis traditis per Peregrin. ubi supra. num. 2.

Ex quo, in hoc regno usitatissimum est, quòd capella instituta à laico, & de bonis prophanis sine auctoritate prælati, si vacat, puta, quia nullus superest ex his, qui ab institutore sunt vocati, vel quia non extat ullus nominatus, ubi non potest succedere nisi nominatus, tunc Rex providet de tali capella, & ejus bonis, tamquam de bonis vacantibus, & constituit eorum administratorem, argum. text. in Ord. d. lib. 2. tit. 26. §. 17. & tradit Gamma, quem vide dec. 288. & facit Ordin. lib. 1. tit. 62. §. 51. incipit, Pella mesma maneira, juncto o regimento dos Contadores, & Provedores. tit. 1. in principio. & tit. 4. & de jure probatur in §. si quis adificationem. in auth. de Ecclesiast. tit. coll. 9. l. legat. ubi notatur D. de administrat. rerum ad civitat. pertinent. Et quòd talis provisio pertineat ad Principem sæcularem, ubi capella instituta est à laico de bonis prophanis sine auctoritate prælati, vide Bald. Abb. & alios, quos sequitur Parisius consil. 34. lib. 4. post Cardinalem n. 4. in clement. quia contingit. de religiof. domibus & de hospitali. Covar. variarum lib. 2. c. 20. nu. 4. Gammam decif. 288. per totam. qui dicit ita judicatum fuisse.

Sunt autem capellæ, quæ à nonnullis institutoribus instituuntur ad instar fideicommissorum, & majoratum, in quibus succedit consanguineus ultimo

ultimo possessori proximior, ubi de personis vocatis in institutione non apparet; sicuti succeditur in hereditatibus ab intestato, ut est text. in *l. fin. Cod. de verborum significat. ibi, & hoc videlicet gradatim fieri.* & ibi firmat Paul. & Iaf. num. 25. idem Iafon. in *l. f. avia. n. 5. & 6. Cod. de success. edict. bonus text. in l. cum ita. §. in fideicommissio. D. de legat. 2. ibi, qui ex iis proximo gradu procreati sunt. & in l. peto. in principio. ibi, ut proximus quisque primo loco videatur invitatus. eodem tit. Et dicitur proximior quem nullus præcedit, etiam si sit in millesimo gradu, ut notatur in *l. cum ita. §. in fideicommissio. D. de legat. 2. & in l. Arethusa. D. de statu hominum.**

5 Et quamvis dicta jura loquantur in fideicommissis, idem erit dicendum in successione horum majoratum, & capellarum, quia in effectu sunt quedam fideicommissa, quæ in cognatione & familia manere debent, ut concludit Patat. per pulchra fundamenta in rubrica. §. 44. super text. incipit, *sed est pulchra. n. 4.* & ita tenent omnes auctores Hispani, & in nostra Lusitania habemus text. apertum in *Ordin. lib. 4. tit. 100. §. 2. & 3.* ubi disponitur, quod in his bonis vinculis succedat proximior agnatus ultimo possessori, non primo institutori, nisi aliud ex institutione appareat.

6 Ex quibus inferitur primò, quod ubi existit aliquis consanguineus ita proximior, is debet succedere in capella, aut majoratu, non autem fiscus, aut Princeps sæcularis. Aded quod si Princeps talem capellam concedit, non intendit eam concedere in præjudicium ejusmodi consanguinei, sicuti non intendit in dubio præjudicare juri tertij. *l. nec avus. Cod. de emancipat. liberorum. l. 2. §. si quis à Principe. D. ne quid in loco publico. latè Gomez in regul. Cancellaria. de non tol. jure quæsito.*

7 Huc pertinet *Ordin. lib. 4. tit. 94.* dum disponit, quod ubi adest consanguineus usque ad decimum gradum, non potest esse locus fisco, & consequenter nec Princeps potest de tali successione disponere.

8 Hinc est, quod ubi Princeps noster concedit hujusmodi capellas, solet adjicere clausulam, ut prius aliqua diligenter inquirantur, quorum unum est, utrum extet aliquis ex consanguineis & descendentes primi institutoris, ad quem administratio jure pertineat; & eo jure utimur: quod non semel vidi factum: tunc enim potest de istis capellis & eorum bonis providere, cum vacant, tamquam de bonis vacantibus, *Ord. lib. 2. tit. 26. §. 17. Gam. d. decis. 288.*

9 Inferitur etiam, quod in capellis, & majoratibus succeditur, sicuti in Regno: ut eleganter tradit Paul. *conf. 164. in causa majoria Hispalensis. volum. 2.* ubi inquit, quod sicuti succeditur in Regno, succeditur etiam in majoratu, & in aliis dignitatibus particularibus, cujus doctrinæ meminit Covarr. *lib. 3. resolut. cap. 5. nu. 5. vers. quarto ad hujus partis.* Peralt. qui hoc latius fundat in *l. 3. §. qui fideicommissum. num. 138. vers. secundo videndum pag. 252. & prius num. 122. D. de hered. instit. Padilha in rub. Cod. fideicommiss. Dec. conf. 389. n. 7. Cravet. conf. 256.* Unde sequitur, quod sicut in Regni successione admittitur consanguineus proximior, etiam si sit in millesimo gradu, ut tradunt Bald. in *cap. 1. col. fin. de feud. Marchia. Iafon. num. 3. Dec. num. 9. in fin. Cod. unde*

legitimi. Ioan. Lecirier de primogen. lib. 3. quest. 2. numer. 5. Guilhelm. de Monferrat de success. Regni Francia. n. 39. vol. 10. tractat. cum aliis relatis à Molina de primog. Hisp. lib. 1. cap. 3. num. 14. ita succedet etiam in capellis, faciunt tradita per Peregrinum de jure fisci *lib. 4. tit. 13. n. 28.*

Inferitur etiam, quod sicuti Rex non potest prius 10
vare feudo eos, qui sunt de familia, quibus illud ab antiquo fuit concessum, nec illud eximere à consanguineo, & progenie illorum, & concedere extraneo (ut tradunt Alvarot. in *c. 1. §. notandum versic. ex qua glossa inferuntur duo. de iis qui feudum dare possunt. tradunt DD. in c. 1. de feud. sine culpa non amit. Socin. Junior. conf. 76. vol. 1. n. 13. per text. in l. rescripta. & in l. quoties. Cod. de precibus Imper. offerend.) ita & eadem ratione non potest capellam, aut majoratum auferre his, qui sunt de familia, quibus illa fuere relicta ab institutoribus, & dare extraneo. Aded, quod si extraneo fortè conceditur, statim, ubi apparet quod supersit & extet aliquis de illa familia, debet illi capellam restitui jubere. *Gamma d. decis. 288.* prout videmus quod licet Rex possit ex causa feudum auferre, tamen si cesserit causa, feudum vasallo restitui debet, ut tradit Innocent. in *cap. plerique. de immunitate Ecclesiarum. & Paris. conf. 111. num. 16. vol. 7. Decius in cap. qua in Ecclesiarum. num. 127. de constit. alioquin, nec in foro fori, nec in foro poli talis Principis concessio habet ullum effectum, nec est ullius momenti, quia sine causa auferretur res ei, ad quem pertinet. Socin. *conf. 164. num. 10. vol. 2. Afflit. decis. 361. num. 29. Ruin. conf. 3. num. 13. vol. 1. & conf. 37. nu. 7. vol. 4. Roland. à Valle conf. 69. n. 7. vol. 2. & conf. 91. numer. 48. eod. vol. aliàs Princeps propter illud damnum, quod infert consanguineis, & cognatis de illa familia, tenetur illis satisfacere, & interesse æquivalenter restituere, juxta notata in *l. item si verberatum. D. de rei vindicat. & in l. Lucius. D. de evict. ionibus. & tradit Roland. à Valle conf. 69. num. 17. vol. 2. Socin. Junior. conf. 120. num. 35. vol. 2. Cephalus conf. 133. num. 109. vol. 2. Dec. in *l. id quod nostrum. num. 13. D. de regul. jur. in quo maxime attendendum est, nam aliquando Rex has capellas concedit, non facta tam exacta diligentia, an supersint consanguinei: & super eo lites multæ excitantur, ut ego vidi, in quibus partes sumptus maximos faciunt: quod nequaquam fieri debet, & in eo diligentiam Consiliatorum Regis, & Senatorum Palatij maximam requirimus.*****

Et vidimus donationem quamdam factam de quadam capella per Regem Alfonso quintum, & in prædicta donatione fit mentio cujusdam Ordinationis illius temporis, vigore cujus Rex poterat providere de capellis vacantibus: In processu Promotoris capellarum, contra Donam Mariam uxorem Georgij de Mello, scriba Vicente Vaz. *das Capellas desta cidade de Lisboa.*

DECISIO LII.

Utrum Rex, ad quem devolvuntur bona capellæ, teneatur nominare administratorem cum qualitatibus in institutione requisitis?

S U M M Æ.

1. Rex, si ad eum bona capella devolvantur, tenetur nominare administratorem cum qualitatibus in institutione requisitis.
Res transit cum suo onere, & cum sua qualitate, seu prohibitione. Ibid.
2. Subrogatum sapit naturam ejus rei, in cujus locum subrogatur.
Qui in jus succedit alterius eodem jure uti debet, quo ille uti debebat. Ibid.
3. Consules Montis Pefulani, si intra certum tempus non eligant Doctorem, Licentiatum, aut nobilem in primum consulem, prout tenentur, devolvitur collatio ad Gubernatorem; ita tamen, ut eosdem teneatur eligere, quos Consules tenebantur.
4. Si patronus ob negligentiam perdat potestatem presentandi in beneficio, superior non potest aliter prædictum beneficium conferre, nisi prout natura beneficii requirit.
Idem dicendum est in modo eligendi. Ibid.
5. Forma data a testatore circa distributionem bonorum suorum ad pias causas, si ob negligentiam executoris devolutio fiat ad Episcopum, ille tenetur servare formam a testatore datam. & n. 7.
6. Qui tenetur expedire actum cum consilio alicujus si actum delegaverit, delegatus tenetur ab eodem requirere consilium, sicut & delegans tenebatur.
8. Princeps non potest sine causa quidquam disponere ad mutandam voluntatem defuncti instituentis capellam, seu majoratum, circa conditiones, vel onera appposita, vel circa modum succedendi a testatore datum.
Sicut Summus Pontifex non potest sine causa derogare voluntati defuncti in relictis ad pios usus, ita nec Rex in relictis gratia honoris, & memoria conservanda. Ibidem.
9. Hoc procedit etiam in voluntate, quæ semel, vel nunquam habuit executionem.
10. Supradicta procedunt, licet consensus administratoris capellæ, seu majoratus, interveniat.
11. Restitutio conceditur capellis, sicut minoribus, si modo cum auctoritate ordinarij instituantur, & divina celebrentur, & habeant alia signa loci pji.
12. Capella antiqua, in dubio præsumuntur erecta cum auctoritate Prælati.

ET dicendum est, quod sic: tum ex eo quia res transit cum suo onere, ut in *l. alienatio. D. de contrahenda emptione. cap. si quis laicus.* & ibi gloss. 16. qu. 1. & cum sua qualitate, Roman. *singul. 478.* pone quod arbitrium. & cum sua prohibitione *l. unie. §. sin autem. Cod. de caduc. tollend. Iason. in repetit. l. re conjuncti. col. 2. n. 3. D. de legat. 3.*

2 Tum quia subrogatum dicitur sapere naturam ejus rei, in cujus locum subrogatur. *l. si eum. §. qui*

injuriarum D. si quis cautionibus: tum quia is, qui in jus succedit alterius, uti debet eo jure, quo ille uti debebat. *reg. is qui. de reg. jur. lib. 6.*

Et idem si Consules Montis Pefulani intra certum tempus non elegerint Doctorem, Licentiatum, aut nobilem in primum Consulem, prout tenentur, devolvitur collatio ad Gubernatorem: ita tamen ut is teneatur eligere eosdem quos Consules tenebantur, videlicet Doctorem, aut nobilem, ita pulchrè Rebuff. *in tractatu de nominat. qu. 8. nu. 11. vers. quod facit pro consulibus.*

Hinc etiam si patronus propter negligentiam perdat potestatem presentandi, tamen superior conferens non potest aliter conferre, quàm natura beneficii requirat, utpote si Sacerdos debeat presentari per patronum, Episcopus tenetur etiam Sacerdoti conferre, secundum Ioannem de Sel. *de beneficio. 3. p. q. 49.* sequitur Rebuff. *ubi supra. n. 16.* post Boer. quem etiam citat. Et idem si patronus tenebatur presentare aliquem de familia fundatoris, secundum Rebuff. *ibid. num. 17.* Et diximus in libello de patronatibus Regiæ Coronæ.

Et idem videtur dicendum in modo eligendi, ita ut si testator dedit formam distribuendi bona sua ad causas pias, & executore negligente devolutio fuerit facta ad Episcopum, is tenebitur exequi secundum formam à testatore traditam, ita eleganter Bald. *in l. si pupilla. Cod. si mancipium ita fuerit alienat. ut manumit.* Barbat. *in cap. venerabili. col. 3. de officio deleg. & in cap. possessiones. col. 2. de reb. Eccles. non alienand.* Coriet. *singul. incipit, consilium.* citat & sequitur Rebuff. *ubi supra d. q. 8. n. 17.*

Ad eod quod si quis debeat expedire actum cum consilio alicujus, & ille delegaverit actum, delegatus tenebitur requirere consilium, sicut primus tenebatur, ita Rebuff. *ubi supra. n. 14.* per text. *in cap. cum in veteri. de elect. ubi citat Panormitan. not. 3.* qui idem dicit in Judice, quem sequitur Felin. *in cap. cum dilecta. col. 12. ampliat. 7. de rescript. & ibi allegat idem Rebuffus alia jura.* Et idem tenuit Anton. Corset. *ubi id valdè commendat singul. incipit, consilium, & ponit casum, in quo testator mandavit executori, quod distribuatur bona sua in pauperes, secundum consilium Guardiani S. Francisci, & quia executor fuit negligens intra annum, devoluta est potestas ad Episcopum, per leg. nulli. Cod. de Episcop. & cleric. & cap. nos quidem. de testament. & utrobique notatur; & tamen Episcopus tenetur servare formam datam à testatore, quia debet exequi secundum consilium Guardiani, quia licet sit recessum à persona executoris, non tamen est recessum à forma, & inquit Corset, quod istud fuit singulare dictum Bald. *in l. si pupilla. C. si mancipium ita fuerit alienat.* quod dicit secutum esse Barbat. *in cap. dura. de crimine falsi,* quem text. ad hoc ponderat, & alium *in clement. unie. de supplend. negligent. pralat.**

Et adde, quod si capella, vel majoratus, ab aliquo instituat, non potest Princeps postea quidquam disponere ad mutandam voluntatem defuncti instituentis circa conditiones, vel modum substituendi datum ab eodem testatore, vel etiam circa onera appposita: sicut enim in relictis piis, id est, ad pios usus, nunquam Summus Pontifex solet derogare voluntati instituentis, sine causa, maxime cum præjudicio tertij; ita nec Rex, aut Princeps in relictis

relictis similibus, gratia honoris, & memoriae conservandæ. Felin. in cap. cum accessissent. colum. 8. de constitutionibus.

9. Quod procedit etiam in voluntate defuncti, quæ semel, vel numquam habuit executionem, id est, ubi nondum ex testamento, vel contractu fuit alteri jus quæsitum, vel spe admodum probabili delatum, ut per Covar. ubi supra, ubi ampliat hoc, etiam si apponatur clausula, de plenitudine potestatis, vel de potestate absoluta, quem vide, ut per Pinel. in rub. de rescindenda vendit. 1. p. cap. 2. num. 18. & numer. 19. ubi subdit, quod in praxi observandum est, quod in relictis piis petatur dispensatio à Summo Pontifice, in aliis à Rege, & omnino est videndus Covar. resolut. lib. 3. cap. 6. & vide Ordin. lib. 1. tit. 62. §. 50. & aliis.
10. Supradicta autem procedunt, etiam si interveniat presentis administratoris consensus, quia nec successor in majoratu aut capella potest alterare, aut immutare formam primæ investituræ. cap. 1. de success. feud. l. 3. D. de interdict. & relegat. l. si mihi. 103. D. de leg. 1. Gamma de c. 341. num. 1. Nec sequentium causa, per anteriores potest lædi. l. peto. §. fratre. D. de leg. 2.
11. Ultimò adde, quod capellis solet concedi restitutio, sicut minoribus, ut per Abb. in cap. 1. de in integrum restit. ubi alij DD. Si modò sint erectæ cum auctoritate Ordinarij, & in eis divina celebrentur, & habeant campanile, & alia signa loci pii, ut tradit Calderin. consil. 4. tit. de religiof. domibus. Bald. in authentic. hoc jus porrectum nu. 2. & 3. Cod. de sacrosanct. Eccles. Paul. in l. Orphanotrophos. col. 1. eodem tit. aliàs si non sint erectæ Episcopi auctoritate, nec censetur locus pius nec competit restitutio, text. in cap. ad hæc. de religiof. domibus. notat Bald. ubi supra. Addit. ad Abb. in d. cap. 1. num. 15. Guido dec. 187. Cald. ad l. si curatorem. verbo. minoribus. num. 63. C. de in integrum restitutione minor.
12. Adde quod si sint capellæ antiquæ, præsumuntur erectæ auctoritate prælati. cap. 1. cap. auditis. de in integrum restit. ubi Abb. tradit Everard. cent. legal. loco. 31. num. 2. cum aliis, quem videas. Vaz. consult. 105. Gam. d. dec. 188. quem etiam omnino videas, & in prima part. nostrarum Decisionum, dec. 51.

DECISIO LIII.

De Salinis.

S U M M Æ.

1. Salinarum redditus inter Regalia connumerantur.
2. Habentes salinas an possit Rex cogere, ut ei, & non alteri salem vendant, & hoc pretio moderato, remissivè.
3. Salina que in loco publico sit, de licentia Principis fieri debet; si verò in loco privato fiat, nulla licentia requiritur: imò in totum, & omni jure pertinet ad eum, qui eam fecit.
4. Terra in quibus salina fiunt, que vulgò dicuntur (çapais & salgados) antiquitus dabantur de sesmaria, postea verò pro modica pensione in perpetuam emphyteusim dari consueverunt. Salina quocumque modo data fuerint, pertinent ad eos, qui eas fecerunt. Ibidem.
5. Tenor duarum scripturarum (de sesmarias) transcribitur.

6. Tributum in sale numquam in hoc Regno impositum fuit, præter antiquam impositionem (de des & sete reis por moio.)

7. Referuntur verba foralis oppidi de Setuual.

Salinæ, id est, redditus ex illis, inter Regalia connumerantur. cap. 1. verbo, salinarum, quæ sint regalia. ubi Afflict. & hoc si ve sint salinæ in mari, si ve in alia parte. Ordin. lib. 2. tit. 26. §. 15. si modò ab antiquo ejusmodi redditus à Regibus percipi consueverunt, ut in d. Ord. ibi, as rendas que de antigamente custumarão leuar das marinhas. tacit. text. in c. super quibusdam. §. præterea. de verb. signific. l. inter publica. §. fin. D. eod. tit. Cumanus cons. 152. Dec. consil. 192. & vide Alex. cons. 86. num. 2. lib. 4. Stracham tract. de mercatura. p. 4. n. 30. Gammam decis. 31. tradit doctissimus Barbosa in l. divortio. §. si vir. num. 27. D. solut. matrim.

An verò Rex possit facere, ut habentes salinas sale non vendant nisi Regi, & pretio moderato? nõ est presentis quæstionis: agunt tamè de materia Doctores in locis supra allegatis, quos videre poteris, maximè doctissimum Barbosam loco superius allegato, ubi latè materiam disputat.

Salinæ autem (ut hoc obiter dicamus) vel fieri possunt in locis publicis, vel in locis privatis: si fiant in locis publicis, de licentia Principis fieri debent: si verò fiant in locis privatis, nulla licentia requiritur, imò pertinent in totum, & omni jure ad eum, qui eas fecit in loco privato. l. forma. §. saline. D. de censibus. l. magis puto. vers. sed est salinas. D. de rebus eorum. resolvit Cæpol. in d. l. inter publica. num. 7. D. de verborum signific. Iacobinus de feudis. verbo, cum argentifodinis & salinis. n. 2. pag. 27. post Alex. in d. l. divortio. §. si vir. in fundo. n. 4. D. soluto matrimonio. nec in his salinis privatis Princeps aliquod jus habet.

Antiquitus autem in hoc Regno, terræ, in quibus salinæ fiunt, quas vulgò dicimus, çapais & salgados, dabantur de sesmaria, etiam in terris ordinum militarium, tamquam agri deserti, & inculti, absque pensione aliqua, juxta Ord. lib. 4. tit. 43. per totam. quod maximè notandum est: recentioribus namque temporibus introductum fuit, ut darentur in perpetuam emphyteusim, pro modica pensione, in terris ordinum militarium. Quod videtur contra Ordin. lib. 4. tit. 43. §. fin. & dicemus inferius decis. 111. num. 4. Et sic quocumque modo dentur, pleno jure pertinent ad eos, qui salinas fecerunt, seu ad ejus heredes; & libet hæc transcribere tenorem duarum scripturarum de sesmarias harum terrarum, de salgados, & çapais, ut liquidò ex illis hoc constet, & alias similes multas vidimus in oppidis d'Alcacer, & de Setuual, antiquis temporibus confectas.

Treslado da carta de sesmaria.

Saibão quantos esta carta de sesmaria virem, que na era do nascimento de nosso Senhor Jesus Christo de mil & quatrocentos, & trinta & cinco annos, aos treze dias do Mes de Feureiro, em Alhos vedros em hum chao que esta a ponte do dito logo, estando hy Pero Vasques criando do Ifante Dum Ioaõ, & seu sesmeiro em todo Ribateio, em presença de mim Arias Afonso tabellião pollo dito senhor Ifante em toda a comarca de Ribateio, & das testemunhas que ao diante são escritas: perante o dito sesmeiro parecerão Fernão Esteuens, & Pero Vicente muzzadores em o dito logo, & pedirão ao dito

sesmeiro que lhe desse de sesmaria hum capal que esta a cima da ponte, & lugar, & poder que elles podessem fazer em o rio hũa acenha por quanto assi a dita terra & capal estava desaproveitada & a Ordem de Santiago não avia della proveito nenhũ, que elles querião ali fazer a dita acenha & dar proveito della a dita Ordem dandolhe o dito sesmeiro tempo conuinbaue a que a pudessem fazer, & que elles se querião obrigar; & o dito sesmeiro visto o dito capal, & Rio em como era terra maninha, & vazia, sem della a dita Ordem auer proveito nenhum, visto como os ditos Fernão Esteuens, & Pero Vicente dizem que a querião aproveitar, & fazer a dita acenha, & como era grande proveito da dita Ordem lhe deu o dito capal, & lugar, & poder, que elles pudessem fazer, & armar a dita acenha em o dito Rio, & lhe deu, & mandou que elles podessem tomar do dito capal terra, & Rio por onde se elles podessem aproveitar, & ouuessem logradouros, entradas, & saídas pera a dita acenha, & pertencas della, & lhe fossem compridouras, & necessarias a ella pera a auer de fazer, & outro si lhe deu hum chão que bi esta forado dito capal junto com o porto que tem hũas figueiras assi como parte com o caminho do conselho, & com outras confrontações com quem de direito deue de partir por quanto não era adubado nem aproveitado & lhe era necessario pera fazer a dita acenha, a qual acenha, & chão lhe deu de sesmaria todo sempre, pella guisa que dito he por poder de hũa carta del Rey escrita em pergaminho, & assellada de hum sello pendente, & assinada por o dito senhor Rey segundo que em ella parecia de outra carta do dito senhor Iffante Dom João escrita em papel, & assellada de hum sello redondo nas costas & assinada pello dito senhor Iffante, segunda que em ella parecia das quaes cartas, & poderias o teor dellas de verbo ad verbum he o seguinte.

Dom João per gracia de Deos, Rey de Portugal, & dos Algarues, & senhor de Ceita, a quantos esta carta virem fazemos saber que o Iffante Dom João meu filho Regedor, & Governador da Ordem, & Mestrado de Santiago nos disse que algũas pessoas tem em Ribateio terra da dita Ordem muitas quintas, & vinhas, & herdades, as quaes as não querem adubar, nem aproveitar, & as lexião assi iazer em mortorio, & que porque elle requiere & manda requerer aquelles cujos herdamentos som que os adubem, & aproveitem que o não querem fazer da qual cousa diz que a dita terra de Ribateio se vai de todo a perder, & que elle, & a dita Ordem recebem em ello grande perda, que nos pedia por merce que lhe dessemos lugar & poder que elle podesse dar as ditas propriedades, & bens de sesmaria. E nos vendo o que nos assim pedia, por quãto o não hauemos por bem feito de se assi a dita terra hir a perder, auemos por bem, & mandamos que o dito Iffante Dom João mande poer edito de hum anno aque aquellas pessoas que as ditas herdades tem as adubem por si, ou por outrem, & non o querendo elles assi fazer a te o dito tempo, damos lhe lugar, & poder que elle per si ou per outrem em seu nome de, & possa dar todo los ditos bens de Sesmaria a quem elle quizer, & por bem teuer, & por em mandamos a todos os Corregedores, juizes, & justicas, & aos nossos almoxarifez & officiaes, & a outros quaesquer que isto ouverem de ver por qualquer via que seia a que este carta for mostrada que assim lhe leixem esto fazer pella guiza suso dita, & lhe não ponhão, nem constião sobre ella poer embargo nenhum

em nenhũa maneira, & al non façaes dada em 16. dias do mez de Junho. El Rey o mandou. Pedreanes a foz era de 1460. annos.

Eu o Iffante Dom João faço saber a quantos esta carta virem que eu tenho outra d'el Rey meu senhor pella qual me da poder que eu possa poer hum sesmeiro em Ribateio pera dar de sesmarias todas as heranças que aproveitadas não fossem o qual eu ora ordenei que fosse Pero Vasques meu criado recebedor de meu almoxarifado de Ribateio, per em vds mando que sem nenhum contradizimiento lhe deixeis dar de sesmarias a quaesquer pessoas todas as vinhas, & herdades, & moinhos, & cascas, & outras quaesquer heranças que aproveitadas não forem como deuem, & mando que as cartas que elle assi der das ditas sesmarias que seião firmes, & valiosas, como sa por vim todas fossem: data nos meus pacos de bellas a 5. dias de Agosto Gonçalo Martins o fezera do nascimento de nosso Senhor Iesus Christo de 1425. annos. E logo o dito sesmeiro mostrou tres estromentos de editos que forão feitos em todo Ribateio, em comprimento da dita carta; o primeiro parecia ser feito & assinado por João Afonso que foi tabellião em Alcouchetie: & outro parecia ser feito, & assinado por Giraldo Martins tabellião em Aldeagalega: & outro parecia ser feito & assinado por Gonçaleanes de ponte tabellião em Alhosuedros, os quaes tabelliães deũo se em os ditos estromentos, que os porteiros de Ribateio trouxerão em pregão que quaesquer pessoas que tiuessem alguns bens em todo Ribateio que os adubassem, & aproveitassem por si, ou por outrem, a te hum anno & dia, & não os adubando, nem aproveitando, que fossem a elles & lhos darião de sesmaria, segundo que esto todo, & outras cousas em os ditos estromentos mais compritamente, erão contheadas que eu dito sesmeiro visto os ditos estromentos em como o tempo dos editos era passado, & muito mais, & visto em como o dito capal, e chão, não erão adubados nem aproveitados como suso dito he, & visto em como os sobreditos os querião adubar, & aproveitar, & dar proveito a dita Ordem tomou logo posse do dito capal, & Rio, e chão em nome do dito senhor Iffante per pedra, & terra, & capal, & Garamateiras, & disse que por ali tomava posse do dito capal, & Rio, & de toda las outras pertencas, & logradouros que a dita acenha pertencem, & o deu, & meteo logo de posse aos ditos Fernão Esteuens, & Pero Vicente de todo, com esta condicão que elles fação a dita acenha & adubem o dito chão ate oyto annos primeiros seguintes, & dahiem diante adubem em cada hum anno, & dem o dizimo de todo o pão que a dita acenha ganhar a dita Ordem, & do dito chão, & non o fazendo nem adubando todo como dito he ate o dito tempo que paguem de pena pera a Camara do dito senhor Iffante mil reis brancos, sobreditos a todo esto de presente assi o outorgarão, & receberão, & tomarão o dito capal, e chão com as clausulas, & condicoes, & penas suso ditas, & obrigarão todos seus bens moveis & de raiz a todo cumprir, & manter sob a dita pena, & pedio a mem dito tabellião, & escriuão das ditas sesmarias hũa carta, & o dito sesmeiro lha mandou dar feita a dita carta em o dito logo, dia, mez, & era suso ditatestemunhas que by estiuão Vasco Fernandez de Tamora, & Fernão do dito logo & Rodrigo Afonso & Lopo Esteuens, & Gil Esteuens. E Afonso Fernandez do Lauradio, & João Afonso Cabecudo, & outros, & eu sobredito tabellião que a esto presente fui, & esta carta por mão dado,

& outorgamento dos sobreditos escrevi, & aqui meu finalfiz, &c.

Trellado doutra carta de sesmaria.

En nome de Deos, amen. Saibão quantos esta carta de sesmaria virem que no anno do nascimento de nosso Senhor Iesu Christo de mil & quatrocentos, & oytenta & quatro annos, aos 15. dias do mez de Outubro em a villa d' Alhos, Vedros, junto com a fonte da dita villa na Caldeira das acenhas de Pero Vicente morador em a dita villa, sen do hy Fernão d' Afonso escudeiro del Rey nosso senhor, & seu Almozarife, & sesmeiro em a comarca de Ribateio perante elle parceo o dito Pero Vicente, & disse ao dito Almozarife & sesmeiro que era verdade que elle tinha aquelle Rio do porto donde estao as ditas acenhas pera cima, a te terra firme de hũa parte, & da outra, conuen a saber Capais, & iunquaes, & esteiro segundo mais compridamente em a carta de sesmaria que dello tinha era conheudo em a qual Caldeira das ditas acenhas jazia hũa praia de çapal que a elle parecia ser boa pera fazer marinha, & por quanto a dita praia & çapal elle tinha tomada pera as ditas moendas de que elle pagaua o dizimo ha Ordem de Santiago, & por em eader de bem em melhor, queria em a dita praia fazer marinha pera dar sal, & dar della proueito ha dita Ordem, & por quanto na dita sua carta de sesmaria, não dezia ser pera marinha somente pera Caldeira pera as ditas moendas lhe requeria que lhe mandasse fazer carta de sesmaria della & por quanto era costume de se pagar de praias maninhas o dizimo a dita Ordem, & requeria que lhe mandasse fazer a dita carta de doze, hum, por quanto fazia bem feitoria onde outra nenhũa pessoa podia fazer, & redundaua em proueito alem outro dozo de doze, hum, donde a dita Ordem não auia proueito algum della, & visto pello dito sesmeiro o dizer & pedir, & requerimento do dito Pero Vicente, & em como a dita Ordem da dita praia de çapal não auia nenhum proueito, & nenhũa pessoa a não podia tomar que não ficasse preuizo as ditas acenhas, & moendas de que pagaua o dito dizimo, & visto em como o dito Pero Vicente queria fazer a dita marinha por accrescentar em proueito da dita Ordem per poder que a elle he dada pera dar as ditas sesmarias lha deu de sesmaria, pera em ella fazer a dita marinha com tal condição que a faça da feitura desta escritura ate hum anno, & dia & pague a dita Ordem de doze hum, por dozo, vista a benefeitoria, & proueito da dita Ordem; assi das acenhas como espera dar da dita marinha, & não o fazendo ate o dito tempo como dito he que pague de pena pera a mesu Mestral mil reis: dizendo mais o dito Pero Vicente ao dito Sesmeiro que depois de sua morte, & de sua mulher as ditas acenhas, & marinha per partilhas ou heranças por hi não auer litigio sobre as agoas que elle lhe requeria a elle dito Almozarife, & Sesmeiro que lhe mandasse por em a dita carta, que em quanto a agoa entraste pelas portas das ditas acenhas, & o mar enchesse podesso tomar agoa pera a dita marinha & tanto que se as ditas portas cerrassem não podessẽ tomar mais agoa nenhũa da dita Caldeira ate, a entra mare & quando a dita marinha não fizer sal, que o dito viuero tenha duas bombas, pera a dita Caldeira pera aida das ditas moendas, & com todo, o dito Pero Vicente pediu ao dito Sesmeiro que lhe mandasse assi dar hũa carta de Sesmaria, em a qual se

obriguo de fazer a dita marinha, & pagar o dito dizimo a dita Ordem, & de comprir, & manter a dita escritura, assi, & pella guisa que em ella he conheudo, & declarado, & com as penas & clausulas, & condições em ella contendas, & o dito Sesmeiro con todo lhe mandou dar a dita carta por elle asinada testemunhas Pero Gonçaluez mestre da dita marinha, & Ioaõ Afonso Coelho, & Ioaõ Afonso Tecelão, & Rodrigo Ames Meirinho, & eu Rodrigo Ames escudeiro criado do Iffante Dom Fernando que Deos aia escriuão das ditas sesmarias em a dita comarca pello dito senhor Rey que esta carta de Sesmaria escreui, & de meu final costumado como o dito Sesmeiro asinei: aqual sesmaria lhe deu como dito he a prazer de dito senhor Rey Fernão d' Afonso de Barbudo, Rodriguo Ames.

No feito de Balthazar Dias de Alhos Vedros escriuão Pero Almirante, no anno 1490.

Illud etiam advertendum est, quòd de sale, illud vectigal solvebatur in Regno, impositio quædam, de dezefete reis por moio, quàm habet ab antiquo, constat ex cap. 54. foralis oppidi de Setuual in hæc verba:

E assi he nossa a imposição do pescado de que autemus d' auer de qualquer costal, ou seirão de pescado que se tirar da dita villa, assi por mar como por terra, a saber tres pretos & outro tanto pagão de cada milheiro de Sardinha do muito, & do pouco, posto que não va em costal. Ea imposição de sal que se ha hy carregã, he nossa: a saber de cada moio dezefete reis da parte da siza, pello vendedar. Et sic debent intelligi verba Ordin. lib. 2. tit. 26. §. 15. ibi, as rendas que de antigamente, &c. ut loquatur de hac impositione antiqua, de dezefete reis por moio. Quod obiter dictum velim.

DECISIO LIV.

De jure piscationis.

SUMMÆ.

1. Piscationis jus Regale est, & ad Regem pertinet. Piscandi licentiam solent vendere domini terrarum. Ibidem.
2. Rex habet in hoc regno ex longa consuetudine decimam in piscibus, quam veterem vocant.
3. Rex habet etiam aliam decimam, que nova dicitur, & idem solvitur à piscatoribus, ut excusentur à seruitio belli, & ut tuta sint maria a piratis.
4. Gabella, que siza dicitur, solvitur pro venditione piscium.
5. Decima aut est realis, aut personalis. Decima realis debetur Ecclésiæ illi, in qua sita sunt pradia; personalis vero illi, à qua solvens percipit Sacramenta. Ibidem.
6. Decima realis qua sit, & qua personalis.
7. De captura animalium vel piscium potest deduci expensa, tamquam de decima personali.
8. Decima personales non debentur, & ita est recepta & inveterata consuetudo in tota Christianitate.

Piscaria, id est, piscationis jus, est de Regalibus, Ord. lib. 2. tit. 26. §. 14. ibi, as rendas das pescarias que os Rey per uso de longo tempo costumão de auer, & leuar, assi das que se fazem nomar, como nos

rios. & ut de jure communi probat text. in l. inter publica. in fine. ubi scribentes, & ibi Alciat. D. de verborum significat. Ifernia. in tit. qua sint Regalia. verbo, redditus piscatorum. per illum text. Chassanæus in Catalogo gloria mundi. p. 5. conf. 24. privilegio 18. quod expone, ut per Rodericum Soares allegat. 17. per totam. & vide Ord. lib. 2. tit. 28. §. 1.

Et inquit Matthæus de Afflict. in d. tit. 1. qua sint Regalia. verbo, piscationum. quod domini terrarum solent licentiam piscandi vendere: in hoc regno, & Hispania notum est, in piscatione thynnaria, dos Ainus, in regno Algarbij, super qua lis magna pendet inter Episcopum & Capitulum Ecclesiæ Silvenfis, & procuratorem Regiæ Coronæ, & insulam da Berlenga, de piscibus quos, *caualoës*, vocamus, de thynnaria autem piscatione vide l. 7. D. commun. pradior. Plinium de naturali historia lib. 9. c. 15.

2 Et in hoc regno habet Rex in piscibus, qui piscantur, decimam quamdam, quam *veterem* vocant, quæ est de decem piscibus unus: quas decimas Reges Hispaniæ habent ex longa consuetudine, & antiqua, à tempore, quo Mauros ab Hispania eiecerunt.

3 Habet Rex & aliam decimam, quæ nova dicitur, quæ idè solvitur à piscatoribus, ut excusarentur à servitio belli in triremibus, & aliis navibus, & navigiis, & ut tuta sint maria à piratis. l. 6. tit. 24. part. 3. Lucas de Pen in l. annonas. Cod. de erogat. milit. annon. lib. 11. Rip. in l. quominus. col. 4. D. de fluminibus. Avendan. de exequend. mandat. lib. 1. c. 1. n. 12.

4 Gabella autem, quæ *fisa* dicitur, solvitur pro venditione piscium.

5 Illud autem advertendum est circa hanc decimam, quod decima aut est realis, aut personalis: realis debetur Ecclesiæ, in qua sita sunt prædia; personalis autem Ecclesiæ, à qua solvens percipit Sacramenta. c. fin. de paroch. & ibi gloss. fin.

6 Realis autem dicitur, quæ provenit ex fructibus prædiorum: personalis dicitur, quæ debetur ex lucro, quod ex industria & labore personæ quæritur. Navarr. in man. c. 21. num. 39. & optimè Soto lib. 9. de justit. & jure. q. 4. art. 2. colum. 1. Dominic. conf. 87. post principium. Et hinc est, quod illud quod acquiritur ex venatione, & piscatione, si quidem quæritur ex animalibus inclusis in nemore, vel piscibus inclusis in stagno, dicatur decima prædialis, quia tunc beneficio terre principaliter nutriuntur, & hoc est principalius quam industria: si verò animalia, vel pisces sunt in naturali libertate, & capiuntur in montibus, vel in flumine, vel in mari, dicitur personalis, quia in hoc principaliter videtur versari industria hominis, & quia nullius certæ parochiæ sunt, ita Innocent. & Panormitan. in cap. non est. de decimis. Panormitan. contra gloss. fin. ibi in cap. licet. n. 5. de feriis. Cardinal. in clement. 1. n. 15. de decimis. Capic. dec. 20. à n. 3. Franciscus Marc. decif. 531. Silvest. verbo. decima n. 14. vers. secundum. Rebuff. de decim. quest. 8. num. 10. & 15. Navarr. in man. c. 21. numer. 29.

7 Et hinc infertur, quod de captura animalium vel piscium, tamquam ex decima personali deducetur expensa, cap. pastoralis. de decimis. Capic. d. dec. 20. à numer. 3.

8 Infertur etiam, quod cum invaluerit consuetudo in tota Christianitate, quod non debeantur de-

cimæ personales, ut asserit Navarr. in manuali c. 21. n. 31. Paris. consil. 25. n. 7. lib. 4. Sot. l. 9. justit. & jur. q. 4. art. 2. col. 2. Covarr. resolut. lib. 1. cap. 17. num. 8. Afflict. l. 1. constitutionum rubr. 7. n. 11. Quod etiam ex ea consuetudine prætendi potest, ne debeatur decima ex captura piscium. Quod nota.

DECISIO LV.

De venis metallorum.

S U M M Æ.

1. Vena metallorum in Regalia connumerantur.
2. Arresta senatus circa minas ferri inventas.
3. Tenor epistolæ Regis super hoc missa ad Præsidentem Provincia.

Venas metallorum esse jus Regale, probat Ordinatio lib. 2. tit. 26. §. 16. & eod. lib. tit. 28. §. 1. ibi, *nem os veiros, & minas*. Ord. l. 2. tit. 34. & in regimento da fazenda, cap. 237 quod & de jure communi probat text. in cap. 1. qua sint Regalia. ubi scribentes Afflict. dec. 321. Peregrinus de jure fisci. lib. 4. tit. 2. latè & doctissimè Barbosa in l. divortio, §. si vir. à n. 18. cum seqq. D. solut. matrim. ubi leges hujus Regni supra relatas ad materiam allegat. citat etiam alias leges Regni Castellæ, quem lector videre poterit, ne hic transcribere videar, quæ ab ipso doctissimè in hac materia scripta sunt, ita ut nihil amplius desiderari possit.

Libet hic tantum ponere arresta senatus circa minas ferri inventas.

A R R E S T U M.

Acordão em Rellação, & c. que he bemulgado pello 2. Prouedor em condemnar o R. Duarte Luis que pague decima do ferro que tem tiradonas minas da contenda, do tempo dalide contestada em diante: confirmão sua sentença per alguns de seus fundamentos & pello mais que dos autos se mostra, com declaração quedaqui em diante não minara nas ditas minas sem licença do dito senhor sob pena della, & seia sem custas por ser entre o dito senhor & seus vassallos. Gomes Soares, Francisco de Leiria, Monterroio.

Idem decretum fuit in altero processu Procuratoris Regij contra Iacobum Gonçalvez, & in altero Procuratoris Regis contra Stephanum Franciscum, eodem anno, Scriba in omnibus Petro Almirante.

Tenor autem epistolæ Regis super hoc missæ ad Præsidentem provinciæ, is est:

Doutor Luis d'Azvedo. En el Rey vos envío muito 3 saudar: vi a carta que me escrevestas em que me dizeis que por serdes informado que no termo da villa da Torre de Menorvo, & na villa d'Ouos & seu termo se minava muito ferro, & avia mais de cinquante fragoas continuas em que se laurava: & as pessoas que o minavao não pagavao cousa alguma a minha fazenda, nem o tinhao por direito real, & os mandastes citar, & por suas confissões os condemnastes que pagassem a minha fazenda o direito de argentaria, que he oyto coro as cada pessoa conforme ao regimento da fazenda

fazenda por minarom ferro que ho metal: & depois os mandastes citar pelo direito que a minha fazenda pertence de ferro que tinham tirado das ditas minas segundo forma do regimento, por negarem ser a propriedade minha, & procedestes contra elles ordinariamente, de que aggravação: & que os autos do dito aggravo são em minha fazenda, os autos não são ainda vindos como forem se despacharão como for justiça, &c.

DECISIO LVI.

De thesauris,

S U M M Æ.

1. Inventio thesauri de Regalibus est.
2. Arresta senatus circa materiam thesaurorum.

Inventio thesauri de Regalibus est, cap. 1. que sint Regalia. Bart. in 1. constitut. Digest. num. 31. & de hac materia agunt latè scribentes in §. thesaurus. institut. de rerum divisione. in l. unic. Cod. de thesaur. lib. 11. ubi Platea. Covar. in reg. peccatum. 3. p. §. ult. Gomez l. 45. num. 51. Avendanus de exequend. mandat. 1. pari. cap. 4. num. 53. Navar. in manuali. cap. 17. num. 172. Alvar. Vaz de jure emphyteut. quest. 15. per totam. Molin. de primogenis. lib. 1. cap. 23. Peregrin. de jur. fisci. lib. 4. tit. 2. D. Barbosa in l. divortio. §. si vir. D. soluto matrimonio, à quibus Doctoribus lector poterit petere, quæ ad materiam spectant: solum hæc arresta aliqua senatus circa materiam thesaurorum ponemus.

Primum arrestum.

2. Acordão em relação, &c. que vistos estes autos, & o requerido, & allegado por parte dos Autores & Procurador do dito senhor, & das oppoentes & como os Autores acharão as manilhas da contenda sendo cousa muito antiga, segundo consta da feição dellas, estando debaxo da terra, & sem suer memoria de quem fossem, mandão que lhe sejam entregues a metade a cada hum das que achou, conuem a saber ao que achou duas, a metade dellas, & ao que achou hãa a metade della, & quanto a outra a metade, vistos os autos, & como não se pode por elles na forma em que estão dar certa determinação sobre pertencerem ao fisco, ou a oppoente: mandão que se deposite a te se dar no caso determinação, & as manilhas virão perante o juiz destes autos para se depositar a parte que se mandada depositar, & entregar aos AA. a sua & paguem os AA. as custas destes autos. 5. die Julij, ann. 1580.

Arrestum secundum.

Acordão em relação, &c. que vistos os artigos por parte das AA. oppoentes offercidos, & contrariedade do procurador do dito senhor, & proua a todo dada, & como se proua a terra em que foram achadas as manilhas da contenda serdas AA. & as manilhas serem achadas debaxo da terra, & serem muito antigas por onde he auído por thesauro o tal achado, & per direito pertence a metade as AA. em cuja terra o thesauro foi achado declarao pertencer a metade das ditas manilhas as AA. & lhe seia entregue & seia sem custas por ser

entre o Procurador do dito senhor & sem vasallos. 16. die Martij, anno 1581.

Arrestum tertium super thesauro invento in turri monasterij Sanctæ Crucis, civitatis Conimbricensis.

Acordão os do desembargo del Rey nosso senhor visto o libello do Procurador de sua Alteza contrariedade de Alexo de Piguereado Reo, oppoções dos Oppoentes maes artigos recebidos, & proua a todo dada, & como se proua o dito Reo, achar o thesauro da contenda em hãa torre dentro do circuido do Mosteiro de Sancta Cruz da cidade de Coimbra lugar religioso achandoo a caso, pelo que segundo disposião de direito a metade de todo o thesauro que se achou pertence ao fisco do dito senhor, & a outra a metade ao achador, & como se mostra o Reo ser menor de vinte & cinco annos ao tempo que achou o dito thesauro, & pedir restitução contra a confissão que fez nas perguntas que lhe foram feitas, & culpa que teve em o não descobrir no tempo que era obrigado, & como os oppoentes neste caso carecem de aução: declarao a metade de todo thesauro que o R. achou pertencer ao fisco do dito senhor & a outra metade ao dito Reo achador, & mandão que a cada hum seia entregue sua metade & seia sem custas por ser entre o dito senhor & seus vasallos. 12. die mensis Junij, anno 1553. Scriba in omnibus his processibus Petro Almirante.

Et vide Avendanum de exequend. mandat. lib. 1. c. 4. Vaz de jur. emphyt. qu. 15.

DECISIO LVII.

De bonis confiscatis, & bannitis.

S U M M Æ.

1. Bona confiscantur multis modis, & aliquando confiscantur ipso facto, aliquando ipso jure. Bona si confiscantur, ipso jure veniunt fructus à tempore moræ, aut commissi delicti. Ibid. Bona quando confiscantur per sententiam, veniunt fructus à tempore sententiæ. Ibid.
2. Confiscata bona si quis impetret, nulliter censetur impetrasse, maxime si donatio fiat in præjudicium alicujus.
3. Bannitus condemnatus ad mortem naturalem, & in confiscatione bonorum, an ea que acquisivit post confiscationem debeant fisco applicari.
4. In publicatione bonorum non veniunt futura.
5. Damnatus in metallum efficitur servus pœna, & non Casaris, & acquisita post condemnationem fisco non acquirit.
6. Idem dicendum est in deportato.
7. Licet bannitus, qui secundum alicujus civitatis, Republicæ, aut Regni statuta potest impune a quolibet offendi, non possit succedere in hereditate alias sibi delata ex beneficio talis statuti, potest tamen succedere in illis bonis, que illi de jure communi deferuntur.
8. Banniti de jure nostro Regio qui dicantur. Banniti de jure nostri Regni efficiuntur servi pœna, & privantur omni civili actu. Ibid. Fiscus non potest acquirere, quæ relinquitur penis incapaci. Ibid.
9. Si filij bona confiscantur, deinde pater intestatus moriatur, fiscus ad bona paterna venire nõ potest.

10. Ex probationibus factis contra absentem de jure nostri Regni potest procedi ad poenam capitalem: secus de jure communi.
11. An reus absens & condemnatus ad poenam capitalem & confiscationem bonorum efficiatur servus poena, ad hoc ut bona postea acquisita omnino debeant fisco applicari, vel primo occupanti concedantur.

Bona confiscantur propter maleficia, aut propter inobedientiam, aut quia auferuntur tamquam ab indignis, aut quia sunt bona vacantia: & de his modis confiscationis meminit Ordin. lib. 2. tit. 35. §. 22. incipit, *duodecima duvida foi se a dita let. & lib. 2. tit. 26. §. 17. cum seqq.* Confiscantur autem aut publicantur bona, aliquando ipso facto aut ipso jure, & tunc veniunt fructus à tempore moræ aut commissi delicti, ut est glossa notabilis verbo, *imminere. §. sancimus in Authent. de incest. nuptiis sub fin. ibi, respondeo quoad fructus medij temporis. collat. 2.* sequitur Angel. *ibi, & gloss.* illam ad hoc memorabilem dicunt Bald. & alij in *l. incestas. Cod. de incest. nuptiis.* Anchar. Dominic. & Perusin. in *cap. felicis. §. nullus. in fin. de poenis. lib. 6.* Angel. *de maleficiis. cum add. verb. & ejus bona. numer. 24.* Palat. in *rubr. de donationibus. §. 72. numer. 2.* post Bald. & Bart. *consil. 70. col. 18. volum. 4.* Cum autem bona per sententiam confiscantur, veniunt fructus à tempore sententiæ, ut per eosdem Doctores.

2 Et confiscata bona si quis impetret, nulliter censetur impetrasse, quia creditur id per importunitatem fieri, ita ait Bald. in *leg. 1. Cod. de petit. bonor. sublat. lib. 10.* arg. illius text. commendat Palat. in *rubr. §. 81. incipit. tertius casus. numer. 1. alleg. 1. fin. Cod. de his qui à non dominis manumiss. sunt.* & dicit maxime procedere, ubi donatio fit in præjudicium alicujus, super quo habemus provisionem Regiam in *libro 6. senatus supplicationis, fol. 118.* ut nemo impetret bona confiscata, nec quæ ad Regem pertinent, pendente lite, ante sententiam latam; quæ digna est ut videatur.

3 Bannitus condemnatus ad mortem naturalem, & condemnatus in confiscatione bonorum, an ea quæ acquisivit post condemnationem, debeant fisco applicari, aut fiscus possit ab eo auferre tamquam ab indigno, quæstionis est; & fuit casus is:

Ludovicus Alvaes Junior incola oppidi de Mafra condemnatus fuit per sententiam ad poenam mortis, & confiscationem bonorum propter rebellionem Eremitæ cujusdam da Ericcira in mense Junij anni 1585. cum absens per edicta vocatus esset, juxta Ord. *lib. 5. tit. 126. in principio.* cum ita condemnatus absens esset, & publicata sententia, pater ejus Ludovicus Alvaes senior moritur in mense Decembris ejusdem anni, uxor ejus, & superstites filij, divisionem bonorum facere volebant: revocatum fuit in dubium an legitima patris, quæ veniebat ad absentem, ad fiscum pertineret? Et pro parte heredum contra Regium Procuratorem allegabatur.

4 Quod hæc bona legitimæ non comprehendebantur in dicta sententia, quia in publicatione bonorum non veniunt bona futura, ut est gl. in *l. nam*

*ad ea. D. de condit. & demonstrat. Bart. in l. 1. in fin. D. de bon. damnat. & l. certa forma. per illum text. Cod. de jure fisci. & in l. si qua poena. D. de his qui sunt sui vel alien. jur. Boñ. de bon. pub. num. 66. Iul. Clar. lib. 5. sententiarum. §. fin. quest. 78. num. 24. & per Paul. qui in casu simili ita argumentatur cons. 212. omisso ordine. col. 1. ad prædicta etiam facit vol. 2. ubi allegat d. glossam ad hoc, quod in generali confiscatione bonorum non veniunt nisi ea, quæ condemnatus habebat tempore confiscationis, non autem quæ sita postea, & idem dicit probari in *l. si tibi mandavero §. in cujus bona. D. mandat. & in l. si deportati servi. D. de legat. 3.**

Item facit, quod si comparamus istum bannitum, & ita ad mortem condemnatum, damnato in metallum, non est dubium, quod ea, quæ post condemnationem acquirit, non acquirit fisco, quia poenæ servus est, non Cæsaris, ut est text. expressus in *l. si metallum. D. de his qui pro non script. habent in l. in metallum. D. de jur. fisci,* per Bart. *num. 1. & ibi DD. in l. 1. Cod. de hered. instituend.*

Sed & idem dicendum videtur secundum Bart. *ibi, d. num. 1.* etsi istum bannitum deportato comparemus, qui deportatus incapax est, & habetur pro mortuo; & idem si post sententiam hereditas illi obvenit, sive ex testamento, sive ab intestato, illam non acquirit, quia est incapax, & idem ab eo non potest per fiscum auferri tamquam ab indigno, quia auferri dicitur ab eo, qui capere potest, licet non possit retinere, *l. ex facto. §. fin. D. de vulgari. l. aliud est capere. D. de verb. signific. ita Bart. ubi supra. d. num. 1. & 2.* Ergo nec iste bannitus potest capere, & idem ejus portio accrescit venientibus ab intestato secundum DD. communiter in *d. l. 1. contra* gloss. *ibi Cod. de hered. institut.*

Facit ulterius, quia etsi receptum sit communiter in ea re, quod bannitus, qui virtute statuti alicujus civitatis, sive Reipublicæ, aut regni, potest impunè offendi, non possit succedere in hereditate sibi delata ex beneficio talis statuti; erit tamen incapax jurium, & successorum, quæ illi deferuntur de jure communi. ita Bart. in *quest. suis. q. 1. incipit, Lucana civitatis. num. 29.* quam opinionem multi testantur communem, & sequuntur relati per Iulium Clarum, qui eam quoque amplectitur, & communem dicit *lib. 3. sententiarum. §. testamentum. qu. 21. n. 1.* quam extendit *num. 2.* ut procedat etiam respectu bonorum, quæ sunt in territorio vel Regno, à quo est bannitus, cum Ripa & Maranta, qui hanc testantur magis communem, contra Rayner. in *l. 1. C. de heredib. institut.* cujus opinionem dixit communem Iafon. *consil. 166. col. 3. lib. 2.* qui negant successionem etiam jure communi competentem eidem bannito in bonis existentibus in territorio delicti, à quo est bannitus; quam Raynerij opinionem defendit Iul. Clar. *ubi supra d. num. 2. ad fin.* ubi statutum excluderet expressè bannitum ab omni jure, successione, vel haberet aliam hujusmodi exclusionem, quia tunc amitteret etiam successiones, sibi intra delicti territorium delatas.

Ceterum ex nostra Ord. *lib. 5. tit. 126. §. 8.* banniti apud nos sunt illi, qui damnati sunt ad mortem, & possunt impunè offendi, & occidi à quolibet de populo, ut probat *ibi, que qualquer ao pouo os possa matar sem pena.* & efficiuntur servi poenæ, & privantur omni

omni civili actu, qui juris civilis auctoritatem requirit, ut inquit Ordin. *lib. 4. tit. 81. §. 6. ibi, porque a condemnação o faz seruo da pena, em que he condemnado, & por conseguinte he privado de todos actos civis, que requerem autoridade do direito civil, &c.* E pello conseguinte os bens dos taes condemnados vem a seus herdeiros, ou a nos, segundo disposiçãõ de direito, & nossas Ordenações, &c. Cum ergo talis bannitus privetur omni actu civili, incapax est hereditatis, etiam quæ ab intestato defertur, quia etiam talis successio à jure civili defertur: quòd si omnino incapax est, non capit hereditatem; & ita fiscus auferre nequit, prout ait Bart. *in d. l. 1. D. de hered. instituend. num. 1.* & idem dicit, quòd idèd, quòd relinquitur penitus incapaci, non acquiritur fisco, ut notat Bart. per illum text. *in l. Metallum. D. de his qui pro non script. habentur.*

9 Præterea in terminis idem consuluit eleganter Paul. *consil. 212. omisso ord. libro 2. supra allegato.* quod comprobat, ex dicto Guilhel. de Cuncto, & aliorum, qui post illum scripserunt *in dict. l. si qua pena.* ubi dicit per illam legem, quòd si filius vivente patre fuerit bannitus, & eius bona confiscata, deinde pater moriatur intestatus, non potest venire fiscus ad bona paterna, ad quæ veniret filius, si bannitus & confiscatus non fuisset, quia fiscus loco filij in hoc casu non succedit, cum in ipsum non transeant jura conditionalia, imò per confiscationem absorbentur, & extinguuntur. *l. quoties. D. de novationibus. in fin.* Item id ipsum confirmat ex dicto notabili Specul. *de execut. sentent. §. sequitur. vers. quid si filios.* ubi post plenam disputationem, pro & contra determinat, quòd filio condemnato, & confiscato in vita patris, non fit executio in bonis patris, eidem filio non concessis in peculium, etiam quatenus ipsi possit deberi pro legitima, vel pro alimentis, & dicit Paul. quòd idem tenent Canonistæ *in cap. 2. de delict. puerorum.*

10 Unum dubium sese offerebat pro parte fisci, quòd iste Ludovicus condemnatus, numquam fuit detentus in carceribus, sed absens fuit condemnatus secundum formam Ordin. *lib. 5. tit. 126. in principio §. 2. 3. & 5.* quæ Ordin. procedit ad pœnam capitalem ex probationibus factis contra absentem, citatum per edicta, & non comparentem, cum tamen de jure communi non possit absens capitaliter condemnari, nec etiam alia pœna, majori relegatione, *l. absentem. D. de pœnis. l. absentem. C. de accusat. nisi certis casibus, quos enumerat Hippolyt. in l. Cornelia. §. constitutum. num. 7. de sicariis. & Cæpol. consil. 40. nu. 8.* Ioannes Baptist. de Villalobos commun. opinionum. verbo, *absens quando potest, &c.* unde cum nostra Ord. in hoc procedat ad eiusmodi pœnam contra formam juris, & reus condemnatus numquam fuerit positus in carceribus, videtur dicendum, quòd numquam adhuc fuit effectus servus pœnæ, ut per Iul. Clar. *lib. 3. sent. §. testamentum. q. 19. colum. penult. in fin. versicul. aut verò fuit condemnatus,* ubi id distinguendo ultra omnes Doctores advertit, quòd si non fuisset effectus servus pœnæ, ergo potuit acquirere, & fuit capax acquirendi delatam sibi successionem, sive ex testamento, sive ab intestato: si autem potuit capere, & acquisivit, quia ab actibus civilibus non fuit repulsus, planè fiscus, ut ab indigno potuit auferre, secun-

Cabedo Pars II.

dum Bartol. *in dict. l. 1. in princip. Cod. de hered. instituend. ibi, sed si testamentum est validum, &c.* licet dubitativè loquatur: sed magis affirmat *ibid.* Alex. *colum. fin. ad fin.* ubi dicit, quòd banniti eo casu possunt à quolibet deprædari, & idèd bona eorum efficiuntur fisci occupantis, aut alterius, qui primò occuparet, & idem sequitur (licet Bart. & Alexan. non relatis) Iul. Clar. *ubi supra, l. 5. §. fin. q. 78. numer. 24.* ubi inquit, quòd in bonis quæsitis post confiscationem quomodocumque fiscus apprehenderit, vel habeat penes se, illa retinet tamquam justus & legitimus occupator, ex quo sunt bona banniti; si verò reperiantur penes alium, credo quòd fortè non posset fiscus ea petere, sed quòd deberent remanere prius occupanti. ita Iul. Clar. *d. q. 78. num. 4. ad fin.* ubi subdit ita à magistratu fuisse iudicatum contra fiscum; & istud posse responderi pro fisco in nostro casu.

Sed facit difficultatem & dubietatem, quòd præfata Ordin. *d. lib. 4. tit. 81. §. 6.* loquitur indistinctè de condemnato ad mortem, sive carcerato, sive non carcerato, tamen si videatur tantum loqui de bonis taliter condemnati, quæ habuerit tempore confiscationis: de quo amplius cogitandum est, & Paul. & Specul. *ubi supra,* idem tenent indistinctè in bannito, & confiscato.

Judicatum tamen fuit contra Regium Procuratorem, in favorem uxoris, & filiorum Ludovici Alvares senioris, Judice meritissimo Regio Consiliario, & Senatore palatij dignissimo Doct. Iacobo da Fonseca, qui tunc temporis Prætoris Curialis officium gerebat, Scriba Simone de Almeida, anno 1583.

DECISIO LVIII.

De indignis.

S U M M Æ.

1. Indignis ea qua auferuntur, fisco regulariter applicantur, & inter Regalia Corona solent connumerari.
Marito, qui mortem necat a uxoris non defendit, ut indigno dos auferatur. *Ibid.*
Heres efficitur indignus hereditatis occisi, cujus mortem non vindicat. *Ibid.*
Maritus, qui injustè mulierem occidit, à qua heres fuit institutus, est indignus eius hereditate, & fisco acquiritur. *Ibid.*
Occisor non succedit cum effectu in bonis occisi: & ubi succedit, fiscus auferit ut indigno; quin imò et si indignus à fisco petat, exceptione removetur. *Ibidem.*
2. Declaratur regula supradicta; & etiam procedit, sive in partem sive in totum ab intestato succedat indignus: pro ea enim parte qua succedit, fiscus auferit.
3. Maritus sine effectu succedit uxori ab eo occisa, & pro ea parte qua ei succedit ab intestato, pro ea portio fisco acquiritur.
Qua occisor capit, fiscus auferit; ubi autem non capit, non habet quod auferat. *Ibid.*
Marito occisori uxoris, ex pacto de dote lucranda, si uxor pramoreretur, ipso jure denegatur actio, pacto

- pacto ipso jure deficiente, & idèd fiscus non aufert. Ibid.
4. Quando maritus occisor, vel alius succedit ex testamento, vel ab intestato, ipso jure sunt heredes, sed fiscus ab eis aufert.
 5. Reprobatur consilium Baldi in materia, quòd ad matrem mulieris occisa à marito, & non ad fiscum bona pertinent.
 6. Statutum marito tribuens actionem ad petendam tertiam partem, pramoriante uxore sine liberis, intelligitur si sine culpa & flagitio mariti pramoriatur.
 7. Vxor occidens maritum, vel eius mortem non vindicans efficitur etiam indigna.
 8. Idem in eo, qui causam mortis prabuit, puta si alimenta, vel medicamenta denegavit.
 9. Maritus, qui vulnus uxori intulit, ex quo postea decepsit, an efficiatur indignus illius hereditate, si post acceptum vulnus potuit mutare testamentum, & illud non revocaverit.
 10. Indignus efficitur, qui aliquem testari, vel testamentum antea factum mutare prohibuit, ut ab intestato, vel ex testamento succederet.

Indignis ea quæ auferuntur bona, fisco regulariter applicantur, & solent inter Regalia Coronæ Regni adnumerari. Ordin. lib. 2. tit. 26. §. 19. & tit. 35. §. 22. Hinc est, quòd maritus, qui mortem necatæ uxoris nõ defendit, ut indigno dos aufertur. *l. ei qui. D. de iis quibus ut indign.* ubi Bart. *l. cum mortem. D. de jur. fisci.* sicuti & heres efficitur indignus hereditate occisi, cujus mortem non vindicat. *l. 1. & per totam. D. de iis quibus ut indign.* & multo majori ratione maritus, qui injustè occidit uxorem, à qua fuerat heres institutus, est indignus eius hereditate, & illa fisco acquiritur, ex regula, quòd occisor non succedit in bonis occisi, quam probat text. *in l. 1. in fin. C. de bonis damnatorum.* casus est, & ibi notat Bart. Bald. & Iaf. *notab. 3. in l. sororem. C. de iis quibus ut indign.* immò ex regula, quòd ubi occisor succedit, ei ut indigno fiscus aufert. text. *in l. Lucius. D. de jur. fisci.* & *in d. l. cum ratio. in fin.* & ita fiscus brevi manu ab indigno aufert: nam etiam indignus potest petere tale relictum, sed exceptione à fisco submovetur. text. est, & ibi Gloss. notabilis *in l. his consequenter. §. 1. D. famil. erciscund.* & est casus *in l. cum quidam.* ubi etiam Gloss. notabl. *D. de his quibus ut indign.* Hinc dicitur, quòd occidens tunc succedit sine effectu, ubi fiscus aufert, secundum Bald. & Paul. *in leg. codicillis. §. matre. D. de legat. 2.* quia succedit, sed fiscus statim aufert ab illo, ut aliàs dixit Bald. *in cap. super litteris. colum. 6. vers. sed quod dices de rescript.* & *in cap. tua in fin. de procuratoribus.*

² Sed hinc advertendum est, quòd aut occisus decedit intestatus, aut testatus. In primo casu, aut occisor solus succedit, qui præcedit ceteros cognatos, & heredes venientes ab intestato, & tunc fiscus totum aufert, exclusis venientibus ab intestato, ut probat text. *in d. l. cum ratio. in fin. ibi, cognatum.* & Gloss. *dict. l. 1. D. si quis aliquem testari. prohib.* Si autem pro parte occisor succedit, eius tantum delinquentis portio acquiritur fisco; reliquæ verò partes deferuntur venientibus ab intestato, ut probat dict. Gloss. & *dict. l. hereditas. Cod. de his quibus ut indign.*

& est communis secundum Anton. Gomez. *de delictis. cap. 8. num. 51. versicul. adde tamen.* & est etiam Gloss. magna magistra *in dict. l. hereditas, versicul. in secundo est. ibi, in totum, vel in partem.* si pars tantum deferretur delinquenti, per text. *in dict. l. hereditas. & in dict. l. 1. D. si quis aliquem testari. prohib.*

Ex his infertur ita accipiendum esse, quòd dicitur, occisorem non succedere in bonis occisi, idque etiam procedere in marito occidente uxorem, secundum Bald. *in l. 1. Cod. unde vir. & uxor.* & ibi Alexand. *colum. penult. versic. item quaritur.* & Iaf. *colum. 2. versicul. ista lex.* Dec. *consil. 515.* ut intelligatur, quòd maritus succedit sine effectu, quia statim ab eo aufert fiscus. Item ut si ab intestato in totum succedit, totum fiscus auferat, si ex parte succedat, portio tantum fisco acquiritur, non autem accrescat aliis heredibus in gradu æquali existentibus, ut post Bald. Salicet. Alexand. Jacob. tenet Antonius Gomez. *ubi supra.* qui dicit hanc esse communem opinionem, & probabiliorem sententiam; & præcipua ratio hujus communis est illa superior, scilicet quia ea, quæ occisor capit, fiscus aufert, ne ex scelere suo lucrum sentiat; ubi autem non capit, non habet fiscus quod auferat. ita Bartol. *in leg. ei qui. D. de iis quibus ut indign.* per text. *in l. si ab hostibus, §. 1. D. solut. matrimonio.* ubi maritus occisor uxoris non capit, nec lucratur dotem ex pacto antea inito de ea lucranda, si uxor præmoreretur, quia pactum intelligendum fuit, si sine culpa viri præmoreretur, ne turpe aliquid contineret, & contra bonos mores, & ne aliàs ex suo scelere lucraretur; idèd quasi deficiente pacto ipso jure denegatur actio marito in eo textu, quòd aliàs annotavit, non ita omnino explicans Hippolyt. *dict. cons. 93. n. 14. & seqq. volum. 1.*

Ubi autem maritus, sive alius occisor succedit uxori ex testamento, utique capit, quia testamentum mero jure valet, ut probat gloss. *in simili in l. cum quidam. D. de iis quibus ut indign.* & melior gloss. *in d. l. his consequenter. §. 1. D. de famil. erciscun.* & probat text. *in dict. l. cum ratio. in fin. l. Lucius. & l. cum mortem. D. de iis quibus ut indign.* & idem erit ubi occisor succedit ab intestato, quia etiam tunc ipso jure heres est, interim dum non repellitur exceptione per fiscum, ut notabiliter docuit gloss. illa singularis *in d. §. 1. l. his consequenter.* recepta communiter, quòd est maximum fundamentum ad illam communem confirmandam.

Ex his infertur dubitari posse de eo, quòd confuluit Bald. *consil. 223. Punctus. libro 1.* quem sequitur Jacobin. ubi ita dicit fuisse judicatum *in l. sororem. colum. 1. versic. facit etiam. C. de iis quibus ut indign.* quòd si mulier instituit heredem maritum qui postea illam occidit, quòd hereditas non ad fiscum sed ad matrem mulieris pertinebit. Nam cum maritus ex testamento mero jure succedat, utique quòd ex eo capit, statim aufert ab eo fiscus per dicta supradicta.

Infertur etiam rectè consuluisse Hippol. *d. consil. 93.* quia ibi vir non lucrabatur dotem, nec ex statuto acquisierat actionem, statuente ut tertia pars dotis pertineret ad maritum præmoriante uxore sine liberis communibus, quia debuit intelligi sine culpa & flagitio mariti, ut supra dictum fuit.

Amplia

7 Amplia idem in uxore occidente maritum per d.l. Lucius. D. de jur. fisci. & d. §. 1. l. si ab hostib. D. solut. matrim. vel non vendicante necem mariti, l. sororem. C. de iis quibus ut indign.

8 Amplia idem non solum in occidente, sed etiam in eo qui causam mortis præbuit, puta quia alimenta, vel medicamenta, vel medicum denegavit, vel malum medicum adhibuit. text. in l. indignum. D. de iis quibus ut indign. Gloss. in d. §. 1. l. si ab hostibus. Hippol. d. conf. 9; . ulum. 1.

9 Et idem ubi intuit vulnus, ex quo postea uxor decessit, quod limitat Anton Gom. ubi sup. d. n. 51. ad fin. nisi post acceptum vulnus potuit mutare testamentum, & non revocavit: quod tamen dubietatem continet, quia eo ipso quod ex vulnere obiit, creditur mutasse voluntatem priorem absque alia expressa revocatione, arg. text. in d. l. Lucius. de jur. fisci. juncta l. si scriptis. D. de iis quibus ut indign. & d. l. cum ratio. in fine. quæ jura id tantum requirunt, an per scelus illatæ mortis turpiter occisor bona occisi quæsierit, nec distinguunt an post testamentum diu supervixerit, & an potuit mutare voluntatem, & præterea bene facit d. l. indignum, ubi uxor toto tempore infirmitatis potuit revocare testamentum, & non revocavit, & maritus indignus ibi reputatur: & ita potius in hoc tenendum est contra Anton. Gomez. nisi tamen aliquot indicia, vel aliunde legitime constet, quod uxor noluit testamentum revocare quo maritum heredem instituerat.

10 Indignus etiam censetur is, qui aliquem testari prohibuit, vel testamentum antea factum mutare, ut vel ipse ex testamento, vel ab intestato succederet. ita mihi probat text. in l. 1. D. si quis aliquem test. prohib. text. in d. l. si scriptis. D. de iis quibus ut indign. & ideo iste reputatur etiam indignus, ut capiat ex testamento, vel ab intestato, sed si quis statim ab eo auferat totum, vel partem, si partem tantum capiat. & de intestato loquitur text. juncta Gloss. in d. l. 1. D. si quis aliquem test. prohib. ex testamento. loquitur text. cum sua Gloss. in d. l. hereditas. & in d. l. Lucius. & in d. l. cum ratio. Et vide Peregrinum lib. 2. tit. 2. ubi latè de materia.

DECISIO LIX.

Tertia debita ex redditibus Reipublicæ ad murorum refectionem an sit solvenda deductis expensis.

S U M M Æ.

1. Tertia bonorum Conciliorum, & Reipublica ad Principem jure proprio non spectat, sed deputata est operibus publicis, & murorum restorationi, quorum Princeps pro suo munere curator est.
2. Tertia prædicta, an solvenda sit deductis impensis, & num. 6.
3. Fructus non dicuntur, nisi deductis impensis, nisi lex certam quantitatem fructuum exprimat.
4. Decuriones ex officio tenentur custodire pascua, & saltus Reipublica per custodes ad id constitutos. Ille qui tenetur facere aliquid ratione oneris sibi injuncti, illud facere debet suis expensis. Ibid. Expensæ non deducuntur, quando certa pars fructuum solvenda est. Ibidem.

etiam solvenda est. Ibidem.

5. Argumentum ex quo sequitur absurdum est vitandum.

7. Castellorum reparatio ad quem pertineat, remissive.

Tertia bonorum publicorum, id est, Conciliorum, & Reipublicæ ad Principem jure proprio non spectat, sed deputata est operibus publicis, & murorum restorationi, quorum tamen Princeps pro suo munere curator est. l. omnes. C. de operibus publicis. l. ne splendidissima. Cod. eodem titul. Ordinatio lib. 2. tit. 28. §. 2. ibi, por quanto as ditas terras não são do Rey, posto que per seus officiaes as mande arrecadar, mas são dos povos, que as deo, & ordenarão pera as obras das fortalezas, & muros. Et vide etiam libro 1. tit. 62. §. 67.

Hoc supposito, quæstionis est, an hæc tertia sit solvenda, deductis impensis.

Et quamvis fructus non dicantur nisi deductis impensis. l. fructus, D. solut. matrim. & l. ne splendidissima. 10. Cod. de operibus publ. dicat tertiam partem reddituum deducendam ad mœnia, & muros civitatis; videbatur deduci non debere, nisi deductis expensis.

Sed verius videtur, quod sine deductione ex toto acervo deducenda sit ea tertia. Primò quia d. l. fructus. limitatur secundum Ias. & alios, ibi, nisi lex exprimat certam quantitatem fructuum, quia tunc expensæ deducendæ non sunt: at hinc tertia pars exprimitur in d. l. ne splendidissima. ergo sine expensis deduci debet.

Secundò, Decuriones ob munus sibi injunctum, & ex officio suo, tenentur custodire pascua & saltus Reipublicæ, & ad hoc constituere certos custodes, quos, jurados, dicimus; quod ni faciant à lege puniuntur, Ordin. lib. 1. tit. 66. §. 6. & 19. Tum sic, ubi aliquis tenetur aliquid facere ratione oneris sibi injuncti, debet illud facere suis expensis, & non alienis. text. ubi DD. in l. suo sumptu. D. de operibus libert. ergo sumptu Reipub. quam Decuriones repræsentant, id fieri debet, non autem debent solvi ex dicta tertia.

Tertiò facit decisio Pauli in d. l. fructus numer. 7. D. solut. matrimonio. versic. ex hoc sequitur. ubi indistinctè tenet, quod si sit solvenda certa pars fisco, quod talis solutio facienda sit absque deductione expensarum.

Quartò facit argumentum ab absurdo, & inconveniente evitando. l. 2. Cod. de condit. insert. nam si id permittatur, facilè decuriones tot impensis redditum onerabunt, ut tertia vel omnino illis absorbeatur, vel maximè diminuatur; quod ne fiat multum elaborandum est, & vitandum, ne malitiis hominum sit locus.

Quintò movet, quod d. l. ne splendidissima. C. de operibus publ. non dicit tertia pars fructuum, sed reddituum: quod verbum multò latius patet, quam verbum, fructus; ergo videtur quod tertia deducenda sit ante deductas impensas.

Sextò, & ultimò facit, quod hi redditus sunt deputati ad sumptus Reipublicæ, quorum tertia pars applicatur ad muros & mœnia reficienda; aliæ duæ partes sunt ad reliquos sumptus; ergo tertia sine deductione impensarum separari debet, præsertim

cum murorum impensa sit utilior, & nobilior, ideo præferenda, & illi major pars applicanda; nam nunc deducere alias impensas in effectu nihil aliud est, quam diminueret tertiam, & plus tribuere aliis sumptibus solvendis, quam duas partes reddituum, quod ferendum non est.

7. Reparatio verò Castellorum ad quem pertineat? Vide Ordin. lib. 1. tit. 74. §. 12. cum seqq. Avendan. de exequend. mandat. lib. 2. cap. 3. per totum,

DECISIO LX.

De pœnis applicandis captivis.

S U M M Æ.

1. Facti species.
2. Senatus Portucalensis in instrumentis gravaminum omnimodam habet jurisdictionem in casibus sui districti, & de sententiis in illis latis non datur supplicatio.
- Et quid olim in Senatu civilium causarum? Ibid.
3. Decretum in mensa magna Curia Portucalensis circa denegationem supplicationum servari debet.
4. In casu dubio, & magni ponderis potest Rex committere Senatoribus Palatii acta videre, & judicare prout illis visum fuerit, etiamsi prædictus casus ad omnimodam jurisdictionem Iudicum, qui tulerunt sententiam pertineat.
- Rekursus ad Regem numquam tollitur. Ibid.
5. Pœna statutorum (dos acordos das camaras) captivis applicari non possunt.
- Provisio facta & impetrata pendente lite, non valet. Ibidem.
6. Responso & intellectus ad Ordin. libro 5. tit. 137. in princ. & tit. 45. Paragrapho 53. lib. 2.
- Officiales justitia, qui jurisdictionem Regio nomine exercent non possunt pœnas quas imponunt ad arbitrium suum applicare. Ibid.
- Decuriones possunt facere statuta, & pœnas in illis ponere ad bonum publicum oppidorum & civitatum. Ibid.
7. Decuriones non dicuntur officiales justitia simpliciter.
8. Rex noster non potest facere donationes de bonis ad tertias pertinentibus.

Proximæ decisioni consequens erit, illam annectere quæstionem de pœnis applicandis captivis, de qua interrogatus fui à Serenissimo Principe Alberto Archiduce Austriæ, cum procuratoris Regiæ Coronæ officium gererem.

1. Maxima fuit altercatio in Senatu Portucalensis civitatis super instrumento quodam gravaminis interposito à Decurionibus oppidi de Aveiro, quod expeditum fuit per Senatores dicti senatus. Et erat casus, quod Decuriones conquesti sunt per instrumentum gravaminis de manupositario, seu Mamposteiro, districti Conimbricensis civitatis, qui petebat à Decurionibus prædictis pœnas omnes positas per statuta & decreta prædictorum decurionum (vocant dos acordos) & Senatores sententiam contra Decuriones tulerunt, non obstante,

quod ipsi illam latam anno de 1532. præsentabant. Cumque impedimenta proponerent, rejecta fuerunt; & cum supplicassent ad Senatum supplicationis, & solverent gabellam, de more nostri Regni, juxta Ordin. lib. 3. tit. 84. §. 1. eis denegata est supplicatio. Regem adjerunt per supplicam petentes, ut acta venirent ad Senatum supplicationis, & ibi eis consuleretur, & provisio Regia super eo eis data esset.

Et in hoc dicebam eis denegandam esse. Primò, quia in instrumentis gravaminis, in quibus interlocutoria fertur, & ab ea conqueritur, Senatus Portucalensis jurisdictionem omnimodam habet in casibus sui districti, & de sententiis in illis latis non datur supplicatio: sic servat stylus, & practica notaria, & est Ordin. lib. 1. tit. 37. in princip. & eod. lib. tit. 6. Paragrapho 5. Et sic erat in senatu civilium causarum, quo tempore residebat Olyssipone, & hoc quia cumulativè hujusmodi instrumenta solebant expediri in utroque senatu, dummodo statim declararetur ad quem Senatum conquerebatur.

Secundò, quia hæc supplicatio denegata fuerat in mensa magna prædictæ curiæ coram Governatore, juxta Ordin. lib. 3. tit. 84. §. 11. in fine. & cum ita sit, id quod per illos decretum fuerat servari debebat. Ordin. ubi supra. Et si objiciatur, quod non tollitur per hoc, quod pars gravata Regem adeat, ut ei supplicationem concedat: respondetur, quod hoc fit, quando casus est supplicationis, & tempus elapsum, seu alterum datur impedimentum; at quando casus omnino supplicationis non est, ut in hoc præsentis, tunc non potest locus esse huic remedio.

Dicebam tamen, quod cum casus principalis dignus esset, ut cum magna consideratione diffiniretur, poterant acta per Senatores palatii, de commissione Regis videri, & quod eis secundum justitiam videretur, per illos diffiniri: nam hoc in nullo casu parti denegatur, etiamsi ad jurisdictionem omnimodam Iudicum pertineat, id est, Caibana alcada dos julgadores. Ordin. lib. 1. tit. 65. Paragrapho 28. & lib. 3. tit. 78. in principio. Numquam enim recursus ad Regem tollitur, ut comprobatur Hippolyt. in practica. Paragrapho opportunè. numer. 52. Marant. in specul. fol. mihi 553. numer. 13. in versic. supplicatio.

Et quod casus sit dignus, ut cum consideratione videatur, patet, quia ad captivos non possunt pertinere pœnæ statutorum Camaræ, dos acordos das Camaras. id enim sententia multò antea definitum fuerat, anno 1532. per Senatores Augustinum Afonso, & Antonium da Mota Senatores gravaminum Senatus supplicationis: & provisiones, quæ postea emanarunt, fuerunt factæ, pendente jam lite hac, & sic non valent, cap. ultim. ut lite pend. l. 2. Cod. eod. tit. Authent. ut in medio lit. collat. 8. & de illis sententiis conquerebantur decuriones, & sic non eis præjudicabant.

Ad alterum quod allegabatur, do regimento antigo, 6 & Ordin. lib. 5. tit. 137. in principio. & tit. 45. §. 53. lib. 2. respondetur, quod loquuntur solum in pœnis positas ab officialibus justitiæ, qui nomine Regio exercent jurisdictionem, & qui pœnas imponere possunt: his enim jubent Ordinationes, ut eas ad arbi-

arbitrium suum non applicent: at non loquuntur in Decurionibus seu officialibus Camerae, qui statuta, & decreta possunt facere, & poenas in illis ponere in bonum publicum oppidorum, & civitatum, l. 1. D. de decret. ab ord. faciend. ubi Bart. Ordin. lib. 1. tit. 66. §. 28. & hi officiales dicuntur, *das camaras*, & non officiales iustitiae simpliciter. Ordin. libro 1. tit. 67. §. 6. hæ enim poenæ sunt bono populi, & Concilij, ut diximus supra proxima decisione, & captivis applicari non possunt, in damnum publicum civitatum; & præjudicatur tertiæ Regis, quæ ad restorationem murorum applicata est, *l. ne splendidissima. Cod. de operibus public.* & per Regem non potest fieri donatio bonorum ad tertias pertinentium. Ordin. lib. 2. tit. 28. §. 2. d. l. ne splendidissima.

Et in toto regno semper practicatum fuit, quod in his poenis statutorum oppidorum, & civitatum, numquam captivis pars daretur, sed in aliis poenis positis ab officialibus iustitiae.

Pendet tamen hoc dubium, licet diversæ super eo sententiæ latae sint, sed in novo regimento captivorum id declarandum necessariò est, ut dubia cessent.

DECISIO LXI.

An uxor illius, qui decessit nullis relictis heredibus, quo casu fiscus heres est, censeatur hereditatem adire, ut illam transmittat?

SUMMÆ.

1. Hereditas vacans dicitur, cum quis moritur absque aliquo herede, & ad fiscum pertinet.
2. Hereditas non adita non transmittitur, & perinde est, ac si defuncto delata non esset.
3. Hereditatis aditio est quid facti, & non præsimitur, nisi probetur.
4. Hereditas non adita non transmittitur, quoad extraneos, secus quoad liberos, & descendentes.
5. Hereditate non adita, ad hoc ut transmittatur, duo necessariò requiruntur.
6. Pater decedens ante agnitam infantis hereditatem illam non transmittit.
7. Aditio hereditatis non præsimitur ex sola simplici possessione, nisi possessio sit diuturna.
8. Incertitudo, utrum quis sit heres, impedit aditionis presumptionem.
9. Vbi non constat, quem animo adeundi possedisse, cum causa custodia, donec divisio fieret, potuit intervenire, non præsimitur aditio.
10. Ex perfectione inchoati à testatore præsimitur animus adeundi.
11. Qui duplici nomine potest actum gerere, nisi exprimat, quod eum facit animo adeundi, non videtur adire.

Quæstio fuit in Senatu: quidam servus Ethiops duxit uxorem servam Ethiopissam, & decessit sine liberis, & descendentes, & consanguineis, quia nec in decimo gradu, nec ultra sunt inventi: mortua postea uxore, relictis quibusdam nepotibus, fiscus hereditatem petiit, quia uxor non adita illa hereditate obierat, & ideo vacaverat, & tam-

Cabedo Pars II.

quam vacans ad fiscum pertinebat, Ordin. libro 2. tit. 26. §. 17.

Nam & bona vacantia dicuntur, cum quis moritur absque aliquo herede, *l. vacantia. C. de bonis vacant. lib. 10. cap. unico. qua sint Regal. in usib. feudorum. Alciat. l. 1. n. 15. D. de acquir. possess. & ideo pertinent ad fiscum ex dictis iuribus, & facit Ordin. lib. 4. tit. 94.*

Ideo autem dicebatur, uxorem sine herede obijisse, quia licet nepotes haberet, tamen hereditatem ad eos non transmisit, quia illam non adierat, & hereditas non adita, non transmittitur, perindeque est ac si defuncto delata non fuisset, ut est text. in *l. unica. §. in novissimo. C. de caduc. tollend. l. ex pluribus. D. de suis & legitimis hered. l. infun. l. §. fin. C. de jure deliberandi.*

Quamvis autem ipsa uxor se immiscuisset hereditati defuncti mariti, non ideo videbatur eam adijisse, quia aditio est quid facti, & non præsimitur, nisi probetur, *l. in bello. §. aut facta. D. de captivis. cum vulgaribus.*

Ex contrario nepotes dicebant, quod licet regulariter hereditas nondum adita non transmittatur, illud procedit quoad extraneos, ceterum quoad liberos, & descendentes bene transmittitur ex potentia sanguinis, ut est text. & ibi gloss. 1. in *l. unica. Cod. de iis, qui ante apert. tab.* & ideo ad nepotes, qui sunt descendentes, transmissa fuit dicta hereditas, & consequenter ad fiscum non debuit deferri.

Sed Judex contra nepotes tulit sententiam, quia non agebatur de hereditate uxoris, cujus respectu nepotes dicebantur descendentes, sed de hereditate viri, qui non erat ascendens respectu uxoris, quæ ex eo non descendebat: & ad hoc, ut hereditas non adita transmittatur, duo requiruntur, nempe, quod sit hereditas ascendens, item, quod transmittens sit de liberis, & quod transmittatur ad descendentes, ita quod ille, in quem transmittitur, sit de liberis, vel descendentes, ut probatur in *d. l. unica. juncta Gloss. ibi. verbo, liberos.* ad idem Gloss. pen. in *l. si infanti. C. de jur. deliberand.* & notatur per Doct. Ceterum uxor, quæ transmittit, non erat de liberis, aut descendentes viri, de cujus hereditate transmittenda agebatur, ideo illam in nepotes non potuit transmittere, per illam Gloss. quæ communiter recepta est.

In quam rem facit, quod pater decedens ante agnitam infantis hereditatem, illam non transmittit, quia capit ut heres filij, secundum Bart. notabiliter in *l. si infanti. num. 5. C. de jur. deliber.* ita uxor ista cum succedat viro, ut heres, non potuit illius hereditatem non aditam transmittere.

Nec obstabat, quod dicebatur uxorem, eò quod in possessione omnium bonorum permanserat, tam ad se, quam ad maritum defunctum pertinentium, videri adijisse hereditatem, per *l. gerit. & l. u qui se immiscuit. D. de acquir. hered.*

Nam primò respondetur, quod non constabat, quod morte viri extitisset uxor in possessione omnium bonorum.

Secundò, quod ex sola, & simplici possessione non præsimitur aditio, nisi possessio sit diuturna. *l. qui in aliena. §. 1. D. de acquir. hered.*

Tertiò non apparebat, quod uxor fuisset certa se heredem esse; nondum enim constiterat, viri heredes

redes usque ad decimum gradum nullos extare, & ideò talis incertitudo impedit aditionis præsumptionem. §. ult. *Instit. de heredum qualitat. & different.*

9. Quartò, quia non constabat, quòd simul omnia bona antea communia possedisset animo adeundi hereditatem viri, & potuit ex alia causa retinere, nempe causa custodiæ, donec per Judicem fieret divisio; ideò non videbatur adivisse. *l. pro herede.*

D. illo titulo.

10. Quintò non constabat, quòd in ista viri societate aliquid ab eo inchoatum perfecerit. *l. si pupillus. §. si societate. D. illo titulo.*

11. Sextò, quia, qui duplici nomine potest actum gerere, nisi exprimat, quòd faciat animo adeundi, non videtur adire. *l. cum solus. l. si quis non quasi. D. de acquir. hered.* debet enim constare de animo, *d. l. pro herede.* ubi DD. Et ita iudicatum fuit in favorem filii, anno 1583. mense Martij in processu Mariæ Mendez uxoris Andreae Mendez de Olivença, Scriba Petro Almirante, in iudicio bonorum Regiæ Coronæ.

DECISIO LXII.

In causa commissi, quòd alius incurrit propter exportationem mercium, domino inscio, an dominus possit comparere ad eas à commissio liberandas?

S U M M A.

1. Exportans merces prohibitas in alienam provinciam extra regnum, punitur amissione mercium, & exilio.
2. In causa criminali non admittitur procurator pro absente.
3. Hoc non habet locum in domino servi absentis, qui admittitur in causa criminali ad eum defendendum pro suo interesse.
4. Non habet etiam locum, ubi quis ex forma alicujus legis, vel statuti, tenetur ad pœnam pecuniariam ex delicto alterius.
5. Domino navis ignorante, si ab alio in eam sint invecatæ merces prohibita, dominus debet audiri ad allegandam ignorantiam; quòd etiam est dicendum in domino mercium, si eo inscio alius eas exportaverit in locum prohibitum.

Commissum si quis incurrat, eò quòd sit deprehensus in via, dum exportaret merces alienas prohibitas in alienam provinciam extra Regnum, an dominus mercium possit admitti ad defendendas suas merces pro suo interesse, exportatore absente & nolente comparere? vidi in facto quæstionem.

1. Et pro parte negativa, quòd non deberet admitti, allegabatur *Ordin. l. 5. titulo. 112. in principio. vers. E quemò contraxio fieri*, ubi solus exportator deprehensus punitur amissione mercium, & exilio; nec distinguit, an sint alienæ, an ipsius exportantis.

2. Secundo, quia in causa criminali, non admittitur procurator pro absente, *l. pen. §. ad crimen. D. de publico iudicio.* si autem daretur, quòd dominus istarum mercium deberet audiri, sequeretur, quòd exportator absens per procuratorem defenderetur. Ergo, & c.

Tertiò, quòd sic daretur ansa evitandi omnia commissio, quòd esset maximè absurdum.

In contrarium allegabatur *l. 2. C. de accusationibus.* ubi dominus servi admittitur ad defendendum servum in causa criminali pro suo interesse: ergo ita debet admitti dominus mercium pro illis à commissio excusandis.

Secundo, quia si ex forma legis vel statuti pater, vel dominus, vel quilibet alius teneatur ad pœnam pecuniariam ex delicto alterius, bene poterit iste tertius pro suo interesse comparere: & licet delinquens confiteatur delictum, potest ipse tertius probare contrarium, & ad hoc esset admittendus. *Bart. in l. cum filiusfamilias. D. de verborum obligat. colum. fin. Bald. in l. filiusfamilias. D. de iis, qui sunt sui, vel alieni juris.* quos sequitur *Gomez. de delict. cap. 1. fol. 24.*

Tertiò allegabatur text. in *l. Cotem. §. 1. D. de publican.* ubi si ignorante domino navis, ab alio in eam invecatæ sint merces prohibita, navis non cadit in commissum, & dominus debet audiri ad allegandam istam ignorantiam causam; ergo ita dominus mercium, quo invito, vel inscio, alius exportavit illas in locum prohibitum, potest comparere, & allegare istam excusationem, & hoc videtur probabilius.

DECISIO LXIII.

De Tertiis, quas Hispani, *Tercuelos*, vocant.

S U M M A.

1. Hæ tertia decimarum concessa fuerunt Regibus Hispaniæ per summos Pontifices multò ante Concilium Lateranense.
2. Origo tertiæ in hoc Regno Lusitania dupliciter potest considerari.
3. Hæ tertia sunt de juribus Regalibus, & in patrimonio Regali incorporata.
4. Causarum cognitio circa hæc tertia decimarum, sive de jure sive de facto dubitetur, ad iudices seculares pertinet; & redditur ratio. *Ibid.*
5. Tertia predicta possunt per Reges in alios transferri, vel quocumque alio titulo alienari.
6. Referuntur senatus arresta in hac materia.

Hæ tertia decimarum Regibus Hispaniæ concessa fuerunt per Summos Pontifices, idque ante Concilium Lateranense, ut tenet *Iacobus Puteus decis. 319. numer. 1. lib. 3.* ubi agens de quadam decimarum causa, quæ mota fuit inter Ducem de Alba, & Archiepiscopum Toletanum, dicit quòd ad decisionem illius fuerunt visæ litteræ Apostolicæ Alexandri Summi Pontificis, an. 1494. in quibus motu proprio datur Regibus Hispaniæ, & successoribus suis, facultas percipiendi partes (Tertias nuncupatas) decimarum in Regno Granatæ, prout percipiunt in Regno Castellæ: & quòd etiam fuerunt visæ litteræ Innocentij, & Clementis summorum Pontificum, loquentes de una tertia, quæ vulgariter tertia nuncupatur: & etiam aliæ eiusdem Alexandri moderniores, anni 1507. in quibus eisdem Regibus, & successoribus, & aliis,

aliis, ab eis dominia temporalia habentibus, datur facultas percipiendi duas partes integrales decimarum à novis, & antiquis Christianis in locis, in quibus habitabant Saraceni. Et de alio simili privilegio iisdem Regibus concessio per Clementem VII. tradit Paleotus *decis. 665. in principio in 3. p. decisionum novissimarum diversorum Rotæ*. ubi inquit in hæc verba: Clemen VII. concessit privilegium Regi Hispaniarum, & dominis temporalibus ceterorum locorum, in quibus Mauri habitant, ut expulsi Mauris, à convertis ad Christi fidem liceat iisdem dominis decimas possessionum percipere.

2 Similiter de aliis privilegiis, circa Tertias iisdem Hispaniæ Regibus, & eorum successoribus concessis nuncupatim agunt ex antiquioribus Hispanis Montalvus *in repertorio legum Ordinamenti, littera R. post verbum, item promisit Rex Henricus IV. in additione magna, qua incipit, Rex Ioannes II. ad fin. vers. an autem tertia decimarum*, ubi de materia latè agit Gregorius Lopez *in l. 22. gloss. 1. tit. 20. part. 1.* dicens, quòd ratione consuetudinis sustinentur prædictæ tertiæ à laicis obtentæ, qui tamen cogitandum relinquit: cuius opinionem, licet illum non referat, sequitur Sarmient. *de reddit. 4. part. cap. 4. num. 4. & 2. part. cap. 8. num. 19.* De eisdem etiam privilegiis Regibus Hispaniæ concessis agit Palat. Rubeus *in repet. rubr. de donat. inter vir. §. 37. vers. præterea ista donat. num. 13.* & ibi eius additio. Soar. *allegat. 28.* & ibi nova additio Jacobi Valdesij. *numer. 5.* Avendan. *de exequend. mand. 2. part. cap. 4. num. 21.* & ex recentioribus Didacus de Covarruv. *practicarum, quest. cap. 35. numer. 2. vers. 3.* Garcia Gallecus *in tract. de expensis, cap. 9. n. 90. cum seqq. præcipuè numer. 97.* & ante eos Sotus *de iustitia & jure l. 9. quest. 7. art. 1. vers. contra hoc. pag. 299.* Ioan. Gutierr. *practicarum quest. civilium. lib. 1. quest. 14. num. 1. & 2. ubi d. num. 1.* multos auctores Hispanos refert, dicentes ex privilegio, & concessione Summi Pontificis competere in perpetuum ipsis Regibus Hispaniæ has decimas, quas Tertias vocamus, & ipsos solitos esse illas percipere allegat Gregor. Lopez, Peres & Menchaca *illustr. controversiarum, lib. 1. quest. 89. num. 6.*

3 Et ultra suprà dictos, quòd scilicet Reges, & sæculares Principes concessione Ecclesiæ indigeant ad fructus decimarum percipiendos, resolvit Aragon. neminem referens, *quest. 87. art. 3. in explicatione artic. in vers. Caietanus, prope finem.* Navarrus agens de Regibus Hispaniæ, & de aliis nobilibus, *in Apologia de redditibus, monitu 57. numer. 2. ad medium.* Lazarte *in tractatu de decima venditionis. cap. 19. ex num. 28. cum seqq. præcipuè num. 36.* Et in specie, quòd summi Pontifices Gregorius VII. & Urbanus II. qui in Cathedra Petri sederunt, multò antequam Lateranens. Concil. celebratum fuisset, ex eo, quia prædictum Concil. celebratum fuit anno 1179. tempore Alexandri III. Gregorius verò VII. Summum Pontificatum obtinuit anno 1073. Urbanus II. anno 1088. ut refert Petrus Matthæus *in d. catalog. summorum Pontificum, sub computatione temporum eorundem Pontificum.* & eleganter Genebrardus *in sua Chronologia libr. 4. pag. 582. de rebus gestis tempore Gregorij VII. anno Christi 1073. & pag. 587. de rebus gestis tempore Urbani II. anno Christi 1088.*

Quòd inquam, prædicti Summi Pontifices Aragonum Regibus, & successoribus prædictam facultatem concesserint, colligendi decimas, & primitias, ex terris, quæ olim fuerant Saracenorum, refert Marinæus Siculus *in vita Regis Petri I. fol. 43. colum. 2.* & tenores privilegiorum referens, resolvit Belluga *in speculo Principum, rubr. 13. de decimis. §. tractemus, a num. 29. fol. 71.* frater Emanuel Rodriguez *2. tomo quest. canonic. & regul. q. 44. art. 3. vers. in alia etiam juridica ratione, ad medium.* ubi in specie sic inquit:

Causa autem cur Summus Pontifex concessit his laicis decimas, fuit, quia Rex & hi nobiles sumptibus, & labore suo ac suorum eripuerunt ex tyrannide Maurorum eas partes Hispaniæ, quas Rex Rodericus auiserat, & concessit ipsis, ut nomine ipsius Papæ eas retinerent, & perciperent, ut pauperes rerum temporalium, quia majorem earum partem in defensionem fidei, & dilatationem regnorum, quæ subiciebantur Ecclesiæ Romanæ consumpsissent; & sic concessit Regibus Hispaniarum supradicta, videns eos pauperes, & eorum patrimonium Regale quasi consumptum in defensionem supradictam, &c.

Itaque ex dictis constat, quòd jam multò antè quàm Concil. Lateranense celebratum fuisset, concessa fuerunt Hispaniæ Regibus privilegia decimas percipiendi, quæ vulgò tertiæ nuncupantur, ea de causa, quia scilicet ex tyrannide Saracenorum multa regna à Saracenis occupata feliciter eripuerint, eaque Ecclesiæ Romanæ Sanctæque Sedi Apostolicæ humiliter subjecerint. Et in terminis quòd etiam post prædictum Concil. Lateran. prædictis Regibus Hispaniæ multa similia privilegia concessa fuerint, scilicet Regi Ferdinando in Regno Granatæ, testatur Covarr. *d. cap. 35. practic. quest. num. 2.* Et quòd Carolo V. per Clementem VII. & novissimè Philippo II. per Pium V. concessum fuerit illud, quòd Hispani vocant Excusatum tradit Emanuel Rodriguez *ditto loco versic. colligitur.* & alij DD. & similiter quòd per privilegium Apostolicum Reges Aragonum jus illud percipiendi decimas habeant, novissimè resolvit Olibanus *de jure fisci. lib. 10. ad constitut. Cathalonia. cap. 13. num. 8. & 9.*

Et ne in dubium veniat, an prædicta Summorum Pontificum potestas & facultas talia privilegia laicis concedendi ad decimas percipiendas, magis ad unum, quàm ad aliud tempus restricta fuerit, summoperè advertendum est, quòd in Rota Romana pronuntiatum fuit, quòd præd. facultas & potestas iisdem Pontificibus competit, tam ante, quàm post promulgationem Concilij Lateranensis, ut testatur in specie Paul. Æmil. *decisio. 241. part. 1.*

Unde infertur, quòd dupliciter potest considerari origo tertiarum hujus Regni: aut enim ex eo capite Reges nostri eas habent, quia scilicet jam eo tempore, quo Rex Alfonso VI. Castellæ illas habebat per concessionem Apostolicam, antequam hoc Regnum in titulum Comitatus nomine dotis Henrico Comiti Burgundiæ, seu Lotharingiæ, patri Regis Alfonsi Henriques primi, cum filia The-rasia collocaret, prout postea collocavit cum parte Galliciæ, ut ex Ritio libro 3. *Hispanica Historia*, re-

fert Genebrardus in sua Chronographia lib. 4. p. 587. de rebus gestis tempore eiusdem Regis Alfonsi VI. Hispania. ita ut cum ipso Regno, seu aliis Comitatu, prout tunc vocabatur, translata etiam fuerint predicta tertia, tamquam iura illi adhaerentia in predictum Henricum generum Alfonsi VI. & consequenter in Alfonso Henriques primum Lusitaniae Regem, & ceteros eius successores, quod probabilius videtur.

Vel etiam ex eo predicta tertia origo in hoc regno considerari potest, quod cum hoc regnum iam a Corona regni Castellae separatim felicissimis victoribus ab eodem invictissimo Alfonso I. paulatim a Saracenorum potestate fuisset ereptum, & ab aliis eius successoribus, ut in specie testatur de hoc nostro regno Iul. Ferretus de iusto & iniusto bello, num. 24. pag. 30. colum. 3. in gratiam, & remunerationem illarum, & ex eo quod multis sumptibus in id factis, multoque sparso sanguine, illud ab infidelibus Saracenis eriperit; & ut predicti successores allicerentur huiusmodi beneficiis ad illius defensionem, & ad alios infideles expugnandos, prout postea in Africa & in India fecerunt, illas tertiae eis concesserit predictus Urbanus II. & ceteri successores, qui dum Rex Alfonsus regnavit, undecim fuerunt ante Concilium Lateranense, usque ad Alexandrum III. qui illud promulgavit, cuius tempore in fine iam sui Pontificatus, Corona Regia per Albertum Cardinalem iussu eius, & legatione in hoc Regnum missa, eidem Alfonso tradita fuit.

Secundo inferitur ex dictis, quod cum haec tertia in patrimonio Regali sint incorporatae, iam dubitari non potest, quod sint iura Regalia, prout sunt in regno Castellae; nam ea ratione, qua constituta fuerunt in predicto regno Castellae, & ex illo translatae in hoc, seu noviter privilegio Apostolico concessae, & in illo sunt iura Regalia ex concessione Papali, ut in individuo probat l. 2. tit. 1. libro 6. Ordinamenti. & totus tit. 2. lib. 6. nova recopilat. & resolvit Avendan. de exequend. mand. 2. part. cap. 4. n. 21. & post Carol. de Grañal Molinæum, & Ruppelanum, Covarr. pract. cap. 35. num. 2. & d. lib. 1. variarum. cap. 17. numer. 8. versic. 9. Henriquez capit. 27. littera L. Frater Emanuel Rodrigues dict. quæst. 44. art. 3. ad fin. Ita etiam in hoc regno predicta tertia iura Regalia appellari debent, utpote quia sunt incorporatae in patrimonio Regali, & proculdubio talia sunt, juxta generales regulas nostrarum Ordinationum, & ultra supra citatos idem resolvit doctissimus Barbosa in l. Titia. num. 41. D. solut. matrimonio.

Tertio inferitur, quod etsi controversatur, utrum causae decimales semper & indistincte tractandae sint apud Ecclesiasticum, & communiter distingui soleat inter quaestionem de facto, & quaestionem de jure, ita ut de illa saecularis, de hac vero solus Ecclesiasticus cognoscere possit Bart. in l. 2. colum. 2. num. 4. D. de iuris omnium iud. ubi Curt. numer. 48. Orosius num. 17. communem dicit idem Bart. in l. Titia. n. 6. & 7. & ibi late & plenè insignis Barbosa n. 59. cum sequent. D. solut. matrim. Covarr. de sponsal. 2. part. cap. 8. §. 12. n. 3. & post Padilh. Gutier. de juramento confirmat. 1. part. cap. 2. num. 35. & libr. 3. pract. civil. q. 26. n. 2. Tamen quoties circa has ter-

tias, seu earum solutionem, tam de jure, quam de facto aliqua controversia agitata fuerit, illius erit Iudex competens saecularis, non vero Iudex Ecclesiasticus, ut nuncupatim ex antiquioribus Jurisconsultis Hispanis tenet Castellus in l. 6. Tauri, verbo, de qualiter qualidate. vers. & quod dixi. & in l. 13. Tauri, verbo, vinte & quatro horas. vers. ex quo inferitur. & eleganter post alios resolvit Covarr. d. c. 35. num. 2. Et in specie, quod in Hispania, & Gallia saeculares Iudices cognoscant de his tertiis, & non Iudices Ecclesiastici, refert Petrus Belluga in d. speculo Principum, rub. 13. de decimis. vers. restat. fol. 45. alias 75. cum seq. & post Rebuff. q. 10. de decimis, num. 39. resolvit Gutier. d. q. 14. n. 4. Frater Emanuel Rodriguez d. art. 3. vers. & de his. Laçarte de decima vendit. cap. 19. num. 20. Cujus rei ea ratio reddi potest, quia haec decimae (vulgò Tertiae nuncupatae) sunt iusto titulo à Romanis Pontificibus in Reges huius Regni translatae, & in eorum patrimonio iam à tempore immemoriali sunt redactae; & sic ad saeculares Iudices, & ad patrimoniū Regale deputatos, earum cognitio, qualiscumque sit, pertinebit, qua ratione utitur Gutierres d. q. 14. num. 4. in principio. ubi num. 5. adjicit, quod si laici inquietentur, has decimas possidentes, titulo iusto coram Iudicibus Ecclesiasticis, solent Iudices saeculares eos inhibere, ac de causis cognoscant, immò eas ad se remittant, explicat in specie late & eleganter ultra omnes insignis Barbosa in d. l. Titia. num. 42. cum sequensque ad num. 48.

Quarto inferitur, quod predicta decimae, & tertiae, cum eas Reges nostri iusto & legitimo titulo habeant, & possideant, possunt per eosdem Reges in alios transferri, seu quocumque titulo legitimo alienari, scilicet donationis, legati, permutationis, venditionis, & cujuscumque alij, tamquam bona alia temporalia, ut optimè post antiquiores, & moderniores resolvit Gutierres d. q. 14. num. 2. Laçarte d. cap. 19. num. 30. cum seqq. præcipuè n. 32. & ante eum Gallecus de expensis cap. 9. numer. 97. cum seqq. ubi late & planè materiam istius translationis prosequitur, idem etiam tenet doctissimus Barbosa ubi supra, numer. 42. vers. Adde. prout Reges nostri ali- quibus donariis concesserunt.

Audi jam arresta senatus in hac materia:

O Executor do subsidio dos cento, & cincoenta mil 6 cruzados com que o estado Ecclesiastico servio a el Rey dom Sebastião na jornada de Africa, quis constranger o Duque de Bargaça a contribuir por razão das terças que tẽ na Igreja de Villa Boim, & em outras Igrejas do Bispado de Miranda, de que o Duque aggravou pera o iuizo da coroa onde foi provido, por se achar, que o direito das terças era feito direito real, & como tal antavalaçado nos foraes das ditas villas de tempo immemorial, & não querendo o Executor Ecclesiastico obedecer as tres sentenças do iuizo da Coroa, foi emprafado & ouvido ante os desembargadores de pago com o iuiz. & procurador della. E assentouse que estava bem julgado vista a forma do breve, que mandava contribuir os que tivessem tendas Ecclesiasticas, & como aquellas terças ia não erão Ecclesiasticas, mas direito real prophano em Outubro, de 1579. Escrevaõ, Pedro Almirante.

O mesmo se determinou no estromento que o procurador do mesmo Duque tirou do Provisor de Braga o obri-

gar a contribuir pera o seminario, por razão das terças que possuia dos dizimos da Igreja da villa de Nantes, termo da villa de Chaves. E foi o Duque provido, & escuso, per ser direito real, como fiqua dito: no mes de Junho de 1579. Escrivão Petro Almirante.

Bo mesmo se julgou na sexta parte dos dizimos da villa de Olyvença, que o Conde de Tentugal tem como direito real, como donatario da Coroa, em hum estromento que tirou per Antonio Froes seu procurador do mesmo executor: foi Escrivão Luis de Neiva, anno de 1560. no mez de Outubro.

Tendo Manoel de Sampaio per doação del Rey Dom Ioão o terceiro, o terço dos dizimos do lugar de Vrrros, termo da villa de Mencoruo, se ergueo, & instituiu hũa Capella, ou Ermida no lugar do Peredo, no limite de Vrrros, & não querendo o Reitor, ou Abbade de Vrrros responder com o terço dos dizimos da dita Igreja de são Iulião do Peredo, por dizer que erão dizimos novos, & que se não comprehendião no posse, ou doação dos antigos, que os Reys deste Reyno tinham em Vrrros: Manoel de Sampaio o demandou, & ouve contra elle a sentença seguinte.

Acordão em Rellação, Visto o libello do A. & como o R. não veo com contrariedade, & a proua dada ao libello, & doações antigas de tempo immemorial, & c. testemunhas do A. per que outrosi se mostra o terço da dita Igreja pertencer a Coroa destes Reynos, com o mais que se pellos autos mostra; pronunciaõ o terço dos dizimos do lugar do Peredo, freguesia da igreja de Vrrros, pertencer a Coroa destes Reynos, & per conseguinte ao A. como seu donatario; & condemnãõ o Reo que pague o dito terço a Autor como donatario da Coroa da qui por diante, & asi o dito terço que leuou da lide contestada pera a; & seja sem custas per ser parte o procurador do dito senhor a 15. de Novembro de 1557. Scriba Luis de Neiva.

Depois vagando pera a Coroa os terços destes dizimos per falecimento de Manoel de Sampaio, mandou el Rey tomar posse delles, & artendalos; & porque o rendeiro não acudia com os ditos dizimos ao licenciado Esteuão Mendez Abbade, & Reitor da Igreja de são Iulião do Peredo, o dito Abbade demandou o rendeiro del Rey, pedindo, lhe julgassem todos os dizimos da dita Igreja, & declarassem que el Rey não tinha, non podia ter nelles o dito terço: & falecendo o dito Abbade lhe succedeo na Igreja o licenciado Ioão Caldeira d' Azevedo, o qual profeguiu a causa no iuizo da Coroa, onde corria, & finalmente se de deu sentença contra ello, em favor del Rey, cujo teor he o seguinte.

Acordão em rellação, & c. Vistos estes autos libello do A. contrariedade de Procurador da Coroa, mais artegos recebidos, trelados das doações feito appenso, & proua de testemunhas a todo dada; provasse o dito senhor per si, & pellos Reys seus antecessores estar de posse de tempo immemorial da terça dos dizimos da Igreja de são Bertolamen de Vrrros, termo da villa da Torre de Mencoruo, por ser concedida a Coroa destes Reynos per privilegio & concessão invito antiga da Sancta Sê Apostolica; & por virtude da dita concessão & posse fazer el Rey Don Afonso, no anno de 452. doação, & merce da dita terça dos dizimos da dita Igreja a Vasco Fernandez de Sampaio, pella maneira que dantes a tinha feita a seu pay Fernão Vaz de Sampaio; & ser depois confirmada a dita doação no anno de 79 a Fernão Vaz filho do dito Vasco Fernandez, por el Rey Dom Manoel, & no anno de 528. por el Rey Dom Ioão o III. como consta

do trelado das ditas doações: provasse mais que por a tal doação expirar per morte do dito Fernão Vaz, & vagar pera a Coroa destes Reynos pello que fezo dito senhor Rey Dom Ioão merce da terça dos ditos dizimos a Manoel de Sampaio filho do dito Fernão Vaz no anno de 39. E asi se proua que sendo o lugar de Peredo da freguesia, & parochia dita da Igreja de Vrrros, & pagandolhe os Moradores do dito lugar, como fregueses della, os dizimos dos frutos, & novidades, que aniaõ, por os ditos fregueses virem em muito crescimento, & viverem apartados da dita Igreja de Vrrros, se ordenou, & erigio a Igreja de são Iulião no dito lugar de Peredo, & recusando depois de ser erigida Ioão Pirez Abbade da Igreja matriz de Vrrros pagar a terça dos dizimos do dito lugar do Peredo ao dito Manoel de Sampaio donatario, se deu sentença neste iuizo dos feitos da Corda contra a dito Abbade no anno de 57. per que se julgou a terçados dizimos da Igreja do dito lugar do Peredo pertencer a Coroa destes Reynos pella maneira que lhe pertencia a terça da Igreja de Vrrros donde foi desmembrado & separado com a mesma obrigação, & o dito Abbade a aver de pagar, como pagou dahy em diante como outrosi constada sentença dada no feito appenso, & o Autor asi o confessu em seus artigos. O que todo visto, & como elle A. não proua cousa per onde dena aver, nem lhe pertença a terça dos dizimos da contenda, & a disposição do direito em rem tal caso, absoluem o Procurador do dito senhor do contra elle pedido, & feia sem custas a sete de Agosto de 85. Scriba Petro Almirante, à qua sententia petita fuit per Abbatem actorem revisio, & ei fuit denegata.

DECISIO LXIV.

De iure Regali, quod jugatum, seu juganda, nostri vocant, ad intellectum Ord. lib. 2. tit. 33.

SUMMÆ.

1. Intelligitur Ordin. lib. 2. titul. 33. §. 8. & 25. & num. 7.
 2. A tributo jugationis cetera bona non sunt immunia, præter mansum, & hortos positos juxta Ecclesiam, cæmeterium, & ea qua vocantur passalia, sed cum suo onere transeunt ad Ecclesiam, & ad clericos.
 3. Fundi seu possessiones tributaria ratione alicujus legis, vel statuti, si transeant in Ecclesiam, non ideò liberantur à collectis & tributis.
 4. Tributa debita ex bonis Regalibus (vulgò dicta reguengos) tenentur solvere clerici, si prædicta bona ad eos devenerint.
 5. Idem in fundis, & prædiis fiscalibus, & feudatariis.
 6. Idem in tributo de oytavos, ou quartos, quod solvitur ex terris a tributo jugationis exemptis.
 7. Ordin. prædict. Paragrapho 25. jubet, quòd clerici tributum hoc jugationis non solvant ex terris, in quibus habeant utile tantum dominium.
- Clerici de jure communi sunt immunes ab exactione talium tributorum. Ibid.
8. Colonus clerici tenetur solvere tributum hoc, si pro certa pensione colit; secus si pro pensione incerta, qua dicitur, Cota.

9. Clericus & laicus possidentes fundum indivisibilem, si ab eo tributum debeatur, à quo clericus sit exemptus, non ideo laicus à tributo pro rata solvendo excusatur.
10. *Intelligitur Ordin. d. libr. 2. §. 10.*
Casus omissus remanet in dispositione juris communis. *Ibid.*
11. *Commendatarij Ordinis IESV Christi, S. Iacobi, & de Avis, Melitensis, & Rhodiensis dicuntur beneficiarij, ad effectum, ut hoc privilegio gaudeant.*
12. *Refertur Senatus Arrestum in hac materia.*

DE hoc jure, quod jugatum nostri vocant, seu jugada, aliqua diximus in 1. parte nostrarum decisionum, decisione 188. ubi videas, hic tamen nonnulla adjungere etiam volui, & vide Alvarum *Vaz. de Jur. emphyt. quest. 52. num. 4.*

1. *Hac Ordin. lib. 2. tit. 32. §. 8.* loquitur de Ecclesiis, & monasteriis, ibi, *algũas Igreias, ou Mosteiros.* & ita sentit, quòd Ecclesiæ & monasteria non eximuntur à solutione hujus tributi, nisi speciali privilegio id à Rege sit illis concessum. Et ita accipies §. 25. *infra hoc titulo*, ubi innuit Ecclesias, & monasteria habere istud privilegium, in eo, quòd clerici eorum prædia colentes eo gaudent, quia intelligi debet de Ecclesiis, & monasteriis, quibus tale privilegium à Regibus fuit concessum, ut in hoc §. 8.
2. Et adde, quòd præter mansum, & hortos positos juxta Ecclesiam, cæmeterium, & ea quæ vocantur passalia, cetera bona non sunt franca, aut immunita, sed cù suo onere transeunt ad Ecclesiam, & clericos, ut post Innocent. & Bertrand. tenet *Antibol. de munerib. & honorib. §. 4. num. 36. vers. sed ad id.* quem vide à num. 26. usque ad num. 38.
3. Adde etiam, quòd lex, vel statutum faciens omnes possessiones tributarias, si transeunt in Ecclesiam, non propterea liberantur à collectis & tributis ita latè Socinus *conf. 12. lib. 4.* & vide *Abb. in cap. fin. de vita, & honestat. clericorum*, quem sequitur summa Baptiste, verbo, *excommunicatio. O. 1. casu 8. quest. 2. & 4.*
4. Hinc est, quòd clerici, in quos deveniunt bona Regalia, quæ dicuntur realenga, seu reguengos, tenentur solvere census, fora, id est, pensiones, & tributa ex illis debita, ut est *Ordin. hoc libr. 2. tit. 1. §. 17. & tit. 16. in principio.* ibi, *foros, & tributos que dos ditos reguengos lhes crã devidos.*
5. Et idem videtur dicendum in aliis prædiis, & fundis fiscalibus, & realenguis, quæ Regalia sunt, ut *d. lib. 2. tit. 1. §. 18.*
6. Et idem est in oitavos, ou quartos, quæ solvuntur ex terris à jugationis tributo exemptis, quia ab hoc tributo non excusantur clerici, nec Ecclesia, ut est text. *in d. Ordin. lib. 3. tit. 33. §. 38.*
7. Unde mirum est, quòd *Ordin. ista §. 25. incipit, os Clerigos.* sentiat manifestè, quòd ex re, cujus clericus est utilis dominus tantum, non tenetur solvere hoc tributum, quòd jugatum dicitur, ibi, *salvo se em os ditos clerigos foi passado o util senhorio.* & multò magis non tenebitur, si fuerit directus, aut plenus dominus. Quia jure communi clerici immunes sunt ab exactione talium tributorum. *cap. adversus, cap. non minus.* ubi *Gloss. verbo, sub tributo, de immunit. Ecclesiarum.* de qua re videndus est *Duenh. reg. 100.*

ubi latè text. & DD. *in cap. quamquam. de censibus. & in clement. fin. eod. tit. & ibi Cardinalis.* Sed fortè hoc idèd, quia illa tributa sunt imposita in ipsismet fundis, & possessionibus, de quibus loquitur Socinus post Bartol. & alios, relatos à *Duenh. d. reg. 100. fol. 9.* Lucas de Penna *in l. fin. C. de exactor. tribut. lib. 10.* Guido Papæ *decis. 97.* quos vide, Ceterum tributum jugatæ est mixtum, quia pendet partim à fundo, partim à colonis, qui eum colunt: sic enim impositum est, ut ad illud teneatur quicumque terram araverit cum jugo boum, & pro singulis boum jugis tantum solvat: de quo cogita, & vide *Vaz. de jure emphyteut. quest. 17. numer. 7.* Anton. de *Quelada quest. juris. cap. 4. numero 11.*

Sed utrùm colonus clerici gaudeat hoc privilegio? Dic, quòd si pro certa pensione colit, (quod vulgò dicitur de *mataçã*) tenetur solvere, nec gaudet immunitate. *Ordinat. hoc tit. 33. lib. 2. §. 10. incipit, & se os privilegiados.* ibi, *Porque tranzendoas por paõ.* Si autem colit pro pensione incerta, quæ dicitur, *Cota*, id est, *ao tarço, ou quarto, & c.* tunc est majus dubium propter text. *d. Paragrapho 10.* ibi, *& as trouxeram de parceria pagando de raçõ certa cota.*

Sed probabilius videtur hoc casu non gaudere hujusmodi privilegio, quia privilegiatus, ne solvat decimas de fundo suo, quem propriis sumptibus coluerit, si eum per colonum censuarium colat, cui tribuat medietatem fructuum, propriè & strictè non dicitur colere suis expensis; & idèd colonus tenetur de sua medietate solvere decimas, ut est text. & ibi per illum notat *Abb. in cap. licet. num. 1. de decimis.* Ita hic non gaudebit similis colonus privilegio clerici in cultura socij,

Facit etiam, quòd si clericus & laicus sint socij, & possideant aliquod prædium indivisum, immò indivisibile, ex quo debeatur tributum, à quo clericus sit immunis, tamen laicus à tributo pro rata solvendo non excusabitur, ut docuit *Specul. tit. de clericis conjugat. colum. pen. vers. quid si clericus habens bona.* sequitur *Decius in l. si emancipati. colum. 4. C. de collat.* quia non sumus in individuis, & divisim potest solvi hujusmodi tributum, ut inquit *Bossius* eos secutus *de Regalibus tit. de foro comp. num. 112.* & idem probat in fortioribus terminis *Covarruv. pract. qq. cap. 34. num. 2. ad fin.*

Nec obstat ista *Ordin. in d. §. 10.* quia non loquitur in privilegio concessio à jure communi, de quo loquitur iste §. 25. & nos etiam loquimur, quòd non recipit istam extensionem; sed loquitur in privilegio à Rege concessio speciatim aliquibus Ecclesiis, aut personis, ut probant illa verba §. 8. *E por quanto algũas igreias, & c.* & ibi, *que privilegios reverem.* quia si loqueretur de privilegio juris communis, non diceret, concessum aliquibus Ecclesiis, cum omnibus sit indultum: & idèd Princeps, qui privilegium dedit, potuit illud extendere etiam ad colonos partiaros, ut in §. 10. quam tamen extensionem non fecit in privilegio juris: & idèd fuit casus omissus, qui remanet in dispositione juris communis, *l. commodissimè. D. de liber. & posthum.*

Utrùm autem *Commendatarij Ordinis militiæ Jesu Christi, sancti Iacobi, aut de Avis, & Rhodiensis,*

fis,
tur
in le
§. 2
quia
regu
100
no

12
fena
B
rem
pella
que
villa
que
xavi
por a
revo
ra,
A
pello
gar j
de 8
deiro
que s
prova
no ra
arren
rio, ne
que d
jugad
to o p
jugad
renda
sente
Març

An i
fo
C

1. In

2. Q

3. Id

4. O

5. R

6. In

7. In

8. Pe

sis, sive Melitenfis, qui habent Commendas, dicantur beneficiarij ad hunc effectum? incidit quæstio in senatu. Et dic quod sic, & ideo includuntur in hoc §. 25. ibi, ou beneficiados, & gaudent isto privilegio, quia commendæ, quas habent, dicuntur beneficia regularia, ut & de jure communi tenet Duenh reg. 100. ampl. §. ubi tamen subdit, quod lege Castellæ non sunt immunes, quantum ad collectas: eum vide.

12 Libet autem hic apponere arrestum quoddam senatus in hac materia, reliqua suo loco ponemus.

Bertolameu Tavares rendeiro das jugadas de Santa-rem do Ramo de Tooes, demandou a hum Rodrigo Afonso pella jugada de quatro moios, o qual se defendeo dizendo que era monceiro del Rey das matas, & coutadas da dita villa, & por isso privilegiado de não pagar mais jugada que até contia de trinta alqueires de trigo: & o Almo-xarife, & iurz dos direitos reaes o absolueo? & vindo por appellação ao iurz dos feitos del Rey foi a sentença revogada, & elle condemnado que pagasse jugada inteira, & o teor da sentença he o seguinte.

Acordão em Relação, & c. que não he bem julgado pello Almo-xarife em absoluer Rodrigo Afonso Reo de pagar jugada do pão que ouve nas terras que laurou o anno de 81. porque he demandado por Belchior Tavares rendeiro das jugadas do ramo de Tooes, vistos os autos & o que se articulou, & provou nesta instancia, porque se proua o dito Reo laurar em terras jugadeiras que estão no ramo do arrendamento do Autor, as quaes trazia por arrendamento, & não são suas, quanto ao direito senho-rio, nem util, & a forma da Ordem tal caso, com o mais que dos autos consta, condemno o dito Reo, que pague a jugada do pão que ouve nas ditas terras por quan- to o privilegio de Monteiro, o não escusa de pagar jugada do pão que ouver nas terras que trouxer d'ar- rendamento, o qual pão se liquidara na execução desta sentença, & o condemnão nas custas dos autos. a 9. de Março, de 83. Scriba Petro Almirante.

DECISIO LXV.

An in juribus Regalibus procedat præscriptio, contra Regem, Regiamque Coronam, de jure Regni?

S U M M Æ.

1. Jurisdictio de jure Regni præscribi non potest.
2. Quod procedit etiam in juribus Regalibus, licet interveniat immemorialis præscriptio.
3. Idem judicatum fuit in patronatibus Regiis. Patronatus Regij in hoc Regno regulantur tamquam bona alia Regiæ Coronæ. Ibid.
4. Ordin. lib. 2. tit. 45. §. 10. & in §. 55. & 56. non solum refertur ad jurisdictionalia, sed etiam ad omnia contenta in dicto tit.
5. Responso, & intellectus ad Ord. l. 2. tit. 27. §. 1. & tenor Regij rescripti ex quo Ord. & prædicta Extravag. p. 5. l. 1. tit. 7. desumpta fuit, ponitur. n. 9.
6. In juribus Regalibus quæ per forale exiguntur, potest allegari præscriptio immemorialis, ad hoc ut similia jura exigantur.
7. Jura Regalia in hoc Regno nemo potest prætereendere absque titulo vel sententia lata in judicio competente.
8. Possessio Regalium absque titul. non prodest, & damnatur à lege.

10. Jura Regalia quamvis adversus Regem præscribi non possint; tamen præscribi possunt per unum donatarium adversus alium, & ita judicatum fuit in Senatu.

11. Et quid sit de jure communi. vide remissivè. Ibid.

PER Ordin. lib. 2. tit. 45. §. 10. & in §. 55. & 56. jurisdictio non præscribitur in nostro Regno, ut diximus decis. 41. supra. Sed quid in juribus Regalibus?

Et dicendum est, illam Ord locum habere etiam in juribus Regalibus. Et quod in nostro Regno præscribi non possunt contra Regem, nec etiam immemoriali præscriptione, tenet Vaz de jure emphyt. q. 8. num. 6. & ita Senatus judicavit non semel.

Quod & in patronatibus Regiis judicatum fuisse refert idem Vaz ubi supra. q. 9. n. 27. ad fin. & ego vidi processum: & ratio, ob quam in patronatibus id judicatur, ea est, non quod patronatus proximè accedant ad jurisdictionem, ut aliqui opinabantur, sed quia in nostro Regno regulantur tamquam bona alia Regiæ Coronæ. Ord. l. 2. tit. 35. §. 5. & §. 6. & §. 24. quo loco patronatus Regij æquiparantur alijs bonis & juribus Coronæ Regiæ, & diximus latè in libello de patronatibus Regiæ Coronæ.

Et §. 10. 55. & 56. lib. 2. tit. 45. referuntur non solum ad jurisdictionalia, sed etiam ad omnia contenta in illo titul. 45. in quo in §. 34. & 35. mentio clara fit, de foros, tributos direitos. & facit Ordin. lib. 2. tit. 28. in princ.

Et Ord. lib. 2. tit. 27. §. 1. non his obstat, quia loquitur in juribus Regalibus per forale competentibus, aut similibus iis, quæ per forale exiguntur, & competent alicui; & aliud est, prætereendere jura Regalia per forale, aliud per donationem: quia in his quæ per forale exiguntur, potest præscriptio immemorialis allegari, ut similia jura exigantur, juxta Ordin. d. lib. 2. tit. 27. §. 1. & ad excipiendum contra foralia, quæ de novo facta fuerunt, & deinceps fient, secundum alia similia foralia, Extravag. p. 5. l. 1. tit. 7. quæ est in originali melius composita, de qua Extravagante inferius agemus, & nunc est in nova recopilatione lib. 2. tit. 27. §. 5.

At prætereendere jura Regalia per donationem absque titulo, aut sententia lata in judicio competente, nullus in hoc regno potest; & necessaria est donatio, aut sententia, & absque illis nulla præscriptio etiam immemorialis prodest. d. Ordin. libro 2. tit. 45. §. 10. & §. 55. & 56. quæ in his juribus Regalibus etiam procedit, excepto casu foralis.

Damnat enim Ordin. illa possessionem absque tit. quod lex facere potest. Menchac. de successio-num creat. 1. part. lib. 1. §. 10. num. 22. & §. 26. num. 140. lib. 3. Laçarte de decima venditionis. cap. 19. num. 5. circa similem legem Castella. & vide Otaloram de nobilitate. 3. part. cap. 7. num. 15.

Tenor autem Regij rescripti de quo Ordin. illa desumpta fuit, & prædicta Extravagans, is est, ad verbum:

Regedor amigo, cremos que bem tereis vistas as concrusões, que se tomãõ, com todos nossos letrados, & desembargadores para concrusão dos foraes, pelas quaes se concurdio, & foi por nos assim firmado, que por hũa de duas maneiras se podião levar direitos reas em nossos Reynos, Sou per foraes authenticos, ou per posse immemorial.

morial, conforme a outros foraes. E por tanto por este mesmo respeito, avemos por bem, que por cada hum dos ditos casos, se possam poer embargos, aos foraes que sao feitos, ou se fizerem, & por nenhũs outros casos, nem causas, se não recebaõ, porque assim o avemos, por servico de Deos, & nosso, & descanso de nossos povos, mandamos vos que assim o facais publicar, na audiencia dos nossos feitos. Feito em Euora a 21. de Mayo. de 1520. est in libro 2. Senatus supplicationis, fol. 86.

Et aded hoc particulare erat, pro illo tantum tempore, quo foralia fiebant, jussu Emanuëlis Regis, per Ferdinandum de Pynna, Custodem majorem Archivij publici hujus Regni, ut aliæ etiam determinationes fuerunt factæ, quæ sunt in eodem libro particulares, & quæ non poterant ad alios casus extendi, cum essent contra juris dispositiones; ut nempe uxores non citarentur, nec minores beneficio restitutionis uterentur, circa foralia, quæ tunc fiebant, ut patet ex eodem lib. fol. 86. & seqq.

10 Quamvis autem jura Regalia contra Regem non præscribantur, ut diximus; tamen jura, quæ pertinent ad Regiam Coronam, præscribuntur per unum donatarium adversus alium. c. 1. de præscript. lib. 6. Ifern. in cap. 1. §. Præterea ducatus, num. 116. de prohibition. feud. alien. per Frider. & ita judicavit Senatus, no feito em que foi Autor o Duque d' Aveiro Dom Ioão, filho de Mestre de Santiago Dom Jorge, filho del Rey Dom Ioão o II. & Reo Duarte de Lemos senhor da Trofa: no qual se julgou pollo dito Reo: & a sentença he a seguinte.

Visto o libello do Autor contrariedade do Reo, com os mais artigos d' ambas as partes recebidos, doações, escreturas, & mais documentos juntos, & proua a todo dada: mostrasse que possuindo Fernão d' Alveres da Maia a terra da Trofa com sua jurisdicção, direitos, & pertencas, & sendolhe confiscada a dita terra, direitos, & jurisdicção para a Coroa Real em tempo d' el Rey Dom Afonso V. o dito senhor Rey fazer merce dos ditos bens direitos, & pertencas a Gomez Martinz de Lemos tre avo do Reo de juro, & herdade con todas suas entradas, & saídas, & com quaesquer outras rendas que a dita terra da Trofa pertencão com toda sua jurisdicção crime & civil mero & mixto imperio, resaluãdo correicção, & alcada assi como a tinha, & usava o dito Fernão d' Alveres da Maia ao tempo que lhe foi confiscada, a qual doacão lhe foi feita no an. de 1449. E dado que a doacão assi feita a Gomez Martinz de Lemos não nomea, nem declara expressamente o direito da portagem, ou passagem da ponte d' Almeara, & direitos dos casaes de Crestovaes estando fora de seu territorio, provasse ao dito Fernão d' Alveres da Maia, possuir a terra da Trofa, como os direitos da ponte, & casaes de Crestovaes como pertencas da Trofa, & Gomez Martinz de Lemos, primeiro successor immediato, & os Reos, & mais antecessores, seus descendentes do dito Gomez Martinz de Lemos possuirem sempre os ditos direitos de tempo immemorial a esta parte, assi como os tinha o dito Fernão d' Alveres da Maia como parece pelas sentenças juntas, dadas, hũa no anno de 1460. E outra no anno de 492. em que se julgou os direitos desta Ponte d' Almeara pertencerem a os antecessores do Reo, como pertença da Trofa, por bem de sua doacão: & com o pertencas forão lancadas no foral da Trofa estes direitos dos casaes & ponte: pello que se mostra por virtude das ditas sentenças, & posse que

prova immemorial, pertencerem os direitos da ponte da Contenda & casaes de Crestovaes ao Reo. Eas doações que forão feitas ao Iffante Dom Pedro, & Lopo Vaz da Cunha, & Afonso Martinz seu criado não bastão, por se não provar que elles ouvessem, & possuissem os ditos direitos, nos tempos que os Reos, & seus antecessores os arrecadavaõ & possuião como pertença da Trofa, nem a doacão feita ao paydo A. destes casaes, & ponte d' Almeara, visto como ao tempo que lhe foi feita, estava ia acquerido direito ao Reo, & seus antecessores nestes bens, & os possuião como pertença da terra da Trofa, por onde lhes não podia preiudicar, segundo disposicão de direito: o que todo visto com o mais dos autos, absoluo os Reos, & condemno o Autor nas custas do processo. anno 1573. Scriba Petro Almirante.

Et vide inferiùs, decis. 95. num. 3.

Quid autem sit de jure communi, circa præscriptionem jurium Regalium, vide DD. quos retuli superiùs, dict. decis. 41. qui dicunt, quod scientia, seu patientia Regis officialium non præjudicat Regi ignorantem, circa solutionem jurium Regalium. Palat. in cap. per vestras. Paragrapho 48. post numero 39 Balb. de præscript. 2. part. 5. princ. quest. 3. numero 8. Aymon. de antiquitate tempor. fol. 140. numero 14. & vide Panormitan. in cap. Pastoralis. numero 7. ubi Felin. numero 3. de officio ordinar. idem Felin. in cap. auditus. de præscriptio. quamvis Peregrinus de jur. fisci libro 6. titul. 8. numero 27. aliter declaret, ubi de materia cum lector videre poterit.

Nos autem híc, jure nostri Regni attento, loquimur.

DECISIO LXVI.

De reservatis Principi, in signum supremæ potestatis.

S U M M Æ.

1. Enumerantur multa, qua sunt de reservatis Principi.
2. Reservata Principi, in signum supremæ dignitatis, nullus alius potest exercere, nec ullo tempore etiam immemoriali præscribi possunt. Idem dicendum est in tributis & censibus, qua Principi debentur. Ibid.
3. Princeps potest concedere sibi reservata alicui inferiori, & quomodo id intelligatur. Ibid.
4. In generali donatione seu concessione, facta à Rege domino inferiori, non veniunt qua sibi sunt reservata jure vel consuetudine.
5. Quod procedit etiam in concessione Castri facta cum omni jure quod ibi Rex haber.
6. Et hæc habent locum, quando concessio fit domino perpetuo, ut Duci, Marquioni, Comiti; secus si fiat Magistratui temporali.

Superiùs diximus aliqua de reservatis Principi, & aliqua enumeravimus, & ultra illa, alia tradunt DD. quos remissivè congerit Vaz de jur. emphyt. q. 8. n. 32. post gloss. in c. quoad translationem. de officio legati. tradit Bart. & Ial. nu. 16. & 24. in l. Imperium. D. de jurisdictione omnium judicium. Rebuff. in arbore

arbores exceptionum. Inter quæ illud unum est, revisionem concedere adversus sententiam latam ab eo, à quo non potest appellari, *auth. quæ supplicatio. C. de precibus Imper. offerend.* Rebuff. *ubi supra, verbo, Maius. litt. T.* de quo per Bart. & Ias. n. 27. in d. l. *Imperium.* condere legem generalem, congregare concilium, seu comitia, id est, Cortes; quæ sunt meri imperij; creare Magistratus, restituere natalibus, concedere veniam ætatis, sive jus emancipationis; legitimare, interponere auctoritatem in adoptionibus, seu arrogationibus minorum; publicare bona delinquentium, dare chartas inimicitæ, quæ vulgariter dicuntur, *Chartas de inimicitæ*; concedere chartas, quas dicimus, de finta, & chartas tuitivas, confirmare donationes, quæ requirunt insinuationem; chartas restitutionis famæ, aut alicujus habilitationis, ad quæ omnia videas *Ord. lib. 2. tit. 45. §. 25. & lib. 1. tit. 3. §. 1. cum seq. usque ad §. 7. & d. lib. 2. tit. 45. §. 40.* in quibus omnibus superius dicta enumerantur.

- 2 Sunt autem hæc reservata Principi in signum supremæ dignitatis, ita ut nullus alius possit ea exercere. tradunt DD. in *cap. cum P. de fid. instrument.* ubi Innoc. & alij, sequitur Ias. in l. *Barbarius. n. 48. D. de officio pratoris.* Nec præscribi possunt ullo tempore, etiam immemoriali. Unde tributa & census, quæ Principibus debentur, præscribi non possunt, nec ulla præscriptione ab eorum solutione quis potest excusari. *l. comperit, juxta Bald. annotat. Cod. de præscript. 30. vel 40. annorum.* notat Bald. in c. *cum nobis & in c. ad audientiam. de præscript. Balb. de præscriptionibus 2. p. q. 1. & est lex Castellæ ultima. tit. 13. lib. 3. Ordinamenti.* quam refert Covarruv. in *regul. possessor. 2. p. §. 2. fol. 24. vers. secunda rerum species.* quem vide, & est *Ordin. nostra lib. 2. tit. 45. §. 56.*
- 3 Rex autem potest ista sibi reservata concedere inferiori, Bald. in l. 1. *Cod. de servit. & aqua. Felin. in cap. quæ in Ecclesiarum, n. 32. de constitut.* Et quando Princeps aliquid de reservatis concedit alicui, semper intelligitur, ut ea exerceat cum debita causæ cognitione, & non cum illa plenitudine potestatis, quam habet concedens, secundum Innocentium, Abb. Bald. & Imolam, quos refert & sequitur Felin. d. nu. 32. pro quare facit pulchrum dictum Bald. in c. 1. *colum. 3. si de investit. inter dominum & vasa. l. u. oriat.* qui dicit, quod solus Princeps in suo rescripto potest mandare, facies sic; sed inferior à Principe debet mandare, facies justitiam: allegat Innoc. in c. *significans. de officio delega.* sequitur Felin. *ubi sup.*
- 4 Hæc tamen concessio de reservatis, non debet esse generalis, quia in generali donatione, quam facit Rex vasallo se inferiori, non veniunt quæ sibi sunt reservata jure vel consuetudine. Felin. in d. *cap. quæ in Ecclesiarum. n. 32. & est gloss. magistra in d. cap. quoad translationem. de officio legati.*
- 5 Et hoc procedit etiam in concessione Castri facta cum omni jure quod ibi Rex habet. Alberic. in l. *fn. Cod. de jurisdic. omnium judicum.* Laudens. de Principe *conclus. 115. Vaz de jure emphyt. quest. 8. num. 34. ad fn.*
- 6 Quæ habent locum, quando fit concessio domino perpetuo, ut Duci, Marquioni, vel Comiti. Felin. *ubi supra.* Paul. *conf. 225. secus verò si fiat Magistratui temporali. Doctores ubi supra.*
De aliquibus reservatis Principi diximus superius; de aliis dicemus decisionibus sequentibus.

Cabedo Pars II.

DECISIO LXVII.

An soli Principi liceat revisiones à sententis concedere?

SUMMÆ.

1. *Supplicari potest ad Regem, quotiescumque ab aliqua sententia non licet appellari; quæ supplicatio, revisio seu reclamatio dicitur.*
2. *Supplicatio hæc à solo Rege, seu Principe non recognoscante superiorem concedi potest: quod & lege Gallia constitutum est. Princeps est supra jus positivum: & potest juri alterius derogare. Ibid.*
3. *Supplicatio hæc non habet locum in causa criminali: quod etiam in Francia observatur. Limita nisi simul cum pœna criminali, judicetur pœna bonorum. Ibid.*
4. *Supplicationi huic locus non est, in sententia interlocutoria, sed in definitiva tantum. Limita quando interlocutoria habet vim definitivæ. Ibidem.*
5. *Rex Sebastianus decrevit, quod soli Regi liceret revisiones concedere in causa quadam civitatis Bracharenfis. Idem in chartis tuitivis decrevit. num. 7.*
6. *Tenor provisionis transcribitur.*

DE supplicationibus aliqua diximus prima parte nostrarum decisionum; hic solum tractabimus, an alicui præter Principem supplicationes, seu revisiones concedere liceat?

Et præsupponendum est, quod quotiescumque ab aliqua sententia non licet appellare ob dignitatem & præminentiam eorum qui sententiam tulerunt, supplicari potest ad Regem; quæ supplicatio revisio, & reclamatio dicitur, l. 1. *C. de sententiis præfect. prator. l. si quis. cum auth. quæ supplicatio. C. de precibus Imper. offerend.* Specul. *titul. de supplicat. §. 1. & per totum.* facit text. in l. 1. in principio. *D. de quibus appell. non licet.* DD. per text. ibi, in *cap. ex litteris. de in integrum restitut.* Rebuff. *ad ll. Gall. tit. de supplicat. tom. 1. Avendan. in tractat. de secunda supplicat. Duenh. reg. 43. limit. 3.* ubi plures refert Rolandus à Valle *conf. 94 per totum, vol. 1. Bossius tit. de supplicationibus adversus rem judicatam, per totum. Gramm. dec. 35. Alvar. Vaz consult. 51. latè Suares Hispanus in præct. tom. 1. 7. part. cap. unic. & est Ordin. Regia lib. 3. tit. 95. extravagans 1. parte. tit. 4. per multos §§.*

Hæc supplicatio, seu reclamatio, seu revisio, à solo Rege, seu Principe conceditur, qui non recognoscit superiorem, ita tenet Innocentius in *cap. ex litteris.* ubi Abbas numer. 10. *de in integrum restitut.* Menoch. *de arbitrariis. lib. 2. quest. 52. num. 4.* quem legito, per totam. Ratio est, quia solus Princeps potest juri alterius derogare, cum sit supra jus positivum. l. 2. & 3. *Cod. sentent. rescindi non posse.* Abb. *ubi supra.* Vaz. *dict. consult. 51. num. 42.* qui alios citat: & ita hanc eandem conclusionem, quod solus Rex & Princeps non recognoscens superiorem hanc supplicationem, seu revisionem concedat, tenet etiam Rebuff. in terminis *tit. de supplicatione, in principio. n. 13. & sic est constitutum lege Gallia,*

quam ipse refert. Est namque supplicatio hæc meri imperij, maximè, ut affirmant DD. in l. Imperium. D. de iurisdic. omnium iudic. & inferior eas non potest concedere supplicationes, Rebuff. d. loco. idque probat clarè Ordin. nostra in fine princip. d. tit. 95. ibi, a qual revista mandamos que se não faça em nenhum dos ditos casos sem nosso especial mandado. facit l. divi. D. de penis. & ita ponderat Valasc. ubi supra, num. 5.

3 Est etiam prænotandum, quòd in causa criminali non habet locum supplicatio, Ord. lib. 1. in fin. in tit. dos Desembargadores do paco. §. 33. Idem in Francia fieri testatur Rebuff. de supplicatione in praf. n. 71. Valasc. ubi sup. n. 50. Avendan. de 2. supplicat. n. 16. & 18. Quod tamen limitatur, nisi simul cum poena criminali iudicetur poena bonorum: tunc enim quoad poenam pecuniariam conceditur supplicatio, ita Ordin. ubi supra. tradit Vaz d. num. 50. & quamvis ipse id ratò fieri dicat, aliquando fit: & ego factum vidi non semel, & vide Bossium ubi supra.

4 Addo, & quòd supplicationi locus non est in sententia interlocutoria, quia solum in diffinitivis supplicatur, Ord. d. tit. 95. & Ord. d. tit. dos Desembargadores do paco, §. 34. Rebuff. ubi supra, num. 67. Valasc. ubi supra. numer. 50. ubi tamen limitat cum Doctoribus ab eo allegatis, hoc non procedere in interlocutoriis habentibus vim diffinitivæ sententiæ, quia in his militat eadem ratio, ac in diffinitivis, ut per eum: illum vide.

5 Et quòd Regi solum liceat revisiones concedere, decrevit Rex Sebastianus in causa quadam Bracharenfis civitatis: quamvis enim Archiepiscopus, ex contractu, in civilibus cognoscat per se & luos officiales, ita ut non concedat appellationem ad Regis tribunalia; tamen revisiones concedere non potest, sed ad Regem recurrendum est.

Tenor provisionis is est:

6 Licenciado Francisco Pinheiro, Eu el Rey vos envio muito saudar: Lianor Rodriguez morador na cidade de Braga me enviou dizer por sua petição, que avia doze annos que hum Francisco Fernandez seu irmão morador na dite cidade a trazia em demanda sobre hũas casas que lhe sua mãy deixara, que valião trezentos mil reis, contra ou qual ouvera sentença dada na Relação do Arçebispo, per que lhe forão julgadas, & que depois de ter sentença dellas, & passar em cousa julgada, viera o dito Francisco Fernandez a casar hũa filha com Manoel Pirez despenseiro do dito Arçebispo, & muito seu aceito, pello que o dito Arçebispo commettera a dita Lianor Fernandez que al argasse as ditas casas ao dito Francisco Fernandez seu irmão pera as das ao dito Manoel Pirez seu genro, & que por ella o não querer fazer, ao dito Arçebispo concedera revista do dito feito ao dito Francisco Fernandez não o podendo, nem devendo fazer: & que ella viera com suspeições em forma a elle, & aos seus desembargadores, as quaes suspeições forão apresentadas em audiencia publica, & dadas a Diogo Veloso tabellião, seu escrivão, pera as fazer conclusas: & que por elle tambem ser sospeito as não quisera fazer conclusas, sendo lhe por muytas vezes requerido, assim de se lhe passar o tempo, & que pedindo ella por si, & por seu filho estromentos d'aggravão, por não achar procurador na dita cidade que por ella quisesse procurar o dito Diogo Veloso lhos não quiz dar: pedindome a dita Lianor Fernandez por merce

que mandasse vir os ditos autos perante mim, & lhe mandasse fazer justiça: pello que escrevo ao Arçebispo, que logo tanto que lhe a minha carta for dada, me enwie todos os autos que sobre o caso da demanda das ditas casas sao processados, nos termos em que estiverem: & que mos enwie por o dito Diogo Veloso de maneira que dentro em vinte dias seião em minha corte: & que a dita Lianor Fernandez não seia tirada da posse das ditas casas a te eu ver os ditos autos, & prouer no caso como for justiça, & me enwie a dizer a razão que teve pera conceder revista no dito feito.

E así lhe escrevo que me enwie logo os autos que se continuarão sobre hũa carta tuitiva, que tenho por emformação que passou da posse de hũa tercenaria da se da dita cidade, de que proveo hum seu capellão não o podendo, nem o devendo fazer, tendo o Cardeal Iffante meu muito amado, & presado tyo provido della ao Bispo de Fes, & que mande allegar as causas & razões por que mandou passar a dita carta tuitiva. E por que he necessario prover nestes casos com brevidade vos mado, que logo tanto que vos esta for dada, vades em pessoa dar a minha carta, que vos com esta enwie ao Arçebispo de Braga, & de minha parte lhe direis que lhe rogo, & encomendo que com toda a brevidade faça o que lhe em ella escrevo, & me enwie os ditos autos nos termos em que estiverem, & os traga o dito Diogo Veloso, ao qual noteficareis que dentro em vinte dias do dia que lhe for noteficado, seia com elles em minha corte: & de como derdes a dita minha carta ao Arçebispo, & da noteficação que fizerdes ao dito Diogo Veloso fareis auto de que me enviareis o traslado cerrado, & sellado, & tudo escrevereis o que com o dito Arçebispo passar des, & no caso fizerdes Balthazar Ferras a fez em Lisboa a cinco dias d' Agosto. de M. D. LXXVI. Fernão da Costa a fez escrever.

O Cardeal Iffante.

Doutor Diogo Lopez Pinheiro: Eu el Rey vos envio muito saudar, ha muito tempo que hũa Lianor Fernandez moradora na cidade de Braga, me enviou dizer por sua petição que avia doze annos, que hum Francisco Fernandez seu irmão na dita cidade morador a trazia em demanda sobre hũas casas que estão na dita cidade que lhe sua mãy diexou, contra o qual seu irmão ella ouvera sentença dada na Relação do Arçebispo da dita cidade que as ditas casas lhe forão julgadas, & a dita sentença passara em cousa julgada: & que o dito Francisco Fernandez casara despois disto hũa filha com hum Manoel Pirez despenseiro do Arçebispo, seu aceito, & familiar, & por essa razão o dito Arçebispo lhe rogara que largasse as ditas casas ao dito Francisco Fernandez seu irmão, pera as poder dar ao dito Manoel Pirez seu genro, o que ella não quisera fazer, por ter necessidade das ditas casas, donde o dito Arçebispo tomara occasião de conceder revista no feito do dito Francisco Fernandez, não o devendo, nem podendo fazer: Pello que ella viera com suspeições ao dito Arçebispo, & a seus desembargadores, & não quisera desferir a ellas, nem achera quem lhe passasse disso estromento d'aggravão, nem quem por ella procurasse: pedindome que aproveesse no dito caso com justiça, pello dito Arçebispo não ter superior na dita cidade, aquem se ella podesse si correr. Eu escrevi ao dito Arçebispo sobre o caso encomen dando lhe que me enviasse os autos, em que elle dera a dita sentença, & así as ditas suspeições dentro em vinte dias

por Diogo Veloso, que era escrivão delles, & me escrevesse como concedia a dita revista: & sendo lhe dada a minha carta pello Corregedor da Camara qua de Viana, elle lhe respondeo que cuidaria nisso, & que no dito termo de vinte dias virião os ditos autos, & me escreveria: & alem disso o dito Corregedor notificou por meu mandado ao dito Diogo Veloso que dentro nos ditos vinte dias trouxesse os ditos autos a minha Corte, o qual os pediu pera isso ao dito Arcebispo perante Manoel de Lemos tabelião da dita cidade, & elle lhe respondeo que os queria ver pera nelles prover como fosse justiça, & que por isso os não dava, nem queria dar ao dito Diogo Veloso, segundo se mostra per hum estromento que o dito Manoel de Lemos disse passou, & sendo passado o dito termo de vinte dias, por o dito Arcebispo não enuiar os ditos autos, nem me responder a caso, eu lhe tornei a escrever que não ouvera por bem o modo que nisso tevera, & que por a dita Lianor Fernandez insistir, & pedir que lhe fizesse justiça lhe encomendava que logo com toda brevidade fizesse cumprir, & dar a execução a dita sentença da sua Rellacão, fazendo com effeito meter a dita Lianor Fernandez em posse das ditas casas, & de maes que lhe fora julgado, & que se não procedesse maes pella comissão da revista, que neste caso fizera, & que se o dito Francisco Fernandes entendesse que tinha justiça em se lhe conceder a dita revista, a avia de requerer perante mim; a qual carta lhe foi dada per João Fernandez meu moço da estribeira, & elle me respondeo por hũa sua, dizendo entre outras cousas que mandasse eu ver na mesa da consciencia, se podia elle Arcebispo sem scrupulo de sua consciencia consentir, que outreim fesse juiz deste caso, somente os que erã nomeados no contrato, que se fez entre os Reys passados meus antecessores, & os Prelados da sede Braga, sobre a jurisdicção temporal da dita cidade; & que faria o que nisso se determinasse, & praticando eu este caso, & a resposta do dito Arcebispo com alguns letrados do meu Conselho, achei que elle não tinha nisto razão, pello caso ser de qualidade que se não podia comprehender no dito contrato, por as revistas se não poderem conceder nos feitos julgados finalmente, sem meu mandado, per minha especial graca, nem se poderem extender as clausulas do dito contrato as ditas revistas, não fazendo nelle especial menção dellas, nem cumprir a servico de nosso Senhor, nem consciencia delle Arcebispo fazer escrupulo neste caso, antes em não cumprir o que lhe escrevi, & em comendei pellas ditas cartas, & dar causa a dita Lianor Fernandez andar sobre isso gastando sua fazenda, por lhe não mandar dar posse das ditas casas, & fazenda que lhe era julgada pella dita sentença por sua rellacão, de que não ha appellacão, nem agravo: & as peticoes, & Comissoes de Revista posto que per mim seião concedidas, não tolherem a execução das ditas sentenças finaes, em quanto não são finalmente revogadas no caso da revista, era cousa clara estar lhe obrigado pera descargo de sua consciencia a satisfazer a dita Lianor Fernandez toda a perda, & damno que por essa cousa tivesse recebido, & pella obrigação que eu tinha de fazer justiça a meus vassallos, & elle Arcebispo de administrar na dita cidade, principalmente sendo lhe neste caso tantas vezes por mim encomendado, lhe escrevo ora sobre isso hũa carta, que com esta vos sera dada: pello que vos mando que tanto que vola derem, vades sem vara a dita cidade de Braga, & lha deis a dita minha carta, & pratiqueis com elle este caso da maneira que nest a se

Cabedo Pars II.

contem: & lhe direis da minha parte, que lhe encomendo que logo sem dillacão algũa cumpra o que lhe escrevo, fazendo meter a dita Lianor Fernandez de posse das ditas casas, & de tudo o mais que lhe foi julgado: dizendo lhe que vos não aveis de partir da dita cidade, ate o não fazer assim, & que vos faca entregar o dito feito, & os autos das ditas suspeições, pera mos inviardes, & não comprindo elle assim: vos em virtude desta minha carta a metereis em posse das ditas casas, & fazenda, & fareis dar a execução a dita sentença, fazendo disto autos pello Escrivão dante vos, & fareis perante vos ir o dito Diogo Veloso, que foi Escrivão dos ditos autos, & lhos pedireis, & cobrareis a vossamão, & mos enviareis fazendo nelles tresladar esta carta, & notificareis ao dito Francisco Fernandez que se sentir que na rellacão do dito Arcebispo lhe foi feito agravo, podera vir perante mim requerer a dita revista, & lhe sera feito comprimento de justiça. O que assim cumprireis com aquella diligencia, & resguardo, que em tal caso se require, & de vos confio: & os ditos autos serã entregues ao Doutor Ieronimo Pereira de sa fidalgo de minha casa, & Procurador dos meus feitos da Coroa. Jorge da Costa a fez em Lisboa a xx. dias do Mez de Marco, de M. D. LXXVII.

O Cardeal Infante.

DECISIO LXVIII.

An donatarij Coronæ possint per auditores suos jubere syndicare judices & officiales à se positos, finito tempore?

S U M M Æ.

1. Syndicare officiales, etiam dominorum terrarum & donatariorum, solus Rex potest jubere: & hoc numquam donatariis censetur permissum, nisi in donatione specialiter concedatur.
2. Sic decretum fuit per Regem in auditore & ceteris officialibus civitatis Bracharensis, in qua Archiepiscopus habet jurisdictionem civilem & criminalem.
3. Tenor chartæ, in qua hoc decretum fuit, inseritur.

Libuit hinc quæstionem hanc statim inferere, I quæ tractata fuit non semel in hoc Regno; & decretum, quod soli Regi competit jubere syndicare officiales etiam dominorum terrarum & donatariorum Coronæ, juxta Ord. lib. 1. tit. 60. Cum enim Princeps, & Rex id non concedat specialiter, non censetur donatariis permissum. Ordin. lib. 2. tit. 45. §. 8. cum multis aliis.

Est enim & hoc supremæ Regum superioritatis, quod per quàm manifestè patet ex tenore hujus chartæ, in qua id decretum fuit in auditore civitatis Bracharensis, in qua Archiepiscopus per contractum habet jurisdictionem civilem & criminalem, juxta dictum contractum.

Dom Sebastião, per graca de Deos, Rey de Portugal, & c. a vos provedor da Comarca da villa de Viana foz do Lima saude: faco vos saber que por parte do Procurador dos meus feitos da Coroa em minha Corte, & casa da supplicação foi appresentada aos iuizes dos meus feitos della hũa petição: dizendo nella, que pertencendo aos

Arçebispos de Braga a jurisdicção civil, & crime da dita cidade, & tendolha dada, & trespassada os Reys deste Reyno pella forma, & maneira declarada na composição que entre elles ouve, reservado pera si todo o real senhorio, nas cousas que ao bom regimento, & governo destes Reynos pertencessem, os ditos Arçebispos como senhores da terra a que a dita jurisdicção pertence, pera melhor poderem usar della, & exercitala, eustumarão de por na dita cidade Ouvidores que em seu nome usassem della, ministrando justiça as partes, assi como elles per si o podião, & deuião fazer, & sendo pellas ordenaçõs deste Reyno os ditos ouvidores obrigados a dar sua residência no fim de cada tres annos, na forma do ordenação, & não podendo seruir os ditos cargos mais nenhum tempo antes de a darem, o Licenciado Mattheus Fernandez Farto Ouvidor que foi na dita cidade pello Arçebispo della, o fez pello contrario, que não somente seruiu o dito cargo mais de tres annos, sem minha licenca, mas ainda quando ouuera de dar residência a não dera conforme a Ordenação, & a dera a hum Arcadio d' Andrade, a quem o Arçebispo sem licenca, nem authoridade minha o quis commetter: pello que vindo os autos da dita residência a rrellação, & sendo remettidos a mesa de despacho dos desembargadores do paco, por elles fora determinado, que se não devia de dar despacho nos ditos autos, por não serem feitos conforme a Ordenação, & que os ditos Ouvidores acabados os tres annos pedissem que se lhes tomasse a residência, & em tudo guardassem a forma da Ordenação a cerca das residencias: & porque conuinha que a dita determinação se notificasse aos ditos Ouvidores, pera que ao diante soubessem a obrigação que tinhão de dar suas residencias, & em que modo & a quem as deuião de dar, & não podessem allegar ignorancia, me pedia mandasse passar carta pera vos provedor dessa dita Comarqua lhe fazerdes a dita notificação assi ao Ouvidor, como aos officiaes que abi seruem, & de como lhe fosse feita tiraes seis certidão nas costas da dita carta, na forma accustumada: segundo se continha na dita petição a qual vista per mim em Rellação com os ditos iuizes do meus feitos da Coroa acordei. Que se faça carta pera o provedor, pera se fazer a notificação que pede o dito meu Procurador, conforme ao despacho: De qual despacho de que o dito meu Procurador faz menção na dita petição, que se pos na mesa dos meus desembargadores do paco nos autos conteudos na dita petição, o traslado delle he o seguinte: Não se de despacho nestes autos da residência, por não se guardar nelles a forma da Ordenação: & os ouvidores acabados os tres annos pedirão que se lhes come residência, & em todo guardarão a forma da Ordenação acerca das residencias, em Lisboa, a 4. de Marco de LXXVIII. Gaspar de Figueredo, Ieronimo Pereira, Jorge da Cunha, Pero Barbosa. Por bem do que mandei passar a presente, pella qual vos mando que tanto que vos for appresentada com muita diligencia vades em pessoa a onde quer que estiver o Ouvidor que hora he da dita cidade de Braga ao qual notificareis esta minha carta como se nella contem, & fareis perante vos vir todos & officiaes que perante elle seruirem, & lhe fareis a todos, & a cada hum delles a dita notificação, mandandolhe ler a dita carta toda de verbo a verbo, & da dita notificação que lhe assim fizerdes, mandareis por hum escriuão dante vos passar certidão por vos asinada nas costas desta minha carta, que enuiareis a esta corte & sera entregue ao dito meu Procurador, ou ao escriuão que esta fez, pera lhe entre-

gar & dar, & sobre isso se fazer o que for justiça: a qual diligencia fareis logo sendovos esta appresentada sem aver nisso duvida algũa por quanto com preasi a meu seruido: cumpro assi, & al não facaes. Dada em esta minha cidade de Lisboa aos dez dias do Mez de Dezembro. El Rey nosso senhor o mandou pello Doutor Manoel d' Afonseca do seu desembargo desembargador dos agravos, & iuiz aos seus feito da Coroa, & fazenda em sua corte & casa da supplicação. Pero Almirante a fez anno do nascimento de nosso Senhor Iesu Christo de 1578. &c.

E esta carta cumpra o Provedor da Comarqua de Ponte de Lima em tudo, como nella se contem. Manoel d' Afonseca.

Id etiam decretum fuit in aliis Iudicijs & Auditoribus donatariorum Coronæ: & sic servatur, ut constat ex libris Senatus Palatij. fol. 123.

DECISIO LXIX.

De legitimacionibus quæ fiunt per Regem.

S U M M Æ.

1. Legitimare, est suprema superioritatis Regalis, & ad Regem solum pertinet, vel ad officiales ab illo ad id deputatos.
2. Verè legitimatus perinde est, ac si esset verè legitimus & naturalis. Verè legitimatus necessariò debet institui, vel exheredari, & ei competunt omnia jura, & potest facere omnia, qua faceret, si legitimus & naturalis fuisset. Ibid. Et habet querelam, & jus dicendi nullum, & rumpendi testamentum. Ibid. Et succedit pariter cum alijs, & excludit substitutos, Ibid. Et habet jus abstinenti. Ibid.
3. Legitimatus cù clausula consueta, uti in nostro regno fit, ut patri succedat in eo quod voluerit, vel si voluerit, non dicitur legitimatus, sed dispensatus. Et non potest succedere contra testamentum, nec facere ea, qua potest verè legitimatus. Ibid. Legitimatus cum prædicta clausula habetur pro legitimo, quoad expressa in legitimacione. Et potest succedere parentibus ab intestato, non obstantibus collateralibus. Ibid.
4. Clausula, sine præjudicio legitimorum heredum, qua solet apponi in legitimacionibus, quid operetur, & quomodo intelligi debeat.
5. Legitimatio de filiis, quorum parentes non possunt conjungi, nõ dicitur legitimatio, sed dispensatio.
6. Princeps legitimat quoscumque spurios, si id faciat ex certa scientia. Et hac potestas transit etiam de jure in Comites Palatinos. Ibid.
7. Dispensatus ad succedendum in aliquibus casibus, quoad illos, censetur legitimatus, si tamen ad eos casus fuerit expressè & specialiter legitimatus. Quod procedit etiam stante statuto, quòd filij legitimi & naturales excludunt filias, quia etiam in hoc casu legitimati ad certos modos succedendi excludunt filias, quando id in legitimacione expressè declaratum fuerit. Ibid.
8. Legi-

8. Legitimus absolutè, & ad omnia natalium jura reductus, si postea successio ex testamento, vel ab intestato ei limitata fuerit, integritas & legitimatio persona non dicitur limitata; sed tantum effectus successionis.
9. Stante tamen legitimatione, de qua in nostro Regno, aliud erit dicendum; quia per illam legitimati, seu dispensati non possunt facere ea, quæ possunt absolutè legitimati.
10. Clausula, sine præjudicio legitimorum heredum, comprehendit tam illos qui extant tempore legitimationis, quam postea nascituros.
11. Dispensati cum clausula prædicta proprie filij non dicuntur, sed extranei quoad juris effectus. Circa quod intelligitur notabiliter Dec. conf. 257. Ibidem.
12. Dispensati ad succedendum in eo quod pater voluerit, deductionem legitima non habent, eiusque rei redditur ratio. Et declaratur Consil. Iason. volum. 2. consil. 162. Ibidem.
13. Legitimatio moderatur à voluntate Principis. Et circa legitimationem filiorum voluntas patris multum operatur. Ibid.
14. Legitimatio est voluntaria jurisdictionis, sive cuiusdam facultatis.
15. Legitimus, de jure communi pariter succedit cum legitimis & naturalibus postea natis: secus de jure nostri Regni, ubi is solum dispensatus censetur. Legitimatio fieri non potest filijs nascituris. Ibid.
16. Legitimatio, quæ facta fuit filio, propter quam fuit heres institutus, si postea reperiat nulla, utrum institutio etiam annulletur.
17. Legitimatio non corrumpit, licet impetrans non exprimat qualitatem legitimati: secus dicendum in dispensatione, quæ est multum odiosa, vel si impetrans duplex habeat crimen.
18. Legitimatio secunda valet, etiam non facta mentione de prima: secus si fuit dispensatio. Legitimatio non valet, si petens non expresserit, quod extant alij filij legitimi. Ibid.
19. Legitimus à Principe, non potest obtinere terras existentes in alijs territoriis, non subditis Principi legitimanti.
20. Dispensatus per legatū ad duo beneficia incompatibilia, an possit habere beneficium sibi collatum, extra provinciam illius legati? remissivè. Ibid.
20. Legitimatio facta à patre de filio proprio non valet, nec per procuratorem fieri potest. Et idem dicendum in adoptione de filio proprio naturali, vel spurio. Ibid.
21. Legitimatio facta post mortem patris valida est, etiam si bona sint apprehensa à venientibus ab intestato, quo casu citatio agnatorum requiritur. Et quid quando legitimatio fit de voluntate patris. Ibidem. Et quid si pater filios habuisset. Ibid.
22. Legitimus potest petere ut iterum legitimetur, & ex pleniori legitimatione se tueri potest.
23. Legitimare an Summus Pontifex possit in terris Imperij, & Regum, quoad officia secularia & bona temporalia? remissivè.
- A**D Regem solum legitimare pertinet, & est supremæ superioritatis Regalis; seu ad officium Cabedo Pars II.
- iales ab illo deputatos. Ordin. lib. 1. tit. 3. §. 1. ibi, Item cartas de legitimacoēs.
- Petit locus is, ut aliqua de legitimatione dicamus: & advertendum, quod verè legitimatus perinde est, ac si verè esset legitimus & naturalis, ut concludit Bartol. in l. is qui pro emptore. 3. q. versic. Item quaritur. D. de usucapionib. Idem Bart. in l. nuper. in fin. C. de natural. liber. cum similibus. tradit Alexand. conf. 2. volum. 1. colum. 3. Decius conf. 316. In casu proposito. colum. ultim. versic. non obstat. & conf. 275. in causa. & in l. liberos. in princ. C. de collat. Et ita taliter legitimatus institui vel ex heredari debet, & habet querelam, jusque dicendi nullum, & rumpit testamentum antea factum; & succedit pariter, excluditque substitutos; ceteraque facit omnia, quæ faceret si legitimus & naturalis fuisset, tradunt Alexander, Iason, & Socinus in rubric. D. de liber. & posth. Dec. conf. 264. & conf. 52. & conf. 55. & conf. 278. & conf. 258. & in l. 1. colum. 4. C. de bonorum possess. contra tabul. Ias. conf. 202. in princ. lib. 3. licet Dec. conf. 284. in hoc de exclusionem substitutorum aliud dixerit: sed dixit communem Ias. in l. generaliter. §. cum autem. colum. 6. Cod. de institutionibus & substitut. sub condit. fact. & ibi Decius quauvis Rosell. in tractatu legitimorum. lib. 1. colum. 13. hoc intelligat de naturali legitimo tantum, non verò de spurio, vel incestuoso legitimo; sed eum reprehendit in specie Ias. conf. 39. in præfenti. colum. 2. qui & habet jus abstinendi, ut per Dec. in l. certum. C. unde legitimi.
- Attamen, si talis legitimatus fuerit cum clausula consueta, ut patri succedat in eo quod voluerit (ut in nostro Regno fit) tunc ista non dicitur legitimatio, sed dispensatio quædam, ut tradit Antonius in cap. per venerabilem qui filij sint legitimi. Paul. in l. pactum dotati. Cod. de collat. Cost. in §. & quid si tantum. 3. part. numer. 23. Gamma decis. 11. numero 4. & decis. 134. & decis. 383. Et tales non succedunt contra testamentum, nec possunt facere ea quæ superius diximus posse facere verè legitimatos, ut tradit Dec. in l. 1. Cod. de bonorum possess. contra tab. quamvis in expressis in prædicta dispensatione seu legitimatione habeantur pro legitimis. Paul. conf. 30. lib. 1. Decius conf. 258. qui omnes concludunt taliter legitimatum, seu dispensatum posse succedere patri vel matri ab intestato, non obstantibus collateralibus, quod & de jure receptius esse testatur Gamm. decis. 278. & 226.
- Clausula namque illa solita apponi in legitimationibus, sine præjudicio legitimorum heredum, intelligitur de ascendentibus vel descendentibus, non verò transversalibus, & hæc est verior opinio de jure, & æquior, ut ipse Gamm. testatur: licet magis communis videatur opinio, quod clausula illa operetur, quod ab intestato succedere non possit legitimatus tali modo, sed solum videatur habilitatus in eo, quod sibi pater voluerit relinquere ex testamento, ut pulchrè concludit Dec. conf. 338. & conf. 610. & conf. 193. Alexand. conf. 51. lib. 2. & conf. 187. lib. 5.
- Et propterea legitimatio quantumvis amplè facta, de illis filiis quorum parentes non possunt coniungi, ut si pater esset uxoratus vel monachus, sive mater monialis, non dicitur legitimatio, sed dispensatio, ut tradit Paul. dict. conf. 30. refert Decius dict.

dict. conf. 264. Curt. conf. 73. & dicit Paul. in d. consil. quod collegium Bononiense ita consuluit, & consilium Collegij majorem habet auctoritatem, quam privatum, tradit *Dec. conf. 590. & conf. 576.* Quamquam contrarium senserit *Ias. conf. 40. vol. 3.* intelligens dictum Paul. quando impedimentum esset, & lege divina prohibitum: videtur & habere dubitationem dictum Paul. ex traditis per Socinum in rubr. *D. de liber. & posthum. col. penult. vers. aliquando.*

6 Præterea Princeps legitimat quoscumque spurios, ut per Alexandrum *conf. 60. libr. 2.* si id faciat ex certa scientia, ut per Paulum *d. conf. 30. Capram. conf. 1.* quæ etiam facultas de jure transit in Comitres Palatinos, ut legitiment filios Sacerdotis, ut tradit Bald. in l. *si contra. Cod. de nupt. ad finem.* Socinus *conf. 66. libr. 3.* & ante eum Calderinus *conf. 3. sub tit. qui filij sunt legitimi.* Paul. *conf. 228.* Signorol. *conf. 127.* Ex quibus colligi potest veritas dicti consilij Pauli.

7 Nota etiam quod quando dispensatur cum aliquo ad succedendum in aliquibus casibus, quoad illos casus censetur legitimatus. Paulus *conf. 209.* quod dictum commendat *Dec. conf. 52. & conf. 264.* quod intelligendum est, quando ad illud sit etiam expressè legitimatus, & specialiter: redit tunc namque ista dispensatione sic specialiter facta nomen naturale filij, quod antea amiserat, *authent. ex complexu. Cod. de incest. nupt.* & ibi *Gloss. ult. & dicit receptum Vincent. in l. ex facto. §. si quis rogatus o primo. colum. 17. ad fin. D. ad Trebell.* Quod aded est verum, ut si esset statutum quod stantibus filiis legitimis & naturalibus, excludantur filia; certè etiam legitimati ad certos modos succedendi excluderent filias, quando in illa tali legitimatione diceretur, quod excludant filias, aliter non. Ita notabiliter intelligit dictum Paul. *Dec. conf. 52.* quod & tradit in *dict. conf. 264.* quamquam dictum Paul. reprehendat Iason. *dict. rubrica. D. de liber. & posthumis. colum. 2. in princ. & colum. 3. vers. secundò notabiliter limita.*

8 Item licet verum sit, quod si aliquis fuisset absolute legitimatus, & ad omnia natalium jura reductus, & omnis macula genituræ sublata, & postea successio ex testamento vel ab intestato limitata sit, prout in nostro regno fieri consuevit, per hoc non videtur quod ipsa legitimitas quæ respexit integritatem personæ limitata dicatur, quia effectus successiois limitatus est ab ipsa legitimatione, licet non ipsa legitimitas personæ, ut tradit Socinus *conf. 240. Curt. dict. conf. 73. Dec. dict. conf. 258. & in dict. l. Pactum quod dotali. conf. 5. versic. ulterius considerandum.*

9 Tamen stante legitimatione de qua in nostro regno, aliud videtur dicendum, quia per illam non possunt legitimati seu dispensati facere illa quæ possunt facere absolute legitimati, ut diximus in principio. ita *Dec. conf. 264. colum. 3. in princip.*

10 Advertendum etiam est, quod ista clausula, *sine præjudicio heredum legitimorum,* intelligitur respectu eorum heredum qui extant tempore legitimationis, non verò heredum qui postea nascerentur, ita *Ias. in l. ex facto. colum. 5. D. de vulgar. & pupill. Alex. conf. 188. lib. 5. Corneus conf. 3.* Licet contra hoc sit *Ordin. Regni. lib. 2. tit. 35. §. 13.* Sed verius vi-

detur, quod omnes legitimos heredes comprehendat etiam postea nascituros.

Ex quibus colligitur, quod isti dispensati non propriè filij dicendi sunt, sed extranei.

Ad quod non obstat quod consuluit Decius *conf. 257.* quod si quispiam fuisset legitimatus, ut in certis portionibus succederet, vel in eo quod pater voluerit, & quod neque agere posset ad supplementum; quod si postea heres sit institutus cum onere fideicommissi, quod in restitutione posset deducere duas quartas, Trebellianicam videlicet & legitimam. Nam id intelligitur, quando agitur de non impugnando iudicio testatoris. At quando testatoris voluntas est, ut potiùs alij fratres succedant, & filij testatoris, quam alij quos testator secundo loco vocavit, procedit quod supra dictum est, ut per *Dec. ubi supra.*

Item nullo modo locum habere potest legitima, quia cum dispensati dicuntur legitimati, etiam si amplissima sit legitimitas de spuris filiis clerici, & similibus; quemadmodum Princeps eos non potuit facere legitimatos ut succederent, multò minus neque testator. Et eadem ratione sustinetur quod consuluit Iason. notabiliter *conf. 162. volum. 2.* ubi dicit, quod si dicto filio legitimato cum dicta clausula, *in eo quod voluerit;* & sic tota hereditas exhausta legatis, quod nihilominus possit agere ad integram legitimam. Et maximè hoc procedit, cum ista substitutio fuerit facta inter ipsos post pubertatem; habet enim tunc vim fideicommissi, ut tradit *Cyn. in l. precibus. Cod. de impub. & aliis substit.* *Oldrad. conf. 125. Alexand. latè post. Paul. in l. Centurio. colum. 5. D. de vulgar. & pupill. & conf. 17. lib. 3. & conf. 12. eod. lib. & Aretin. conf. 155. & Dec. conf. 228. & conf. 643. Socinus in dict. l. Centurio. colum. 16. & ibi Ias. colum. 11. Guilhelm. in cap. Raynutius. fol. 328. Dec. d. l. precibus, colum. 2. in princ. & conf. 218.*

Adde etiam, quod legitimitas moderatur à voluntate Principis, *Bart. in l. Gallus. §. si forte ad fin. D. de libert. & posthum. & ided dicit Cuman. conf. 116. in fin.* quod si Princeps declarat suam intentionem, & aliquo modo constat de dicta declaratione, illi omnino est standum, & tradit *Dec. conf. 150.* quod et si verum sit, multum tamen operatur patris voluntas volentis legitimitate filium. Paul. in l. *ult. D. de in qui veniam atar. circa fin. Dec. conf. 155. & ided non possunt filijuti dicta legitimatione contra voluntatem testatoris, argum. l. amicissimos. §. ult. D. de excusat. tutor. l. post mortem. §. ult. de bonorum possess. contra tabul. declarat optimè Dec. conf. 258. & eadem ratione neque dispensati veniunt contra voluntatem testatoris, ut tenet Socinus in *dict. rubr. colum. 2. Alexand. conf. fin. libr. 5. & conf. 30. ad fin. & conf. 19. l. colum. & 2.**

Est autem legitimitas voluntariæ jurisdictionis, *14* five cuiusdam facultatis, ut declarat *Dec. conf. 150.* quod si legitimatus filius fuerit ut succedat patri vel matri ex testamento, vel ab intestato, dummodo de eorum voluntate succedat, si parentes nihil declaraverint, & intestati inopriantur, nihilominus succedent ipsi filij legitimati, id est, ut consuluit *Ias. conf. 212. libr. 2.* de quo facit idem *Ias. mentionem in rubr. D. de libert. & posthum. col. 3. versic. ego alias consului.*

15 Legitimus etiam de jure communi pariter succedit cum legitimis & naturalibus postea natis, secundum magis communem opinionem, ut tradit Alexand. in l. ex facto. in principio. D. de vulgar. quod tamen fallit in nostro regno, ubi dispensatus solum censetur, tradit Segura in l. 3. §. si vir uxori. D. de acquirenda possess. fol. 69. sentit & Curt. dict. conf. 73. Nascituris autem filiis legitimatio fieri non potest, quia daretur occasio delinquendi, tradit Laudens. in tract. de Principe. quaest. 103.

16 Sed quaestio est, utrum legitimatio quae fit facta filio, propter quam fuit heres institutus, si reperitur nulla postea, utrum heredis institutio sit etiam nulla? Paul. tenuit, quod sic, in l. eam quam. colum. 1. in final. Cod. de fideicommiss. sequitur Dec. conf. 353. & conf. 288. & eum sequuntur Ias. in d. l. eam quam. colum. 2. & Corneus colum. 1. Verum tamen est, quod Dec. reprehendit istam doctrinam, & facit eam dubitabilem conf. 176. viso themate. colum. 3. Eam tamen idem Dec. sequitur, & refert eam conf. 600. & conf. 462. & conf. 402.

17 Illud etiam adde, quod legitimatio non corrumpitur si impetrans non expressit qualitatem legitimati. v. g. an sit incestuosus, spurius, vel naturalis, ut tradit Anton. in cap. per venerabilem. colum. 15. versic. nunc venio ad secundum, qui filij sint legitimi. Ioan. Andr. in additionibus ad Speculat. in tit. qui filij sint legitimi versic. quare si natus ex uxorato. sequitur Felin. in cap. postulasti. colum. 4. in principio, de rescriptis. Decius conf. 330. Alexand. conf. 129. lib. 6. Quod tamen maxime dicendum & declarandum est in dispensatione, quae est odiosa. Ancharan. conf. 241. & conf. 427. Paul. conf. 227. Corneus conf. 93. lib. 2. Decius conf. 577. Nam in supplicatione legitimatiōnis sufficit dicere in genere, quod est illegitimè natus: non enim exprimendum est, quod sit ex uxorato, vel monacho, vel incestu. Bald. notanter in l. si qua illustris. Cod. ad Orficianum. & in l. Paul. D. de stat. hominum, & in cap. super litteris, de rescriptis. Alexand. conf. 138. lib. 1. Decius conf. 55. Verum tamen est, quod si duplex esset crimen impetente legitimatiōnem, videlicet natus ex uxorato & maritata, vel monacho & moniali, aut mixtım, quod necesse esset utramque exprimi qualitatem, alias si alterum faceret, corrumpet impetratio, ut concludit Bald. in additionibus ad Speculat. in rubr. qui fil. sint legit. Felin. in cap. postulasti, n. 2. de rescriptis. Oldrad. conf. 247. Rip. lib. 2. responsorum, cap. 29. Dec. conf. 338. & ita limitat dictum Bald. in d. l. si qua illustris. & quod notat Alexand. conf. 195. col. fin. lib. 2.

18 Adverte etiam, quod legitimatio secunda non est necesse quod faciat mentionem de prima; nam & si non faciat, tenet mero jure: secus est, si prima fuisset dispensatio, quia tunc opus est exprimi dispensationem in legitimatiōne: secus verò si ambae essent legitimatiōnes, seu dispensationes, declarat Dec. dict. conf. 55. ratio est, quia ex duabus legitimatiōnibus potest quis iuvari, neque altera impedit alteram. Bald. conf. 131. lib. 3. Paul. conf. 227. & sentit Felin. in cap. veniens. colum. 2. de praescriptiōnibus. requiritur tamen, quod legitimatus qui petit se legitimari, declaret quod extant alij legitimi & naturales, alias non valet legitimatio. Alexand. conf. 60. lib. 2.

19 Illud etiam adverte, quod legitimatus à Principe non obtinebit terras existentes in aliis terris, quae non sunt subditae Principi legitimanti. Præpos. in cap. per venerabilem. col. 69. Anchar. conf. 220. Anan. conf. 290. Fulg. conf. 62. Cuman. conf. 168. Dec. conf. 207. ubi etiam agit de dispensato per legatum ad duo beneficia incompatibilia, si possit virtute talis dispensationis habere beneficium sibi collatum extra provinciam illius legati: quod pulchrum dubium est.

20 Legitimatio autem facta à patre de filio proprio non valet, ut est communis ex Ancharan. conf. 32. Anania conf. 29. cum aliis adductis per Dec. in cap. ex litteris, colum. 7. de probat. idem Dec. in l. qui jurisdictioni. colum. 3. de jurisdic. omnium judic. ubi etiam allegat Socin. conf. 95. lib. 4. licet Bald. teneat contrarium, & Alexand. eum sequens, & Anan. & Ludovicus Bologn. dict. conf. 29. Similiter nec legitimatio per procuratorem fieri potest. Bald. in cap. cum dilectus, de ordine cognitionum. est enim similis adoptioni, quae non valet de filio proprio naturali vel spurio. Rom. singul. 621. idem Bald. in l. si post mortem. §. ultim. D. de adopt. & in l. nec absens. D. eodem tit.

21 Et an possit quis legitimari post mortem patris? vide Bart. & DD. in §. Et quid si tantum. D. de lib. & posthum. Felin. in cap. qua in Ecclesiarum, n. 27. de constit. qui dicunt, quod sic: & sic servat stylus, etiam si bona essent apprehensa à venientibus ab intestato tradit Dec. conf. 698. ubi allegat Socin. conf. 120. lib. 3. idem Dec. conf. 176. Et tunc requiritur citatio agnatorum, quae tamen necessaria non est, quando fit de voluntate patris, nisi Princeps ita voluerit. Decius conf. 624. & vide Boër. dec. 122. Cuman. conf. 98. lib. 5. vel nisi filios habuisset, quia tunc de illis fieri debet mentio, Bald. in l. nam ita divus. D. de adoptionibus. colum. 1. Alexand. conf. 25. lib. 1. Ancharan. conf. 427. & conf. 242. tradit Dec. conf. 398. & conf. 698. qui conf. 624. dicit de voluntate Principis videri constare, quando est apposita clausula, ex certa scientia.

22 Et nota, quod legitimatus potest petere, ut iterum legitimetur, & ex pleniori legitimatiōne tueri se poterit. Paul. in d. conf. 227. quem sequitur Dec. in l. si tibi. C. de Carboniano edit. & in l. singularia. colum. 8. D. si cert. petat. idem Dec. in cap. 1. col. pen. de confirmat. util. vel inutil.

23 Et an Summus Pontifex possit legitimare in terris Imperij, & Regum quoad officia saecularia, & bona temporalia? tradunt DD. in cap. per venerabilem, qui filij sint legitimi. ubi Anton. num. 11. & Abb. num. 22. & in specie Molin. de primogeniis. lib. 3. cap. 2. n. 11. Covarruv. de sponsal. 2. part. cap. 8. n. 14. & 15. Dec. conf. 52. num. 2. Petrus Rebuff. in praxi beneficiorum. tit. de rescripto legitimatiōnis mixto. pag. 591. num. 24. Thom. Ferrariensis. cautei. 1. Roias in epitome. cap. 23. num. 112. & 115. Pelas de majoratibus 1. p. q. 58. num. 10. novissime Peregrin. in tract. fideicommiss. art. 23. num. 3. & 5. Illos vide.

DECISIO LXX.

De confirmationibus adoptionum & arrogationum, quæ per Regem fiunt.

SUMMÆ.

1. Adoptio quid sit, & qua sit illius causa præcipua.
2. Adoptionis origo antiquissima est.
3. Adoptio est nomen generale, & dividitur in duas species, quarum altera adoptio, altera arrogatio dicitur.
4. Adoptiones & arrogationes confirmare, est de superioritate Regali, & ad solum Regem pertinet, vel ad officiales ab illo ad id deputatos: quæ tamen hodie apud nos non sunt in usu.

1 **A**doptio quid sit, invenies apud Iustinianum in principio instituit. de adoptionibus. apud Iur. Conf. in l. adoptio D. eodem. Adoptionis autem causam tradit Imper. in l. 3. Cod. de adoptionibus. nempe liberorum orbitatem.

2 Adoptionis autem origo antiquissima est: non solum enim apud Romanos in usu erat, ut constat ex Gellio noct. Atticarum. l. 5. tit. 19. sed etiam apud Græcos, ut ex Plutarcho in Theseo liquet: apud Judæos etiam in usu fuisse, asserit Præteus in lexico juris. verbo, Adoptionis origo.

3 Adoptio autem nomen generale est, & dividitur in duas species, quarum altera adoptio simpliciter dicitur, altera arrogatio, de quibus videas l. 2. D. de adoptionibus Principum. Inst. cum §§. sequentibus, eodem tit. ubi quibus modis una & altera fiat, invenies, & apud Gellium eleganter ubi supra.

4 Hoc præsupposito dicendum est, quod confirmare adoptiones & arrogationes, ad solum Regem pertinet, seu ad officiales ab illo ad id deputatos. Ordin. lib. 1. tit. 3. §. 1. quæ tamen apud nos non sunt in usu, nec fiunt hujusmodi confirmationes prædictarum adoptionum, quamvis fiat mentio illarum in hac Ordin. & in altera lib. 2. tit. 35. §. 12. & lib. 3. tit. 9. §. 2. & lib. 2. tit. 56. in princ. Ex quo patet, neminem in hoc regno adoptionum, seu arrogationum confirmationes facere posse, nisi solus Rex, est enim & hoc de superioritate Regali.

DECISIO LXXI.

De chartis tuitivis.

SUMMÆ.

1. Chartas tuitivas dare, est suprema superioritatis, & ad Regem solum pertinet, vel ad officiales ab illo ad id deputatos. Et quomodo tuitiva dari debeant? remissivè. Ibid.
2. Charta hæc in triplici sunt differentia: alia tuitiva; alia restitutiva appellatoria; alia restitutiva tantum.
3. Et hæc posteriores aliquando denegant Senatores Palatii: & redditur ratio. Ibid.

1 **C**hartas tuitivas dare, pertinet ad Regem solum, & est superioritatis Regalis, ut diximus

suprà, decis. 67. vel ad officiales à Rege ad id deputatos, per quas appellantes manentur in sua possessione (ut Galli vocant) nos tuitivas dare dicimus: de quibus per Bald. in l. si de proprietate. C. si à non compet. Iudice. judicat. esse dicat & conf. 79. & 68. num. 3. Guidonem conf. 91. num. 1. & dec. 85. & ante eum Fabrum in §. retinenda. institut. de interd. Navarr. in cap. cum contingat. de rescript. remedio 1. pag. 196. DD. in l. auctoritatem. Cod. unde vi. Paul. conf. 3. num. 1. & conf. 2. lib. 2. Boer. dec. 89. numer. 3. Grammat. decis. 78. Afflic. decis. 24. numer. 4. Covarruv. pract. cap. 35. num. 2. Et quomodo hæc tuitivæ appellatoriarum dari debeant, vide Ordin. in fine. lib. 1. in tit. do regimento dos Desembargadores do paco. §. 116. facit Ordin. lib. 3. tit. 85. §. 1. ibi, manter em posse.

Sunt autem hæc in triplici differentia: aut enim sunt, per quas manentur in possessione appellans, & vocantur, chartas de manter em posse os appellantes. ut in dict. Ordin. alia sunt restitutoria postquam aliqui sunt spoliati, appellarunt tamen, & non est delatum appellationi, ut debuerat, ut restituantur, & appellationem sequantur intra annum, quod est primum fatale, juxta text. in cap. personas cap. cum sit Romana. de appellat. patet ex verbis nostræ Ordin. ibi, ou tornarem a a ella, se despois da appellação forem esbulhados. patet hoc etiam ex Ordin. lib. 2. tit. 10. tradunt DD. supra citati.

Alia sunt restitutoria, quæ dantur spoliatis, etiam si non appellent. Ordin. lib. 1. tit. 3. §. 6. ibi, E cartas restitutorias de quaesquer possuintes esbulhados posto que appellantes não scião. & de his loquitur Ordin. lib. 3. tit. 85. §. 1.

Advertendum tamen est, quod hæc posteriores aliquando denegantur per Senatores Palatii: habent namque spoliati remedium ordinarium interdicti recuperandæ possessionis intra annum, ex Ordin. lib. 2. tit. 1. §. 2. vel post annum, ordinario judicio possessorio. l. 1. D. unde vi. in quo regulæ juris communis observandæ sunt, & est recipienda utroque casu appellatio. Ordin. lib. 3. tit. 48. secundum æstimationem litis, quæ fieri debet, juxta Ordin. lib. 3. tit. 70. §. 9. & vide in 1. part. decisionum nostrarum, decis. 76.

DECISIO LXXII.

De emancipationibus.

SUMMÆ.

1. Emancipationum confirmationes ad Regem solum pertinent, seu ad officiales ab illo ad id deputatos.
2. Emancipatio, de jure communi propriè est, quando pater filium emancipat.
3. Filij per matrimonium exeunt à patria potestate, de stylo nostræ Regni: & idem servatur in Regno Castella, & in Francia.
4. Emancipationes alia vocantur, chartas de supplemento de idade, quæ de jure communi rescripta veniunt etatis dicuntur, quorum etiam concessio ad Regem solum, seu ad Senatores palatii pertinet.

5. Charta

5. *Charta inimicitia, & quas vocant, de finta; confirmationes etiam donationum, quæ requirunt insinuationem, per Regem solum conceduntur, seu in tribunali palatii.*

Chartas restitutionis famæ, seu natalium, solus Rex immediate concedit, nec Senatores palatii in eo se intromittunt. Ibid.

Restituere natalibus quid sit. vide remissivè. Ibid.

1 **E** Mancipationum confirmationes ad Regem solum pertinent, seu ad officiales ab illo ad id deputatos, ut sunt Senatores Palatii, Ordin. libr. 1. tit. 3. §. 7. & nullus alius id facere potest, Ordin. ubi supra, & Ordin. lib. 2. tit. 4. §. 40. & alius.

2 De jure autem communi, emancipatio proprie est, quando pater filium emancipat. l. 1. D. de iis qui sunt sui vel alieni jur. princip. instit. eod. lib. 1. l. jubemus. l. ult. C. de emancipatione liber. Alciat. Parergon. libr. 4. cap. 3. Coraf. lib. 6. Miscell. cap. 9. Cuiacius lib. 5. Observat. cap. 13. Costa in §. Et quid si tantum. fol. 97 num. 5. quæ quando fit, Rex eam confirmat: & vidimus non semel petitam confirmationem emancipationum filiorum per parentes, in tribunali palatii.

3 Per matrimonium etiam exeunt filij filiaque à potestate parentum in nostro Regno, ex Ordin. libr. 1. tit. 87. §. 6. ibi, *porque segundo stylo de nostro Reyno sempre como he casado, he vido por emancipando, & fora do podendo seu pay.* simili libr. 4. tit. 97. §. 19. Et in Regno Castellæ idem observatur, ut per Palat. in rubr. §. 43. Gomez. l. Taur. 47. & 1. tom. cap. 4. num. 2. & in Regno Franciæ. Boër. decis. 197.

4 Aliæ emancipationes vocantur, *chartas de supplemento de idade.* juxta Ordin. libr. 3. tit. 9. §. 3. quæ de jure sunt rescripta veniæ ætatis. l. 1. & 2. Cod. de iis qui veniam ætatis impetr. de quibus vide text. in l. 3. D. de minorib. l. jubemus. C. de emancip. liber. Rebuff. 2. tom. ad ll. Gall. tit. de regeftis.

Quæ etiam rescripta nullus alius concedere potest præter Regem, seu Senatores palatii, qui à Rege ad illa concedenda deputati sunt, Ordin. dist. lib. 1. tit. 3. §. 7. sunt enim hæc omnia de superioritate Regali, & de suprema dignitate Regis: quod notandum est.

5 Pari modo & chartæ inimicitia, & quas vocant de finta, confirmationes donationum, quæ requirunt insinuationem, per Regem solum conceduntur; & in tribunali Senatorum palatii, chartas restitutionis famæ, & restitutiones natalium, solus Rex immediate concedit, nec Senatores palatii in eo se intromittunt. Unde colligitur, quàm de reservatis Regi sint hæc omnia, quæ nullus alius præter Regem concedere, nec dare potest. Quod est maxime notandum, vide tamen ad materiam nõ regimento novo Senatorum palatii ad finem lib. 1. Ord. §. 12. & §. 13.

Quid autem sit restituere natalibus, vide inferius decisione proxima, numero ultimo.

DECISIO LXXIII.

De Nobilitate.

SUMMÆ.

1. Nobilitate ad Regem solum pertinet, & est superioritatis Regalis.
2. Nobilitas ex parte matris de jure nostro consideratur, & quid de jure communi. remissivè.
3. Nobilis quis dicatur. remissivè.
4. Nobiles dicuntur, qui adherent lateri Principis, & ei serviunt in aliquo officio: & quid in coquo. & in pedite. remissivè.
5. Nobilitas plerumque causatur ex divitiis, in quo standum est consuetudini. Et causatur etiam ex communi opinione. Ibid.
6. Nobilitas causatur ex Ducatu, Comitatu, & Baronia, seu dignitate, & ex nobilitate progenitorum.
7. Nobiliores eligendi sunt ad honores, dignitates, & magistratus, & ceteris paribus anteponi debent.
8. Quod procedit tam in dignitatibus & officiis secularibus, quàm in beneficiis & electionibus dignitatum spiritualium.
9. Ad nobilitatem probandam quæ probatio requiratur. & num. 11. 12. & seq.
10. Nobilitas non presumitur, nisi probetur.
11. Nobilitas potest probari per consanguineos, propinquos, & domesticos, & eis magis creditur, quàm extraneis. Et si dicant se ignorare, presumitur eos potius simulare, quàm nescire. Ibid. Idem dicendum in vicinis, & in eodem loco cohabitantibus. Ibid.
12. Probatio consanguinitatis, & propinquitatis, est difficilis probationis, & non cadit in sensum testium. Nobilitas probatur plenè ex indicio, fama, & testibus de auditu, & aliis presumptionibus. Ibidem, & num. 15. 16. Idem dicendum in filiatione. Ibid.
13. Intelligitur decisio text. in cap. licet ex quadam, de testibus. Virtus, & nobilitas animi, probatur per famam solam. Ibid.
14. Elegans tractatio, ingenitam quamdam nobilitatem ostendit. Qui gerit se pro nobili in omnibus actibus, presumitur nobilis. Ibid.
15. Per famam etiam probatur nobilitas: sicut & filiatio.
16. Nobilitas aorum plenè probatur per testes de auditu, maxime si sint vicini, & propinqui.
17. Appellatio, seu reventio nominis paterni, seu aviti arguit quem de stirpe, & progenie natum. Nomen, & pronomem in quo differant. Ibid. Conjuncta familiaritas cum aliquo est indicium intercedentis cognationis, & auget suspicionem parentelæ. Ibid.
18. Nobilitas etiam presumitur ex servitio multorum annorum facto Regi.
19. Romanus Pontifex an possit privilegiare in terris Imperatorum & Regum, quoad officia secularia. remissivè.

Apud prisicos Romanos vetitum erat, ne quis alienum gentilitatis nomen sibi vendicaret. Ibid.
20. Natalibus restituere, utrum sit idem quod nobilitate.

- 1 Nobilitate ad solum Regem pertinet, & est superioritatis Regalis: & nobilitas inducitur ex Regis concessione, seu privilegio, quod facere Rex potest. Bart. in l. 1. n. 12. C. de dignitatib. lib. 12. Bald. in l. sacrilegij, C. de divers. rescript. Chassanæus in Catalogo gloria mundi. 8 p. conf. 17. Et quis possit nobilitate? vide per Rebuff. in praxi beneficiati. tit. de rescript. mixtis, in tit. de rescripto nobilitatis.
- 2 Utrum autem nobilitas ex parte matris consideretur? vide Felin. in cap. novit. in princip. de judic. idem Felin. & Aretin. in cap. super eo de testibus. Et est Ordin. nostra lib. 5. tit. 92. §. 4. in fin. quæ disponit quod sic.
- 3 Et quis dicatur nobilis? vide notabiliter per Paul. conf. 225. dubitatur. colum. 2. vers. Quarto dubitatur. lib. 2. Bald. conf. 129. lib. 2. & querit Paul. eo loci, an per verba narrativa Principis legitimantis probetur nobilitas: faciunt quæ tradit Felin. in c. responso. de sententiis excommunicationis.
- 4 Adhærentes lateri Principis, & eidem servientes in officio aliquo, sunt nobiles. Chassanæus ubi supra. conf. 19. & de Coquo Principis, vide Romanum singul. 948. Cremensem singul. 98. & de pedite, Gamm. decis. 3. 2. Et in nostris Arrestis, in 1. part. decis. Arresto 48.
- 5 Nobilitas plerumque causatur ex divitiis. l. ad subeunda. Cod. de decurionibus. lib. 11. Chassanæus conf. 2. & transit in omnes posteros in infinitum. Chassanæus ubi supra. conf. 24. in quo tamen standum est consuetudini, per eundem ubi proximè. Causatur etiam nobilitas ex communi opinione, puta, si quis pro nobili habetur l. cum de lanionis. §. cum Asinam. D. de fundo instruct. Chassan. conf. 16.
- 6 Ex Ducatu, Comitatu, Baronia, seu dignitate, causatur etiam nobilitas. Idem Chassanæus conf. 15. & hoc est, quod vocamus, de solar. notabilis Ordin. lib. 5. tit. 92. §. 9. Gutierrez pract. lib. 3. c. 15. item ex nobilitate progenitorum idem & Chassanæus conf. 8.
- 7 Et nota, quod nobiles potius præferendi sunt, & assumendi ad honores, & magistratus, & dignitates, & ceteris paribus anteponi debent, ut in §. 1. in principio. & §. fin. in auth. de defensor. civitatum. ubi Gloss. verbo, nobiliores. & ibi Angel. in d. l. ad subeunda Cod. de decurionibus. lib. 11. Gloss. in cap. statuimus verbo, potiore. de majorit. & obedient. l. honor. §. de honoribus. D. de muner. & honorib. facit Ordin. lib. 1. tit. 74. in principio.
- 8 Idem in dignitatibus, & officiis secularibus, & in beneficiis, & electionibus dignitatum spiritualium. Gloss. notabilis in l. societas contrahitur. ubi Bald. Salicet. Fulgosius. D. pro socio. Bald. conf. 199. libro 3. in fin. Felin. in cap. cum aded. per illum text. de rescriptis latè Tiraquell. de nobilit. cap. 20. n. 10. facit l. 1. D. de albo scriben. latè Felin. in dist. cap. statuimus. Chassanæus de Burgund. rubr. 6. Paragra. pho 4. gloss. 1. Avendanus de exequend. mandat. c. 19. num. 4. ubi dicit, quod in supplicationibus publicis (quas processiones vulgò dicimus), multum deferendum est nobilibus, & speciatim num. 20.

Ripa in capit. eam te. de rescriptis. omnino vendendus.

Circa supradicta contigit sæpenuerò dubitari, 9 quæ requiratur probatio ad nobilitatem justificandam, cum aliquis vult se Regi dare, quod nos dicimus, *filhar el Rey*, vel ad suscipiendum ordinem militiæ.

Et dicendum est, quod nobilitas non præsumitur nisi probetur, & qui se nobilem asserit, probare id tenetur. l. 1. D. de probat. per quem text. dicit Bald. 1. notab. quod qui allegat se magnatem, id debet probare, & idem dicit idem Bald. in cap. 2. §. si rusticus. versic. probare possit. de pace tenenda. & commendat Felin. in cap. ex litteris. colum. penult. in principio de probat. & sequitur Alvarot. in d. cap. 1. Paragra. pho similes. colum. 2. versic. nota quod si nobilis non enim nobilis quis præsumitur, sed popularis. Bald. in l. non ignorat. colum. 1. versic. nota tamen. C. qui accus. non. poss. Socinus consil. 146. eleganter. colum. 1. versic. circa primum. Quia cum nobilitas non insit à natura, sed illustribus factis, litteris, divitiis, aut Principum gratia, ut supra diximus, pariatur hominibus; quæ aliunde veniunt, veluti extrinseca qualitas non præsumitur, ut est Gloss. memorabilis in cap. si fortè. in verbo scientia. de electione. lib. 6. & ibi Dominic. idem Dominicus consil. 84. colum. 2. Andr. Sycul. cap. quia. colum. 4. de judicis. Bald. in cap. cum in cunctis. colum. 2. de electione. Felin. in cap. fin. post Bald. ad fin. colum. 1. de præsumptionibus. Idem Felinus in cap. proposuisti. in fine. de probatione. Cardin. in cap. unice. de scrutinio in ordine faciend. & Felinus in cap. cum in jura. colum. 1. de officio deleg.

Cumque ad hanc nobilitatem justificandam requiratur hæc probatio ex parte petentis, & allegantis; queritur qualis probatio hæc esse debeat.

Et dicendum est, quod potest probari per consanguineos, propinquos, & domesticos, ut est text. de hoc in cap. consanguineos, & in cap. notificamus 35. quest. 6. & in cap. cum in tua. de sponsalibus. ed quod ex relatione suorum, genealogias suas melius noverunt, ut est pulcher casus in cap. videtur. ubi Ant. & Abb. qui matrimonium accusar. possunt. Imò tales testes præferuntur, & plenior fides eis habetur, quam extraneis, ut est optimus text. & ibi notant Aretinus & Felinus in cap. quoties. de testibus. Bald. quem ipsi non allegant in cap. 1. col. fin. versic. adde quod quidam de postulat. pralatorum. Aretin. in consil. 13. viso. colum. 7. Felin. in cap. in litteris de testibus. colum. 3. vers. Fallit tertio. & in cap. cum in tua. 3. notab. eodem titul. Atque aded quod juris præsumptio est, istos non solum non ignorare necessitudines, & propinquitates suas, sed etiam facta & conditiones eorum, ut in l. de tutela C. de in integrum restitut. minorum, & in l. octavi. D. unde cognati. & si negent se scire, jura suspicantur eos potius simulare, quam nescire, est bonus text. in l. qui filium C. de liberali. causa. quem textum post Baldum ibi commendavit Aretinus in l. is potest. colum. 7. D. de acquirend. hereditate. & dicit Bald. licet prædict. text. non alleget in dict. cap. 1. colum. finali. versic. Adde quod quidam. de postulation. pralat. idem dicendum de vicinis in eodem loco cohabitantibus, ut probat textus in l. filium definimus. in finalibus verbis. D. de iis qui sunt sui vel alieni jur. & ibi Bald. ad idem textus in

in l. si vicinis. C. de nupt. & in cap. transmissa. qui filij
sunt legitimi. tradit Felin. in dict. cap. quoties. colum. 2.
& in cap. in presentia. colum. 7. vers. tertio limita. de
Bart. Iason. & alij in dict. l. si potest.

12 Verum enim verò, hujus probatio consanguini-
tatis, propinquitatis, & generis est difficilis, & non
cadit in sensum testium, ut notat Anchar. consil. 52.
pro clariori. colum. fin. & sequitur Dec. consilio 524.
Visis. in principio. Mascard. de probat. 1. part. conclus.
409. cum seqq. Et propterea ex indiciis, fama, &
testibus de auditu, & aliis præsumptionibus fit in-
tegra, & firma probatio, ut consulti Dec. cons. 295.
pro resolutione. sicuti etiam filiatio eodem genere
probationis asseritur, quia cum difficultate fit, ut est
text. cum Gloss. in l. Lucius. D. de condit. & demonstr.
tradunt Alexand. Iason. & alij in l. neque professio.
Cod. de testament. Abb. Felin. Aretin. & Dec. in cap.
per tuas. de probat. Bald. consilio 337. lib. 5. dum
tamen isti testes, qui deponunt de consanguini-
tate, familia, & genere, reddant sufficientem ratio-
nem dicti sui, ut per Anchar. d. consil. Abbas in cap.
licet ex quadam. colum. fin. de testibus, versic. ego sim-
pliciter. bonus text. & ibi Abbas. notabil. 2. in cap.
Tua nos. de consanguinitate, & affinit. Dec. cons. 321.
quia in his, quæ sunt non facilius probationis, de-
bent subtiliter examinari testes, ut pro regul. tradit
Baldus in cap. final. colum. 3. versic. nota quod iudex,
de consuetudine.

13 Verum tamen est quòd illæ distinctiones & sup-
putationes graduum, & illa tam anxia, diligens, &
exacta inquisitio, quam vult d. cap. licet ex quadam,
sibi dumtaxat vendicat locum in probanda conjun-
ctione, vel solutione matrimonij, prout loquitur
ille text. vel quando agitur de succedendo alicui
ad exclusionem alterius, ut consulti Paul. cons. 56.
super primo. colum. 2. versic. nec obstat in prima parte.
Extra verò casum matrimonij, & istum successio-
nis, cessabit illa dispositio, ut subtiliter consulti
Aretin. consil. 37. sequendo ordinem. colum. 2. ubi
ponderat rationem dict. text. in fin. facit quod con-
sulti Iason. consil. 114. ad objecta. colum. penult. vers.
secundò respondeo. libr. 1. pro qua opinione adduci
potest quod notanter dicit Angel. in d. l. non igno-
rat. ad finem. Cod. qui accusar. non poss. quòd quando
agitur de consanguinitate, non propter consan-
guinitatem, sed propter aliud consequendum, suf-
ficit probare quasi possessionem consanguinitatis,
sequitur Felin. in d. cap. possessione. & tradit Socin.
cons. 13. colum. 2. ad tertiam objectionem. libr. 3. Cum
ergo dubium nostrum non procedat circa proban-
dum consanguinitatis gradum certum, ut conjun-
gat vel sejungat ligatos, vel ligandos, sed agatur de
probanda progenie in nullo certo & præfinito gra-
du, cum velimus tantum familiam, & generatio-
nem, juxta text. in l. pronuntiatio. §. familia. final.
verbis. D. de verborum significat. sine dubio dicendum
arbitror, quòd testibus de auditu cum fama, & aliis
adminiculis habeatur integra fides, per dictum text.
in d. cap. licet. inducendo eum prout inducit De-
cius d. cons. 321. colum. 3. vers. accedit, & idè dicit
Gloss. notabilis in l. 1. D. de probat. quam ibi com-
mendavit Florian. & Iacobinus à Sancto Georgio,
quòd cum sit impossibile probare genus, probatur
tantum per indicia, & alia, quam refert Bart. in dict.
cap. filium definimus, in finalibus verbis, & eam sequi-

tur Aretin. in d. cons. 37. in principio. Immo quod
magis est, & virtus, & nobilitas animi probatur per
famam solam. ita Bald. notabiliter in l. providen-
dum. 1. notabil. C. de postul. sequitur Guido dec. 195.
& decif. 389. in fin. Bart. in l. de pupillo. §. si quis ipse
D. de novi oper. nuntiat. sequitur Dec. in cap. 1. col. 4.
vers. secundus casus. de appellationibus.

Elegans etiam tractatio, ingenitam quamdam 14
nobilitatem ostendit, ut probat l. cum plures. §. cum
tutor. & in l. sequenti in principio. D. de administrat.
tutorum. & in l. si servus plurium. §. fin. D. de legat. 1.
& in l. si cui. D. de an. legat. & in l. sed etsi susceperit.
in principio. & in l. si longius. in fin. D. de iudicis. &
ibi notat Gloss. & Bald. in fin. bonus text. in l. ple-
num. §. Iubentius ait D. si ususfructus petatur. Guido
dict. decif. 389. Paul. cons. 63. colum. 2. volum. 3. facit
& text. in l. in patrem. in fin. D. de religios. & sump-
tio. funerum. l. honor municipalis. D. de muneribus &
honoribus. l. habitatio. D. de ventre in poss. mit. & in l.
quaro. D. de jure dot. text. & Gloss. in cap. Episcopus.
& in cap. de multa. de præbend. Felin. in cap. cum om-
nes. colum. 4. de constitut. ubi Gloss. l. Filia pater. D.
de legatis. 3. l. testamento. in fin. D. de condit. & de-
monstr. & in l. 2. C. de vest. olo. & aurat. libr. 11. l. ad
vestimentum. ad fin. D. de peculio. facit text. cum
Gloss. in cap. non cogantur 41 distinct. quem com-
mendat Dec. in cap. de monachis de præbend. & sic qui
gerit se pro nobili in omnibus actibus, præsumitur
nobilis, Platea in l. 1. colum. fin. & quasi fin. de digni-
tatibus. lib. 12. ibi, non autem sufficeret. & nobilis de-
bet ire eques & non pedibus. Bald. in cap. cum adeo.
in fin. de rescriptio. & in l. 2. Cod. de prædij naviiculo-
rum. libro 11. ubi Platea 6. notab. idem in proamio
decretal. bona Glossa in l. Titia. Paragrapho fin. D.
de auro & argento legat. quem text. cum dict. l.
sed etsi susceperit. commendat Paul. dict. cons. 63.
facit & text. in capit. 1. de donationibus. ubi Barbat.
notab. 1.

Fama etiam probat nobilitatem; & licet per se 15
in aliis casibus non faciat fidem, ut per Felin. in cap.
cum oporteat ad fin. de accusat. Iason. in l. admonendi.
colum. 17. D. de jure jur. Dec. in cap. 1. de appellat. ta-
men sicut probat filiationem, ita etiam probat con-
sanguinitatem. Felin. in cap. veniens. O. 1. colum. 2.
de testibus. saltem cum aliis adjunctis, ut per Dec. in
dict. cap. per tuas. colum. antepenult. in fine & cons. 54.
in causa domini. Bald. in cap. cum inter. in fin. verbis.
de consuetudine. & in cap. præterea. colum. 1. in fin. de
testibus. & in cap. tertio loco. colum. penult. vers. oppono
quod non valet. de probat.

Immo & testes de auditu probant hoc casu, ut 16
latè per Ancharan. Aretin. & Felinum in cap. tam
litteris. de testibus. Iacob. à Sancto Georgio, Barto-
lum & Florianum in l. si arbiter. colum. 2. versic. in
eadem gloss. D. de testibus. & quamvis testes de audi-
tu non faciant plenam fidem, sed præsumptionem
tantum aliquam, ut per Archidiaconum in cap. Hoc
videtur 12. questio. 2. in tantum quòd transferat
onus probandi in alteram partem, Roman. singu-
lar. 312. refert Felin. in dict. cap. tam litteris. colum.
penult. Dec. consilio 172. viso. colum. 2. idem Dec. in
l. 1. in fin. in 2. lectura. D. si cert. petat. tamen in pro-
banda antiqua, & longinqua re, ut est nobilitas
avorum, videtur quòd sufficiat, & sit plena proba-
tio. Dec. d. cons. 322. Iason. cons. 114. facit Gloss. in
dict.

dict. l. in glossa magna, ad finem. maxime si sint testes vicini, & propinqui; nam tunc nulla alia ratio scientiæ expectanda est, quàm illa, quòd sit vicinus, quòd sit consanguineus, ista enim est satis superque bona, ut tenet Bart. in l. de atate. quest. 2. D. de probat. Bald. in l. testium. colum. fin. Cod. de testibus. cum aliis similibus, ut tradit Felin. in cap. litteris. col. 1. versic. ex quibus. de presumpt. ubi dicit communem Dec. in cap. cognoscentes 2. lectura. col. penult. de constitut. Dec. post Alexand. Iason. & alios, in l. 1. utraque lectur. D. si cert. petatur.

17 Appellatio etiam & retentio nominis paterni seu aviti arguit eos esse de stirpe & progenie generatos, ut mihi videtur probare text. in l. eum ita §. fin. ibi, qui cognomine. D. de legat. 2. licet Paul. aliter intelligat, sicut qui nomine patris vocatur, esse filius eius præsumitur, ut est text. memoria dignus in l. uxorem. D. de manumiss. testam. quem ad hoc commendavit Bald. in cap. raam colum. penult. versic. in secundo casu de ordin. cognit. & Ias. in dict. l. nec professio. 2. col. in fin. & Gerard. singul. 65. magnum. de illo text. meminit idem Bald. in dict. cap. per tuas. col. 1. ibi. assertioni. & in cap. Ex transmissa, col. 2. in principio. ibi, quaro. de restit. spoliat. & in dict. l. 1. de probat. 2. notab. & in dict. l. filium. col. 2. versic. sed numquid. in secunda lectura, & in dict. l. nec professio. post principium. & tamen nomen, Auctoribus Prisciano, Suetonio, ac Cicerone, aliisque linguæ Latinæ cultoribus, familiæ est, non verò proprium, id enim prænomen est, licet gloss. & DD. minus scienter loquantur in l. 1. D. de liber. & posthum. & in l. si in nomine. C. de testam. & in §. si quis in nomine. instit. de legat. Facit etiam quòd cum illi de familia conjuncta familiaritas sit cum alio, tamquam de familia, indicium est intercedentis inter eosdem cognationis, ut dicit notanter Bald. in l. consentaneum. col. fin. vers. sed an præsumatur. C. quomodo & quando iudex sentent. profer. debeat. sequitur Alex. in addit. ad Bart. in d. l. pronuntiatio. §. familia. D. de verborum signific. & Felin. in cap. insinuante. col. 3. versic. & qua differentia. de officio deleg. & dicit subtiliter Aretin. in cap. in litteris. in princ. & ibi refert Felin. in principio 2. col. de testib. Et auget suspicionem parentelæ talis conversatio, ut per Bald. in l. parentes. colum. 2. de testibus. Anton. & Anan. in cap. cum oporteat. in princ. de accus. Anchar. conf. 247. in causa. colum. 2.

18 Facit & multum pro præsumptione nobilitatis, servitium multorum annorum factum Regi, juxta text. in l. 1. & 2. C. de privilegiis eorum qui in sacro palat. militant. lib. 12.

19 Et an Papa possit dare privilegia in terris Imperatorum & Regum, quoad officia sæcularia? vide Ioannem Azorium in suo tractatu institutionum moralium. lib. 5. cap. 22. quest. 3.

Et adde quòd apud Priscos Romanos legimus observatum, ne quis alienum gentilitatis nomen sibi vendicaret. Sueton. in Claudio, cap. 15. & c. 25. meminit Claudius Cantiancula in §. legari. institut. de leg.

Et vide de materia Molinam de primog. l. 2. c. 14. n. 2. Valerium Maximum lib. 9. c. 15. de his qui per mendacium se in alienas familias inseruerunt.

20 Quamvis autem Budæus in annotat. prioribus ad Pandect. in l. sed si hac lege. D. de in iur. vocand. dicat, quòd natalibus restituere, est nobilitare, id non pro-

bamus; est enim natalibus restituere, beneficio Principis, ingenuitatis jus ac dignitatem adipisci: natalia enim sunt jus libertatis, quòd natura principio generi humano æquabiliter tribuit, ut alter alterius ne pareret imperio. l. 2. D. de natalib. restituend. meminit Plinius Junior in epistola quadam ad Trajanum. & ita qui natalibus restituti erant, eo loco habebantur quasi servi numquam fuissent. l. 3. D. de bon. liber. l. 4. D. de jur. aur. annulorum. Scio tamen natales accipi pro nobilitate; inquit enim Sueton. Lectorium deprecatum adulterij pœnam propter natales, id est, majorum suorum nobilitatem. Et videat Lector Catanæum Commentatorem Plinij Junioris in epistola ad Triarium. fol. 100.

DECISIO LXXIV.

De Principum Consiliariis.

SUMMÆ.

1. Princeps Consiliarios habere debet sibi fideles.
2. Principum Consiliarij vocantur patricij: & red- datur ratio.
3. In Principum Consiliarios debent eligi viri opti- mi, & justi, & contenti suis stipendiis. Ibid. Consiliarij tenentur non solum bona & justa con- sulere, sed etiam ea qua vergunt in detrimen- tum Regis vel Regni debent impedire & consi- lio & facto.
4. Consiliarij Principum si non adimpleverint ea qua ex officio tenentur, remouentur ab officio. Et si proter malum eorum consilium, etiam non dolosum, aliquòd damnum illatum est, tenentur illud resarcire in foro conscientia & exteriori. Ibidem.
5. Consiliarius Principis, qui malum consilium dat, incurrit manifestam traditionem. Consiliarius adulator, non consiliarius sed hostis & deceptor Principis nominandus est. Ibid. Consiliarius, qui malum consilium præstat, vel omittit dare bonum, & auertere à malo, in dolo esse censetur, nisi pertinaciter resistat, & prote- stetur quòd non consentit. Ibid.
6. Consiliarius Principis non excusatur propter me- tum Regis, vel eo prætextu, quòd ita intellexe- rit, a solvendo damnum & interesse.
7. Princeps an possit aliquem condemnare propter eius privatam scientiam, etiam ante supremam po- testatem adeptam.
8. Iudex inferior tenetur judicare secundum alle- gata & probata, & non secundum privatam scientiam.
9. Princeps inauditum & indefensum condemnare non potest.
10. Princeps potest facere, quòd sua privata scientia consideretur tamquam publica.
11. Consiliarius quanto Regi est proximior, tanto gra- vius punitur si Regem decipit. Consiliarius Regis potest esse testis in causa Regis. remissive. Ibidem.

R Ex Consiliarios habere debet sibi fideles, de qua materia vide per Antonium Rovellium tract. de justit. & injustitia. lib. 3. c. 2. & Afflict. lib. 1. constit.

constit. rub. 45. à num. 39. Andream de Hemia cap. 1. à num. 8. hic finitur lex.

Videndum igitur est, ad quid ratione officij consiliarij teneantur: deinde qua poena, si ea non impleverint; & de modo procedendi contra eos.

2 Et quoad primum dicendum est, non inveniri expressum in jure civili vel Canonico, ad quod hi teneantur. Ceterum ex mente juris id expressit *l. 7. titul. 18. part. 4.* inquit enim hos Principis Consiliarios vocari patricios, ea ratione, quia quemadmodum pater naturaliter movetur ad amandum filium, & ad consulenda ea quæ pertinent ad utilitatem & honorem filij, nec considerat utrum id consilium displiceat filio vel placeat, ita etiam Consiliarius Principis debet ipsum amare, & consulere ea quæ pertinent ad utilitatem & honorem, nulla habita consideratione utrum illud placeat Principi, vel displiceat, & desumitur ex mente *auth. de mandat. Principum. §. deinde. vers. festinabis. collat. 3.* quæ præcipit in Consiliarium eligi virum optimum, purum, & justum, & contentum suo stipendio, ut sic bona & justa consulat, nec spem præmij removeatur à consulendo id quod justum est, arg. *cap. 1. de re judicata. in 6.* Et licet loquatur in Consiliario inferioris à Principe, tamen etiam in Consiliario Principis eum intelligunt Ioannes Andreas, Hostiensis, Anchar. Imol. & Ant. in *cap. quanto. de iurejurand. Paris. tractat. de Syndicatu. tit. de excessib. Consiliariorum. num. 12.* Et patet ex eo, quia jurant bene & fideliter implere consilium Consiliarij, ut colligitur ex *auth. ut iurandum, quod præstat ab his, & c. collat. 2. Ordin. lib. 1. titul. 2. §. 2. A ffict. lib. 1. constitut. rubric. 45. num. 57.*

3 Item non solum tenentur bona & justa consulere, sed etiam si videant tractari de rebus quæ vergunt in detrimentum Regis vel Regni, debent impedire, primò consulendo, & dando rationes cur id fieri non debeat: Item facto, perquirendo vias & modos, quibus illud non perficiatur, ita *l. 2. tit. 3. part. 2.* & ibi Greg. Lopez Aviles *de pratoribus, in proæmio. pag. 16. num. 15.* & deducitur ex mente *text. l. quoniam iudices. Cod. de appellat.* & officiales, qui debent consulere, si videant quid injustum fieri, debent pertinaciter resistere facto; & si non possunt, saltem verbo, protestando quòd illud fiat non eorum consilio, faciendo hanc protestationem in actis scribi, ut ibi notant Bart. & Bald. & idem probat *l. omnes iudices. Cod. de decurionibus. lib. 10.* & ibi Platea *ad fin. tradit notabiliter Bart. tractat. repressaliorum. quest. 6. numero 4.* Alexand. *consil. 1. numer. 10. lib. 3. Cæpol. caut. 215. Dec. consil. 8. numer. 2. cum similib.* de quibus per Cagnol. *l. diem functo. num. 55. D. de officio assessorum.*

Item debent etiam consulere ea quæ fieri possunt, ne aliàs Rex inutiliter absumat facultates Regias, & tempus. *l. 9. titul. 15. part. 2.* & ibi Gregor. Lopez.

4 Quoad secundum, ea invenitur imposita poena, ut removeatur ab officio *auth. de mandat. Princip. §. deinde. vers. festinabis. collat. 3.* Hostiensis, Ioannes Andreas, Anchar. Imol. & Ant. in *dist. cap. quanto de iurejurand. Paris. d. tract. de syndic. titul. de excessibus Consiliariorum. num. 12.* Item si propter malum eorum consilium aliquod damnum illatum est, tenen-

Cabedo Pars II.

tur in foro exteriori & conscientie illud refarcire. Paporm. in *cap. sic dignum. ad fin. de homicidio.* quia licet quis propter consilium non dolosum regulariter non teneatur, *cap. nullus. de reg. jur. in 6.* secus tamen est in eo, qui ratione officij tenetur consulere; nam is ratione consilij etiam non dolosi tenebitur, *l. 2. D. quod quisque jur. & ibi gloss. Paul. & Alexand. & inquit text. in cap. bona rei 12. quest. 2.* quòd bonæ rei dare consilium, & præsentis habetur vitæ subsidium, & æternæ remunerationis expectare cernitur præmium. Ergo per contrarium, dare malum consilium, in hac vita & in alia punitur.

Ceterum *lib. 5. titul. 9. part. 2.* probat Consiliarium Regis, qui malum consilium dat, incurtere manifestam traditionem. A ffict. *lib. 1. constit. rub. 45. numer. 49.* & Consiliarius adulator, non consiliarius, sed hostis est nominandus, & est esca perditionis, *cap. clericus, 46. distinct.* & meretur poenam secundum damnum quod successit propter malum consilium datum Principi, & vide Gelliam *noct. Atticarum c. 5.* & confirmari potest, quia hi amittunt nomen Consiliarij, & dicuntur potius deceptores Principum. *cap. quanto, & ibi Panormitanus 1. notab. de iurejur.* deceptio autem dolum includit. *l. 1. §. 1. D. de dolo.* præterea præsumitur quòd aut ille dedit malum consilium, quòd Princeps secutus est. *l. quoniam. C. de appellat. Angel. de maleficiis. verbo, de consensu. numer. 5.* vel etiam quòd non conatus est eum avertere à malo consilio, propter quod in dolo esse censetur. *l. si procuratorem. §. dolo. & l. dolus est. D. mandat. Felin. in cap. si autem. col. 1. de rescriptis.* & in male gestis faciens in universitate habetur pro consentiente, cum ex officio suo teneatur consulere, arg. *l. de etate. §. qui tacuit. D. de interrogator. actione. Panormitan. cap. 1. num. 13. de his qua sunt à majori parte cap. Alexand. in l. qua dotis. num. 27. D. soluto matr. & Sapia in l. diem functo. D. de officio assessor. inquit, omne factum vel neglectum per ordinarium adscribitur assessori: & hinc est juris præsumptio, quòd Princeps fecit injustum culpa Consiliarij, gloss. fin. in l. diem functo. D. de officio assessor. communiter recepta ex Iaf. ubi num. 3. extollit Rom. singulari 285. Platea in l. iudices. num. 3. Cod. de ann. & tribut. lib. 10. Nec obstat, quòd dolus in dubio non præsumitur, *l. quoties. §. qui dolo. D. de probat.* quia ex consideratione, de qua supra, vel credendum est malum consilium dedisse, vel etiam omisisse, dare bonum, & avertere à malo, propter quod in dolo esse censetur, ut advertit Purpurat. in *tract. de officio assessor. num. 236.* Et idem Paul. in *l. diem functo. num. 8. D. de officio assessor.* admonet, quòd Consiliarius protestetur, quòd non consentit in ea re, Decius. *conf. 8. num. 2.* quòd ita explicatum est, ut oporteat prius pertinaciter resistere, deinde si aliud non possit, verbo protestari in scriptis, juxta *l. quoniam iudices. in fin. Cod. de appellat.* notat Angel. *de maleficiis. verbo, de consensu. num. 3.**

Nec excusari poterit ex eo, quòd timuit Regem, 6 quia, ut ait August. in *cap. nemo 2. q. 3.* melius est pro veritate pati supplicium, quàm pro adulatione beneficium, & Consiliarij debent esse liberi, & liberum dare consilium, *cap. fundamenta. de elect. lib. 6. Bald. in tract. de schismate.* nec etiam eo prætextu,

K K

quòd

quòd ita intellexerint, nam cum se profiteantur esse peritos in ea arte consulendi, de imperitia tenentur, saltem quoad solvenda damna & interesse. l. 2. D. quod quisque juris. & ibi gloss. Paul. & Alexand.

7 Quoad tertium advertendum est, quòd Princeps non potest aliquem condemnare propter scientiam privatam; quia quemadmodum sententia fertur auctoritate publica, ita etiam debet ferri propter publicam scientiam, quæ ex actis publicis colligatur: aliàs peccabit Princeps, & qui ejus iussa fuerit executus. Cajetan. in summa. verb. homicidium. Navarr. in manual. cap. 25. num. 9. & est elegans gloss. magna in Extravag. rem novam, de dolo & contumacia. inter communes. col. fin.

8 Sed urget in contrarium, quia licet iudex inferior debeat judicare secundum allegata & probata, & non secundum privatam scientiam, l. illicitas, §. veritas. D. de officio presidis. tamen supremus Princeps potest judicare secundum privatam conscientiam. Bart. in l. 1. in fin. C. qua desunt advocat. Felin. in cap. pastorali. §. quia verò. numer. 33. de officio delegat. & alij relati per Menoch. conf. 92. numer. 8. & probat Ord. lib. 3. tit. 66. in princip. & non secundum allegata & probata Iaf. in §. sed ista. numer. 126. & in §. si minus. numer. 15. ad finem. institut. de actionibus. Item secundum illam privatam conscientiam, quàm habuit antequam adipisceretur supremam potestatem. Dec. conf. 463. numer. 26. Boss. tract. de partu supposito. num. 37. pag. 156. ubi hujus rei notabile refert exemplum.

9 Dicendum tamen est, quòd Princeps inauditum & indefensum condemnare non potest, quia hoc est contra jus naturale, cui ipse derogare non potest. Clem. Pastoralis. §. Ceterum. de re judicat. sed postquam partem audivit potest judicare secundum propriam conscientiam, nihil curans de scientia publica, quæ resultat ex actis, ut esse receptum asserit Covarr. resolut. lib. 1. cap. 1. numer. 7. ad fin. Nec obstat ratio supra allegata in contrarium; nam responderetur, jus naturale dictare sententiam ferri secundum veritatem. Deut. cap. 7. & Exod. 23. cap. per venerabilem. qui filij sint legit. l. rem non novam. C. de judiciis. Instrumenta autem & testes ad eum finem diriguntur, ut veritas fiat judici manifesta. Iudex ergo subditus legibus, tenebitur stare probationi veritatis, quam lex induxit, ceterum Princeps si certus sit de veritate, poterit huic legi derogare, & constituere, quòd judicetur secundum veritatem sibi compertam, ut est de mente Ordin. lib. 3. tit. 66. & Covarr. ubi sup.

10 Item & secundò, Princeps potest facere quòd sua privata conscientia consideretur tamquam publica, cum quidquid sibi placuerit, legis habeat vigorem. §. sed & quòd Principi placuit, instit. de jur. natur. & est de mente Bart. in l. 1. in fin. Cod. ut qua desunt advocat. explicat Purpurat. in l. 1. num. 154. D. de officio ejus. Caveat tamen Princeps, ne sua conscientia sit malè informata. cap. 1. de re judicat. lib. 6. Martin. Laudens. tract. de Principe. conclus. 41. Boss. tract. de Principe. num. 77. nec hoc faciant nisi rarò, & cum magna causa, facit Ordin. lib. 1. tit. 98.

11 Et nota, quòd Consiliarius quantum Regi proximior est, si Regem decipit, tantò gravius punitur. cap. consideret, de penitent. dist. 5. cap. Princeps. cap.

Principum. de penitent. dist. 3. Cosmas in pragmat. tit. de num. & qualit. Card. §. sicut in gloss. verbo. moribus.

Et nota etiam, quòd Consiliarij Regis admittuntur in testes in causa Regis. DD. in cap. ex litteris. ubi Felinus de testibus.

DECISIO LXXV.

An Rex obligetur ex contractu inito cum subdito?

SUMMÆ.

1. Rex non potest sine causa revocare contractum initum cum subdito, vel privilegium concessum in modum contractus, & num. 4. Idem dicendum in successore ratione contractus gesti à predecesore. Ibid.
2. Quod tamen fallit multis modis, de quibus remissivè.
3. Fallit etiam si ex nova causa superveniente, vel ob enorme præjudicium Corona, vel propter bonum publicum Rex contractum aut privilegium revocet, aut limitet. Et quando dicatur enorme præjudicium, iudicis arbitrio relinquatur. Ibid.
5. Causa supervenientes illa esse possunt, ex quibus donationes perfecta etiam jure revocari possunt, & num. 7.
6. Fallit etiam quando ex post facto privilegium capit esse nimis damnosum ipsi concedenti, vel regno, aut reipublica, & num. 9.
8. Quod maximè procedit, quando tempore concessionis causa ex qua damnnum aut præjudicium resultat, nondum extabat.
10. Donationes à Rege facta etiam ob benemerita possunt ex causa superveniente revocari, vel modificari.
11. Rex Alfonsus V. limitavit privilegia, qua concesserat super exemptione de solvendis iuguribus.
12. Sic etiam Rex Ioannes I. donationes, quas fecerat tempore belli.
13. Rex potest etiam revocare donationes, vel privilegia concessa per legem generalem, nec hoc casu requiritur specifica illorum derogatio.

Rex obligatur ex contractu inito cum subdito, & adde quòd non solum Rex ipse, qui contractum fecit, aut privilegium in modum contractus concessit, non potest illud revocare; sed nec successor, qui potius tenetur stare contractui prædecessoris. Arret. in cap. novit. num. 28. de judiciis. ubi allegat Cyn. & Bald. Duenh. reg. 293. Boer. decis. 204. num. 24. Adde, quòd etiam de plenitudine potestatis non potest sine causa revocare. Paul. in l. digna vox. C. de legib. Bald. in cap. 1. §. ad hac. ubi gloss. de pace juram. fir.

Sed fallit hæc traditio multis modis, quos ponit 2 idem Duenhas.

Fallit etiam, nisi ex causa superveniente Rex contractum aut privilegium revocet, quia tunc potest revocare, ita expressè Arret. ubi sup. n. 28. & Felin. in c. 1. sol. §. n. 6. de don. & in c. novit. col. 10. vers. de clora

hanc

hanc limitationem. & idem tenuit Paulus de privilegio immunitatis, quod posset ex nova causa Princeps revocare, etiamsi per pecuniam concessisset, in l. 1. Cod. de libert. & eorum lib. quod ad privilegium simile, etiam non subdito ita concessum, extendit Bald. relatus à Felin. in cap. novit. col. 9. vers. nonò & ultimo limita. licet ibi subdubitet. Denique ex causa, id est, ob enorme præjudicium Coronæ, vel propter bonum publicum, potest Rex successor alterare contractum, revocare, aut limitate donationem, latè Felin. in cap. 1. de probat. Anton. Gabr. communium opinionum. lib. 3. de jure quæstio non tol. per totum. Molin. de primog. lib. 4. cap. 3. a numero. 171. & quod dicatur enorme damnum relinquatur arbitrio judicis, ut in simili Menoch. de arbitrariis lib. 2. centur. 1. casu 74.

4 Quod in omni contractu censuit Roman. conf. 369. circa primum. col. 6. num. 27. & quod ex causa Princeps posset venire contra contractum suum, tenuit etiam Socinus consil. 4. super quæst. col. 3. vers. Taliter. allegat Anton. & Imol. in cap. qua in Ecclesiasticarum. de constitut. & DD. in l. fin. Cod. si contra jus vel utilit. public. idem tenet Tiraq. de pen. temper. in præfat. num. 41. cum aliis. quem legito.

5 Hæ verò causæ possunt esse illæ, aut quælibet illarum, ex quibus donationes perfectæ jure possunt revocari, ex Felin. in dict. cap. novit. col. 2. vers. quarto limita.

6 Item alia potest esse causa, nempe quando privilegium ex post facto cœpit esse nimis damnosum ac nocivum ipsi concedenti, & multò magis si regno aut Republicæ noceat, ex Aretino in d. cap. novit. col. 4. num. 25. & ibi sequitur Fel. col. 7. vers. secundo limita. & consuluit Paul. conf. 386. primo dicendum. lib. 1. ad finem.

7 Et hujus rei ea ratio videtur esse, quia Rex quibus rationibus potest revocare perfectas donationes à se factas, eisdem potest etiam revocare ejusmodi privilegia, ut supra diximus. Ceterum donationes à se factas revocare potest, ubi ex post facto incipiunt esse sibi nimis damnosæ, & enorme præjudicium afferre, Bart. in d. l. prohibere, §. planè. Spec. tit. de instrumentorum edit. §. nunc autem, numer. 11. & ibi Bald. in addit. Ferrar. in sua præct. ubi supra, num. 11. Molin. de primog. lib. 1. cap. 3. nu. 17. & 18. Duenh. reg. 293. limitat. 4. Ergo pari ratione revocabit talia privilegia, quæ posteaquam sunt concessa enormiter lædunt, & offendunt concedentem.

8 Quod maximè procedit, ubi tempore concessionis, causa ex qua damnum aut præjudicium procedit ac resultat, nondum extabat, sed de novo emerfit, arg. text. notab. in cap. quanto. de censib. cap. ex multiplici. 12. de decimis.

9 Et multò magis procedet, ubi talis donatio aut privilegium incipit enormiter lædere non solum ipsum Regem concedentem, sed etiam regnum, aut aliquam civitatem, aut Republicam, quia utilitas publica semper præferenda est privatæ; & idè si propter præjudicium privatum Regis revocatur, multò magis propter præjudicium regni aut Republicæ, quod est publicum. Quod nota: & vide DD. in l. fin. C. si contra jus, vel utilitatem public. & Socin. d. conf. 4.

10 Et ex supradictis infertur, quod donationes à

Cabedo Pars II.

Rege factæ etiam ob benemerita, possunt ex causa superveniente revocari, ut concludunt Bart. & Felin. in cap. 1. in principio de probat. & multò magis possunt modificari, & consuluit Rom. conf. 98. quoad id. colum. fin. q. 2. ubi defendit quod donationes à quodam Rege factæ poterant modificari: idem latitè scribit Palat. de donationibus factis à Rege Castellæ Henrico, in repetit. rubric. col. 400. vers. ex his infertur. ubi concludit, eas donationes potuisse revocari, & modificari, propterea quod essent immensæ.

Sic Rex Portugaliæ Alfonso V. limitavit quædam privilegia, quæ concesserat super exemptione de solvendis jugeribus (quæ *ingadas* dicuntur) quia postea procedente tempore cœperunt enorme & grande præjudicium afferre ipsi Regi & ejus Coronæ, ut erat in Ord. antiqua, lib. 2. tit. 16. §. 19. incipit, *Outro si, por quanto*, quæ nunc abrogata est, & declarata in nova recopil. lib. 2. tit. 3. §. 28. & 29.

Sic & donationes factæ per Regem Ioannem I. Portugaliæ, tempore bellorum, limitatæ & declaratæ postea per illum fuerunt, quia erant præjudiciales regno & Coronæ Regiæ, ut in Ord. lib. 2. tit. 35.

Limita etiam ex alia causa posse Regem revocare tales donationes, scilicet statuendo, sive legem condendo generalem; quia Princeps potest auferre jus privatorum, statuendo generaliter, ut latè per Alex. conf. 109. visis huius, lib. 3. & conf. 189. *Mature* lib. 2. latè Gom. in reg. de non tollendo jure quæst. qu. 15. vers. *Sed his non obstantibus*. optime Guido Papæ conf. 165. Et iste est unus modus, quo Princeps potest revocare privilegia, & donationes à se, vel antecessoribus concessas, scilicet per viam legis generalis, de quo vide Palat. conf. 327. *Pridie* lib. 1. & Ifern. in cap. 1. §. fin. num. 8. de Capitano, qui cur. vend. nec tunc requiritur specifica derogatio privilegiorum, quia fit per viam legis, ut habetur in l. fin. Cod. si contra jus vel util. public. & in cap. nonnulli ubi plene Felin. de rescriptis. Ordin. lib. 2. tit. 45. §. 41. & aliis.

DECISIO LXXVI.

An Rex possit esse iudex in causa propria?

SUMMÆ.

1. Rex sive Princeps non recognoscens superiorem potest esse iudex in causa propria, quando litigat cum subdito. & n. 2 & 4. secus tamen quando litigat cum non subdito, quo casu recursus haberi debet ad summum Pontificem num. 4.
3. intelligitur dictum Salyc. in l. ab hostib. col. 2. & 3. D. de captivis & postlim. revers.
5. Rex potest cogere subditos ad succurrendum ei, in nova acquisitione alicujus terra, præsertim ipsis contigua.
6. Rex an cogatur habere curatorem ante vigesimum quintum annum, remissivè.
7. Et in ea ætate administrans, si in aliquo contractu decipiatur, an sit restituendus?
8. Rex ante vigesimum quintum annum potest regnum administrare, etiam vivente patre, de consensu tamen illius: & multa de Rege minore, remissivè.

9. Rex non potest relinquere Regnum alij, excluso proximio, cui successio debetur.

1. **R**ex, sive Princeps non recognoscens superiorem potest esse Iudex in causa propria, quando litigat cum subdito; non autem quando litigat cum non subdito: secundum Socinum *cons. 121. cum in presenti. col. 7. num. 16. vol. 1.* ubi ad hoc dicit esse casum valde notabilem in *cap. novit. de iudicis*. & ibi dicit etiam hoc ponderare Abbatem modernum, sequitur Marant. *de ord. iudic. 6. part. in 2. actu. de appell. num. 34. in 5. causa recusationis.* & ibi, *num. 33.* addit quod etiam quando litigat cum subdito, & potest esse Iudex in causa propria, debet tamen eam delegare alij, ex Andr. de Ifern. quem citat. de quo vide Abb. in *cap. cum venissent. num. 13. de iudic.* & illud primum dictum tenet Abb. in *d. cap. novit. num. 16.* quia tamen dicit non probari ex eo text. sed esse dictum satis rationabile, nempe quia nemo potest præscribere contra summam potestatem Papæ, ut non sit illi subjectus, quia aliàs esset acephalus, quod esse non debet, & faciunt quæ idem Abb. adducit *ibid. nu. 13. vers. responderetur.* idem sentit ipse Abb. in *cap. cum venissent. num. 6. ad finem. de iudic.* sequitur & commendat Alexand. *numer. 4. & Ias. num. 5. in l. est receptum. D. de iurisd. omnium iudicum.*

2. Nec obstat, quod communiter dicitur, Principem non recognoscentem superiorem posse esse Iudicem in causa propria, secundum glossam, Abb. *Dec. num. 5. in d. cap. cum venissent. de iudicis.* Bart. & alios per illum text. in *l. proxime. D. de iis qua in testam. delentur.* Bald. in *l. 1. num. 2. ad fin. Cod. ne quis in sua causa iudic. per l. & hoc liberius. D. de hered. instituend.* sequitur Navarr. in *cap. novit. not. 3. numer. 49. de iudicis.* quoniam hoc limitatur modo supradicto, scilicet, procedere quando Princeps cognoscit inter subditos, vel litigat cum subdito: secus quando cum non subdito, quia tunc non potest esse Iudex in causa propria, ita limitat Abb. in *d. cap. cum venissent. d. num. 6.* ubi se refert ad idem quod scripsit in *d. cap. novit. num. 16.*

3. Nec obstat quod tradit Salyc. in *l. ab hostibus. col. 2. & 3. Cod. de cap. & postlimin. revers.* quatenus resolvit, quod non recognoscens superiorem, ubi vult movere guerram contra alium etiam non recognoscentem, non tenetur adire iudicem, quia non est, qui possit sibi jus dicere, si modò pro comperto habeat se iustam causam habere. Ad hoc enim respondetur, procedere in eo Principe, qui civitatem, vel aliquam terram vult recuperare existentem intra limites Regni sui, in quo ipse non recognoscit superiorem; secus ubi sit extra ipsius regnum, quia ibi habet superiorem, & idè quia litigat cum non subdito, non potest esse Iudex in causa propria, sed tenetur sequi forum rei. Ita puto secundum prædictam communem, de qua in *d. cap. novit. & in d. l. est receptum.*

4. Sed cogita, quia dicti Doctores tantum dicunt, quod non possit esse iudex in causa propria, non tamen plene dicunt, quis debeat aut possit esse iudex, cui debeat se submittere ille non recognoscens superiorem: quo casu potest accedere illa consideratio, an sufficiat si jubeat viris litteratis non suspectis, ut de jure sibi respondeant, maturo ac diligenti

adhibito studio, quid sit tenendum: de quo vide Franciscum à Victoria in *relect. de jure belli.* dicendum tamen est, quod hoc casu ad Summum Pontificem recursus haberi debeat, *cap. novit. de iudic. cap. per venerabilem. qui filij sint legitimi. Clement. pastoralis. de re jud. tradit multa Marcus Anton. Peregrin. de jur. fisci lib. 1. tit. 2. num. 31. & 33. quem vide.*

Sed quod debeat convenire non subditos coram 5 iudice eorum, & quod non liceat illis movere bellum, quantumcumque injustitiam ab eis patiat, tenet expressè Bald. in *l. 7. col. 2. versic. item nota quod sicut. Cod. de servitut. & aqua.* & allegat Innocent. in *cap. olim causam. de restit. spoliat.* & Bald. ubi supra. *num. 71.* subdit, quod non est licitum bellum invasionis, nisi auctoritate iudicis, præcedente sententia, allegat *l. prohibitum. de jur. fisci. & l. fin. C. de bonis vocant. lib. 10.*

Nota etiam, an Rex possit cogere subditos ad succurrendum ei in nova acquisitione alicujus terræ, ipsi præsertim contiguæ: & dic quod sic, ut plene & singulariter consuluit Oldrad. *cons. 104. circa propositam questionem,* ubi contendit eos ad hoc etiam de jure teneri, quia per hoc dominus fortior, & ditior erit ad defendendum subditos, & idem tenet plene Guido Papæ *quæst. 57.* sequitur Guilhelm. *verbo, & uxorem. decis. 4. num. 10. in cap. Rainnuius. de testament. fol. mihi 91. verso.*

An etiam Rex ante vigesimum quintum annum cogatur habere curatorem? vide per Guilhelmum ubi supra. *verbo, adjecta impuberi. à numer. 41.*

Et quid si in ea ætate, sine curatore administrat, 8 & in aliquo contractu decipitur, an restituatur? dic, quod sic, secundum eundem Guilhelmum *ibid. num. 57.*

Et ibi, *num. 5.* quod Rex ante vigesimum quintum annum potest administrare. Et quod Regnum potest filius administrare de consensu patris, vivente patre. *ibi. num. 54.* ubi plures casus, in quibus ita contingit, refert, & in verbo, *adjectæ,* vide multa de Rege minore.

Rex verò decedens non potest relinquere alij 9 Regnum, excluso proximio, cui successio debetur, ut probatur ex *cap. unico. de successione feudi.* tradunt Ioan. And. & Anchar. in *cap. grandi. de supplenda negligentia pralatorum. lib. 6. Abb. in cap. intellecto. num. 5. de jure jur. Corset. de potest. Regia. 2. p. quæst. 8. num. 6. Guilhelm. ubi supra. verbo, in eod. numer. 155. Cost. in quæst. patris, & nepot. pag. 150. Peralt. in l. 3. §. qui fideicommissaria. numer. 36. D. de hered. institut. Molin. lib. 3. cap. 6. num. 13. de primogeniis. his adde Pelæus de majorat. 4. p. q. 1. nu. 46. Soto de just. & jure. qu. 4. art. 1.*

DECISIO LXXVII.

De confirmatione Regis circa aliquem actum.

S U M M Æ.

1. Rex seu Princeps regulariter potest confirmare actum nullum ex defectu juris positivi.
2. Princeps potest ex certa scientia confirmare donationem

- tionem a patre factam, & nullam ex defectu insinuationis, etiam in præjudicium aliorum filiorum, quod intellige ut num. 4. & 5. Solemnitas insinuationis est de mero jure positivo, quod est Principi arbitrarium. Ibid.
3. Obligatio à principio invalida ex defectu Regalis consensus, ex post facto potest confirmari ab ipso Rege, quod intellige ut num. 6.
 4. Princeps non potest cuiquam præjudicare in jure quæsito, nec illud auferre sine causa. Princeps regulariter non potest validare scripturam carentem legis solemnitate, & ita nullam, si ex ea solemnitate jus sit quæsitum tertio. Ibid.
 5. Princeps potest, confirmare actum nullum defectu juris positivi, etiam si in eo præjudicet alicui in jure querendo, & num. 8.
 6. Senatus arrestum in hac materia.
 7. Intelligitur dictum glossæ verbo, *Confirmandam*, in cap. *veniens*, de *transactio*. & numer. 9. & 10.
 8. Confirmatio actus invalidi facta in forma communi non operatur validitatem, quoad tertij præjudicium: secus si fiat in forma specifica, ex certa scientia, & cum causa cognitione.
 9. Princeps non potest alicui præjudicare in jure quæsito, eo invito; bene tamen potest eo consentiente.
 10. Pactum de futura hereditate potest confirmari à Principe de consensu partium, & ita fuit iudicatum.

Rex, vel Princeps regulariter potest confirmare actum nullum, ex defectu juris positivi, ut per gloss. *verb. confirmandam*. in cap. *veniens*. de *transactio*ibus. Abbas in cap. *per venerabilem*. numero 12. *qui filij sint legit.* latè confirmat Castal. Restaurus de *Imperatore*. quest. 110. casu 273. & est Ordinatio lib. 3. tit. 5. §. 1. in specie. Vantius de *nullitat.* sentent. *fin. part.* numero 24. ubi multa allegat, in *versicul.* potest namque Princeps.

2. Hinc est, quòd Princeps ex certa scientia confirmare potest donationem à patre factam non insinuatam, & ita aliàs nullam ex defectu insinuationis: & valet tale rescriptum, etiam in præjudicium filiorum, quibus erat jus quæsitum spe probabili, ut notanter consuluit Abb. *consil.* 84. *illud in summa*. vol. 1. sequitur, & commendat Rebuff. *ad regul.* *Cancell. reg.* 17. pag. *mibi.* 461. *vers. intellige in his.* ubi subdit, hoc idè esse, quia scilicet ista solemnitas insinuationis sit de mero jure positivo, quod est Principi arbitrarium, secundum Rebuff. *ibidem.* & Alciat. de *presumpt. regul.* 3. *presumpt.* 2. dicentes, quòd in his quæ sunt Principi arbitraria, benè potest tollere jus alterius.
3. Hinc etiam scripsit Afflict. *decif.* 2° §. quòd obligatio à principio invalida ex defectu Regalis consensus, potest ex post facto confirmari ab ipso Rege.
4. Sed tu hæc omnino intellige, nisi Princeps in præjudicium tertij id faciat, & illi præjudicet in jure jam quæsito, quod sine causa cuique auferre non potest: unde non potest regulariter validare scripturam carentem legis solemnitate, puta, quia non originale est, sed tantum exemplar; quia ex hujusmodi nullitate quæsitum est jus tertio, ne sci-

licet ex tali scriptura obligetur. Ita Pinel. notabiliter 1 *part. rub. C. de rescind. vend. num.* 13. *vers. infertur ex iisdem.* fol. 10. post Abb. Felinum. Dec. quos citat in cap. 1. de *fide instrument.* Afflict. Sed Felin. & Dec. cum Abb. loquuntur in exemplari, dicentes, quòd Princeps non potest concedere, ut illi detur plena fides non ostenso originali, quia probatio exemplaris est nulla, & quæsitum est jus illi contra quem productum est, ne ex eo obligetur vel condemnetur; & idè Princeps non potest in ejus præjudicium supplere talem probationem efficiendo validam & authenticam scripturam, quæ talis non est, secundum Pinel. *ubi supra.* Aut potius, ut ego existimo, quia est jus quæsitum parti ipsi, ex lege, qua prohibetur, ne exemplari credatur, quam legem Princeps in ejusdem partis præjudicium absque justa causa relaxare aut derogare non potest.

Diversum tamen est in jure querendo, cui Princeps potest præjudicare confirmando actum nullum ex defectu juris positivi. Dec. *cons.* 269. *nu.* 8. & 9. jus enim querendum facilius tolli potest, quam quæsitum: & ita procedit quod inquit Abb. *d. cons.* 84. quia ibi nondum erat jus quæsitum filio in bonis paternis in vita patris, nec constabat quòd donatio esset inofficiosa, & aliàs nulla, nisi tantum ex defectu insinuationis.

Sic etiam accipiendum est quod dixit Afflict. *d.* 6 *dec.* 285. Nam ibi statuit, quòd si Rex consentit alienationi feudi, tempore quo feudum est alienantis, valebit consensus; secus si tempore quo erat jam alterius, nempe heredis ipsius alienantis, quia tunc non nocebit Regius consensus, & ita sentit, quòd alienatio, seu obligatio à principio invalida ex defectu Regij consensus, benè potest confirmari à Principe in præjudicium ejus, qui se obligavit, & etiam successoris in feudo, cui nondum erat jus quæsitum, sed jus querendum; secus si eidem successoris erat jus jam quæsitum.

Facit quod in casu simili decrevit Senatus. Cùm enim N. filius naturalis, à matre impetrasset donationem legitimæ, quam se habituram ab eo sperabat, si is præmoreretur; nec ea donatio valeret, ut pactum de futura successione à jure improbatum: filius à Rege illius confirmationem obtinuit, nullo alio matris interveniente consensu, quam eo qui ex donationis scriptura apparebat, filio postea mortuo satis opulento, mater egit ad rescissionem illius renuntiationis, seu donationis, & non obtinuit: & contra eam lata est sententia. In causa quadam de Dom. Luis de Cordua contra Donam Ines de Castro uxorem Doni Antão de Noronha Proregis quondam Indiæ, Scriba Petro Almirante.

Sic item accipi debet dictum glossæ, verbo, *Confirmandam*. in cap. *veniens*. de *transact.* & aliorum ejus sequacium supra relatorum, quatenus dicit, quòd Princeps potest validare actum aliàs invalidum ex defectu juris positivi, ut procedat etiam si præjudicet alicui tertio de jure querendo: secus si præjudicet in jure quæsito, quia tunc ei non nocebit talis confirmatio, quo casu loquitur Pinel. *ubi sup.*

Intellige etiam gloss. doctrinā procedere in confirmatione facta in forma specifica, quæ fit ex certa scientia, & cum causæ cognitione: & ita loquitur Abb. *d. cons.* 84. secus in ea quæ fit in forma communi, quia talis confirmatio non operatur validita-

tem quoad tertij præjudicium, ut optimè declarat Alexand. *conf. 123. scripsi. col. 6. num. 18. lib. 4.* quem sequitur, & commendat Vantius *ubi supra. d. num. 24. vers. & nota*, & ibi citat Dec. *conf. 534. col. 2.* ubi voluit, quòd in dubio præsumendum sit, quòd confirmatio facta fuerit ex certa scientia, itaque id intelligendum est, ubi nullitas fuit ipsi confirmanti expressa, aliàs si putasset validam, sed pro firmiori munimine roboraret, confirmatio illa non tolleretur nullitatem, ut declarat Abb. *in cap. inter dilectos. col. 4. de fide instrumentorum.* & Dec. *conf. 531. visa donatione. col. pen. vers. primò quia.*

10 Intellige etiam procedere, ubi tertius ille consentit, cui præjudicium infertur; quia licet Princeps non possit præjudicare juri alicui quæsito absque causa eo invito, bene tamen potest eo consentiente, ut probat text. *in l. 2. D. de natal. restituend.* ubi Princeps non facillè solet libertum natalibus restituere, nisi consentiente patrono, & idem probat text. *in l. nec filio. D. eod.*

11 Unde benè confirmat Princeps renuntiationem & donationem à matre factam filio naturali de legitima, quam in bonis filij se sperat habituram, quæ in scriptura conventionis voluit eam valere, etiam si esset pactum de futura successione à jure reprobaturum, non obstantibus omnibus legibus, constitutionibus, statutis, consuetudinibus, & aliis juribus in contrarium facientibus; quia per hoc videtur ipsa mater consensisse, ut Princeps confirmaret. Et ita judicatum fuit in processu, de quo supra. Et vide superius, *decis. 1. & 2.*

DECISIO LXXVIII.

An Princeps vivere debeat suis legibus.

S U M M Æ.

1. Rex, Princeps, & quilibet Monarcha suis legibus tenetur obedire, quoad vim directivam, non vero quoad vim coercivam.
2. Princeps dispensando contra legem in præjudicium alterius, vel eam relaxando in partem, etiam in his quæ sunt juris positivi, peccat; nisi id faciat ex justa causa.
3. Superiores nostri non habent dominium absolutum ad disponendum de bonis nostris, aut vita, nisi quatenus fuerit necessarium ad Reipublicæ utilitatem.

1 **R**ex & Princeps, quilibet etiam Monarcha subditus est legibus suis, & tenetur illis obedire, quoad vim directivam, licet non quoad vim coercivam, secundum D. Thom. *1. 2. quæst. 96. art. 5.* sequitur Navarr. *in rub. de judiciis. num. 100. fol. mibi 98.* & dicit probari per text. *in cap. cum omnes. de constit.* & ibi notatur per Decium, idem Navarr. post Dominicum. *in cap. si quando. de rescript. 7. except. pag. 25.* & Soto *de justit. & jur. lib. 1. quæst. 7. art. 7. col. 3.* & probatur per text. *in cap. justum est 9. distinct.* Justum, inquit, est Principem legibus suis obedire, quod non solum ad honestatem, sed ad justitiam referendum dixit ibi Dom. quem sequitur Navarr. *ubi supra. d. pag. 25.* Rebuffus *1. tomo*

ad ll. Gal. in proæmio. num. 54. Intellige autem de justitia, quoad vim directivam, ut supra dixi, quia à se ipso potest unusquisque dirigi: & æquissimum est, Principem sequi illa, quæ veluti rationi consentanea faciendæ esse statuit: in quem sensum accipit illum text. *in d. cap. justum.* Soto. *ubi supra* allegans illud Sapientis dictum: *Patere legem, quam ipse tuleris. d. cap. cum omnes. de constitut.* & quod quisque juris in alterum statuit, eo uti debet, ut *in rubrica, & per totum. D. quod quisque juris.* & illam Christi doctrinam, *Qui dicunt, & non faciunt; & qui aliis gravia onera imponunt, ipsi nec digito volunt ea movere.* Matth. *cap. 23.* & subdit pulcherrimè ibi Sot. *col. 4. in fin.* quòd Princeps ex vi directiva tenetur servare legem quam fecit, quia illam semper constituit sub aliqua virtutis specie, & contra faciendæ facit actum contrarium illi virtuti, & ided peccat, nisi id faciat ex justa causa, nempe quæ sit rationi consentanea & tendat in bonum commune. ita Sot. *ubi supra. d. art. 3. versic. secunda conclusio.*

Unde infert, quòd Princeps dispensando absque tali causa contra legem in totum, vel relaxando in partem, etiam in his quæ sunt juris positivi, peccat, & non excusatur à peccato, maximè si talis dispensatio vergat in alterius damnum & præjudicium, quo casu idem Sot. putat Principem peccare mortaliter, ut annotat *ubi supra. vers. enim verò si exoneratio.* & idem etiam eleganter & graviter probavit idem Navarr. *in d. cap. si quando. d. pag. 25.* subdens illud, quod habetur *in l. Principem. D. de legib.* Principem solum esse legibus, accipiendum esse, ut possit legem totam vel ejus partem tollere, vel quoad aliquem relaxare, cum oportuerit, non aliàs, quòd si absque causa, id est, cum non oportuerit, relaxet, tenet quidem talis relaxatio ita facta, sed Princeps peccaret eam faciendæ, ita Navarr. *ubi supra.* secutus S. Thom. *1. 2. quæst. 96. art. 5.* Et quidem mortaliter, si eam faceret in alicujus præjudicium, secundum Soc. *ubi supra.*

Pro quo facit, quòd superiores nostri non habent dominium absolutum ad disponendum de bonis nostris, aut vita, sed quatenus fuerit necessarium ad Reipublicæ utilitatem, ut per Covarr. *in reg. Peccatum. p. 2. §. 9. à num. 6. de regul. jur. l. 6.* & ided requiritur quòd dicta causa ad relaxandam legem tendat in bonum commune.

Et vide de hac quæst. eleganter fratrem meum Gonçallum Mendez de Vasconcellos, *lib. 3. diversorum qu. 1.*

DECISIO LXXIX.

De absoluta Regis potestate.

S U M M Æ.

1. Regis absoluta potestas qua dicatur: & an liceat Regi ea uti? remissivè.
2. Rex non potest dispensare contra leges suas, nec eas absq; ratione, & justa causa derogare, seu relaxare, & redditur ratio. *Ibid. & num. seq. & 4. & 5.* Et causa justa quæ sit. *num. 6.*
3. Princeps non erit fidelis & prudens in dispensatione, cum

- cum non habeat intentionem ad bonum commune, sed ad illius privatam commodum.
4. Princeps debet facere ut bonus paterfamilias, & procedere ex rectitudine justitiæ & aequitatis, non autem ex affectione speciali.
 5. Lex statuta est pro communi utilitate, & bonum commune pro privato intermittere non debet.
 7. Princeps dispensans contra legem sine causa peccat: actus tamen ex tali dispensatione secutus valet, & num. 8.
- Et quid in eo qui tali dispensatione utitur, an tutus sit apud Deum. Ibid.
9. Principis potestas dispensandi contra legem humanam & jus positivum, dicitur ordinaria, & non absoluta.
 10. Rex an possit tollere ea, quæ sunt juris naturalis?

Regis absoluta potestas quæ dicatur, & utrum Regi liceat ea uti? vide Covarr. lib. 3. resol. cap. 8. num. 8. per totum.

2. Et utrum possit dispensare contra leges suas eas relaxando, vel derogando? & dic quod absque justa causa non potest; & si aliter facit, peccat, ita pulchrè & efficaciter comprobatur Soares in repet. l. Quoniam. Cod. de inoffic. testam. in declarat. ad leges Regni. limit. 2. num. 15. per tot. Covarr. ubi supra cap. 6. nu. 8. col. 10. vers. fortassis placebit. & in tractatu de sponsal. cap. 6. § 9. num. 10. Et idem tenet Navar. in cap. si quando. de rescript. 7. except. pag. 25. & in rubrica de judiciis. num. 100. fol. mihi 98. secutus Dominic. & D. Thom. 1. 2. q. 96. art. 5. & dicit probari per cap. cum omnes. de constitut. & ibi notat Dec. Idem pulchrè tenuit Soto de justit. & jure lib. 1. qu. 7. art. 7. col. 3. ubi reddit rationem, quod Princeps idè ex vi directiva tenetur servare legem quam fecit, quia illam semper constituit sub aliqua virtutis specie; & contra faciendum, facit actum contrarium illi virtuti; & idè peccat, nisi id faciat ex justa causa.
3. Item quia ubi Princeps absque ratione, & justa causa licentiam tribuit contra legem, sed pro sola voluntate, injustè facit, & peccat, quia nec erit fidelis in dispensatione, cum non habeat intentionem ad bonum commune, sed illius privati: imò erit imprudens, si rationem dispensandi ignorat, juxta verba Salvatoris: *Quis putas est fidelis dispensator, & prudens, quem constituit Dominus super familiam suam?* Lucæ 12. cap. ita D. Thom. 1. 2. quæst. 97. art. 4. in corpore quæstionis. sequitur Soar. ubi supra. d. num. 15. col. 3.
4. Hinc dixit Abb. in cap. quæ in Ecclesiarum. de constitut. ad finem. quod licet Princeps sit supra jus positivum, & idè possit contra illud rescribere, tamen ubi non subest legitima causa, peccat illud violando; quia debet facere ut bonus paterfamilias, & debet procedere ex rectitudine justitiæ & æquitatis, non autem ex affectione speciali, secundum Abb. rectè loquentem ubi supra, & in consilio 84. num. 4. incipit, *Christi ejusque Matris. volum. 1.* sequitur Soares ubi supra. col. 2.
5. Item redditur ea ratio, quia cum lex statuta sit pro communi utilitate, secundum Isidorum, & commune bonum non debeat intermittere pro privato commodo alicujus personæ, quia, ut inquit Philosophus 1. *Ethicorum*, bonum gentis divinius est, quàm bonum unius hominis, & cum apud Deum

non sit acceptio personatum; nec apud eum, qui per eum regnet in terris. cap. novit. de judic. cujus judicium debet se conformare cum judicio Dei. cap. ut nostrum. ut Ecclesiast. benefic. Ergo si pro privato commodo alicujus dispensat contra legem, peccat, quia lex communis fundata est super bono publico, & super naturali ratione, cap. consuetudo 1. distinct. sed bonum publicum non est propter contemplationem, aut respectum alicujus privati relaxandum. cap. bona. de postulat. pralat. ergo dispensatio, per quam jura relaxantur, sine justa causa fieri non debet, ita Soares ubi supra. col. 4. ad fin.

Unde inferas quod illa erit justa causa, quæ fit rationi consentanea & tendat in bonum commune, ut notabiliter docet Sot. ubi supra. d. q. 7. art. 3. vers. secunda conclus.

Inferatur etiam, quod Princeps ita dispensando fine causa, peccat mortaliter, si dispensatio sit in tertij alicujus præjudicium, secundum Sot. ubi supra. vers. enim verò si exoneratio est. & idem tenuit Navar. in dict. cap. si quando. de rescript. pag. 25.

Inferatur etiam, quod licet Princeps peccet, tamen actus ex hujusmodi dispensatione secutus valet, ex Navar. ibidem. & Covarruvia dict. cap. lib. 3. resolutionum, & cap. 8. col. 10. qui tamen nec Principem ita dispensantem, nec eum qui tali dispensatione utitur, putat tutum esse apud Deum. Quod bene nota.

Inferas etiam potestatem quam Princeps habet dispensandi contra legem humanam & jus positivum, esse ordinariam; nec id illi licere ex potestate absoluta, sed ordinaria, licet illè ea malè utatur dispensando contra leges absque justa causa in privatum alicujus commodum aut gratiam, ex Covarr. ubi supra.

Utrum autem Rex possit tollere ea quæ sunt juris naturalis? dic quod non, ut est text. & ibi notatur in §. sed naturalia quidem jura. instit. de justit. & jur. Ex causa tamen potest tollere quæ sunt de jure naturali, vel gentium, ex Abb. post alios in cap. quæ in Ecclesiarum. de constitut. unde non potest tollere parti defensionem, quæ naturalis est, clement. pastoralis. §. præterea, de re judic. Ex causa tamen potest illam tollere, ut voluit Alberic. in l. omnes. col. 1. Cod. de Episcop. & clericis, Angel. in l. si sic legatum. D. de legat. 1. Alexand. in l. cum mulier. col. 3. D. solut. matrimonio. Dec. cons. 361. Tiraquel. cum aliis de pænis. vers. potest & Princeps. numer. 44. Quo fit, ut licet Princeps non possit cognoscere de causa, nec judicare, parte non citata, ut voluerunt gloss. & Bald. in l. ult. Cod. de legibus. & est text. in cap. 1. de causa possess. & propriet. & d. Clement. Pastoralis. §. Ceterum. cum concordant. tamen ex causa potest, ut voluit glossa antepenult. in fine. l. is qui. D. ex quibus caus. major. Bald. in l. 2. Cod. quomodo & quando judex. Alexand. consil. 2. lib. 1. Iason. l. 1. D. de constitut. Principum. Dec. consil. 361. colum. 1. Tiraq. ubi supra. vers. præterea. numer. 43. ubi dicit ad hoc esse text. expressum in cap. in causis. in fine. de re judicata. facit Ordin. lib. 1. titul. 98. in argumentum. & lib. 3. tit. 66. in principio, ibi, *Porque samente ao Principe*, quod tamen perquam rarò Reges & Principes Christiani facere debent, imò procedere parte audita, ita fecit Deus qui Adam citavit. tradit Socin. cons. 12. col. 2. vol. 1. refert Maranta

de ord. judic. part. 6. 1. membro. num. 3. qui tamen omnino videndus est ibi num. 10. qui hoc declarat.

DECISIO LXXX.

An factum officialium Regis obliget Regem ?

SUMMÆ.

1. Rex obligatur ex eo, quod ejus officiales contractum ab eo gestum non servant, & possunt partes procuratorem Regium in jus vocare ob id.
2. Ecclesia, seu dominus tenetur de violentia, seu spoliatione facta ab hominibus, & subditis ipsius Ecclesia, seu domini, quando ex eo facto resultat utilitas ipsi Ecclesia seu domino.
3. Rex tenetur contractus à se gestos indemnes servare non solum per se, sed etiam per officiales suos.
4. Regis officialis, qui aliquid facit in re pertinente ad Regem, nomine illius videtur facere. Idem in tutore circa res pertinentes ad pupillum; & in procuratore circa negotium sui constituentis, licet id non exprimat. Ibid.
5. Regis officiales in tangentibus officium suum, censentur quidam institores.
6. Familiars si delinquant in officio, seu ministerio, in quo dominus eorum opera utitur, eo casu dominus suo nomine, & in solidum tenetur.
7. Idem dicendum in dominis arcium, seu territorij, circa factum suorum ministrorum.
8. Sic etiam in judice circa commissam malè, & indebitè in officio per officiales & ministros suos.
9. Idem in locatore, quando per eum stetit, vel quem ipse possit prohibere, quod conductor re conducta fruatur, quia tunc tenetur ad totale interesse, & damni, & lucri.
10. Dominus non liberatur, exhibendo officiales suos, ut citentur, imò ex facto illorum tenetur precise nomine suo, & in solidum.
11. Ponitur resolutio questionis.
Negligentia officialium Regis, Regi non nocet. Ibid.

SÆpè in controversiam adducitur hoc dubium: Contractus à Rege facti aliquibus conditionibus geruntur, ut sunt ij, qui fiunt de gabellis solvendis ex mercibus exportatis ab India, seu ex contractibus navium in Indiam navigantium, & similibus; Prorex Indiæ, seu officiales Regij, qui sunt in India, contra has condiciones aliqua faciunt: dubitatur an ex facto illorum Rex obligatus maneat, & possint conductores procuratorem Regium in jus vocare ob hoc?

Et videtur, quod officiales Regij in supradicto casu Regem obligent, & possint conductores Regium procuratorem in jus ob id vocare.

2. Primò per text. in cap. 1. de restitut. spoliat. ubi probatur, quod Ecclesia, seu dominus tenetur de violentia, seu spoliatione facta ab hominibus, & subditis ipsius Ecclesiæ, seu domini, & ibi notat Abb. notab. 1. Berous num. 4. ubi inquit hoc intelligi, quando ex eo malè facto resultat utilitas ipsi Ecclesiæ, seu domino: Ergo eodem modo dicen-

dum est in damno dato per Proregem, & officiales Regis, ut pro damno exinde resultante conductoribus, Rex ipse, seu patrimonium ejus teneatur. Paulus consilio 423. 1 part.

Rex enim tenetur contractus à se gestos indemnes servare, non solum per se, sed etiam per officiales suos, ut est text. in l. si fundus quem. D. locati. maxime quando resultat utilitas Regio patrimonio, l. civitas. D. si cert. petat. & ibi scribentes.

Et supposito, quod officiales isti hoc fecerunt tamquam officiales Regij, nam officialis qui aliquid facit in re pertinente ad Regem, nomine ipsius Regis videtur facere, & tamquam ejus officialis. Sicut dicimus de tutore, qui facit in re pertinente ad pupillum, ut est text. in l. post mortem. §. 1. D. quando ex facto tutor. min. conven. poss. notat Ripa in cap. cum M. num. 8. de constitut. Gomez in l. 51. Tauri. numer. 22. Sic similiter procurator alterius, id quod facit, censetur facere nomine procuratorio, in negotio pertinente ad suum constituentem, licet non exprimat se procuratorio nomine facere, ut in l. Plaut. D. de procurat. l. 1. & ibi Salycet. in fin. C. de sententiis & interlocut. resolvit latissimè Ias. in l. post dotem num. 72. & 73. D. solut. matrim.

Accedit quod officiales Regis, in tangentibus officium suum censentur quasi quidam institores, pro quorum factis domini tenentur, & non ipsi institores, ut dicit Petrus Costalius per text. ibi, in l. fin. D. de instit. act. & plenius idem in l. 1. §. est autem. D. eodem. asserens ita judicatum fuisse in Curia Parisiensi. tradit late Socin. conf. 144. col. 2. & 3. vol. 2. Facit item & ratio text. in l. 1. §. 1. D. naut. caupon. quod debet imputari domino, qui tales homines negotio præposuit, qui condiciones contractui appositae fregerunt. l. 1. in principio. & in l. 3. ibi, quia debet bonos servos ad hoc ministerium eligere, D. de public. §. ult. inst. de oblig. qua ex quasi delicto.

Suffragatur item, quod quando familiares delinquant in officio seu ministerio, in quo dominus familiæ eorum opera utitur, tunc ex eo casu dominus suo nomine & in solidum tenetur, ut est doctrina Bart. in l. ne quid. D. de incendio, ruina, naufrag. & in l. 1. in fin. D. furti adversus naut. l. debet. in principio. D. naut. caupon. l. ex maleficiis. in fine D. de act. & obligat. d. §. ultim. inst. de obligat. qua ex quasi delicto. Et ratio secundum communiter scribentes est, quia dominus videtur in culpa, hujusmodi officiales eligendo, & eorum opera in tali officio utendo, l. videamus. in princip. D. de publiciana. Abb. & Berous in d. cap. 1. n. 41.

Corroboratur etiam ex alio dicto eorundem, post Bart. in l. 1. §. familia. D. de publican. & in d. l. ne quid. quod dominus arcis, seu territorij tenetur de facto suorum ministrorum, per text. in d. l. 1. §. familia. & alia jura, quæ allegat Abb. ibi. cum illis utatur in officio arcis custodiendæ, & tenetur in solidum civiliter ad damnum secutum culpa suorum ministrorum.

Ad stipulatur idem text. in l. 1. C. ad l. Jul. repetun- ubi cavetur, quod judex tenetur de commissis in officio, nedum per se, sed etiam de eo, quod malè & indebitè per suos officiales & ministros exactum fuit, quod ipsum probatur in l. 3. C. de assessoribus. cum gloss. ubi allegat. text. in d. l. 1. Et ita eadem ratione

tionem idem dicendum est in officialibus Regis, circa id quod indebitè faciunt, in illo ministerio, in quo eorum opera utitur.

- 9 Corroboratur hoc item per text. in d. l. si fundus quem 36. in versic. Et si colonus. D. locati. ubi text. ait, quòd quando stat per locatorem, vel per eum quem locator potest prohibere, ne faciat quòd conductor non possit frui re conducta, quòd dominus tenetur conductori ad interesse quanti ejus interfuit, & non solum ad interesse damni, sed etiam lucri, ut ibi, in quo etiam lucrum ejus continebitur.

- 10 Nec obstat iis, officiales exhibere, ut illi citentur pro damno.

Nam respondetur, quòd jura, quæ in hoc loquuntur, procedunt in exhibitione, quæ fit noxali nomine: secus autem in exhibitione hominis liberi, quæ fit ad effectum, ut sit in potestate damnum passus, agere vel contra dominum vel contra personam exhibitam: quo casu non sufficit dominum ostendere officiales, sed ipse tenetur, qui opera talium hominum usus est, & tenetur præcisè nomine suo, & in solidum, quia censetur esse in culpa in electione talium officialium. l. uni. §. servi. D. furt. advers. naut. l. 1. Cod. ad leg. Jul. repetund. ubi est text. in specie pro hoc, quòd non sufficit liberum hominem exhibere, cujus opera ejus superior usus fuit: si enim hoc permetteretur, omnes conditiones contractuum frangerentur per officiales Regis; & si partes conquererentur, sufficeret Regè dicere, Officiales meos habes, illos in jus voca, qui forsan non habebunt bona, quibus damna satisfacere possint, & sic per indirectum Rex à contractibus celebratis recederet, quòd nullatenus dicendum est: nam Rex tamquam quilibet privatus ex contractu suo tenetur, text. ubi DD. in cap. 1. de probationibus, & quòd directè non permittitur, per indirectum permitti non debet, l. non dubium. C. de legib. l. Sapius. & Auger. D. ad legem Falcidiam.

- 11 Pro resolutione dicendum est, quòd si officiales Regis damnum aliquod dederunt, id quæ de mandato Regis, tunc tenetur Rex ex facto illorum. l. 1. & toto tit. D. quod jussu. §. 1. instit. quod cum eo. facit l. 1. §. de jecisse. D. de vi & vi armat. Abb. & DD. in d. cap. 1. de restit. spol. vel quando prohibere potuit Rex, & non prohibuit, imò per illum stetit, Bart. in l. ne quid. num. 2. D. incend. ruin. naufrag. Dec. in l. 3. num. 8. Cod. de pact. Grammat. decis. 47. numer. 1. Menoch. de recuperand. remed. 1. numer. 42. Vel & si verum est in utilitatem Regis, cap. 1. ubi DD. de restit. spol. extra hos casus tenentur ipsi ministri, qui damnum dederunt, & non Rex; & tales ministros sufficit exhibere, doctif. Barbof. ubi latè in l. si mora. num. 38. D. solat. matrimonio. Adde, quòd negligentia officialium Regis, Regi non nocet Aymon. de antiquitat. temper. fol. 140. numer. 14. Gaspar Vaz. Lusitan. in repetit. l. Imperium, nu. 170. D. de jur. omn. judic. quòd nota, quia de facto contigit.

DECISIO LXXXI.

De bonis ad fiscum pertinentibus.

SUMMÆ.

1. Fiscus constat ex canone, oblatione, & indictione. Canon significat ordinarios Principum redditus. Ibidem.
- Oblatio, nomen sumpsit ab eo quòd à popularibus olim oblatum Principi fuerit. Ibidem.
- Indictio est, quòd edito Principis subditis indicitur. Ibidem.
- Et an hæc contra Principem præscribantur? remissivè. Ibidem.
2. Fisco solvitur vectigal portus, & venalium rerum, salinarum, metallorum, & pisciarum; de venalibus octava: de metallis verò decima solvitur.
- Soli manipes possunt salem vendere, & ad hoc monopolium cum principe agunt, & idem in piscariis in hoc regno servatur: ab his tamen monopolii Principes cavere monentur. Ibidem.
3. Fisco regulariter applicantur bona quæ indignis auferuntur, quæ inter Regalia connumerantur, & quando hæc bona acquirantur fisco vel heredibus ab intestato, remissivè.
4. Fiscus causa frequentius solet esse non bona sub bono Principe.
5. Fiscus capit bona confiscata, non ut heres condemnati, sed ut successor; & idè tenetur creditoribus.
6. Bona Corona, & ea quæ sunt restitutioni subjecta, si confiscantur, in vita tantum delinquentis fisco acquiruntur.
- Quod procedit in aliis delictis: secus si confiscentur propter crimen læsæ Majestatis, vel delictum concernat ipsum officium, vel formam contractus. Ibidem.
7. Bona fratris interficientis fratrem fisco acquiruntur quamdiu vivit interficiens; mortuo verò interficiente deveniunt ad heredes.
- Quod intellige si bona fuerint feudi, aut majoratus. Ibidem.
8. Occisor regulariter non succedit in bonis occisi; quòd intelligendum est, ubi fisco non auferat: secus si auferat: & hæc reg. multipliciter ampliatur, & limitatur. num. sequentibus.
9. Occisus decedens cum testamento, in quo ante contractam inimicitiam homicidam instituerat, si morte præventus non mutaverit testamentum, homicida reputatur indignus, & hereditas illi auferatur: secus si occisus remiserit injuriam, & occisorem instituerit.
10. Occisus si decedat intestatus, licet occisor sit proximior in gradu, non succedit occiso; & hereditas applicatur fisco. & num. 20.
11. Et quid quando extant alij heredes consanguinei in eodem gradu cum interfectore?
12. Si mulier instituit maritum, qui postea illam occidit, hereditas non ad fiscum, sed ad matrem mulieris pertinebit.
13. Regula supradicta, quòd occisor nō succedit in bonis occisi, procedit etiam in marito occidente uxore, qui

- qui etiam lucro, quod habet à lege in bonis mulieris, privatur.
14. Amplia, quod non solum maritus non succedet uxori, sed nec etiam filio in bonis maternis.
 15. Amplia etiam quod nec in legitima pater filio succedet.
 16. Amplia etiam non solum in marito occidente uxorem, sed etiam in eo, qui dedit causam morti.
 17. Limita predicta, nisi maritus cum causa occidisset uxorem.
 18. Regula predicta, quod occidens non succedit occiso, procedit etiam in instituto per testatorem, qui ipsius testatoris filium occidit.
Et quid si filius sit emancipatus, vel uxoratus, vel si pater renuntiasset usumfructum in bonis filij, remissive, Ibid.
 19. Amplia etiam quod non solum occisor, sed nec etiam ejus filij possunt succedere in bonis occisi.
 20. Item occisor non succedit occiso, licet sit illi proximior & conjunctus, sed nec etiam si ex forma statuti deberet succedere.
 21. Fisco non applicatur, quod alicui auferatur absque suo delicto, sed remanet venientibus ab intestato.
 22. Turpiter quasita, vel indignè possessa confiscantur apud quemcumque inveniantur, quod intellige ut ibidem.
 23. Ad hoc ut fiscus auferat, requiritur quod indignus adeat hereditatem, vel saltem in fraudem recuset.
 24. Ad hoc ut fiscus succedat, & auferat, requiritur, quod jus succedendi fundetur in persona, à qua auferatur.
 25. Iudices non possunt opponere de indignitate, sed fiscus tantum.
 26. Inra indignitatis solus fiscus prosequitur.

Fiscus Principis, ærarium populi erat, donec omnia Princeps in fiscum suum transtulit. Constat autem fiscus (ut Pedianus ait) canone, oblatione, indictione. Canon, ordinarios Principis redditus significat, ut Portoria, & ejusmodi, quæ in urbium exitu, vel ingressu solvantur. Oblatio nomen sumpsit, quod à popularibus olim oblatum Principi id munus sit: eo continentur octava, vel vigesima, vel quidquid ex consuetudine de rebus promericalibus solet pendi, quarum mentio fit in *l. inter publica. D. de verborum signif.* ubi hæc Alciat. ut sunt *as fisas, & as ingadas, os direitos dos iantares que se dão aos Reys*, ut in oppido de Artuda, *o iantar de Maio*, & in oppido de Torres novas, quia sunt munera Regibus oblata. Indictio est, quod edicto Principis subditis indicitur, quod ut plurimum certam quantitatem nõ completitur: hæc Alciat. *ubi supra. de indictionibus, & super indictionibus vide Covar. reg. Possessor. 2. part. cap. 2. fol. mibi 24. vers. secunda verò species.* ubi tractat, an præscribantur contra Principem?

2 Et adde, quod fisco solvitur vectigal portus, & venalium rerum, ut in *d. l. inter publica, & salinarum, & metallorum, & piscariarum* (ut superius diximus) & nota quod venalium rerum solvitur octava, metallorum decima, secundum Alciat. *ibi*. In salinis verò ea natura est, ut soli mancipes, qui à fisco hoc jus emunt, salem vendant, idque Principis monopolium est, quod antiquis quoque institutum fuit, ut diximus *suprà decis. 53.* idemque in piscariis, se-

cundum regionum quarumdam morem, observatum est. Alciat. *ubi supra* (ut in piscatione Tynnarum in Algarbiis, & no cação da costa d' Arguim, & similibus) sed caveant Reges Catholici & Christiani ab his monopolis, inquit Alciatus eo loci.

Nota etiam, quod fisco applicantur regulariter bona, quæ indignis auferuntur *l. 1. D. si quis aliquem testat. prohib. l. Lucius. D. de jur. fisci. l. cum ratio. in fine. D. de bon. damnatorum. l. hereditas. Cod. si quis aliquem test. prohib. l. Papinianus. §. meminisse. D. de officio. testament. l. Claudius. in fine. D. de iis quibus indign. notat gloss. in l. 1. Cod. eod. & ibi DD. Bernardus Dias *regul. 2.* ubi dupliciter limitat: & hæc inter Regalia Coronæ connumerantur, ut in *Ordinat. lib. 2. tit. 26. §. 19. & 23. & tit. 35. §. 22.* Et quando ista bona acquirantur fisco, vel heredibus ab intestato, vide plenè per Bart. in *l. fin. Cod. de iis quibus indign. & melius per glossam magistratam in l. hereditas. Cod. eodem tit.**

Fisci causa frequentius solet esse non bona sub bono Principe, & idè Plinius in Panegyrico, Traianum laudat in hæc verba: Sæpè fiscus victus fuit, cuius causa numquam potest esse non bona, nisi sub malo Principe. Unde dici solet, quod in dubio contra fiscum est judicandum. *l. non puto. D. de jure fisci. l. in dubiis causis. D. de regul. jur.* Et quidem boni Principis est, pati fisci sui bonam causam non esse: malleque illum vinci potius, quam vincere.

Fiscus bona confiscata capit, non ut heres condemnati, ut est text. & ibi notat Aretinus in *l. ex factis. §. Iulius Longinus. D. de vulgar. & pupil.* sed ut successor, quia habetur loco successoris. *l. 2. Codic. ad l. Iul. de vi. public. vel privata.* & idè tenetur creditoribus, *l. non possunt. l. in summa. D. de jur. fisci,* quia in ejus jus succedit activè & passivè. *l. qui in jus. D. de regul. jur. regul. is qui in jus. eodem titulo libro sexto. & l. quod ipsis. D. eodem. & l. qui rem. D. de except. fitque ejusdem conditionis cujus erat, & debitor condemnatus. l. in omnibus. §. non debet. D. de reg. jur.*

Bona Coronæ si confiscantur in vita tantum delinquentis fisco acquiruntur *l. Statius. Florus, §. Cornelio Felici. D. de jur. fisci. Ordin. lib. 5. tit. 6. §. 15. incipit.* Eo que em qualquer. idem in bonis restitutioni subiectis, ut majoratus, aut emphyteusis. Quod procedit in aliis delictis: secus si confiscantur propter crimen læsæ Majestatis, quia tunc confiscatio nocet filiis & heredibus. *d. Ordin. §. 15. incipit, se algum.* Adde quod si delictum concernit ipsum officium, seu formam contractus, tunc confiscantur & amittuntur etiam in præjudicium heredum, ut probat præd. Ord.

Adde, quod si frater interficit fratrem, bona interficientis acquiruntur fisco, quamdiu vivit interficiens. *l. Lucius. D. de jure fisci. l. fin. §. præterea. D. de bon. damnat.* quod intellige si sunt bona feudi, aut majoratus. *Ord. d. lib. 5. tit. 6. §. 15. & d. §. Cornelio Felici.* mortuo verò interficiente deveniunt bona ad alterum fratrem, vel consanguineum in gradu æquali Bart. in *l. cum ratio. §. præterea. D. de bon. damnat.* quæ sequitur Paulus *n. 2. in l. sororem. Cod. de iis quibus indign. Bald. in cap. 1. §. denique. n. 3. quæ fuit prima causa benef. amitt. in feudis. idem Bal. in cap. 1. §. similiter. nu. 3. quibus mod. feud. amittat.* ita enim accipiendus est Bart. ut non in vita interficientis, sed post mortem

mon
Bart
prob
liber
8 A
bon
Iaso
dig
tex
nis d
volu
vers
intel
ubi
occi
his c
glos
col. 6
cedit
dum
gat.
quò
illo,
9 F
succ
occi
men
tus,
vuln
mic
muc
cum
dign
text.
tia. e
seque
cap. 3
juria
stitu
volu
num.
10 I
statu
cedet
est e
terea
Albe
ubi n
lul. m
mode
mez.
is qui
stari
Bart.
dic. de
titudi
11 Un
legiti
terfe
cresce
2. ver
ita ter
damna
applic
ult. nu

mortem succedat frater, juxta tradita per eundem Bart. & DD. in l. 2. §. fratris. D. si quis aliquem test. prohib. & Bartol. in l. non solum. §. liberationis, D. de liber. legat.

8 Adde quod occisor regulariter non succedit in bonis occisi, casus est, & ibi notant Bartol. Bald. & Iason. 3. notab. in d. l. sororem. Cod. de iis quibus ut indign. Alexand. in l. hereditas. col. fin. eodem tit. & est text. & ibi Bartol. in d. l. cum ratio. §. ultim. D. de bonis damnat. tradit latè Barbat. consil. 8. col. 2. in fine. volum. 3. Guilhelm. in capit. Rainutius. fol. 119. col. 4. versicul. & premissa faciunt. Sed hæc procedunt, & intelliguntur, quod non succedit occidens occiso, ubi fiscus non aufert, quia si fiscus aufert, succedit occidens, & occidenti succedit fiscus: casus est in l. his consequenter. §. 1. D. famul. eriscunda & notant gloss. Bartol. & Bald. Idem Bald. in cap. super litteris. col. 6. versicul. sed quid dices. de rescript. & sic succedit occidens sine effectu, ubi fiscus aufert, secundum Bald. & Paul. in l. Codicillis. §. matre. D. de legat. 2. Et ideò dixit aliàs Bald. in cap. super litteris. quod occidens succedit occiso; sed fiscus aufert ab illo, & idem dicit Bart. in cap. tuz. de procurator. in fin.

9 Fiscus capit bona occidentis aliquem, & tunc succedit occidens occiso, sed fiscus statim succedit occidenti, & aufert ab eo, ut supra dixi. In quo tamen notandum est, quod aut occisus decedit testatus, aut intestatus. In primo casu, si ante illata sibi vulnera, & ante contractam inimicitiam cum homicida, illum instituit, & postea, cum non potuisset mutare testamentum, morte præventus, decessit cum illo testamento, talis homicida reputatur indignus, & hereditas aufertur ei, & applicatur fisco, text. in l. indign. D. de iis quibus ut indign. l. si inimicitia. eodem tit. l. hereditas. C. eod. l. 3. in §. fin. cum l. sequenti. D. de adimend. legat. Anton. Gom. tom. 3. cap. 3. num. 51. Si verò talis occisus remitteret injuriam, & institueret ipsum occisorem, valebit institutio præterita, vel confirmabitur ex hujusmodi voluntate, arg. dictorum jurium. ita Anton. Gom. d. num. 51.

10 In secundo autem casu, ubi occisus decedit intestatus, si homicida sit proximior in gradu, non succedet occiso; immò hereditas applicatur fisco, text. est expressus, ubi notant DD. in l. cum ratio. §. præterea. D. de bon. damnat. & ibi tenet glossa, Bartol. Alberic. & communis per illum text. tenet Paul. ubi notabiliter loquitur in l. si ab hostibus. §. 1. D. solut. matrimonio. & ibi Angel. Imol. & communiter moderni, & plures alij, quos citat, & sequitur Gomez. dict. num. 51. communis in l. hereditas. Cod. de iis quibus ut indign. & in l. fin. D. si quis aliquem testari prohib. & in l. Codicillis. §. matre. D. de leg. 2. ubi Bart. & Paul. facit text. in l. sororem. ubi Paul. Codic. de iis quibus ut indign. & auth. de nuptiis. §. ingratitude. collat. 4.

11 Unde inferitur, quod si extarent alij coheredes legitimi, & consanguinei in eodem gradu cum interfectore, bona non applicarentur fisco, sed eis accrescerent, & succederent in solidum, arg. text. in l. 2. vers. fratris. D. si quis aliq. testari prohib. per quem ita tenent Bart. Albericus, & alij in l. fin. D. de bon. damnat. Sed probabilius est, quod portio homicidæ applicetur fisco. tenet Bald. in d. l. hereditas. col. penult. num. 9. ubi idem tenet Salicet. col. fin. num. 10.

Alexand. col. 3. & ibidem Corneus & Iacob à S. Georg. idem Bald. in l. eam quam. col. 3. num. 10. C. de fid. commiss. quos sequitur Gom. ubi supra. vers. adde tamen. ubi dicit hanc communem, & respondet ad text. in d. l. 2. in quo videbatur se fundare Bart. & idem omnino adnotavit prius gloss. in d. l. 1. verbo. fisco. quam ibi sequitur & commendat Bart. D. si quis aliquem testari prohib. allegando illum text. in d. l. cum ratio. §. fin.

Inferitur etiam, quod si mulier instituit heredem maritum, quia postea illam occidit, quod hereditas non ad fiscum, sed ad matrem mulieris pertinebit. ita Bald. consil. 223. punctus lib. 1. & ita dicit Iacob. fuisse judicatum in d. l. sororem. col. 1. vers. facit etiam. quod nota bene. Et amplia quod maritus nec ex testamento succedet filio, secundum Guilhelm. ubi supra fol. 358. col. 3. vers. primò dictum est.

Et quod diximus occisorem non succedere in bonis occisi, procedit etiam in marito occidente uxorem, ut dixit Bald. in l. 1. C. unde vir & uxor. & ibi Alex. col. penult. vers. Item queritur. Bald. & Iaf. col. 2. & Alex. in l. si ab hostibus. §. si vir. D. sol. matr. col. 2. & per istum text. consuluit Dec. consil. 525. Visis. Item maritus privatur lucro, quod habet à lege in bonis mulieris, Bart. in d. l. si ab hostibus. in fin. Hippol. consil. 93. aperiatur. num. 3. vol. 2. unde dubitari potest de eo, quod dicitur, occisori posse succedere patrem vel matrem occisi, veluti si avunculus occidisset filium sororis, quod forori suæ succedet ab intestato, de quo dicitur casum esse singularem in l. Codicillis. §. matre. D. de legat. 2. quem ibi notat Paul. 2. notab. & Bart. & Bald. notab. 2.

Amplia, quod non solum maritus non succedit suæ uxori, sed nec filio uxoris, in bonis quæ sibi à matre obvenissent, ut est casus in l. Lucius. & gloss. D. de jur. fisci. qui text. est valde notabilis ad hoc, per quem dixit Iason. in l. si is qui ex bonis. col. 1. versicul. adde ultra scribentes. D. de vulgar. & pup. se Bryxia consuluisse, quod qui non potest succedere ei quem occidit, quod neque ejus heredi in bonis quæ habuit ab illo occiso, refert simpliciter Guilhelm. de repet. fol. 307. col. 3. Hippol. consil. 93. aperiatur. col. 1. num. 9. volum. 2. Gom. ubi supra. numer. 52. vers. decimò principaliter. In aliis verò bonis succedet, quia bene admittitur talis bonorum separatio, ut per Alexand. in d. l. si is qui ex bonis. 2. notab. & est gloss. magna ad fin. ibi, bona autem. in l. Lucius. D. de jur. fisci.

Amplia tamen, quod non succedet pater filio in legitima; privabitur etiam sua legitima, quam haberet in bonis filij, ita consuluit multum notanter Socin. consil. 124. viso statuto. col. 3. vol. 1. tradit Dec. d. consil. 226. visis. col. 1.

Amplia non solum in marito occidente, sed etiã in eo, qui dedit causam morti. Hippol. dict. consil. 93. Paul. in l. si ab hostibus. §. 1. num. 4. D. solut. matrim. puta quia illam vulneravit, ex quo vulnere mortua est. Intellige si statim decessit; secus si habuit tempus mutandi testamentum, & non mutavit, ut per Gomez post alios, ubi supra, numer. 51. ad finem. quod tamen dubium est, eò quod ex illato vulnere videtur orta inimicitia capitalis, ob quam intelligitur revocatum testamentum; vel intellige Hippol. cum decessit intestatus. Anton. Gomez. cum testatus, factò antea testamento, quod nota.

- 17 **Limita** prædicta nisi maritus cum causa occidisset uxorem, Alexand. & Guilhelm. ubi supra, & tenet notanter Bart. in d. l. si ab hostibus. §. 1. ubi latè Iason. col. fin. ad fin. D. sol. matrim. de quo vide omnino Paul. in l. si ab hostibus. §. 1. num. 5. & Alexand. numer. 15.
- 18 **Item** quòd diximus occiforem non succedere occiffo, procedit etiam in herede per testatorem instituto, qui ejusdem testatoris filium occidit, quia non succedit in hereditate patris occifi: & licet quæstionem non decidat Bart. in l. Codicillis. §. matre. D. de legat. 2. ita tamen decidit Bald. in d. l. hereditas. in fin. Cod. iis quib. ut indign. & ita dicit se consuluisse Roman. singulari 461. occidens testatorem. Quid autem, si filij sint emancipati, aut uxorati. Item quid si pater renuntiet usum fructum in bonis filij, an per hoc possint filiis succedere? vide Gom. ubi supra num. 52. in fin. quòd sic, & cogita.
- 19 **Item** non solùm occifor, sed nec ipsius filij possunt succedere in bonis occifi: puta fratrem occidit frater, an filij homicidæ succedent huic mortuo? Dic quòd non Angel. in tract. maleficiorum. tit. de aliquibus. quæst. variis. col. 8. vers. pone quòd frater. & ita dicit fuisse judicatum Banoniæ, sequitur Hippol. d. conf. 93. & vide Bald. in l. si quis incesto. vers. fin. C. de incest. nupt. sequitur Gom. d. tom. 3. capit. 3. numero quinquagesimo tertio. vers. Decimo principaliter.
- 20 **Item** occifor non succedit occiffo, etiamsi fit illi proximus, vel conjunctus, vel quamvis ex forma statuti deberet succedere, secundùm Bart. in l. fin. col. 2. D. si quis aliquem test. prohib. & in l. fin. D. de iis quibus ut indign. Bald. & Roman. singul. 477. quos refert & sequitur Hippol. d. conf. 93. num. 8. volumine 2.
- 21 **Item** nota, quòd fisco non applicatur, quòd alicui aufertur absque suo delicto, sed remanet apud venientes ab intestato vel coheredes, si extant, ut in l. si pater. l. nec. apud. Cod. de hered. instituend. notatur in l. aufertur. in principio. D. de jure fisci. tradit per ista jura Bart. in l. hereditas. col. 1. vers. cul. nota præterea. Cod. de iis quibus ut indign.
- 22 **Item** nota, quòd omnia turpiter quæsitæ, vel quæ indignè possidentur, confiscantur apud quemcumque inveniantur, sive apud quærentem, sive apud heredem, ita per illum text. & alia jura quæ citat gloss. magna ad medium in l. Lucius. D. de jur. fisci. quòd fallit, ubi alicui aufertur bona absque suo delicto, secundùm gloss. ibi, vers. fallit tamen. & Bart. ibi. col. 1. vers. nota præterea. Item intellige hoc procedere in bonis scelere quæsitis, quia ista confiscantur, non alia quæ aliunde sibi obvenissent; per d. gloss. in fin. Ceterùm si propter crimen lex auferret ea bona, tunc & quæsitæ & alia auferri intelligantur, secundùm d. gloss. in principio, quia si propter crimen. quòd nota.
- 23 **Adde** quòd ad hoc, ut fisco auferat ab indigno, requiritur quòd indignus adiverit hereditatem, vel saltem possit adire, & in fraudem fisci recuset, secundùm ea quæ habentur in l. sequens quæstio. D. ad Syllanian. ita Bart. in l. ejus qui delatorem. §. fin. D. de jur. fisci. sequitur Hippol. d. conf. 93. num. 18. lib. 2.
- 24 **Huc** etiam confert, quòd ad hoc ut fisco succedat & auferat, requiritur quòd jus succedendi fundetur in persona ejus, à quo aufertur, prout dicit Bald. in d. l. hereditas. Cod. de iis quibus ut indign. & est

ratio, quia regula quæ dicitur, quòd id quod aufertur à fisco, fundatur in ratione, quia turpia lucra sunt extorquenda, l. heredem. D. de calumniat. ubi ergo nihil lucratur, nihil extorquetur, secundùm eundem Bald. in d. l. hereditas. quem refert & sequitur Corneus conf. 232. videtur in hac consultatione. col. 2. vol. 4. & Hippol. d. confil. 93. num. 15. & seq.

Hinc est, quòd ubi maritus occidit uxorem, perdit dorem, & ejus lucrum vadit ad heredes mulieris, quia eo casu maritus nullo tempore fuit lucratus: secus verò ubi mortem mulieris non vindicavit, quia tunc aliquo tempore lucratus est, & idè ab eo tamquam ab indigno aufertur, & applicatur fisco, secundùm Bart. in l. si ab hostibus. §. 1. n. 2. opposit. 2. D. sol. matrim. & in l. ei qui. D. de iis quibus ut indign. de quo cogita, quia dubitat Bart. in d. §. 1. l. si ab hostibus. ubi vide, licet se remittat ad notata in d. l. si quis.

Adde etiam quòd judices non possunt opponere de ista indignitate, sed fisco tantùm, ita gloss. singularis, & ibi text. in l. his consequenter. §. 1. D. famil. er. ciscund. quam ad hoc commendat Ias. in d. l. sorore. col. fin. not. 3. C. de iis quibus ut indign. & ibidem DD.

Hinc est, quòd regulariter jura indignitatis solus dominus aut fisco profequitur, Bald. in cap. quæ in Ecclesiæ. col. 6. de constitut.

DECISIO LXXXII.

Circa crimen læsæ Majestatis, & ad intellectum Ord. lib. 5. tit. 6. in aliquibus §§.

SUMMÆ.

1. **Crimen læsæ Majestatis committitur contra Regem, Reginam, aut filias legitimas.**
Committitur etiam contra ascendentem, vel descendentem Regis, fratrem, aut sororem, aut avunculum, ex ea parte ex qua successio regni defertur, dummodo sint persona legitima. Ibid.
Et an committatur contra civitatem, vel Rempublicam non recognoscentem superiorem, vel contra vicarium Principis. Ibidem remissivè.
2. **Crimen hoc non committitur nisi contra Principem non recognoscentem superiorem.**
Et committitur etiam contra Regem antequam sit coronatus. Ibid.
3. **Clericus cui crimen hoc fuit revelatum in confessione, quantumvis secreta, & sub jurejurando, tenetur illud indicare Reipublicæ; & si non fecerit, an per hoc favere dicatur hujusmodi criminosis.**
4. **Secus quando fuerit revelatum in confessione sacramentali, quia tunc non tenetur revelare in specie, sed tantùm in genere.**
5. **Ratio decidendi ad Ord. lib. 5. tit. 6. in §. 15.**
6. **Castellanus Castellæ, in quo religio Melitensis D. Joannis Baptistæ presentabat, & Rex confirmabat, si crimen hoc committat, Castellum eo vivente an fisco debeat applicari, an verò ipsi Ecclesiæ & religioni sit devolvendum?**
7. **Vbi crimen læsæ Majestatis est notorium, incurritur confiscatio ipso jure, nec requiritur alia sententia, nisi tantùm declaratoria illius notorietatis; secus**

in notoriis, maxime gravibus, qua sunt notorii facti permanentis.

Confessio delinquentis non operatur effectum sententiae, ut bona contentus ipso jure censeantur confiscata. Ibid.

8. Vbi crimen non est notorium, non inducitur confiscatio ipso jure, sed per sententiam.
9. Vbi primum quis incipit tractare crimen hoc statim perdit suarum rerum administrationem, & alienationem, & alienatio seu manumissio interrim facta ipso jure non valet.
10. Condemnatus de hoc crimine in Regno Portugalia, si bona habeat in Francia, vel in alio regno, an fisco Portugalia debeant etiam applicari?
11. Clericus an dicatur committere istud crimen contra Dominum laicum, & qualiter puniatur, remissive.
12. Filij in hoc crimine delinquentis etiam puniuntur. Quod procedit tam in legitimis, naturalibus, spuris, quam etiam in emancipatis, & in filiis respectu matris, & etiam in nascituris. Ibidem.
13. A sententia lata in hoc crimine an liceat appellare? remissive.
- Delinquentes in hoc crimine torquentur, quod fieri debet precedentibus iudiciis, & aliis presumptionibus. Ibid.
- Et an idem in clerico? remissive. Ibid.
14. Criminosi conscius, & non socius, an teneatur illud revelare? remissive.
15. Ordin. prad. in §. 20. non comprehendit uxores quoad dotes suas & dimidiam bonorum ad se pertinentem.
16. Pater committentis crimen hoc etiam punitur.
17. Intelligentur Ordin. prad. in §. 13. ibi, pera sempre, & quid in matre. Ibid.

Contra quem committatur istud crimen, quaestio est? & dic contra Regem, Reginam, aut filios, filiaive legitimas eorundem, Ordin. hoc titul. §. 1. & hoc est crimen de primo capite; item contra ascendentem, vel descendantem Regis, aut fratrem, sororem, aut patrum Regis, aut auunculum, ex ea parte ex qua successio Regni defertur. Intelligence, modò sit persona legitima, sive masculus, sive femina. dict. Ordin. §. 2. Quid si committatur contra civitatem, vel Republicam non recognoscentem superiorem, aut contra locum tenentem Principis? vide Angel. de maleficiis, verbo, che ay tradito la sua patria. col. ult. vers. quaro an sacerdos. Cuman. consil. 153. Hippolyt. consil. 1. Humadam in glosis partit. fol. 227. Gigantem de crimin. laesa Majest. quest. 15. fol. 36.

2 Et adde quòd non committitur crimen hoc nisi contra Principem, qui non recognoscit superiorem, secundum Bald. in l. quisquis. Cod. ad l. Jul. Majestat. Laudens. de crimine laesa Majest. q. 1. volum. 10. tract. ubi addit, quòd etiam crimen laesa Majestatis committitur contra recognoscentem superiorem, sed tunc poena non extenditur ad liberos. Et quid si Rex nondum est coronatus: an contra eum committatur istud crimen ante coronationem? Dic quòd sic. Bart. in Extravag. ad reprimendum. vers. Reges. Bertachin. de Episcop. libr. 3. p. 2. 4. p. quest. 3. num. 5. Bald. in titul. de pace Constantia. §. hoc quod nos. Paul. consil. 115. volum. 3.

Cabedo Pars II.

In §. 1. ibi, ajuda, conselho, & favor, quaestio fuit: **3** Utrum clericus dicatur hujusmodi criminosis favore, qui crimen istud paratum ut mox perpetraretur, sibi confessione relatù, non denunciavit: & dic, quòd si in confessione, quantum vis secreta, & sub iuramento detecta, istud sibi fuit revelatum, tenetur omnino indicare, ut reveletur tantum Reipublicae malum, ut eleganter & late comprobatur D. Nav. in cap. inter verba. corol. 58 pag. 179. 11. quest. 3.

Secus si sit relatù in confessione Sacramentali, ut ibi per eum num. 623. quia tunc nequaquam tenetur revelare in specie, sed tantum in genere admonere, quòd tali die & loco faciendus est tumultus in populo, vel aliquod scandalum ex seditione & conjuratione oriundum, & hoc modo sufficit, nec tenetur propalare. cap. hoc videtur 30 distinct. Ang. de maleficiis, verbo, che ay tradito la sua patria, colum ultim. vers. quaro an sacerdos. ibi late, & vide Nav. in cap. sacerdos deponit, distinct. 6. & sentit. dict. num. 623. ubi illum videas.

In §. 15. ibi, avera o fisco os raes bens em quanto **5** viver o culpado. quia interim rectè capit fisco. l. Statius Fl. rus. §. Cornelio Felici. D. de jure fisci. ubi notatur, & vide l. Lulius. D. eodem. l. fin. §. praterea. D. de bonis damnat. Bald. in cap. 1. §. similiter, n. 3. quibus modis feud. amit. & vide notata per Bart. & DD. in l. 2. §. fratris. D. si quis aliquem test. prohib. & late tenet hoc ipsum in terminis Anton. Gomez. in l. 40. Taur. num. 91. vers. unum tamen est, ubi id multis comprobat.

Hinc fuit mora quaestio in senatu.

Quidam Castellanus, Alcaide major dicitur, tenebat **6** Castellum de manu Religionis Hospitalanorum Divi Ioannis Baptistae, da Ordem da Malta, quòd ipsi tamquam donatarij à Rege possidebant, sed Castellanus praesentabant, qui à Rege confirmabatur, postquam illi homagium cum juramento fidelitatis praestabat. Hic autem Castellanus N. crimen laesa Majestatis commisit, quia partes secutus fuit Prioris Cratensis praefati Ordinis, cum se injustè Regem Portugaliae creati & acclamari fecit mense Junio, anno 1580. apud Santarenam, contra obedientiam Regis Philippi bonae memoriae, ad quem successio Regni Portugaliae pertinebat. Quaesitum fuit, utrum is Castellanus amitteret Castellum fisco, an verò ipsi Religioni: & videbatur, quòd Religioni, quia delictum personae non debet in damnum Religionis redundare, reg. delictum. l. 6. de reg. jur. praesertim ubi fuit commissum non communicato consilio cum ipsis de Religione, secundum Gloss. Dyn. & Perusin. Ibid. Item quia Ord. lib. 5. tit. 3. §. 16. in veteri recopilatione, què illo tempore vigeat, disponit, quòd si committens crimen laesa Majestatis habeat feudum, majoratum, aut emphyteusim ab Ecclesia, quòd talia bona revertantur statim ad Ecclesiam: licet Ordin. in nova recopilat. aliter disponat tit. 1. §. 2. lib. 5.

Econtrariò videbatur, quòd tale Castellum, id est, Alcaidaria delle amitteretur fisco, per Ordin. dict. tit. 3. §. 16.

Visum fuit rem distinctione temperandam esse. Nam dum Castellanus vivit, Castellum ad Regem & eius fisco devolvitur; eo autem mortuo, redit ad Religionem, sive Ecclesiam: quòd probatur ex Ordin. d. tit. 6. §. 15. ubi idem in simili disponitur

LL

de

de eo, qui habebat feudum, majoratum, aut emphyteusim, ea conditione, ut talia bona post mortem ad aliquem certum successorem devenirent, quæ quidem in vita amittit fisco, licet post mortem ad hujusmodi successorem sint reversura. Ita in nostro casu Castellum, quod post mortem Castellani debet redire ad Religionem, rectè amittitur fisco, quoad ipse Castellanus vivit, & Rex potest interim de Castello disponere: & facit, quia in hoc casu, & aliis, de quibus in d. §. 15. est eadem ratio, idè debet esse idem jus. l. illud. ubi Gloss. verb. existimari. D. ad l. Aquil. vel saltem non potest assignari diversitatis ratio, & idcirco idem jus est statuendum, l. à Titio. ubi Gloss. verbo, reddi. D. de verborum obligat. & quòd sit eadem ratio, vel saltem diversa non possit dari, colligitur ex text. & eius ratione in l. Statius Florus. §. Cornelio Felici. ubi notatur, D. de jure fisci. In instrumento gravaminis procuratoris Ordinis Melitenis, contra Georgium Machado, sobre a alcaldaria mor do Castello d. Algofo, Scriba Petro Almirante, per Regem tamen fuit prædicta Castellania Ordini restituta, vide Ord. in nova recopilat. d. tit. 1. §. 2. in vet. tit. 6. §. 17.

7 In §. 10. ibi, sem outra algũa sentença, nota quòd si crimen læsæ Majestatis est notorium, incurritur confiscatio ipso jure, nec requiritur alia sententia. Intellige, nisi sit declaratoria, quia talis declaratoria saltem requiritur. Bart. in l. is qui delatorem. colum. 1. D. de jure fisci. versic. & idèd puto. Alexand. conf. 124. volum. 1. Butrius conf. 22. Paul. confil. 121. volum. 3. Roman. in confil. 211. DD. in l. si quis major. Cod. de transact. & Paul. in legat. 2. Cod. de juram. calum. Quòd tamen fallit in notoriis, maximè gravibus, quæ sunt notoria facti permanentis, quia tunc nec declaratoria requiritur, secundum Abbatem in cap. proposuit. colum. 1. de appellat. qui dicit hoc singulariter notandum ad limitationem capit. cum secundum de heretic. lib. 6. sequitur Capic. decis. 121. numer. 24. & 25. quem videas, licet tamen requiratur condemnatoria, ut latè concludit quidam incertus Auctor, in tractatu de crimine læsæ majest. in 10. volum. tract. quest. 1. numero 22. versicul. ex quibus etiam corollaria. præsertim ex Bald. quem citat in cap. ad nostram. O. 3. de jurejurando, quatenus dicit, quòd super ipso notorio est ferenda sententia, & Angel. in l. libertas. §. fin. Cod. de status hominum. per text quem allegat in l. quicumque. C. de malefic. & Mathemat. & Alexand. & Jacobin. in l. fin. ad principium. D. si cert. petat. ubi dicunt, quòd licet non sit opus discussione, ubi notum est debitorem non esse solvendo, tamen requiritur sententia, per quam declaretur ita esse: & ulterius idem auctor adducit text. quem dicit singularem, & à nullo modernorum allegatum, in cap. cum dilecti. de purgat. canonica. ibi (nimirum si crimen notorium existebat, non erat illi indicenda purgatio, sed in eum condemnationis sententia promulganda) & ibi notat Ioan. Andreas. Ex quo infert, quòd confessio delinquentis non operatur effectum sententiæ, ut bona contentis censeantur confiscata ipso jure, & intellige hanc Ordinari. quòd in notorio non requiratur sententia, nisi declaratoria illius notorietatis, absque alia sententia confiscationis.

8 Si autem tale crimen non sit notorium, tunc non inducitur confiscatio ipso jure, sed per sen-

tentiam, ut acerrimè defendit idem incertus auctor ubi sup. quest. 1. ubi ad hoc allegat text. quem dicit inevitabilem in l. quæsitum. D. qui & à quibus manum. lib. non fiant. & ibi citans plures auctores dicit hanc esse magis communem; quamvis Gloss. in capit. cum secundum, verbo, ipso jure. indistinctè teneat talia bona confiscari ipso jure, & alij auctores citati ab eodem incerto auctore dist. quest. 1. in principio.

Et adde, quòd quamprimum quis incipit tractare dictum crimen, statim perdit suarum rerum administrationem; & omnis alienatio interim facta de bonis suis ipso jure non valet, ut est text. in l. fin. & ibi notat Gloss. & Cynus. Cod. ad l. Iul. Majest. & notat latè Bart. in l. post contractum. D. de donat. sequitur Ang. ubi sup. colum. 3. vers. & benè scias. Et idèd reus iste non potest manumittere post crimen commissum. l. quæsitum. D. qui & à quib. & tenet incertus auctor, de crimine læsæ Majest. q. 1. num. 7. vers. adverte.

Ad §. 9. ibi, todos seu bens que tever ao tempo da condemnação. Quid si condemnatus de hoc crimine Portugaliæ habeat etiam bona in Francia, vel Anglia, utrum fisco Portugaliæ sint etiam confiscata illa bona externa, quæ extra Regnum habet? Potest ista quæstio resolvi ex his, quæ ferè in simili quæstione pulchrè disputat Ioan. Andreas in cap. cum secundum, colum. 1. & 2. de heret. lib. 6. præsertim ex aliquot argumentis pro secunda parte adductis, & ex eorum resolutione, nempe quòd sint applicanda fisco eius Regni, in quo sunt, si modò dici possit ibi reus læsæ Majestatis, sicut in regno Portugaliæ, in quo deliquit: & vide Iul. Clar. libr. 5. §. fin. quest. 78. Bossium de public. bonorum. num. 72. Afflict. decis. 282.

An clericus committat istud crimen contra dominum laicum, & qualiter tunc puniatur? vide Bernardum Dias in pract. titul. de crimine læsæ Majest. Bossium eodem titul. à numero 86. Iul. Clar. in Paragrapho fin. quest. 36. num. 27. ubi dicit in §. læsæ Majestatis, num. 6. & 7. quòd de jure communis opinio est, quòd clericus non dicatur committere crimen læsæ Majestatis, quia post clericatum non est subditus domino sæculari; & qui non est subditus Principi, non dicitur tale crimen committere contra eum, Clem. Pastoralis. & ibi Gloss. verbo, non subsuit. de re judicat. & est communis secundum Rolandum confil. 4. num. 1. sequitur Iul. Clar. d. num. 6. in princip. & in d. §. fin. q. 36. n. 27. vers. quaro numquid. ubi allegat text. in capit. Perpendimus. de sentent. excommun. in favorem Principum sæcularium. illum vide, & vide Gigantem de crimine læsæ Majest. 1. p. q. 63.

Filij etiam delinquentium in hoc crimine puniuntur, Ordin. ista in §. 9. ibi, filhos. & intellige legitimos, unde ista pœna non afficiuntur filij clerici, ut dicit Gloss. in cap. satis perversum 56. dist. 1. quòd menti tenendum dicit additio ad Ang. ubi sup. in vers. quarit ibi Salicetus.

Naturales tamen comprehenduntur, ex Cyn. & Salicet. in d. l. quisquid. sequitur Angel. ubi sup. vers. quarit Cynus. ubi citat Gloss. in cap. statutum. O. 2. versic. volumus. de heretic. lib. 6. idem in spurio, quòd post Imol. tenet ibi Angel. Idem in filiis emancipatis, non tantum in his, qui sunt in potestate, quia Ord.

Ord. indistinctè loquitur, sed etiam in filiis respectu matris, quæ non habet eos in potestate; licet Gloss. in cap. si quis. 6. quæst. 6. voluerit, quod l. quisquis. non habeat locum in emancipatis, quod refert additio Angel. ubi supra. Idem etiam in filiis nascituris; quia legis ratio in eis etiam locum sibi vendicat, sicut in jam natis, ut per Cynum in d. l. quisquis. sequitur Angel. ubi supra. Laudens. d. quæst. 17. In femina & matre etiam locum habet poena hujus criminis, ut probat Ordin. ista in §. 14. & Gloss. in l. quisquis. verbo, ausuras. quam sequuntur Petrus, & Cynus. licet Salicetus dissentiat: sed Gloss. communiter recipitur, ut dicit Angel. ubi supra, quæst. 3. vers. & advertendum, & vide per Anchar. & Imol. in d. cap. statutum, de heret. lib. 6.

- 13 Utrum autem à sententia lata in hoc crimine possit appellari, vide Angel. de maleficiis ubi supra, in principio, & in versicul. presente Caio, & appellante. Laudens. de crimine læsæ Majestatis. quæstion. 7. ubi dicit, quod sic, per Gloss. in l. Pantonijs, §. Rei. D. de acquirend. hereditat. Et in hoc crimine delinquens torquetur, cujuscumque conditionis sit, Ordin. ista in §. 29. Bald. in cap. cum quidam. de jurejur. Hippolyt. sing. 16. Et an clericus torqueatur? vide inferius, decis. sequenti. Intellige tamen, quod non potest in hoc crimine procedi ad torturam, nisi præcedentibus indiciis, & aliis præsumptionibus. text. ubi Gloss. in l. si quis alicui. Cod. ad l. Jul. Majest. Angel. ubi supra. & leviora indicia, aut etiam pauciora sufficiunt ad torquendum super hoc crimine, ut probat. Ordin. ista in §. 29. in principio.
- 14 Ad §. 12. ibi, *elle o descubrir*, quid si non esset socius criminis, sed conscius, an teneatur revelare? vide in l. utrum. D. ad l. Pompeiam. de parricidiis. Et si non revelavit, an teneatur poena hujus legis? Dic quod sic. Bart. in d. l. utrum. & Salicet. latè in l. quisquis. §. ad quod. per illum text. C. ad l. Jul. Majest. Ang. ubi supra.
- 15 Ad §. 20. ibi, *auera todo o seu dote*, ergo non videtur comprehendere ista lex uxores delinquentium, quæ quidem dotes suas non amittunt, & consequenter, nec dimidiam bonorum ad se separatim pertinentium, ut per Salicetum in dict. l. quisquis. §. 1. hoc sequitur Angel. ubi supra. vers. & advertendum.
- 16 In §. 9. in fine, ibi, *ascendentes*, ergo si filius commisit delictum istud pater punietur, licet contrarium dicant Salicet. in d. l. quisquis. quia cessat ratio sanguinis improbat, & sequitur Angel. ubi supra, vers. *quarit ibi Salicetus*.
- 17 In §. 13. ibi, *para sempre*, intellige usque ad secundam generationem. Salicet. in l. 4. Cod. de interd. matr. sequitur Angel. ubi supra, vers. *quarit Cynus*. in matre autem dicunt, quod delictum non transit ultra primum gradum, ad similitudinem hæresis, ut notat Gloss. & Salicet. in l. 2. Cod. ad l. Jul. Majest. quem sequitur Angel. ubi supra.

Cabedo Pat. II.

DECISIO LXXXIII.

An Clericus committat crimen læsæ Majestatis contra Regem, & an possit torqueri de mandato sui Prælati, per Iudicem laicum?

S U M M Æ.

1. Clericus simpliciter, & respectu personæ non est subditus Regi, & ideo dici non potest reus læsæ Majestatis.
2. Leges Principum secularium, quibus crimen hoc punitur, non possunt ligare clericos.
3. Fallit hoc quando Episcopus, vel clericus præstitit juramentum fidelitatis, & homagium domino temporali.
4. Episcopus, vel clericus, licet alias non committat crimen hoc contra Regem, committit tamen grave & enorme crimen, propter quod debet degradari, & beneficii spoliari, quod intellige ut num. 6. & 7.
5. Clericus beneficiarius committens rebellionem contra Regem privatur beneficiis, & dignitatibus.
6. Et an debeat degradari, & tradi curi seculari.
7. Et an poena degradationis indistinctè sit puniendus, an solum ille, qui juramentum & homagium Regi præstitit.
8. Episcopi possunt regulariter committere laicis causas civiles clericorum, non tamen possunt criminales.
9. Episcopus non potest committere laico, ut tanquam minister torqueat clericum exequendo suam sententiam, & multo minus ut illum judicet, & condemnet ad torturam.
Et an excusetur propter consuetudinem. & n. II.
10. Exemptio clericorum est de jure divino, secundum magis communem Theologorum & Canonistarum, & secundum alios de jure positivo.
11. Prælati non potest concedere, ut clericus torqueatur pro detegendo hoc crimine, & eius complicibus.
Clericus prohibetur sub irregularitatis poena testimoniam dicere in causa capitali. Ibid.
12. Inferior à Papa non potest dispensare sub ista irregularitate cum clericis in sacris, nec in minoribus, nisi tantum ad simplex beneficium.
Clericus, qui indicavit delinquentem ut caperetur, irregularitatem incurrit; quod procedit etiam quando dedit causam remotam. Ibid.

ET videtur quod clericus simpliciter, & respectu personæ, non est subditus Regi, & ideo non potest dici reus læsæ Majestatis; quia non subditus non dicitur committere crimen læsæ Majestatis, ut probat text. notabilis in Clem. Pastoralis. §. rursus. & ibi notat Gloss. verbo, non subfuit. de re judic. & per illum text. tenet Roman. cons. 365. num. 1. & Andr. Sicul. latè in cap. as si clerici. in finalibus verbis. de iudiciis. post Cardinalem in cap. vergentis. de heret. quos sequitur Ioan. Bernard. in sua pract. criminali in cap. 110. læsæ Majestatis. ubi citat idem tenentem Ardald. Alberic. in cap. quoniam. de heretic. in 6. q. 11. & 15. & ideo clericus contra Regem non potest

dici reus læsæ Majestatis, secundum Andr. Siculum, & idem tenet Iul. Clar. *libr. 5. sententiarum. §. læsa Majestatis. num. 6. & 7.* ubi dixit hanc esse communem, & in *§. fin. num. 436.* Gigas de *crimine læsæ Majest. q. 63. fol. 111.*

2 Et pro hac opinione facit, quod leges Principum sæcularium, quibus istud crimen constituitur, & punitur, non possunt comprehendere nec ligare clericos, juxta notata in *cap. Ecclesia sancta Maria. de constit. & in capit. fin. de rebus Eccles. non alienandis.* & hæc opinio videtur in puncto juris probabilior.

3 Quæ tamen fallit, quando Episcopus, vel clericus præstitit juramentum fidelitatis, vel homagium domino temporali; quia tunc potest dici ratione homagij & juramenti committere contra illum crimen læsæ Majestatis, per text. in *cap. si quis laicus 22. q. 5.* quem sic intelligit Arnald. *ubi supra.* relatus à Ioanne Bernard. *dict. cap. 110. colum. 2.* pro quo pondero illum text. in *dict. cap. si quis laicus.* ibi, *quod Regi, & domino suo jurat.* Albertinus omnino videndus in *cap. 1. de heret. lib. 6.*

4 Ceterum quamvis Episcopus, vel clericus aliàs non committat crimen læsæ Majestatis, committit tamen crimen enorme, & gravissimum, & propter eius immanitatem debet degradari & beneficiis spoliari, per ipsius judicem ordinarium secundum Arnald. *ubi supra,* quem sequitur Ioan. Bernard. in *dict. cap. 110.* ubi idem dicit in clerico rebellante contra Regem, licet non committat læsæ Majestatis crimen, & idem dicit Abb. in *d. cap. at si clerici. in finalibus verbis, de judiciis.* quod clericus, vel Episcopus degradatur pro conspiratione facta contra Principem, seu dominum terræ: & dicit per illum text. in *d. cap. si quis laicus.* quod possit intelligi de actuali degradatione propter immanitatem criminis.

5 Et quod clericus beneficiarius committens rebellionem contra Regem, possit privari beneficiis (si modò ita arbitretur Episcopus eius ordinarius, quod potest facere sententiando servato juris ordine) tenuit Math. de Afflict. in *lib. 1. constitut. Sicilia, in rubr. ubi cleric. in malefic. debeat conven.* quem etiam probat Ioan. Bernard. *ubi supr. colum. 3.*

6 Imò, etiam talis clericus videtur tradendus curiæ sæculari secundum Arnal. relatum ab eodem Ioanne Bernard. *ubi supra.* Iul. Clar. *dict. quaest. 36. §. fin. num. 27.* ubi resolvit, quod jure communi clericus non sit tradendus curiæ sæculari, sed dicit quod Principes servant contrarium, & de facto puniunt clericos, quod nititur excusare per text. in *cap. perpendimus. de sentent. excommunic.* & alia quæ adducit *dict. num. 27. vers. tamen de facto: & numer. 23. vers. quare modò.* Et idem videtur sentire Roman. *d. cons. 365. num. 1. & 2.* dum ait, quod ubi lex pro gravi crimine laico pœnam mortis imponit, illa est regulariter in clerico pœna canonica, ut à suo ordine degradatus tradatur curiæ sæculari: & cum pro crimine læsæ Majestatis laicus morte puniatur, sentire videtur, quod clericus sit degradandus, & tradendus curiæ sæculari.

Sed certè cum hoc dixit Arnal. statim est protestatus, salvo meliori judicio, & Sedis Apostolicæ auctoritate. Et Ioan. Bernard. hoc reprobat, dicens quod nec id dicit Romanus, quia dum citat *d. cap.*

si quis laicus. tantum degradationis meminit: nec inde sequitur traditionem probare, quia non semper fit talis traditio, ubi in jure Canonico infertur degradatio. Sed Ioan. Bernard. non omnino satisfacit ponderationi supra factæ ex Rom. *ubi supra, d. num. 2.* Quare potest dici, quod regulariter, ubi pro crimine gravi pœna mortis à lege civili imponitur, pœna degradationis & traditionis curiæ sæculari lex canonica clericum censetur punire, etsi tantum de degradatione mentionem faciat. Sed fallit ubi ultra degradationem alias pœnas adjicit, quæ repugnent traditioni, id est, ex quibus appareat, de tradendo clerico curiæ sæculari minimè sensisse, ut bene probat text. in *d. cap. si quis laicus,* ibi, *seculum relinquat, arma deponat, in monasterium eat, & peniteat omnibus diebus vite sue, &c.* Unde relinquitur in hoc casu verius esse, quod clericus non sit tradendus curiæ sæculari, contra Arnal. cum Ioan. Bernard. Illa tamen verba in *dict. cap. si quis.* ad laicum delinquentem referuntur, in fine autem dicit text. quod si Episcopus, aut Presbyter, aut Diaconus tale crimen commiserit degradetur, nec aliud addit: unde aliquo modo posset defendi opinio Rom. & Arnald. de quo tamen cogitandum relinquo: & vide jura, quæ allegat Roman. *dict. num. 2.* nisi dicas degradationem adjici in clerico, ultra alias supra scriptas pœnas; quod mihi probabilius videtur.

Sed & illud posset dubitari; an etiam sit degradandus clericus indistinctè? & quamvis Doctor. degradandum illum dicant, posset tamen illud tantum admitti in clerico, qui juramentum fidelitatis, & homagium Regi præstitit, in quo casu speciatim loquitur *dict. cap. si quis laicus.* per quem text. tamquam unicum id Doctores adnotarunt: & est ratio, quia tunc videtur, quod committat clericus crimen læsæ Majestatis, ut supra diximus, & ita probari videtur ex illo Concil. Toletano, allegato à Ioan. Bernard. *ubi supra, cap. 110. in fin. colum. 2.* ut ex eo patet. Secus in clerico non subdito, id est, qui non juravit domino temporali homagium, nec fidelitatem: quia is tale crimen non committit. Sed communis opinio indistinctè tenet, quod degradetur per illum text. in *fine,* ibi, *Episcopus, Presbyter, Diaconus si hoc crimen commiserit, degradetur.* ubi non requirit expressim, quod clericus fecerit tale juramentum: nisi dicas, dum inquit (tale crimen) sensisse de crimine læsæ Majestatis cum violatione Sacramenti: & retenta ista opinione, dicendum videtur, quod ubi clericus, qui non præstito eiusmodi juramento illud crimen commisit, de quo in illo *cap. si quis laicus,* puta, quia dolosè & perversè regnum tractavit, & in mortem Regis aliquo machinamento est insidiatus, vel conspirationem, aut rebellionem fecerit, vel quid simile perpetraverit, non debeat degradari, ut etiam sensit Andr. Siculus, Barbat. post Cardin. quos citavit Ioan. Bernard. *ubi supra, colum. 2.* sed tantum erit privandus suis beneficiis, & dignitatibus, ut per Afflict. *ubi supra,* quæ opinio ut benignior mihi magis placet.

Sed utrum possint Episcopi committere judici laico cognitionem causæ, usque ad clerici tormentum, quæstionis est. Et videtur, quod non possint. Primò quia licet regulariter possit Episcopus causas civiles clericorum laicis delegare, ut per text.

& ibi not. per Abb. & Dec. in cap. decernimus. de iudicis. num. 5. tamen hoc fallit in causis criminalibus, quia tales causas non committit laico, ut per eundem Dec. di. num. 5. colum. 5. versicul. tertio quod supradictum est. Ex quo sequitur, quod non possit dare facultatem laico, ut condemnet clericum ad torturam, & ita illum torqueat: quod videtur probare Gloss. 1. in cap. Presbyteri. O 1. ibi, coram Episcopo, & non laico. §. q. 6. quam intelligit Abbas in cap. universitatis. num. 6. de sent. excom. de laico disponente, & auctorizante, & ita indicante, & sequitur Archid. supr. d. gloss. 1.

9 Pro quo facit, quod si praelatus non potest permittere laico, ut tamquam minister torqueat clericum exequendo ipsius Praelati sententiam, seu mandatum, quod minus est, per illum text. in d. cap. universitatis. ubi Abb. num. 6. & Felin. nec laico potest permittere, quod plus est, nempe ut clericum iudicet, & condemnet ad torturam.

10 Et facit, quod personae clericorum sunt exemptae à foro saeculari: quod si sint exemptae de iure divino, secundum magis communem opinionem Theologorum, & Canonistarum, de qua per Gloss. in cap. Imperator 96. distinct. & Navarr. in cap. novit. pag. 230. in fin. de iudicis. & Thomam Ferrariens. Cautel. 18. & Bald. in l. quoties. in princ. C. de iudic. Nec ipse Papa potest ad hoc dispensare. Si autem talis exemptio est de iure positivo, secundum aliorum opinionem, in cap. nullus. de foro competent. per Card. in cap. perpendimus. numer. 6. de sentent. excommun. Chassanæum in consuet. Burgund. rubr. 1. Paragrapho 5. num. 46. nullus inferior à Papa poterit dispensare, argument. cap. proposuit. de concess. prabend.

11 Et istam opin. quod clericus etiam iussu praelati sui non potest torqueri per laicum tamquam iudicem, nec tamquam ministrum, probarunt Abb. in d. cap. universitatis. num. 6. & Dec. in cap. dilectus. in princip. de appellat. & plures alij relati à Ioan. Bernard. ubi supra, d. cap. de tortura. versic. nota tamen. & dixit Felin. in d. cap. universitatis. quod ista conclusio est verissima; quod laici torquentes clericum præcepto Episcopi, vel vicarij, non excusantur; imò facientes clericos per laicos torqueri, sunt excommunicati. Sed Navarrus in cap. nullam. 18. q. 2. n. 52. pag. 86. in cap. de regular. ad irremed. damnat. tenet, quod de consuetudine excusatur, ubi illum omnino videas.

12 Utrum autem potestas torquendi clericum possit à praelato concedi, pro detegendo crimine hoc, & manifestandis eius complicibus? tantumdem respondeo, & talem licentiam non esse dandam existimo, quia causa capitalis est, & meretur sententiam sanguinis, in qua clericus in sacris constitutus prohibetur sub irregularitatis poena testimonium dicere. cap. testimonium. 11. q. 1. gloss. 3. quæ singularis est, in cap. aliquantos. 51. distinct. Abb. num. 5. & DD. in cap. sententiam sanguinis. ne clerici vel monach. & inferior à Papa non potest super ista irregularitate dispensare cum clericis constitutis in sacris, nec cum clericis in minoribus ordinibus, nisi ad simplex beneficium; nec ad ordines sacros, sed tantum ad minores, argum. text. cum ibi notatis in cap. ad audientiam. de homicidio. & per Navarr. ubi supra. cap. 27. num. 240. in fin. Quo
Cabedo Pars II.

fit, ut Episcopus non possit dispensare cum isto Sacerdote, ut ferat testimonium in causa capitali, in qua potest ferri sententia sanguinis. Accedit, quod irregularitas incurritur, ubi clericus revelavit, & indicavit delinquentem, ut caperetur, ut notatur in d. cap. sententiam sanguinis, ne clerici vel monach. & per Navarr. ubi supra, cap. 27. num. 221. in manuali Lustano. ibi, E o que toma ladrão, ou malfettor pera que o iuzo prenda. Quod procedit, etiam si clericus dedit huic capturae causam remotam, puta quia in causa criminali scripsit litteras, ut delinquens caperetur, ut per Abb. numer. 12. in d. cap. sententiam, vel tantum legit litteras, in quibus capi jubebatur, ut per eundem Abb. ibid. num. 14.

Quæ omnia sunt valde notanda, quia de facto in hoc regno contigerunt.

DECISIO LXXXIV.

De electionibus, ubi multa notabilia traduntur ad intellectum Ordin. libr. 1. tit. 67. cum suis §§.

SUMMÆ.

1. Nobiliores, divites, & benè meriti elegendi sunt ad munera publica. Et non debent eligi, nisi prius syndicentur de primo officio, & syndicatio sit visa per auditores consilij Regis. Ibid. In electione ad officia secularia, qua debeant considerari. remissivè. Ibid.
2. Electus si non est idoneus, ad electores spectat periculum.
3. Electio facta ad clamorem populi sine solemnitatibus à iure requisitis est nulla ipso iure.
4. Electio si non valet, nec etiam valet confirmatio, nisi sit Princeps qui confirmet ex certa scientia.
5. Electo ad aliquod officium temporale, non valenti illud exercere, etiam sine culpa sua, currit tempus.
6. Civitas non potest eligere Magistratum perpetuum nec etiam per biennium, aut triennium, sed tantum pro eo tempore, quo voluerit Princeps, aut superior, cui civitas subest.
7. Et si quis eligatur per triennium, an valeat electio saltem per annum. Vacatio ad aliquos honores alia est quinquennij, alia triennij, vel biennij; & redditur ratio. Ibidem.
8. Electus ad aliquod officium, utrum habeat aliquod jus antequam publicetur electio. remissivè.
9. Electio debet publicari inter ipsos electores, alias clandestina non valet.
10. Electio si canonicè fiat, sive per electores, sive per commissarios, debet confirmari.
11. Electores non possunt mutare electionem, nisi electo consentiente; alias compelluntur per superiorem eligere illum, in quem sanior & major pars consensit.
12. Per electionem jus acquiritur electo, licet non acquiratur exercitium.
13. Electio protrahita regulariter non valet. Et quid si electores in fraudem electi protrahant electionem. Ibidem.

14. Electores non possunt revocare electionem factam secundum formam ordinationis vel legis à Rege vel superiore condita.
Et quid, quando eligunt jure proprio. Ibid.
15. Electio facta per habiles & inhabiles simul, vitatur, quando lex ponit pro forma, quòd habiles tantum interveniant.
16. Contra electum potest excipi ne admittatur ad officium, & appellari ab electione, quòd si exceptio malitiose opponatur, non debet admitti.
17. Excipi etiam potest, quòd non sit rectè creatus, vel quòd per inimicitiam, aut eius fatigandi causa fuerit electus.
18. Et quòd accusatur de crimine.
19. Et quòd decretum fuit factum non legitimo Decurionum numero coacto.
20. Causas octo excusandi ponuntur. remissivè.
21. Electus ad unum munus non cogitur subire aliud, nisi primum sit prius finitum.
Electus ad duo officia simul, si non appareat ad quod prius sit electus, optio est electoris, non electi. Ib.
22. Excusatio temporalis non admittitur, nisi per rescriptum Principis, probatus etiam causis concessionis; & si simpliciter concedatur, non porrigitur ad munera ordinaria.
23. Tutela non excusat à muneribus civilibus.
Decuriones semel electum non possunt excusare. Ibidem.
24. Excusatur etiam quis propter facultates si non sufficiant muneri inuncto.
Et hæc excusatio non est perpetua sed temporalis. Ibidem.
25. Excusantur etiam reliquatores.
26. Et principales fisci conductores etiam excusantur, non autem illi, qui ab eis conducunt.
27. Electus potest appellare si non ritè sit electus, & si obtinet recuperat sumptus ab eo, qui eum nominavit. & num. 34.
28. Electus ab inimico presumitur per inimicitiam electus.
29. Nobilis ad humiliora officia eligi non debet.
30. Filiusfamil. major 25. annis potest eligi ad munera civilia.
31. Majoribus honoribus functi ad minores eligi non debent.
32. Immunitas aliquando infringitur propter penuriam hominum.
33. Excipitur etiam, quòd electi sint consanguinei, vel affines intra 4. gradum.
35. Morbus excusat electum à personalibus muneribus.
36. Et numerus etiam quinque filiorum adhuc viventium excusat. Et idem si in bello mortui sint.
Idem sive sint in potestate, sive extra: & idem in nepotibus.
Idem in femina dicendum est.
37. Limitatur hoc in filiis adoptivis: & quando post electionem numerus filiorum expletur.
Excusatur etiam pater, si filius eius atatis sit, ut possit pro eo subire munus. Ibid.
38. Paupertas etiam excusat à muneribus civilibus personalibus.
39. Etas, vel professio etiam excusat.
40. Artifices etiam aliqui excusantur, & qui sint? remissivè.

41. Electus si moriatur, onus subeundi munus non transit ad heredes.
42. Electus habet justam causam & excusandi se & appellandi, si potiore alium nominandum putaverit.
43. Etas sexaginta annorum etiam excusat à muneribus civilibus, non ab honoribus; & quid de jure nostro Regio.
44. Advocatus non potest esse Iudex simul & Advocatus in eadem causa, nec simul Consiliarius & accessor Magistratus, vel etiam delegatus.
45. Advocati non excusantur à muneribus curialibus.

AD Regem spectat bonos & idoneos ad officia eligere. Nobiliores autem sunt eligendi ad officia publica, Gloss. in Auth. de defensor. civitat. §. interim. collat. 3. & Plat. in l. 1. Cod. de condit. in pub. horeis. lib. 10. num. 5. facit quod Bald. in cap. per inquisitionem. num. 5. de elect. Item debent esse divites; nam si sunt in summa inopia, eligendi non sunt, Platea l. ad subeunda. C. de decurionibus lib. 10. Aviles de pratoribus. cap. 4. verbo, Le cuple. n. 10. pag. 112. Avend. de exeq. mand. lib. 1. cap. 19. n. 17. & diximus in 1. part. nostrarum decisionum. dec. 2. & merita præcedentia sunt consideranda, & vita laudabilis meritorum, & justa causa dignitatis tribuendæ. Plat. in l. agentes in rebus. C. de Præposit. agent. in reb. l. 12. Nam fides, diuturna industria, litterata probitas, officialem commendant, Plat. in l. proximos. Cod. de proxim. sacrorum scriniorum. lib. 12. Item non debent eligi nisi prius syndicentur de primo officio. Bart. in l. 1. C. ut omnes judic. tam civiles, & c. & antequam syndicatio fit per auditores Consilij Regis visa, & consultata cum persona Regia, & executioni mandata. Catald. in tract. de syndicat. quest. 96. Avil. pratorum. cap. 4. verbo, justitia. n. 14. pag. 113. In electione ad officia sæcularia quæ debeant considerari, vide omnino Sot. lib. 3. de justit. & jur. quest. 6. artic. 4.

Et quia incidimus in materiam electionum, libet hinc de ea tractare; & est notandum, quod si electus non est idoneus, quia immobilia non possidet, ad electores spectat periculum. l. unic. Cod. de periculo nominat. l. unic. Cod. de periculo eorum qui pro magist. interven. l. 1. & 2. C. quo quisque ord. conveniatur. lib. 11.

Electio facta ad clamorem populi est nulla ipso jure. Paul. per illum text. in l. si constat. D. de appell. & relat. in fin. cap. 2. de electione.

Electio si non valet, nec etiam valet confirmatio superioris, nisi superior sit Princeps, qui confirmet ex certa scientia. Paul. ibidem. quod adde ad §. 8. hoc titul. 67. ubi requiritur confirmatio à Principe, vel ab alio superiore, cui Princeps concesserit confirmandi potestatem, per text. in l. si quos. Cod. de decurionibus. lib. 10. quod potest limitari in electione nulla, quia illam non potest alius quàm Princeps confirmare; idque ex certa scientia, secundum Paul. ubi supra. Avendanum ubi supra, num. 24.

Ad hanc Ordin. in §. 1. versicul. E nos pelouros, ibi, para em hum anno averem de servir. adde quòd electo ad aliquod officium temporale, si non valet illud exercere, etiam sine culpa sua, tempus currit, nec potest petere officium pro tempore sequenti; & est ratio, quia hinc versantur operæ personales, quæ mutan-

mutantur ex cursu temporis; cum aliæ sint operæ hujus anni, aliæ sequentis; secus, ubi factum, ad quod quis tenetur, non diversificatur ex tempore. ita Abb. in cap. fin. num. 8. de judiciis. secutus Bart. quem dicit hoc punctualiter voluisse in l. & ideo. quam legit cum præcedenti l. si ita stipulatus essem abs te domum. D. de verborum obligat. & ibi hoc deducit Abb. ad aliam quæstionem de Doctore. qui promisit legere duobus annis. Et ad hunc versiculum vide text. & ibi Doctor. in rubr. & in l. 2. C. de muneribus & honoribus non continuand. & additio Abb. d. num. 18 ubi reddit rationem. Vaz conf. 173. num. 16. & 1. §. num. 4. & 5.

- 6 Et ad eundem versicul. ibi, *hujus anno*, utrum civitas possit eligere potestatem, aut Magistratum in perpetuum, id est, donec quis vixerit? Dic, quod non hodie, nisi per biennium, juxta illud quod notatur in *Authent. de defensor. civitat. §. 1. collat. 1.* aliàs, qui aliter aspirat ad id munus, incidit in l. Iuliam Ambitus. l. unic. C. ad l. Iul. de ambit. ita Abb. ubi supra, num. 9. Sed nec per biennium, aut triennium, sed pro eo tempore, pro quo voluerit Princeps, aut superior, cui civitas subest. Nam ubi civitas, vel locus est sub dominio alicujus, hoc ei non licet, sine consensu eius, cui subest, argum. cap. dilecta. de excessibus prelat. cap. ad hac. de officio Archidiacon. ita Abb. in d. capit. fin. numer. 9. ad fin. in addit. de judiciis. ex quo infert, quod Rector Scholarum non potest ultra biennium in officio confirmari.
- 7 Sed cum ista Ordin. dicat, quod pro uno anno tantum quis eligatur ad magistratum, & non amplius, ut probatur hic in principio. juncto §. 9. Pone quod electus est aliquis per tres annos, numquid valebit saltem electio per annum? Ludovic. Roman. conf. 66. vir eximius consuluit, quod non: ex quo statutum per clausulam decreti apposuit formam, unde actus redditur individuus, & consequenter utile per inutile vitiatur, sequitur Alciat. in l. 1. §. si mihi Pamphilum D. de verborum obligat. numer. 9. versic. secundò infertur. quod benè notat §. 9. ibi, *ate tres annos*. Ad aliquos honores datur vacatio triennij, ut in d. l. 2. Cod. de muneribus & honoribus non continuand. Ad alios quinquennij, ut ibi. Ad alios biennij, ut in §. 1. Authent. de defensoribus civitat. collat. 3. de quo vide rationem hujus prohibitionis per Gloss. in leg. 1. Cod. eodem. & in l. unic. C. ad l. Iul. de ambitu. nempe, quia si promoti Rempublicam perpetuò tenerent occupatam, asperè dominantur; & ne detur etiam occasio delinquendi voluit lex, quod deponant officium & rationem reddant, ut ibi dicit Abb. in addit. quem vide in dict. cap. fin. supra, allegato.
- 8 Electus, id est, qui in aliquo loco positus est ad aliquod officium, utrum habeat aliquod jus antequam publicetur? vide Aret. conf. 108. elegantissimè colum. 1. per totum.
- 9 Electio debet publicari inter ipsos electores, aliàs clandestina non valet. cap. quia propter. §. electiones. de elect.
- 10 Electio canonicè facta consummari debet. cap. postquam. de elect. sive per electores, sive per commissarios fiat. cap. causam. eod. tit.
- 11 Et postquam aliquis electus est, non possunt electores mutare propositum suum, dummodo ipse

electus velit consentire, ut in cap. cum inter. ubi Gloss. verbo, & subscriptam. de elect. & ibi dicit Gloss. quod facta publicatione scrutinij, etiam ante perfectam electionem & collationem suffragiorum, nequeunt electores variare, per text. in cap. publicato. & in cap. in causis, eodem titul. argum. l. nemo. D. de regul. jur. & aliorum jurium, quæ citat: & si nollent illum eligere facta dicta collatione, in quem sanior & major pars consensit, possunt per superiorem compelli, ut tenet d. Gloss. per d. cap. publicato. quia illum tenentur eligere, ex quo jam sic processum est. cap. quia propter. eod. tit.

Et hujus dicti est ratio, quia per electionem jus acquiritur electo, licet non acquiratur exercitium, ut est Gloss. in cap. quanto 6. distinct. quam singularem dixit Abb. in cap. sacrosancta. de elect. & in cap. nihil. colum. 2. eodem titul. & Petrus Abiatio in directorio electionum. cap. 8. 1. part. in 2. ubi citat Bartol. in l. absentis. D. de don. & ibi, colum. 1. & 2. tractat materiam, an electo ante acceptationem jus acquiratur, & an possit variari post factam electionem.

Adde, quod licet regulariter pro tracta electio non valeat, tamen ubi electores post scrutinium & collationem in fraudem electi protrahunt electionem, puta, quia fortè eos pœnitet talem nominasse in scrutinio, tunc iste nominatus poterit adire superiorem, ut compellat ipsos electores ad electionem faciendam, dict. cap. publicato. & ibi bona Gloss. eodem. titul. verbo, compellantur. & ad hoc ille iudex erit competens, qui habet electionem confirmare, secundum Ioannem Andream, & Abb. ibid. & sequitur Petrus Abiatio ubi supra. cap. 34. 3. part.

Ad §. 5. incipit, *E no tempo. d. tit. 67. in eod. lib. 1. in fin. ibi, & os que sairem nos pelouros serão officiaes esse anno, & não outros.* ergo isti Magistratus, qui eligunt hos officiales, non possunt revocare factam eorum electionem, nec his reiectis, ac repulsi, alios eligere, & probat text. in §. sequenti, per locum à speciali, ubi tantum permittitur in locum absentis, aut impediti alium eligere; ergo in alio casu non licet discedere ab electione facta; & est ratio, quia eligunt subditum secundum formam hujus Ordinationis, & legis à Rege conditæ, secundum quam de necessitate tenentur eligere; & ideo electio non sumit à se ipsa robur, sed ab ipsa lege, vel statuto superioris; unde omnis electus secundum dictam formam, censetur confirmatus & approbatus à superiore, nempe Rege, ita quod electio sumit robur, efficaciam, & effectum non solum ab electione, sed à confirmatione, per text. in l. & quia. D. de jurisdic. omnium jud. Molin. de primogen. libr. 1. c. 25. n. 10. ideo talis electio, quæ per legem fit, & auctoritatem à superiore, absque auctoritate superioris non potuit per solum corpus eligentium revocari, quia revocandi modus est traditus ab statuto; unde illa revocatio solum sumit robur & substantiam ab actu revocationis factæ per eligentes, qui actus non est confirmatus per statutum, sed actus eligendi sic. Constat autem, quod illa auctoritas requiratur in destructione electionis, quæ requiritur in facienda electione: casus est in *Auth. de defensor. civitat. §. interim.* Unde electionem confirmatam per superiorem, id est, per statutum superioris,

ris, non infirmabit solus eligens, quia derogare non potest jurisdictionem superioris sui, ut in *l. ille à quo §. tempestivum. D. ad Trebell. l. nam & magistratus. D. de arbitris. Et est casus in d. Authent. de defensoribus civitat. §. jusjurandum. versic. non habent. & notatur in l. 1. & 2. Cod. de servis Reipub. manum.* ita Angel. eleganter, cujus hæc omnia propè sunt verba, *conf. 220. Ars Chartulorum. colum. 2. numer. 5. versic. contrarium his non obstantibus.* ubi distinguit, an aliqui eligunt auctoritate sibi commissa & concessa, & sic jure alieno, & tunc non possunt variare, aut cassare electionem, quia functi sunt officio suo, per *l. judex posteaquam. D. de judiciis & cap. innotuit. & cap. Cumana. & cap. cum post petita. de elect. & idem tenuit Bart. in l. absentis. colum. 1. ad fin. versic. quoddam est officium. D. de donat.* Aut vero eligunt jure proprio, sicut sunt oppida, & civitates eligentes sibi officiales eorum, & sicut sunt universitates earumdem civitatum, quæ similiter habent potestatem eligendi earum administratores & officiales, ut in *d. authent. §. Interim. & in d. l. fin. D. de jurisdic. omnium judic.* Et hoc casu rursus subdistinguit idem Angel. *ubi supra, colum. fin. numer. 5. versic. & tunc non subditi, &c.* dicens, quòd si eligunt non subditum ad cuiusmodi officium, quod voluntariè suscipitur, tunc ante acceptationem electi, quæ idè in contractum non transivit, possunt ad libitum voluntatis electionem cassare per plura fundamenta, quæ adduxit *ibidem. colum. 2. à numer. 1. cum sequentibus.* quibus resolvit, quòd quando electio ad officium fit de non subdito, sicut electum ante acceptationem non ligat; ita ante eius acceptationem is, qui proprio jure eligit, potest ad suum libitum revocare, quia ante acceptationem, quæ in contractum non transivit, ut probat *ibi. numer. 4. arg. 7.* nullum jus est electo quæsitum.

Si verò eligunt subditum, & tunc iterum subdistinguit pulchrè & subtiliter, nam ubi electio sumit robur à se ipsa, & sola eligentium auctoritate, tunc idem: quia eligentes possunt cassare electionem à se factam ante electi acceptationem, ut in proximo casu dictum est, idque per argumenta, quæ Angel. attulit *d. colum. 2. à numer. 1.*

Sed ubi electio non sumit robur à se ipsa, & sola eligentium potestate, sed ab ea & sola confirmatione superioris, tunc sola universitas electionem per se factam à superiore confirmatam nullatenus retractabit, ita Angel. ex cujus dictis, quæ statim subjicit, satis colligitur, quòd tunc dicitur electio à superiore approbari, & confirmari quoad illum effectum, ubi fit secundum formam statutorum civitatis, puta Florentiam, quæ tunc erat libera, de qua ibi loquitur, juxta text. quem citat in *l. & quia. D. de jurisd. omnium judic.* & quia ibi facta fuit electio per collegium Chartulorum de subdito Communi Florentiæ, & secundum statuta ipsius civitatis, idè intelligitur per Commune Florentiæ, & idem Commune elegisse, ut per text. in *dict. Paragrapho interim.* & ibi per Iacob. de Belviso, & alios, *& d. l. & quia.* ubi per DD. *& in l. legitima. D. de pact.* per quæ jura ita resolvit, & consuluit eleganter Angel. *d. conf. 220. colum. fin. ad fin.* Adde quòd ipsum antea sensit planè Bart. in *d. l. absentis. colum. fin.* quatenus inquit, quòd illi qui necesse habent eligere, ut priores, vel alij officiales, non possunt

electionem revocare, sed ipsum Commune, ut adunantia, vel consilium generale, posset revocare, quia hoc facit ex voluntate. Ita igitur in nostro casu, eligentes eligunt secundum formam hujus ordinationis, quamvis eligant jure proprio, non possunt variare nec mutare electionem à se factam, quia lex statim confirmat electionem solemniter factam, & idè ipsi eam amplius cassare aut mutare non possunt, imò puniuntur qui id fecerint, ut in *§. 11. supra hoc tit. ibi, ou tirarem huns, & meterem outros, ou mudarem os de hum anno pera outro, &c.* Facit hoc etiam ad electiones officialium confraternitatum, in quibus videndum est, an habeant statuta per Regem, Prælatum, vel alium superiorem confirmata, ad hoc ut possint post acceptationem electi, vel postea mutare, aut revocare electionem, quod notandum est.

Electio si fiat per habiles, & inhabiles simul, ¹⁵ utrùm vitietur? & videbatur, quòd non debebat vitari juxta regulam, utile non debet per inutile vitari: & quòd forma requisita si ampliatur, non tamen actus vitietur. Sed tu dic, quòd si lex ponit pro forma, quòd habiles tantum interveniant, non autem inhabiles, tunc actus in totum vitietur, quia forma data facit illud individuum, & in individuis utile per inutile vitietur. Alciat. in *l. 1. §. si mihi Pamphilum, à numer. 4. & 7. & melius numer. 8. versic. & ex primo. D. de verborum obligat.* per text. quem sic exponit in *cap. Massana. & in cap. quia propter. eodem titul.* per Innocent. in *cap. quod sicut. colum. 2. eodem titul.* & ita tenent. Cardin. & Immol. in *d. cap. Massana.* quos sequitur Alciat. *d. numer. 8.* qui inde infert, quòd cessante defectu formæ, erit secus, puta in aliis factis universitatum, in quibus si admittuntur inhabiles, non tamen actus vitietur, ut per Abb. in *cap. fin. in ultim. notab. de procurator.* quem sequitur Alciat. *ubi supra.* contra Iason. in *d. §. si mihi Pamphilum.* qui contra Abb. tenuit. Sed opinio Iason. defendi potest, ubi ad alios actus universitatum fit etiam data aliqua forma, puta, si in statuto Confratriæ dicatur, quòd illius officiales, per confratres, & non alios eligantur, quia si alij non confratres interveniant cum confratribus, vitietur electio ex defectu formæ. Idem si lex dicat, quòd electores, & electi sint municipales, id est, incolæ eiusdem municipij, si eligantur exteri, aut alienigenæ simul cum municipalibus, non valebit electio, ex eadem ratione: quod benè nota.

Nota, quòd contra electum potest excipi, ne admittatur ad officium ad quod electus est, & appellari à tali electione, *l. reus. §. 1. D. de munerib. & si exceptio malitiosè opponatur, ut interim tempus regiminis elabatur, admittenda non est, cap. fin. in fin. ubi Gloss. de judiciis.*

Excipi etiam potest, quòd non rectè sit quis ¹⁷ creatus. *l. pen. in fin. D. de decurionibus.* & quòd per inimicitiam sit, aut eius fatigandi causa electus, *l. 1. Cod. de sumpt. recuperand. l. 1. & rubr. Cod. si propter inimicitias. libro 10.* non enim licet quidquam facere æmulatione, aut invidia alterius, *l. opus novum.* ubi notat Bart. *D. de oper. novi nuntiat.* Iason. ubi multa cumulat in *l. quominus. D. de fluminibus.* bonus text. in *l. 1. Paragrapho denique. Marcellus. D. de aqua pluvia arcend.* Et excipitur de omnibus causis excusationis, puta, quia anteriori anno,

- anno, vel biennio fuit electus. §. 9. *infra hoc tit. 67. libr. 1. l. 3. §. preses. l. honor. §. penult.* ubi Gloss. alia jura citat. *D. de munerib. & honorib.*
- 18 Excipitur etiam, quod electus accusatur de crimine, & interim dum pendet accusatio non potest ad aliud officium nobile eligi. *l. reus. D. de munerib. & honorib. text. & rubric.* quæ nihil aliud dicit in *l. unic. Cod. de reus postul. libr. 10.* facit *Ordin. lib. 3. tit. 9. in principio. versic. E em esse caso,* ubi qui accusatur de crimine, privatur officio quod habet; ergo multò magis privabitur habendo, id est, non eligitur ad aliud: facilius enim tollitur jus quærendum, quàm quæsitum, & quod in esse non est, quàm quod est in esse productum.
- 19 Excipitur, quod decretum sit factum non legitimo numero decurionum coacto, *l. illa. D. de decret. ab ordin. faciend.* & quod saltem eorum duæ partes non fuerunt adhibitæ. *l. 3. supra eod.*
- 20 Causas octo excusandi, vide per Gloss. *rubrica. Cod. quemadmodum civilia munera indicuntur. libro 10.*
- 21 Electus ad unum munus, dum hoc non finitur, non cogitur subire aliud, *l. fin. D. de vacat. muner.* Gloss. *in d. l. 1. Cod. quemadmodum civil. munera indic.* unde decurio unius Curie electus non potest ad aliam Curiam eligi. *dict. l. 1.* Item ad duplex officium nemo potest quis eligi eodem tempore. *l. fin. Paragrapho fin. D. de vacat. munerum.* Et quod si electus est quis ad duo officia simul, nec appareat ad quod prius sit electus, vide Gloss. *in dict. l. 1. Cod. quemadmodum civil. muner. indicuntur.* quæ dicit, quod erit optio electoris, non electi.
- 22 Nota etiam, quod non excusatur quis temporaliter, nisi per rescriptum Principis, & probatis etiam concessionis causis. *l. 1. Cod. de his qui a Principe vocat. imp. libr. 10.* & excusatio, aut vacatio simpliciter concessa non porrigitur ad munera ordinaria. *l. 1. Cod. de vacat. public. muner. libr. 10.*
- 23 Tutela non excusat à muneribus civilibus. *l. Tutelam Cod. de excusat. mun. libr. 10.* Et decuriones semel electum non possunt excusare. *l. 1. C. de decret. decur. super immunit. quibusdam. conced. libr. 10.*
- 24 Facultates quoque considerantur, ut quis excusetur, si minùs idoneus sit, nec injuncto muneri possit sufficere, *l. honor. §. de honoribus. D. de muner. & honor.* Ceterum deficientium facultatum excusatio non perpetua est, sed temporalis. *l. cura. §. 1. D. eod.*
- 25 Hinc est, quod debitores Rerumpublicarum excusantur, quales sunt etiam hi, qui reliquantur (reliquatores dicuntur) id est, qui licet aliquid solverint, adhuc tamen debent, *text. est optimus in l. rescripto. §. debitores. D. eod.*
- 26 Excusantur etiam principales fisci conductores, non verò hi qui ab his conducunt, *l. unic. Cod. quibus muner. excusentur hi, qui post implet. milit. & libr. 10.*
- 27 Electus potest appellare, si non rectè riteque eligatur, *l. 3. Cod. qui astate, vel profess. se excus. libr. 10. l. 1. Cod. de sumpt. recuper. eod. libr. 1. reus. §. 1. D. de munerib. & honoribus.*
- 28 Eo ipso, quod quis ab inimico eligitur, præsumitur per inimicitiam creatus, Bartol. *in l. unic. per illum text. C. si propter inimicitias. libro 10.*
- Nobilis ad humiliora officia eligi non debet, 29
Bart. per illum text. *in l. humiliorib. C. de susceptorib. prepos. & arcariis. libr. 10.*
- Filius familias potest creari & eligi ad onus & 30
munera civilia, major viginti quinque annis, *l. 1. & l. fin. Cod. de fil. famil. libr. 10. l. 3. §. si filius. D. de munerib. & honorib. l. honor. §. Plebei. D. eodem, & pater qui consentit, tenetur: aliàs tenetur nominator, ut ibi, l. 2. C. de filiisfamil. libr. 10.*
- Majoribus honoribus functos ad minores devo- 31
cari non oportere, rationis est, *l. majoribus. C. quemadmodum civil. muner. indicuntur, libr. 10.*
- Penuria hominum facit, ut aliquando immuni- 32
tas infringatur, *l. ut gradatim. §. quoties. D. de muneribus & honor. l. eos qui in fin. D. de decurionibus.*
- Excipitur etiam, quod electus sit consanguineus, 33
vel affinis intra quartum gradum. *Ordinat. in §. 1. tit. 67. versic. Porem depois de apurados, ibi, asi por não serem parentes. & melius infra. versic. E nos pelouros. ibi, não aiunt arao parentes, ou cunhados dentro no quarto grau.* Et satis est, quod in dubio, qui in globula includuntur, non sint affines, vel consanguinei intra quartum gradum, ut probat *Ordin. in principio. ibi, não sendo estes dois parentes. & versic. E tanto. ibi, E nos pelouros, & hoc declara per Ordin. libr. 1. tit. 79. §. 45.* quam omnino vide.
- Electus potest appellare, si non rectè riteque eli- 34
gatur, ut supra diximus; & si appellet, & obtinet, sumptus recuperat ab eo, qui illum per invidiam nominavit. *l. 1. C. de sumpt. recuper. libr. 10.*
- Morbis excusat electum ad personalia munera: 35
unde quem ita corporis imbecillitate vexari Præses animadverterit, ut muneri præferendæ pecuniæ non sufficiat, dimittat, & alium constituat. *l. 2. §. quem ita. D. de vacat. muner. & alibi Prætor pollicetur, se excusaturum eum, qui in eam valetudinem incidit, ut certum sit civilia officia subire non posse. l. penult. D. eodem titul. in principio. & de aliis morbis vide titul. C. qui morbo se excusant. per totum. libr. 11.*
- Excusat etiam numerus quinque filiorum adhuc 36
viventium. *l. 3. & l. penult. & l. fin. Cod. de his qui numero liberorum, vel paupert. excusari meruerunt. libro 10. principium instit. de excusat. tutorum. l. 2. in principio. D. de vacat. & excusat. muner. intellige si vivi sunt. l. 2. §. Incolumes. de vacat. muner. & §. si autem. instit. de excusat. tutorum. nam mortui non excusantur. dict. §. filij autem. versic. defuncti. nisi in bello & acie decedant; quia hi per gloriam vivere intelliguntur. text. in dict. §. filij autem. versic. sed in bello. leg. fin. D. de vacat. munerum. Gloss. in leg. ultim. Cod. de his qui numer. liberorum. libr. 10. Intellige etiam, sive isti filij in potestate patris sint, sive emancipati, ut in principio *Instit. de excusat. tutorum. & text. in dict. l. 2. §. Incolumes.* Amplia idem esse in nepotibus ex filio, §. item nepotes. *instit. eodem. l. 3. Cod. de his qui numer. fil. se excus. Nepotes autem ex filia non possunt, ut in d. §. item nepotes.* Amplia, quod etiam feminæ habentes quinque filios excusantur, *l. de personalibus, Cod. de his qui numer. filiorum. libr. 10.**
- Limita non procedere in filiis adoptivis, quia hi 37
ad excusationem non proficiunt. *l. 2. §. adoptivi. instit. de excusat. tutorum.* Limita procedere, si quinque filij habeantur tempore, quo quis excusari desiderat; *secus*

fecus si is numerus postea expleatur, ut est optimus text. in d. l. 2. §. qui ad munera. Limita etiam notabiliter patrem hoc casu ita excusari, ut si eo tempore aliquis filiorum legitimæ ætatis reperiatur, statim pro patre idem munus subire compellatur, ad quod pater fuerat electus. text. optimus in l. fin. C. de his qui num. fil. se excusant. d. lib. 10.

38 Paupertas excusat à muneribus civilibus personalibus, l. fin. C. de his qui num. fil. vel paupert. se excusant. dict. lib. 10.

Et de quibus muneribus vel præstationibus nemini liceat se excusare, vide titulum C. de quibus muneribus lib. 10.

39 Ætas, vel professio excusat, ut Cod. qui etat. vel profess. se excusant. lib. 10. & titulum C. de professoribus & medicis.

40 Artifices etiam aliqui excusantur, & qui sint, vide per text. in l. unic. Cod. de excusat. artificum. dict. libr.

41 Item nota quòd si electus moritur, onus subeundi munera non transit ad heredes, ut in tit. C. si post creat. quis decesserit. eod. lib.

42 Item si aliquis eligitur, & aliquis prius debet eligi, aut nominari, iste electus propterea habet justam causam se excusandi, & appellandi, si non audiatur. text. in leg. unic. Cod. de pratoribus, & honore prator. lib. 12. ubi ita notat Bartol.

43 Ætas sexaginta annorum excusat à muneribus civilibus, non ab honoribus, vel muneribus his cohærentibus, l. 2. §. numerus. D. de vacat. munerum. Sed nostro jure talis ætas vacationem tribuit, si modo solemniter impetretur, juxta formam Ordin. lib. 2. titulum 54. à Decurionatu tamen solebat excusare ætas excedens quinquagesimum quintum annum, nisi aliud observasset consuetudo, ut in l. non tantum. D. de decurion. tametsi jure novo ætas 55. annorum excuset à muneribus personalibus, l. fin. C. qui etat. vel profes. lib. 10.

44 Advocatus non potest esse judex in eadem causa simul & advocatus, leg. quisquis. in fin. ubi Gloss. Cod. de postul. nec simul consiliarius, aut assessor Magistratus in eodem tribunali, l. fin. ubi Gloss. pen. in dict. l. quisquis. nec etiam delegatus, secundum Gloss. fin. in l. sancimus, C. de advocat. divers. jud.

45 Nec etiam excusantur advocati à muneribus curialibus, id est, quæ solent imponi decurionibus, ut in l. 2. Cod. de advocat. divers. judic. ubi Gloss. verbo, munera. & l. in filiis. Cod. de decurionibus. libro 10. facit, quia per hoc videntur excusationi renuntiare, quam antea habebant, argum. l. 1. 2. & 3. ubi Gloss. 1. multa jura citat. Cod. de his qui sponte public. muner. subeunt. lib. 10. facit l. pen. §. fin. de jure immunitat. D.

Et vide latè Ludovicum de Molina de primogen. lib. 2. cap. 5. per totum.

DECISIO LXXXV.

Solus Rex potest in suo Regno habere Parlamentum (ut Galli vocant) seu Cancellariam, ut Hispani, seu relationem, ut nostri.

S U M M Æ.

1. Parlamentum seu relationem solus Rex potest habere in suo Regno, & hoc est superioritatis Regalis.
2. Domini terrarum possunt habere auditores solum, qui debent esse personæ seculares, & de jurisdictione Regis.
3. Rex potest advocare causas ad suum tribunal è terris dominorum.
4. Et quando Papa aut Rex advocat, non potest inferior amplius de causa cognoscere. Rex videtur causam advocare, si de ea simpliciter cognoscat. Ibid. Quod procedit etiam, quando Rex advocat rem agitatam in suo senatu. Ibidem.
5. Referuntur arresta senatus in hac materia.
6. Avocatio causarum è terris dominorum fieri non debet, nisi cum magna causa, & in criminibus gravissimis, vel data negligentia dominorum.

Parlamentum nemo potest habere in suo regno, seu relationem (ut vocant nostri) seu cancellariam (ut vocant Hispani) nisi solus Rex, est que hoc supremæ potestatis Regalis, Bart. in l. hoc Tiberius, & in l. 2. D. de heredib. instituend. tradunt DD. in cap. 1. quæ sint Regal. Chassan. in catalogo gloria mundi. part. 7. conf. 9. Carolus de Grassaliis de Regalibus regni Francia fol. 111. Et est apud nos expressa Ordinatio lib. 2. titulum 45. §. 4. quæ id vetat sub pœnis in ea contentis.

Et solum domini terrarum possunt habere auditores, qui sint personæ seculares, & non Ecclesiasticæ, & de jurisdictione Regis, Ord. lib. 2. titulum 45. §. 44. Rebuff. ad ll. Gall. 3. tit. ut laici. num. ult. Et est similis lex Castellæ; de qua per Antonium de Quesada ultra alios, diversarum quæst. cap. 29. num. 4.

Illud autem advertendum est, quòd Rex potest 3 advocare causas ad suum Tribunal è terris dominorum, quando id expediat. Sic pronuntiatum fuit in facti contingentia, ut erat in Extravag. part. 4. tit. 2. l. 8. quæ nunc est in nova recopilat. in lib. 2. titulum 45. §. 5.

Quando autem Papa, aut Rex advocat ad se causam aliquam, amplius de ea inferior cognoscere non potest, Bald. in cap. ad hoc. de pace jurament. firmand. Roman. consil. 330. & consil. 335. Felin. in cap. Pastoralis. §. praterea. de officio delegat. & in cap. quoniam Abb. in fin. eodem titulum. Imol. in l. si expressim. D. de appellat. Iason. in l. More. D. de jurisdic. omnium jud. & est text. in cap. ut nostrum. ubi Dec. in princip. de appellat. Avendan. de exequend. mandat. cap. 27. Et Rex cognoscens simpliciter videtur advocare, ut per Decium notabiliter in cap. cum M. n. 40. de constitut. quod procedit, etiam si rem agitatam in suo senatu, vel Parlamento ad se avocasset, quia etiam tunc nec ipse Senatus amplius de ea se intromittere potest. Iason. consil. 144. colum. 2. libro 2. ubi notabiliter loquitur: & vide de materia avocationis Ordin. lib. 3. tit. 5. §. 10. & lib. 1. tit. 8. §. 5. & tit. 6. §. 5. & tit. 6. §. 18.

Libet autem hinc ponere arresta senatus in hac materia.

Acordão em Relação, &c. Vistos estes autos provisãõ do

do dito senhor, embargos com que a ella veio N. & a contrariedade do procurador dos feitos da coroa de sua Magestade, mais artigos, doações, & privilegios juntos, & mais proua dada, & como por parte do dito N. se não mostra privilegio tal, nem doação, pera se não poderem avocar, & mandar trazer os feitos, & autos das culpas dos presos, que estiverem em suas terras, & asi os mesmos presos, quando isto formandado per provisão de sua Magestade, ou per desembargo de sua Relação, como pella ley extrav. esta determinado, mormente nos casos graves como são estes de que se trata: & como dado que o dito N. tivera doação ou privilegio algum per que geralmente lhe fora concedido que se não podessem tirar os presos de suas terras, nem avocar o conhecimento de suas culpas, não se podia segundo disposição de direito pella tal concessão geral entender ser tirada a superioridade ao dito senhor pera cada vez que comprir a seu serviço, & a bem de sua justiça mandar trazer os ditos presos, & avocar suas culpas, & cometter o conhecimento dellas a quem ouver por bem: o que visto, & o articulado, & allegado sobre esta materia pelo procurador do dito senhor, & como outra syse mostra as culpas de que pella dita provisão embargado se manda ao seu Ouvidor enuie o traslado ao Corregedor da comarca da cidade. B. serem as mesmas em que os ditos presos estão culpados tambem na devassa que o dito Corregedor delles tirou na dita Comarca, & pellas ditas culpas & outros delitos que nella cometterão estarem presos na cadeia da dita cidade, cabeça da dita comarca onde forão presos, pello que avendo na remissão das ditas culpas, & na jurisdicção do conhecimento dellas algũa duvida com muyta mais razão deve o dito ouvidor remetter as que tem dos ditos delinquentes ao dito Corregedor, que o Corregedor a elle ouvidor, as que delles tiver, pois conuém que de todas ellas se livreem juntamente em hum mesmo iuizo, pera melhor satisfação, & comprimento de justiça, & não em muytos feitos, & em diferentes tribunaes, como mais que dos autos consta. Mando que sem embargo dos ditos embargos o dito ouvidor cumpra a dita provisão, & conforme a ella remetta logo ao dito Corregedor todas as culpas que tiver dos ditos presos sem a isso por mais outra duvida algũa: & seja sem custas por ser entre el Rey, & seu vasallo a 16. de Dezembro, de LXXXVII. Scriba Petro Almirante.

Alterum Arrestum.

Acórdão em Relação, &c. Vistos estes autos que forão remetidos a este iuizo, & a carta da relação nelles junta, que se passou pera N. preso na cadeia da villa N. terra de senhor, ser trazido a cadeia desta corte por ser culpado na morte de A. embargos com que o Procurador dito donatario veio ao dito preso ser trazido, & tirado da dita villa, doações, & privilegios offercidos, & asi a sentença, & alvara do dito senhor, em que se fundão os ditos embargos, & como dade que a decisão, & determinação da ley Extravag. de que nelles se faz menção senão aia de entender asi geral & indistinctamente como foy copilada se não conforme as palauras da dita sentença original a que se refere, & no caso que nella se traçou, se deve tambem entender neste de que ora se trata: Vista a qualidade delle, & como segundo disposição de direito o crime de homicidio se mostra ser mais grave, que o caso de adulterio, & forca em que se deu a dita sentença, & posto que o não fora basta ser hum caso semelhante ao outro, asi na gravidade do delicto, como na

qualidade da pena pera se aver de comprehender na decisão da dita sentença, majormente por ella asi expressamente o declarar, & determinar que as cartas desta relação se cumprão & guardem em todo nas terras do dito donatario, não somente no caso na dita sentença declarado, mas nos semelhantes. O que visto com o mais allegado não recebemos ditos embargos, & sem embargo delles, & dos ditos privilegios mandão que a carta embargada se cumpra, & seja sem custas por ser entre o dito senhor, e seu vasallo a 19. de Junho de 84. Scriba Petro Almirante.

Hæc tamen advocatio è terris dominorum fieri non debet, nisi data magna causa, & in criminibus gravissimis, ut est in originali dictæ Extravag. maximè si domini terrarum sint personæ magnæ præminentia, quibus semper Rex plurimum defert, & quarum donationes, ut plurimum, habent clausulas exuberantes, ut inquit Ordin. lib. 2. tit. 45. in principio quæ omnino videnda est.

Quòd si detur negligentia dominorum in administranda justitia, tunc demum poterit Rex optimo jure causas avocare, ut declarat eleganter videndus Avendan. de exeq. mand. lib. 1. cap. 1. num. 31.

Et vide in libro secundo senatus supplicationis, folio 152.

DECISIO LXXXVI.

An Senatores possint vigore privilegij, quod habent, etiamsi actores sint, ad suum judicem trahere habitantes in terris dominorum, quantumcumque habeant in causis civilibus omnimodam jurisdictionem.

SUMMÆ.

1. Senatores Senatus supplicationis possunt vigore sui privilegij, etiamsi actores sint, trahere ad suum judicem habitantes in terris dominorum, quantumcumque habeant in causis civilibus omnimodam jurisdictionem: & sic judicatum fuit.
2. Clausula posita in contractu, seu privilegio, derogans generaliter omnibus privilegiis, non intelligitur de iis, quæ sunt clausa in corpore juris.
3. Idem, quamvis apponatur clausula, non obstante quocumque, seu quibuscumque privilegiis.
4. Idem si apponatur clausula derogatoria.
5. Idem licet clausula apposita sit derogatoria specialis Privilegium senatorum est concessum propter publicam utilitatem, & in remunerationem servitiorum & laborum, ac proinde transit in contractum. Ibidem.
Privilegium concessum subdito, quod transit in contractum revocari non potest. Ibid.
6. Habitantes in terris dominorum possunt conveniri coram judice Regio, ratione rei sita in Regio territorio.
Vbi quis potest conveniri duobus locis, electio est actoris. Ibidem.
7. Exemptus ne possit respondere nisi coram certo judice, potest conveniri ratione delicti, sive contra-

Etus, siue rei sita, coram alio iudice: secus si ad omnia sit specialiter privilegiatus.

8. Privilegium alicui concessum, ut non teneatur quis nisi in certo loco respondere, non extenditur ad locum, ubi ex aliqua causa de jure communi conveniri potest.
9. Dubia verba privilegij, seu contractus, sunt interpretanda contra eum, in cujus favorem fuit contractus celebratus, aut privilegium concessum. In dubiis facienda est interpretatio, ut dispositiones contrahentium sint magis conformes juri communi. *Ibid.*
10. Privilegia senatorum sunt antiquissima inclusa in corpore juris, in ordinationibus Regis Petri, & Ioannis I.

Quæstio hæc contigit in facto in senatore Senatus supplicationis, qui coram Prætoris Curiali in jus vocavit civem quemdam Bracharensem super causa quadam civili cujusdam emphyteusis; cui citationi pars, & Archiepiscopus Primas Bracharensis exceptiones allegarunt, eò quòd prædictus Archiepiscopus haberet omnimodam jurisdictionem in causis civilibus in prædicta civitate, & eius territorio, ita ut nec per appellationem, nec per supplicationem (quam ordinarium gravamen vocamus) ad tribunalia Regis veniant, vigore contractus initi inter Regem Alfonso V. & Archiepiscopum Bracharensem in permutatione quadam inter illos facta anno 1472. quæ notoria est, ob idque non poterat civis Bracharensis respondere nisi coram iudicibus prædictæ civitatis, cum reus esset, *cap. Clericus de foro compet. l. juris ordinem. Cod. de jurisdictione omnium iudicum.* quibus tamen exceptionibus rejectis per prætorem curialem, iussit, ut reus quantumcumque civis Bracharensis coram se responderet, ab hac sententia per petitionem gravaminis supplicatum fuit ad senatum per reum, & Archiepiscopum, in quo approbata fuit sententia Prætoris. Conquestus fuit Archiepiscopus coram Rege non semel, remissa causa ad Senatores Palatii, rectè pronuntiatum per Prætorem & Senatum fuisse, decreverunt, audito priùs Prætoris curiali, qui sententiam protulit.

2 Moti autem sunt Senatores rationibus sequentibus. Quamvis enim contractus initus inter Regem Alfonso V. & Archiepiscopum Bracharensem generaliter omnibus privilegiis derogaret, non intelligitur de iis, quæ sunt clausa in corpore juris, juxta Gloss. verbo, *illic. in Authent. qua in provincia. Cod. ubi de crimin. agi oport.* & Gloss. verbo, *excusandum. in l. heres absens. D. de iudiciis. & in l. 2. §. omnes. D. eodem titul.* Felin. num. 5. post Abb. in *cap. fin. de foro compet.* quia insertio in jure communi, alterat naturam privilegij, ut traditur in *cap. cum ordinem de rescript.*

3 Et hoc adeò verum est, quòd etiam si in dicto contractu omnia privilegia derogata essent cum clausula, *non obstante quocumque, seu quibuscumque privilegiis.* non ob id senatorum privilegiis derogatum censeri deberet. ex Paul. in *l. consensisse Paragraphe omnes numer. 4. de iudic.* ubi inquit, quòd clausula, *non obstante aliquo privilegio,* posita in statuto, vel rescripto, non intelligitur de privilegio inserto in corpore juris, quia ad tollendum tale pri-

villegium non sufficit clausula generalis, non obstante, sed requiritur, quòd de eo fiat specialis mentio, tradit Chassanæus in *Catalogo gloria mundi. 5. part. confid. 8.*

Quòd procedit, etiam si in tali contractu esset clausula derogatoria, videlicet, *non obstantibus quibuscumque privilegiis, etiam si essent talia, de quibus esset facienda specialis mentio de verbo ad verbum;* adhuc talia verba non sufficiunt, ut censeretur derogatum hujusmodi privilegio, cum in eo adsit clausula derogatoria, ut patet ex *Ordinatione libr. 2. tit. 59. §. antepen.* & hæc est magis communis & recepta opinio, ut firmat Felin. in *cap. accedentes. colum. 4. de prescript. & in cap. nonnulli. in principio. colum. 7. de rescript.* Selu. in *tract. de benefic. ubi latè in 3. part. quæstion. 14. num. 7.* & Thom. Grammat. *decis. 20.*

Imò verò etiam si in tali contractu esset clausula specialis & derogatoria, non sufficeret, ut privilegium senatorum intelligeretur sublatum, quòd planè probat d. *Ordin. lib. 2. tit. 59. §. antepenult.* cujus verba sunt, *E posto que alguns tragão mandado nosso que seia contra este privilegio, não lho guardem por muito speciale que seia, porque nossa vontade he de em todo lhes ser guardado este privilegio.* Nec mirum, quia hujusmodi privilegium est concessum propter publicam utilitatem in remunerationem servitorum, & laborum, quos ipsi senatores patiuntur, ut inquit *Ordin. illo titul. 59. §. 13. in fin.* *ibi, E terem mais trabalho por vosso servico.* ac proinde tale privilegium transivit in vim contractus, ad eò quòd revocari non potest, ut in terminis, multis comprobatur fundamentis Romanus *confil. 436.* & idem voluit Rolandus à Valle *confil. 76. numer. 14. volum. 1.* ubi inquit, quòd privilegia creditoribus concessa in remunerationem laborum, quos patiuntur pro utilitate Reipublicæ, efficiuntur irrevocabilia: & hoc regulare est, quòd privilegium concessum subdito, quòd transivit in contractum revocari non potest, *leg. quod semel.* ubi Bart. *D. de decret. ab ord. faciend.* Et dicitur illud transire in contractum, quando conceditur aliquid commensuratum ob aliquod factum vel aliquam obligationem præteritam, vel futuram, implendam ex parte eius cui conceditur, & hoc voluit Bald. in *l. qui se patris. colum. 7. vers. & scias. C. unde liberi. Iason. confil. 56. num. 2. volum. 1.* Socin. *confil. 4. colum. 2. vol. 3.* Roland. *d. confil. 76. num. 19. & in confil. 25. num. 37. lib. 3.*

Eò maximè, quòd reus citatus fuit ratione emphyteusis suæ in territorio altero, nempe Oppide Barcellos; unde ratione rei sitæ in Regio territorio poterat, etiam si in civitate Bracharensi habitaret, conveniri coram iudice Regio, seu Prætoris curiali vigore privilegij Senatorum, text. in *cap. sane. de foro compet.* & ibi Abbas & Felin. ubi tenent, quòd ratione rei convenitur quis coram iudice, in cujus provincia & jurisdictione res sita est, vel ubi reus habet domicilium, juxta text. in *leg. 2. & fin. Cod. ubi in rem act.* & tradit Abbas in *cap. dilecti filij. num. 10. de foro compet.* dicens, quòd ubi quis potest conveniri duobus locis, electio est actoris, per text. & Gloss. *ibi.* & idem voluit Gloss. in *cap. statutum. §. cum verò. de rescriptis in 6. & in d. l. fin. C. ubi in rem act.*

Et in terminis quæstionem hæc videtur dirimere

mere Summus Pontifex in c. 1. de privilegiis lib. 6. ubi dicitur, quod quantumcumque quis sit exemptus, ne possit conveniri, nec teneatur respondere nisi coram certo iudice, poterit nihilominus talis exemptus & privilegiatus ratione delicti alibi commissi, sive contractus alibi initi, seu rei existentis extra locum exemptum, & privilegiatum, & diocesim, in qua habet domicilium, coram ordinariis locorum, ubi res sita est, conveniri; nisi privilegium dicat, quod non possit ita exemptus, & privilegiatus conveniri coram ordinariis, ubi res sita est, sed coram certo iudice, etiam pro delicto, vel contractu, aut re existente in diocesi ordinarij; nam tunc valent talia privilegia, dummodo apponeretur clausula derogatoria ad illam constitutionem dict. cap. 1. Unde cum privilegium Bracharense non ita sit concessum, nec ullo modo deroget senatorum privilegiis, nec dispositioni d. cap. 1. nec juri communi, sequitur, quod eiusdem cap. 1. dispositio observanda est in casu, de quo agitur, & quod reus respondere, tenebatur coram Prætorè curiali, facit quod voluit Abbas in cap. Tuarum, extravag. de privilegiis.

- 8 Et facit quod privilegium quando alicui est concessum, ut non teneatur, nisi in certo loco respondere, non extenditur ad locum, ubi ex aliqua causa de jure communi conveniri potest, ita text. & ibi Abbas in dict. cap. dilecti, de foro compet. privilegium enim jurisdictionis solum eximit in eo, quod exprimit, & non ultra. Sed contractus, seu privilegium Bracharense non exprimit, quod incolæ Bracharenses eximantur à jurisdictione Regia, ratione rei sitæ extra territorium Bracharense: igitur ab hac jurisdictione Regali exempti censeri non debent: nam ut dicit Geminianus in d. cap. 1. de privilegiis, in 6. privilegiatus non debet excedere metas privilegij, & privilegium quod potest in certo casu verificari, non debet universaliter operari, & exemptus à certis articulis debet in aliis esse subiectus. cap. si Papa, circa finem. eodem tit.
- 9 Et dato, & non concessio, quod essent dubia verba privilegij, seu contractus Bracharensis, facienda erat interpretatio contra reum, & contra Archiepiscopum, volentes ex illo contractu juvari, ex text. in leg. veteribus. D. de pactis. & l. quidquid astringenda. D. de verborum obligat. tum etiam quia in dubiis facienda est interpretatio, ut dispositiones contrahentium sint magis conformes juri communi, quam fieri possit. leg. si ita stipulatus, in princip. de usar. cap. cum causam. de rescript. Alexand. conf. 2. in principio. volum. 3.
- 10 Et in confirmationem dictorum facit, quod privilegia senatorum sunt antiquissima inclusa in corpore juris, ut in ordinationibus Regis Petri, & Ioannis Primi, fol. 10. Et sic ante contractum Bracharensem: & quamvis postea in nova legum recopilatione facta tempore Regis Emanuëlis sint posita, non desinunt esse antiqua ex dictis in 1. p. nostrarum decisionum. decis. 2. & decis. 213. sic decisum fuit anno 1576.

DECISIO LXXXVII.

De militibus.

SUMMÆ.

1. Milites tenentur obedire Duci.
2. Et inobedientes capite puniuntur, etiamsi rem benè gerant, quod intellige ut num. 4. Aliud est contemnere, aliud verò non parere. Ibid.
3. Regis mandato non parens extra ordinem punitur; illi verò qui præceptum Regis contemnit, capitis poena imponenda est, quod intellige ut num. 4.
4. Intelligitur l. 3. §. in bello. D. de re militari.
5. Intelligitur d. l. 3. in eodem §. ibi, aut mandata non servavit. & num. 6 & 7. & ibi, etiamsi res benè gesserit. num. 8.

Cum ad Regem indicere bellum pertineat, (ut iam superius diximus) tenentur milites illi, seu eius locum tenenti, & Duci obedire: exigit namque disciplina militaris summam obedientiam, cap. ultim. 23. quest. 1. & quælibet inobedientia graviter punienda est, cap. miles 25. quest. 5. Lucas de Penna in l. tam militares. colum. 3. C. de re militar. lib. 12. Nam ut ait Valerius Maximus lib. 2. in tit. de disciplina militari. aspero castigationis genere militaris disciplina indiget.

Ideoque cujuscumque Ducis præcepto omnino 2 parendum est, aliàs milites non obedientes capite puniuntur, etiamsi rem benè gesserint, l. 3. §. in bello D. de re militar. notat Florian. in l. sed & si loci. §. sed & si quis. num. 1. in fin. D. finium regundorum. facit exemplum illud P. Crassi relatum ab Aulo Gellio noct. Attic. lib. 1. cap. 13. tradit Stracha de mercatura. tit. mandati. num. 2. fol. 146. in parva impressione. Gigas de crimine lese Majestatis. 1. p. quest. 31. Et aliud est contemnere, aliud verò non parere, Gloss. in cap. quis autem 10. distinct. Lucas de Penna in l. 1. colum. penult. post medium. C. de privileg. eorum qui in sacro palat. milit. lib. 12. ne aliàs miles alius sub simili specie obedientiam rumpendo Republicam periculo exponat, Felin. in cap. causam. numer. 8. in fin. de iudicij. Canhol. in l. 2. numer. 104. D. de regul. jur. Et quia is etiam, qui non paruit, res domini, & causam publicam periculo exponit, idè acriter puniendus est, Hippolyt. in l. qui falsam, num. 57. D. de fals.

Et hinc etiam est, quod licet non parens mandato Regis extra ordinem puniatur, l. sanctio. legum. D. de pen. Bald. in l. legis virtus, num. 1. D. de legibus. Authent. statuimus, num. 2. Cod. de Episcop. & clericis. tamen si contemnatur præceptum Regis in re militari, quia agitur de mandato circa rem, in qua vertitur magnum periculum, capitis poena ei imponenda est, l. 1. in fin. C. de officio Præfect. Afric. dict. §. in bello. per quæ jura ita concludit Lucas de Penna in l. 1. ad fin. ut dignit. ordo servetur. libr. 12. Afflic. in proamio constit. in princip. num. 33. Thom. Gram. decis. 40. num. 2.

Quod tamen intelligendum est de præcepto gravi, & pertinente ad periculum totius exercitus; nam si fuerit præceptum circa rem levem, secus erit. Et ita intelligitur text. in dict. §. in bello. in quantum capit

capitis poenam imponit transgredienti Ducis præceptum, Cremenf. *ſingulari* 150. facit *l. 11. in fin. titul. 21 part. 2. cujus rei multa exempla refert Guilhelm. in cap. Rainutius. verbo, in eodem teſtamento. O. 2. à num. 70. Covarruv. lib. 1. miſcellan. cap. 24. à num. 7. Chaffan. in Catalogo gloria mundi. par. 9. conſideratione 34. Gigas ubi ſuprà, 1. part. quaſt. 31. numer. 5. quibus addenda eſt Gloſſ. in cap. fin. 22. quaſt. 2.*

5 Ex quibus inferitur intellectus ad dict. §. in bello. ibi, aut mandata non ſervavit. Intellego enim text. duos caſus comprehendere; ſive in hac materia, inobedientia conſiſtat in faciendo, de qua in primo caſu, & vide *l. 3. titul. 28. part. 2.* & ibi Gregor. ſive in omittendo, de qua in ſecundo, & ſufficit mandatum tacitum: voluntas enim ſuperioris quocumque modo innotefcat, eſt tacitum præceptum, S. Thom. 2. 2. quaſt. 104. artic. 2. in corpore. ita tamen, ut intelligibiliter hoc colligatur. Navarr. in *manuali. c. 23. n. 39.* Nam ex Divo Thom. inobedientia pariter committitur, ſive faciendo contra præceptum, ſive omittendo facere id, quod jubetur. Unde etiam ſi per negligentiam, vel aliam cauſam omiſit facere, quod Dux præcepit, capite punietur, Luc. de Penna *l. 1. ad fin. C. ut dignitat. ordo ſervetur. lib. 12.* & facit reg. *l. qui non facit. 163. D. de reg. jur.* ubi Decius: nec obſtat, quod peccatum in omittendo ievius reputatur, Gloſſ. *l. ſi mora. D. ſoluto matrim.* Nam reſpondetur, quod in hac materia propter rationes, de quibus ſuprà, pariter puniuntur. Pinel. in *rubr. C. de bonis matern. 1. part. numer. 35.* Et quia hoc caſu negligentia non ſtat in paribus ſinibus negligentia, quæ eſt in omittendo (transgreditur enim præceptum non obediendo, & ita Sylveſt. verbo, *inobedientia. num. 1.* inobedientia verò in omittendo pertinet ad præcepta affirmativa quæ imperant opus, & in agendo, ad negativa, quæ opus vetant) ſed habet admixtum factum, ſcilicet contemptum ſuperioris, & ideò tamquam factum punitur. *l. de atate. §. qui tacuit.* cum Gloſſ. *D. de interrog. actor. l. non poteſt dolo. D. de regul. jur. tradit Angel. conſil. 72. numer. 2. verſic. 3.* Aymon. conſil. 132. numer. 2. facit *cap. contumaces 50. diſtinct. notabiliter Lucas in l. 1. colum. penult. ad median. C. de privileg. eorum. qui in ſacro palat. milit. lib. 12.* ita ut negligentiam in his reputetur delictum. *l. omne delictum. in principio. D. de re milit. ergo & in hoc caſu, &c.*

6 Intelligendo tamen de mandato, circa rem gravem & periculoſam: ſecus, ſi circa rem levem, juxta ſuprà dicta: faciunt, quæ tradit Caſtro *lib. 1. de lege poenali. cap. 5. pag. 42. col. 2.* & vide Navarr. in *Manuali. cap. 25. numer. 54.* Item diſciplinæ militares jubent, ne milites negligent. *l. qui excubias. D. de re milit.* & qui negligit, par eſt facienti. dict. *l. omne delictum. Paragrapho fin. D. de re milit. Angel. ubi ſuprà.*

7 Potest etiam text. intelligi in eo milite, qui non ſervavit formaliter mandatum; nam qui facit aliquid præter, vel ultra mandatum, dicitur non obſervare mandatum, & ideò locum habebit poena hujus legis, & ita ſentit Felin. in *cap. cum dilect. numer. 6. verſ. amplia quarto. de reſcriptis. Guilhelm. in cap. Rainutius. verbo, in eodem teſtamento. O. 1. numer. 71.* & vide text. in *l. fin. C. de delator. lib. 10.*

& ibi Plat. 2. notab. Gomez in Paragrapho fuerat. *inſtit. de act.*

Inferitur etiam intellectus ad text. in *d. §. in bello. 8* ibi, etiam ſi res bene geſſerit. & ita probat, quod non ſufficit facere bonum, niſi debitus modus ſerveatur; Gloſſ. in *cap. quid ergo. verbo, ab executione 11. quaſt. 3.* Cardinal. in *Clement. Religioſis. colum. 2. de procuratoribus.* Et tamen hoc intelligendum eſt ſpecialiter procedere in hac materia propter rationes, de quibus ſuprà, Felin. in *cap. cauſam qua n. 8. in fin. de judiciis.* & alij ſuprà allegati, quinimò & in his terminis debet hoc declarari, & limitari, ut per Fel. in *cap. illud. de majorit. & obedient.*

Et cum hæc materia lata & ampla ſit, vide ad 9 eam Doctores, quos ſuprà citavimus, & vide Ord. *lib. 5. titul. 96.* quam ex ſupradictis intelliges. Et Molin. *tract. de juſt. & jur. tom. 1. tract. 2. diſp. 116. & diſp. 123.* quo loco agit de compositione facta inter bellantes, & an Principes ſine conſenſu ſubditorum componere inter ſeſe poſſint, circa damna, quæ ſubditi pertulerunt.

DECISIO LXXXVIII.

De captis in bello.

S U M M Æ.

1. Bello capta capientium ſunt: & etiam in foro conſcientia poſſunt retineri. & num. 3.
Et non compenſantur cum debito principali n. 5.
Et qui juſtè pugnat non tenetur reſtituere prædam. num. 4.
2. Quod intellige in his, quæ bello juſto capiuntur.
Et quando dicatur bellum juſtum. Ibid. remiſſivè.
6. Limita in rebus immobilibus, quia hæc publicantur, & Principi, aut Reipubl. bellum gerenti acquiruntur.
7. Limita etiam in rebus mobilibus, quæ dicuntur ſpolia, quia hæc non ſunt capientium, niſi prius Duci tradantur, ut ea dividat inter milites juxta ſingulorum merita. & num. 8.
Et quid ſerveatur de juſte Regni Caſtella. Ibid.
9. Capta a latronibus & piratis non efficiuntur capientium: & ſi a noſtris iterum recuperentur, priori domino reſtituuntur. & num. 11.
10. Limita prædam reg. in rebus hoſtium, quæ intra proprium territorium capiuntur: ſecus in alieno.
11. Limita etiam ſolum procedere in rebus hoſtium, quæ ab ipsis erepta capiuntur: non verò in rebus quas hoſtes a veris dominis eripuerunt, ſive ſint res mobiles, ſive immobiles. & num. 12.
13. Reſponſio & intellectus ad *l. ſi quid in bello. D. de captivis. Ibid. num. 12.*
Et hoc procedit non tantum ubi iſta bona ab hoſtibus incontinenti recuperantur, ſed etiam ſi ex intervallo. & num. 14.
Et quando dicatur incontinenti recuperare. n. 13.
15. Amplia ſupradicta non ſolum in rebus, in quibus habet locum juſtè poſtliminiè, ſed etiam in aliis mobilibus. & num. 16.
17. Et quid in mobilibus captis in alieno territorio? remiſſivè.
18. Et quid in foro conſcientia, ſi inter Chriſtianos bella gerantur. remiſſivè.

- 1 **B**ello capta capientium fiunt. *l. hostes. l. si quid in bello.* ubi Bart. *D. de captivis. l. naturalem. §. fin.* ubi Bartol. *D. de acquirendo rerum dominio. cap. jus gentium. i. distinct.* Gloss. *in cap. sicut. de jurejur.* notatur in *l. 1. in principio.* ubi late Iason. *4. notabili: à numero 8.* & Alciat. *à numero 7. D. de acquirend. possess.* tradit late Covarruv. *in reg. peccatum. 2. part. §. 11. ubi colum. 1. plures citat idem tractantes, & Victoria de jure belli. numer. 5.* Humada verbo, Regis.
- 2 Limita procedere in his, quæ bello justo capiuntur, per supradicta jura secundum Covarruv. *ubi supra. Iason. & Alciat. in dict. l. 1. numer. 8. allegat. cap. sicut. 3. de homicidio.* & ibi eleganter tractat. Alciat. quod bellum dicitur justum. Unde inferitur, quod capta à latronibus non efficiuntur capientium.
- 3 Amplia, quod etiam in foro conscientie licitum est retinere capta in bello justo, secundum Bald. *in cap. 1. colum. 3. de milit. vasall. qui cont. est.* sequitur Iason. *ubi supra, num. 8.*
- 4 Amplia, quod qui justè pugnat, non tenetur restituere prædam, secundum Sylvest. verbo, *Bellum. §. 1. & §. 9.* quem sequitur Victoria *ubi supra.* & est text. *in cap. si de rebus 13. quest. 7.*
- 5 Amplia, quod capta in bello justo, non compensantur cum debito principali, secundum Sylvest. & Victoriam *ubi supra.* Archidiaconum *in cap. dominus noster 23. quest. 3.* & Bart. *in dict. l. si quid in bello.* quod tamen limitat Sylvester, quousque sufficienter sit satisfactum de damno & injuria, sequitur & explicat benè Victoria, *ubi supra, numer. 5. 1. ad fin. & seq.*
- 6 Limita, non procedere in rebus immobilibus, quia hæc publicantur, id est, Republicæ bellum gerenti acquiruntur, cum ex hostibus capiuntur, text. optimus *in l. si captivus. §. expulsis. in fin. D. de captivis.* & idè civitates, aut villæ, aut castra capta ab infidelibus non efficiuntur capientium, sed Regis, de jure Castellæ, secundum Avendanum *de exeq. mandat. cap. 4. num. 2. & 3. vers. item acquisita.* ita Bart. *in d. l. si quid in bello. ad fin.* & ita non fiunt capientium, ita limitat Iason *ubi supra, numer. 10.* ubi dicit, quod ista mobilia spectant ad fiscum, Gloss. *Ordin. in l. divus. D. de jur. fisci.* Bart. & Alciat. *ubi supra, numer. 10.* & acquiruntur Principi bellum indicenti, secundum Alexandrum & Iason. *ubi supra.* & Martinum Laudens. *in tract. de bello. §. 4.* quorum opinio communis est secundum Covarruv. *in reg. peccatum 2. p. §. 11. numer. 6. vers. Res autem.*
- 7 Limita procedere in rebus mobilibus, quæ dicuntur spolia. Sigismundus *inter consil. feudal. consilio 45. num. 29.* & sunt quæ in ipso actu belli capiuntur. Innoc. *in cap. Olim. O. 1. de restit. spol. n. 30.* Gloss. & Bart. *in d. l. si quid in bello.* Sed tamen ista mobilia non prius fiunt capientium, quàm per Ducem distribuuntur, cui milites illa tenentur præsentare, secundum Bart. *ubi supra.* qui prædam hanc potest vel in ærarium referre, *l. divus. D. de jure fisci.* vel inter eos secundum merita dividere, *l. si quis pro redemptione. C. de donationibus.* Glossa *in cap. dicat aliquis 23. q. 5.* id enim militaris disciplina postulat, ne iniqua sorte præda eorum sit, qui ommissis hostibus eam dumtaxat sectantur, *cap. jus militare. 1. distinct.*

Cabedo Pars II.

ut optimè exponit Alciat. *ubi supra.* ubi inquit, quod Romani prædam in ærarium referebant, *l. si qui prædam. D. ad leg. Jul. peculatus.* nisi quod Prætores habebant facultatem donandi ex ea aliquid militibus: quandoque etiam ad excitandos eorum animos pronuntiabant prædam ipsorum fore. Nunc autem devicto prælio res omnes ad Ducem belli deferuntur, & postea venduntur, & distribuuntur inter milites. Ita Bart. *ubi supra.* in quam rem facit etiam text. *in d. cap. jus militare ad finem.* quem notabilem dicit Iason. *ubi supra, num. 9.* ubi inquit text. Item prædæ divisio pro personarum qualitatibus, & laboribus justa fiat, ac Principis portio, aliàs boni pugnatores, qui intendunt pugnare, & non rapinæ, essent deterioris conditionis, quàm illi qui solum pugnant cum mortuis, & eos spoliant, ut equos & arma lucrentur; & adde alias concordantias, quas allegat Alexand. *in d. l. i. D. de acquirend. possess.*

Ex quibus concluditur, quod res mobiles justo bello capte fiunt capientium: ita tamen, ut Duci prius tradantur, ut eas dividat inter milites juxta singulorum merita, *d. cap. jus militare. d. l. si quis pro redemptione.* Bart. Alex. Iason. & Alciat. *in d. l. i. D. de acquirenda possess.* quos sequitur Covarruv. *in reg. peccatum, 2. p. §. 11. num. 6. ad fin.* ubi citat leges Castellæ, in quibus aliquando eorum, quæ in bello capiuntur, quinta pars, aliquando dimidia, quandoque etiam tertia tantum Regi, aut Principi debetur; reliqua verò inter milites dividuntur: & denique censet, semper in hoc esse diligenter observanda ea, quæ legibus, aut edictis, ac decretis Principum, Ducumve legitimè statuta extiterint, aut etiam præscripta, & diuturna consuetudine obtinuerint. Et vide Bart. *in l. divus. in principio. D. de jure fisci.* qui loquitur de mobilibus quæ secum ducit captivus ad bellum.

Ad illud autem, quod supra diximus, capta bello justo effici capientium; adde, quod inde inferitur, capta à latronibus, & piratis, quos non esse justos hostes, veteres censebant, non effici capientium. *l. hostes. l. Latrones. l. postliminium. §. à piratis. D. de captivis. l. qui à latronibus. D. de testament.* Quo fit, ut si res quæ per latrones capte fuerunt, à nostris militibus recipiantur, latronibus fugatis, aut devictis, priori domino jure Romanorum restituendæ sint, cum eas numquam prior dominus amiserit, *d. l. Latrones.* & est evidens ratio, quia numquam hæc res hostium capientium propriè effectæ fuerunt, ut exponit pulchrè Covarruv. *ubi supra d. §. 11. num. 7. vers. ipse denique.*

Limita iterum prædictam regulam procedere in rebus, quæ capiuntur intra proprium territorium; secus si in alieno: de quo dic, ut pulchrè per Alciat. *in dict. l. 1. numero 11. D. de acquirend. possess.*

Limita iterum prædictam regulam procedere in rebus hostium, quæ ab ipsis ereptæ capiuntur, non verò in rebus, quæ hostes à veris dominis eripuerunt, & postea contraria vi nostri milites recuperant, quia tunc restituuntur prioribus dominis, non autem fiunt capientium: quod in rebus immobilibus probat text. insignis *in leg. si captivus. §. expulsis hostibus. D. de captivis. l. Pomponius. D. de acquirend. rerum dominio.* notat optimè Ripa *in l. 1. numer. 5.*

MM 2

& ibi Alciat. numer. 10. D. de acquirend. possess. tradit in pulchro casu Soares allegat. 8. colum. 4. vers. Imò & ante. & allegat text. in Paragrapho possessiones de pace Constantia. Unde infert, si Episcopatus, aut Parochia occupetur ab infidelibus, & recuperetur à fidelibus, debet talis diocesis, seu Parochia redire ad Episcopum, cujus fuerat: ita fuit statutum in Concilio Hispalensi, cui interfuit Beatus Isidorus, ut in cap. prim. actione. 16. quest. 3. Idem est, si civitas Metropolis, aut Episcopatus ab infidelibus eripatur; nam si per fideles recuperetur, debet restitui priori Episcopo, & ad eum redire, ut statuit Gregorius Papa in cap. Pastoralis 7. quest. 1. & hoc voluit Ioannes Papa rescribens Zachariæ Archiepiscopo in cap. Redintegranda. O. 1. 3. quest. 1. dicens redintegranda esse omnino Episcopis ea bona Ecclesiæ, quæ captivitate, dolo, aut violentia amiserint. Hæc Soares ubi supra.

12 Et amplia istam limitationem etiam procedere in rebus mobilibus, quia ista, si alicujus nostrum sunt, & ab hostibus capiuntur, atque iterum à nostris recuperantur, ad priores dominos revertuntur. text. elegans in dict. l. ab hostibus. à 2. Cod. de captivis. per quem text. id respondit Ioan. Andr. ad Specul. in rubrica de captoribus. Alexand. in l. 1. D. de acquirend. possess. & in l. id quod apud hostes. D. de legat. 1. Ego allego optimam Gloss. idem tenentem in dict. l. si quid in bello. verbo, redit D. de captivis. Nec contrarium probat text. in dict. l. si quid in bello, quia loquitur in re, quæ nostra non sit, sed hostium; hæc enim si rursus per hostes sit recuperata, & à me rursus, capiatur, non redit ad illum, qui prius illam ex hoste capit, sed ad me, qui illam ultimò cepi; & idè dicitur non redire jure postliminij, sed esse in præda: nisi tamen pax fiat, quia desinit esse in præda, quia cessat bellum & deprædatio, & idè efficitur plenè capientis, & constituitur in eius dominio. Unde si fugit servus captus domum, pace durante, & rursus renovato bello à me capiatur, non ad me pertinet, sed ad eum, à quo priore bello captus fuerat: quod rursus procedit, nisi in conventionem pacis convenit, ut captivi redderentur, quia tunc is, qui prius cepit illum, ex ea conventionem amittit eius dominium; ideoque si renovato bello à me capitur, non ad illum redit, qui prius cepit, utpote quia dominus jam non est, sed ad me, qui jure belli illum capio, & eo jure fit occupantis. Iste mihi videtur verus intellectus ad illum text. in dict. l. si quid in bello. quo intellectu retento non probat, quòd mobilia nostra ab hostibus capta, si per nos recuperentur, non revertantur ad priores dominos, imò contrarium probat juncta Gloss. in dict. verb. redit. quidquid aliter illum text. inducat Covarruv. nec satis perpendat in dict. reg. peccatum. §. 11. num. 7. vers. contrarium aliu videtur.

13 Ex his infertur, hoc non tantum procedere, ubi ista per nos in continenti ex hostibus recuperantur, quod probarunt Angel. & Salicet. colum. 1. in dict. l. ab hostibus. quasi in ea specie nondum fuerint factæ res istæ hostium eas capientium, argum. l. 3. §. eum igitur. D. de vi, & vi armat. leg. fin. C. unde vi, refert Iason. in dict. l. 1. num. 11. ad fin. & Covarru. ubi supra. numer. 8. ubi eundem Angel. & Martin. Laudens. allegat idem tenentes, tamen Ias. ab hac

opinionem recedat n. 12. vers. adde quod. & Covarruv. nihil affirmet, sed tandem dicat hanc quæstionem nondum certam diffinitionem habere: & milites existimant in continenti recuperari, quod nondum apud hostes pernoctavit, secundum Angel. in dict. l. ab hostibus, ut refert Ias. ubi supra, n. 12. quod ipsum Philippi Vicecomitis constitutione decretum esse meminit Alciat. in dict. l. 1. n. 10. ubi inquit, ita vulgò observare militares præfectos. Sed de jure in continenti recuperari dicitur, antequam intra hostium præsidia ducatur, secundum Angel. in dict. l. ab hostibus. post Gloss. ibi, sequitur Ias. in dict. l. 1. num. 12. & ibi Alciat. numer. 10. Covarru. ubi supra, d. num. 8. arg. l. postliminij. D. de captiv. & l. si quis in servitute. D. de furt.

Sed ut diximus non tantum superior limitatio 14 procedit, si ista bona recuperantur in continenti, sed etiam si ex intervallo, quia etiam tunc ad priores dominos revertuntur, secundum Ioan. Andr. & sequaces ubi supra. quidquid contrarium opinentur Angel. & Salicet. in d. l. ab hostibus. & Mart. Laud. ubi supra. & Ias. in d. l. 1. num. 12. vers. sed quando. secutus Angel. ubi supra, qui allegat ita observasse David Regem 1. Regum cap. 30. qui prædam recuperatam divisit inter milites, & adversus ipsos, cum Ioan. Andr. tenuit Alciat. in dict. l. 1. num. 10. vers. ego etiam. ubi pulchrè & breviter putat, quòd si ex intervallo res sit à nostris militibus recuperata, debeat priori domino restitui, si modò res sit immobilis, aut mobilis, in qua tamen jus postliminij sit, ut servus, aut res in usum belli, quæ sine dedecore amitti poterunt. l. 2. D. de captivis. aliàs dicit tales res in prædam computari, & publicari, sicutque publicæ, vel capientium: ita Alciat. & allegat Bart. Angel. Salicet. Ias. & Andr. Siculum cons. 27. volum. 1. & tandem testatur hanc esse receptiorem opinionem, contra Ioan. Andr. & Alexandrum.

Sed ego puto idem etiam in aliis rebus mobili- 15 bus procedere, ex ratione d. l. ab hostibus. quia milites nostri defensores sunt, non domini: unde non tamquam domini recuperant sibi, sed tamquam defensores recuperant prioribus dominis: quæ ratio æquè procedit in re, quæ jus habet postliminij, in qua id probat Alciat. sicuti in aliis.

Unde ampliantur supradicta non solum habere 16 locum in rebus, in quibus habet locum jus postliminij, in quibus id probat Gloss. & Bartol. in dict. l. si quid in bello. in fin. per illum text. vers. Paulus. & Covarruv. ubi supra, dict. numer. 8. vers. & hac quidem. sed etiam in aliis mobilibus per rationem dict. l. ab hostibus. quæ mihi magis placet, cum Ioan. Andr. & Alexand. & Pyrho ad consult. Aurelianenses. capit. quod incipit. in l. apud hostes. quam opinionem maximè procedere in militibus habentibus publica stipendia à Rege, vel à Republica, sentit Rip. in dict. l. 1. numer. 5. Sed quid in militibus talia stipendia non habentibus? & Rip. putat tunc servandam esse contrariam opinionem: scilicet, ut res prioribus dominis non restituantur, quem refert, nec impugnat Covarr. d. num. 8. super quo cogita.

Et quid in his mobilibus captis in alieno terri- 17 torio? plerique existimant non effici capientium? sed dic, ut per Alciat. ubi supra, numero 11. quem omnino vide.

18. Et quid in foro conscientie si inter Christianos bella gerantur? vide Alciat. in d. l. 1. n. 11. Victoriam de jure belli in relect. num. 50. cum seq. & idem Alciat. in l. hostes. D. de verbor. signific. ubi maxime dubitat, utrum capta in bello, quod inter Christianos geritur, capientium fiant, & magis inclinat in partem negativam, quod ibi limitat, & declarat, tu illum vide. Et vide Gamm. decis. 384. & dec. 335. num. 1. Vaz consult. 30. & Molinam de just. & jur. 1. tom. tract. 2. disp. 117. colum. 476.

DECISIO LXXXIX.

De venatione ad intellectum Ordinatis.
libro 5. titul. 91.

SUMMÆ.

1. Piscacionem, seu venationem nemo potest prohibere in hoc Regno sine Principis licentia, etiam consentientibus illis quibus ex eo præjudicium fit.
2. Quod intelligitur solum in locis publicis etiam quoad usum tantum: non autem in locis privatis quoad proprietatem & usum, qui ita sint vallati, ut custodiri possint. & num. 3.
Et an qui venatur in loco privato, teneatur ad restitutionem. vide ibid. remissivè.
3. Intelligitur Ordin. d. libr. 5. titul. 3.
4. Domini non possunt regulariter prohibere subditis piscari, seu venari, nisi sit ob publicam utilitatē.
5. Princeps supremus potest justè facere has prohibitiones causa tantum recreationis, dummodo id moderatè faciat.
6. Rex in hoc regno habet has prohibitiones, & officialem, qui super illis intendit, & judicem particularem ad inquirendum de illis, qui in his locis prohibitis venantur.
7. Rex Philippus I. provisione emissa restrinxit has prohibitiones.
8. Tenor provisionis inseritur.

1. **I**N hoc regno neminem posse prohibere piscacionem, nec venationem sine Principis licentia, probat Ordin. lib. 5. tit. 91. Quod intelligendum est etiam si consentiant hi, quibus ex eo præjudicium fit, nam adhuc Principis licentia necessaria est, arg. text. in l. fin. C. de jure emphyt. & ita tenet Afflict. in terminis lib. 1. constitut. rubr. 85. num. 6.

2. An autem hoc intelligatur solum in locis publicis, in quibus licet proprietates, sit dominorum, tamen usus est communis, an etiam intelligendum sit in locis propriis & privatis, in quibus, & quoad proprietatem & usum sunt dominorum, questionis est? Et videtur, quod possit privatus prohibere in loco privato, ne piscatio, aut venatio fiat, l. divus Pius. D. de servitut. rust. prad. l. 3. vers. Plane. D. de acquir. rerum dominio. §. fera. instit. de rerum divis. Imò & potest dominus facere proclama generale, ne quis ingrediatur eum locum causa venandi, Arer. in l. 3. §. Nerva. §. notab. D. de acquir. possess. Dec. consil. 197. n. 2. Chassan. de Burg. rubr. 13. §. 7. n. 3.

3. Et quamvis Avendan. de exequend. mandat. lib. 1. cap. 4. n. 32. in contraria sit sententia, & contrarium in hoc regno propter istam Ord. asserat Vaz de jure emphyt. quest. 8. n. 43. tamen probabilior est alia

Cabedo Pars II.

opinio. Hæc enim Ord. non loquitur in re privata, quoad proprietatem, & usum, in hac enim nulla ratio est, cur dominus non possit talem prohibitionem facere, & de ea disponere ad libitum voluntatis. leg. in juriarum. §. fin. D. de injuriis, & in specie advertit Medina de restitut. c. 12. Sot. lib. 4. de justit. & jure. quest. 6. artic. 4. Et hanc opinionem tenuit etiam doctissimus Barbosa in lectura l. quominus. D. de fluminibus, quam adhuc typis non mandavit, & an teneatur ad restitutionem, qui venatur aut piscatur in re privata, seu lacu privato & stagno, quoad usum & proprietatem, quando res illa, utpote fundus seu lacus, ita est vallatus & septus, ut custodiri possit: vide Covarruv. in reg. peccatum, §. 8. à n. 11. usque ad finem. & de intellectu l. divus. vide omnino Coraf. in rubr. de servit. n. 77. cum multis sequentibus.

4. Illud autem advertendum est, quod domini non possunt prohibere subditos piscari, vel venari, cum id jure gentium omnibus licitum sit: unde prohibitiones, quas vulgò *Coutadas* dicimus, illicitæ, & reprobatæ videntur, cum per illas fiat injuria & violentia subditis, ut asserit Host. & Anton. in cap. non est. de decimis & est recepta sententia ex Iason. conf. 119. lib. 4. Dec. cons. 197. num. 2. & cons. 303. numer. 19. Grammat. decis. 67. a num. 12. Guilhelm. in cap. Raynutius. verbo, & uxorem. decis. 5. num. 336. Tiraq. de nobilit. cap. 37. num. 115. Caiet. in summa verbo, Venatio, in fin.

Poterit tamen propter publicam utilitatem fieri hæc prohibitio, veluti ne certis mensibus fiat venatio, & piscatio, nec cum certis instrumentis, ne aliàs pereat venatio, sed crescat, ut disponitur in Ordin. lib. 5. tit. 88. per totam. tradit Medina ubi supra. c. 12. Afflict. lib. 3. constit. rubr. 1. num. 13. eleganter Did. Covarruv. in reg. peccatum. 2. p. §. 8. n. 3.

5. Quæ omnia etiam si ita se habeant, tamen Princeps supremus, quia caput Reipublicæ est, recreationis solius causa, poterit has prohibitiones justè facere, dum tamen id faciat moderatè, Sot. libr. 4. de just. & jur. quest. 6. art. 4. colum. penult. quod tamen dominis inferioribus non concedit, idem ante eum tenet Faber in §. flumina. institut. de rerum divisione, Guido Papæ decis. 514. & probat hæc Ordin.

6. In nostro Regno Rex habet has prohibitiones (vulgò *coutadas*) in aliquibus locis, & officialem qui super illis intendit (quem Monteiro mor vocamus) seu Præfectum montium, & judicem particularem, qui inquit de illis, qui in prædictis locis prohibitis venantur.

7. Rex tamen Philippus I. felicis memoriæ, illas restrinxit merito, & optimo jure, quod patet ex tenore provisionis hinc insertæ:

8. *Eu el Rey faço saber aos que esta minha provisõo virem que sendo informado, como por as coutadas da caça que os Reys passados tinhão ordenado que ouvesse neste Reyno serem tantas, & tão grandes, hera causu de serem devassadas, & de não aver a observança na guarda dellas que conuinha, querendo nisso prover como cumpre a meu servico, & por fazer merce a meus vassallos avida informação das pessoas de confiança & experiencia ouve por bem de mandar descoutar de todo muitas das ditas coutadas, & de algumas que ficassem cortar de maneira que não seião tão largas como te qui forão & que somente as aia nos lugares termos & limites adiante declarados ficando todas as mais que te*

MM 3

qui

qui forão descouradas, & isto quanto a cassa somente, porque quanto as madeiras ficarão todas coutadas, & defesas como te qui forão. Pello que ey por bem, & mando que daqui em diante não aia mais coutadas minhas de caça como dito he, que as desta cidade de Lisboa & as das villas de Syntra, & Collares, Almeirim, & Salvaterra as quaes se guardarão, & serão defesas na forma & maneira adiante declarada.

A coutada desta cidade sera somente da porta de S. Amão estrada direita te o lugar de Bemfiqua; & de Bemfiqua te Agoa alua; & de Agoa alua a S. Marcos; & de S. Marcos a Oeyras; & de Oeyras direito ao mar.

Outrosy forão coutadas as villas de Sintra & Collares, & duas legoas em circuito ao deredor de cada hũa das ditas villas, & assi toda a serra de Syntra pellos termos, & limites que te hora seguardou.

Eas demarcações das coutadas de Almeirim, & Salvaterra são as seguintes De Sancto Estacio direito pella estrada de Agoas vivas acima te as si malhas: & da atravessando a Telha pera a ribeira de Muie, por cima da monta das Coruas: & atravessando a dita ribeira pera o Zebro, & arneiro das Cruzentes as Beserras: & dahi atravessando a ribeira de Lamarosa direito as Cortezinhas: & das Cortezinhas direito a Herra: & da Herra pella estrada de Coruche ao longo da Varzea te a dita villa de Coruche: & dahi pella mesma estrada abaixote São Romão: & de São Romão direito a sancto Estevão atravessando a ribeira de Canha, direito pera as casas de Belmete: & dahi ao longo das terras do Duque te a ponta da matade payo real que parte com as laouuras: & das laouuras pella bada do Teio, te tornar pello mesmo Teio a santo Estacio: os quaes lugares todos assi confrontados & domarcados ey por defesos, & coutatos pera que nenhũa pessoa de qualquer sorte & condição possa nelles cassar per meubum modo, & maneira que seia sob as penas postas, & declaradas nas provisões passadas sobre a defesadas coutadas, & das mais penas em quem ouver por bem, & meu serviço que saião condemnados que neste caso daqui em diante forem culpados. E declaro que não he minha tenção prejudicar por esta provisão aos privilegios que o Duque d' Aveiro meu muito amado, & presado sobrinho. E as pessoas cuia for a quintaã de Pancas tiverem em suas coutadas passados por nim, & pellos senhores Reys meus antecessores: & quero que os ditos privilegios se lhes guardem inteiramente, & o conteudo nesta provisão que ey por bem que valha, & tenha força de ley, & se comprira em todo, & mando ao Presidente, & Desembargadores do Paco, & ao Regedor, & Governador das casas da supplicação, & do Portoe que a fação registrar nos liuros do desembargo do Paco, & das Relações das ditas casas onde as semelhantes se custumaõ registrar, & ao Chanceller Mor que a publique na Chancellaria, & enuie logo cartas com o trespado desta sob mou final, & meu sello aos Corregedores, & ouvidores das comarcas, & assi aos ouvidores das terras em que os ditos Corregedores não entrão per via de correição, aos quaes Corregedores, & ouvidores mado que a publiquem nos lugares onde estiverem, & as fação publicar em todos os lugares de suas comarcas, & ouvidorias: & registrar nos liuros das camaras delles pera que a todos seia notorio. Pero de Sexis a fez em Lisboa a 9. de Julho, de M. D. XCIV.

Quæ confirmata fuit per Philippum Secundum Regem nostrum per alteram provisionem factam

4. die Aprilis de 1601. quæ registrata est in libro Senatus palatij, fol. 149.

Vide autem ad materiam Avendanum ubi supra. Vaz d. quast. 8. n. 43. Covarr. in reg. peccatum. 2. part. §. 8. a. n. 1. per totum. Tiraquel. de nobilitat. tit. 37. a num. 140. ubi ex num. 129. multa in laudem venationis congerit, illum Lector videat & Molinam de justit. & jur. tract. 2. disp. 41. seqq.

DECISIO XC.

De Præfecto Maximo venatorum, seu montium, quem Monteiro mor dicimus.

S U M M A.

1. Referuntur capitula quadã, & provisiones desumpta ex libro do Registro Regis Dionysij ad officium Præfecti Maximi venatorum valde conducentes.

HUjus officij meminit Ord. lib. 3. tit. 5. Gamma decis. 353. libet autem hic apponere capitula quadã desumpta ex libro do Registro del Rey Dom Denis pera os officiaes de guerra, & casa, ad officium Præfecti Maximi venatorum pertinentia, & provisiones, quas inveni in prædicto libro, qui est in publico Regni Archivo, titulo do Monteiro mor, & cousas que a seu officio pertencem.

El Rey meu senhor, & padre da louvada memoria, em seu tempo fez certas ordenações a cerca do Monteiro mor, & do que a seu officio pertence, segundo se contem em certos alvaras por elle, & por hum depoimento feito por seu mandado, & por Vicente Estevens, & a esse tempo Monteiro mor da montaria de Santarem, o qual foi espebially sobre os foros que ha de aver Monteiro mor & os monteiros de cavalo, & os mocos de monte, & os nossos escudeiros que tiverem caes, & sobre a coutada velha tor onde partia, dos quaes alvares, & depoimento assi feito por o dito Vicente Estevens são estes que se aqui ao dianta seguem.

Nos el Rey fazemos saber aos que este alvara virem, que nos achamos de suairo nis cartas que eraõ dadas aos nossos monteiros no tempo do muy virtuoso, & de muy grandes virtudes el Rey meu Senhor, & padre, cuia alma Deos aia, & por quanto em as mais antigas era conteudo que os que matasem porcos nas coutadas, ou possessem fogo nas matas, ou arredor, ou lançassem armadilhas alpũas pera as ditas veações que pagasse vinte & cinco liuras da moeda antiga, & fossem pera os mouros, & mais nas novas fez menção que pagassem quinhentas liuras da dita moeda que seiao pera nos, das quaes leva Lopo Vasques nosso Monteiro mor: & querendo nos temperar estas penas poras matas serem resoalmente guardadas, & os que cairem na dita coima não receberem tan grande dãno, mandamos que quaesquer que cairem nos ditos lugares coutados em cada hum dos fallimentos suso ditos, que paguem por cada coima dous mil reis desta moeda corrente, dos quaes seião mil pera o dito Lopo Vaz, & quinhentos pera o Monteiro mor da monteria, & os outros quinhentos pera os monteiros da terra, & dando por dous aquelles que os descobrir, ao dito Monteiro da monteria fique cargo de mandar as ditas coimas pirante o Almozarife da quella comarca, ao qual nos mandamos que lhe faça cumprimento de direito, & se caso for de appellação o dito

dito Monteiro mor da dita monteria a maude a nossa corte perante os nosso vvedores da fazenda onde fique cargo ao dito nosso Monteiro mor, ou a quem seu logo tiver de demandar, e seguir ademandada e finalmente a desembargar.

Se forem algũa montaria aos servos coutados, paguem por cada hum servo, ou servato que matarem a metade desta pera a qual seia reparada pella guisa suso dita: por que nas ditas matas coutamento he defeso que não cortem madeira, nem escachem, e não se declara a pena que manda dar aos que em ello cuírem: Nos mandamos que de cada carrada, ou outra algũa grossa madeira, que se a roio iire com bois, pague quatrocentos reis brancos, e por carga de lenha, ou de casca, paguem duzentos reis, as quaes mandamos que seiaõ reparadas pella guisa suso escrita.

Por quanto achamos que as cartas nossas vão em outro estylo desuadrado do que as antigas soião de ser mandamos que as que se fazem daqui em diante, seiaõ feitas em aquelle estylo que se fazia ate era de Casar de 440. annos: e as outras que feitas são, que se guardem pella maneira que erão feitas ate quelle tempo, salvo no tragimento das armias que ora novamente mandamos dar logar as quelles Monteiros que nos requerem, aos quaes mandamos que lhes guardem suas cartas, se dello expressamente faz menção. E mandamos que este nosso alvara seia registado em nossa Cancellaria, feito em Syntra a dois dias de Setembro. Ioão Estevens o fez, era do nascimento de nosso Senhor IESV Christo de 1436. annos, nos mandamos dar este alvara ao nosso Monteiro mor da monteria de Santarem.

Nos el Rey fazemos saber a vos Vicente Estevens nosso Monteiro mor das nossas matas do termo da villa de Santarem, que sobre o que nos escrevestes que vos declarasse a maneira que avieus de ter em guarda dellas, per quanto agora deramos ao conselho da dita villa nosso alvara per quel he devassamos algũa matas pera lenha e isso mesmo algũa veacoës nos paës e vinhas: nossa merce he que todas nossas matas da quem Teio feiaõ defesas e vutadas pella guisa que o forem ate gora: e da parte dalem, e do freixial somente, e as outras se logrem como he conteudo no nosso alvara que ao dito conselho temos de do, do qual vos requerei aos homens bons que vos dem o treslado, e por elle vos regereis do que em ellas avieus de guardar, e defender por nosso servico: e por este alvara lhe mandamos que vos dem e sacão dar o treslado, sem outro embargo nenhum: feito em Avis 16. dias de Junho Ruy Piriz Godinho o fez, anno do nascimento de nosso Senhor IESV Christo de mil quatrocentos trinta e oyo annos.

Nos el Rey por este alvara damos logar, e licença a todos los moradores da villa de Santarem que daqui em diante ate hũa legoa da dita villa possaõ matar em meses de Junho, Julho, e Agosto, e Setembro em seus paës e vinhas quaesquer porcos, e porcas monteses, e servos que em ellas matar poderem, e esto da parte da quem Teio, e não damos logar que os matem besteiros de monte, nem facão com elles montaria: e isso mesmo possaõ mandar cortar em todas coutadas, e em todo o termo da dita villa aquella lenha que lhes comprir, com tanto que não seia na mata nossa do paul da tella, nem a da montã do freixial: Outrosi nos praz que possaõ cortar e fihar a trança dos pinheiros que ouverem o dito termo, e que lhe não tilhem o olho, nem cortem nenhum pello pe: e tambem lhe damos

logar que possaõ matar os enhos em toda a charnequa de Almeirim tirando o nossa coutada dos coelhos, e mais queremos que daqui em diante sem embargo que tenhamos a nossa ribeira de Muie coutada pera as trutas des a ponte do dito lugar de Muia, pella aberta acima de a ponte do Caracol possaõ a ella ir pescar, quaesquer pessoas, e pescadores que quizerem.

Porem mandamos ao nosso Monteiro mor, ou contereiros, e a outros quaesquer a que esto pertencer, que fazendo o elles assi os não demandem por as penas, nem lhe ponhao sobre ello embargo, nem facão outranenhua sem razão feito em a villa de Thomar a dez e dias de Janeiro, anno do nascimento de nosso Senhor IESV Christo de mil e quatrocentos e trinta e nove.

Este he o depoimento que Vicente Esteves fez por mandado del Rey Dom Duarte de que faz menção encima no comeco deste titulo.

O Monteiro mor eos mocos do monte, e os monteiros de cavallo, e os escudeiros del Rey, e mocos da camara do dito Senhor, que tivessem caës do dito Senhor ouvessem sempre dos oleiros de Lisboa esta louca que se segue, s. hum pote, e cobertor, e hum pucaro, e hum algui dar que leve hum pote d' agoa, e hũa panella nova com seu resto, e hũa tigela com hum cobertor, e hũa infusa com hũa almorilia, e hum candeirto, e dando ao Monteiro mor todo esto dobrado, e acabado dos sobreditos fingello, e esto cada vez que el Rey fosse a cidade tendo elle Vicente Esteves cargo de lhe esto fazer dar como sempre ouveraõ esto em tempo del Rey Dom Ioão cuja a. m. a. Deos aia.

E depois que el Rey Dom Duarte a que Deos de Santo Parayso reinou, mandou que posto que fosse a dita cidade quatro ou cinco vezes no anno, ou mais, que não dessem a dita louca mais que hũa vez, e não indo a dita cidade em hum anno que não desse nenhũa das ditas cousas.

O Monteiro mor da as montarias das Comarcas por suas cartas asinadas por elle, e passada por ementa del Rey, e sellada do selo pendente do dito Senhor, avendo o dito Monteiro mor de cada hum dos ditos Monteiros que assi fazião hum marco de prata. E se algũ Monteiro das comarcas era velho em idade de setenta annos, o Monteiro mor o apouzentava, e lhe dava hũa sobre carta porque guardasse suas honras conteadas em seu privilegio: e desto não pagava senão a Cancellaria ao dito Senhor.

D E C I S I O X C I .

De Proxenetis.

S U M M A .

1. Proxenetæ qui dicantur.
2. Electio officij Proxenetæ competit Decurionibus civitatum; confirmatio verò a Rege, vel superiore petenda est.
3. Electiones potest Rex cum causa intervertere, quoties voluerit.
4. Renuntiationes officiorum non possunt fieri nisi in manibus Regis, nec ab alio acceptari. Et sic sapè judicatum fuit.

Valer argumentum de beneficiis ad officia, & e converso. *Ibid.*

Proxenetæ dicuntur mediatores, qui inquirunt voluntates aliquorum, ad nuptias, amicitias, vel contractus faciendos; de quibus meminit *Ordin. lib. 3. tit. 59. §. 19.* quæ vocat eos officiales publicos, ibi, *alem do juramento que fez quando lhe foi dado o officio.* altera *Ord. lib. 1. tit. 48. §. 21. l. 1. cū aliis. D. de proxenetis, c. 1. ubi. Gloss. de testib. c. veniens. O. 1. eod. tit. cap. quia circa, de privileg. l. si servitus. D. de servit. urb. prædiorum. Gamm. dec. 32. n. 1. & dec. 322. n. 6.*

2 Hi autem solent deputari & eligi à Decurionibus civitatum, ubi hæc officia haberi non consueverunt, ut innuit *Gamm. decis. 32.* Confirmatio verò electionis peti debet à Rege, vel à superiore. *Ordin. dist. lib. 1. tit. 67. §. 8. Avend. de exequend. mandat. lib. 1. cap. 19. num. 21.*

3 Advertendum tamen est, quòd electio hæc non competit hujusmodi officialibus privativè, sed cumulativè ad superiorem, ita ut Rex possit officia donare, cui voluerit, ut diximus *suprà dec. 13.* Ratio est, quia non habent hoc ex donatione, sed ratione ordinis electivi dati à Rege, qui potest intervertere cum causa electiones, ut per *Palat. in introduct. rubrica, n. 7.* qui hoc casu loquitur. *Avend. ubi supra, cap. 5. lib. 1. num. 12.* Et ita judicatum fuit non semel in senatu in officiis scribæ cameræ oppidi de Cernancelhe, & scribæ orphanorum oppidi de Loulee: quæ officia per electionem à Decurionibus in prædictis locis solebant provideri, quæ tamen Rex donavit, ut *suprà dictum est.*

4 Renunciare autem officia nemo potest, nisi in manibus Regis. *Ord. lib. 1. tit. 95. in princip. Rom. singul. 348. facit & Ord. d. lib. 1. tit. 80. §. 20. incipit, & nebul tabellia. ratio est, quia cui concessum est conferre beneficia, non potest non recipere eorum resignationes, sive renuntiationes, nisi id specialiter & expressè ei concedatur. cap. dudum. in principio. de præbendis. lib. 6. Staphil. de litteris gratia. tit. de variis mod. vacat. §. modo pro declaratione, n. 15. & seq. quod etiam in officiis locum habet; valet namque argumentum de beneficiis ad officia, & e converso. *Bart. in l. 2. §. data. D. de optione leg. Palat. in repet. cap. in introduct. rubr. n. 6. Rebuff. 2. som. ad ll. Gall. tit. ut benefic. ante vacat. gloss. 2. pag. 343. Socin. conf. §. 3. vol. 3. Pinek. in rubr. de rescind. 1. p. c. 2. n. 31.**

Unde infertur, quòd Decuriones, seu officiales cameræ civitatum non possunt acceptare renuntiationes officiorum, in quibus habent solum potestatem eligendi, seu præsentandi; bene tamen verum est, quòd post factam renuntiationem in manibus superioris possunt prædicti officiales eligere & præsentare ad officia. *Staphilæus ubi supra.* qui allegat *Rot. nov. dec. 1. de renuntiatione, & decis. 4. eodem. tit. & ibi Additio. num. 5. Rip. respons. 21.*

Et ita decretum fuit in tribunali Palatij. Et cum quæstio hæc contigisset in facto in proxeneta quodam civitatis Portugalensis quem Decuriones prædictæ civitatis elegerunt, sic respondi Principi Alberto tunc temporis Gubernatori hujus Regni, qui super illa me consuluit, in mense Junij anni 1590.

Et vide *Matth. de Afflict. lib. 3. constitut. rubr. 4. docuiff. Barbosa in l. di. ortio. §. quod in anno. a numero 16. D. solut. matrim.*

DECISIO XCII.

An possit Rex taxare pretia rerum, ita ut non vendantur ultra pretium taxatum?

S U M M Æ.

1. Cura circa annonam & victualia subditorum ad Principem spectat, vel ad officiales ad id deputatos.
2. Vendere res proprias nemo cogitur, in his tamen quæ ad victum sunt necessaria, justo pretio vendere cogi potest.
3. Taxa in dubio semper standum est.
4. Princeps potest statuere quomodo, & quo tempore frumentum vendatur; & prohibere ne fiant horrea, ne sequatur caristia.
5. Princeps potest cogere subditos, qui habent frumentum conditum in horreis, ut eum vendant, etiam viliori pretio, quam ab eis sit comparatum.
6. Quod maxime procedit respectu pauperum, & publica inopia.
7. Tempore caristia potest quis arctari ad vendendas res proprias, dummodo tamen sibi remaneant necessaria.
8. Superveniente sterilitate possunt cogi cives contribuere pecuniam nullo obstante privilegio, ut Respubl. frumentum comparet ad tollendam civium penuriam.

Cura circa annonam & victualia subditorum ad Principem spectat, vel ad officiales ab eo ad id deputatos, l. 1. C. de officio Prefect. urb. Authent. de mandat. Principum. §. Deinde. vers. si quis autem. colum. 3. & potest disponere quanto pretio, secundum qualitatem temporis, sit annona vendenda. cap. 1. §. post natalem. & ibi Afflict. in feud. *Ordin. lib. 1. tit. 66. §. 32. & 33.*

Ex quo infertur, quòd licet nemo invitus rem suam vendere cogatur, l. invito. Cod. de contrahend. empt. etiam si eam publicè venalem habeat, ut contra *Gloss. & Bart. in l. non enim. D. de act. rerum amot. probat Alber. & Ias. in l. rogasti. in principio. num. 1. D. si cert. petat. & in l. nec. emere. num. 3. in fin. Cod. de jur. deliberandi.* & diximus in 1. p. nostrarum decisionum. dec. 105. n. 1. & decis. 151. n. 6. Imò nec etiam justo pretio potest quis arctari ad vendendas res proprias, quia justum est, sua cuique committere. *l. nemo exterum. C. de Judæis, d. l. non enim. D. act. rerum amotarum.* Tamen in his, quæ sunt necessaria ad victum, cogitur quis vendere justo pretio taxato à Principe, vel ab officialibus ad id ab eo potestatem habentibus. l. 1. §. cura carnis. *D. de officio prefect. urb. l. 1. secundum unum intellectum. C. de Episcop. aud. c. 1. de empt. & vend. ubi DD. Gloss. in l. fin. §. item Episcopi. verbo. venialis. D. munerib. & honorib. Sylvest. verbo. emptio. numer. 6. agnoscit hanc specialitatem Alber. in d. l. non enim. Dec. in l. rogasti. in principio. D. si cert. petat. Capel. Tholof. quæst. 446. Afflict. in prælud. constit. quæst. 3. num. 5. Covarruv. resolut. lib. 3. cap. 14. per totum. Stracha de mercatura 4. p. num. 51. pag. 127.*

Et pretio taxato à Principe, vel ab officialibus ab eo deputatis in dubio standum est, quia credendum est officiales advertisse ad ea, quæ in taxa con-

stitucenda

stituenda debuerunt considerare, l.annonam. D. de extraord. criminib. quam vide. Medin. de restitut. quast. 36. colum. 3. Et postquam pretium justum taxatum est, non licet pluri vendere, nec in pretio alium decipere, Covarr. ubi supra. num. 1. & 6.

4 Potest etiam Princeps constituere quo modo, & quoniam tempore vendatur frumentum, ne postea sequatur caristia, l. 1. & ibi Bart. in fin. C. de frument. urbis Constantinopolitane. libr. 11. Avend. libr. 1. de exequend. mandat. cap. 19. n. 3. & prohibere ne fiant horrea, ut secuta caristia carius vendant, dict. l. Annonam. D. extraord. criminib. & ibi Angel. Sylvest. verbo. usura. O. 1. quast. 14. Nevizant. conf. 74. a num. 9. cap. quicumque. 14. quast. 4. Gabriel. in 4. distinct. 25. quast. 10. colum. 4. ad fin. Covarr. resolut. cap. 14. n. 3. lib. 3. Modus autem hujus taxæ faciendæ ponitur in cap. 1. §. post natalem. ubi Afflict. de pace tuenda, & eius violatoribus.

5 Potest item Princeps cogere, ut illi, qui habent frumentum conditum in horreis, eum vendant etiam viliori pretio, quam ab eis sit comparatum. Bart. in d. l. 1. §. cura carnis. D. de officio praefect. urb. allegat. l. 2. §. cum eadem. in fin. D. ad l. Rhodiam. de jact. ad idem videtur text. in l. si pendentes. §. si quid cloacatum. D. usufruct. & ibi notant Bald. & Angel. idem Angel. conf. 206. post principium. hanc etiam opinionem probat Panormitanus cap. 1. numer. 6. de empt. & vendit. & ibi Andr. Sicut. num. 10. Sylvest. verbo. emptio. num. 6. Avendan. ubi supra. Alexand. conf. 190. num. 2. lib. 2. Afflict. in praedictio constit. quast. 3. num. 6. Additio ad Capell. Tholos. qu. 446. Tiraq. lib. 1. retract. de peste. tit. de remedio praefect. contra pestem. a num. 195. pag. 24. resolvablem, quod tempore caristiae potest iudex taxare pretium, minus quam valeat arbitrio suo; nam hoc tempore divites cogi possunt facere Eleemosynam. Gloss. in cap. sicut. 47. distinct. & cap. exigunt. 1. quast. 7. a fortiori ergo, viliori pretio.

Nec obstat, quod regula juris est, quod nunquam cogatur quis vendere injusto pretio, sed tantum justo, ex generalitate d. §. cura carnis, facit bene. l. non debere. D. ad municip. l. fin. D. ad l. Jul. de Anno. generalis reg. l. si venditor. §. si constit. D. communia praediorum. Bart. in l. unica. n. 7. C. ut nemini liceat se excusare. lib. 10. Paul. in l. 1. ad fin. C. Episcop. audientia. & ibi Salicet. num. penult. Covarr. resolut. lib. 2. cap. 3. num. 8. lib. 3. cap. 14. num. 3.

6 Nam responderetur, quod respectu pauperum, & publicæ necessitatis procedit quod supra dictum est: nam tempore necessitatis omnia sunt communia d. §. cum in eadem. D. ad l. Rhodiam. de jact. ita, ut quis possit capere propria auctoritate, cap. de furt. Item, quia utilitas publica praefertenda est privatae, ne habentes frumentum ditescant supra modum, & alij ad pauperatam redigantur: & ideo potest constitui pretium moderatum non habito respectu ad praesentem indigentiam, & quantum secundum eam vendi posset, ut admittit Covarr. lib. 2. resolut. cap. 3. num. 5. & alij supra relati. Quinimodum & aliud dicitur justum pretium quod est taxatum a superiore. Capol. de simulat. contract. n. 28. Cremenf. in l. 2. C. de rescin. vendit. n. 273. & ibi Cagnol. n. 269. ad fin. Covarr. lib. 3. resolut. cap. 9. num. 6. ad fin. & in specie Medin. de restitut. quast. 36.

7 Illud tamen advertendum est, quod tempore

caristiae ita demum quis cogitur vendere res suas, ut tamen sibi remaneant necessaria, argument. l. praefes. Cod. de servitut. Paul. in l. 1. ad fin. Cod. de Episcop. audientia Felin. in cap. 1. numer. 2. de Judic. Afflict. in praedictio constit. quast. 3. numer. 7. in fin. cap. 1. §. post natalem. de pace tenenda. ubi Afflict. in feud. Avil. praetorum. cap. 17. verbo. arozonabiles. numer. 10. pag. 182.

Illud etiam notandum est, quod superveniente sterilitate possunt cives compelli contribuere pecuniam, nullo obstante privilegio, ex qua Respublica frumentum comparat ad tollendam civium penuriam. d. l. unic. C. ut nemini liceat se excusare. lib. 10. & ibi Bart. Covarr. ubi supra. num. 3. Avendan. de exequend. mandat. libr. 1. cap. 19. num. 34.

Et vide Molin. de justit. & jur. disp. 365. tract. 2.

DECISIO XCIII.

Circa privilegia, quae à Principe conceduntur aliqua notabilia traduntur.

S U M M A E.

1. Privilegia restringenda sunt cum alteri inferunt praedictum.
2. Privilegium seu donatio Principis intelligitur sine praedictio tertij.
3. Privilegium contra jus commune in dubio non est praesumendum.
4. Privilegium in dubio praesumitur personale.
5. Privilegium concessum inclusum in corpore juris praesumitur non procuratum, sed motu proprio concessum.
6. Idem in privilegio concesso ob benemerita.
7. Privilegia licet strictè debeant interpretari, quia sunt stricti juris; tamen quatenus verba sonant, & proprietatis verborum patitur, lata debet fieri interpretatio.
8. Privilegium contra jus commune strictè debet interpretari, utpote odiosum; tamen contra concedentem late interpretari debet.
9. Privilegium, seu gratia non expirat morte concedentis, nisi concedatur ad eius beneplacitum.
10. Privilegium amittitur per non usum per tempus immemorabile.
Et an privilegium amittatur per non usum. remissive. Ibidem.
11. Privilegium immunitatis amittitur, si privilegiatus rem, in qua habet privilegium, exposuerit venalem.
12. Derogatio privilegij generalis non valet, ubi requiritur eius specifica mentio.

Princeps privilegia contra jus commune concedit, quae tamen privilegia cum alteri inferunt praedictum, restringenda sunt ad hunc sanè modum, ut attentis & mature perpensis verbis, & mente concedentis, in eo accipiantur sensu, qui minus alterius jus lædat. text. in reg. ea qua. de regul. jur. l. 6. c. cum olim. & ibi DD. de consuet. cap. penult. ubi Gloss. & Abb. de privilegiis. idem Abb. in cap. quia circa. eod. titul. Gloss. & Abb. in cap. cum olim. O. 1. de privilegiis. Alexan. conf. 229. colum. 6. lib. 2. Dec. conf. 113. & conf. 520. colum. 1. Iason. in l. quod minds.

minus. *D. de fluminib. Felin. in cap. 1. n. 4. de rescript. & in c. super eod. ubi Dec. de officio deleg. Selu. de beneficio. 3. p. quest. 13. Gozadinus conf. 14. n. 18. quos omnes citat & sequitur Covarru. variarum resolut. l. 1. c. 17. n. 13. col. penult. vers. & praterea privilegia.*

- 2 Idem privilegium, & concessio, sive donatio Principis intelligitur sine præjudicio tertij, l. 2. §. *merito, & §. si quis à Principe. D. ne quid in loco publico.* unde fit, quòd si ex privilegio speciali competat Episcopo dispensare, & postea rescribat, ne cui liceat in dictis casibus dispensare, per hoc non fit præjudicium Episcopo. Ita Bald. post Archidiaconum *in cap. cum ordinem. col. 3. vers. pone ergo de rescript.* sequitur Dec. *conf. 615. num. 25. & seq.* Hinc etiam est, quòd si Princeps alicui concedit jura Regalia, & postea rescripserit, & jufferit ne solvantur talia tributa, per hoc non præjudicatur habenti tale privilegium, & donationem specialem præcedentem, ut est pulchra Ordin. *expressa lib. 2. tit. 57. in princip. & §. 1. de qua vide inferius Arresto 57.* Idem si alicui donasset aliqua jura Regalia, & postea alteri concessisset castrum, aut oppidum cum omnibus juribus Regalibus: per hoc enim non videtur concessisse ea jura, quæ antea donaverat, ut est pulchra Ordin. *ubi supra. & tradit Dec. conf. 58. numero 7. conf. 588. num. 18. & tenet Bald. in cap. 1. de capit. qui curiam vendidit. num. 1. in principio.* locus tamen esset si non ex privilegio, sed de jure communi talia jura priori donatario competere; quia tunc sequens Principis rescriptum illi noceret, ut declarat Covarr. *resolut. lib. 1. cap. 17. colum. fin. dum agit de intellectu cap. penult. de privileg & conciliat ibi duas opiniones dissentientes.*

- 3 Et nota quòd privilegium in dubio non est præsumendum, quia est contra jus commune; & in dubio Princeps non intelligit aliquid rescribere, vel concedere contra jus commune, sed potius se velle conformare juri communi, arg. l. 2. *in principio. C. de officio præfect. urb. l. rescripta. C. de precibus Imperat. offerend. l. fin. C. si contra jus.* ubi Gloss. alia jura citat, & bene facit Ordin. *lib. 2. tit. 44. ibi, & não he nossa tenção.* & idèd dici solet, quòd talis præsumitur fuisse mens Principis, qualis de jure esse debuit, ut pulchrè dicit Bald. per illum text. *in l. ex facto. in principio. D. de vulg.* reassumit Felin. *in cap. 3. ad fin. de excep. Dec. conf. 11. refert & commendat Cattelian. in memorab. verbo. Princeps excedens.* Hinc etiam est, quòd quælibet dispositio Principis ita debet interpretari, ut non intelligatur dispensare, sed potius sequi jus commune, ut singulariter dixerunt Innoc. & Ioan. Andr. *in cap. dudum. de decimis,* commendat cum aliis. Idem Cattelian. *verbo, rescriptum imperatum.* Hinc etiam rescripta debent intelligi salva manente lege municipali, & consuetudine. Cattelianus *verbo, rescripta.*

- 4 Nota etiam, quòd privilegium in dubio præsumitur personale, Gloss. *in cap. cum venissent. de constit. & notatur in cap. tua. ubi etiam Gloss. de his que fiunt à prelat.*

- 5 Et privilegium concessum inclusum in corpore juris in dubio præsumitur non procuratum, sed motu proprio concessum, ita eleganter Iason *in l. si quis. D. quod quisque jur. n. 8.* ubi aliqua cumular de motu proprio. Idem tenet Rebuff. *in tract. de privilegiis scholar. privilegio 178. volum. 11. tractat.*

Sic etiam privilegium ob benemerita præsumitur concessum motu proprio, secundum eundem Rebuff. *ibidem & Iason. in dict. l. si quis. D. quod quisque juris,* post Guilhelmum & Albericum, quos allegat.

Nota etiam, quòd licet privilegium strictè debeat interpretari, quia est stricti juris, ut notatur *in l. quod verò. D. de legibus.* late Chassanæus *in consuetud. Burgund. rubrica 7. Paragrapho 10. num. 58. Bald. in l. 1. in principio. C. de legibus.* Ioan. Andr. & alij *in cap. Olim. de verborum significat.* Oldrad. *conf. 118. Roman. conf. 80. in fin.* tamen in eisdem privilegiis lata debet fieri interpretatio, quatenus verba sonant, & proprietates verborum patitur, Angel. *colum. fin. versic. tertio quaro. in l. fin. D. de cons. Principum.* Calder. *conf. 1. titul. de consang. & affinitate. facit text. & ibi Aretin. in l. cum lege. D. de testament.* Decius late *in cap. cum accessissent. colum. 8. vers. ad quod facit. de constitut.*

Item licet privilegium contra jus commune concessum debeat strictè interpretari, utpote odiosum, *cap. 1. & 2. de filiis Presbyterorum,* tamen contra concedentem non dicitur odiosum, Abbas *in dict. cap. quia circa. de privilegiis.* & idèd contra concedentem fit larga interpretatio, *cap. quia circa. cap. cum olim. de privilegiis. cap. dilectus. de consuetud. dict. l. fin.* ubi late Moderni *D. constitut. Principum.* Ceterum contra alios stricta fit interpretatio, secundum Brunum *de augmento. conclusio. 9. numero 9.* & semper intelligitur concessum sine præjudicio tertij, ut supra dixi.

Nota etiam quòd privilegium, seu gratia non expirat morte concedentis, nisi concedatur ad eius beneplacitum, ut est casus *in cap. si cui. de præbend. libro 6.* quatenus habet potestatem alicui concessam ad conferenda aliqua beneficia, nulla persona expressa, non expirare morte concedentis, quia potius est gratia quam mandatum. Tradit late Navarr. *in apolog. questio. 3. pag. 572. monito 8. numero 1.* ubi extendit, quòd non solum gratia durat post mortem concedentis, sed etiam mandatum eius executorium, per text. *in cap. si super gratia de officio deleg. libr. 6. & vide Barbof. in l. quia tale. num. 79. D. solut. matrim. & seqq.* Idem de facultate testandi, & licentia eligendi confessarium, & de indulgentia, & de licentia non residendi, licet aliud sit in mandato, & sententia, & præcepto sine cognitione lato, ubi vide quæ notabiliter agit. Et idem in licentia, quam Rex concedit alicui nominandi alium in officio suo per obitum suum. Nam etsi talis nominatio & vacantia officij facta sit post obitum Regis concedentis, tamen valet, & tenetur, ut pulchrè per plura confirmat Capic. *decif. 121. à numero 7.* quem vide. Idem in licentia, quam Rex concedit alicui ad instituendum majoratum, ut est expressa lex Castellæ 44. *in legibus Tauri.* ubi omnino vide Anton. Gomez. Molinam *de primog. lib. 2. cap. 7. per totum.*

Item nota, quòd privilegium immunitatis amittitur, si privilegiatus rem exposuerit venalem, in qua habet privilegium, Abb. *in cap. 1. per illum text. de empr. & vendit. Covarr. resolut. lib. 3. cap. 14. n. 1. & facit bene Ordin. lib. 2. tit. 58. in princ. ibi, salvo se as trouxerem ao ganho.*

- 11 Privilegium etiam amittitur per non usum tempore immemoriali, juxta l. 1. D. de nundin. per quem text, ita post Guilhelm. de Cun. in l. imperium. D. de jurisdic. omnium judic. consulunt Bart. conf. 89. col. ultim. quem sequuntur Alex. conf. 16. num. 23. vol. 5. Aretin. conf. 153. col. ult. & comprobatur Balb. de prescript. 2. p. 5. principal. q. 1. num. 6. Et an privilegium amittatur per non usum, vide Menchac. controverfiarum frequent. cap. 2. num. 5.
- 12 Ultimò nota, quòd in privilegiis derogatio generalis non valet, ubi requiritur eius specifica mentio, ita Felin. in cap. ad audientiam. & in d. cap. cum ordinem. per illum text. de rescript. ubi Bald. & Decius. Ordin. lib. 2. tit. 59. §. 14.

Roman. conf. 27. post Angel. in l. & si quis §. quaesitum D. si quis caut. sequitur Dec. d. conf. 105. n. 2. & 3. Stephanus ubi supra num. 26. & allegat solum Cynum in l. 1. C. de precibus Imp. r. offerend.

Et hinc est, quòd ubi revocatio fit per jus commune, id est, per Principem constituentem jus commune, aut legem, tunc sufficiunt clausulæ generales, quia statuit Princeps legem ex causa, & motu proprio: secus in revocatione, quæ fit per aliud privilegium, quia tunc specialis derogatio requiritur, eò quòd illud censetur impetratum ad postulationem, secundum Calderinum conf. 11 tit. de privilegiis. Ioan. Andr. in c. 1. de excessibus prelatorum. libr. 6. Paul. conf. 51. & sequitur, & citat Dec. d. conf. 165.

DECISIO XCIV.

Per quas clausulas Princeps privilegiis deroget?

S U M M A.

1. Clausula, non obstantibus privilegiis, non derogat privilegio insertis in corpore juris. Nec iis, quæ sunt concessa propter publicam utilitatem, nec illi privilegio, cui Princeps verisimiliter in specie esset derogaturus. Ibid. Clausula prædicta non tollit privilegia concessa miserationis gratia, vel favore pia causa. Et alios plures casus, quibus prædicta clausula non derogat, remissivè Ibid.
2. Secus si apponatur clausula, non obstantibus aliis privilegiis, in contrarium facientibus. Vel si secundum privilegium emanavit motu proprio. Ibidem.
3. Vel si revocatio, seu derogatio privilegij fiat per Principem constituentem legem generalem.

Clausula, non obstantibus privilegiis, non derogat privilegiis insertis in corpore juris, nec iis, quæ sunt concessa gratia publicæ utilitatis. l. decurionibus. C. de silentiariis. lib. 12. Nec illi privilegio cui verisimiliter Princeps in specie esset derogaturus, secundum Felin. in cap. nonnulli. n. 26. de rescript. Nec tollit privilegia concessa miserationis causa, puta, pro immunitate hospitalium, pauperum. Dec. conf. 165. nu. 6. vel concessa favore piæ causæ, puta ad fabricam, vel reparationem locorum piorum, text. notabilis in c. si propter vers. intentionis. de rescriptis. lib. 6. secundum Felin. ubi sup. n. 19. & alios plures casus, quibus illa clausula non derogat, nec tollit privilegia aliis concessa, vide per Stephanum de interpret. juris. 2. p. principal. num. 25. Hugonem tract. de clausul. num. 44. Dec. d. conf. 165. & conf. 10.

2 Sufficit tamen si dicatur, non obstantibus aliis privilegiis aut provisi. nibus in contrarium facientibus, ex Bart. in l. fin. C. si contra. jus, & in Extravag. ad reprimendum. vers. non obstantib. quem sequitur Abb. in c. nonnulli. de rescript. Paul. conf. 228. Dec. d. conf. 10. n. 9. Sufficit etiam, ubi secundum privilegium, aut provisi. o emanavit motu proprio, quia tunc per clausulam generalem, non obstantibus. positam in secundo privilegio, tollitur primum: secus si secundum fuit concessum ad postulationem alicujus, quia tunc est necessaria specialis derogatio. Ita tenet

DECISIO XCV.

An Principum donationes latè interpretari debeant?

S U M M A.

1. Donatio Principis, præsertim facta persona benemerita latissimè est interpretanda.
2. Donatio intelligitur fieri secundum consuetudinem.
3. Donatio posterior quantumcumque generalis non intelligitur derogare priori donationi speciali.
4. Donatio, seu confirmatio Regis intelligitur facta, prout ipse Rex de jure possidet.
5. Donatio alicujus rei a Principe facta intelligitur prout eam Rex habebat cum onere resolutionis. Donare non intelligitur Princeps nisi ea, quæ tempore donationis habet. Ibid.
6. Donationis instrumentum non probat dominium esse illius persona cui donatur, nisi constet de præcisa voluntate Principis.
7. Donationis verba ita interpretanda sunt, ne donatio in vicem contradicat, ac repugnet.
8. Donatio, aut venditio alicujus terra à Principe facta cum quibusdam juribus Regalibus expressis, licet postea adjiciatur clausula generalis, cum reliquis omnibus juribus Regalibus non idèd veniunt in donatione alia jura majora expressu.
9. Donatio, seu privilegium concessum per relationem ad aliud, si illud ad quod refertur ex eo non constet, non valet, nisi id ad quod fit relatio, declareretur per aliud ad quod refertur.
10. Et quanto relatio facta in donatione vel privilegio inducat conditionem, & requirat relationis probationem & existentiam, remissivè.
11. Et si in donatione fiat relatio antiquioris donationis, debet omnino donatio antiquior ostendi.
12. Donationi perfecta non potest Rex postea adjicere onus, aut conditionem.
13. Nec etiam eam revocare in præjudicium sequentium successorum.
14. Donationem perfectam non potest Princeps ex post facto revocare in totum vel in partem, maxime si fuerit facta ex causa onerosa.

Donatio & concessio Principis liberalis ac munifici, præsertim facta personæ benemeritæ, latissimè est interpretanda, l. beneficium. D. de constitut.

constituit. *Principum. cap. dilecti. de donat.* Et ideo si concedit castrum simpliciter, videtur concedere jurisdictionem, & munitiones, quæ intus sunt, ut de jure communi Bald. *in cap. 1. §. si quis de manco. colum. 3. C. si de invest. Platea in l. si quando. in fin. C. de bon. vacant. lib. 10.* Et si concedit, ut non solvantur decimæ de prædiis alicujus, extenditur concessio etiam ad noviter acquisita, virtute latissimæ interpretationis. *cap. quia circa. de privilegiis.* Et si concedit civitatem, videtur concedere molendina, & alia bona propria ipsius civitatis, si talia bona sunt in dominio concedentis. Bald. *in cap. 1. de capit. qui curiam vend.* Et si concedit domum, videtur concedere alia adiacentia, & suppellectilia. *d. l. si quando. C. de bon. vacant. lib. 10.* ubi Bart. & Alexand. *in addit. eiusdem.*

2 Intelligitur autem donatio fieri secundum consuetudinem, *cap. cum dilectus. de consuetud. l. si de interpretatione D. de legibus. Alexand. cons. 124. num. 3. volum. 5. arg. text. in l. si prius. §. rectè placuit D. de aqua plu. arcend. l. semper in stipulationibus. D. de regul. jur. l. quod si nolit. §. qui assidua. D. de adilit. edict. Anton. Gabril. de consuet. lib. 6. conclus. 1. Bertrandus consil. 290. volum. 3. & idem dicit esse in concessione feudi Parisius cons. 15. volum. 1. facit etiam quod interpretatio est faciendâ, secundum quod consuetum est fieri. Bald. *in l. fin. colum. 1. D. de fideiussor. Afflict. decis. 307. numer. 21. Felin. in cap. ex litteris. num. 12. de fide instrumentorum.**

3 Donatio posterior quantumcumque generalis, non intelligitur derogare priori donationi speciali, quia generi per speciem derogatur. *c. 2. de decimis. lib. 6. Roman. consil. 298. Alexand. cons. 3 lib. 5. & cons. 23. eod. lib. Dec. cons. 580. num. 7. & cons. 581. num. 18. Ordin. lib. 2. tit. 57.*

4 Donatio, seu confirmatio Regis habet quamdam tacitam conditionem, nempe quod donat prout de jure possidet, ut pulchrè Paul. *cons. 457. colum. 2. vers. praterea. lib. 1.*

5 Et hinc fit, quod quando Rex donat aliquam rem, videtur donata talis res, prout eam Rex habebat cum onere resolutionis, ut notabiliter per Dec. *cons. 117. pro tenui. colum. 2. vers. & ista conclusio.* & hinc est quod Princeps, vel eius fiscus non intelligitur donare, nisi ea quæ tempore donationis habet, secundum Andr. de Ifern. *in titul. de vasallo de crep. atar. colum. fin. ad finem.*

6 Donationis etiam instrumentum factæ à Principe de bonis Coronæ, vel concessionis emphyteuticæ, vel feudalis, non probat dominium esse illius personæ, cui hujusmodi concessio, seu donatio facta fuerit, nisi constet de præcisa voluntate Principis, quod voluerit ex ipso solo titulo dominium transferri. Ita probat Alvar. Vaz. *de emphyteus. quest. 9. num. 30.* cum Alciat. Iacob. Decio & Covarruv. & Bossio, quos citat; neque ibi distinguit contractum Principis à privilegio, & ita conciliat opiniones illorum, qui dicunt simpliciter ex donatione Principis, dominium sine traditione transferri, cum opinione illorum, qui id simpliciter negant, quos refert Covarr. *lib. 1. resolut. cap. 19. num. 3.* cum aliis, quos late congerit Tiraq. *de nobilit. c. 27. num. 57.* quia omnia Vaz. bene notanda commendat ad emphyteuticas concessiones bonorum Coronæ, & armamentarij Regni.

Donationis etiam, seu dispositionis cujuscumque verba ita accipiendâ & interpretandâ in dubio sunt, ne donatio invicem contradicat, ac repugnet. Unde clausula in fine posita, licet regulariter referatur ad præcedentia, fallit, nisi ex relatione resultet in disponente contrarietas, quia non præsumitur variare, eò quod in eadem scriptura sit sibi contrarius, secundum Abb. *in cap. dilecti. in fin. de donat. & Dec. in cap. secundo requiritur. de appellat.*

Donatio, aut venditio si fiat à Rege, in qua donet aut vendat aliquam terram cum quibusdam juribus Regalibus expressis, si tamen postea adjiciat clausulam generalem, nempe, quod donat, aut vendit cum reliquis omnibus juribus Regalibus, non tamen veniunt alia jura Regalia majora expressis, ut concludit Rom. *cons. 271. vis tota. in principio.* quem refert & sequitur Ias. *in l. si convenerit. colum. penult. num. 45. vers. secundo moveor. D. de jurisdict. omnium judic. quos legito.*

Donatio, vel privilegium, quod conceditur per relationem ad aliud, per verbum *juxta, & sicut,* vel *prout,* & similia, si illud in quo fit relatio ex eo non constet, tunc non valet, nisi illa relatio declaratur per illud ad quod refertur, puta si dicatur, *Dono tibi quidquid juris habeo in tali loco.* Ita est casus expressus *in l. si sic. Paragrapho 1. & ibi Dyn. & Bart. D. de legat. 1. per Dec. cons. 320. colum. 4. in principio.* latius per Felin. *in cap. ex parte O. 2. numero 11. vers. aliquando verò. de rescript. post Aretinum,* quem citat *cons. 96.* Secus tamen, si id ipsum constat ex scriptura referente, per *reg. l. ait prator. Paragrapho si judex.* & ibi late Alexand. *D. de jurisdict. omnium judic. Bartol. in d. l. 1. D. de legat. 1.*

Et quando relatio facta in donatione seu privilegio inducat conditionem, & requirat relationis probationem, vel existentiam, vide per Felin. *ubi supra. in d. cap. 2. de rescript. col. 5. à n. 10. cum seqq. vers. scias etiam.* Quod tene menti, quia frequenter contingit in Regalibus donationibus.

Et adde, quod si in aliqua donatione fiat mentio alicujus antiquioris donationis, & ad illam fiat relatio, debet omnino illa donatio antiquior ostendi, ut per Alexand. *cons. 182. volum. 7.*

Donationi perfectæ non potest Rex postea ad jicere aliquod onus, aut conditionem. Bald. *consil. 327. Pridie consulti. col. 1. & 2. lib. 2.* ubi multas notabiles rationes adducit, usque ad num. 4. & allegat text. notabilem *in l. fin. C. de locat. prad. civil. lib. 11.* ubi probatur, quod si res per contractum Principis fuit alicui concessa, non potest ab eo mutari. ad idem est text. *in l. 3. Cod. de fund. patrimonial. lib. 11.* Et sicut Princeps non potest tollere jus successorio quæsitum ex contractu, ita nec mutare, aut alterare in præjudicium illius, ut est text. notab. *in cap. 1. in princip. de alienat. feudi paterni.* junctâ Glossa verbo, *In filiam.* ubi si Rex confirmat renuntiationem feudi factam per vasallum in filiam suam, agnatis non consentientibus, qui habebant jus succedendi in feudo, non valet talis renuntiatio, nisi in vita vasalli, ut ibi dicit Glossa; & est ratio, quia esset alterare concessionem.

Et in terminis etiam hoc tenet Andr. de Ifern. *in c. 1. §. fin. de capit. qui curiam vend.* ubi inquit, quod sicut Princeps non potest concessionem revocare in

in præjudicium sequentium successorum; ita non potest perfectæ donationi onus seu conditionem apponere. allegat text. vulgarem in *l. perfecta don. C. de don. quæ sub modo.* cum aliis juribus: quæ lex multò magis locum habet in Regibus, & Principibus, ut per Bald. *d. conf. 327. Abb. conf. 31. lib. 2. colum. pen. Palat. in rubr. §. 13.* cum multis aliis per Salonem Burgenf. *conf. 25. & conf. 26. num. 3.*

- 14 Et ita Princeps ex post facto non potest revocare in totum, vel in partem gratiam, siue donationem à se factam, ut per Bald. in *l. nupta. in prima lect. D. de senatorib. idem conf. 327. volum. 1. Isernia cap. 1. §. fin. de capit. qui curiam vend. tradit Salon. conf. 25. num. 46.* & hoc maximè quando donatio est facta ex causa onerosa, ut est causa dotis, *l. fin. §. si à socero. D. quæ in fraudem credit.* tunc enim multò minùs potest revocari, juxta doctrinam Bart. *l. qui se patris. Cod. unde liberi. Socin. conf. 156. n. 6. lib. 2. Afflic. lib. 1. Constitut. rubr. 47. colum. 2.*

DECISIO XCVI.

An privatus possit prohibere, ne bona delinquentis veniant ad fiscum.

SUMMÆ.

1. Bona delinquentis filij non veniunt in fiscum, si à patre cum causa exheredatus est.
Et quid si filius sit exheredatus sub conditione, si deliquerit, remissivè. *Ibidem.*
Et an pater possit prohibere ne bona veniant ad fiscum. *Ibidem.*
2. Bona donata sub conditione, ut invalidetur donatio, commisso delicto, non veniunt in fiscum.
Et quid si dicatur, *Dono tibi rem, si contigerit illam publicari.* *Ibidem.*
3. Si pater post filium purè institutum, ita dixerit, Si contingeret, quòd filius meus institutus committat delictum, vel cogitet committere, ex quo veniat publicatio bonorum, substituo alium, vel in alium transferatur hereditas; bona non veniunt in fiscum.
Et an in casu supradicto cetera bona filij, puta legitima, debeant confiscari? *Ibidem.*
Et quid si filius fuerit verè exheredatus post commissum delictum. *Ibidem.*
4. Bona prohibita alienari expressè, non veniunt in publicationem bonorum: secus si relinquuntur per simplex fideicommissum restituendum post mortem.
Et an hoc casu verificetur conditio fideicommissi per mortem civilem. *Ibidem.*

SI pater in testamento exheredet filium cum causa, puta si venisset contra patriam, an idèò bona filij postea delinquentis veniant in fiscum? Dic, quòd non venient, secundum Bossium de *bonis publicat. numer. 30. vers. sed contra dictam cautelam.* Et ibi etiam agit, an bona delinquentis transeant in fiscum, si delinquens fuit priùs exheredatus à patre, sub conditione, si deliquerit? Et an pater possit prohibere, ne bona transeant in fiscum? & tenet, quòd sic, nisi id faciat in eiusdem fisci fraudem.

Bona an transeant in fiscum, si fuerint donata sub ea conditione, ut evanesceret donatio commisso delicto? vide eundem Bossium *ibidem. num. 31. vers. sed si tibi donarem.* ubi habet, quòd non veniunt in fiscum: secus si donator dicat, *Dono tibi bona, ubi contingat illa publicari;* quia tunc ipse videtur cogitasse de delicto committendo, secundum Bossium *ibid. d. num. 3. vers. unde etiam.*

Si pater in testamento ita loquatur, postquam purè instituerit filium heredem, *si contingat, quòd filius meus institutus committat delictum, vel cogitet committere, ex quo veniat publicatio bonorum, substituo alium, vel in alium transferatur hereditas;* & sic in pœna heredis vult, ut perveniat in alium: & habet quòd sic idem Boss. *dict. num. 32. vers. sed in casu nostro.* dicens esse materiam, *l. unica. C. de his quæ pæn. nomin. & quòd filius definit in effectu esse heres, quia tenebitur in eo casu jure fideicommissi restituere hereditatem secundo.* Et ita dicit declarare Bart. in *l. paterfamilias testamento. D. de hered. instituend. & ibi Bart. & DD. in l. uxorem. §. heres. de legat. 3. & Iaf. in d. l. unica.* Unde infert, quòd cum hoc sit fideicommissum, & consequenter gravamen, *l. coheredi. §. cum filia. D. de vulgari.* cetera bona confiscabuntur, & legitima confiscabitur; quia in ea non potuit apponi illud gravamen. Bossius *d. num. 32.* ubi ait secus esse, si esset vera exhereditatio, prout esset, si delictum jam commissum fuisset tempore testamenti patris, & ob eam causam pater eum exheredasset, quia tunc alius est heres directè & à se ipso, & bona hujusmodi non veniunt in confiscationem, quia filius numquam fuit eorum dominus, & meritò à patre exheredatus, eorum successione privatur.

Bona expressè prohibita alienari ex causa, puta ut conserventur in hac natione & familia, non veniunt in publicatione bonorum, quia talis prohibitio impedit, ne in fiscum transeant. *l. Imperator. D. de fideicommissar. libertat. & ibi Bart. Alexand. conf. 23. vol. 1. Iafon. in l. fin. §. sed nostra. Cod. commun. de legat. Boss. ubi supra, num. 34. Bart. in l. post contractum. D. de donat.* Quòd tamen limitat procedere, ubi esset expressa prohibitio: secus si esset simplex fideicommissum, nempe de restituendo post mortem; quia tunc alienatio, via delicti in fiscum, valeret, sicuti etiam valeret via contractus, nempe dum vivit ipse delinquens, vel donec veniat dies fideicommissi restituendi, per text. quem allegat Gloss. *fin. §. fin. autem. Cod. communia. de legat. & tradunt Alexand. & Iafon. ubi supra.* Et idèò eveniente postea conditione, fiscus tenebitur postea restituere fideicommissariam hereditatem, aut bona per fideicommissum relicta, sequitur Boss. *ubi supra. num. 34. vers. in primis quòd si non esset.* quia, ut inquit, non verificatur conditio fideicommissi per mortem civilem, scilicet per bannum, sed per mortem naturalem, de quo dicit esse casum in *l. Staius. §. Cornelio Felici. D. de jure fisci. & in l. ex facto. §. ex facto. D. ad Trebel. Bald. consil. 280. vol. 1. & conf. 287. eodem volumine.* Et vide Molinam de *primog. libro quarto, capite tertio. à numero 13. cum sequentibus.*

DECISIO XCVII.

De intellectu Ordin. libro 3. titulo 82.
in principio.

SUMMÆ.

1. Proponitur casus hujus decisionis.
2. Instantia non transit nisi in heredem, aut successorem universalem.
3. Instantia transit in successorem particularem, quando succedit in jure testatorum, aut ab eo causam habet.
4. Instantia transit in prælatum successorem, quando prædecessor conventus fuit super toto beneficio principaliter: secus si tantum conveniatur super aliqua re ad eum spectante.
5. Instantia activè & passivè transit in Prælatum successorem, quando actum est nomine dignitatis.
6. Idem in successore majoratus.
7. Instantia transit in successorem, si res, vel actio in eundem transeat de necessitate.
8. Res, qua transit in superiorem jure devoluto, transit cum suo onere, & cum causa, suisq; vitiis.
9. Beneficium, quod primus conferens regularibus conferre tenebatur, eisdem conferri debet per secundum conferentem.
10. Superior, cui potestas presentandi ob negligentiam patroni fuit devoluta, non potest aliter conferre, nisi prout natura beneficij requirit.
11. Episcopus, cui devolutio facta fuit exequendi testamentum ob negligentiam executorum, tenetur servare formam a testatore traditam circa bona distribuenda ad pias causas.
12. Quid dicendum in casu hujus decisionis.
13. Adstans videtur quodammodo actor in jus vocatus ad reum defendendum.
Et non potest declinare iudicium, in quo reus capit conveniri, nisi causa ad fiscum pertineat. Ibidem.
Nec potest mutare, aut innovare actionem, invito actore principali. Ibid.
14. Adstans est quodammodo consors litis, & assumit causam in eodem statu, in quo est, cum ipse ad illam accedit.
Et potest probare & allegare omnia, qua principalis actor non probavit, nec allegavit. Ibid.
15. Adstans non potest allegare, nec probare ea, qua principalis jam non potest, etiamsi tempus probationis, eo ignorante, sit elapsum.
Fallit hoc, nisi adstans minor fuerit. Ibid.
Fallit etiam in fisco, qui jure minoris fungitur. Ibidem.

Subjungam hic quæstionem quamdam maximè utilem, quæ in facto contigit, circa validitatem donationis cujusdam bonorum Regiæ Coronæ, & jurium Regalium, & conducit ad intellectum Ordin. lib. 2. tit. 82. in principio. in illis verbis, *passara a instancia do feito a seus herdeiros.* casus fuit; quòd donatarius bonorum Regiæ Coronæ in iudicium vocavit alium donatarium, præterdicens actor donationem, quam habebat cujusdam oppidi

cum suis terminis & oppidali, quos *Aldeas*, seu *Julgados* vocamus, meliorem esse, & validiorem: is actor mortuus est, & transit instantia, seu causa ad filium suum, & heredem absque nova Regia provisione, sed solum facta est nova citatio. Cum causa procederet, reus petiit à Rege, oblata petitione, seu supplicatione, ut procurator Regius ei adstiteret, & impetravit, & obtinuit provisionem adstentia; & tandem processus datus est actori, & eius advocato, ut allegationes finales proponeret qui id fecit; & reus, & Procurator Regius etiam finaliter allegarunt de jure: tandem in hoc statu, reus vita functus est, nullo relicto filio masculino, nec descendente aliquo, ob quæ, secundum legem mentalem, & Ordin. lib. 2. tit. 35. prædictum oppidum, quod possidebat, vacavit, & iterum ad Coronam Regiam rediit, & pro parte Regis capta prædicti oppidi possessio est. Voluit actor causam prosequi; dubitatum fuit, an necessarium ei erat impetrare novam provisionem ad de novo citandum Regiam Procuratorem, juxta Ordin. lib. 1. tit. 12. & tit. 13. §. 1. aut solum necessaria erat provisio ad prosequendam illammet causam jam cœptam.

Et videbatur ex una parte, quòd necessarium ² actori erat impetrare novam provisionem ad citandum de novo Regium procuratorem, & de novo incipere causam, ex eo quia instantia non solet transire, nisi in heredem, aut successorem universalem, argum. Ordin. lib. 3. tit. 82. in principio. & dict. lib. 3. tit. 27. §. 2. l. quicumque. & Authent. nunc si heres. Cod. de litigiosis. Successor enim universalis succedit in jure litis, & causæ; at in præsentis casu, Rex nec heres est, nec successor universalis: Ergo.

Item quia tunc demum transit instantia in successorem particularem, quando is succedit in jus ipsius, aut ab eo causam habet, reg. *is qui in jus, de regul. jur. libro sexto.* Et præsentis casu Rex non successit in jus donatarij, quia eius morte expiravit omne jus quod habebat, & causa vacavit, & devoluta est ad Coronam Regiam; & successit Rex jure devoluto, non autem jure successionis, aut nominationis, aut simili: Ergo.

Pro parte Regij Procuratoris allegabatur, quòd ⁴ videbatur sufficere successisse Regem in prædictis bonis jure devoluto, ut ad eum seu eius Procuratorem instantia transfereat, & cum illo causam prosequi, quia quando quis convenitur ut Prælatus, & super toto beneficio principaliter, non tantum super aliqua re ad illud spectante, in prælatum successorem transit instantia, quia in effectu convenitur nomen dignitatis, quasi non jure eam detineat, aut possideat; & quando actum est nomine dignitatis, instantia activè & passivè transit in Prælatum ⁵ successorem, secundum Abb. in cap. quia V. de re jud. col. pen. vers. tertius casus. sequitur ibi Dec. n. 8. qui notabiliter dicunt, quòd tunc in effectu magis videtur durare instantia contra dignitatem, quam transire in successorem. facit decisio Rot. decis. 1. ut lite pendet. in antiquis.

Facit etiam, quòd ea ratione instantia transit ⁶ etiam passivè in successorem majoratus, secundum Molin. de primogen. lib. 4. cap. 8. num. 6. Ioachimus in suis decis. Centur. 1. dec. 85. nempe quia defunctus conve-

conveniebatur nomine majoratus, qui ab eo vendicabatur, & est dignitas, & cum Rex successit in majoratu isto Coronæ, idem in illum debet transire instantia.

- 7 Facit, quia si res vel actio transit de necessitate, tunc instantia transit, secundum Bart. in l. si cum hominem in fin. D. de fideiuss. alleg. Jacob. de Aren. in l. inter quos. §. 1. D. de damno infecto. Cum ergo in presenti casu hoc oppidum vacaverit, & de necessitate in Regem transierit, & ad Coronam Regiam reversum fuerit, secundum legem mentalem, & Ord. dict. lib. 2. tit. 35. §. 14. & 15. instantia ad Regem transire debet, & ad eius procuratorem.
- 8 Item quia quando res transit ad superiorem jure devoluto, transit cum suo onere, & causa, & cum sua qualitate, ut multis comprobatur Rebuff. de nominat. quest. 8. num. 11. & sequentibus, tunc quia res transit cum suo onere, l. alienatio. D. de contrahenda empt. & cum sua causa, suisque vitiis, l. Pomponius. §. cum quis. & ibi Ioan. Croc. plenè. notabil. primo. D. de acquirend. possessione.
- 9 Unde si beneficium erat conferendum regularibus per primum conferentem, etiam regularibus & religiosis conferri debet per secundum, ad quem de jure devoluta est potestas conferendi. text. elegans in Clem. unica, de supplen. neglig. pralat. tenet Gloss. in §. si quis. verbo, similiter. de collat. in pragmat. sanction. Rebuff. ubi supra, num. 11.
- 10 Item, si patronus per negligentiam perdat potestatem presentandi, tamen superior, ad quem devoluta est presentandi potestas, non potest aliter conferre, quam natura beneficii requirit; utpote si Sacerdos debeat presentari per patronum, Episcopus etiam Sacerdoti conferre debet. Ioan. Selu. de benef. in 3. parte. quest. 49. Et idem si patronus tenebatur presentare aliquem de familia fundatoris. Rebuff. ubi supra, num. 16. & 17.
- 11 Item, quia si testator dederit formam distribuendi bona sua ad causas pias, & executore negligente devolutio fuerit facta ad Episcopum, is debet exequi secundum formam à testatore traditam; quia licet à persona sit recessum, non tamen à forma, ut expressè tenet Bald. in l. si puella. Cod. si mancip. ita fuerit alienat. Rebuff. ubi supra, num. 17. qui alios refert DD. faciunt multa quæ adducit Felin. in cap. 1. vers. declarat. num. 9. de rescript.
- 12 Sic etiam pari modo, cum in presenti casu donatarius mortuus sit, qui rem litigiosam possidebat, & controversiæ subiectam, ita ad Regem transit instantia, & eademmet causa cum eodem vitio & onere litis, ita ut quemadmodum donatarius tenebatur litem prosequi usque ad diffinitivam sententiam, ita Rex seu eius procurator obligatus remanet sequendo formam & statutum, in quo ipsa causa erat, & eam accepit, quia licet recessum sit à persona donatarii, non tamen à forma & statu litis & causæ.
- 13 Adde quod adfistens videtur quodammodo actor in iudicium vocatus ad reum defendendum; & idem non potest declinare iudicium, in quo reus cœpit conveniri, nisi causa ad fiscum pertineat, Ordin. lib. 3. tit. 45. §. ultimo. nec potest innovare aut mutare actionem, & in se in totum transferre, invito actore principali. Ordin. dict. lib. 3. tit. 45. §. 6. de quo per Bart. in l. solutionem. D. de solut. in l. 1. Cod. ubi in rem actio. Et idem videtur, quod si decedat reus, &

Cabedo Pars II.

actor velit prosequi litem cum ipso vocato ad defendendum, quod vocatus teneatur illam contrariare in eodem statu.

Item adfistens est quodammodo consors eiusdem litis, & assumit causam in eo statu, in quo est, cum ipse ad illam accedit sive ultro sive vocatus, ut est Ord. expressa tit. 20. §. 32. quæ videtur desumpta ex text. in cap. ultimo. ut lit. pendente. lib. 6. de quo late Covarr. pract. cap. 13. a n. 1. Idque etiam si adfistens intererit causæ defensionis, secundum allegatos à Covarr. ibidem. & idem potest allegare, & probare omnia, quæ principalis non allegavit, nec probavit. Gloss. communiter recepta in l. si suspecta. D. de inoffic. testam. ubi Angel. Perus. colum. 2. Covarruv. ubi supra, colum. 3. vers. primum ex his.

Intertur etiam ex supradictis, quod iste adfistens non poterit allegare, nec probare, quæ principalis eo tempore jam non potest; & idem non potest testes producere in iudicio post publicationem attestationum, ac denique eo tempore, quo non possit reus ipse principalis, etiam si adfistens ignoravit causam agi, aut testes produci, ex Covarruv. ubi supra, colum. 3. versicul. secundo hinc apparet. num. 2. cum Innocent. & Anton. in cap. cum super. de re iudic. & aliis, quos refert, & sequitur contra Bartol. Abb. Felinum & alios, ex eo quia debet assumere causam in eodem statu, ut pars, & litis consors, cui præjudicium imminet, si reus ipse sit victus, & per sententiam condemnatur. Et ibi denique tenet, & vehementer asseverat, non licere adfistenti allegare quæ principali de jure non licent, eo tempore quo assumit causam. Quod tamen fallit, nisi adfistens sit minor, quia per restitutionem licebit illi ea allegare, & probare, quæ principalis non potest, cui quidem ad hoc proderit ipsius minoris impetrata restitutio, secundum Covarr. quest. 14. col. 8. vers. Ceterum in hoc ex Gloss. recepta l. si parentis. verbo, ex persona. C. de evict. & aliis, quos ibi refert & sequitur. Et idem erit in fisco, qui fungitur jure minoris, secundum Aretin. conf. 20. col. ult. tradit Afflic. decis. 15. Burg. conf. 18. num. 13. per rotum. Et vide quæ diximus in prima parte nostrarum decisionum. decis. 198.

DECISIO XCVIII.

De officio Conestabilis.

S U M M A.

Conestabilis officium est magna dignitatis, & præminentia, & deseruit militia.

Conveniens mihi visum fuit inferere hic aliqua officia principaliora regni, quorum creatio ad Regem pertinet, & militiae deseruiunt: prius est officium magni Conestabilis, quem (Condestabre) vocamus, seu (Condestable) Hispanico vocabulo, quod officium magnæ est præminentia, & magnæ dignitatis, ut per Chassanæum in catalogo gloria mundi. 6. part. consid. 7. & 8. & 9. per consid. 13. Libet autem hic transcribere illud, quod invenimus in libro dos regimentos del Rey Dom Dinu pera os officiaes de guerra, & casa.

Tit. do Condestabre, & o que pertence a seu officio.

O Condestabre he o maior officio, & de maior honra, & estado que ha na Oſte, tirando aquelle que he senhor della, porque segundo he geral, & antiga usança de guerra, a elle pertence ir na Vanguarda, & ter o regimento della se outro senhor de maior estado hi não for, & ainda a elle pertence a governação nas maiores, & mais asinadas cousas que na Oſte aiano de ser feitas.

Reliqua quæ sequuntur non sunt præsentis loci; & de hac dignitate vide Ord. lib. 1. tit. 2. §. 12. Capicium decis. 27. num. 4. qui de hac dignitate loquitur, ultra Doctores superius allegatos.

DECISIO XCIX.

De Almiraldo.

S U M M A.

Almiraldi officium est magna dignitatis post Conestabilem, & habet jurisdictionem in mari.

Post Conestabilem magna dignitas est Almiraldi officium, quem Almirante dicimus; & habet jurisdictionem in mari, ut per Chassanæum in Catalogo gloria mundi. 9. part. confid. 16. & vide Ord. lib. 1. tit. 2. §. 12. l. uniu. Cod. de Clasticis. lib. x.

Tit. do Almirante & do que pertence a seu officio.

Marauilhosas cousas são os feitos, & asinadamente aquelles que se fazem em o mar, em maneira de andar sobre elle por mestria, assi como em naos, & gales, & em todos os outros navios mais pequenos: & porem antigamente os Emperadores, & os Reys que avião guerra por o mar quando armauão naos pera guerrearem seus inimigos punhão Cabdes sobre ellas, a que chamão em este tempo Almirante, o qual he assi chamado porque elle he & deve ser Caudel, ou Guiador de todos aquelles que vão em Gales, ou em navios pera fazerem guerra sobre mar, & ha tão grande poder, & afronta, como se el Rey abi fosse de presente: & todos aquelles que sob seu poderio forem, devem de trabalhar de quatro cousas, a primeira que seião sabedores de conhecer o mar, & os ventos, & a segunda que tenhaõ navios, & taes, & assi guisados, & encaminhados de homens, & armas, & outras cousas que ouverem mister, segundo conuem ao feito que querem fazer: a terceira he que nao se dê a tardança nem a preguisa as cousas que devem, ca bem assi como o mar não he vagaroso em seus feitos azinha, & depressa, bem assi os que em elle querem andar devem ser agucosos, & apressados nas cousas que ouverem de fazer, & por tal que em quanto bom tempo ouverem o nao percaõ, & mais aiudense delle em seu proveito: a quarta he que seião muito bem mandados aquelles que tiverem cargo de os mandar, & que assios da terra assi o devem fazer que bem podê ir por seus pes, ou em suas bestas a qualquer parte que lhe aprouuer, & quando quizerem, quanto mais o devem assi fazer os do mar, cujo ir ou estar não he em seu poder, ou querer, como aquelles que tem por cavalgadas os navios que são de madeira, & os ventos por freos, os quaes nao podem mandar, nem ter cada vez que quizerem, posto que seião em perigo de morte: & por todas estas razões deve de ser o guiamento desto do Almirante, & do seu avizamento, em tal maneira que cada hũ daquelles que com elle forem, saiba o que ha de fazer ao tempo do mester, & nao esperem que o aiaõ dedizer, ou requerer por muitas vezes. Ex eodem libro del Rey Dom Dinis. vide

etiam in regimento da fazenda, cap. 232. §. 1. ibi, Almiranta do, cujus mentionem facit Ordin. in antiquis lib. 1. titul. 56. §. 22.

DECISIO C.

De Mariscal.

S U M M A.

Mariscalis officium est etiam magna dignitatis.

Post hos, magna est dignitas Mariscalis. Chassanæus in Catalog. glor. mund. 9. part. confid. 17. Ordin. lib. 1. titul. 2. §. 12.

Titulo do Marichal, & cousas que a seu officio pertencem.

Depois do Condestabre o maior, & mais honrado officio da Oſte parece ser do Marichal, & porque a elle pertence fazer muitas cousas que tanguem a governança da Oſte, segundo se dira ao diante, & bem assi das que pertencem a governança da justica, porque todo o que-reloso se pode querrelar a elle, em falta de justica, assi como ao Condestabre, & elle lhe pode dar, ou mandar a seu ouvidor, que lhe de provimento com direito, segundo ao diante sera deccarado, &c. Ex eodem libro del Rey Dom Dinis.

DECISIO CI.

De Duce, seu Capitaneo majori maris.

S U M M A.

Ducem seu Capitaneum majorem maris creare, ad Regem pertinet, & est Regalis superioritatis.

Ducem in mari creare Regalis est superioritatis. Ordin. lib. 2. tit. 26. in principio. & in nostro regno officium hoc Ducis maris creatum etiam fuit, ut patet ex eodem libro Regis Dionysij.

Tit. do Capitão mor do mar.

Pera nos sermos em verdadeiro conhecimento do poderio que antigamente foi dado por os Reys nossos antecessores aos Capitaes mores do mar, em estes reynos, mandamos perante nos ver a carta do officio de capitania que por el Rey Dom Ioaõ meu avo foi dada a Alvaro Vazques d' Almada rico homem, & do nosso conselho, que agora he em nossos Reynos nosso Capitão mor: & bem assi a carta da confirmacao del Rey meu Senhor & Padre, cujas almas Deos aia: das quaes o theor se ao diante segue.

Dom Duarte pella graça de Deos Rey de Portugal, & do Algarue, senhor de Ceita: a quantos esta carta virem fazemos saber que Alvaro Vaz d' Almada nosso Capitão mor, & do nosso conselho nos mostrou hũa carta do muy virtuoso, & vitorioso, & de grandes virtudes el Rey Dom Ioaõ meu senhor, & meu padre da muy gloriosa memoria, cuja alma Deos aia, da qual o theor he este que se segue.

Dom Ioaõ pella graça de Deos Rey de Portugal, & do Algarue, & senhor de Ceita: a quantos esta carta virem, fazemos saber, que nas querendo fazer graça, & merce a Alvaro Vaz d' Almada Cavaleiro nosso vasallo por servicos que delle recebemos, & entendemos receber ao diante, temos por bem, & da molo por nosso Capitão mor

mor da nossa frota por a guisa que o era Gonçalo tenreiro, em tempo del Rey Dom Fernão nosso irmão que Deos perdoe & por a guisa que foi Afonso furtado em nosso tempo, & porem mandamos aos patroões, & Alcaides, & Arraizes, pertentaes, & Comitres, besteiros, & galiotes, mareantes, & marinheiros, & todos os outros aque esta carta for mostrada que o aião por nosso Capitão mor, como dito he, & lhe obedeção, & facão todas as cousas que lhes elle mandar fazer por nosso serviço assi como farião a nos se nos por pessoa presente estivessemos.

A qual carta del Rey meu Senhor, & Padre, & bem assi del Rey meu avo, mandamos que lhe seião compridas & guardadas como em ellas he conteudo: & por nos são declaradas ao diante: & poderia ser duvida se o poder dado ao dito Alvaro Vaz, na dita carta, & bem assi aos outros Capitães que pellos tempos adiante forem que as semelhantes cartas ouverem, deve ser entendido assi no tempo que o dito Capitão estiver da sossego na terra, como no tempo que andar na frota, ou armada sobre o mar, por tolher a dita duvida declaramos, & dizemos que o dito poder deve ser entendido no tempo que elle por nosso serviço andar em frota, ou armada sobre o mar, porque achamos que os Capitães que te gora forão em estes Reynos, estando na terra de afosego usa não do dito poder em alguas partes quando cumpria mandarem fazer alguas cousas por nosso serviço aos ditos marinheiros, o que nos pareceo que devia de ser declarado, & limitado no dito tempo da sossego: & por em mandamos que estando elle assi na terra de afosego seia mister que algus navios, caravellas, barcas, ou bateis, ou geralmente qualesquer navios assi grandes como pequenos aião de ir a algua parte por nosso serviço, elle os possa constringer pera ello, & bem assi qualesquer mareantes de qualquer estado & condicão que seião pera irem, virem, & estarem nos ditos navios, caravellas, barcas, bateis, & fazer o quel lhes por nosso serviço for mandado: & se alguns forem revéis, & negligentes a fazer seu mandado como dito he, mandamos que elle os possa mandar prender, & penar, segundo a culpa que cada hum commetter: & pero se elle a penar algum em pena de corpo pella dita rezão, não fara execução pella dita sentença, ou mandado, senão dando appellação ou aggravo pera nos: pero se o elle a penar em pena de dinheiro, em tal caso podera executar seus mandados & sentenças, sem outra appellação a te contia de dez coroas douro, & dahi pera cima dara appellação, & aggravo a parte que delle quizer appellar ou agravar: & em outra guiza não fara execução por suas sentenças, & mandados.

Inveni etiam in archivo publico Regni:

No liuro do registro da Chancellaria do anno de 1539. a carta que foi passada a Dom Fernando d' Almada Capitão mor do Reyno, na qual esta inserta a carta que do dito officio passou el Rey Dom Afonso V. a Dom Fernando d' Almada filho do Conde d' Abranches com todos os poderes, jurisdicoes, honras, & liberdades, & com todos os priveitos, & interesses, que ao dito officio pertencem, & como he conteudo nas ordenaçoes, & manda aos Corregedores, iuizes, & justicas, & a qualesquer outras pessoas que o aião por Capitão mor: & nao declara mais jurisdicão.

Cabedo Pars II.

DECISIO CII.

De Antesignano majori, quem *Alferes mor* dicimus.

SUMMÆ.

1. *Antesignani majoris officium creare, ad Regem pertinet. Antesignani minores qui dicantur. Ibid.*
2. *Qui auctores egerint de officio domus Regia, justitia & alius, vide remissive.*

Officij Antesignani majoris creatio in nostro Regno, ad Regem pertinet: alij autem antesignani, qui primipili etiam dicuntur, & præfecti legionis, ut in rubrica, & l. i. C. de primipilo, lib. 12. minores dicuntur: patet ex eodem libro Regis Dionysij in hæc verba:

Titulo do Alferes mor del Rey.

Os Gregos, & Romãos forão homens que usarão muito de guerra: em quanto o fizerão com siso, & entendimento vencerão, & acabarão o que quizerão: & elles forão os primeiros que fizerão como fossem conhecidos os grandes Senhores nas cortes dos Principes, & nas batalhas, & nos outros feitos de guerra, & facanha.

Confirando elles como em semelhantes feitos as gentes, & povos se acaudelasssem bem, por guardarem principalmente os serviços de seus Senhores, tendo muito por honra asinada chamarão os que trazem as sinas principaes dos Emperadores & dos Reys, signifer, que quer tanto dizer como official que leva a primeira signa, do principal Senhor da Oste.

Chamarão ainda Prapósito, que quer tanto dizer como adiantado sobre as outras companhias da Oste: & esto porque em aquelle tempo, elle lhe julgavo os grandes feitos que a contecião em ellas. Estes nomes usarão em Hespanha ate que se perdeo a terra, & a tomarão os inimigos mouros, & depois que a alcançarão os Christãos, chamarão a este officio, *Alferes*, & assi o ha hoie nome.

Alia officia sunt domus Regiæ, & justitiæ, de quibus hic non agimus, & videndus est de illis, & aliis Boët. de auctoritate magni Concilij, à n. 102. cum seqq. Martinus de Laude in tract. de offic. Dynastæ. §. 118. Guilhelmus in cap. Raynutius. fol. 96. de testament. latè Chassan. in catalogo gloria mundi. 6. p. confid. 6. cum pluribus sequentibus, & in legibus partit. 2. part. tit. 9. & in multi aliis legibus sequentis tituli. Gamma decis. 353. doctissimus Barbosa in l. quia tale: à num. 81. cum seqq. D. solut. matrimon.

DECISIO CIII.

De officio Tribuni celerum, quem *Capitão dos Ginetes* vocamus.

SUMMÆ.

1. *Officium Tribuni celerum creatum fuit à Romulo primo Rege Romanorum. Tribunus celerum unde dicatur. Ibid.*
2. *Iunius Brutus Auctor Romana libertatis fuit ultimus Tribunus celerum ante electos Reges.*
3. *Magistri equitum officium creatum fuit post electos Reges, loco Tribuni celerum.*

NN 3

Et

Et fuit primus Spurius Cassius. Ibid.

4. Praefectus Praetorio postea Imperatorum temporibus creatus fuit, loco magistri equitum.
5. Officium hoc in nostro regno creatum fuit, tempore Alfonsi V. ad instar antiqui officij Tribuni celerum, quod fuerat in Romana Republica. Et quis fuit primus. Ibid.
6. Capitaneus dos Ginetes, habet jurisdictionem super equitibus omnibus, qui in bello Regem comitantur.
7. Officium Capitanei equitum custodiae Regij corporis est aliud separatum ab officio Tribuni celerum: & solum habet jurisdictionem super equitibus custodiae Regij corporis.
8. Ponitur tenor provisionum horum officiorum.

Officium hoc, ut rem alius repetamus, creatum fuisse à Romulo primo Rege Romanorum, multi testantur auctores, tam ad defensionem & custodiam corporis sui in bello, & in pace, quàm ad occurrentes necessitates Reipublicae: erat autem Tribunus celerum, qui tercentorum militum equitibus praerat, quos Romulus ex triginta curiis elegit ad custodiam corporis sui, l. 2. D. de origine jur. in §. quod magistratus. Dicti autem sunt celeres, seu à celeritate & promptitudine, ut Pomponio Læto placet, seu ab eorum primo Duce, cui Celer nomen fuit. Ita Pomponius Lætus de Magistratibus Romanorum. c. 2. Fenestella in eodem lib. cap. etiam 2 ante eos Titus Livius decada 1. Romana Historia lib. 1. Lucius Florus lib. 1. verba autem Fenestellæ circa nomen Ducis, hic ponam (sunt, qui à Celere quodam, hic primus iis ordinibus praefectus fuit, Remi interfectore, hoc nomen inditum esse opinentur) quod & comprobatur testimonio Poëtæ Ovidij, lib. 4. Fastorum. his carminibus:

*Hoc Celer urget opus, quem Romulus ipse vocarat,
Sintq; Celer cura, dixerat, ista tua.*

2. Ultimus autem Tribunus celerum, ante eiectos Reges, fuit Iunius Brutus Auctor Romanæ libertatis, & qui Tarquinium Superbum ultimum Romanorum Regem regno privavit; quo electo ipse Iunius, & Colatinus, Lucretiæ maritus, Consules creati sunt in urbe Romana, l. 2. D. de origine jur. tradunt Fenestella & Pomponius Lætus ubi supra.
 3. Post eiectos autem Reges creatus fuit Magister equitum Tribuni celerum loco, & fuit primus Spurius Cassius. Fenestella ubi supra, cap. 9. DD. in dict. leg. 2. Titus Livius prima decada. lib. 2.
 4. Postea temporibus Imperatorum, loco Magistri equitum, creatus fuit Praefectus Praetorio. Pomponius Lætus ubi supra, cap. 8. Fenestella lib. 2. cap. 2. & diximus latè in 1. part. nostrarum decisionum decis. 1.
- Est ergo officium hoc Ducis, seu Capitanei equitum Celerum (dos Ginetes) antiquissimum, utpote creatum nascente Romana Republica, & ab origine illius, ut ex superius dictis constat.
5. In nostro autem Regno, tempore Alfonsi V. Regis Lusitaniae iterum creatum fuit & renovatum ad instar antiqui officij Tribuni celerum, quod in Romana Republica fuerat, patet ex illius Chronica: & fuit quidam Gondiçalus Rodericus de Sousa, cui

successit in eodem officio Vasco Martins de Sousa, Chichoiro, & postea alij, tempore Regis Ioannis II. Emanuëlis Primi, & Ioannis III. & Sebastiani Primi, usque ad hæc nostra tempora.

Quam autem jurisdictionem dignitas hæc habet, non inveni in libro aliquo in publico archivio, nec in illo, Regis Dionysij superius sæpè allegato. Constat tamen ex tenore Regij diplomatis inferius positi, Capitaneum dos Ginetes, jurisdictionem habere super equitibus omnibus, qui in bello Regem comitantur, quando Rex personaliter ad bellum aliquod, & expeditionem proficiscitur, ad custodiam & defensionem corporis Regij, idque mihi clarè ex verbis dicti diplomatis constat, ibi, do officio de nosso Capitão dos Ginetes. & ibi, & na sua capitania forem ordenadas, & debaixo della nos servirem. ibi, & mando ao Condestabre, Mariçal, & c. cum enim hi sint officiales militiae, illis praecipitur, ut recognoscant Capitaneum dos Ginetes officialem etiam militiae equitum celerum, & ita nunc teneo benè ponderatis verbis praedicti Regij diplomatis.

Aliud est officium Capitanei equitum custodiae Regij corporis separatum, & hoc jurisdictionem habet super equitibus custodiae Regij corporis solum, quando Rex est in pace; & quia ex verbis provisionum horum officiorum hoc clarè constat, tenorem earum hic ponam.

Dom João, & c. a quantos esta nossa carta virem fazer mos saber que el Rey meu senhor & padre, que sancta gloria aia, fez merce a Lopo Soares do nosso conselho por seus mxtos servicos, & merecimentos, do officio de nosso Capitão dos Ginetes de que tinha seu alvara, & no concerto, & contrato do casamento dantre Dom Afonso filho do Conde de Penela meu muito amado sobrinho com Dona Guiomar filha do dito Lopo Soares, elle renunciou o dito officio pera o aver o dito Dom Afonso seu genro, & prouve a el Rey meu senhor, & padre lhe fazer delle merce, segundo que compridamente he declarado em hũ seu alvara que o dita Conde por parte do dito Dom Afonso seu filho nos apresentou: pedindo nos por merce que lhe mandassemos fazer do dito officio sua carta em forma. E visto por nos o dito alvara, & por folgarmos de fazer merce ao dito Dom Afonso pella razão que pera isso temos, & por esperarmos que no dito officio nos servirã bem, & como quẽ elle lhe: temos por bem & lhe damos, & fazemos merce do officio de nosso capitão dos ginetes, com aquella tenca, poder, honras, preeminências, & liberdades, privilegios que são dados, & ordenados aos Capitaes dos ginetes dos Reys destes Reynos, & de que elles sempre usarão, & de direito lhe pertencem. Porem o notescamos assi & mādamos a todos os fidalgos, cavaleiros, escudeiros, & todas, & quæsquæ outras pessoas que na sua capitania forem ordenadas, & que debaixo della nos servirem, recebedor, & escrivão da paga delles, & a todos, & quæsquæ officiaes, & pessoas a que estã a nossa carta for mostrada, & o conhecimento della pertencer, que daqui em diante o aião por nosso capitão dos Ginetes, & o leixem servir, & usar em todo, & por todo do dito officio, & lhe obedecam & carem, & cumprã seus mandados em todo o que por bem do seu officio por nosso servico lhe mandar, assi como a nosso Capitão dos Ginetes o devem fazer, & como de direito lhe pertence, & sempre de toda usarão os Capitaes dos Ginetes dos Reys deste Reyno, como dito he, sem duvida nem embargo quẽ a ello seia posto, porque assi he nossa merce.

E por esta carta sem mais ser tirada outra autoridade nossa, nem de official nosso, o avemos por mettido em posse dito officio pera o servir, & delle usar, como dito he: o qual Dom Afonso jurou em nossa Chancellaria aos Sanctos Evangelhos, que bem, & verdadeiramente obre, & use do dito officio, guardando inteiramente em todo nosso servico, & o que deve, & as partes seu direito. Dada em a nossa muy noble, & sempre leal cidade de Lisboa a xxiv. dias de Dezembro: Jorge Rodrigues a fez, anno de nosso Senhor IESV Christo de mil & quinhentos, & vinte hum.

E por quanto na carta per que el Rey Dom Ioão o segundo meu tio, que sancta gloria aia, fez merce a Dom Fernão Martins Mascarenhas do officio de seu Capitão dos Ginetes, diz que da por Capitão de todos seus Ginetes, & o faz Capitão mor delles, o que isso mesmo diz na carta per que el Rey meu senhor & padre, que S. gloria aia, fez merce do dito officio a Dom Ioão Mascarenhas filho dito Dom Fernão Martins: a mim me praz & ey por bem de fazer, & por este presente faco ao dito Dom Afonso de Meneses Capitão mor de todos os meus Ginetes, assi, & da maneira que o forão os ditos Dom Fernão Martins, & Dom Ioão seu filho dos ditos Reys Jorge da Costa o fez em Lisboa a xxi. dias do mez de Marco, de M. D. LVII. Manoel da Costa o fez escrever.

Et sunt in archivo publico Regni registratæ hæc provisiones.

No liuro de anno de 1572 esta o registro da carta que foi passada per el Rey Dom Sebastião a Dom Fernão Martins Mascarenhas de Capitão dos Ginetes, & Capitão mor delles, como o foi Dom Afonso de Meneses por cuio falecimento o dito officio vagou, & o forão D. Ioão Mascarenhas seu pay, & os outros Capitães dos Ginetes dos Reys destes Reynos, com aquella tenca, poder, honras, preeminencias, liberdades, proes, & percalcos, & interesses que são dados & outorgados ao dito officio: & manda ao condestabre de seus Reynos, & ao Marichal delles, & a todos os Capitães, fidalgos, & cavaleiros, & escudeiros que em todo o tempo da guerra, ou paz, quando elle ouver de servir, & exercitar o dito officio, lhe cumprão, & guardem, & fação cumprir, & guardar todo o que a elle pertencer, assi & da maneira que sempre se guardou aos Capitães mores dos Ginetes dos Reys passados: & manda aos moradores de sua casa que assi o cumprão, & jurou perante el Rey, & prometeo de servir, &c. El Rey o meio em posse.

No an. de 1581 passou el Rey hum alvara pello qual declara que pello muytos respeitos de Dom Francisco Mascarenhas do seu conselho, & seu Capitão mor dos Ginetes, que hora manda por Visorey, as partes da India, ha por bem delhe fazer merce do officio de Capitão dos Cavaleiros, Escudeiros, & criados seus que hora ha, & ao diante ouver, & o servirem na sua guarda, o qual officio elle servira assi, & da maneira que o servio Dom Fernão Moniz Mascarenhas seu irmão, & o Capitão Dom Ioão Mascarenhas seu pai, & conforme ao regimento que delle tinhão, ou ao que movamente ouver por bem de lhe mandar dar: & manda aos cavaleiros, escudeiros, & criados seus que hora o servem, & ao diante servirem na sua guarda, que lhe obedecam inteiramente como a ser Capitão, & cumprão & fação todo o que por elle lhe for mandado nas cousas que ao dito officio, & a seu servico tocarem, & pertencerem.

Hæc ultima provisio loquitur in officio Capita-

nei custodiæ corporis Regij, quod diversum est ab alio officio Capitanei equitum celerum, ut ex superius dictis constat.

DECISIO CIV.

De Baronibus.

SUMMÆ.

1. Baro quis sit.
2. Baro quid significet.
3. Barones hodie qui dicantur.
4. Baronum dignitas est proxima post Comitatum, & præfertur omnibus aliis nobilibus: & quid si Baro sit filius Regis. Ibid.
5. Baronia bona non sunt magis indivisibilia, quam alia bona feudalia, seu Regia Corona. Secus in bonis Ducatus, aut Comitatus. Ibid.

Quis sit Baro, declarat Lucas de Penna in l. ult. Cod. de mancipiis, & colonis, libr. 10. ubi dicit, quod cum Reges plures filios haberent, nec omnes possent Reges facere, eò quod regnum sectionem non patitur, ut per Innocentium, & alios, in cap. licet. de voto. & uni regni administratio est committenda, Archidiacon. in cap. 1. §. idem 2. quæst. 7. donabant eis ampla castella cum jurisdictione & imperio, & inde vocabantur Barones, id est, filij, aliis excelliores, secundum eundem Lucam de Penna, ubi supra. & pro hoc est bonus text. in cap. Imperialem. vers. Ducatus, Marchio, Comitatus. de prohibet. feud. alien.

Nomen autem, Baro, Græcum est, ut per eundem Lucam de Penna, & Latine idem significat, quod fortis in laboribus: vel nomen Hebraicum, quod Latine significat filius, & hoc certius est, unde dicimus, cum filium masculinum significare volumus, filium Baronem, & corrupto vocabulo, idiomate nostro, varão.

Sed licet hæc forsitan fuerit Baronum origo; Barones hodie dicuntur, qui habentes feuda, habent sub se alios feuda habentes, ita ut licet quis habeat multa feuda, non prius dicitur Baro, quam aliquod feudum ex Regia concessione alteri concedat, ac ita sub se habeat alium feudatarium, Andr. de Hern. cap. 1. num. 21. de Capitan. qui curiam vend. qui tamen addit, quod & sine hoc quis dicitur Baro, si Rex ex certa scientia eum Baronem fecit, quia tunc erit Baro ex Regis donatione, etiam si sub se alium feudatarium non habeat, sequitur ibi Afflic. 6. similiter. ex num. 104. & Præpos. in cap. 1. num. 4. qui feud. dare possunt. & vide Alciat. libr. 5. parergon. cap. 16. & Chassanæum in catalogo gloria mundi, part. 8. considerat. 39.

Quæ autem sit Baronum dignitas controversum est, sed tamen vera, & communis traditio est, quod sit dignitas proxima post Comitatum, ita ut licet Baro sit inferior Comite, tamen præfertur omnibus aliis nobilibus, qui non sunt Comites, ut colligitur ex cap. fundamenta. ad fin. de elect. in 6. resolvit Dominic. cons. 90. n. 1. Andr. Sycul. consil. 57. Practic. de feud. laicorum ex num. 3. Boer. tract. de ord. graduum utriusque fori. 2. part. num. 8. volum. 14.

Quod intelligendum est, nisi sint filij Regum,

Chassanæus in catalogo gloria mund. 8. part. considerat. 15. ad fin.

- 5 Bona tamen Baroniarum non sunt magis indivisibilia, quam alia bona feudalia, sive Regiarum Coronarum, quia hæc major indivisibilitas tantum reperitur in Ducatu, vel Comitatu. Ceterum bona Baroniarum cum non sint Ducatus, nec Comitatus, quoad hoc sequuntur naturam aliorum feudorum, ut colligitur ex cap. 1. § Præterea Ducatus. de prohibita feud. alien. per Frid. tenet in terminis Andr. de Ifern. in cap. 1. num. 22. de capit. qui curiam vend. Præpos. in cap. 1. num. 4. qui feud. dare possunt. Et vide Bossium in tit. de Principe, & privilegii eius. num. 2. 4. & 5. ubi multos refert. In nostro Regno habemus Baroniam Aluti.

DECISIO CV.

De Vice-Comite.

SUMMÆ.

1. Vice-Comes, dignitas est post Comitem.
2. Dux & Comes unde dicantur. Marchio quis dicatur. Ibid.
3. De præcedentia harum dignitatum, vide remissivè.

1 **V**ice-Comes (sic enim vocatur, & non bis Comes) dignitas est post Comitem, in 2. part. titul. 1. in l. incipit, Principes & Duques.

2 Comes autem dicitur à comitando, eò quòd Regem comitabatur ad bellum cum gente armata, ei serviendo: & hæc dignitas Comitum fuit in Hispania prima dignitas, & quæ multo tempore duravit, usque ad Reges Hispaniarum: alias dignitates Ducum & Marchionum creaverunt, tempore Ioannis primi Regis Castellæ, tradit Doctor Godiel in libro Genealogia Ducum Osuna. cap. 1. post alios auctores: ita ut regnum hoc Lusitaniarum titul. Comitatus ab Alfonso VI. Castellæ Rege, dotis nomine Henrico datum fuerit. Quod cum ita sit, non tam facile dignitas hæc, ad eò antiqua donari per Regem debet: quod enim rarò conceditur, pluris æstimatur, & in pretio habetur: econtrà verò, quod facile donatur, contemnitur, & vilescit. Dicitur autem Dux Latine, idiomate nostro Capitão, seu Caudilho, ou Guiador de Hoste: Marchio autem dicitur dominus alicujus terræ, quæ est in confinibus Regni, facit rubrica, & cap. 1. de feudo Marchia, Ducatus, & Comitatus. Et vide de his dignitatibus Chassanæum in catalogo gloria mundi. in 9. part. confid. 16. cum seqq.

In nostro Regno habemus unum Vice-Comitem de Villa nova de Cerveira.

- 3 Et vide de præcedentia harum dignitatum Ordin. lib. 1. tit. 56. §. 22. in antiquis, & in nov. recopil. dict. libr. 1. titul. 90. §. 24. & lib. 5. tit. 104. §. 3. & alius. multum enim facit ordo litterarum ad has præcedentias, Gloss. & DD. in l. 2. vers. actor. Cod. de jur. calum. & in cap. mandato. de rescriptis libr. 6. Carolus de Grassaliis de jurib. regalib. Regni Francia. libr. 1. fol. 3. Quamvis alij contrarium teneant, cum hoc fiat gratia exempli, ut in simili per Marantam in speculo 3. part. in princ. num. 113.

DECISIO CVI.

Quid sit Vasallus.

SUMMÆ.

1. Vasalli Regis antiquis temporibus qui dicebantur. Verbum, Cavaleiro, antiquitus idem sonabat, quod hodie, fidalgo Cavaleiro. Ibid.
2. Vasalli tempore Regis Alfonsi V. illi vocabantur, qui à Rege habebant aliquod stipendium, ut ei servirent tempore belli, seu quando Rex juberet.
3. Vasalli alij erant, qui nullum stipendium à Rege habebant, & Acõtiados dicebantur. Et hi acõtiados em cavalo, non reputabantur pedones.
4. Tenor provisionis ponitur loquens de vasallis, qui à Rege stipendium habebant.
5. Ponitur regimentum dos acõtiados.

Non est facilis cognitionis, qui vocentur vasalli in Hispania, & in nostro Regno Lusitaniarum: & quamvis omnes Regum vasalli sint; tamen antiquis temporibus vasalli Regis peculiari nomine vocabantur viri illustres, qui à Rege castra, & oppida obtinebant; quod probatur ex l. 1. tit. 25. part. 4. & l. 2. titul. 26. eadem partit. Et ita in Regiis provisionibus, & epistolis, vasalli Regis, antiquis temporibus illi vocabantur, qui oppida, & castra cum jurisdictione possidebant, ut observavimus in multis privilegiis & donationibus antiquis, tam in Regno Castellæ, quam in hoc Regno Lusitaniarum: nam cum privilegia concessa à Regibus, antiquis illis temporibus solent confirmari à magnatibus Regni, multi ex iis, qui confirmabant, vasalli Regis nuncupantur, & colliges hoc clarè ex provisione inserta supra decis. 101. ibi, Alvaro Vaz d' Almada Cavaleiro nosso vasallo & notandum obiter est, quòd verbum, Cavaleiro, ibi, idem eo tempore sonabat, quod hodie, fidalgo Cavaleiro, que he o acrescentado, & quod in Hispania dicitur, Cavallero, ne in hoc aliqui decipiantur existimantes, Cavaleiro, esse id, quod modo verbum sonat, Cavaleiros confirmados, ou da casa del Rey; longè enim aliud est, Cavaleiro, illorum temporum antiquorum, & facit Ordin. in antiquis lib. 1. titul. 56. §. 22. ibi, Cavaleiro de grande estado, & poder, & ex multis antiquis donationibus, & privilegiis hoc liquidò constabit. De vasallis igitur, ut ad rem redeamus, loquitur lex de los vasallos, titul. 25. part. 4. tradit videndus Molina de primogeniis. lib. 1. cap. 13. num. 48. Garcia de expensis cap. 12. num. 41.

Hoc antiquis temporibus ita erat, recentioribus verò, nempe tempore Alfonsi V. Regis Lusitaniarum, vasalli vocabantur illi, qui à Rege habebant aliquod stipendium, quod (contia) dicitur, ut Regi servirent tempore bellorum, seu quando Rex juberet; colligitur hoc ex Ordin. antiqua lib. 4. tit. 35. & ex Ordin. lib. 2. tit. 39. §. ult. qui pedones seu piaes, non reputabantur, Ordin. lib. 4. tit. 71. §. pen.

Alij erant vasalli, qui solum erant, acõtiados em cavalo & armas, ou em cavalo semente, ou em armas semente, & ainda em algum genero de certas armas, verbi gratia, acõtiados em arnezes, ou em besta de garrucha, ou lanca & darda. ut colligitur ex Ordin. antiqua

antiqua lib. 3. tit. 71. 5. Ehem assi mandamos. & isti ita contiadi nullum aliud stipendium habebant, nec quantitatem pecunie, quam contiam dicimus, & in hoc ab aliis vasallis distinguebantur, & vocabantur acontiadados, porque lhe lancavaõ estas armas segundo a quantidade, ou quantia de sua fazenda que tinhaõ, ut inferius parebit.

Et hi acontiadados de cavallo, seu qui equites de estada, ut dicitur, habebant, non reputabantur pedones, d. Ord. lib. 4. tit. 71. 5. pen. & d. tit. 71. lib. 3. 5. Ehem assi mandamos. De iis vasallis, qui stipendium habebant, constabit ex tenore provisionis hic inferre:

4. A quantos este alvara virem N. fidalgo da casa del Rey nosso Senhor, escripto dos seus moradores, faco saber, que o dito Senhor tomou ora novamente por seu vasallo a N. com tanto que elle tenha continuamente todas suas armas pera seu servico, & pos lhe de contia quatro mil, & quinhentas libras, o qual fica asbentado no livro pera aver sua carta della no tempo que as ouverem os outros vasallos. E porque esto creades, lhe dei este alvara asinado por mim, feito em a villa de Benavente a xij dias do mez de Dezembro, João Alveres Baequela o fez, anno de nosso Senhor IESV Christo, de mil & quatrocentos & sesenta & seus.

Quod notandum maximè est ad intelligentiam legum nostri regni, privilegiorum, & donationum, & videnda est Ordinatio in antiquis libr. 2. tit. 16. §. 20. & alii.

Libet autem hic ponere regimentum quoddam dos acontiadados, quod invenimus in libro publici archivi, ex quo constabit de aliis vasallis Contiatatis ex quantitate patrimonij, quod est hujusmodi:

Cap. primeiro das Contias aque hão de ser lancados cavalos, & armas em todos nossos Reynos.

5. Na cidade de Lisboa, & em toda a comarca da estremadura aos que tiverem bens que valhaõ quarêta marcos de prata avaliados segundo nos mandamos, ou modarmos que valha, terã cavalos recebidos, & estas armas que se seguem.

Bacinetes de Camal, ou de Babeira, & tota com coudel, ou pratos, ou solhas, & auambracos, & se tiverem coudel seia daquelle pano & enchimento que prouver a seu dono, & posto que lhe o dito avaliamto faleca hũ marco de prata, de guiza que não seião mais de trinta & nove, não leixem de lancar o dito cavallo, & armas: & posto que lhe faleca meo marco da dita contia, não lhe leixarão de lho lancar, & os que tiverem vinte & quatro marcos de prata terã besta de garrucha, solhas & Bacinete de Camal, ou de Babeira qual ante quixer, & hũ cento de viratões, & posto que desta quãtia lhe faleca duas onças não deixarão de lhe lancar as ditas armas: & se aquelle que assi for acõtiado em besta de garrucha, diser que antesquer ter hum cavallo raso que a dita besta & armas, cõstrangeloõ que o tenha, & não a dita besta & armas: & posto que se depois arrependa, & requerer que o tornem a dita besta, & armas, não lho facão. E o que ouver cõtia de dezaseis marcos de prata, cõstrangeloõ que tenha besta de pole com sua pole com cinquenta viratões sem outras armas: os que forem de mais pequena contia desto, & não tiverem per si casa serã cõstrangidos que tenham lança, & dardo: & no Reyno do Algarue, & entre Teio, & Odiana terã cavalos & armas da metade das contias de que he escripto que tenha na estremadura. Assi onde declara que na estremadura tenham cavalos & armas de valor de qua-

renta marcos de prata, telos hão nas ditas comarcas de vinte: & assi nos outros avatiametos: & esto mandamos assi por quanto as ditas terras estãõ mais acerca do estremo. & he cõpridoiro serem as gentes melhor percebidos de armas, & cavalos: & na comarca da Beira se tera esta maneira do Algarue, entre Teio & Odiana, salvo em Lamego & em todo seu termo em que hão de lancar cavalos, & armas de cõtia de vinte & sete marcos de prata, & os que ouverem contia de vinte & dois terã hão cavallo sem armas: & os que tiverem dezaseis marcos terã besta de garrucha & armas: & os que tiverem doze marcos terã besta de pole: & os que tiverem menos desto terã lança & dardo: & na comarca de Tralal moufes terã a maneira da estremadura, & na comarca dantre Douro & Minho terã o maneira que se tem na estremadura, salvo no Porto, que não serã cõstrangidos pera terem cavalos, mas terã cada hũ em seu logodous arneses cõpridos. E posto que esta nossa ordenação assi seia geral, se por ventura algũs cidades, ou villas dos Reynos tiverem algũs privilegios nossos, ou dos Reys que forãõ ante nos, cõfirmados por nos, per que em outra maneira devãõ ser avaliados, a nos praz que lhes seião guardados os ditos privilegios, & se a alguem nas ditas comarcas seia achado mor quantia por seus bens do que aqui declaramos de que tenham cavalos, & armas, não seião por mais cõstrangidos do que dito he: Se algũs homens velhos forem de idade de sesenta annos, os mais posto que seião pousados por nossas cartas, ouverem as cõrias do bradas do que encima faz menção que tenham cavalos, não seião decididos delles, posto que a dita idade aião.

Cap. Segundo das peifsoas que hão de ser acontiadados.

Os moradores de nossos Reynos que por si mantiverãõ caça, assi os casados como os solteiros ou clerigo de ordens menores, a fora clerigos beneficiados, como os solteiros, ou clerigo de ordens sacras, ou Religiosos, Cavalleiros, escudeiros nossos vasallos, ou outros escudeiros que posto que não seião vasallos, seião homens fidalgos de padre, & madre, & por nossas cartas seião avidos por fidalgos, & besteiros de cavallo, que taes como estes mandamos que nao seião avaliados, & mandamos que nao seião feitos besteiros de cavallo, os que tiverem bẽs porque possuãõ ter bestas de garrucha, nem dali pera riba. E es besteiros do conto que tambem nao seião feitos das ditas contias, & se alguns besteiros de cavallo tem ia seus privilegios posto que aiao as ditas contias mandamos que lhos guardem: mas se os ouverem daqui em diante tendo as dita contias primeiro que as ouvessem, nos queremos que lhe saiao guardados: & si os Coudeis acharem que em suas coudelarias ha alguns besteiros do conto, que tem bens per que merecao de ter bestas & garrucha, & dali por diante, requeirao aos iuizes que ponhao outros besteiros do conto, ou que em seus lugares, estes cõstrangiao que tenham besta de garrucha, ou porque seus bens mercem de ter: Alem desto os pescadores & mareantes que nao tiverem contias pera ter besta de garrucha não seião cõstrangidos pera serem outras armas, nem parecao em alardo, & os que tiverem contias pera terem cavalos, & armas cõstrangelos ao em que tenham dous arneses compridos: pero se estes pescadores, ou mareantes tiverem bens de raiz, que seião de tao grande contia per que merecao de ter cavalos cõstrangelo, ao que os tenham. Todos os outros que assi mantiverem casa terã cavalos, & armas que tiverem as contias que sao declaradas no capi tulo ante deste. E desto nao serao

serão escusados os nossos conzadores, nem escriuaes, nem moradores, nem outros officiaes, a fora as pessoas que no comeco deste capitulo faz menção, salvo se tiverem alguns privilegios geraes, ou especiaes, nossos, ou dos Reys que foram ante nos, & confirmados por nos, porque esses dello avemos por escusados. Pero quando ouverem de fazer alardos aos nossos moedeiros fazelo haõ saber ao thesoureiro, & Alcaide da moeda, que seiaõ hi com elle de presente, & fazer lhe ao o dito alardo apartadamente, & não mesturados com outra gente.

Cap. Terceiro das liberdades que hão de ter os que forem acontiadados.

A qualesquer que forem acontiadados em cavalos, & os tiverem, mandamos que não seiaõ constringidos pera seruentias que nos mandarmos fazer: pero serviraõ em obras do conselho, assi como em fontes, & pontes, & caminbos, & muros, & ir com os presos, & com dinheiros, & nos encarregos que ao dito conselho pertencem: & mandamos que lhe não seia filhada palha que tiverem empalheirada pera seus cavalos, posto que nos, ou nossos filhos ou irmãos seiamos nas ditas comarcas onde elle viverem, nem lhe seiaõ dadas suas casas de morada, nem cavalaticas, nem filhadas suas roupas de camas salvo quando nos, ou nossos filhos, & irmãos formos nos lugares onde elles viverem, ou quando por abi vier algum outro senhor, ou senhores, & fidalgos que não acharem outras pousadas onde pouzar: & tambem lhe defendemos que não lhe filhem suas cevadas, nem galinhas, nem cabritos, nem outras cousas do seu contra sua vontade, salvo por nosso mandado especial.

An autem vasallus vasalli, (id est, illius qui vasallos ex Regis donatione habet, qui proprie, ut diximus, vasalli dicebantur, & erant ex Regni magnatibus) subdit immediatè directo domino & sit illius vasallus? vide per Menochium, qui alios refert, de recap. possess. remed. 10. num. 73. Et diximus superius decis. 40. num. 2. & 3.

DECISIO CVII.

Qui sint Infancones, seu Infancoes.

S U M M Æ.

1. Infancones erant domini terrarum, qui non habebant magnum dominium, aut jurisdictionem, & magis generis splendore, quam potentia florebant. Infancones apud Italos vocantur Capitanei, seu Valvasores. Ibid.
2. Referuntur verba privilegij antiqui, Regis Alfonsi Regni Castellæ.
3. Referuntur verba alterius privilegij Alfonsi quinti Regis Lusitania.
4. Infancones per abusum dicti fuerunt nepotes Regum.

Infancones erant domini terrarum, qui non habebant magnum dominium, aut jurisdictionem, & qui magis generis splendore, vel sanguinis antiquitate, quam potentia florebant: & hi apud Italos vocantur Capitanei, seu Valvasores, tradit Remigius de immunitat. Ecclesiasticarum. pag. 94. & seqq. Otalora de nobilitate cap. fin. num. 9. Chassanæus in catalogo gloria mundi. 8. part. confid. 15. Gutier. in pract. quest. lib. 3. q. 17. n. 245. omnino videndus: ultra D. Thomam, quem ipse allegat de regim. Princ. l. 3. cap. fin.

2. Quod probatur ex multis antiquis privilegiis, & unum hic referam:

Fuero del glorioso Rey Dom Alfonso.

Todos los pobladores ayam fuero en una Colona, y si Cuèdes, Potestades, Cavalleros, o Infanzones vivierem apoblar a Baeca, &c. tradit Frater Prudentius de Sandoual in Chronica Regis Alfonsi Imperatoris Hispaniæ, cap. 51. ex quibus verbis benè colligitur. Infancones inter alios, nempe Comites, Potestates, & Cavalleros connumerari; imò si ad ordinem litterarè respiciamus, ut superius decis. 105. notavimus, minores aliis sunt, & vide in 2. partit. tit. 1. in l. incipit, Catanes. ubi Gregorius Lopes.

Inveni etiam in quodam privilegio Regis Alfonsi IV. hujus regni, dato æra de 1365. hæc verba, (salão na Abbadeca de Reio tinto) Que a dita Abbadeca de, ou faca dar aos Ricos homens, trinta reis, & aos Infancoes quinze reis, & aos Cavaleiros dez reis. igitur major dignitas erat de Ricos homens, quam de Infancoes.

Non sunt igitur audiendi, qui existimant Infancones, esse nepotes Regum, filios majorum Infantum, post Principem: hoc enim à veritate maximè alienum est, quamvis sententia quadam, quæ est in curia civitatis Olyssipponensis, hoc sit pronuntiatum, ratione privilegiorum, quibus utuntur cives hujus civitatis; (habent namque privilegia Infanconum) & in ea referatur, quòd facta magna diligentia super hac re, hoc fuerat inventum: est enim hoc, ut diximus, à vero valdè alienum, & Infancones erant illi, quos superius diximus, de quibus agit Antonia Gamma dec. 522. num. fin. quòd comprobatur auctoritate Divi Thomæ loco superius citato, & aliorum Doctorum, quos reculimus supra.

DECISIO CVIII.

Qui sint Ricos homens, & Ricas Donas?

S U M M Æ.

1. Ricos homens, qui sint, & quare ita dicantur.
2. Ricos homens, qua insignia olim habebant.
3. Rico homem, est dignitas in Hispania, sicut Comitis, aut Baronis.
4. Ricas Donas, quæ sint?

De iis agit Ordin. nostra antiqua lib. 1. tit. 56. §. 22. & lib. 3. tit. 5. §. 5. quæ in nova recopilatione sunt abrogatæ, Gamma decis. 1. numer. 25. Erant autem olim Ricos homens, os fidalgos de nobre geracão, & bondade, & porque saõ ricos nestas duas cousas, se chamão ricos homens, & saõ os conselho del Rey, in 2. part. titul. 9. in l. incipit. Cabeça del Reyno.

Habebant autem insignia, de pendon, y Caldera. 2. l. 1. titul. 25. part. 4. tradit Doctor Gudiel. in Historia Ducum Oliva cap. 2. Argote de Molina in libro nobilitatis Andaluza lib. 2. cap. 205. Anton. de Quesada questionum juris, cap. 31. numer. 5. Gutier. in pract. question. libro 3. quest. 15. & quest. 16. & sequentibus, ubi latè. Qui tamen dicunt, Rem cohomem, esse in Hispania dignitatem, sicut Comitis, aut Baronis.

De Ricas Donas, mentionem facit etiam Ord. illa antiqua d. l. 3. tit. 5. §. 5. erant autem Ricas Donas, vel uxores eorum, qui erant ricos homens, sicut uxor Comitis Comitissa est, vel filia, quæ non extante masculo,

culo, succedebat in illa dignitate, de *Rico hominem*, & ratione sexus vocabatur *Rica Dona*, seu Hispanico vocabulo, *Rica Hembra*.

DECISIO CIX.

Utrum qui jura Regalia ex donatione habet, possit ultra contenta in forali exigere.

SUMMÆ.

1. *Possessio immemorialis an pro fit donatario ad exigenda jura Regalia, ultra contenta in forali.*
2. *Quod fit gratis, non debet ad necessitatem deduci.*
3. *Qui actum gerit causa libera facultatis, & familiaritatis, nullum jus tribuit adversario.*
4. *Dominus terra non potest exigere ultra contenta in forali, nec præscribere etiam possessione immemorabili, cum penes se forale habeat.*
5. *Responsio & intellectus ad Ordin. lib. 2. tit. 27. §. 1. & §. ultimo.*
6. *Ad probandam possessionem immemorabilem requiritur, quod testes deponant de scientia, visu, & auditu.*
7. *Præscriptio immemorialis ut admittatur, requiritur quod interpelletur is, contra quem præscribitur, & postea quiescat tempore ad præscriptionem necessario.*

DE hoc habemus expressam Ordin. regni libro 2. titulo 45. §. 34. & §. 55. & tit. 27. §. 3. 4. & 5.

Accidit in facto, quod cuidam domino terræ, & jurium Regalium, quæ habebat ex donatione, certa die vasalli sui offerebant quosdam arietes voluntariè, tamquam donativum, idque multo temporis spatio fecerunt: postea filij, seu nepotes istorum penitendo noluerunt prædictos arietes offerre, quærebatur, an ex hac gratuita oblatione, dominus terræ possessionem acquisiverit, & possit prædictos arietes à vasallis exigere: cum in forali non continerentur?

Et pro parte domini allegabatur possessio immemorialis, juxta Ordin. lib. 2. tit. 27. §. 1. in fin. & §. ultimo. Valasc. de jur. emphyteut. quest. 8. num. 36. Salon. conf. 15.

2. Nihilominus tamen contrarium visum fuit, per ea quæ tradit Gofredus, & post eum Bart. in quest. de rustico offerente par caponum, in l. cum de in rem verso. numer. 9. D. de usuris. & ante Bartol. Gloss. in l. solet. D. de officio Proconsul. ubi inquit, quod id quod fit gratis, non debet ad necessitatem deduci. similis Gloss. in l. litibus. Cod. de agricol. & censit. l. II. notant DD. in l. si certis annis. Cod. de pact. Avend. de exequend. mandat. libro 2. cap. 4. numer. 17. latè Menoch. de arbitrariis. libro 2. casu 160. per totum.

3. Ratio hujus rei est, quia qui actum gerit causa libera facultatis, & familiaritatis, nullum tribuit jus adversario, cum possessio eo casu considerari non possit, l. qui jure. 41. D. de acquirend. possess. Paul. Castrenf. conf. 179. libr. 1. Socin. conf. 130. libr. 1. Balb. de præscript. 4. part. 5. principalis quest. 5. Do-

ctores, ubi Abb. & Rip. in capit. Ecclesia Sutrina de causa possess. & propriet. Maximè eo casu, quo rusticus quotannis offerebat par caponum domino, pro certa aliqua remuneratione, quam ei dabat; tunc enim cessante remuneratione, potest rusticus cessare in prædicta oblatione, seu servitio. Avendanus ubi supra, n. 19. ut in hoc casu contingit: probabatur enim, quod dominus terræ, sæpè pro arietibus oblati, vasallis remunerationem in tritico dabat, quod cum ita fuerit, & voluntariè hanc oblationem facerent, jus nullum, neque possessionem acquirere poterat, ad exigendos hos arietes. Abb. Panormitan. conf. 57. num. 5. lib. 2.

Eodem etiam modo, ille, qui multo tempore solitus est ire coquere ad furnum, seu macinare ad molendinum jure familiaritatis, non tribuit, nec dat jus domino molendini, seu furni ad in posterum coquendum in suo furno seu macinandum in suo molendino; immò si divertat, non dicitur dominum furni, seu molendini spoliare, Menoch. ubi supra, num. 8. qui plures Doctores refert.

Facit etiam contra dominum terræ, Ordin. dict. libro 2. titulo 27. Paragrapho 3. qua dispositum est, neminem posse exigere ultra contenta in forali; nec præscribere etiam possessione immemorabili, cum penes se forale habeat. quæ Ordin. deducitur ex dictis per Panormitanum conf. 19. ad fin. libr. 2. & facit reg. text. in l. non est ferendus, D. de transactio. Felin. in cap. si diligenti. colum. 3. ad finem. de præscript. Dec. conf. 267. ad finem. Et in terminis Balb. de præscriptio. 2. part. 3. principalis, quest. 10. numero vigesimo sexto. & facit Ordin. dict. libro 2. tit. 45. §. 34. & 45. & libro 1. titulo 66. §. 14. ubi jubet iudicibus & decurionibus, ne permittant dominos terrarum jura Regalia exigere contra forale.

Nec obstat illa Ord. supra allegata, & Extravag. d. 5. p. tit. 7. l. 1. quæ nunc est Ordin. d. lib. 2. tit. 27. §. primo. quæ admittunt præscriptionem immemorabilem contra forale. Respondetur enim duobus modis: Primò, quod id intelligitur in rebus contentis in altero forali simili, ut est in originali, ex quo illa Ordinatio antiqua facta fuit, tempore Regis Emanuëlis; est enim antiquior provisio illa, cujus meminit extravagans, Ordinatione; fuit enim facta tempore, quo eiusdem Regis jussu foralia facta fuerunt per totum regnum.

Secundò respondetur, quod Ordin. illa dict. §. 1. loquitur in illis personis, quæ tempore, quo foralia facta fuerunt, erant in illa possessione immemorabili, ut ibi, *porque os que te entao não levavao.* & ibi, *se por o dito tempo immemoria estavao em posse.* & ita voluit Ordin. quod solum juvarentur hac possessione immemorabili, qui eam habebant illo tempore, quo illa determinatio foralium facta fuit, & ita non sequitur ex eo quod alij deinceps possint juvari prædicta possessione, resistente jure, & prohibente, ne contra forale plus exigatur.

Nec hoc casu possessio immemorialis juridicè probabatur, etiam si eam admitteremus: non enim testes dicebant, quod arietes illi gratis offerebantur, nec quod id sciebant, & viderant, ut est requisitum in probanda possessione immemorabili, & est doctrina singularis Lapi in cap. 1. post Gloss. ibi, de præscript. lib. 6. quam ibi sequuntur Dominicus, &

& Perusinus, refert plures Covart. *reg. possessor. 2. p. §. 3. vers. testes verò.* ubi allegat. *leg. Castella Tauri 41.*
 7 Et ut præscriptio talis admittatur, requiritur quòd illi, qui solvunt, interpellati & requisiti contradicant, & postea quiescant, tempore ad præscriptionem necessario, Menoch. *ubi supra, num. 10. & 11. 23. die Maij, anno 1591.*

DECISIO CX.

An successor in bonis Regiæ Coronæ teneatur ad debita prædecessoris? circa Ordin. *libr. 4. titul. 101. in principio.*

SUMMÆ.

1. Successor in bonis Regiæ Coronæ regulariter non tenetur ad debita prædecessoris.
2. Ord. nostra obligat successorem ad debita contracta in alimentis filiorum, vel pro dote filiarum. Alimenta & dos a pari procedunt. *Ibid.*
3. Debita ad quæ successor in majoratu tenetur, quomodo & intra quod tempus sint solvenda.
4. Successor in majoratu perpetuò tenetur ad debita contracta à prædecessore in utilitatem majoratus.
5. Successor in majoratu utrùm teneatur ad debita prædecessoris, etiam si nolit acceptare hereditatem, nec esse heres.
6. Successor in majoratu, & in bonis patrimonialibus insimul, indistinctè tenetur ad debita prædecessoris, nisi faciat inventarium.
7. Rex an teneatur ad debita Regis prædecessoris, remissivè.
 Et an uti possit beneficio inventarij? remissivè. *Ib.*

1 **H**Æc Ordin. sentit, regulariter successorem in majoratu non teneri solvere debita prædecessoris, quod etiam probat *cap. 1. an agnat. vel filius defunct. l. providendum. Cod. de decurionibus libr. 10. Lucas de Penna in l. 2. colum. 3. & sequenti. Cod. de fund. rei privat. & salt. libr. 11. Gom. l. Tauri 40. num. 72. Padilla in l. unum ex familia. §. 1. num. 7. D. de legat. 2.*

2 Dum autem ista Ordin. obligat successorem bonorum Regiæ Coronæ solvere debita contracta in alimentis filiorum, controversiam Doctorum tollit; nam Antonius de Padilla *ubi supra*, tenebat successorem omnino teneri hujusmodi debita solvere, ex notatis per Panormitan. *in cap. presentium. n. 5. de pignorib.* contrarium tamen tenuit Peralta *in l. 3. §. fin. à numer. 31. D. de heredibus instituend.* Molin. *lib. 1. de primog. cap. 10. num. 32.* Hæc autem Ordin. medium inter has duas opiniones elegit, quæ amplianda est in debitis contractis pro dote filiarum, cum alimenta & dos à pari procedant, notatur ad *l. 1. D. solut. matrimon.* non autem procedet in debitis contractis ratione arrarum promissarum, vel dotis uxoris prædecessoris, quia hoc non exprimitur in ista Ordinatione, quæ cum exorbitans sit, non est extendenda, *l. quod verò. D. de legibus.* & ita in specie tenet Gregor. Lopez *l. 4. titul. 5. part. 2. Gloss. jus deudas. colum. 2. ad finem.*

3 Jubet autem hæc Ordin. ut debita hæc, ad quæ obligat successorem, intra duos annos solvantur ex

reditibus majoratus, ut in illa continetur, quæ dispositio est in hoc nova, & numquam jure civili introducta, sed lex hæc rem hanc ex bono & æquo temperavit, ut optimè advertit Cost. *de successione Regni, pag. 192.* quem vide.

Limitanda autem hæc Ordin. in hoc est, nisi debita fuerint contracta pro utilitate majoratus; tunc enim successor perpetuò tenebitur ad prædicta debita solvenda, *cap. 1. de solutionibus. Gomez. ubi supra, num. 72. Peralta in l. 3. §. ultim. num. 130. D. de heredibus instituend. & colligitur ex Ordin. libr. 4. titul. 95. §. 1.*

In quantum autem Ordin. hæc disponit, quòd successor teneatur ad debita in illa contenta, licet hereditatem nolit acceptare, nec esse heres, contrarium erat de jure communi in feudis, *cap. 1. an agnat. vel fil. adjuncto communi intellectu*, de quo per Vaz *de emphyteuf. q. 94. num. 4.* & ita advertit Cost. *de success. Regni. pag. 43.* quæ tamen limitanda est, si majoratus horum bonorum concedatur cum clausula, *pro se & heredibus*; nec enim tunc posset filius repudiare hereditatem patris, & majoratum hunc obtinere: nam licet hujusmodi concessio restringatur ad descendentes ex Ordin. *lib. 2. titul. 35. §. 1.* tamen (ut in terminis tradit Aymon. *conf. 197. num. 5.*) satis lex illa operatur in tollendo efficaciam verborum prægnantium, & universalium; non autem intelligenda est quòd operetur, corrigendo jus commune, descendentes non debere esse heredes: jure enim communi receptissimum est, quòd ubi feudum conceditur, pro se, & heredibus, licet verba restringantur ad descendentes, tamen requiritur quòd sint heredes, non tamen requiritur quòd sint heredes ultimi possessoris immediate, sed satis est quòd sint mediata illius, cui facta sit concessio, ut quia sunt heredes alicujus, qui ei in aliquo successit, juxta *reg. l. fin. Cod. de hered. instituend. & ita Dec. consil. 28. num. 13. Sylvan. consil. 30. num. 20. Pinellus in l. 1. Cod. de bon. matern. 3. part. n. 91. vers. ad prædicta. Valasc. ubi supra. n. 19. & vide de hac Ordin. etiam Dominicum consil. 3. ad finem. Boër. decis. 204. num. 48. Iason. in l. filiusfamilias. §. Divi. lect. 2. num. 22. D. de legat. Soar. in l. quoniam in prioribus. fol. 78. cum sequentibus. Cod. de inofficis. testam. Gomez. in l. Taur. 40. numer. 72. Molin. *de primogen. libro primo, cap. 10. & vide Ordin. libr. 3. tit. 93. in principio. Palat. in repet. rubricæ. §. 16. numer. 15. Padilh. in l. unum ex familia. §. 1. num. 7. D. de legat. 2.**

Si autem successor in majoratu succedat etiam in bonis patrimonialibus prædecessoris, indistinctè tenebitur eius debita solvere, tamquam heres, juxta *regul. l. 1. Cod. si cert. petat. Afflict. decis. 240. n. 10. Peralta in l. 3. §. fin. num. 129. D. de hered. instituend. Molin. ubi supra, numer. 28.* Quod intelligendum est, nisi hic successor faciat inventarium; tunc enim non tenebitur ultra vires hereditarias, *l. fin. u §. in computatione. Cod. de jur. deliberand.* Andr. de Isero. *in cap. 1. colum. ultim. Afflict. decis. 26. Curt. Junior conf. 1. num. 12.*

An autem Rex teneatur ad debita Regis prædecessoris? vide *l. 4. tit. 15. p. 2. Cost. de success. Regni. pag. 114. & ante eos Oldrad. consil. 94. numer. 22. Baldum conf. 159. numero quarto, libr. 3. Et an possit uti beneficio inventarij, vide Oldrad. dict. conf. 94. num. 22.*

num. 22. & vide in prima parte nostrarum decisio-
num decisio 115. & decis. 149.

DECISIO CXI.

An uxor, filij, aut heredes ultimi possessoris bonorum Regiæ Coronæ possint repetere pretium meliorationum, quas prædictus donatarius in his bonis fecit?

S U M M Æ.

1. Donatarius, qui succedit ultimo possessori in bonis Regiæ Coronæ, potest petere pretium meliorationum, quas ultimus possessor utiliter impendit in prædictis bonis. Et ita iudicatum fuit. num. 4.
2. Idem dicendum est etiam in eo casu, quo bona Regiæ Coronæ ad illam revertantur, quod declarandum est, ut num. 5. 6. & 7.
3. Et quid servetur in hoc, de jure regni Castellæ. Fiscus de jure remanet obligatus pro negotio utiliter gesto, sicut quilibet privatus. num. 2. Possessor majoratus tenetur conservare, & meliorare bona illius. num. 5. Impensa modica qua dicitur? remissivè. Ibid.
7. Melioramentis semel solutis, amplius repeti non potest pretiū eorum à sequentibus successoribus. Infinitas est vitanda. Ibid. Quod servari etiam debet in astimatione meliorationum, qua fit in partitionibus circa emphyteusim assignatam uni ex heredibus. Ibid. Et qua servari debeant in abrasione meliorationum? remissivè. Ibid. Et quid in bombardis, & aliis instrumentis necessariis ad defensionem castrorum, positus per donatarios? Ibid. remissivè.
8. Vxor & heredes donatarij cui donata fuerunt Insula deserta, ut ad culturam redigerentur, an possint repetere pretium meliorationum, quas fecit donatarius. remissivè. Et quid in armentis bonum, animalibus, feris in illis pascentibus. Ibidem. remissivè.

IN hac quæstione duo sunt considerandi casus: primus est, quando in bonis Coronæ succedit aliquis donatarius ultimo possessori: Alius & secundus casus est, quando bona Regiæ Coronæ ad illam revertuntur, eò quòd ad vitam donata erant, seu ad vitas, & sunt finitæ, seu (de juro & herdade) ut dicimus, & deficientibus filiis masculis, reversa fuerunt ad Coronam Regiam juxta regulam legis mentalis, & declarationes illius positas in Ordin. lib. 2. tit. 35. à principio.

Primo casu dicendum est, uxorem, filios, heredes possessoris vita functi posse petere pretium meliorationum, quas utiliter impendit in bonis Regiæ Coronæ, apud nos est expressa Ordin. lib. 4. tit. 95. §. 1. ibi, *ate lbe ser dada a parte que na valia, ou pre-co, ou bemfeitorias deve aves.* facit reg. generalis text. in l. domos. D. de leg. 1. ubi scribes tradunt DD. Hispani, ubi Gom. in l. 46. Tauri. facit & Ordin. nostra lib. 4. tit. 97. §. 22. esse que usu receptum asserit Pinel. in l. 1. 2. part. n. 71. C. de bon. matern. Va-

Cabedo Pars II.

lasc. de jure emphyt. quæst. 25. n. 27. plures refert doctissimus Barbosa in l. divortio. §. fin. 1. part. numero 112. vers. ulterius. cujus allegatione contenti sumus.

In secundo casu idem similiter dicendum est, ex generalitate dictæ legis Regiæ. l. 1. tit. 95. §. 1. ibi, *teuessem alguns bens da Coroa do Reyno.* Nec enim Corona Regia in hoc aliquod privilegium habet: & de jure fiscus obligatur, pro negotio utiliter gesto, sicut quilibet privatus, l. mulier. §. opus. D. de captivis. Bald. & Afflic. in cap. 1. notab. §. num. 8. sub. tit. hic finitur lex. in feudis. Marcus Anton. Peregrinus de jure fisci, libr. 6. tit. 1. numer. 26. qui alios refert.

Quamvis autem in regno Castellæ, per legem 46. Taur. contrarium dispositum sit, tamen ex nostra Ordin. d. libr. 4. tit. 95. §. 1. quæ generaliter loquitur, dicendum est, meliorationes factas in rebus majoratus, etiam si sit de bonis Regiæ Coronæ, pertinere ad heredes meliorantis, quod & probat dict. cap. 1. §. si vasallus hic finitur lex. & prædictam legem Castellæ injustam esse tenet Palat. in repetit. rubrica. §. 62. num. 16. Menchac. de success. creat. §. 5. colum. penult. ad fin. Covarruv. de sponsal. 2. part. cap. 7. §. 1. num. 11. Lusitanus Gamma decis. 308. num. 7. quamvis alij Doctores Hispani, inter quos est Gomez d. l. 46. Taur. Molin. de primogen. lib. 1. cap. 26. num. 14. Garc. Gallecus de express. cap. 13. eamdem legem justissimam esse defendant, de qua latissimè agit doctissimus Barbosa ubi supra. n. 114. cum multis sequentibus. quem Lector omnino videre poterit, ubi etiam num. 123. vers. ex his intelliges. nostræ Ordin. libr. 4. tit. 95. §. 1. rationem affert, & alterius Ordin. libr. 4. tit. 97. §. 22. superius allegatæ.

Et sic iudicatum fuit in hoc regno, quòd nempe pretium meliorationum solveretur heredibus meliorantis in majoratu bonorum Regiæ Coronæ, in processu de Conde de Vigueira, sobre as partilhas do Conde Dom Francisco da Gamma, Escrivão Sebastião Alvares. & in processu de Donna Brites de Tauora, com o Conde de Sancta Cruz, & cum Procuratore Regiæ Coronæ, Escrivão Manoel Alvares Falcaõ, in quo sententia lata fuit, anno 1600. in mense Januarij.

Declarandum tamen hoc est, aliquibus modis, primò ut non procedat in melioramentis modicis; hæc enim restituenda non sunt, nec pretium illorum: possessor namque majoratus bona illius meliorare, & conservare tenetur, l. hæcenus. D. de usufruct. l. omnino. D. de impens. text. in §. adeò. Institut. de locat. tradunt Gloss. & scribes in dict. §. si vasallus. facit Ordin. dict. libr. 4. tit. 97. §. 22. tradit Valasc. dict. quæst. 25. num. 12. Quæ autem dicatur modica impensa, vide apud eundem Valasc. ubi proximè. num. 13. & quæst. 26. eodem tract. de jure emphyteut. num. 6.

Secundò declarandum est, ut superius dicta non procedant in melioramentis factis ex natura majoratus, vel ex obligatione institutionis, aut donationis in bonis Regiæ Coronæ, ut in simili tradit Valasc. ubi supra. num. 34. qui multos refert.

Tertiò declarandum est, ut semel solutis melioramentis amplius à sequentibus pretium eorum repeti non possit, ne detur infinitas, ut in simili

OO

tradit

tradit Molina ubi supra. cap. 26. numer. 14. ex text. in l. fideicommissa. Paragrapho qui decem. D. de legat 2. tradit Garcia de expens. cap. 13. numero 44. qui enim immediatè succedit in majoratu meliorato, tenetur eam obligationem dissolvere, cap. 1. de solut. cum ergo fecerit id, ad quod tenebatur, non potest iterum pretium meliorationum repeti à sequentibus. l. penult. D. de impens. ut optimè advertit doctissimus Barbosa ubi supra. numer. 115. Et sic iudicatum fuit in illo processu do Conde da Vidigueira superius allegato. Quod maximè conducit ad pretium emphyteusis, seu meliorationum illius, quod solvitur in partitionibus per unum heredem aliis, juxta Ordinat. titul. 97. Paragrapho 22 lib. 4. quamvis enim hoc variè iudicatum audivimus, superius dictum tenendum videtur, juxta ea, quæ refert doctissimus Barbosa ubi proximè. apud quem Lector videre poterit de abractione meliorationum faciendâ, quibus casibus id possit fieri: quod tempus attendendum sit circa æstimationem illarum, de bombardis & aliis instrumentis necessariis ad defensionem castrorum, seu murorum, & Valasc. dict. quaestio. 25. per totam. qui optimè loquitur, ne hîc ab illis eleganter tradita iterum repetamus.

- 8 Quando autem Insulæ desertæ, per Regem donantur, ut ad culturam redigantur, si iterum revertantur ad Coronam, an pretium meliorationum, quas donatarius in illis fecit, debeatur uxori & heredibus? vide in eodem processu de Donna Brites de Tauora, cum Comite de Sancta Cruz, Scriba Manoel Alvarez Falcão, ubi hæc quaestio ventilata fuit, & iudicatum deberi. ut supra diximus; & alia de armentis boum, animalibus, feris, jam tunc pascentibus in illis: apud illum Lector hæc omnia videre poterit; diffusius namque ibi tractata sunt.

DECISIO CXII.

De agris desertis.

S U M M Æ.

1. Agri deserti pertinent ad fiscum, si Princeps eos sibi fecit vectigales.
2. Fundi inculti & deserti pertinent ad Rempublicam, quando Princeps eos sibi non reservavit, & præsumuntur esse in dominio illius civitatis, sub cujus limitibus reperiuntur.
3. Domini terrarum, Magistri ordinum militarium, nec alij nobiles, seu commendatarij, possunt agros hos sibi proprios facere.
4. Agri hi, etiam si sint in terris Ordinum, pertinent ad Rempublicam, & communem utilitatem vicinorum. Et non possunt emphyteuticari, sed dari tantum de sesmaria. & num. 5.
6. Rex non habet magisteria Ordinum, tamquam Rex, sed tamquam administrator Ordinum militarium à Sede Apostolica constitutus.

1 **A**gri deserti sunt, quos vulgò vocamus, moitos maninhos, ou matas, que são terras bravias que nunca foram lavradas, nem aproveitadas. Hi ergo vocantur agri deserti, seu inculti, & pertinent ad Prin-

cipis fiscum, si is illos sibi fecit vectigales, ut in rubrica. Cod. de omni agro deserto. libro 10. & Cod. de feud patrim. eodem lib. 10. sicuti pertinet totum territorium, cum illud sibi fecit vectigale. l. 1. D. si ager vect. Ordinat. lib. 4. titul. 43. §. 9. ibi, os quaes não foram coutados. & §. 11. & §. penult. probat text. in l. 1. verf. urbem. D. de officio Praef. urb. Paul. in l. 1. D. de acquirend. possess. Iason. in l. rem qua nobis. numer. 32. D. eod. Socin. conf. 86. numer. 6. libro 1. Curt. Iun. conf. 41. numer. 9. Alciat. in d. l. 1. verbo, eius sunt. numer. 15. idem Alciat. in l. silva cadua. Paragrapho novalis. D. de verborum significat. Chaffanæus in consuet. Burgund. rubric. 11. Paragrapho 4. numer. 4. latè Avendan. de exequend. mandat. lib. 1. cap. 4. per totum. Vaz de jur. emphyt. quaest. 8. nu. 38. cum seqq.

Alioqui tales fundi solent ad Rempublicam pertinere, ut in dict. Ordin. §. 9. quia res omnes aut privatorum sunt, aut Reipublicæ: & eius intentio videtur fundata regulariter, argum. cap. fin. quemadmodum feud. amittat. ubi Bald. & in cap. cum Bertoldus. de re judic. verf. universit. nisi quatenus reperiatur à privatis acquisitum, argum. l. in agris. D. de acquirend. rerum dominio. Alciat. ubi supra. d. n. 15. ad finem, aut à Principe sibi reservatum, per hanc Ordin. dict. §. 9. in princip. & d. l. 1. D. si ager vectig. & Alciatum d. num. 15. post principium. Vaz. ubi supra, num. 37. aliter fundi isti inculti præsumuntur esse in dominio illius civitatis, sub cujus limitibus reperiuntur, secundum Socinum, quem refert & sequitur Gomez l. 40. Tauri. num. 2. Chaffan. ubi supra. rubr. 9. §. 4. num. 2. Avend. & Vaz. ubi supra. qui alios referunt.

Ex quo fit, quòd nullus dominus terrarum, nec Magistri Ordinum, nec alij nobiles, seu commendatarij, possunt sibi agros hos proprios facere, Ordin. dict. titul. 42. §. 15. ibi, os nao tomem, nem apropriem pera si, & ibi, nem tomem isso mesmo os maninhos, &c. & §. ultimo. sed dari debent de sesmaria, quando id utilius fuerit ad culturam, juxta dispositionem dict. Ordin. §. 5. & absque aliqua pensione, juxta Ordin. ubi supra. §. 13.

Et quo maximè advertendum est, quòd in terris Ordinum malitarium, agri hi qui pertinent ad Rempublicam, non sunt bona Ordinum, etiam si sint in terris Ordinum, nec emphyteuticari possunt, ut aliqui opinantur, in quo valdè errant: pertinent enim agri hi ad Rempublicam, & ad communem utilitatem vicinorum, Ordin. ubi supra. §. 9. & solum possunt dari de sesmaria per præfectos agrorum, sesmeiros vocamus, sine pensione, ut diximus. tradit Avendan. ubi sup. Vaz d. quaest. 81. n. 39. & est expressa Ord. d. tit. 43. §. 14. eò maximè quòd bona omnia à Regibus, Ordinibus militariibus, & eorum Magistris donata fuerunt. Cum autem hæc non essent Regis, sed civitatum, & oppidorum ad publicum usum vicinorum, in donatione non includebantur, juxta reg. l. nemo plus juris. D. de reg. jur. Sic similiter in terris Provinciæ Brasiliæ, quæ pertinet ad Ordinem Militiæ Christi, terræ per Capitaneos de sesmaria dantur, absque aliqua pensione, & in donationibus jubetur per Regem, & decimæ fructuum pertinent ad Regem, tamquam Magistrum prædicti Ordinis Christi. Imò nec per Decuriones oppidorum, aut civitatum, in cujus termi-

terminis sunt prædicti agri deserti, possunt emphyteuticari, cum non sint bona propria prædictarum civitatum, nec oppidorum, sed publica ad communem civium & vicinorum usum, & solum possunt dari de selsmaria, ut dictum est juxta d. Ord. libro 4. titul. 43.

5 Nec obstat si quis dicat, quod Magisteria Ordinum fuerunt unita Regiæ Coronæ, & ob id agros hos debere censerī bona Regis: nam respondemus, quod non sequitur: imò tunc majori ratione ad Rempublicam pertinent, cui Rex in omnibus maximè consulere vult, & ipse Rex in d. Ord. §. 15. jubet Magistris Ordinum, ut ita se gerant in his agris desertis, qui ad Respublicas pertinent, ut ipse Rex facit, quæ Ordin. omnino est videnda.

6 Secundò respondetur, quod etsi Magisteria Ordinum sint unita Regiæ Coronæ, non sunt unita, ut Rex illa habeat tamquam Rex, sed tamquam administrator Ordinum Militarium constitutus à Sede Apostolica, Navarr. in propugnaculo Apologiae. numer. 14. & ita in una persona Regis considerari debet duplex dignitas, Regalis, & altera Magistri, ut tamquam Magister ad omnia teneatur, ad quæ Magister tenebatur, & disposita in Magistro, in Rege Ordinum militarium administratore locum habeant, tradit doctissimus Barbosa in l. quia tale. num. 95. & sequent. D. soluto matrimon. quod maximè notandum est. Et vide in prima parte nostrarum decisionum, decis. 61. & in arrestis, arresto 46. & Gammam decis. 230.

DECISIO CXIII.

De tributorum, collectarum, & gabellarum augmento.

SUMMÆ.

1. Tributorum, collectarum, seu gabellarum augmentum, an pertineat ad conductorem, an ad ipsum Regem qui locavit.
2. Gabellarum exemptio, qua aliquibus competit ex pacto inito cum conductore, si unus ex exemptis moriatur, & eius loco plures alij sint superadditi, an exemptio competat illis etiā superadditis. Venditor fundi reservans lapidicinas intelligitur de presentibus, & apparentibus, non autem de futuris. Ibidem.
3. Exemptio collectæ debita alicui civitati, si à Principe alicui concedatur, potest Respublica diminutionem illam imputare in censu annuo, quem Principi præstat. Idem dicendum, si Rex personas aliquas exemerit ab incapitatione gabellæ. Ibidem.
4. Collecta si indicatur pro reparatione alicujus loci, an ibi habitantes teneantur contribuere pro possessionibus, quas ibi habent? remissivè.
5. Gabella regulariter debet solvi in loco venditionis, aliquando tamen solvitur in loco, ubi res traditur.
6. Gabellam emptor & venditor, unusquisque pro sua parteolvere tenetur: secus erat de jure communi.
7. Gabella non solvitur de venditione redditus annui, quem dicimus Iuro.

Cabedo Pars II.

8. De origine gabellarum, quas filas vocamus, in hoc regno.

Tributum, collectam, vel gabellam, si Rex duplicavit, postquam illas locavit, aut vendidit alicui mercatori, puta quando uxorem dedit filio, utrum tale augmentum perineat ad mercatorem, an ad ipsum Regem, vide Baldum, & Angel. in l. at ubi. D. de petit. heredit. tenentes quod tale augmentum gabellæ, tamquam rem respiciens, non personam, erit emptoris, & vide etiam Decium consil. 4. Et pro tenui. ubi dicit, quod augmentum gabellæ ea reformatione statuti antiqui proveniens in admittendo pannos forenses contra illud statutum, pertinet ad emptorem.

Sed tu dic id in totum conjecturandum esse ex qualitate pretij & augmenti postea superadditi, ut tradit notabiliter Brunus de augmento. conclus. 19. num. 5. versic. quinto prædicta. & num. seq. ubi notabiliter tenet prædicta non procedere, ubi gabella esset vendita sub certa forma, puta quod emptores pro qualibet salma grani debeant recipere unum ducatum: tunc enim augmentum gabellæ non pertinebit ad emptores, secundum Angel. ubi supra. quem sequitur Brunus dict. num. 6. Et vide in arrestis inferius, arrest. 23.

Pone tamen, quod conductor gabellæ Bononiensis convenit cum collegio dominorum sexdecim, cum pacto quod ipsis sexdecim exemptio observetur, ut uno eorum mortuo, plures extranumerarij in ipsius locum sint superadditi: quaeritur utrum illis superadditis competat exemptio: & Alexand. consil. 178. volum. 2. tenet quod sic, sequitur Bertachin. de Gabellis 3. part. octava principal. in fin. sed Brunus in d. tract. de augmento. conclus. 10. num. 16. tenet contrarium, intelligendo quod illud augmentum fuit ex causa voluntaria, & tunc indubitatum esse dicit, quod onus non extendatur ad augmentum, secundum Alexand. ubi supra. qui ibi præsupponit fuisse ex causa necessaria, quo casu magis dubitatur, sed Brunus in puncto juris putat esse tutius tenere contra Alexand. arg. text. in l. si in lege. D. de contrah. empt. ubi venditor fundi reservans lapidicinas, intelligit de presentibus & apparentibus, non autem de futuris, & per alia jura & argumenta, quæ allegat; & ita alij postea in locum de mortui successi non poterunt exemptione, sed solvent gabellam eius conductori.

Et adde, quod si Princeps concedat alicui immunitatem à præstatione collectæ, vel talliæ debite civitati, civitas potest illam diminutionem imputare in censu annuo quem Principi præstat, ut per Bartol. & DD. in l. ab omnibus. D. de legat. 1. Felin. post alios in cap. accedentes. col. antepen. de præscriptionib. Iason in l. avus. D. pact. sequitur, & confirmat Brunus de diminutione, consil. 12. num. 66. Et ita si Rex exemerit personas aliquas de incapitatione gabellæ (vocamus, emcabecamento) quæ ei solvitur annuatim in aliqua civitate, seu oppido, quantitas gabellæ, quæ erat solvenda per personas exemptas, diminuetur ab illa tota, quæ Regi solvitur in illa civitate seu oppido: confirmat hoc Brunus d. n. 66. ex eo quod dicitur de diminutione valoris pecuniæ, ut cedat in damnum Principis qui illam diminutionem induxit, quoad censum illi præstandum,

OO 2

secun-

secundum Brunum *ibid.* & in tract. de augmento moneta, limitat. 7.

4 Adverte etiam, quod si collecta indicitur in aliquo loco pro eius reparatione, & fortificatione, an ibi non habitantes teneantur contribuere pro possessionibus, quas ibi habent: vide Guidonem *decis.* 7. & *remissiv. decis.* 5. ubi etiam ponit remissivum, qui sint exempti à contributione subditorum, & ubi se remittit ad *decis.* 376. n. 18. & seq. & vide Avendan. de *exequend. mand.* 2. p. cap. 14. n. 21. & in 1. p. *nostrarum decisionum, decis.* 91.

5 De gabella autem, quæ solvitur ex venditione, seu permutatione (quam *sisam* dicimus) vide Ignatium de Lacarte Hispanum in suo tractat. de *decima vendit.* debet autem solvi in loco venditionis, Baldus in l. 1. C. de *contrahend. empt.* Felinus in *cap. ult. num.* 14. de *foro compet.* notant Decius in l. si *convenit. D. de jurisdict. omnium judic.* & DD. in l. 2. D. de *evict.* & in c. 4. in articulo *gabellarum.* §. 1. aliquando tamen gabella solvitur in loco, ubi res traditur. Baldus, qui in hoc dicitur fuisse sibi contrarius, in l. *multum interest num.* 10. C. si *quis alteri, vel sibi,* & c. Bertachin. de *gabellis.* 6. part. num. 4.

6 Notandum autem est, quod in cap. 1. in articulo *gabellarum* in principio statuitur, quod emptor & venditor, unusquisque pro sua parte gabellam solvat: contrarium namque erat de jure communi, quo attento gabellam in solidum solvebat emptor, l. *debet. D. de adilitio edict.* ex qua id collegit Bald. in l. *pradium. numer.* 6. C. de *adilitio act.* Roman. *singul.* 582. Iaf. in l. *ultim. num.* 41. C. de *jure emphyt.* Gozad. *conf.* 65. num. 1. & vide Cæpollam in d. l. *debet. num.* 2. Pinel. in l. 2. C. de *rescindend. vendit.* pag. 144. num. 45. in *fine.*

Libet autem hinc adungere certitudinem quamdam ad materiam valde conducentem: cum enim essent Cancellarius Senatus Supplicationis, in sententia quadam additionis redditus annui (quem dicimus *juvo*) cum gabella soluta non esset, dubitavi, an eam signare deberem; & facta diligentia presentata mihi fuit certitudo hæc, cui acquievi.

7 Certifico eu Thomas Ribeiro de fonte, *Escrivão nas tres casas desta cidade de Lisboa, que dos juros, & tencas que se comprão, ou vendem senão paga sifa dos que se comprão a el Rey, ou se vendem os mesmos, & este uso, & custume se tem na arrecadação dos bens de raiz, nem nunca se pagou sifa dos taes juros & tencas que seião da Coroa real, & isto de vinte annos que ha que sirvo o dito cargo & assim se usou no tempo antes que servisse pello ouvir a meu pay cuio o dito officio foi, que assim se usava & tinha por custume* E por me ser pedida esta certidão por virtude do despacho nella *atras conteudo apassei, em Lisboa aos 13. de Agosto de 1598. annos, & declaro que se algũas pessoas vendem os juros, ou tencas que tenham avido dos que pertencem a Coroa, isso mesmo não devem sifa, & assim se usa: no dito dia mez, & anno acima.* Thomas Ribeiro de fonte.

8 Libet etiam hinc adungere verba Chronicæ Regis Ioannis Primi Lusitaniæ, circa originem gabellarum, quas *sisas* vocamus, quas populi solvunt per incapitationem (seu *encabecamento*): in *cap. penult. 2. part. fol.* 314. quæ est in publico regni Archivo; quæ sunt hujusmodi:

Mas porque aqui fazemos menção, que as *sisas* rendião muito mais que os direitos reais, & algũs cuidão, & tem oie em dia, que os Reys acharão novamente tal *segeição, & a lançarão sobre o povo, & esto não foy assi, queremos aqui dizer brevemente, qual foy seu comeco dellas por desfazer esta opinião. Onde sabe, que nos não achamos nem se mostra, que ata o tempo del Rey Dom Dinis, que morreo na era de mil & trezentos & sesenta & dous annos, que antre os povos nunca ouvesse sifa per algũa razão que fosse: mas escrituras certas nos dão testimunho, que no tempo del Rey Dom Afonso o quarto filho del Rey Dom Dinis ante da pestelencia grande, que foy a cabo de vinte & quatro annos, na era de mil & trezentos & oytenta & seis, ia ante desta mortindade hy avia *sisas*, que os povos deitavão entre si, cada huns em seus logares, como lhes prazia, quando taes necessidades avinhão, para que as ouvessem mister: assi como os moradores de Setuval, que sendo o logar cercado a aquelle tempo, & mandando este Rey Dom Afonso que o cercacen, lançaron entre si duas *sisas* por averem dinheiro pera se cerear. s. hũa sifa que chamuão grande, nos vinhos, que igualmente rendia quatro mil liuras, que erão mil & trezentas dobras, & outra sifa meuda que rendia hũas quinhentas, & todas estas mil & oytocentas dobras se despendião no cercamento do logar de Setuval, & cousas a el pertencentes. E esta foy a primeira sifa que achamos que concelho lançasse, & durou, ata que a villa foy acabada. E depois em tempo del Rey Dom Fernando, por as grandes necessidades das guerras em que o Reyni foy posto, lançavão os povos entre si *sisas* para so por rar os muitos encargos que de taes feitos nascião cada hũs em seus logares, especialmente Lisboa, que mor parte delles tinha de si para cercar essa cidade: E depois que taes necessidades erão acabadas, se outras mais não sobrevinhão, tiravão nas de todo, ou parte dellas, como os povos entendião por seu proveito, tomando contas aos recebedores de taes *sisas* & thesouriero a que erão entregues sem o senhõr da terra, em taes feitos poer a mão: e vendo os Reys taes rendas das *sisas*, avendo vontade de as aver, mostravão ao povo necessidades passadas, ou que erão por vir, & pedião lhas graciosamente por dous ou tres annos, & que logo as leixariaõ, outor gadas desta guiza, enbedião depois outra necessidade, para que as avião mister, & pedião nas por mais tempo, & assim lhe ficou a posse dellas, mas nao que as elles deitassem.*

DECISIO CXIV.

Si Rex novum tributum imponat aliquibus mercibus venditis, à quo solvi debeat?

S U M M Æ.

1. Venditione facta in genere, ante traditionem est periculum venditoris; quod procedit quoad periculum interitus, & deteriorationis.
2. Tributum novum impositum rebus venditis emptor solvere tenetur, nisi in provisione, aut lege tale tributum constituyente aliud sit expressum. & n. 12. Tributum solvere debet, qui per traditionem mercium dominus factus est. *Ibid.*
3. Obligatio generalis facta in venditione intelligitur, rebus

rebus sic stantibus, ut erant tempore contractus; non autem ratione casus improvisi, non verosimilis, & superveniens præter omnium cogitationem. & num. 8. 10 & 12.

4. Promissio generalis numquam intelligitur de casu, in quo verosimiliter promittens se non obligaret.

5. Casus fortuitus censetur factum Principis non speratum.

Generalis renuntiatio casuum fortuitorum non comprehendit casus fortuitos. Ibid. & numer. 9. quod intellige, ut num. 10.

6. Promittens defendere ab omni homine de jure & facto, non intelligitur de iis, quos de facto non poterat prohibere.

7. Casus noviter orti post venditionem pertinent ad emptorem. Ibid.

Contractus ultra intentionem contrahentium non obligant.

9. Fortuitus & insolitus casus quando dicatur.

11. Casus omissus remanet in dispositione juris communis.

13. Exceptio firmat regulam in contrarium: secus, quando sub regula comprehenditur aliquid diversum ab eo, quod alias regula secundum suam naturam continebat.

Quid decisum fuerit in hac questione. Ibid.

Quæstio hæc in facto contingit in duobus mercatoribus; unus namque alteri certas merces vendidit, quibus venditis, Rex novum tributum illi generi mercium imposuit: quæsitum fuit, quis ex illis novum tributum solvere teneretur, an venditor, an emptor?

1. Et videtur, quod hoc novum tributum venditor solvere debeat, quia venditio fuit facta in genere, quo casu ante traditionem periculum pertinet ad venditorem, & non ad emptorem, *l. quod sapè. §. in iis. D. de contrah. empt. Gloss. 1. l. quod si neque. D. de pericul. & commod. rei vend.*

Contrarium tamen verius est, quia jura supra citata procedunt, quoad periculum interitus vel deteriorationis, quia genus nec perire nec deteriorari potest, *l. incendium. C. si cert. petat. l. in ratione 11. §. diligenter. D. ad leg. Falcid.*

2. Nos autem agimus de tributo rebus venditis imposito, qua in re Socin. *consil. 147. libro 2. tractans*, ad quem solutio hujusmodi onerum pertineat, & multos casus distinguens, concludit numero 3. quod, ubi hæc quæstio tractatur inter emptorem & venditorem (qui noster casus est) semper solutio onerum pertinet ad emptorem, nisi in provisione Regia, aut lege tributum constituyente contrarium sit expressum. *l. debet. in fine. D. de adilit. edict.* per quam ita tenet Bald. in *l. si pradium. numero 6. Cod. de adilit. edict.* extollit Roman. *singulari 582. Iason. in l. fin. numero 41. Cod. de jur. emphyteut.* & ita consulit Alexand. *consil. 51. numero 4. libro 3. Sylvan. consil. 8. num. fin. Gozad. consil. 65. numero 1. & ita judicavit Capella Tholof. quæstio. 451. ed. maximè si tempore quo novum tributum fuit impositum, merces traditæ jam erant, quo casu certum est onus solvendi tributum incumbere illi, qui per traditionem dominus effectus est. *l. cum in plures. Paragrapho vehiculum. D. locati. Bald. in l. 1. ad fin. D. de aliment. & cibariis**

Cabedo Pars II.

legat. cum similibus, de quibus per Socin. *d. conf. 247. in principio. libr. 2.*

Sed adhuc emptor pro se allegare potest, quod venditor suscepit in se onus solvendi hoc novum tributum, quia obligavit se tradere merces liberas ab omnibus juribus, & sic juxta verborum generalitatem videtur etiam in se suscepisse onus solvendi hoc novum tributum. Sed eo non obstante, non tenetur novum tributum solvere, quia prædicta obligatio venditionis recipit hanc conditionem, rebus sic stantibus, ut erant tempore contractus, non verò si novus casus superveniat, de quo nec dictum, nec cogitatum est, *l. quod servus. D. de conditione causa data. leg. quarto. §. inter locatorem. D. locati. leg. cum quis. in princip. D. de solutionibus. cap. 2. de renuntiat. cap. quemadmodum. de jurejurand. cap. ne quis. ad fin. 22. quæst. 2. & ibi Gloss. fin. cum similibus, de quibus per Boët. *decis. 104. ex num. 14. & in materia tradit Alexand. conf. 107. nu. 15. lib. 3.* Et procedit sine dubio hæc interpretatio, quando is casus novus supervenit contra id, quod vulgus existimabat, & quod in mentibus hominum credebatur non eventurum, nam de tali casu non potest intelligi obligatio, *l. cum Aquiliana. D. de transactio. & in notabili casu tradit Anchar. conf. 204. pluribus rationibus, ex num. 3. Felin. conf. 43. numero 8. Aymon. conf. 95. numero 3. & conf. 233. nu. 3.* Similiter & sine dubio procedit prædicta interpretatio, quando is casus superveniens non erat verosimilis, ac ita etiam non fuit cogitatus, nam & de tali promissione intelligi non debet, Alexand. *conf. 107. num. 16. lib. 7. arg. l. fistulas. §. fin. D. de contrahend. empt.* Unde dicit notabiliter Ruinus *conf. 79. colum. fin. lib. 1.* quod obligatio numquam intelligitur, quando supervenit casus inopinatus, & qui verosimiliter sequi non debebat, & per consequens nec prævideri poterat; nam quod non est verosimile, non est firmiter considerabile, *l. qui habebat. cum Gloss. fin. D. de leg. 3.* ac ideo secundum eum obligatio ex intentione partium, ratione hujus casus improvisi, debet intelligi, rebus sic stantibus, quæ omnia militabant in casu præsentis: probabatur namque, hunc casum novi tributi numquam fuisse cogitatum, nec verosimiliter fuisse imponendum.*

Secundò, quia promissio generalis numquam intelligitur, quando supervenit casus in quo verosimiliter promissor se non obligaret, *l. obligatione generali. D. de pignoribus. leg. 1. C. quæ res pignor. c. 2. de panit. remiss. in 6.* Ex quibus desumitur *reg. cap. in generali. de reg. jur. in 6.* ratio hæc militabat, quia si venditor sciret hoc novum tributum, non venderet merces illo pretio tam exiguo, & ut notabiliter dicit Ruin. *conf. 79. colum. fin. lib. 1.* quando ex casu incogitato sequitur, quod venditor remaneret in damno, non obligamus hoc casu venditorem, quia nemo præsumitur jactare suum, *l. cum de indebito. D. de probat.*

Tertiò, quia factum Principis non speratum, censetur casus fortuitus, *l. Lucius. Cod. de evict.* Paul. *consil. 220. proponitur. numero 1. libro 1. Alexand. consil. 97. numero 4. libro 1. & vide Rolandum consil. 43. libro 3. Aymon. consil. 95. numero 1. Socin. in l. quidam relegatus, in principio. numer. 3. D. de rebus dubis. Afflic. *decis. 54. Maximè quia**

Princeps promiserat se non positurum hujusmodi novum tributum : & casus fortuitus & insolitus est, si Princeps conventa non seruet, Socin. *conf. 44. colum. penult. versic. praterea. libro. 1.* & adversus Alexandr. *consil. 97. numer. 11. libr. 3.* defendit Menoch. *consil. 27. numer. 27.* Et obligans se generaliter non videtur sentire de casu fortuito, *l. 2. Paragrapho si eo tempore. D. de administrat. rerum ad civit. pertin. l. qua fortuitis. C. de pignor. act.* ut enim notabiliter dicit Fulgol. *consilio 193. factum. ad fin.* conventio interpretanda est sub hac conditione, si modò is casus cura & sollicitudine evitari potest : quinimò, ut notabiliter inquit Bald. *conf. 395. lib. 2.* generalis renunciatio casuum fortuitorum non comprehendit casus, qui ex plenitudine potestatis Principis descendunt, cum illi nec sint in hominum potestate, ac proinde excogitari non possint : quod etiam tradit Iason. *conf. 26. libr. 3.* Aymon. *conf. 95. num. 1. & 5.*

6 Hinc est, quòd qui promittit defendere ab omni homine, de jure & facto, non intelligitur promississe de his, quos de facto non poterat prohibere, *l. flaminiam. Paragrapho quamq. & ibi Bartol. D. de damno infect. Iason. in l. stipulatio ista. in princ. colum. fin. D. de verbor. oblig.* Cum igitur prædictus casus non fuerit comprehensus in prædicta promissione, remanet in terminis juris communis, secundum quos certum est, casus noviter ortos post venditionem pertinere ad emptorem. *l. 1. C. de pericul. & commod. rei vendita.* optimus text. in *l. Lucius. D. de evict.* notat Angel. *consil. 176. ad finem.* Iason. in *d. l. stipulatio ista. in princ. colum. fin. ad finem. de verb. obligat.*

7 Quartò facit, quia ex ipso contractu constabat, venditorem voluisse liberare emptorem ab illis oneribus, quæ ratione sui contractus ad eos pertinebant ; & contractus numquam obligat ultra intentionem, *l. non omnis. D. si cert. petat.* quinimò, ut notabiliter inquit Bald. *conf. 145. casus. nu. 2. lib. 3.* cum constat de modo obligationis, ad sensum veritatis trahendus est sensus Scripturæ confirmatur ex traditis per Alexandr. *conf. 51. num. 3. libr. 3.* ubi inquit, verba semper interpretanda esse contra eum, qui fundat se in Scriptura, ex hoc inferens, faciendam esse interpretationem contra emptorem, qui per Scripturam prætendit obligare venditorem ad id, ad quod aliàs tenebatur.

8 Quintò facit, quia licet venditor assumeret in se nova tributa, tamen non tenebatur ad istud solvendum ; nam qui obligat se ad tributa & onera solvenda, non videtur intelligere de oneribus insolitis, & incogitatis, Ripa in *l. si ex toto. numero 16. D. de leg. 1. in princ.* vel de excessivis. Anton. Rub. *conf. 135. per reg. text. l. Fislul. Paragrapho fin. D. de contrah. empt.* planè istud onus, sive novum tributum fuisse insolitum, probabatur per testes, quòd numquam homines cogitarunt, quòd tale tributum imponeretur : ergo is casus insolitus & incogitatus debet reputari, ex traditis per Rip. *de peste. 1. part. 2. principalis. numer. 101.* ubi inquit, quòd quando casus aliquando evenit, & tamen non in illa regione, dicitur insolitus, & incogitatus, quia ad sciendum, an casus sit insolitus & incogitatus, quando aliquid evenit contra id, quod in mentibus hominum sperabatur eventurum, &

contra id quod vulgus hominum existimabat. Anchar. *conf. 402. pluribus. n. 4.* sed is casus talis est, ut venditor probabat : ergo dici debet insolitus, & incogitatus.

Accedat, quòd casus dicitur insolitus, qui evenit præter omnem verosimilitudinem, & cogitationem prudentis viri, licet fortè à prudentissimo imaginari potuerit, Rip. *ubi supra.* Alciat. *responsio. 157. num. 7.* Denique cum Rex promississet hoc tributum se non positurum, & postea propositum mutavit (ex justa causa, ut est credendum) is casus insolitus & incogitatus debet reputari, Aymon. *conf. 95. num. 2.* Alexandr. *conf. 97. numer. 4. libr. 3.* Afflict. *decis. 54. numer. 2.* Bossius *titul. de remiss. merced. num. 66.* ergo is casus insolitus & incogitatus non debuit obligare promissorem : nam & qui suscepit casus fortuitos, non videtur intelligere de solitis & incogitatis, Bart. in *l. sed & si quis. §. quæsitum ad fin. D. si quis cautionibus.* & ibi Ias. *num. 33.* & esse receptam sententiam, à qua in judicando & consulendo non sit recedendum, asserit Gratus *conf. 94. n. 42. lib. 2.* Bossius *ubi supra. num. 66.* Ripa *ubi supra. ex num. 99.* qui omnes pro hac conclusione adducunt text. in *l. fistulas. §. fin. D. de contrahenda empt.* ubi probatur quem teneri de casibus insolitis, quando ad eos expressè se obligavit, quasi aliàs ad eos non teneatur, item prout Gloss. *fin. ibi collegit.* Iuriconsultus apertè vult, quòd qui obligavit se ad casus insolitos, non tenetur de solitis ; & per argumentum à contrariis sentit, quòd qui se obligavit de solitis, non tenetur de insolitis, & vide Gloss. *Extravag. 1. de dolo & contumac. inter omnes.* Sed qui simpliciter suscepit casus fortuitos, videtur de solitis intelligere, non autem de insolitis & extraordinariis, *l. Scio. §. Medico.* & ibi Bart. *D. de annuis legat.* Bald. in *l. falsus. num. 31. C. de furtis.* Aretin. in *l. hujusmodi. ad fin. D. de verborum obligat.* Ergo verum est dicere, quòd qui simpliciter in se suscepit casus fortuitos, non remanet obligatus ad casus insolitos, & extraordinarios.

Et licet circa hoc controversia sit apud scribentes, tamen vera videtur resolutio, quòd quidam sunt casus fortuiti, qui tamen aliquando solent contingere, & consequenter, qui saltem in genere poterant provideri, & de his tenebitur, qui in se suscepit casus fortuitos, arg. *l. qui jure militar. D. de militari testam.* Quidam sunt casus, qui rarissimè contingunt, & sic de quibus verosimiliter, nec in genere, nec in specie fuit cogitatum : & tunc suscipiens casus fortuitos de his non tenebitur, argum. *l. cum Aquiliana. D. de transact.* & ita Corn. *conf. 12. n. 6. lib. 4.* Ripa *ubi supra. n. 99.* Anton. Rub. in *l. sed & si quis. §. quæsitum. num. 51. D. si quis cautionibus.* sed is casus novi tributi numquam fuerat cogitatus, ut probabatur : ergo etsi venditor tributa nova in se susciperet, non tamen tenebatur de hoc insolito.

Non obstant ea, quæ pro contraria parte supra sunt adducta : nam ad primum respondebatur, quòd promiserat tradere merces liberas ab omni tributo, scilicet quòd esset tempore contractus, & non de illis, quæ postea incogitate posita sunt, Alciat. *responsio. 157. in finem.* & hac etiam ratione consuluit Alexandr. *conf. 28. numer. 9. libr. 1.* quòd licet quis suscipiat in se omnes casus, qui imaginari possunt, non ob id videtur intelligere de omni-

dino insolitis, & non verosimilibus, *Corn. conf. 12, num. 5. lib. 4.*

12 Non obstat etiam, quod emptor non solveret pro mercibus tantam quantitatem, si sciret debere solvere novum tributum, quia intelligitur, rebus sic stantibus, non verò casu insolito superveniente; is enim casus remanet in dispositione juris communis, *l. si cum dotem. in princ. D. solut. matrim. l. si extraneum. D. de condict. causa data. secundum quam onus impositum rebus post venditionem pertinet ad emptorem. l. debet. in fin. D. de adilit. edicto. & supra diximus, & quia casus noviter ortus post venditionem semper pertinet ad emptorem. l. Lucius. D. de evict. Angel. conf. 176. ad fin. Denique ut notabitur dixit Fulgos. conf. 193. ad fin. in re ambigua magis juris communis observantia indulgendum est, arg. *l. si quando. C. de inoffic. testam. & potius actioni deneganda, & liberationi concedenda, l. Arrianius. D. de act. & obligat.**

13 Non obstat etiam, quod in Scriptura solum excipitur, quod emptor solveret salarium notario, & exceptio firmat regulam in contrarium, Aymon *conf. 195. num. 10.* Respondetur enim ex traditis per Alexand. *conf. 28. num. 1. lib. 1* quod licet exceptio firmet regulam in casibus non exceptuatis, non tamen facit quod sub regula comprehendatur aliquid diversum ab eo, quod aliàs regula secundum suam naturam continebat, *l. generali §. uxori. & ibi Bartol. D. de usufruct. legato. l. Lucius §. pluribus. & ibi Bart. & Angel. D. ad Trebel. sed obligatio solvendi onera, & tributa, secundum sui naturam non comprehendebat casum insolitum, & incogitatum, ut dictum est supra; ergo exceptio non potest ampliare obligationem, ut etiam illam comprehenderet, quod in terminis tradit Alexand. *conf. 51. numer. 5. lib. 3.* Alciat. *respons. 157. num. 8.* Et sic pro venditore decisum fuit.*

DECISIO CXV.

Arma & ferrum quando possunt deferri ad infideles, circa intellectum Ordin. *libr. 5. titul. 109.*

SUMMÆ.

1. Tempore guerra nihil potest deferri ad Saracenos, vel alios inimicos nominis Christiani, nisi pro redimendis captivis.
Et quid tempore pacis. *Ibid.*
2. Et an hoc procedat in omnibus infidelibus cujuscumque nationis. & num. seqq.
3. Hostes qui dicantur proprie.
4. Intelligitur *cap. Ita quorundam. de Iudæis.*
5. Prohibitio Ordin. *libr. 5. titul. 106. particularis est in hoc regno.*

1 **H** Abito pro constanti cum communi resolutione, quod tempore guerra nihil potest deferri ad Saracenos, vel alios nominis Christiani inimicos, nisi pro redimendis captivis, *cap. significavit. de Iudæis, & quod tempore pacis omnia ad illos deferri possint, ut sentit cap. quod olim. de Iudæis. præter arma, & alia, quibus Christiani impugnari*

possint, hæc enim nullo tempore ad eos deferri possunt. *cap. ita quorundam. & cap. ad liberandam. de Iudæis, est communis resolutio ex Panormitan. & Felin. in cap. quod olim. in principio. de Iudæis. Alexand. conf. 130. libr. 7. Capic. decis. 150. & Soares allegat. 18. & probat d. Ordin. libr. 5. titul. 109. & vide omnino Strach. de mercat. 2. part. a num. 40. pag. 68. & l. 22. titul. 5. part. 5. & ibi Greg. Lopez in gloss. Trigo. videndum est utrum hæc recipienda sint in omnibus infidelibus.*

Et prima facie videtur, quod sic, ex *l. 2. C. qua res exportari non debeant*, quæ prohibet ferrum factum & infectum, & alia similia deferri ad alienigenas barbaros cujuscumque nationis, & sic omnes infideles videtur comprehendere: & idem colligitur ex *l. unic. Cod. de litterum & itinerum custod. libr. 12.* & ita licet jura antiqua loquantur de solis Saracenis, tamen Bulla Cœnæ generaliter loquitur de omnibus inimicis nominis Christiani.

Secundò, quia arma ea ratione prohibentur deferri tempore pacis, quia convenit illos carere armis, ne validiores facti impugnent fideles, ut colligitur ex *d. l. 2. C. qua res exportari non debeant.* notat Felin. in *d. cap. quod olim. in principio. de Iudæis. Capic. decis. 105. num. 2.* quæ ratio in quibuscumque infidelibus locum habere videtur, & in hac materia licita est extensio ex identitate rationis, Gloss. recepta in *l. 1. C. qua res exportari non debeant.* & confirmatur, quia ea verba *d. cap. ita quorundam. ibi, impugnant.* exponuntur, id est, expugnare possunt. Panormitan. *ibi, & communis: quod in omnibus fidelibus militat.*

Verius tamen videtur tantum habere locum in Saracenis & Turcis, & aliis inimicis generis Christiani, qui illos impugnant actu vel habitu, habentes potentiam, vel occasionem, odio nominis Christiani, & eò tantum quod Christiani sint, quia in his tantum invenitur imposita prædicta prohibitio, eleganter Navarr. in *cap. ita quorundam. notab. 4. numero 26. de Iudæis. Strach. ubi supra.* Unde extra hunc casum servanda est regul. quod commercia omnia sunt licita de jure gentium, *l. ex hoc jure. D. de justit. & jure. nisi quatenus inveniuntur prohibita ex aliqua justa causa, l. si in emptione. Paragrapho omnium. D. de contrah. empr. Secundò, quia cum Iudæis licitum est contrahere, & quodlibet commercium habere, *l. nemo à 2. Cod. de Iudæis. cap. Postulasti in fine. cap. penult. eodem rit.* Ergo & cum aliis infidelibus, qui non sint de nominatis superius.*

Nec obstant contraria, nam ad primum responderetur, quod dum illa jura loquuntur de barbaris nationibus, debent exponi, id est, hostibus populi Romani, ut colligitur ex text. expresso in *l. corem ferro. in princ. D. de publicanis. & tradit Gloss. in l. 2. C. qua res export. non deb. & Gloss. 1. leg. 2. C. de commercia & mercator. Gloss. leg. 3. C. de servis fugit. glos. 2 leg. fin. Cod. captivis. ac ita ea prohibitio tantum locum habet in illis barbaris, qui sunt hostes populi Romani. Unde videndum est, quinam barbari hostes dicantur. & Bart. in *l. hostes. num. 8. D. de captiv. distinguit inter infideles: nam quidam sunt, cum quibus pacem habemus; & hi non dicuntur hostes. alij sunt, cum quibus nec pacem, nec bellum habemus propter distantiam, ut sunt Indi; & hi etiam**

non dicuntur hostes : quidam sunt, cum quibus frequenter bellum gerimus, ut sunt Saraceni & Turcæ; & hi dicuntur hostes, quia scilicet ex parte nostra semper cum illis justum est bellum, quia habent occupatam Terram Sanctam, & alias Christianorum regiones. Bart. in leg. Christianis. C. de paganis. Innocent. in cap. quod super his. de vot. item ex parte sua solent frequenter bellum gerere. Unde consequitur, quod infideles, cum quibus pacem habemus, vel non solemus cum illis prælia habere (& his concurrentibus idem dicitur in gentilibus, vel aliis infidelibus, juxta generalia verba Bullæ Cœnæ, Navarr. in cap. ita quorundam notab. 4. n. 21. de Iudæis qui tamen hoc eleganter declarat, & prosequitur) non dicuntur hostes, & consequenter in illis non habet locum prohibitio, de qua superius.

4 Non obstat secundum, quia respondeo ex text. in cap. dispar. 23. quest. 8. ex quo colligitur, quod Saraceni, qui Christianos persequuntur, & eos à propriis sedibus expellunt, hostes sunt, & consequenter prædicta ad illos deferri non possunt; sed secus est in Iudæis, cum quibus non solemus bellum gerere: unde idem erit in aliis infidelibus, in quibus fuerit eadem ratio, adversus quos etiam ex parte nostra non est licitum bellum, quia pagani pacifice viventibus non est inferenda molestia. 1. Christianis. C. de Iudæis, nisi nolint recipere prædicatores Evangelij, Innocent. in cap. quod super his. n. 8. de voto. Unde licet verba d. cap. ita quorundam. de Iudæis, exponantur, quibus Christianos impugnant, id est, impugnare possunt, debent tamen referri ad eos, qui frequenter eos solent impugnare, & qui verosimiliter eos impugnabunt, aliis secus, & vide omnino Navarr. in d. cap. ita quorundam. notabil. 4. & in specie ita tenet Alex. conf. 130. n. 5. l. 7. ubi concludit, quod prohibitio de non inferendis armis, tantum habet locum in Saracenis, vel hostibus nominis Christiani, qui actu vel habitu habent bellum cum Christianis, odio solo nominis Christiani, & quod ad alios prædicta deferri possunt, & idem concludit Boër. decis. 178. n. 20. Soares allegat. 18. Navarr. in manuali. c. 27. n. 36. quem etiam omnino vide optimè prosequentem in d. cap. ita quorundam notabil. 4. & in manuali. in 1. declaratione ad Bullam Cœnæ Domini ubi inquit, sub ea prohibitione non contineri, qui arma deferunt ad Iudæos, hæreticos, vel gentiles, cum quibus non est bellum Christianis, quia nec verba, nec mens, nec ratio illis videtur convenire: nec enim conveniunt Iudæis, ex ratione cap. dispar. 23. quest. 8. nec hæreticis, quia hi non dicuntur hostes, ex definitione l. hostes. D. de captivis. nec gentilibus, cum quibus Christiani non solent bellum gerere, ut supra diximus.

5 Unde inferitur, quod dum Ordin. lib. 5. tit. 106. prohibet ad hos gentiles deferri ferros du feição que os negros querem em Guine, de que podem, & fazem nas ditas terras azagaias, & outras armas, & ferramentas, ea prohibitio particularis est in hoc regno: nam jure communi etiam arma ad eos deferri possunt, juxta supra dicta: pertinet tamen ea prohibitio ad bonam gubernationem Regni: & est sustinenda, ne forte detur occasio Nigris bellum movendi, & damnum inferendi; ut ita verificetur regul. quod qui causam damni dat, &c. cap. ultim. in fin. de injuriis. l. qui occidit. §. ultim. D. ad l. Aquilianam.

vel quando hi possunt transferre arma, vel ferrum ad hostes Christiani nominis: nam tunc etiam his deferri non possunt, arg. l. qui sic. D. solus. Navarr. in d. cap. ita quorundam notab. 4. & vide Gammam decis. 304.

DECISIO CXVI.

De Ambasiatoribus, seu Legatis.

SUMMÆ.

1. Legati, seu Ambasiatores sunt viri magna fidei, & auctoritatis, & repræsentant personam Regis, seu Principis, aut Reipublicæ, à quibus mittuntur.
Ambasiatorum munus est publicum. Ibid.
2. Qui Ambasiatorem offendit, incidit in crimen læsæ Majestatis, ac si Principem offenderet.
3. Legati, & Ambasiatores dicuntur etiam illi, qui à civitatibus, & oppidis regni, ad Regem mittuntur.
4. Magistri epistolarum qui dicantur.

Ambasiatores, seu Legati mittuntur ad Reges, & per alios Reges, Principes, seu Reipublicas liberas, & communitates, l. 1. D. de legationibus. Mart. Laudens. latè in tract. de Legatis. Ordin. lib. 3. tit. 4. in principio. §. 1. ibi, Se algum Embaixador vier a nos de fora do reyno com embaixada de algum Principe, ou comunidade. qui Legati, seu Ambasiatores sunt personæ, quibus multum creditur: semper enim sunt viri magnæ fidei & auctoritatis, ut est text. in l. sciendum. in §. ordine. D. de legat. & facit text. in cap. ad Apostolica. post principium. de re judicat. lib. 6. ubi Dominicus num. 3. Tiraquel. de nobilitate. cap. 20. num. 43. Et repræsentant personam Regis, seu Principis, aut Reipubl. à quibus mittuntur, cap. magnum 11. quest. 1. cap. solita. ubi Felin. de majoritat. & obedientia. tradunt Doctores in l. 12. §. 1. D. de judiciis. Lucas de Penna rubrica, de legationibus. lib. 10. ubi plenè Boërius de auctoritate magni consilij. numer. 118. post Gloss. in pragmat. sanctione. §. 10. in vers. vice Regia. col. 4. verbo, oratores. Et munus Ambasiatorum est publicum, l. 1. Cod. ex quibus causis majores. Pragmatic. ubi supra. Martin. Laudens. de legat. Principum. quest. 4. vol. 13. tract. & vide eundem de iis fol. 117. Gloss. verbo, Ambasiatores.

Et qui offendit Ambasiatorem incidit in crimen læsæ Majestatis, tamquam offendens Principem. Bald. quem refert Alciat. in rubr. de officio Ordinarij. n. 32. Gigas de crimine læsæ Majestatis. q. 16 fol. 39. in parvis. ubi id optimè declarat. & quest. 33. n. 3. & n. 110. fol. 72. & 73. sanctum namque & inviolabile est jus legatorum, l. sanctum. D. de rerum divisione. & securitatem habent de jure gentium, Martin. Laudens. ubi supra. q. 38. & ante eum Angel. in l. 2. §. legatis. D. de judic. Ordin. d. lib. 3. tit. 4. & vide Valerium Maximum lib. 6. de fide publica.

Qui à civitatibus, & oppidis regni ad Regem mittuntur cum legatione, Legati etiam, & Ambasiatores dicuntur. Ordin. d. lib. 3. tit. 4. in princip. §. 1. & est de jure, text. in l. 2. §. legatis. l. si quis in legatione. & l. non alias. §. legati. D. de judiciis. l. legati quoque. D. ex quibus causis. major. & viaticum, quod iis dabatur,

dabatur, legatitium vocabatur. l. munerum. §. legati quoque. D. de muneribus & honoribus. l. 2. §. his. D. de legat. l. Titio. D. ad municipalem. Prateus in lexico juris. verbo, legatitium.

- 4 Et qui (ut hoc obiter dicam) his civitatum legationibus, & postulatibus, & precibus audiendis, & ad Principem referendis præerant, magistri epistolarum dicebantur, quorum meminit Spartianus in Hadriano, & Sydonius Apollinaris lib. 9. Epistolarum.

DECISIO CXVII.

Utrum habitantes, & residentes in civitate Olyssipponensi, si tamen habeant bona immobilia in provincia Brasilia, gaudeant eodem privilegio, quo incolæ qui personaliter habitant in terris prædictæ provinciæ gaudent, circa solutionem tributorum ex mercibus quas exportari jubent?

SUMMÆ.

1. Facti series.
2. Referuntur verba foralis.
3. Dicitio, &, ponitur inter diversa.
4. Mandans aliquid fieri, an dicatur ipse verè facere, vel interpretativè?
5. Verba privilegij debent strictè interpretari, si verba restrictionem patiantur, vel per privilegium derogetur alicui legi; alias secus.
Privilegia Principum dum tangunt jura concedentium, debent latè interpretari. Ibidem.
Idem in donationibus.
6. Consuetudo utilitati publicæ contraria non valet.
7. Incola ut quis dicatur, quid requiratur. remissivè. Et incola propriè quis dicatur. num. 8.
9. Copulativa, &, posita inter genus & speciem, non inducit diversitatem.
10. Copulativa, &, si cadat inter duo, quorum unum de necessitate inest alteri, illa duo resolvuntur in unum sicut adjectivum alteri.
11. Incola non dicitur quis alicujus provinciæ seu civitatis in qua domicilium non habet, licet ibi habeat bona immobilia.
12. Ordin. lib. 2. tit. 56. §. 1. cum sequentibus, exprimit casus omnes, in quibus potest quis dici incola, ad hoc, ut gaudeat privilegio exemptionis.
13. Quid judicatum sit in hac questione.

Os herdeiros de Iorge de Figueredo Correa, Capitação da capitania de São Iorge dos Ilheos nas partes do Brasil, & Mendesaa, & Lucas Giraldes, & outros todos moradores na cidade de Lisboa, se aggravação de os officiaes d' Alfandega da dita cidade lhe faz erem pagar dizima de açucar, & outras mercadorias que das ditas partes mandavão trazer por ser contra o privilegio, & foral que el Rey concedera ao dito capitão, & moradores, & povoadores das ditas partes, no qual foral esta hũa verba que diz assim.

E querendo o dito capitão, moradores, & povoadores da dita capitania trazer, ou mandar trazer por si, ou por outrem a meus reynos, & senhorios quaesquer sortes de mercadorias, que na dita terra, & partes della

ouverem, tirando escravos, & outras cousas que arrasão dizezas, podeloão fazer, & serão recolhidos, & agasalhados, em quaesquer portos, & cidades de meus reynos, &c. E não pagarão dellas direitos alguns somente a sisa do que venderem, posto que pollos foraes, regimento, ou costume dos taes lugares fossem obrigados a pagar, &c.

Allegabant autem pro se primò, quòd mens Regis concedentis tale privilegium ea fuit, ut non solum in eo includerentur incolæ & habitantes in terris prædictæ provinciæ, sed etiam omnes alij, qui suis sumptibus domos & ædificia (vulgò engenhos) in ea provincia erigebant, castella, & milites ad ipsius terræ defensionem propriis expensis sustentabant, prout ipsi faciebant: unde meritò verè & propriè sub illo verbo, & povoadores, includebantur; nam dicitio, &, ponitur inter diversa, ut per Gloss. in rubr. de jur. & facti ignorantia. & Bart. ibi. latè Bald. in l. 1. c. quando non petent pars. quaestio 6. ubi concludit, quòd jus conjunctionis habetur instar substitutionis, & inquit, quòd in una persona non cadit copula, quia quævis copula requirit duo extrema, sicut requirit substitutio, l. fin. de vulgar. substit. copula enim semper ostendit pluralitatem cum haberet copulare diversa, & nulla est conjunctio, nisi jungat diversa significata.

Secundò, quia secundum juris communis regulas, tam propriè illi dicuntur incolæ quorum mandato & industria in prædicta provincia pagi populosi extruuntur, quam illi qui dictam provinciam personaliter habitant & incolunt, tenet expressè Bartol. in l. sed si unus. Paragrapho servus meus. D. de injuriis. ubi inquit, Quæro circa hanc legem, utrum ille, qui mandat aliquid fieri, secuto facto, dicatur ipse verè facere, vel dicatur facere interpretativè Idem Bartol. in l. si is, qui pro emptore. D. de usucapionibus. & ibi DD. & alia multa jura sunt, quibus probatur quòd tunc ille verè facit, cujus mandato aliquid fit. text. est in cap. mulieres. de sententia excommunic. in §. illi verò. ibi, Cum is committat verè, cujus auctoritate vel mandato delictum committi probatur. reg. qui per alium. de reg. jur. in 6. cam vulgaribus.

Tertiò, quia licet hic agatur de privilegio, cujus verba secundum juris regulas strictè debent interpretari, tamen id procedit quando verba privilegij patiuntur illam restrictionem, aliàs secus, vel quando per privilegium derogatur alicui legi, secus si privatam tantum, ut per Iason. in l. si quando. C. de inoffic. testament. & alios quos ibi refert: sed sic est, quòd tributum hoc tangit solum personam Regis concedentis tale privilegium; igitur non debet restringi, imò ampliari, & interpretari contra concedentem. ita Bald. in l. nec avus. D. de emancipat. liberorum. ubi inquit, quòd tunc privilegium strictè debet interpretari, quando traheretur ad injuriam alterius: secus si agatur tantum de præjudicio Principis concedentis, prout in præsentia casu agitur, quia tunc latissima est facienda interpretatio. text. in l. impubes. D. de administrat. tutorum. Paul. in l. beneficium. D. de constitut. Principum. ubi Iason. num. 9. Innocent. in cap. cum dilecti. de donat. ubi inquit, privilegia Principum dum tangunt jura concedentium, sunt latissimè interpretanda. Abb. in cap. ex parte O. 3. de decimis. & diximus

diximus supra, & donatio magis proprie dici debet, prout ipse Rex declarat, quam privilegium: donatio autem latissimam recipit interpretationem. *dict. l. beneficium*, & ibi Paul. num. 9. & Iason. late. Igitur, &c.

6 Nec obstat consuetudo antiqua, in qua esse dicunt predicti officiales Basilicæ mercium, recipiendi prædictam decimam; responderetur enim, quod cum donatio hæc concessa fuerit in utilitatem & commodum Reipublicæ, & quod magis est, in augmentum fidei Christianæ, & regni, in prædicta provincia non potest consuetudo talis, imò nec lex aliqua in contrarium operari, *l. fin. C. si contra jus, vel utilitatem publicam*, ibi, nullam sacram annotationem, qua generali juri, vel utilitati publica adversus esse videatur. Maxime, quia cum consuetudo hæc privatis personis, scilicet Capitaneo & aliis suis nociva, necessum erat ut ipsi in ea consentirent per aliquem actum expressè vel tacitè, tradit Innoc. in rubric. de consuetudine. Felin. in cap. cum omnes. vers. decimò fallit. de constitut. atqui ipsi nunquam talem consuetudinem approbarunt, nec in ea consenserunt. Igitur, &c.

7 Nihilominus tamen per Procuratorem Regium, qui causæ assistens fuit, & pro parte officialium Basilicæ mercium allegabatur in contrarium, quod prædictus Capitaneus, & omnes alij qui in civitate Olyssipponensi, & in curia domicilium habebant, nequaquam poterant comprehendere sub verbis dicti foralis, quod solum loquitur in incolis: & ad hoc ut quis dicatur incola, requiritur unus de tribus modis, quos ponit Bart. in rubr. C. si à non competent. iudice. & nullus illorum hinc reperitur. Igitur, &c.

8 Item quod de jure incola ille est, qui in aliqua regione domicilium suum contulit, *l. pupillus Paragraphe incola*, & ibi Gloss. D. de verborum signific. Ioan. de Plat. in *l. est verum numer. 1. Cod. de incolis*. & constituitur domicilium animo, & facto, Gloss. & Bartol. in *l. placet* & in *l. domicilium. D. ad municipal. & de incolat.* Bart. in *l. prædia. Paragraphe 1. D. de fundo instruct.* Cum ergo hi nunquam domicilium, quod habent in hac civitate, amiserint, nec provinciam Brasiliæ personaliter habitaverunt, non possunt uti prædicto privilegio concessio *aos moradores, & povoadores*; quia cui non conveniunt verba legis, non convenit eius dispositio. *l. hos accusare. Paragraphe omnibus. D. de accusat. l. 3. D. de damno infect.*

9 Nec etiam possunt juvari verbis illis, & *povoadores*, quatenus dicunt, quod copulativa cadit inter diversa, juxta Gloss. in rubr. D. de juris & facti ignorantia. & ita dicunt esse quid diversum verbum, *moradores, & povoadores*,

Responderetur enim, quod illa copulativa, & fuit posita inter genus & speciem, quo casu non inducit diversitatem, ut per Alexandr. in addit. ad Bart. in dict. rubric. de juris & facti ignorant. & ita notat Gloss. in rubr. C. de servitut. & aqua. ubi tradit divinam Scripturam, quæ dicit, *Dicite discipulis eius, & Petro.* & in propria nostra materia ponitur aliquando copula inter genus & speciem, prout videre est in rubrica de municipiis, & originariis, ubi Ioan. de Plat. & in rubrica. D. ad municipal. & de incolat. & est text. in *l. cives, & incola. Cod. de*

appellat. Nam verbum hoc, *morador*, est genus; comprehendit enim multos modos, quibus quis efficitur incola de quibus Cravet. in *l. cives. Cod. de incolis. libro 10.* ubi bona Gloss. & in *l. 2. Cod. ubi senator vel clarissimi*, & est nostra Ordin. libr. 2. tit. 56. & verbum, *povoador*, est species, quod intelligitur de illis qui personaliter habitant dictam provinciam, & subeunt onera personalia & realia illius terræ, & propterea dixit Bartol. in *l. 1. D. ad municip. & de incol. colum. 4. numer. 17.* quod qui non subit munera, non est proprie municeps; & est elegans decisio Matthæi de Affl. 384. non ponam. Cum ergo prædicti actores non subeant onera personalia illius terræ, merito nullo modo possunt dici habitatores: nec cadit in illis nomen, de *povoadores*, ex eo quia semper resident in his partibus ubi domicilium habent, ut ipsi contententur.

Secundò respondebatur, quod ista copulativa 10 cadit hinc interdum, quorum unum de necessitate inest alteri, & tunc illa duo resolvuntur in unum, sicut adjectivum alterius, ita Bart. post Gloss. ibi, in *l. 1. in principio. D. de pact. ibi, placitus & consensus*, id est, placitus contentus. Idem in casu nostro, *moradores & povoadores*, id est, *moradores povoadores*; quia solum illis, qui personaliter habitant illam terram sustentando onera illius, exponentes se belli periculis, quæ sunt multa & quotidiana, fuit concessum prædictum privilegium immunitatis, non autem illis qui longè absunt, & in hac curia & civitate domicilium habent, nec ab ea ullo tempore decesserunt, unde non possunt comprehendere sub dictis verbis foralis; & merito dici potest, Cui non conveniunt verba, non convenit dispositio statuti; & habemus regulam juris, quod quem sequuntur commoda, sequuntur incommoda. *l. secundum naturam. D. de regul. jur. & quem onero, honoro. l. ab eo. C. de fideicommiss.*

Item domus & ædificia, vulgò *engenhos*, & alia 12 bona, quæ habent in terris Brasiliæ provincie, non constituunt eos habitatores, quibus solum datur privilegium immunitatis. text. est in *d. l. est verum. & in l. nec ipsi.* & ibi Ioan. Plat. C. de incol. libr. 10. Bart. in *l. 1. De tutor. & curat. ad finem dicitur dicit in tertio loco, habet bona, ubi nullum habet domicilium.* ac ita non est inconveniens, ut quis habeat bona in una provincia, non tamen in ea habitet, nec sit illius incola, prout re vera hi non sunt.

Ultra quod ædificia & domus, vulgò *engenhos*, quæ extrui jubent in dicta provincia, sunt magis causa comparandi magnas divitias, & ut inde lucrum maximum & commodum reportent, quam animo habitandi terras Brasiliæ, ut notorium est, unde eleganter dicit Bart. in *l. lex Cornelia. Paragraphe si tamen. D. de injuriis. ibi, Non videtur quis stare causa habitandi, & quiescendi ibi, sed magis causa lucrandi & laborandi.* & tradit Paul. de Castr. in *l. 1. Cod. ubi senator vel clarissimi.* loquendo in mercatoribus, quod possunt conveniri in loco ubi tractant cum suis mercantiis, & in *l. heres absens, D. de judic.*

Ultimò facit Ordin. nostra Regia libr. 2. tit. 56. 12 §. 1. cum seq. quæ in his propriis terminis loquitur, & exprimit casus omnes, in quibus quis potest nominari *vezinho, & morador*, ad effectum, ut sit *exem.*

exemptus, & gaudeat privilegio aliquibus locis concessio, circa solutionem tributorum, & jurium Regalium, ubi clarè disponit d. Ord. quòd in nullis aliis casibus, præter ibi expressos, potest quis dici incola, seu habitator ad effectum fruendi privilegio exemptionis. Cum ergo prædictus Capitaneus; & alij omnes in casibus ab Ordin. expressis non includantur, meritò forale de illis intelligi non debet, nisi tantum de personis, quæ verè & propriè possunt nominari *moradores & povoadores*, & non per fictionem, l. 3. §. *hac verba*. D. de negot. gest. ac proinde illi nec propriè nec impropiè possunt dici habitatores & incolæ, ut ex supra dictis liquidò apparet. Igitur minùs benè excusari petunt à solutione tributi debiti.

- 13 Ex quibus omnibus sententia lata fuit pro Rege, & in favorem officialium Basilicæ mercium, cujus tenor is est:

Acordão os do desembargo del Rey nosso senhor, & c. Vistos os embargos do Capitão da Capitania de S. Jorge dos Ilheos nas partes do Brasil, & mais embargantes, & contrariedade do Procurador dos feitos do dito senhor, & a proua dada, doação, & foral dado a dita terra, & como vivendo os ditos embargantes no reyno se não comprehendem nas palauras do dito foral, pera daverem do ser excusos de pagar a dizima de que se trata, o que visto, & a disposiçã de direito em tal caso com o mais que pellos autos se mostra declarão elles serem obrigados pagar a dita dizima: & não se vencerão custas por ser entre o Procurador do dito senhor, & seus vasallos, a 5. de Maio de 1557. Scriba Ludovico de Neiva.

DECISIO CXVIII.

De iudicibus causarum Regis.

S U M M Æ.

1. Iudices causarum Regis olim vocabantur *Auditores*, & erat unus solus, qui cognoscebat de omnibus causis pertinentibus ad Regem; quod tamen postea immutatum est.
2. Iudices causarum Regis cognoscunt per appellationem, & per instrumentum gravaminis.
3. Ordin. lib. 1. tit. 9. §. 1. an locum habeat casus, quo iudex aliquis donatarium privavit possessione jurisdictionis ad instantiam partis alicujus, an solum quando ex officio id fecit, & possessionem nomine Regio cepit?
4. Intelligitur Ordin. lib. 1. tit. 9. §. 2.
5. Iudex Regia Corona cognoscit de appellationibus armorum, & pennis eorum quod declaratur notabiliter.
6. Cognoscit etiam de causis pertinentibus ad vallas, seu aggeres fluminum.
Idem dicendum in causis dos Pavos. Ibid.
7. Cognoscit etiam de causis pertinentibus ad jurisdictiones.
Si appellatio, seu gravamen ab interlocutoria, interponatur à sententia lata inter duos iudices inter se contententes super jurisdictione, an cognitio illius pertineat ad iudices Regia Corona. Ibidem.
8. Procurator Regia Corona semper audiri debet, si

contentio fuerit super jurisdictione, non autem procurator patrimonij Regis.

Iudices causarum Regis, quos Ordin. antiqua lib. 1. tit. 7. in rubrica vocat *iuites dos nossos feitos*, tempore Alfonsi IV. Regis Portugalie vocabantur *Ouvidores dos feitos del Rey*; & erant *Ioão Anes Melão, & Diogo Paes*. Postea tempore Edoardi Regis vocabantur *Iuites de seus feitos*, & tempore Ioannis II. Regis, & erat unus solus qui cognoscebat de omnibus causis pertinentibus ad Regem, ut patet dict. tit. 7. postea mutatum hoc fuit in causis pertinentibus ad patrimonium Regis; de illis namque cognoscebant iudices deputati in tribunali patrimonij Regis, tempore Ioannis III. Regis Portugalie, & habebant senatores, qui vocabantur *desembargadores da fazenda*, qui cum illis iudicibus expediebant dictas causas; & erant tria tribunalia separata, patrimonij, rerum Indiae, & *dos condos*: quod etiam postea mutatum fuit tempore Sebastiani Regis, & provisum, ut causae patrimonij Regis contentiosae expedirentur in senatu supplicationis; & vocarentur iudices, qui de illis cognoscerent, simul & de causis bonorum Regiae Coronae, *iuites dos feitos da Coroa, & da fazenda*, & essent duo, ut modò sunt, & sic observatur, patet ex Ordin. lib. 1. tit. 9. & tit. 10. & ex altera lege lata postea xxvi. die Octobr. anno 1573. quae est in libr. 6. Senatus.

Cognoscunt hi iudices per appellationem, & 2 per instrumentum gravaminis, ita in §. 1. d. tit. 9. quam vide in §. 2. & §. 3. & in §. 5. & §. 11.

Vidi tamen dubitatum circa illam legem d. §. 2. 3 Si iudex aliquis ad instantiam partis alicujus possessionem ceperit jurisdictionis, seu jurium Regalium, quae alter tertius possidebat tamquam Regiae Coronae donatarius, & ab illa possessione illum amoverit, & alteri tradiderit, aut illam habuerit nomine Regio, & ipsius Coronae, & ille tertius spoliatus conquerendo se de iudice, instrumentum gravaminis ad superiores iudices Regios petierit, & iudices praedicti Procuratorem Regiae Coronae tamquam partem audiri decreverint, an locus erit huic legi hoc casu?

Aliqui dicebant, quòd non habeat locum haec lex, quae solum loquitur, quando iudex ex officio, & non ad instantiam partis possessione sua aliquem privavit, eò quòd utatur majori jurisdictione, quam habet per suas donationes, & jura Regalia exigant.

Ex altera parte, dicebatur locum esse huic legi, quia in isto casu eademmet datur ratio, quae militat in alio casu: ratio autem finalis legis ea videtur esse, quia potest dari sententia contra Regem & eius Coronam, absque eo quòd praecedat plenarium examen, & ordinaria plenariaque causae cognitio, & quia semper qui gravamen interponunt acta magis praeparata habent, & probationes pleniores, quam Procurator Regius, & saepe afferunt instrumenta, documenta, testes, & alia huiusmodi, & Procuratori Regio non assignatur tempus ad probandum, ut quotidie fit. Conclusum fuit, quòd in priori casu lex ista locum non haberet, sed solum in secundo casu, quando iudex ex officio hoc facit. Sed non caret dubio, quia in utroque eadem militat ratio.

Et ita ego iudicarem, praecipue eo casu, quo 4 bona

bona prædicta manent in possessione Regiæ Coronæ, & non sunt tradita tertio; tunc enim Procurator Regius pars est principalis, & ob id necessarium est examen plenarium: quando verò possessio tradita est alteri, ad cuius instantiam iudex illam cepit, tunc cum ille, cui tradita possessio est, principalis pars sit, poterit procedere prima opinio: & sic illas conciliarem, & hoc modo intelligerem d. Ordin. in §. 2.

5 Cognoscit Iudex Regiæ Coronæ de appellationibus armorum, & pœnis eorum, juxta declarationem contentam in Ordin. diæt. libr. 1. titul. 9. §. 14. Ratio autem quare de iis cognoscat, continetur in Ordin. facta tempore Edoardi Regis Lusitanæ, unde hæc originem habet, quæ est in libello senatus, fol. 30. sunt autem verba illius hæc, *por serem causa dos seu direitos*. Et quamvis auditores Curie civilium causarum, quo tempore Olyssipone erat, cognoscerent de iis appellationibus interpositis à iudicibus civitatis Olyssiponenfis & eius territorij, juxta Extravag. antiquam part. 2. tit. 1. l. 10. quæ nunc est correctæ per Ordin. hanc lib. 1. titul. 9. §. 14. eò quòd jam hodie cessat ratio illius legis Extravagantis, & Senatus translatus est ad civitatem Portucalensem, unde hujusmodi appellationes in utroque Senatu, in suo districtu, non ad auditores, sed ad iudices Regiæ Coronæ pertinent, quemadmodum etiam pertinent quæ veniunt ab aliis iudicibus aliorum oppidorum Regni, juxta generalitatem hujus Ordinationis.

6 Cognoscit etiam iudex Regiæ Coronæ de causis pertinentibus ad vallas, seu aggeres fluminum, ubi aggeres sunt, juxta l. 1. Cod. de agger. Nili non rump. Ordin. supradicta. Paragrapho 15. & cognoscit etiam de cautis, *dos Paves*. per diæt. Ordin. in diæt. §. 5.

7 Insuper cognoscit de causis pertinentibus ad jurisdictiones, Ordin. hæc in Paragrapho 11. Oldradus consil. 98. Palat. in repetit. cap. per vestras. §. sed est pulchra dubitatio. numer. 49. Circa quòd tale dubium in senatu sæpè vidi controversum. Contentundum duo iudices inter se super jurisdictione, ad quem ex illis pertineat una causa: super hac causa sententia lata appellatur, seu interponitur gravamen ordinarium, seu per instrumentum, si sententia est interlocutoria: dubitatur an pertineat cognitio ad iudices Regiæ Coronæ, an ad senatores causarum gravaminum.

In hoc dubio hanc soleo adhibere distinctionem, quam collegi ex multis sententiis antiquis, quas vidi. Si iudices, quicumque sint, inter se contendunt super jurisdictione alicujus causæ, vel omnium causarum, & nulla est pars in actis præter illos, cognitio pertinet ad iudices Regiæ Coronæ. Si verò contentio est inter actorem & reum, qui agunt de exceptione incompetentiæ, super qua pronuntiat ipsemet iudex, tunc pertinet cognitio ad Senatores gravaminum causarum. Et sic decisum fuit anno 1591,

8 Et advertendum est, quòd quando inter illos iudices contentio est super jurisdictione, etiam si sint officiales Regij patrimonij (id est, *de fazenda*) semper Procurator Regiæ Coronæ audiri debet in ea causa, & non Procurator patrimonij Regis: quia in materia jurisdictionis, Procurator Coronæ est

qui Regis causam defendere debet, & non patrimonij Regis. Quod notandum omnino est.

DECISIO CXIX.

De officio Procuratoris Regiæ Coronæ.

SUMMÆ.

1. Procurator Regius olim erat unus solus; postea vero tempore Ioannis Secundi duo creati sunt, alter Regiæ Coronæ, alter patrimonij Regis.
2. Procuratoris Regis officium creatum fuit in hoc regno ab origine illius.
Procuratores Regij qui fuerint in regno. Ibidem.
3. Procurator Regius est Procurator cum libera, & potest omnia quæ dominus, dummodo non donet nec transigat.
Procuratore fisci vacante, Præses provincia, qui est ordinarius in loco, supplet vicem eius. Ibidem.
4. Procurator Regius a solo Rege constituitur: & de illius privilegio Remissivè. Ibidem.
Et an dicatur contumax in causa Regis. Remissivè. Ibidem.
5. Procurator Regis debet adesse tempore, quo processus in quibus ipse est actor, seu reus, diffiniuntur; aliter sententia lata est nulla: secus si in favorem fisci lata sit. Et tenor legis lata super hoc ponitur. num. 8.
Idem in recusationibus. Ibidem.
6. Hoc procedit non solum quando Procurator Regis est actor, seu Reus; sed etiam si sit oppositor, seu adfistens: & redditur ratio.
7. Procurator Regius non inatus actor, seu adfistens litem advocat ad suum proprium iudicium.
Adfistens in qualibet causa reputatur pars, quoad omnia. Ibidem.
9. Licet Procurator Regis causam prosequatur tamquam pars principalis, tamen Rex concedit, ut alia partes, quæ prætendunt interesse, possint audiri, tamquam adjutores.
10. Et tenor provisionis, qua id concessum fuit inseritur.
11. Hoc tamen in quadam causa prohibitum fuit. & num. sequenti.
12. Procurator Regius potest vocari in iudicium tamquam actor ad defendendum donatarium, cui facta fuit donatio remuneratoria.
13. Et tenor provisionis, per quam id conceditur, ponitur.
In donatione non est locus evictioni; secus si sit remuneratoria. Ibidem.
14. Procurator Regius non potest agere, nec se defendere absque ipsius Regis speciali mandato, seu decreto senatus.
15. Et quid in Procuratoribus Regis in partibus, qui pedanei vocantur.
16. Conventus à Procuratore Regio super juribus Regalibus, an possit Procuratorem Regium reconvenire super jurisdictione, aut alia re diversa, absque Regia provisione impetrata ad id?
17. Procuratori Regio conceditur de stylo tempus informationis, ad formandum articulos in processu.
18. Oppositor in causa agitata inter Regiū Procuratorem

rem & aliam partem, non tenetur impetrare veniam, nec provisionem, ut audiatur.

19. Procurator Regius adfistens debet facere allegationes in finali, statim post partem, cui adfistit; secus in iudiciis Ecclesiasticis.

Ordin. libr. 3. titul. 20. §. 32. non habet locum in Procuratore Regio. Ibid.

20. Pars non potest renuntiare adfistentia Procuratoris Regij, quando ad ipsius partis petitionem fuit concessa.

21. Procurator Regius an possit opponere impedimenta sententia lata contra eum, statim post latam sententiam, absque eo quod parti adsignetur terminus quinque dierum ex stylo ad tollendam sententiam ex processu?

Decretum senatus in hac questione. num. 24.

22. Procurator Regis non tenetur jurare de calumnia.

23. Et quid quando petit, ut informationis tempus ei detur.

25. Procurator Regis non condemnatur in expensis processus, nec pars cum eo litigans: secus in criminalibus processibus.

Et quid in expensis retardationis. Ibid.

26. Procurator hospitalis omnium Sanctorum hujus civitatis Olyssipponensis, & omnes alij condemnantur in expensis processuum.

27. Procurator Regius non tenetur prestare cautionem in recusatione iudicium.

Notarij non possunt habere salaria in causis, in quibus Procurator Regis agit. Ibid.

28. Verba Plinij Iunioris ad Traianum memorabilia referuntur.

Procuratores Regij caveant à clamoribus. Ibid.

DICTURUS aliqua de officio Procuratoris Regiæ Coronæ, circa intellectum Ord. lib. 1. tit. 12. sciendum est, olim unum solum fuisse Regium Procuratorem, qui & Coronæ bonorum erat & patrimonij Regis, patet hoc ex isto tit. in Ordinationibus abrogatis; postea verò aucto regno, & negotiis crescentibus, tempore Ioannis III. Regis Lusitanæ, distincta sunt officia hæc, & ordinatum, quod duo essent Procuratores, unus Regiæ Coronæ, alter patrimonij Regis, ut modò sunt; in civitate tamen Olyssipponensi, *pera as rendas das casus della, & do negotio do iuizo da India*, unus semper fuit Procurator, qui in illis causis pro Rege patrocinebatur, ut modò etiam est; sed erat particularis persona, & non ex senatorio ordine.

Notandum autem est, quod hoc officium Procuratoris Regis ab origine regni creatum fuit, & invenio quod tempore Alfonsi IV. Regis Portugaliz, Regius Procurator fuit Giraldus Estevens; tempore Regis Edoardi, Martinus Alfonsus, qui numeratur inter senatores illius temporis; tempore Regis Alfonsi V. Petrus Giraldes; postea tempore eiusdem Regis, anno 1446. Alvares Pires; postea tempore eiusdem Regis, anno 1461. Nonius de Seixas Canonicus Olyssipponensis; tempore Ioannis II. anno 1477. erat Procurator Regis Doctor Ioannes Deluas, constat hoc ex quodam instrumento permutationis, & scambii, *dos Monges & Commendatario d' Alcobaga da villa de Beringel, pello padroado de S Miguel de Torres vedras, & era Commendatario o Cardaerl d' Alpedrinha, Dom Jorge da Costa,*

Cabedo Pars II.

& chamasse no estromento Fiscal dos feitos da Coroa. fuit etiam eodem tempore Ferdinandus de Figueiredo, qui ante Senatoriam dignitatem adeptam publicus juris civilis professor fuit in Academia Olyssipponensi, & vir magnæ auctoritatis, cuius improvilam mortem luget Cancellarius maximus Ioannes Teixeira, multis verbis, & eleganti licet brevi oratione, ut constat ex libelliolo senatus fol. 109. post illum, tempore Emanuelis Regis, Antonius Correa Senator: post hunc Ioannes de Braga; hic postea clericus fuit, & major Prior Conventus Ordinis S. Iacobi oppidi de Palmella: tempore Ioannis III. Andreas Serrão Senator supplicationis, & morte hujus divisa sunt officia, Procuratoris Coronæ, & patrimonij, & factus est Coronæ procurator solum Rodericus Monteiro, vir legum hujus Regni Lusitanæ peritissimus, ut testatur Lusitanus Gamma in suis decisionibus, & in officio stetit per multos annos, & inde ad officium Cancellarij Curiz supplicationis promotus fuit: illi successit Senator Gaspar Gomezius; huic Ferdinandus Cervena, tempore Sebastiani Regis; postea Doctor Hieronymus Pereira de Sa, qui ex hoc officio promotus fuit ad Senatum Palatij; & illi successit Doctor Ant. Franciscus; huic D. Hector de Pina, vir multis nominibus commendandus; cui ego (licet indignus) successi in officio tempore Philippi I. Regis Catholici, & postea ab ipso Rege ad senatum Palatij promotus fui, & ad consilium rerum regni Lusitanæ, quod Madritij erat, seu Mantuæ Carpetanorum.

Notandum autem est, quod Procurator Regis est Procurator cum libera, & potest omnia quæ dominus. Bart. per illum text. in l. 1. in princ. D. de officio Procur. Cesar. dummodo non donet, l. Procurator cui. D. de procur. ubi Paul. & Iaf. nec transigat, l. nulli. D. de transactionib. & vacante Procuratore Fiscali, Præses Provinciæ, qui est ordinarius, in loco supplet vicem eius, ita Bart. in l. si vacante. C. de bon. vacant. l. 10. sicut in simili si civitas non habet syndicum, potestas civitatis supplet vicem eius, secundum Bart. in l. nulli. in princ. D. quod cujusque universi. quod dictum pro notabili allegat. Angel. in §. præterea. col. 9. vers. ad unum tamen advertas. instit. de except. Sic etiam in simili, si non sunt pares Curiz, recurritur ad ordinarium, secundum Gloss. in c. Imperialem. §. præterea de prohib. alienat. feud. per Fridericum. & tradit Aretin. in c. Ceterum. de iudic. per c. 1. ad medium. si de investit. feud. fuerit content. inter domin. & vassall. & in c. 1. de contrav. feud. apud pares term. & in simili allegat notata per Bart. in l. ubi absunt. D. de tutor. & curat. dat. ab iis, & c. sequitur, & comprobatur Dec. in d. cap. Ceterum, num. 11.

Et Procurator Regis à solo Rege constituitur, 4 Afflict. decis. 366. & multa privilegia illius vide per Rebuff. in concordat. 1. tom. fol. 91. Et an dicatur contumax in causa Regis? vide per eundem ad ll. Gall. tom. 3. tit. de contumacia. num. 12.

Et Procurator Regis præsens esse debet, quo tempore processus, in quo ipse est actor, seu reus, diffinitur; & idem in recusationibus iudicium. Ordin. d. tit. 12. §. 2. aliter si non est præsens, sententia lata est nulla. l. fiscus. D. de jur. fisci. l. 2. §. divus. & l. fiscus alicui. eodem tit. Gloss. in l. unica. C. de sentent. contra fisc. lib. 10. Chassanæus de Burg. fol. 170. num. 23. novè Marc. Anton. Peregrin. de iure fisci.

lib. 3. tit. 2. quod tamen limitandum est non procedere, si sententia lata sit in favorem Regis, seu fisci. ita tenet Gloss. in d. §. *divus*. Peregrinus ubi supra, num. 3. quem legito.

6 Quod non solum habet locum, quando Procurator Regis actor, seu reus est, sed etiam si sit oppositor, seu adhiſtens; utroque enim casu procedit hæc Ord. in §. 2. in oppositore, ea ratione, quia oppositor vicem actoris sustinet. Bald. in l. ult. num. 7. C. de edict. divi Adriani tol. & facit Ordin. lib. 3. tit. 20. §. 31. & lib. 3. tit. 47. §. 1. & Ord. l. 3. tit. 22. & aliis. Anchar. conf. 333. n. 1. teneturque oppositor suam oppositionem probare ac si verus actor esset. c. cum inter. de except. Bart. in l. de pupillo. §. ult. D. de novi operis nuntiat. Dec. conf. 43. n. 1. in adhiſtente, quia hæc Ordin. requirit solum, ad hoc, ut quando votum datur in processu, sit præſens Procurator Regius, eò quòd ille pars sit in processu; hæc sunt verba: E nos feitos que nos avemos contra outras pessoas ou ellas contra nos. Et sic hæc verba comprehendunt tam oppositorem, quàm adhiſtentem: adhiſtens namque pars est, cap. ult. ut lite pend. lib. 6. de quo text. latè per Covarr. practicarum. cap. 14. Ordin. lib. 3. tit. 20. §. 32. quod confirmatur etiam per Ordin. lib. 1. tit. 13. §. 3.

7 Et ex eo, quia Procurator Regis nominatus actor, seu adhiſtens litem advocat ad suum iudicium proprium Regis, ex eo quia pars est, Ordin. lib. 3. tit. 45. §. 6. text. secundum unam lectionem in l. si minori pretio. C. de jur. fisci. lib. 10. Dec. conf. 700. Gloss. in l. 3. C. de jur. fisci. Laurentis de privileg. fisci. privileg. 27. Bossius tit. de fisco. n. 43. Extravag. ubi proximè. A deò quòd si fiscus succedit condemnato, non cogitur sequi instantiam inchoatam per delinquentem, sed potest adire proprios iudices. Bossius tit. de bonis publicat. num. 24. facit etiam in confirmationem, quòd nempe adhiſtens, pars sit, quia in unaquaque causa pars reputatur illa, de cuius interesse agitur, & cui sententia & acta præiudicium afferre possunt. l. nam ita dicitur. D. de adoption. l. de unoquoque. D. de re iudicat. & ibi latè Hippol. & Zasius, propterea qui in iudicio de fensionem pro aliquo suscepit, eò quòd causa ad illum tangit, & illi præiudicare potest, pars remanet, & est, ut singulariter notavit Bald. per illum text. in l. 1. C. si tutor vel curator fals. allegat. accusat. sit. & ob hoc sic contingeret, quòd in causa partes citandæ sint, quia elapsi sunt sex menses quòd acta dormiunt, ex Ordin. lib. 1. tit. 83. §. 28. quando actor citatur & reus, etiam citari debet adhiſtens uni ex illis, per doctrinam Baldi, & probatur in dict. l. 1. & hoc jure utimur; & his rationibus lata est lex declaratoria & confirmatoria super hoc per Philippum Regem nostrum, anno 1588. cuius tenor is est:

8 Dom Philippo per graça de Deos, Rey de Portugal & dos Algarves da quem & da lem mar em Africa Senhor de Guine, & do conquista, & navegação, & commercio de Ethiopia, Arabia, Persia, & da India, &c. Fogo saber aos que esta minha lei virom que estando provido pella Ordin. do lib. 1. tit. 11. §. 1. E nos feitos (que nas causas que o Procurador dos meus feitos ouver contra algũas pessoas, ou ellas contra o dito meu Procurador ella seia presente ao dar das vozes, & dar das sentenças) se movem duvidas se em todos os casos, em que o dito meu Procurador he parte, oppoente, ou adhiſtente, deve ser presente ao dar das sentenças, ou o deve ser nas em que

for author, ou reo samente; & por se escusarem duvidas ey por bem, & mando que daqui em diante o Procurador dos meus feitos seia presente ao dar das vozes em todos os casos em que for parte, assi nos em que for autor, ou reo, como nos em que for oppoente ou adhiſtente, & assi seia presente no despacho d. v. sospeições de todas as ditas causas, na forma da lei Extravag. 1. p. tit. 9. 14. Pello que mando ao Regedor da casa da Supplicação, & ao Governador da casa do Porto, que em todo cumprão, & fação cumprir esta minha lei assi & da maneira que se nella contem, & a fação registar nos livros dos Registos das ditas casas, em que se costumão registar as taes provisões, & leis, & a todos meus Desembargadores, Corregedores, Ouvidores, Juizes, justicias, officiaes, & pessoas a que o conhecimento per tencer, que pella dita maneira, a cumprão, guardem, & fação inteiramente cumprir & guardar, porque assi o mando & ey por bem: & mando ao Doutor Simão Gonçalvez Preto do meu Conselho, Chaceller mor de meus Reynos, que faca publicar na Chancellaria esta minha ley, de cujo tenor mandei passar outra pera se enuiar a casa do Porto. Dada na cidade de Lisboa aos cinco dias do mez de Dezembro. Pero ou Costa a fez, anno do nascimento de nosso Senhor IESV Christo de M. D. LXXXVIII. Quæ nunc est in nova legum Regni recopilatione, lib. 1. tit. 12. §. 2.

Et notandum est, quòd aliquando jubet Rex, ut 9 eius Procurator litem prosequatur tamquam pars principalis, & aliæ partes quæ prætendunt interesse, possint ibi audiri tamquam adjuutores, seu adhiſtentes: in processu do Duque d' Aveiro, com o Mosteiro, de Cellas de Coimbra, sobre os casaes de Pereira, & sententia Senatus supplicationis ita decretum fuit.

Et vidi ego latam Regiam provisionem super hoc in processu do Conselho do Rebordainhos, com a Camara de Bargaça. Scriba Petro Almirante, tenor provisionis talis est:

Eu el Rey faco saber a vos N Procurador dos meus 10 feitos da Coroa que avendo respeito ao que me constou pella cartas de informaçõ, que a esta vão juntas, que o Corregedor, & Provedor da Comarca, & cidade de Miranda me enuiarão sobre as duvidas que ha entre os moradores da villa, & couro de Rebordainhos com a Camara, & moradores da cidade de Braganca, pello não deixarem usar da jurisdicção que pretendem ter depuſtar, & montar com seus gados no lugar de Villar secco, & Villar douro: ey por bem, & vos mado, que no iuizo da Coroa da casa da supplicação, ouvidas as partes a que o caso tocar, requerãis por minha parte tudo o que vos parecer necessario, & virdes que conuem a cerca do que sobre o dito caso se contem nas ditas cartas de informaçõ do Corregedor, & Provedor da cidade de Miranda; & os ditos moradores de Rebordainhos poderão juntamente requerer no dito iuizo, onde tambem se tratara da posse, & propriedade, o que lhes parecer a cerca do dito montado, & jurisdicção: & os autos que sobre isso ouver vos serã entregues, pera com ellas requerer des o que vos parecer que conuem. Ioão de Castão fez em Lisboa, 14. de Fevereiro, de M. D. LXXXVIII. annos.

Vidi etiam aliam provisionem, ubi hoc prohibi- 11 tum fuit cuidam parti per Regem, quæ volebat in quodam processu procuratoris Regij contra Comittem de Tentuguel, ut audiretur pro suo interesse: & noluit Rex, & provisio lata fuit, quæ est in prædicto processu,

processu, *sobre os prestimonios das igrejas do dito Conde*, Scriba Augustino Rebello.

12 Tenor autem provisionis, qua Procurator Regius parti adfuit, notorius est: sed nota, quod ego vidi emissam etiam provisionem, qua Procurator Regius fuit vocatus tamquam actor ad defendendum quemdam donatarium, cui erat facta donatio quaedam per Regem remuneratoria; & tenor est huiusmodi:

13 *Eu el Rey faco saber aos que este alvara virem que avengo respeito ao que Alvaro de Sousa na petição a tras escrita diz, e por bem, e me praz que elle possa citar o Procurador dos meus feitos da casa da Supplicação, pera a autoria de que na petição faz menção visto o que allega. Luis Lopez o fez em Lisboa aos 9. d' Agosto, de 1560. in processu do Conde do Demira Dom Sancho com Alvaro de Sousa; Scriba Petro Almirante processuum Coronæ.*

Quamvis enim in donatione evictioni locus non fit, text. in l. Arist. ait. §. Labeo. D. de donat. l. ad res donatas. D. de adilitio edict. Gomez 2. tom. cap. 2. num. 3. tamen fallit in donatione remuneratoria, ut per Rebuff. qui in specie loquitur, 2. tom. ad l. Gall. fol. 355. gloss. ult. vers. item Rex.

14 Procurator verò Regius tam Coronæ quam patrimonij non potest agere nec defendere se, absque eo quod mandatum Regis habeat speciale ad hoc, & est ratio, quia privatus non potest absque venia fiscum citare, & impetrata prius illa, Gloss. in l. bene à Zenone. verbo, Insiome. C. de quadriennij prescript. Ias. in §. penales. nu. 70. instit. de actionibus. Roland. cons. 18. vol. 2. Boer. decis. 271. Marcus Antonius Peregrinus lib. 7. tit. 3. n. 1. ita disponit Ordin. hæc in §. 1. vel si illi hoc jubeatur decreto Senatus, id est, *desembargo*, ut dicimus, *da vellacão*. Ordin. ubi supra, d. §. 1. Quod & in Procuratore filci practicum vidi in Senatu Palatij.

15 Dubitatum enim vidi in Senatu, si Procuratores Regij, qui sunt in partibus, qui vocantur pedanei, ut per Rebuff. in concordat. 1. tom. fol. 91. hoc utantur privilegio; Conclusum fuit, quod non, sed quod possunt citari, & citare facere, absque Regia provisione; fortassis ne non citando amittatur causa Regis: & si partes eum non citaverint, vexentur in eo, quod veniant requirere Regiam provisionem ad Curiam: quod de stylo factum intelligendum est; in omnibus namque eadem videtur militare ratio, cum filci causas agant, sed hoc ita decretum vidi per Senatores doctissimos & antiquos.

16 Dubitatum etiam de hoc vidi; Procurator Regis, provisione obtenta, fecit citare quemdam super juribus Regalibus, quæ percipiebat contra donationis suæ verba, & forale: ipse reconvenit Procuratorem super jurisdictione, dicendo quod non solum illa jura Regalia percipere poterat, sed quod Rex utebatur jurisdictione in eo oppido, quæ pertinebat ad illum ex donatione Regia: dubitatum fuit, cum Regia provisio, qua reus vocatus fuit ad iudicium, solum loqueretur in prædictis juribus Regalibus, possétne Procurator Regis reconveniri super jurisdictione, quæ erat diversa res. Et dixi, quod non poterat, sed tenebatur provisionem super illa diversa re impetrare, aliter fraus fieret; quamvis enim coram eodem iudice reconventio fieri possit, cap. 1. de mutuis petis. nihilominus tamen hic sumus

Cabedo Pars 11.

in casu dissimili: & sic allegavi pro parte Regis, quod est notabile: facit etiam quia commissio est stricti juris, cap. P. & G. de offic. delegat. cum ergo iudices ad rem certam per Regiam provisionem in jus vocaverint eius Procuratorem, nec super alia diversa pronuntiare possunt, nec cognoscere. Et quamvis Senatores decreverunt, quod possit reconveniri Procurator Regius absque nova provisione, tamen Rex aliud decrevit, ut videre est ex tenore decreti hic inserti:

Manda el Rey nosso Senhor que o Procurador de sua Coroa não responda a reconuencão de que faz menção, nem se proceda por ella nos autos em que he Autor o dito Procurador contra Dom N. sobre o direito de que nella petição se trata: e parecendo ao dito Dom N. que tem direito, na causa da reconuencão podera fazer petição a sua Magestade em que peca licenca pera vir com libello contra o seu Procurador, em Lisboa a 18. de Maio de 1598.

In processu dos Solhos de Mertola, parte Dom Fernão Martins Mascarenhas, Scriba Augustino Rebello.

17 Illud nota, quod in Procuratore Regis speciale est, ut ad formandum articulos, & ad plenam causæ informationem (& est stylus Curia, & consuetudo immemorialis,) petere possit quod mittantur ad præfides provinciarum precatoria, ut vocant, seu requisitoria, ut ipsi per testes recipiant informationem super illo casu, & instrumenta: & solent mitti huiusmodi precatoria, & præfides informationes recipiunt parte non citata: & hæc informatio datur Procuratori Regio ad formandos articulos, & toto tempore quo hæc informatio fit, supersederetur in causa: ita meo tempore justificatio facta fuit de stylo hoc & consuetudine immemoriali, in processu Lupi de Sousa, cum Procuratore Regio, Scriba Petro Almirante.

18 Illud etiam vidi decisum meo tempore, quod ille, qui se opponit in causa aliqua, quæ vertitur inter Procuratorem Regium & aliam partem, non tenetur impetrare veniam, seu provisionem, ut audiatur in iudicio, sed sine illa oppositor potest se opponere ad excludendum actorem & reum, in processu de Donna Maria de Sylva, com o Procurador del Rey Oppoente Diogo Nones Pereira, super majoratu de Ficalho, no termo de Cerpa. 12. die Aprilis, anno 1590. Scriba Augustino Rebello.

19 Vidi etiam decretum, quod Procurator Regius adfuitens in aliqua causa debet allegationes in finali facere statim post partem, cui adfuit: in processu Christophori de Melo contra N. Tenreiro Clericū, *sobre hũa Capella de Cerpa*. Scriba Petro Almirante, anno 1589. Et quamvis juxta Ordin. lib. 3. tom. 20. §. 32. adfuitens debeat allegationes facere in eodem termino dato parti, cui adfuit, tamen numquam vidi in Procuratore Regio id observatum in iudiciis secularibus, sed semper datur alter terminus diversus Procuratori Regio adfuitenti: quamvis in iudiciis Ecclesiasticis sæpè vidi, cum essem Procurator Regius, quod dabatur unus terminus solum parti & Procuratori Regio adfuitenti, & sic servat stylus.

20 Vidi etiam decretum, quod quando Procurator Regis in aliqua causa per provisionem Regiam alicui parti adfuit ad petitionem ipsius partis, si postea ipsamet pars voluerit renuntiare huic favori, &

ad assistentiam, non possit id facere, ex *reg. cap. cum tempore de arbitris*. in processu da Camara de Viana junto de Euora, com o Barão d' Aluito. Scriba Petro Almirante anno 1590.

- 21 Nota autem decisionem hanc, quam vidi in quodam processu antiquo, valde controversam. Erat autem dubium huiusmodi. Lata fuit sententia finalis. Procurator Regis, qui ex ea sensit se gravatum, volebat exceptiones seu impedimenta (ut nostri vocant) opponere, & id statim volebat facere, absque eo, quod parti assignarentur quinque dies ad tollendam sententiam ex processu, qui de stylo solent assignari. Dubitatum fuit, an id possit facere; an verò assignandi essent parti prædicti quinque dies, & illis elapsis, si non tollerent sententiam, tunc exceptiones opponeret; aut si illam tollerent, prædictas exceptiones opponere deberet in Cancellaria: dicimus, *vir com embargos a Cancellaria*.

Allegabatur ex parte Regij Procuratoris, quòd possit statim exceptiones opponere non expectato quinque dierum termino parti assignando, stylus & consuetudo immemorialis, & possessio, quæ semper viguit ut ita fieret; & contrarium in privatis personis & causis solum locum habebat, non in Procuratore Regio & causis Regis: & cum stylus curiæ vim legis habeat, *Ordin. libr. 3. titul. 64. in princ.* & stylus curiæ servetur maximè in ordinato-riis iudiciorum, ut in *cap. quod clericis de foro compet.* ubi Abb. Felin. & Marianus Socinus, hic observari debebat in Procuratore Regio.

Èd maximè, quòd Procuratores & advocati curiæ antiqui ita iurejurando id affirmarunt, quòd cum sæpè hoc dubium in controversiam venisset in senatu, & allegaretur quòd Fiscus semper utitur iure privati exceptis casibus à iure expressis, *Gloss. notabilis in l. item veniunt. Parag. pho & senatus, verb. publicat. D. de petit. heredit.* tradunt Bald. & Paul. & Iason. in *l. rescriptum. D. de pact.* tamen contrarium fuerat decisum & decretum in prædicto senatu, quòd nempe Procurator Regius statim non spectato prædicto termino quinque dierum, si id peteret, ei daretur copia processus, ut exceptiones, seu impedimenta opponeret; & non erat necesse, ut in Cancellaria eas opponeret, ut privati solent facere.

- Nam practica, quòd in auditorio assignentur parti quinque dies ad tollendam sententiam ex processu, & quòd si non tollatur intra illos, detur processus parti seu aliis, quorum interfit ad opponendas exceptiones (aliter in Cancellaria opponerentur) non ex eo fit, quòd super hoc lex aut Ordinatus, aliqua lata sit, sed solum est stylus curiæ, & practica, quæ ortum habuit, ne partes calumniosè contra sententias in processu exceptiones oppo-
22 nerent. Hoc autem in Principe & eius Procuratore, qui eius nomine agit & convenitur, non præsumitur: ex quo iure provisum est, quòd etiam si partes, & eorum advocati teneantur de calumnia jurare, ut est *Ordin. libr. 3. titul. 43. §. 2. & 3.* & per totum *titul. de jurament. calumnie*. Procurator Regis propter iustitiam, quam semper fovere præsumitur, & rectam conscientiam, non tenetur jurare de calumnia, nec illi datur iuramentum; & est unum de privilegiis Procuratoris fiscalis, seu Regij, ut inter alia tradit Franciscus Luc. *de privileg. fisco. 1. p.*

privileg. 79. & est *Gloss. in cap. Sacramentum. de consuetud. recti feud. in usibus feud. Laudens. de fisco. q. 16. volum. 3. tract.*

Verum est tamen, quòd ego vidi in aliquibus 23 processibus delatum iuramentum Regio Procuratori, quando petebat, ut informationis tempus ei daretur, juxta ea, quæ superius diximus de stylo fieri, èd quòd præsumptio erat aliqua non minima quòd in Procuratore Regio aliqua dilationis suspicio daretur; sed in contrarium est jus commune, ut supra diximus, & Procurator Regius multum vitare debet dilationes, imò ita semper se gerere in causis Regis, & fisci, ut numquam illis desit, imò eorum commodis præstò sit, non tamen privatorum causis obsit, ut inquit Euginatus Baro in *præfatione ad tractatum de individuis*. Cum ergo in Regio Procuratore calumnia non præsumatur, merito introductum fuit, quòd exceptiones quocumque tempore opponeret.

Alia ratio huius styli & practicæ esse poterat, ne victores supercederent in tollendis sententiis à processu, & postea clam id facerent, ne victi exceptiones in Cancellaria opponerent, quæ fraus & dolus etiam non præsumitur in Rege, seu eius Procuratore; nec eius persona in hoc comprehenditur, cum eius auctoritas semper & in omni casu & actu censeatur excepta, ut est text. in *cap. significasti ad finem. de elect. & in cap. venientes. de iur. rep. rando.* bonus text. in *l. Imperatores. in principio. D. ad Municipal.* unde etiam si stylus ille & practica observetur in quacumque persona particulari & privata, tamen, ut in Procuratore Regio locum habeat, necessum erat probare, quòd moto dubio, & controversia super hoc, ita fuisset decisum bis ad minus, vel ter. Bart. in *repetit. l. de quibus. num. 16. D. de legibus.*

Cum tamen contrarium in facti contingentia decisum fuerit, in favorem Regij Procuratoris, ut supra diximus, licet aliud aliquando factum fuerit per Procuratorem Regium, seu eius sollicitatorem, non ob id Procurator Regius desinet facere id, quod de iure ei permissum est: & cum hoc sæpè decisum sit & decretum, observare debet, *l. filius. D. de fals. l. 1. §. quæstiones. versic. hoc autem. ibi, sic esse sæpè iudicatum. D. ad Syllanian. cum aliis, de quibus per Afflict. decisio. 140. Gomez in proæmio regul. Cancellar. 95. fol. 20.*

Et fundatur hæc practica in favorem Regij Procuratoris, ex eo etiam, quia privata quælibet persona in causa sua semper habet sufficientem informationem, ut possit formare exceptiones absque processu; at Regius Procurator necesse habet, ut per processum habeat informationem, & etiam per officiales Regios, & per alios, & propterea illi datur semper tempus ad habendam informationem, ut supra diximus fieri de stylo; cum Regis patrimonium per diversos officiales administraretur, & in diversis partibus, facit *Ordin. hoc lib. 1. titul. 12. in principio.* & est *Ordin. lib. 1. titul. 13. §. 2.* & postquam petit hanc informationem in senatu Palatii, seu in consilio patrimonij Regis, scribitur in processu, *ouve informaçõ pera vir com libello, ou pera contrariar.* & ita est stylus (ut hoc obiter notem) & meo tempore vidi factum. Igitur conveniens visum fuit, ut illi daretur processus ad opponendas exceptiones, &

& non cogeretur illas opponere in Cancellaria, nec ei assignari terminus quinque dierum, & credere par est, quod Regius Procurator, si ex processu viderit quod iustitiam non fovet, exceptiones non opponet.

Illam etiam ratio facit pro Procuratore Regio, quod si pars victor diligens fuerit in tollenda sententia ex processu expedienda per Cancellariam (ut solent diligentes esse) per illam consequeretur possessionem oppidorum, & jurisdictionum, & aliarum rerum similium in præjudicium maximum Regiæ Coronæ contra jus & iustitiam, cui occurrere necesse est, hoc modo supradicto. Et ex iis fluxit stylus, ut Procurator Regis statim possit opponere exceptiones, non expectato, nec assignato parti prædicto termino quinque dierum, nec tempore expediendæ sententiæ per Cancellariam; & ita in favorem Regij Procuratoris pronuntiatum fuit in processu Comitis do de Mira, cum Alvaro de Sousa, Scriba Petro Almirante anno 1566, in hunc modum.

24 *Acordão os do desembargo del Rey nosso senhor, que este feito seia dado logo ao Procurador do dito senhor, que o pede pera embargos a sentença final nelle dada, sem embargo do que se aponta por parte do Conde Autor, vistos os autos, & estylo, & feitos que se virão em casos semelhantes.*

Erat subscripta sententia, per quinque Senatores: & meo etiam tempore sic semper observatum vidi, & decisum.

25 Procurator Regis illud habet privilegium, ut in expensis non condemnatur: quamvis enim id de jure controversum esset, tamen Regia nostra Ordin. sic statutum est. *libr. 3. titul. 67. §. 3.* quod secundum consuetudinem Regni antiquam factum esse dicit, nec pars condemnatur etiam in expensis, quando litigat cum Procuratore Regio. Hoc tamen limitatur in processibus criminalibus, in quibus Procurator Regius seu promotor iustitiæ pars est; tunc namque semper reus condemnatur in expensis processus, id est, *de seu liuramento.* ita Ordin. *ubi supra, §. 6.*

Verum est, quod ego vidi jam in quodam processu, bis condemnatam partem in expensis retardationis, eò quod dilationes faciebat notorias, idque petente Regio Procuratore; dabatur namque maxima calumnia in parte, seu eius advocato, sed hoc rarè fit, & vidi etiam condemnatum quemdam advocatum in pœna legis ad petitionem Regij Procuratoris, eò quod exceptiones frivolas opposuerat in cancellaria: occurrere enim necesse est calumniis litigantium, & advocatorum; quemadmodum enim ego consulerem Regium Procuratorem ut semper dilationes vitaret, ita partes cum eo litigantes, ut eodem jure uterentur, tam in his causis Regis, quam in omnibus aliis.

26 Exceptis Procuratoribus Regiis, omnes alij cuiuscumque generis sint, in expensis condemnari debent, & ita servat stylus: vidi namque dubitatum in senatu, an Procurator hospitalis omnium Sanctorum civitatis Olyssipponensis, quando victus esset, condemnandus esset in expensis? & decretum quod sic, & nulla in hoc dubitatio est, solum namque Procuratores Regij hoc habent privilegium, Ordin. *ubi supra.*

Cabedo Pars II.

Illud etiam vidi dubitatum in senatu: Regius 27 Procurator recusavit iudices quosdam: Cancellarius Senatus supplicationis volebat, ut ipse cautionem præstaret, juxta Ordin. *lib. 3. tit. 22. in princ.* Et decretum fuit, quod Procurator Regius ad id non tenebatur, quia non comprehenditur sub illa lege, anno 1591. sunt processus apud Ludovicum Carualho, Scribam Cancellariæ antiquum, qui testificatus est ita semper vidisse observatum de stylo, & quod erat res sine dubio, ex generalitate Ordin. *lib. 1. titul. 24. §. 28. 29. & 30. & titul. 29. §. 8. eodem libro. 1. ad medium.* quæ jubent, ut notarij salaria non habeant in casibus, in quibus Procurator Regius agit, quas vide, & nota.

Illud non omitam, quod legi apud Plinium Junorem in panegyrico ad Trajanum; hæc sunt verba: *Eos Procuratores habes, ut plerumque cives tui non alios iudices malint.* Caveant autem Procuratores Regij maxime à clamoribus, quando iudices in aliquo processu votum dant: est enim hoc indecens, ut notat. Thom. Gram. *decis. 10. ad fin.* omnino videndus.

DECISIO CXX.

De supplicationibus (quas *aggravos ordinarios* vocamus) quæ interponuntur à Iudice Regiæ Coronæ senatus Portucalensis.

S U M M Æ.

1. *Iudex Regiæ Coronæ Senatus Portucalensis cognoscit de causis illius districti, eodem modo quo cognoscit Iudex Regiæ Coronæ Senatus supplicationis.*
2. *A Iudice Regiæ Coronæ prædicti Senatus Portucalensis, in causis excedentibus jurisdictionem illi senatui concessam, supplicabatur ad Senatores gravaminum Senatus supplicationis: quod tamen postea alia lege lata immutatum est.*
3. *Iudex Regiæ Coronæ prædicti Senatus cognoscebat de causis patronatum Regis sui districti; quod etiam mutatum est per legem latam anno 1596. Et decretum, ut solum Iudices Regiæ Coronæ Senatus supplicationis cognoscerent de causis patronatum Regis in toto regno.*
4. *Leges nova non debent de facili fieri in abrogationem antiquarum.*

IN translatione Senatus civilium causarum (qui Olyssipponensis erat) ad civitatem Portucalensem, creatus de novo fuit magistratus in illo Senatu, qui vocatur Iudex Regiæ Coronæ: is cognoscit de causis pertinentibus ad Regiam Coronam illius districti, eo modo quo cognoscit Iudex Regiæ Coronæ Senatus supplicationis, lege lata 26. die Novembris, anno 1582. quæ nunc est in nova legum Regni recopilatione, *libr. 1. titul. 40.* ita ut in causis excedentibus jurisdictionem (quam *Alcadam* vocamus) illi Senatui concessam, quæ est in rebus mobilibus de *cem mil reis*, & in immobilibus de *oxtenta mil reis*, supplicaretur ab eodem Iudice Regiæ Coronæ ad Senatum supplicationis, & ad Senatores

1. natores caularum gravaminum, ibi, & das sentenças que der que passarem das quantias de oytenta, & cem mil reis, que he a alcada da dita casa do Porto, poderão as partes aggravar para a casa da Supplicação, & os Desembargadores dos agravos que nella andão tomarão conhecimento.

2. Hoc postea mutatum fuit, & optima ratione, & non ad Senatores caularum gravaminum supplicatur nunc, sed ad Judices Regiæ Coronæ Senatus supplicationis, lege lata ann. 1559. in mense Octobris, quæ est in nova legum regni recopilatione, lib. 1. tit. 9. §. 16. ibi, & conhecerão dos agravos que vierem do iuizo da Coroa da casa do Porto, & os despatcharão em relação, como despechão os mais feitos que lhe percencem. Quod etiam repetitum fuit in eadem nova legum recopilatione, lib. 1. tit. 40. ibi, & das sentença que der que passarem de oytenta mil reis nos bens da raiz, & cento nos moveis que he a alcada concedida a dita casa, poder o as partes agravar para a casa da supplicação, & iuizes dos feitos da Coroa. & ita nunc servatur: & vide in nostris. decis. 1. part. decis. 40. num. 3.

De causis etiam patronatum Regis sui districti poterat Judex Regiæ Coronæ Senatus Portu- calensis cognoscere, per illam legem factam anno 1582. in Mense Novembris: id postea mutatum fuit, & prohibitum illis, ne cognoscant de causis patronatus Regij sui districti, & solum Judices Coronæ Regiæ Senatus supplicationis de illis cognoscere possunt in toto regno, lege lata in mense Martij, anno 1596. quæ nunc est in nova legum regni recopilatione, tit. 40. ibi, & não tomarão conhecimento das causas tocante a apresentação das igrejas do nosso padroado por quanto est as se hão de tratar na casa da supplicação ante o iuiz dos nossos feitos da Coroa, post o que seião do districto da relação do Porto. idem refertur libro 1. titulo 9. Paragrapho 13.

Libet autem illud hinc admonere, ut non tam facile novæ leges fiant, & veteres abrogentur: ut enim lex lata est, matura consideratione, & de consilio perito um, durare debet, tradit ex multis Rebuff. ad ll. Gallia tom. 1. in proemio. numer. 11. cum sequentibus. omnino videndus.

João de S. ...

FINIS.

ARRE.

ARRESTA SENATUS.

Ad benevolos Lectores.

Voniam, ut audio, arresta posita in prima parte nostrarum decisionum legentibus non displicuerunt, alacriori animo hac, in secunda hac parte adiungimus: Lectores autem velim sciant, nihil mihi in hoc labore, quem suscepi, magis pra oculis esse, quam publicam nostrae Reipublicae utilitatem, si (divina favente ope) ex nostris his libris aliqua redundet. Sunt autem Arresta, sententia supremi senatus, quo vocabulo Doctores Gallici in hoc sensu frequenter utuntur.

ARRESTUM I.

Sobre o entendimento da Ordin. libro 2. titulo 38. §. 1. se nove o divida, se hum Pay, per cuja morte se acabava hũa doação de bens que tinha da Coroa, ouve em sua vida alvara de lembrança, per que el Rey lhe fazia a mesma merce para hum filho que lhe ficasse depois de seu falecimento: & morto elle, o filho não tirou carta de successão dentro do anno, nem em dous, se perderia a dita merce em sua vida, conforme a esta Ordin. E assentou se que não, porque mais propriamente succedia por nova merce, que continuação da merce feita ao pay que he o caso em que esta Ord. fala, a qual por ser penal, & odiosa se não deve de extender a outros casos fora dos em que fala. Assi se assentou na relação, no feito do Procurador da Rainha, & del Rey, com Ruy Barreto, & Nuno Barreto seu filho, em Junho anno 1582. Escriuaq Manoel d' Afonsecça das terras da Rainha. *vide supra. decis. 4.*

ARRESTUM II.

Diogo Bocarro, sendo Alcaide das sacas na villa de Alcoutim, tomou certos porcos por descaminhados a hum João Christouão, & ouve sentença contra elle sobre esta tomadia, de que o Reo appellou, & depois desistio da appellação, & veo com embargos: & ao tempo que com elles veo era o Diogo Bocarro Ouvidor na dita villa pello Marques de villa real, & respondendo aos embargos disse entre outras cousas, que a causa era nova por averimuito tempo que a sentença era dada, & que por ser ouvidor não podia pera ella ser citado, conforme a Ordin. do libr. 3. titul. 8. Pello que o iuiz pronunciou que po ora não podia tomar conhecimento dos embargos por o embargado ser Ouvidor, & seu superior, & mandou que se sobrestituisse nelles até o dito officio ser expedido, do que o embargante aggravou pera o iuizo da Coroa, onde foi provido pella sentença seguinte:

Acordão em Relação, &c. que o supplicante he aggravado pello iuiz, em não tomar conhecimento dos embargos neste instamento offercidos, & deferir a elles, & assi em lhe não mandar dar o traslado des papeis que pedio. E prouendo em seu aggravado, visto como os ditos embargos são postos contra a sentença que se deu contra elle embargante, & como a dita causa he crime, & pendia ia, & era sentenciada antes que o embargado fosse Ouvidor: pello que o dito cargo que lhe sobre veo não impede neste caso proceder se na causa, em que elle he accusador. Pello que mandão ao dito iuiz proceda nos ditos embargos, & os despache como for justiça, & pera isso mude noteficar ao dito embargado, posto que frua de Ouvidor, pois fez a tal accusação como Alcaide das sacas: & mude dar o traslado dos papeis, & autos publicos, quando lhe são pedidos. a 21. de Janeiro, de 84. Escriuaq Pero Almirante.

ARRESTUM III.

EM hum feito que se tratou contra os Albergueiros de Munde Mendiga, Serra ventoso, no termo da villa de Porto de Mos, em que os demandauão pella iugada (de que he donatario o Duque de Bragança, por se dizer, que posto que fossem escusos de a pagar pellos privilegios das Albergarias dados & confirmados pellos Reys passados, devião ser devassos pera sempre por não cumprirem com as obrigações, a que erão obrigados pellos ditos privilegios, cujo theor he, o seguinte. (E como outrosi são teudos, & obrigados de manter as ditas albergarias, & de dar, & por em ellas roupa de cama, & pera a quaesquer que ahi chegarem lhe dar palha, lenha, & egoa, & salavendo as suas despesas,) se deu a sentença seguinte:

Acordão em Relação que não he hem julgado pello Almojarife, & Ouvidor em declararem os reos terem perdido o privilegio de Albergueiros, & em os averem por devassos pera sempre por não cumprirem os annos passados todos os emcargos a que são obrigados pellos privilegios, & em os condemnarem nas custas do processo, & corrigendo suas sentenças visto o libello, & aução intentada pella Autor, & o privilegio dos ditos Albergueiros, & forma delle, & como segundo disposição de direito os ditos reos não perdem o dito privilegio, nem podem ser privados della pera sempre, posto que por algum tempo não cumprão os emcargos no dito privilegio conteudos, fomite não devem gozar delle em quanto não cumprirem os ditos emcargos: o que assim visto, com o mais que pellos autos se mostra, absolvemos os ditos reos da petição do dito Autor, & condemnamos o dito Autor nas custas, ficando lhe seu direito reservado perapoder de mandar os ditos

reos, pella jugada dos annos que não comprirão os ditos em cargos, se entender que tem direito: a 11. de Feueira de 1530. Scriba Afonso Fernandez de Toar.

Cum enim privilegium hoc concessum fuerit pro anima, ut patet ex illius verbis Regu Alfonsi secundi (ibi, por remedio & bem de minha alma) ob piam causam datum censetur, Gloss. in l. si Titio. D. de legat. 2. & ob id revocari non potest. & sic nec amitti in prejudicium pauperum, & peregrinorum, ex doctrina Bart. in l. privilegia in fin. Cod. de sacrosanct. Ecclesis per illum text. facit text. in cap. ad Apostolicam, de Simonia. Romanus in Auth. similiter. C. ad l. falcid. Doctores in cap. ultim. de rebus Eccles. non alien.

ARRESTUM IV.

FOi demandado no anno de 1539. o Procurador do Cardeal Infante Dom Afonso, sendo Arcebispo de Lisboa, sobre a jurisdicção secular da villa d' Alhandra pello Procurador del Rey o Doutor Andre Serrão veose por parte do Cardeal com exceção declinatoria, dizendo, que a dita jurisdicção era da igreja, & elle dito Cardeal Reo, & que devia ser demandado no iuizo Ecclesiastico: sobre a qual exceção se deu a sentença seguinte, sendo Arcebispo de Lisboa Dom Fernando de Menezes, & correndo com elle a causa.

Acordão em relação que não recebem os artigos da exceção do Arcebispo R. por não ser de receber, vã o feito por diante nos termos em que esta 15. d' Agosto de 1543. Esta o feito no cartorio de Pero Almirante.

Ratio est, quia cum archiepiscopus super jurisdictione Regali fuisset citatus per procuratorem Regium, iudex competens est iudex Regius. Ord. lib. 2. tit. 1. §. 1. incipit. E se o Clergo | quod & de jure communi est: quando enim dubitatur de jurisdictione, aut juribus regalibus apud alium reperitur. Rex est competens iudex in causa sua. l. Proxim. e. D. de iis quæ in testam. de lent. ubi Bart. & DD. & in cap. cum venissent. de iudiciis. cap. ex transmissa. de foro compet. Oldrad. conf. 83. Alberic. in Auth. statuimus. C. de Episcop. & clericis. Felin. in cap. Ecclesia Sanctæ Mariæ. de constit. Carol. de Grassariis de juribus regalibus 1. p. jur. 20. & vide supra dec. 15. in principio.

ARRESTUM V.

DOnus homens Castelhanos brigarão em Castella, humatou ao outro, & acolheose a Portugal, sendo os Reynos distinctos, & fez se morador no Reyno: despois veo el Rey Dom Philippe que Deos tem, a succeder nestes Reynos: estando com sua corte em Lisboa, hum parente do morto quis accusar o matador que nella vivia & quis accusalo perante o Alcaide de corte de castella, que conhecia dos casos entre os estrangeiros somente: o reo accusado declinou pera o Corregedor da corte do crime do Reyno, & foi a elle remettido, & a presentando lhe o accusador carta requisitoria pera o remetterem a Castella.

Davidouse se o remetterião: & não o remetten-

do, em que forma o despacharião? E foy assentado pella major parte dos Desembargadores, que não fosse remettido; visto como aquelle caso não era nenhum daquelles em que as capitulações concedião remissão: & ficasse reservado ao accusador por outra via requerer sua justiça, como lhe pareceffe que por direito o podiz fazer: & assi se pos o despacho.

E assim mais se assentou, que o dito Corregedor do Crime da corte não podia tomar querela, pois não podia conhecer della, & não avia no Reyno aquem a remetteffe.

ARRESTUM VI.

FOi duvida, estando hum filho ausente em terra de Mouros cattivo, se o pay em seu nome podia fazer demanda, & citar seus contendores pera a corte perante o Corregedor do civil della, como pessoa miseravel? E pella major parte dos Desembargadores que se acharão presentés se acordou, que sendo filho familias, e estando debaixo do poder de seu pay ao tempo que o cattivatio, o não podia fazer, pois o pay em seu proprio nome devia citar, e demandar, posto que estando cattivo, nesse tempo, estivesse fora de seu poder: *juxta notata per Gloss. Bart. & DD. in l. 1. C. de bon. matern. & in l. cum oporteat. C. de bonis quæ liber. Bart. in l. fin. §. fin. D. de verborum obligat.* E isto inda que o filho fosse major de quatorze annos.

Mas sendo emancipado, ou casado, que o podia fazer, pois citava, e demandava em nome do filho como seu tutor, ou curador, que era dado a seus bens por ser cattivo, & ausente pella Ordin. do lib. 1. tit. 89.

ARRESTUM VII.

EM hum feito, entre partes Manoel Pinto rendeiro das jugadas do Mestre de Sanctiago, na villa de Monte Lior o velho autor contra Balthezar Pereira, e Diogo Gil seu pay reos, se deu a sentença seguinte.

Acordão em relação, &c. que não he bem julgado pello iuiz que serve de Almojarife em condemnar o reo Diogo Gil que pague oytavo do linho: e corregendo sua sentença vista a proua do reo em que proua viver como escudeiro, e ser vereador, e Almojarife na villa de Tentuguel, e ter cavalos e bestas de sella, e tratarse como escudeiro, com o mais que se pellos autos mostra absoluem o dito reo de pagar o oytavo do linho por o autor pedido. aos 3. dias do mez de Dezembro do anno de 1550. Scriba Antonio de Netua.

E no foral da dita villa esta hũa verba cuio teor he o seguinte.

Outro sy pagarão na dita villa, e termo os pracs que hy laurarem, e colherem vinho, ou linho, o oytavo, so vinho a bica, e o linho no tendal: e as pessoas que da dita jugada devem ser livres per privilegios, ou per direito se justificarão pellas Ordenações de nossos reynos, e per quaesquer outras leis, ou determinações que sobre cada hũa cousa forem por nos postas, e declaradas.

Quia

Quia qui decuriones sunt, non reputantur plebei, nec eius filij, Ordin. lib. 5. tit. 139. in principio.

ARRESTUM VIII.

EM hũa appellação, entre partes a Camara da villa de Moura contra Tristão Alvarez saboeiro, sobre lhe porem taxa no sabão, se deu a sentença seguinte.

Acordão em relação, que não he bem julgado pellos Vereadores, em porem taxa ao supplicante no sabão, e se entremetterem nisso: revogando sua pronunciação, hão por nulla a taxa por elles feita: e mandão que o supplicante venda pellos preços que se dantes vendia, sem fazer innovação: e se os officiaes da Camara pretenderem que os preços são grandes, poderão requerer perante as justças competentes a taxa, e moderação do preço: visto como são direitos reaes, em que elles se não podem entremetter a taxar, ao primeiro dia do mez d' Agosto do anno de 1565. *Scriba Vincentio Carvalho.*

A qual veo remetida do iuizo do agravo pello desistio seguinte.

Acordão em relação, que o conhecimento deste instrumento pertence ao iuizo dos feitos da Coroa da dito Senhor, nelle poderão as partes requerer sua justiça.

Porque saboarias são como direito real e por isso pertence o conhecimento ao iuizo da Coroa. l. ad fiscum, cum sequenti. Cod. ubi causæ fiscal. licet Gamma decis. 31. aliud velit, & dicat iudicatum fuisse.

E outro caso semelhante a este se julgou per provisão del Rey na fazenda, iuiz o Doutor Manoel de Oliveira, partes, os Vereadores da cidade do Porto, e Dom Henrique de Portugai, em Julho do anno de 78.

ARRESTUM IX.

EM hum estromento d' agravo de Rodrigo Manço, contra Simão Fernandez de Calcaes, se pos a sentença seguinte.

Acordão em relação, que o supplicante não he aggravado pello iuiz dos direitos reaes em mandar que testemunhe Luis Martins criado que foi do reo: e porem he aggravado por elle, em mandar testemunhar ao Luis Martins genro do reo: e corrigendo seu agravo, vistos os autos, e qualidade da causa; mandaõ que o dito Luis Martins genro do reo não seia constangido a testemunhar contra seu sogro, a 17. de Julho de 1574. *Scriba Iacome de Villas boas.*

Socer namque loco patris habetur. l. quia. D. solut. matrim. quod conducit ad intellectum Ordin. libro 3. titul. 56. §. 1.

ARRESTUM X.

EM hum feito entre partes, o Conde de Tentuguel contra Duarte Goncalvez de Alvaia-zere, se pos a sentença seguinte.

Acordão em relação, &c. visto o libello do au-

tor, que o reo não contrariou, e prouada, per que se mostra as sesmarias se darem com condicaõ, que não se plantem nellas olivæes, porque delles se não paga direito e assi foi a da contenda, na qual se mostra o reo ter plantado olival, e não romper para paõ, de que se paga jugada: e como he passando o tempo em que a ouvera de romper: pronunciação a sesmaria por vaga pera o autor a poder dar conforme ao foral, e foros da terra, a sete dias do mes d' Agosto de 1577. annos. *Scriba Petro Almirante.*

Porque os matos maninhos que sano pera pastos, e criacoões, e logramentos dos moradores dos lugares, não se dão de sesmaria, salvo pera lavoura, *Ordin. lib. 4. tit. 43. §. pen. Paul. in l. 1. D. acquirend. possess. Iason. in l. rem quæ nobis. numero 31. D. eodem. & vide supra, decis. 3. num. 4. & seqq.*

ARRESTUM XI.

AVendo demanda entre os tabelliães das notas da villa de Moura, com Bertolameu Nunez, a quem el Rey fez merce dos officios de tabellião do judicial, e notas das duas aldeas Cafaro, & Santo Aleixo, que são do termo da dita villa de Moura: vindo o feito per appellação a Corte: se duvidouse pertencia a dita appellação ao iuizo a chancellaria, ou ao iuizo dos feitos del Rey? e posse o assento seguinte.

Foy posto em duvida, se o conhecimento deste caso pertencia ao Iuiz dos feitos del Rey, ou ao Iuiz da chancellaria? e assentouse, que pertencia ao Iuiz dos feitos del Rey.

E depois se deu a sentença seguinte.

Acordão em relação, &c. que he bem julgado pello Iuiz, em absolver o reo, e mandar que use de seu officio, conforme a carta que delle tem, porque foy navamente criado: confirmão sua sentença per a alguns de seus fundamentos, com o mais que dos autos se mostra. A 20. dias do mes de Julho de 1571. escreveu Pero Almirante.

ARRESTUM XII.

NO iuizo dos feitos del Rey se sentenceou hũa appellação crime sobre medidas falsas, e veo remetida dos Ouvidores do crime, nesta parte ao dito iuizo, entre partes Diogo Dias rendeiro da Chancellaria, contra Pero Fernandez da cidade d' Euora. & se deu a sentença seguinte.

Acordão em relação que he bem julgado nello Corregedor em condemnar o reo Pero Fernandez, que pague dous mil reis pera o rendeiro, e agoa da prata, por a culpa do meo almude que lhe foi achado major do padrão, porque he accusado: confirmão sua sentença per seus fundamentos, ao primeiro dia do mez de Dezembro, de 1567. *Scriba Gaspare Gomez.*

E outra sentença se deu entre partes, o mesmo Diogo Dias contra Alfonso Esteuens laurador do termo da Villa de Viana, sobre ter medidas, e varas, e covados discordantes, em Março do anno de 1567. *Scriba Iacome de Villas Boas.*

E he de notar que eu vi algũas sentenças, cujos autos estão no cartorio do escrivão dos feitos da Coroa, per que são escusos de ter pezos os recelões, sem embargo da Ordenação que a isso os obriga, que agora nesta na nova recopilação, lib. titul. 18. §. 55. & 56. em que erão partes, o rendei-ro da Almotacaria desta cidade de Lisboa contra os recelões da mesma cidade: E fundavãose as dit-as sentenças em hum alvara del Rey Dom Manoel, feito no anno de 1515. no que tenho muita duvida, por quanto a Ordenação velha foi feita depois do dito aluavara no anno de 21. *Et sic cogitandum relinquo.*

ARRESTUM XIII.

EM hum feito do Procurador da Coroa com certos mercadores, e com a molher, e herdeiros de Alvaro de Carualho capitão de Mazagão, sobre hũa toma de caixões de acucar, que hum navio d'armada tomou a dous navios de coffairos Franceses na paragem de Safin, e forão trazidos a Alfandega de Lisboa. Pertendião os mercadores ler o acucar seu por vir em caixões da sua marca em que o elles encaixarão, eo mandavão a Castella, quando os Franceses lhõ tomarão: Os herdeiros do capitão dizião, quo todo lhe pertencia, porque o tomara hum navio apercebido, e mandado pello capitão: o Procurador da Coroa dezia, que fora tomado a coffairos, e pello navio d'armada d'el Rey, que sua A. fornecera, e apercebera de mantimentos, monicoes, armas, e mais cousas necessarias, e com gente que hya a seu soldo, e que o acucar se lhe não sabia dono, e que como bens vagantes pertenciaõ a el Rey. E pellos mercadores não provarem sua aucão: e os herdeiros do capitão somente mostrarem doação, que lhe não dava mais que o quinto de semelhantes tomadias, foi a dita tomadia julgada a el Rey: e quo os ditos herdeiros levassem so o quinto. *Scriba Petro Almirante.*

ARRESTUM XIV.

O Almoxarife, e escrivão das jugadas e direitos reaes de Syntra, se aggravou que estando em posse de fazer a eleição dos iuizes, e mais officias do reguengo da caruoeira termo da dita villa, o Corregedor lhe impedia usar da dita posse, e doações que tinham. E no iuizo da Coroa foi pronunciado, que por se tratar de jurisdicção, se não podia dar provisãõ aos supplicantes per estromento d'agravo, vista o forma da Extravag. (*qua nunc est in nova recopilatione. titul. 9. §. 2. libr. 1.*) que poderião vir com embargos aos autos feitos pello Corregedor, e seus despachos, se lhes parecesse que erão contra seus privilegios o jurisdicção, de que tratavão. *Scriba Petro Almirante. à 21. de Marco do anno de 83.*

ARRESTUM XV.

O Capitão da Ilha de S. Miguel fez demanda aos moradores da cidade da Ponta delgada, sobre as atafonas que tinham na dita cidade, dizendo que avião de ir moer o pão aos seus moinhos da ribeira grande: forão os ditos moradores condemnados que não tevessem, nem fizessem mais as ditas atafonas, e nas custas: E aos Desembargadores que forão na sentença se aluidratão setecentos cruzados de sportulas, e pera se pagarem, se mandou que se finta-se o povo da dita cidade.

Pretenderão alguns dos ditos moradores averem de ser escusos da dita finta por razão de sua nobreza, e de seus privilegios, conforme a Ordin. do libro 2. titul. 58. os quaes o iuiz da dita ilha ouve por escusos.

Aggravarão do dito Iuiz os procuradores do povo, e no estromento d'agravo se deu a sentença seguinte.

Acordão em relação, &c. que os supplicantes são aggravados pello iuiz em escusar as pessoas fidalgos, e outros privilegiados de pagarem na finta das custas, e esportulas do feito das atafonas; e corregendo seu agravo visto como todos forão partes no dito feito, e per seus acordos, e procurações se processou, mandão que todos paguem na dita finta, sem embargo de terem privilegios para não pagarem em fintas, porque isto não he finta. a 25. dias do mez d' Abril, do anno de 1558. *Scriba Ludovico de Neyua.*

Ratio est, quia contributio hac nõ debet regulari juxta Ordin. supra allegatam, qua hoc casu non habet locum, solum enim loquitur in illis, qui debent esse immunes ab oneribus conciliorum, ut patet in rubrica, ibi, dos encargos dos concelhos. An verò hic est locus altera Ordin. lib. 1. tit. 66. 40. 41. 42. & 43. agebatur namque de solatione expensarum, in quibus condemnati fuerunt omnes habitantes in eo loco, tamquam correi, & partes in eadem lite, quibus interreat, & spectabat commodum molendi in pistrinis: pro quo facit, quod inquit Chassaneus in tract. constit. Burgund. cau. 374. col. 2. num. 10. ubi referens Albericum in l. nulli. D. quod eu juscumque universitat. versic. nomine, tenet, quòd quando in litigando major pars universitatis consensit, & minor dissensit, & noluit litigare, facta condemnatione expensarum, censetur condemnata tam minor pars, qua non consensit in litigando, quam major pars, qua voluit litigare.

ARRESTUM XVI.

EM hum feito entre partes o licenciado Fernão Cão advogado da casa da supplicação contra os rendeiros da portagem da villa de Santarem, sobre lhe tomarem trintena do trigo que leu ava pera gasto de sua casa, e familia, indo com a Corte e casa da supplicação pera a dita villa, se deu a sentença seguinte.

Acordão em relação, &c. que visto o libello do autor, e contrariedade dos reos, e mais artigos, e verbas do foral, e proua per hũa e outra parte dada,

dada, e como se proua, Fernão Cão autor vir com esta Corte, e casa da supplicação com sua casa movida; pello que nelle não ha lugar o direito da portagem da trintenta com o mais que se pellos autos mostra, condemnão os reos que restituão ao autor o sacco de trigo que lhe tomarão, e nas custas, aos 11. dias do mez do Fevereiro, an. 1549. *Scriba Ludovico de Neiva.*

E no foral da dita villa de Santarem, as fol. 17. est a hũa verba que diz assim.

Item de casa movida se não ha de levar nenhum direito na portagem, assi indo, como vindo, assi portagoa, como por terra, porque não se achou foral, nem escretura authentica que tal mandasse pagar, salvo se com a casa movida se levarem, e trouxerem coufas pera vender, porque das taes coufas semente, que forem pera vender, pagarão o direito da portagem, onde as venderem, segundo a qualidade de cada hũa dellas.

Et sic visum fuit, quamvis ex adverso allegabatur, que casa movida, secundum communem usum, juxta l. cum de lanionis. Paragrapho Alinam. D. fundo instructo, era fato de casa, alfaias, & pefas, qua ibi sunt perpetud duratura, para quotidiana serviço de casa, & que o trigo não era desta qualidade.

ARRESTUM XVII.

EM hum feito entre partes, o rendeiro das jugadas e direitos reaes da villa d' Almada, contra Diogo Pirés moedeiro, sobre lhe pedir oytavo de vinho que recolhia, se deu a sentença seguinte.

Acordão em relação, que não he bem julgado pello Almojarife em condemnar o reo appellante no oytavo do vinho da contenda, e revogando sua sentença, visto como se mostra o dito appellante antes de colher a novidade do dito vinho, seria moedeiro, e per bem de seu privilegio ser escuso de pagar jugada, e oytavo do dito vinho, e aver o tal privilegio antes do tempo em que era obrigado ao pagar, e de ser por isso demandado: pello que, com o mais que dos autos consta absolvem a oreo, e a sua mulher e herdeiros do oytavo do vinho per que são demandados. a 12. de Maio, do anno de 83. *Scriba Petro Almirante.*

E no privilegio dos moedeiros esta a verba seguinte.

Outro sy nos enuiarão dizer, que os constrangeis a que paguem oytavo, sendo escusos dello, & os penhoras por ello, pello que vos mando que os não constreñias a pagarem os ditos oytavos, e lhes torneis seus penhores.

ARRESTUM XVIII.

O Conde de villa Franca Dom Ruy Gonçalvez de camera demandou a hum Fernão Ribeiro bombardeiro, moderador na villa d' Almada, pella jugada de vinho, linho, e legumes que recolhera de suas novidades das terras do reguengo. E se deu a sentença seguinte.

Acordão em relação, &c. vistos estes autos libello do autor contrariedade do reo, mais artigos recebidos, proua dada, mostrasse o reo ser bombardeiro, e por privilegio concedido aos bombardeiros ser escuso de pagar oytavo do vinho, linho, e legumes de suas novidades; o que tudo visto, e o mais dos autos, absolvem ao reo do oytavo pedido pello autos, aos 28. dias do mez de Maio, de 98. *Scriba Augustino Rebello.*

E no privilegio dos bombardeiros esta hũa verba que começa, E outro sy queremos, na qual estão as palavras seguintes.

Nem paguem oytavo de vinho, linho, e legumes que ouverem de suas novidades, lavouras.

ARRESTUM XIX.

EM hũa appellação que Pedro de Guturuai Biscainho tirou do Almojarife da alfandega de villa do Conde sobre lhe quererem levar dizima de certa copia delanças que trazia pera este reyno, que pertencia a o mosteiro de Santa Clara da mesma villa, se deu a sentença seguinte.

Acordão em relação, &c. que não he bem julgado pello Almojarife, em condemnar o reo Pedro de Guturuai, que pague dizima das lanças que trouxe de Galza, e meteo pello porto de villa do Conde, e corregendo sua sentença, vistas as provisões do dito senhor, e como se não paga das armas que vem de fora dos reynos dizima, eo procurador do Mosteiro não mostra foral per onde se deva pagar a tal dizima. Absolvem ao dito Pedro de Guturuai da dita dizima, e mandão que lhe seião tornadas as lanças que lhe forão tomadas, e condemnão ao procurador do dito Mosteiro nas custas semente, a cinco de Dezembro, de 1548. *Scriba Antonio de Neyva.*

E o teor da provisão he o que se segue.

Dom Rodrigo Lobo amigo, ey por bem que na Alfandega, nem o paço da Madeira, desta cidade de Lisboa, os Biscainhos que daqui em diante trouxerem armas a este reyno não paguem dellas sifa, e se algũas addições forem sobre alguns delles carregadas de armas, que trouxerem este anno presente de 1537. não seião constrengido por ellas a pagarem a dita sifa, por quanto me praz que seião dello escusos, como o são da dizima nas ditas casas e porem assentarseão todas armas que os ditos Biscainhos as ditas casas trouxerem pera os rendeiros dellas poderem pellos taes assentos allegar em minha fazenda que se lhe faça descontro que montar na sifa das armas que este dito anno vierão ou daqui em diante vierem, se per direito, e regimento se achar que dellas se devia sifa, e lhe pertença, o que se na dita fazenda vera, pedindo os ditos rendeiros descontro do que assi montar na tal sifa. Porem volo notifico assi, pera que se cumpra daqui em diante assi, em quanto eu o ouver por bem, e não mandar o contrario. E ao Provedor, iuiz, e Almojarife, e officiaes da dita Alfandega, e paço da madeira mando que o cumprão e guardem sem duvida, nem embargo algum que a ello seia posto, porque assi o ey por bem por alguns

guns respeitos, este se registara nos liuros das ditas casas, pera se a todo tempo saber como o assim temho mandado. Diogo Lopez o fez em Lisboa a 10. dias do mez de Dezembro de 1537. e cu Damião dias o fiz escrever.

A qual appellação veo remettida do iuizo da fazenda, ao iuizo da Coroa pello acordão seguinte.

Acordão, &c. vista a materia deste estromento, o conhedimento delle não pertence a este iuizo, va o supplicante requerer o despacho delle ante os iuizes dos feitos do dito senhor a relação, onde pertence.

ARRESTUM XX.

MAnoel de Camera Capitão da Ilha de São Miguel tirou estromento d'agravo do Provedor da dita Ilha não mandar, que suas rendas, que naquella Ilha tinha, se arrecadassem como fazenda del Rey, porque tinha per sua doação clausula, que as arrecadasse assi, e da maneira que os officiaes del Rey as arrecadauão pera el Rey, quando erão suas (que era executivamente,) foi dada vista ao Procurador da Coroa, razo ou em contrario, & obtinuit que se não arrecadasse executivamente: e julgouse que o dito Capitão o não podia fazer per bem da dita doação, salvo avendo para isso particular provisão como outros donatarios tinhão, em Dezembro, de 77. Scruão Pero Almirante.

ARRESTUM XXI.

NO reguengo da vallada, que esta no termo de Santarem, diz o foral, que as pessoas que suas terras laurarem dentro nelle, paguem o quarto a el Rey: mas el Rey podera laurar as suas terras que téver no dito reguengo, ou arrendalas ao quarto, ou por outra renda sabida, major, ou menor que o dito quarto: Deu el Rey este reguengo a hum donatario, que foi o Conde de Portalegre, o qual arrendou as ditas terras del Rey a hum colono por certa cousa sabida: e por não pagar o quarto especificadamente, o demandou o Almoxtarifella jugada: e o iuiz na terra o absolueo, tomando por fundamento que era reguengo de que se pagava o quarto: da qual sentença o rendeiro appellou, e foi a causa por appellação a casa da Supplicação ao iuizo da Coroa, onde se apontou por parte do rendeiro, que este laurador não pagava o 4. que he a razão principal da Ordin. do lib. 2. titul. 33. §. 23. e assi não ficava escuso de pagar jugada. Item que o foral não poem o emcarrego de pagar o quarto, nas terras que são proprias del Rey no dito reguengo, mas que as pode el Rey arrendar ao 4. ou a cousa sabida, como mais quizer, como se proua do foral (ibi, el Rey ha o quarto de todo o pão, que Deus der no reguengo apanhado na eyra, e em saluo daquelles estiiis, e terras do reguengo, que forem dos hereos, porque el Rey arrenda os seus estiiis, proprios a sua vontade hera que lhe paguem a renda certa, e mais seu quar-

to, e direito do reguengo; ou renda sabuda, sem outro quarto, nem foro, &c.) ate qui o foral; E pois estas terras del Rey, que são as do donatario, não tem obrigação de pagar se não aquilo per que el Rey, ou seu donatario as arrendas parece que não ficão dabaixo daquella Ordin. d. §. 23. E que não são escusas de pagar jugada.

Mas em contrario allegou o Procurador del Rey porque o dito §. 23. souente requiere que nos taes reguengos seião encarregados de pagar o quarto os que nellos laurarem & não diz os que nelles laurarem de quarto, *ut ibi* (os lauradores que em elles laurarem) *Ergo, &c.*

E não obstão as palauras que se seguem, *ibi*, [porque pellos ditos tributos que assi dellas pagão] porque se entendem dos que tem obrigação de pagar, e a palaura [pagão] expoem se, *hoc est*, [tem obrigação de pagar] porque alias diriamos que se a este colono del Rey, ou do seu donatario, se quitasse este quarto, ou lhe mudassem em outra, major, ou menor pensão, e renda que o quarto, seria obrigado a pagar jugada, o que se não deve dizer, porque elle tem obrigação de pagar o quarto, e o senhorio quando lho quita he como recebido delle, & *brevi manu*, tornalho a dar logo, *donare enim dicitur, qui remittit*, e o mesmo he quando lhe leva menos que o quarto de renda, porque isso que falta pera o quarto lhe quita, e o mesmo sera quando lho quitar todo, ou parte, arg. l. quæ de tota. D. de rei vindicat.

E com muito mais razão quando lhe leva de renda mais do que he o quarto, porque nessa se inclue o quarto, *siquidem in majori summa continetur minor*. e essa renda fica subrogada em lugar do quarto, & *sapit ac sortitur naturam eius, in cuius locum subrogatur*. l. si eum. §. qui iniuriarum. D. si quis cautionibus, cum similibus.

Accedit quod Rex de terris suis, non solvit sibi tributum, quia sibi ipsi legem, aut onus non imponit. E portanto, quer laute per si, quer per seus donatarios, ou rendeiros das ditas terras, não pagara jugada. *nec enim quis imponit servitutem rei sue, ut sibi met serviat, nam inter dantem, & accipientem debet esse differentia. cap. I. de Institut. cum similibus.*

Nec obstat, quod aliqui coloni earum terrarum aliquando solverent jugadam, quia alteri per alterum non debet afferri iniqua conditio, l. non debet. D. de reg. jur. & factum cuique suum, non alteri nocet. l. factum. D. eodem. nec colonus per hoc potuit nocere domino. l. ex libris. C. de acquirend. possess. E assi foi julgado.

ARRESTUM XXII.

BElchor Tavares rendeiro do reguengo do Toes, no termo da villa de Santarem demandou pella jugada hum laurador do Doutor Hieronymo de Pedrofa Desembargador titular da casa da Supplicação, & deputado da Inquisição: & defendendose o laurador com o privilegio de Desembargador, foy condemnado com tudo, & não o ouverão por escuso da jugada, por não ter registado o dito privilegio, conforme ao regimento das jugadas, & ouverão que era necessario registrar

gistar se, posto que estivesse incorporado nas Ordenações do Reyno pera se saberem os bens que o laurador traz do privilegiado, porque doutra maneira, com essa capa poderia laurar outras terras juntamente, não privilegiadas, & não pagar dellas jugada, o que era notorio preiuzo da fazenda del Rey.

Assi se julgou ao dito feito pello Almoxarife, cuja sentença vindo per appellação foi confirmada no iuizo da Coroa, em Janeiro de 1583. escriuão Pera Almirante.

O mesmo se julgou, em outro feito do mesmo rendeiro. Belchior Tavares contra Francisco Lopez da Sylva laurador do Doutor João de Sousa chanceller da casa do civil, escriuão Pero Almirante, no mesmo mes de Janeiro.

ARRESTUM XXIII.

TEndo arrendado Antonio d' Ocanha, com outros, a imposição dos vinhos de Lisboa, com clausula, que venderião os vinhos pello preço que lhe fosse taxado pellos Vereadores: por lho taxarem baxo, pedirão a el Rey lhe mandasse que alevantassem o preço, & não o querendo fazer, el Rey lho levantou: acabado o arrendamento o procurador del Rey lhe pediu o crescimento do preço per que venderão os vinhos mais do em que fora taxado pellos Vereadores. E foi julgado que o não devião tornar a el Rey pois elle voluntariamente o accrescentara, e o contracto, dizia que venderião pello preço que lhe fosse taxado pellos Vereadores, e que el Rey em lugar dos Vereadores lho taxara.

O contrario se julgou na causa de Manoel Lopez rendeiro do sabão, e outros, que se contractarão, com clausula, que se não venderia o sabão por mais, que a trinta reis o arratel: e depois por o azeite valer caro, o vierão a vender por trinta e quatro reis: Acabado o arrendamento, mandarão lhe da fazenda que desse conta, e nella tornasse o crescimento dos ditos quatro reis a el Rey: vierão com embargos, que o Procurador del Rey contrariou, e foi dada sentença em favor del Rey. Porque se os rendeiros perderão por lhe taxarem os Vereadores o preço mais barato, a perda ouvera de carregar sobre a fazenda do dito senhor, que lha ouvera de descontar, e levar em conta, e assi a elle devia pertencer o crescimento da taxa, juxta reg. qui sentit. de regul. jur. in 6. & l. secundum naturam. D. eodem. & vide supra, decis. 112.

ARRESTUM XXIV.

FOi dada sentença no estromento de Isabel Pereira filha de Simão Pereira cevadeiro que foi del Rey Dom Henrique, com Pero Bugalho, que el Rey Dom Philippe, que Deos tem, fez de novo aposentador, e apresentado sua carta, a Isabel Pereira lha embargou na chancellaria, dizendo, que na aposentadoria não ouvera nunca mais que hum so aposentador, e que em se fazerem entãodos, era em seu preiuzo, que tinha hũa pro-

Cabedo Pars II.

visão do dito officio pera quem com ella casasse, e lhe fazião preiuzo nos proes, e percalcos do officio. Julgouse no iuizo da Coroa, que não era aggravada, e que sem embargados embargos, se cumprisse a carta do dito Pero Bugalho embargada, e passasse pella Chancellaria. Visto como el Rey *ex causa*, principalmente por utilidade publica, e para melhor governo de sua casa, e Republica, podia criar de novo os officios, que lhe parecessem necessarios, sem obrigação de restituir aos outros officiaes o interesse que nisso perderem. *Ex Ioan. de Plat. in l. compertimus. num. 1. C. de proximis sacrorum scriin. lib. 10. em Abril, de 1583. Scriba Petro Almirante. Et vide supra. decis. 20. num. 5. & Franciscum Marcum. decis. 383.*

ARRESTUM XXV.

NO feito do estromento da Nobra, o Conde de Tentuguel per seu Procurador, com hum morador da terra, porque dos olivae que tinha postos na terra, em que dantes laurava pão, não pagava o que dantes pagava do pão, pediu o Conde que assi como devia pagar do pão, assi devia pagar do azeite, que subrogara em seu lugar. Julgouse que como pagavão o oytavo do pão, assi pagasse do azeite. Em Março de 83. *Scriba Petro Almirante.*

Outra sentença se deu em caso semelhante, no estromento do Conde da Vidigueira. *Et vide Vaz consultat. 58. per totam.*

ARRESTUM XXVI.

Sobre a clausula, que manda depositar ao devedor, e que antes do depósito não seia ouvido se moveo duvida na relação: porque tendo hum devedor em hũa escretura publica (pella qual devia certa contia, obrigãdose a pagala em certo termo, clausula) que passado o dito termo, e não pagando, não seria ouvido contra a dita escretura, e obrigação, com nenhuns embargos: pos elle aução contra o credor, antes de chegar aquelle termo, dizendo que a escretura fora simulada, porque na verdade não devia aquelle dinheiro, mas confessara de velo fingidamente, e pedia que se julgasse por nulla, e não valiofa: e antes do credor contrariar o libello, pediu que primeiro lhe pagasse, e antes de lhe pagar não fosse ouvido, e o iuiz o mandou assi, vista a dita clausula: de que o autor devedor aggravou: allegando que elle não vinha com embargos a escretura, mas que a impugnava de simulada, por libello e aução direita, a qual intentara antes do tempo do pagamento: porem não foi provido por duas razões: a primeira porque a escretura dizia, que não veria com embargos, nem duvidas ao pagamento: e a aução que tinha movida não era outra cousa, senão duvida que punha a pagar: a segunda porque depois da causa começada viera o tempo da paga, e era ia passado, pello que não podia ia impedir com nenhuma maneira de duvida. *Et facit, quia cum quid una via prohibetur alicui, per aliam ad id non debet admitti, quod enim non licet per directum, nec per indirectum licebit; sicuti*

22

autem

autem per exceptionem simulationis creditor excluditur, argum. text. in l. 2. §. illud. D. de except. ita per actionem illam in simulatione fundatam: cui autem tollitur exceptio, multò magis actio, argum. à majori, & è contrario sensu est text. in l. cui damus. D. de regul. jur.

ARRESTUM XXVII.

COrrendo ante o iuiz do civil de Lisboa a execução de hũa sentença, sobre divida que hum devedor devia, de serviço que lhe fora feito, e era julgado ao autor: querendo nomear a penhora certa fazenda movel, e de raiz, pera se lhe fazer arrematação nella, passou o Provedos dos residuos hum precatório pera o iuiz que não fosse com a execução por diante na dita fazenda, porque estava embargada por seu mandado, por dividas que o dito devedor devia muito dantes aos residuos: e o iuiz sobresteve na execução, comprindo o precatório, de que o autor agravou, e foi provido na relação: porque assi como nenhuns embargos tolhem a execução, assi a não tolhia, nem podia tolher tal precatório, por ue quando muito valia tanto como sentença, e ainda que a parte condemnada allegasse tal sentença por si, dizendo que por ella estava primeiro a dita fazenda embargada, isso era direito de ter eiro, que não tolhia a execução, conforme a Ordin. libro 3. tituló 86. Paragrapho 17. mas sera entregue ao vencedor confiança ou sequestrada, ate se determinar a questão de preferencia entre os dous credores.

E este he o estylo de se não comprirem semelhantes precatórios, que os condemnados, pella maior parte, manho samente procurão, a fim de fraudar a Ordin. que ia que com embargos não podem tolher a execução, querem na tolher com semelhantes precatórios, *contra à regul. quod alicui non licet una via, per aliam non debet admitti.* E assi se julgou.

ARRESTUM XXVIII.

FOi hum homem filho familias demandado por hũa molher, polia levar de sua honra, e condemnado que casasse com ella e não querendo ella, lhe pagasse seu casamento: e não tendo com que pagar, fosse publicamente acoutado, por ser pião, e degradado pera Africa ate mercè del Rey, conforme a Ordin. lib. 5. tituló 23. Publicada a sentença, pello pay não querer que o filho casasse com a moça, depositou a contia do dinheiro em que foi condemnado, que erão trinta mil reis. E assi foi o filho solto: e despois de alguns mezes se veo a casar com a moça, contra vontade do pay. E pedirão emtão os trinta mil reis: dizendo a moça, que forão depositados pera ella quando casasse, por o dito mancebo não querer casar com ella, nem o pay o consentir nem quererem estar pella sentença, e por isso que ficara logo feito aquelle dinheiro seu. Eo pay dizia que e elle o não depositara, se não pera seu filho ser solto, e por não casar com ella, e que pois casara, que lhe não devia

dinheiro pella sentença, a qual lho não julgava se não em caso que com ella não casasse. Mas em contrario disto por parte da moça se allegava, que o pay, e o filho sendo requeridos pella sentença, que a moça queria casar com elle, responderão que não: e por tanto porque, *illa voluntatis declaratio intelligitur de prima vice, l. fideicommissa. §. 1. D. de leg. 3.* não podia variar, e o dinheiro ficou logo no dominio della, e se se perdera, fora por sua conta della: pello que se o mancebo depois se ausentara, e morto o pay, tornara a casar com ella, aquelle dinheiro fora dote della, e não herança devida ao filho.

Com tudo na terra, se julgou em favor do pay reservando do direito ao moço, e moça, pera lhe pedirem alimentos: porque aquelle dinheiro depositado nunca foi entregue a moça, e assi nunca deixo de ser do pay.

ARRESTUM XXIX.

SObre a Ordin. do libr. 5. tituló 17. §. 15. que manda, que as partes quiserem querelar das testemunhas falsas, ou cousas tocantes ao feito que foi finalmente despachado em cada hũa das relações não possa querelar, se não perante os iuizes superiores que a sentença derão: foi movida duvida em hum caso; que hum julgador na terra achando culpado a hum homem, por sobornar testemunhas no feito do livramento doutro, que se livrou de hum caso de morte, e se despachou o feito na relação: fez hum auto do soborno, e procedeo contra elle ex officio, e appellou: vindo per appellação aos ouvidores da casa da supplicação, e lendo por elles despachado; poslhe grossa o Cancellor, dezendo que não podia conhecer deste caso, se não os iuizes que forão na relação no feito do livramento. E assentouse, que não era bem grossado, e que o dito ouvidor fora competente, visto como no caso não ouvera querela, nem accusação de parte, somente o iuiz na terra procedera de seu officio, pello que a dita Ordenação não avia lugar neste caso, porque falava somente em querela, e não dizia mais, senão que em tal caso não podião receber querela, salvo os iuizes que na relação despacharão o feito, mas não tolhia que depois de recebida conhecesse outro iuiz do caso, e o determinasse.

ARRESTUM XXX.

SObre a Ordin. do libr. 4. tituló 95. in princip. (ibi, e de sua mão) se moveo duvida, ficando hum homem por morte de sua molher em posse, e cabeça de casal, com filhos dante ambos ia casados e maiores, se assi como podia ter em si toda a fazenda, podia tambem arrecadar os rendimentos della, pera de tudo dar partilha e pareceo que somente lhe dava a Ordin. poder pera ter em si aquillo de que ficou em posse, per dello dar partilha mas não pera arrecadar as dividas, nem rendimentos sem procuração dos outros herdeiros.

Sed dubito, porque tendo posse da coufa, pode arrecadar

recador os fructos, e do que tiver, e arrecadar dara partilha. *Cogita.*

ARRESTUM XXXI.

Sobre a Ordin. do lib. 4. titul. 96. §. 8. se moveo duvida, em quanto (diz que falecendo à molher, e ficando vivo o marido, e filhos dantre ambos, e casando segunda vez que per falecimento delle a cerca da partilha dos adquiridos durante o matrimonio, e dos rendimentos delles, se guarde a disposição do direito commum:) se estes filhos podião pedir primeiro que tudo os ditos adquiridos, ou escolher o rendimento delles, como a dita Ordenação dispoem no primeiro caso? E pareceo que se devia fazer partilha conforme a direito commum, que era dar primeiro partilha entre os filhos, e a fazenda do pay, e se deviãõ pagar de suas legitimas, e dos rendimentos dellas, e depois fazer partil entre elles, e o madrastra, e partir a fazenda, e rendimentos pello meo em duas partes, e dar hũa amadrastra, e aos enteados outra.

ARRESTUM XXXII.

Sobre a Ordin. do libr. 3. titul. 47. §. 1. que require, que o autor que demanda o reo sobre bens de raiz, faça tambem citar a molher do reo, e se a dita citacão faltar se possa o reo absolver da instancia: Moveo se divida em caso, que ao autor foi assinado termo pera citar a molher do reo, e a não citou, pello que foi o reo absoluto da instancia, a que o autor veo com embargos de impedimento que tivera pera não poder fazer a tal citacão; e sem embargo delles o iuiz pronunciou o reo por bem absoluto; e appellou o autor, e confirmou se a sentença do iuiz a quo. Indo a chancellaria grossa, o Chanceller dizendo que se não devera despachar por appellacão, mas por estromento d'agravo. E pareceo que fora bem despachado por appellacão, porque a pronunciacão primeira, era absolucão da instancia, e a segunda em effeito era do mesmo, e assi ficava final, ou interlocutoria que tem forca de diffinitiva, pois determinava que pella citacão do reo, sem a da molher se não fosse mais por diante, conforme a Ordin. libr. 3. titul. 69. *in princip.* (*ibi*, por aquella citacão,) E sendo assi absoluta da instancia era caso d' appellacão, ou agravo ordinario, como de sentença final, pella Extravag. 3. part. titul. 1. l. 7. §. 4. vers. (*E parecendo ao iuiz*) *qua nunc est in nova recopil. libr. 3. titul. 20. §. 16.*

ARRESTUM XXXIII.

Que da sentença dada na casa da supplicacão, se pague dizima na chancellaria da dita casa, posto que se tenha paga na casa do Porto, foi julgado contra Antonio Teixeira, sobre hũa petição que fez pera o excusarem de pagar a dizima na casa da Supplicacão, pella ter paga na do Civil, ou dados penhores. Eo teor da sentença he o que segue:

Cabedo Pars II.

Acordão, &c. que o supplicante pague a dizima na chancellaria da casa da supplicacão, como ia ista julgado em semelhante caso, por ser a derradeira sentença, e ser condemnatoria e lhe seia tornado o penhor, que pos na chancellaria da casa do Civil. em Janeiro de 84.

E o mesmo se julgou em outra semelhante pericão de Duarte Rodriguez de Serpa, em que se julgou que Estevão Antunes, que tinha recebida a dizima na casa do civil, a tornasse ao dito Duarte Rodriguez, a quem a mandavão pagar na casa da supplicacão, e não lhe querendo entregar e pagar a dita dizima, lha pagasse da cadea. a 5. de Maio anno 1585.

O mesmo se julgou contra Luis de Torres por sentença, de que o teor he o seguinte.

Acordão, &c. quem sem embargo dos embargos do embargante, que não recebem, vistos os autos: mandão que a dizima da contenda se pague na casa da Supplicacão, porque conforme ao regimento que appresentão, então era devida na casa do civil, quando passarão os seis mezes do agravo, e a parte não mostrara melhoramento, em especial neste caso, em que não estava feita liquidação, e o Luis de Torrès arrecade a dizima, que pagou ao rendeiro da casa do Civil, delle. em Abril. de 1585. Escrivão Marcos Romeiro, em ambos os processos.

ARRESTUM XXXIV.

NO feito dos rendeiros das fisas, cum Isabel do monte de Beia, se tratou se das contas, que os tutores davão dos rendimentos dos bens dos orfaõs, que lhe carregão em receita a dinheiro, pellos ficarem devendo, se devia fisa, como o rendeiro pedio. E julgou se que não se devia, por não ser directamente compra, e venda, mas somente pagamento da divida, que o tutor devia, e pagava, e outrosi pello tutor ter feito avença no encabecamento, que foi hum dos fundamentos da sentença do iuiz, a qual foi confirmada em relação; e revogada a do Provedor. a 17. d'Abri, de 1584.

ARRESTUM XXXV.

Sobre a Ordin. do lib. 3. tit. 1. §. 13. versic. Porém quando, foi duvida na relação se se devia prover a hũa parte, que era morador, e presente na cidade de Lisboa, estando nella a casa da supplicacão, e fez petição d'agravo, porque pera ver jurar as testemunhas da parte contraria em hum feito que trazia, foi citado seu procurador, e não elle em pessoa. E foi pronunciado que era agravo, visto como parecera em iuizo, e fizera procurador, e era morador, e presente na cidade, no qual caso devia ser citado pessoalmente, por este §. 13. versic. E porem (*ibi*, appareceo em iuizo, e foi presente.)

Posto que o stylo da casa da supplicacão he, que basta citar o procurador pera ver jurar testemunhas, ainda que a parte este presente no lugar onde a casa estiver: mas entende se quando nunca pessoalmente

soalmente pareceo em iuizo; e de fora mandou feito seu Procurador por seu afinado, como fazem os fidalgos, e nas mais pessoas que nacorte trattao demanda, ou per escritura publica, ou per outro algum modo semelhante, porque neste caso procede o vers. (E se a parte contra quem, &c.) in d. §. 13. o qual o dito estylo tem assi interpretado, posto que elle parece falar no contumax, que nunca per si nem per seu procurador appareceo em iuizo, *ut in illis verbis*, nunca pareceo em iuizo, & *ibi*, pois sempre foi revel, &c. E o stylo interpretou que o mesmo fosse *in contumace fito quod in vero*, & *hoc potuit stylus facere, quia non est abrogare legem, sed interpretari*.

ARRESTUM XXXVI.

A XXV. de Abril, de 87. foi determinado em relação, que era elcuso de pagar oytavo da vinho hum cirurgiãõ examinado, e que se prouava ter hum quartão na estrebaria, porque o foral não diz, que quem não for nobre pague oytavo, mas diz que o pião pague oytavo: porque no primeiro caso era necessario prouar nobreza, *qua non presumitur, cum sit qualitas extrinseca*, Bald. in l. non ignorat. C. qui accusar. non possunt, e no segundo caso, basta prouar que não he pião e recorrer a distincão de Bart. in l. i. C. de dignitat. lib. 12. numer. 25. *Scriba Petro Almirante.*

ARRESTUM XXXVII.

Iulgouse que os arrentamentos, e a foramentos das terras, e propriedades da mesa Mestral da Ordem da milicia de nosso Senhor Iesu Christo, e das mais, e todo o governo das cousas que a dita mesa mestral pertencem, e as comendas das ditas Ordens, devem correr pella mesa da fazenda. Assi foi julgado contra Dom Fernando de Castro Conde de Basto, que por virtude de hũa provisão, que ouve da mesa da consciencia, pera o Conservador da Ordem de Christo conhecer de certas causas, em que o demandavão alguns moradores do lugar da Ameixeira, pedindolhe inovação de alguns prazos, daquella comenda, que pertencem a mesa Mestral, & pretendia levar a causa ao iuizo do dito Conservador da Ordem; e julgouse que pertencia o conhecimento dos ditos aforamentos a mesa da fazenda. *Escruião Pero Almirante.*

E o mesmo se julgou em outra cousa de Dom João Coutinho, sobre os quarenta moios de pensão, que tem na comanda de Pombal, que he da Ordem de Christo, que el Rey esta em posse de prouer, e era a contenda com Dona Caterina como tutoro de seu filho Manoel de Sousa Comendador daquella comenda, em que pretendia pagar lhe os ditos quarenta moios pella medida nova da rasoura, em que quebravão maios de dous moios e meo; e Dom João dizia, que não avia de ser senão pella medida velha, como os ouvera seu irmão Dom Vasco Coutinho: E determinouse que esta cousa pertencia ao iuizo da fazenda da casa da Sup-

plicação, por ser de renda da mesa Mestral, e contenda entre partes. *Scriba eodem Petro Almirante.*

ARRESTUM XXXVIII.

Foi dada sentença em favor de Antonio Lucas, sobre o officio de meirinho das villas de Murça, Agoareves, e Torre donachama, de que el Rey o proveo, e Dona Guiomar de Castro mãi de Dona Felippa Guedes o embargou, por dizer que lhe pertencia a appresentação do dito officio: e por ter samente alvara de lembrança pera a filha, e não ter tirada carta da doação, foi julgado que sem embargo dos embargos el Rey tinha bem provido. *Escruião Pero Almirante. em 14. de Março, de 84.*

ARRESTUM XL.

EM Janeiro de 84. se deu sentença contra os officiaes da Camara da villa de Nisa, sobre a capella de S. Bartolameu situa na Igreja de nossa Senhora da Graça, em favor de Gaspar de Britto clerigo a que el Rey deu a dita capella, posto que não era natural da dita villa. *Escruião Pero Almirante.*

ARRESTUM XLI.

A Nove de Março de 84. se deu sentença contra a Camara da villa de Iermelo do comarca da Guarda, sobre os officios de escruião dos orfaõs e d'Almotaçaria, de que a camara pretendia ter appresentação, e el Rey so a confirmação: e prevendo el Rey destes officios a Gaspar da Sylva sem appresentação da Camara: ella lhe embargou a posse a qual defendeo por parte del Rey o Procurador da Coroa, e se deu sentença em favor del Rey: e ficou reservado direito a Camara sobre a propriedade, pera requerer sobre ella em outro feito que ia pendia a que se mandou juntar o estromento d'aggrava, em que se deu a dita sentença. *Scriba Petro Almirante.*

ARRESTUM XLII.

Determinouse no desembargo do Paço, que hum official culpado por erros de seu officio, e condemnado em perdimento d'elle, não podia pedir revista: porque posto que o officio receba estimação pecuniaria, toda via o perdimento d'elle he pena: e assi he caso crime, e de casos crimes não se recebem peticoes de revista, *Ordin. lib. 1. in fin. no titul. do Regimento dos desembargadores do paço. §. 33. Et Ordin. lib. 3. tit. 95. §. 11. Et faciunt tradita per Marant. in specul. 8. part. num. 14. posto que não carece de duvida, pella Ordenação do l. 5. tit. 117. §. 2. ibi, prosequir civilmente a causa, que a elle pertence.*

E he de notar, que posto que pella dita Ordenação em casos crimes se não concedida revista, algũas vezes as concede el Rey, ex causa, como se fez no feito de Manoel da Cunha, qui foy accusado

do por matar sua mulher Dona Maria Toscana. Escrivão Luis de Alvarenga.

E em outro, em que foy reo Antonio de Craſto escrivão da cerreição da torre de Mênoruo, que foy accusado por levar dinheiro a lauradores, e fazer processos por não escreverem seus gados. Escrivão Luis de Alvarenga.

E em outra, de Antonio Cerqueira de Amaranthe accusado por hum clerigo por nome Antonio Esteves, dizendo que jurara falso em hũa demanda, que o clerigo trazia, e foy condemnado na casa do Porto, e sendolhe concedida revista, o absolvirão na casa da Supplicação: escrivão Ioão Roiz de Navais.

Tambem se mandarão rever os feitos do licenciado Ioão Piz de Caria, com Domingos Rebello: Escrivão Simão d'Almeida. *sed hoc cum magna causa fieri debet, & vide supra*, in decisionibus. decil. 67. num. 3. & decil. 91.

E he de notar nesta materia das revistas hũa carta que S. Magestade escreveu no anno de 97. a 20. de Novembro, cujas palauras são estas.

Na petição de N. em que pedia que os dous meses pera fazer petição de revista, corresse do tempo dos segundos embargos, com que veo a hũa sentença que dona N. ouve contra elle, manda S. Magestade, que os ditos dous meses corraõ do dia em que se despacharão os primeiros embargos, postos na Chancellaria ha dita sentença. N. lib. do desembargo do paco. fol. 14c. vers.

ARRESTUM XLIII.

NO anno de 91. duvidou o Chanceler da casa da Supplicação, se tinha obrigação o Procurador d'el Rey de depositar os 20. cruzados, na suspeição conforme a Ord. lib. 3. tit. 22. in princip. e determinouse que não, pella rezão da Ord. lib. 1. tit. 24. §. 28.

ARRESTUM XLIV.

A Cerca da Extravag. 5. part. tit. 3. l. 4. se julgou no iuizo dos feitos del Rey, que vindo pão a cidade de Lisboa por conta de algum mercador de Alemanha, Frandes, ou Franca, e levando-se a vender por conta do mesmo mercador a algum lugar outro do reyno, sendo da primeira venda, não pagasse siza, em hum feito d'Alenquer. *Scriba Petro Almirante, & fuit valde controversum.*

Esta Extravag. não vai nas Ordenações novas, por se reservar pera o regimento da fazenda.

ARRESTUM XLV.

Iulgouse, que se hum clerigo manda d'Alemteio, ou d'outra parte do reyno o seu trigo do seu beneficio vender a Liboa, que se ha por negociação, e deve siza, conforme a Ordin. lib. 2. tit. 11. §. 1. ibi, per trato de mercadoria, ou per via de negociação, em hum feito da fazenda, iuiz o Doutor Ruy Gago d'Andrade. Mas se ao cle-

Cabedo Pars II.

tigo lhe sobeia algum trigo de sua renda, ou do que comprar pera sua casa, depois o vende por lhe sobeiar, não parece negociação, *arg. l. si quis, nec causam. D. si cert. petat. tradit Salivetus in authent. ad hæc. num. 18. C. de usur. Stracha. de mercatura. 3. part. num. 6.*

Porem despois conforme a mesma Ordin. lib. 2. tit. 11. in princ. se determinou em Fevereiro de 602. que hum comendador de Christo, que vendera certos alqueires dazeite de sua colheita, não pagasse siza, por se não provar ser por negociação, antes se presumia ser pera suas necessidades.

E assi se julgou em muitos casos, em favor dos clerigos, e comendadores, de Christo, e de S. Ioão de Malta, contra o que estava julgado pella dita sentença acima, do Doutor Ruy Gago. *Quod non est mirandum: tot namque capita, tot sententia. cap. quia de concess. prebend. & communiter tenetur hac posterior opinio, & frequentius secundum eam iudicatum fuit. Et vide Laçarte de decima vendit. cap. 19. n. 81. Molinam latè de just. & jure. 2. tom. tract. 2. disp. 342. num. 7. vers. & illud. & num. 11.*

ARRESTUM XLVI.

ESTando hum feito commettido a dous Desembargadores pera informarem, se era caso de revista, e tendo hum delles posta: a sua tenção: morreo hũa das partes: pediasse no Desembargo do paco donde se commetteo a dita revista, qua pera o outro Desembargador por sua tenção se habilitassem os herdeiros do morto: posse no dito Desembargo do Paco o despacho seguinte.

Não tem necessidade desta habilitação por ora, quando parecer que se lhe deve conceder revista então se poderão habilitar os herdeiros.

ARRESTUM XLVII.

AGravouse hum homem de o prenderem por hũa querela, que se deu delle por casar a furto com hũa criada doutro, que tinha das portas a dentro, contra a Ordin. lib. 3. tit. 23. §. 1. dizendo que não casara, mas que somente promettera de casar com ella per palauras de futuro.

Determinouse, que era aggravado em o prenderem pella dita querela, pois não casara, e somente promettera de casar, no qual caso não ha lugar a dita Ordenação. Em petição d'agravo do Corregedor Gaspar d'Abreu, Escrivão Bernardo de Bulhão, a 11. de Junho, de 602. partes Fernão de Mello contra Ioão de Britto de Lemos. Eo teor da sentença he o que se segue.

Acordão em relação: que o supplicante he agrava do pello Corregedor em o prender, e retet na cadeia pella querela que delle deu Ieronimo de Mello: provendo em seu agravo vesta a disposição da Ordenação, e como pello sumario da querela não consta, que o supplicante casasse com Brites d'Aravio em casa da mãy do quereloso e posto que na dita casa se jurou com a dita Britis d'Aravio, por não terem ainda com effeito casado, nem o aggravante ter dormido com ella carnalmente, não pode neste caso aver lugar a disposição

da dita ley, com o mais dos autos : mandão seia folto, não sendo por al preso.

ARRESTUM XLVIII.

A Ordin. lib. 1. tit. 20. §. 5. que dispoem, que as dizimas das sentenças se não arrecadem das partes condemnadas pella primeira sentença, quando della se aggravar, e se sobrestea na execução, e arrecadação dellas, em quanto pender o agravo, assi como se sobrestea na causa principal : se limita, salvo passados os seis meses, porque assi como se não sobrestea na causa principal. Ordin. lib. 2. tit. 84. §. ult. também se não sobrestara na execução, e arrecadação da dizima. Assi se determinou no feito de Britis Gonçalvez. Escriuão Luis Carualho, em Agosto, do anno de 1588.

ARRESTUM XLIX.

A Ordin. do libr. 3. tit. 20. §. 31. que dispoem, que vindo a parte com artigos de opposição depois de as inquirições serem abertas, e publicadas : se os ditos artigos lhe forem recebidos na primeira instancia, ou no caso da appellação, ou agravo, não se sobrestara no primeiro feito, antes se ira por elle em diante, ate se dar final determinação, e a opposição correá em feito apartado : e depois de o primeiro feito ser findo, se proseguira o feito da opposição contra o vencedor.

Se ha de entender, quando as inquirições forem dadas, sobre o caso principal de que se trata, porque se forem dadas as inquirições sobre algum incidente, como sobre artigos de habilitação, ou outros semelhantes, não se entende nestes esta ley : Assi se determinou no feito dos herdeiros de Balthazar Grego contra Diogo Fernandez. Escriuão Pero Almirante.

ARRESTUM L.

A Ordin. do libr. 3. tit. 87. in princip. de diz, que depois da execução começada, se a parte allegar que tem alguns embargos a se fazer, não se lhe dara vista dos autos da penhora, e execução : e tratar-sea dos ditos embargos em auto apartado : e que não se recebão neste caso, mais que os embargos, e contrariedade a elles : e que se proceda nisso summariante.

Não ha lugar, quando hum terceiro vier com embargos a impedir a execução porque se se receberem avera contrariedade elles, replica, e treplica, & non habet locum hac lex, qua solùm procedit in eo, quem principaliter negotium tangit, & qui principaliter egit, non in tertio, qui vult impedire executionem. Assi se determinou na relação a 4. d' Agosto de 1598.

ARRESTUM LI.

H E de notar, que nos embargos com que se vem a chancellaria, se se receberem, ha contrariedade replica, e treplica, & non habet locum Ordin. lib. 2. tit. 20. §. 29. in fin. vers. E sendo lhe, qua

loquitur in casibus in ea declaratis, & non extenditur ad hunc casum omissum, ita determinatum fuit in senatu.

Et Ordin. lib. 3. tit. 88. in princip. (ibi, sem the ser dado juramento) in executione tamen procedit Ordin. lib. 3. tit. 87. §. 11. & ibi (que tem embargos ao despacho) intellige (o mesmo que se deu,) non diverso. Abb. & Doctor. in cap. direte, & in cap. Tua nobis. de appellat.

ARRESTUM LII.

NO feito do morgado de Ficalho, se determinou que na opposição, não era necessario o oppoente pedir provisão de S. Magestade, pere citar o Procurador del Rey no anno de 1590. Escriuão Pero Almirante.

Mas depois vi pedir-se provisão no Desembargo do paco por o Conde d' Atougura pera se oppor no feito da rainha, em que he parte o Duque de Borganca, e o Procurador del Rey, e conceder-se lhe, porque no primeiro caso, a parte veo no feito com razões, dizendo que não tinha obrigação de pedir a tal provisão, que sem ella se podia oppor e assi se determinou : no segundo caso o Conde, que era oppoente, voluntariamente a pediu, e sendo assim conceder-se lhe, *Abundans namque cautela non nocet. l. non solent. D. de reg. jur. l. testamentum. C. de testam. cum aliis.*

ARRESTUM LIII.

VI duvidar na relação, se hum iuiz tirar hum delinquente da igreja, a que se acoutou, por dizer que naquella igreja não estava seguro, e o poder em outra, pera ahy le fazer o summario, se era visto ir contra, a Ordin. l. 2. tit. 5. §. 7. (ibi, e em outra maneira não) e julgou-se que o não podia fazer, em Marco de 1592.

Sed non caret dubio, porque o iuizo não tirou da igreja per a lhe não guardar a immuidade (que he o caso em que falla a Ordin.) quando lhe valesse, se não por dizer que não estava seguro naquella igreja, por fugirem sempre della os delinquentes, que a ella se coutavão ; e por tanto o punha na outra igreja, per a lhe fazer summario conforme a mesma Ordin. O Vigairo dizia, que o tornasse a primeira igreja : & sic iudicatum fuit, & vide text. in cap. loquitur. 24. quæst. 1. Remigium de immunitate. fallent. 11.

ARRESTUM LIV.

Iulgou-se no iuizo da Coroa, que era aggravado hum escriuão de Santarem pello Vigairo Ecclesiastico, em proceder contra elle, por passar hum estromento de posse de hum beneficio da igreja de S. Pedro de Torres novas : no anno de 1581.

E o mesmo se julgou em Fevereiro de 1592. em favor do iuiz de fora de Torres novas, que deu a posse de hum beneficio na mesma igreja, pella Ordin. lib. 2. tit. 19. (ibi, mas requerera ao Corregedor da comarca, que lhe de a dita posse) e assim prova, que pode o iuiz leigo dar posse de benefi-

cio,

cio, e o seu escrivão passar dos autos que fizet instrumento de posse.

An autem notarij Ecclesiastici possint confiscare instrumenta in causis temporalibus? vide Ordin. libr. 2. titul. 20. Rebuff. ad ll. Gall. tit. de litteris obligatorijs, tom. 1. art. 2. Afflict. lib. 1. const. rubr. 79. num. 12. eundem Rebuff. in praxi beneficiarij. titul. de missio- ne in posses. Vaz. consult. 9.

ARRESTUM LV.

A Cerca da Ordin. libr. 2. titul. 33. §. 2. ibi (e por os officiaes daquelles, que algũas terras jugadeiras de nos tiverem) *intellige*, com tanto que os taes donatarios da Coroa tenham poder pera por os ditos officiaes por suas doações. *Ita judicatum fuit* no feito de Ana Afonso, e o Procurador del Rey, contra Dom Luis da Cunha: Escrivão Pero Almirante, em Marco do anno de 1574. & *vide Ordin. libr. 3. titul. 90. §. 1.*

ARRESTUM LVI.

D Eterminouse que podia hum homem nomear a hum prazo do armazem hum clérigo, e que não avia neste caso lugar a Ordin. libr. 2. titul. 16. *in princip. in vers.* (E se algũa pessoa) mas que tinha obrigação o clérigo nomeado, de se tirar das casas dentro em hum anno, *ut in dict. Ordinatione.*

Moti sunt iudices per Ordin. libr. 2. titul. 35. §. 7. ibi, (e se regularlem em todo como contratos de pessoas privadas) no feito de Roque de Moraes: escrivão Fernão Lopez: *sed audio, quod pendet in instantia revisionis.*

Mas no mesmo feito esta hũa sentença, em que se julgou, que morrendo hum homem ab intestado, que tinha hum prazo do armazem em vidas, não se entendia ter nomeado nelle, pella ley, o filho mais velho por ser clérigo, mais que avia de vir ao filho segundo: *sed cogitandum relinquo, nominatio enim de qua supra, expressa erat, hac tacita, & à lege inducitur: & expressi & taciti idem est iudicium, l. non omnis. D. si cert. per.*

ARRESTUM LVII.

A Ordin. libr. 2. titul. 57. *in princip.* (ibi, novamente foi dado privilegio a alguns que não paguem portagem, ou algũs outros direitos reaes) *intellige, quando privilegium directè conceditur*, que não paguem os taes direitos: *secus si Rex aliquid concedat, per quod in consequentiam istud privilegium habet.* v. g. se fizer a hum Cavaleiro: ou o tomar por seu monteiro, ou outro semelhante officio, pello qual fique escuso de pagar algum direito real, como oytavo do vinho, ou linho: *Sic iudicatum fuit*, no feito do Duque d' Aveiro, com os monteiros de Monte mor o velho: Escrivão Pero Almirante, & *vide optimè Vaz. consult. 12.*

ARRESTUM LVIII.

A Ordin. do lib. 2. tit. 45. §. 9. *incipit.* E os iuizes conhecerão, *ibi*, irão delles aos Ouvidores, ou aos senhores das terras, quando dellas quizerem tomar conhecimento, esta Ordin. se entende, que irão aos Ouvidores dos senhores das terras, quando os tiverem, e não aos mesmos senhores, salvo quando os ditos senhores de terras, não tendo ouvidores, quizerem conhecer das raes appellações; mas tendo ouvidores, não podem dellas conhecer, se não os mesmos ouvidores: *Sic intellecta fuit in senatu*, no feito de Manoel da Camara, e do Conde de Villa Franca seu filho: Escrivão Pero Almirante, e esta a sentença no feito as folhas 180. *vers. Et facit hac Ord. in §. 48. & 49. & 52. & vide Ord. libr. 3. titul. 71. per totam. Covar. practicarum. c. 4. n. 6. & 8. Marant. de ordine jud. 6. part. tit. de appellat. n. 357. cum sequentib. Ordin. d. lib. 2. tit. 45. §. 41.*

ARRESTUM LIX.

C onforme a Ordenação do lib. 4. tit. 95. *in pr.* a mulher fica em posse, e cabeça de casal per morte de seu marido. Foi duvidado se estando della apartado per sentença do iuizo Ecclesiastico avia lugar a dita Ordenação? Julgouse que não avia lugar neste caso a dita Ordenação, pella razão que da o Doctor Antonio de Gamma decif. 97. n. 2.

Depois vi a mesma duvida na relação, e posto que contra a dita decisão se allegararão, *tradita per insignem Barbosa in rubrica. 2. part. num. 43. D. soluto matrimonio, & per fratrem meum Gondicillum Mendes de Vasconcellos in suis quaestionibus. libr. 2. quaest. 20. num. 4. qui id antea obiter tenuerat.* Com tudo, *illu non obstantibus*, seu de sentença, conforme a que estava dada no Senado, de que faz menção o dito Antonio da Gamma d. dec. 97. No instrumento d' agravo d' Euora, em que era parte Rui Gil Magro d' Alcacere, no anno de 1600. Escrivão Alvaro Ferreira: *tantum valet auctoritas senatus, l. filius. D. de falsis, & sic tenendum est, & debet intelligi dict. Ordin. ibi*, se com elle ao tempo de sua morte vivia em casa teuda, e marteuda.

ARRESTUM LX.

E M Monforte foi culpado na morte de hum homem N. coutouse a igreja: pronunciouse que lhe não valia: foi levado a cadea: Estando na cadea que relarão delle d' outra morte, pella qual se quis coutar a mesma igreja: Estando em alcada hum Desembargador pronunciou que lhe não valia a igreja por este segundo caso porque quando se que-reiou delle estava ia preso o delinquente, e foi recomendado na cadea antes de ser querelado delle.

O Bispo procedeo contra o Desembargador; dizendo que lhe valia a Igreja nelle segundo caso; consultou os Desembargadores do paco: Assentouse que o Desembargador julgasse o primeiro caso e que depois de julgado o primeiro caso, conforme a sentença que fosse dada se trataria do segundo caso, se lhe valia a igreja, ou não? *per text. in l. unica. vers. si quis. D. nil novari appellat. pendens.*

ubi Paul. Castrenf. & vide Remigium de immunitate Ecclesiarum limitat. 11. Gammam decif. 52. em 26. de Marco de 602.

E faz por o dito assento, o acordão da relação do livro verde fol. 117. de que o teor he o seguinte.

Acordão em relação que he bem julgado pello iuiz, e Ouvidor em pronunciarer que o reo prezo Sanctos Gonçalvez não gozar da immuidade da igreja a que se acoutou, pella culpa de ser condemnado pera sempre pera as Gales, mas em ser assim indistinctamente não foi per elles bem julgado, e corregendo sua sentença em parte, cumprasse o confirmado per alguns de seus fundamentos, os quaes vistos, e como sendo condemnado pera sempre pera as Gales, ficou seruo da pena, em que não pode gozar da dita immuidade, e pella fogida das Gales caio em pena de morte perque podia gozar da dita immuidade. Mandão elle seia tornado as Gales, onde servira o dito degredo: e pella culpa da fogida, e pena de morte que por isso tinha se não procedera contra elle, e o condemnão nas custas. 17. de Novembro de 1575.

ARRESTUM LXI.

V I determinado no desembargo do paco, pedindose confirmacão de hum compromisso, em que certas partes se tinham louyado, em hũa demanda sobre direitos reaes, em certos iuizes arbitros: que não valia o tal compromisso: por quanto o iuizo dos direitos reaes he improrogavel, e limitado, & non potest consensu partium prorogari, ut diximus latè 1. part. nostrarum decisionũ. dec. 22. E que avia de correr no iuizo ordinario competente. Donde pella mesma ração parece, que nas taes causas não procede a Ordin. lib. 3. titul. 21. §. 19. licet illa loquatur in arbitrio juris: in priori vero casu erant arbitri electi a partibus, sed tutius est iudicem a Rege impetrare in hoc secundo casu. dict. Ordin. quod nota, & vide Peregrin. de iure fisci. lib. 7. titul. 1. per totum. maximè num. 6.

ARRESTUM LXII.

E Stando hum navio Escoces na ilha de S. Miguel, e querendo partir pera este reyno, alguns passageiros perguntarão ao mestre se os queria trazer, o qual disse, que sim, e que vinhão seguros, porque elle tinha salvo conducto: com isto embarcarão suas pessoas, e fazendas: vindo em certa paragem, toparão, hum navio Ingrez, o qual visto pello mestre lhe fez certo sinal, como se provava, e abordados, o Ingrezes entrarão: e o mestre Escoces os hospedou: e mandou aos passageiros que se metessem debaixo da cuberta: querendo elles pelear, e defenderse: e podendo o mesmo Escoces pelear, e defenderse: e podendo o mesmo Escoces pelear, e não fez: forão roubados os passageiros do que trazião: mas as pessoas vierão no navio ao porto de Lisboa, onde o mestre foi por elles demandado, pedindolhes sua fazenda, pello engano que usou, e dolo. E foi condemnado.

Arg. text. in l. si merces. §. qui columnam. D. locati. tradit Stracha de mercatura. tit. de naut. 2. part.

num. 4. & 25. fol. 244. ubi fol. 252. omnino videri debet, & n. 50. & facit l. cum proponas. C. de nautico foenor. Bald. consil. 458. lib. 2. probabatur namque dolus, & insimul quod Angli nihil ex navigio, & mercibus magistri illius fuerant depredati, quod maximum argumentum erat predictæ fraudis, & doli. em Janeiro de 603.

ARRESTUM LXIII.

H Um moço Ingres filho de hum mercador de Londres foi preso em hũa não que veo de França, e le tomarão huns papeis entre os quaes trazia hũa contra em Ingrez armada por deve, e a dever com outro mercador da mesma cidade, no anno de 87.

A este mercador servia em Londres de caixeiro hum N. Portugues, e como tal ao pe da dita conta no encerramento della, no que o dito seu amo por reste ficava devendo diz estas palauras (Devo de acordo trezentas e sincoenta e tres livras a 7. de Julho 1587.) e assinou se, que são 574800. reis da nossa moeda.

E como este debito era do dito seu amo, em que o caixeiro não entrava mais que como caixeiro acordado, depois de ser vindo pera este reyno, mandou o amo por outro caixeiro chamado N. que lhe succedeo fazer pagamento de parte deste debito: o qual mais abaixo da firma do primeiro caixeiro assentou como pagara tanta contia a conta do dito debito.

Pedia se ao primeiro caixeiro esta divida por parte de hum denunciador, dizendo, que pois elle devia, devo, e se assinou, ella era o devedor, e tinha obrigação pagar a tal divida.

Determinou se que o dito caixeiro não tinha obrigação pagara dita divida, e foi absoluto, visto o costume, que provou aver entre mercadores; e pello text. in l. fin. D. de instit. act. ubi Bart. Angel. in terminis in l. eadem. D. de duob. reis. n. 3. & 4. Dec. consil. 510. num. 5. Paul. Paris. consil. 47. incipit, intentio. num. 2. part. 1. posto que os caixeiros acatrelados não se assinão, como se provava ex altera parte em Marco, de 603.

ARRESTUM LXIV.

N O instrumento de agravo, que tiarão os mareantes de Farão, em que pedião que os officias da Portagem del Rey, lhe não devião levar mais que a trinta por cento do pescado salgado que o pescador trouxesse a dizimar a ribeira, pera o levar logo fora do reino, sem o vender na terra, e se aggravarão per lhe levarem a quarenta por cento: Não forão providos per instrumento d'agravo, por se tratar de direitos reaes, conforme a Extra. vag. p. 1. tit. 7. lib. 8. a qual mandarão que se guardasse, qua nunc est in nova legum recopilatione tit. 9. §. 2. lib. 1. Escrivão Però Almirante.

ARRESTUM LXV.

E M hum instrumento de agravo, que tirou Manoel Corte real capitão da cidade de Angra

gra da ilha Terceira, está esta sentença, a cerca da jurisdicção do seu ouvidor na dita ilha.

Acordão em relação, que não he bem julgado pello Corregedor; em determinar, e mandar que o Capitão, e seu ouvidor, não podem usar de sua jurisdicção, e trazer vara, estando elle Corregedor em outra capitania dentro das cinco legoas e corregendo sua sentença, visto como estando elle Corregedor em outra capitania, posto que dentro das cinco legoas, lhes não pode defender geralmente, que usem de sua jurisdicção, e tragão vara; O que visto, com o mais que dos autos consta, mandão que o dito Capitão, e seu Ouvidor usem de sua jurisdicção, e tragão vara, tanto que elle Corregedor sair fora da sua capitania d' Angra, posto que esto dentro das cinco legoas, como te hora usarão: e feia sem custas, por ser entre o Procurador do dito senhor, e seu vasallo. a 16. d' Abril, de 1550. Escrivão Antonio de Neiva.

ARRESTUM LXVI.

A Cordão em relação, &c. vistos estes autos, libellos dos autores, contrariedade dos reos, mais artigos recebidos, proua dada, provisão do dito senhor, porque os mandou despachar neste iuizo: mostrasse que entre as maes villas, e lugares que pertencem a Coroa deste reyno, e de que o dito senhor esta de posse, assi he a villa, e Couto de Rebordainhos, que esta na comarca de Miranda do Douro, como todo seu termo, dentro no qual se proua estar o lugar de Villar Douro, e por assim ser os moradores da dita villa de Rebordainhos terem toda a jurisdicção sobre os povoadores de Villar Douro, e todos mysticamente pastarem os seus pastos, e eruagens, e montarem o seu montado cortando d'elle toda a lenha, que lhes era necessaria pera seu uso, e correndo os officiaes de justiça e governo da dita villa, e demarcando em cada hum annos os termos, irem ao dito lugar de Villar Douro, e porem nelle as alfas, e balisãs, e marcos do dito termo, de maneira que a dita provoação de Villar Douro ficava sempre dentro do termo da dita villa, e com o de Rebordainhos: provasse d' alguns annos a esta parte os moradores de Villar douro se levantarem, e se someterem, e subjectarem a jurisdicção da cidade de Bragança, indo la as audiencias e obedecendo as suas justicas, e fazendo-se em todo do termo da dita cidade: e posto que por parte dos reos se prove o dito lugar de Villar douro ser termo de Bragança, e os povoadores do dito lugar irem a dita cidade requerer sua justica: mostrasse fazerem isto por se isentarem das justicas da villa de Rebordainhos, e em fraude da jurisdicção do dito senhor, cuia a dita villa he, não se podendo a tal jurisdicção prescrever, e a prova dos autores he mais legal, e juridica que a dos reos, e mais sem suspeita. O que todo visto, e o mais dos autos e disposiçãõ de direito em tal caso, pronunciaõ, e julgãõ o dito termo, e lugares de Villar douro com seu limite pertencer a villa de Rebordainhos, e ser soicito a sua jurisdicção, e gover-

no: e que os moradores da dita villa possaõ livremente passar, e montar com seus gados na terra, e limite de Villar douro, como en seu termo, e feia sem custas por ser entre o Procurador da Coroa do dito senhor e seus vasallos. a 13. de Janeiro de 94.

ARRESTUM LXVII.

A Cordão em relação, que vistos os embargos do Procurador do dito senhor, que a parte não contrariou, e a prova dada, e autos appensos: mostrasse delles o aggravante aggravar pera este iuizo do Conservador do mosteiro de S. Bento, por tomar conhecimento de húa causa ordinaria sobre a renovacão de hum prazo, contra o aggravante leigo, e o dito agravo se despachar sem aver vista d'elle o Procurador do dito senhor, e se pronunciar contra sua jurisdicção, e não se guardou a forma da Ordenacão: pello que a sentença foi nulla. O que visto, e o mais que por parte do dito senhor se allega sobre a justiça da causa pronunciaõ a sentença embargada por nulla, e que sem embargo della se tome conhecimento deste agravo, e condemnãõ ao mosteiro embargado nas custas dos autos dos embargos a 29. de Dezembro, de 1593.

ARRESTUM LXVIII.

A Cordão em relação que vistos estes autos, embargos do embargante recebidos, contrariedade do embargado e mais artigos, e prova dada: mostrasse pello foral sementeos piães serem obrigados a pagarem o oytavo do vinho, e linho, e o embargante prova ser de gerara cão de fidalgos, deste reyno, e como tal não ser obrigado a pagar o dito oytavo: o que todo visto o absolucem de pagar o dito oytavo, e que se lhe tornem seus penhores: e condemnãõ o embargado nas custas autos. a 12. de Dezembro de 1602.

ARRESTUM LXIX.

A Lgũas vezes acontece, o marido que accusa sua mulher por adulterio, depois de sentenciada na pena ordinaria da ordenacão: o dito marido lhe perdoa, com condicão que va degradada pera o Brasil, ou são home, ou Angola por todo sempre: ouve duvida se este perdão com esta condicão se podia aceitar por os iuizes da causa? e o que sempre mais communmente se fez, foy, que não se aceitassi por os iuizes da causa, e que se fizesse saber a el Rey, pera approvar a tal condicão no perdão posta. Ita Gamma decis. 63. & dec. 273. & dec. 358. qui videri debet ad materiam.

Este mesmo caso aconteceu em Fevereiro, do anno de 602. no feito do Antonio Coelho contra Barbora Vieira sua mulher, accusada por elle por lhe commetter adulterio, a qual sendo condemnada em pena de morte per sentença dada, em 11. de Fevereiro do dito anno, o marido lhe perdoou, em 12. do mesmo mez, com condicão que fosse degradada pera sempre pera Angola, e não doutra maneira:

maneira : e sendo a escriptura do perdão junta aos autos, se pos o despacho seguinte.

Acordão em relação, que se de conta ao dito senhor, da forma do perdão junto, pera mandar acerca da execução atras, o que for servido 16. de Fevereiro de 602.

E assi se fez, e se consultou a S. Magestade no desembargo do Paco, que se não fizesse execução da sentença na condemnada, e fosse cumprir o degredo conforme ao perdão, e condição posta nelle : e S. Magestade approvou este parecer : Escrevão dos autos Antonio Fernandez de Sexas das appellacoões dos Corregedores do crime desta cidade.

E he estylo passar-se provisãõ affinada por el Rey, em que lhe perdoa a pena da morte, e lha commuta em degredo para Angola, ou pera outra parte na forma da provisãõ cujo traslado esta no fim destes arestos, que se fez pera outro caso semelhante a este.

ARRESTUM LXX.

NA primeira parte das nossas decisões, decis. 83. dissemos que húa carta del Rey Dom João o III. feita no anno de 1522. era temporal, e não se entendia mais que no caso em que falava : porque depois vimos esta provisãõ, porque se confirma o que ali dissemos, nos pareceo necessario polla aqui : E he aque se segue.

Eu el Rey faço saber aos que este alvara virem, que eu sou informado que os presos por dividas, que por ellas estão em prisãõ tempo de hum anno, requerem soltura nas casas da Supplicação e do Porto e que justificando o dito anno de prisãõ, são ordinariamente soltos per sentenças das ditas relações, não avendo ley, nem Ordenação, que tal disponha, mas húa carta semente del Rey Dom João meu senhor, e padre, que esta em gloria, porque mandou em Fevereiro de 1522. fossem soltos os presos, que por dividas estevessem tempo de hum anno nas cadeas, pellas muitas doenças que então nellas avia, e isto com declaracão que não pagando dentro em dous annos, que comecarião do dia em que os soltassem, os tornassem a prender, e não fossem soltos ate pagar inteiramente o que devessem.

E porque a experiencia tem mostrado ser cousa de grande inconveniente, em muito preiuzo, e damno dos acredores, serem os ditos presos por dividas, que hum anno esteverem na cadea, soltos pella dita maneira ; e por a dita carta não valer como ley, e ser temporal para aquelle tempo semente, e a occasião das doenças que então avia de a ella causa ; e se levantão os devedores, e rendeiros com as fazendas alheas, confiados em serem soltos estando na prisãõ o dito tempo de hum anno. Ey por bem, e mando que daqui em diante, não seião soltos os taes prezos por dividas pella dita racão de estarem hum anno prezos, e que requerirão sua justica por outra via, se entenderem que a tem. E mando ao Regedor da casa da Supplicação, e ao Governador da casa do Porro, e as

justicas aque o conhecimento disto pertencer, cumprão, guardem, e facão inteiramente cumprir, e guardar este alvara como se nelle contem, o qual ey por bem que valha como ley feita em meu nome, e por bem mim affinada, e selada com o meu sello pendente, sem embargo da Ordin. do segundo livro. titul. 20. que diz que as cousas cujo effeito ouver de durar mas de hum anno passem per cartas, e passando por alvaras não valhão. Francisco Ferreira o fez em Lisboa a 26. de Fevereiro, de 1593. Pero da Costa o fez escrever.

No livro do desembargo do Paco, fol. 96.

ARRESTUM LXXI.

NA primeira parte das decisões, decis. 98. tratamos, se as mulheres vivuas gozão do privilegio de seus maridos ? depois achamos esta provisãõ que me pareceo digna de poer aqui, para entendimento da materia da dita decisãõ, e outras semelhantes.

Eu el Rey faço saber aos que este meu alvara virem, que eu ey por bem, e me praz que a Iffante Dona Isabel, minha muito amada e prezada irmãa goze, e uze daqui em diante de todos os privilegios, e liberdades, gracias, e franquezas, que eu concedi, e outorguei ao Iffante Dom Duarte seu marido, meu irmão que santa gloria aia por minhas cartas, e provisões, as quaes quero que lhe seião inteiramente guardadas na forma, e na maneira que se nellas contem, como se guardavão, e deviãõ guardar ao Iffante meu irmão, e isso posto que per direito commum, e minhas Ordenaçoes se requiera ser feita expressa mencão das clausulas dos ditos privilegios concedidos ao dito Iffante meu irmão, e sem embargo da sentença que foi dada na casa da Supplicação per que foi determinado, que a Iffante por direito não gozava dos privilegios concedidos ao Iffante seu marido. Noteficoo assi a todos meus Desembargadores, Ouvidores, iuizes, e justicas officiaes, e pessoas de meus reynos, e senhores aque este alvara, ou o traslado delle em publica forma for mostrado, e o conhecimento delle pertencer, e lhes mando que assim o cumprão, e guardem, e facão inteiramente cumprir, e guardar sem duvida, nem embargo algum, que a ello seia posto, porque assim he minha merce : E ey por bem que este meu alvara valha, e tenha força e vigor, como se fosse carta feita em meu nome per mim affinada, e passada per minha Chancellaria, sem embargo da Ordenação do segundo livro, titul. 20. que diz, que aquellas cousas cujo effeito ouver de durar mais de hum anno passem per cartas, e passando por alvaras não valhão ; este valera outrossi posto que não seia passado pella Chancellaria, sem embargo da Ordenação do dito livro, que o contrario dispoem : Manoel da Costa o fez, em Euora a 4. de Dezembro, de 1544. vide tamen *Ordinationem lib. 1. titul. 90. §. 7.*

ARRESTUM LXXII.

Posto que seia fora da materia destas decisões, me pareceo conveniente por este caso aqui, por se me perguntar despois da impressão da primeira parte das decisões, que collegi.

A Ordin. do lib. 5. titul. 17 §. 5. (que manda que em cada hum anno, os iuizes de todas as cidades, e villas do reyno no tempo que tirão as devassas dos officiaes da justiça, tirem devassa dos que tem ou tiverão ajuntamento carnal com suas parentas, ou affins, com que avia fama que estavão concertados pera casar, sem terem dispensação:) se entende no proprio caso em que fala, quando estão concerta dos pera casar; porque fora deste caso em que falca d. Ordenação nao he caso de devassa tevaissa ter ajunta, mento carto carnal com parentas, e assim: e assim se julga. *Quod notandum est, & advertere ad hoc debent iudices.*

ARRESTUM LXXIII.

A Corda el Rey nosso Senhor, com o Iffante Dom Luis, e Iffante Dom Henrique seus irmãos, e com os do seu desembargo abaixo assignados, que vistas as razões, que o Conde do Vimioso deu, pera aver de preceder ao Conde de Penela, e como o Conde de Penela não quiz a ellas responder, sendo para isso requerido por mandado do dito senhor: e como consta, e he notorio o Conde do Vimioso descender del Rey Dom João o primeiro deste nome, e ser seu tresneto, por onde he no quarto grao com o dito senhor: e bem assi o dito Conde Vimioso ser bisneto do Duque Dom Afonso, que foi avo da Iffante Dona Brites avo de sua A. por o que he entre terceiro, e quarto grao com sua A. E como o Conde de Penela descende del Rey Dom Pedro, e he seu quarto neto, por onde he com o dito senhor em quinto grao: por o qual assi por o dito Conde do Vimioso ter dous parentescos com el Rey, e cada hum delles em mais propinquo grao, que o Conde de Penela, que não tem senão hũ so parentesco como dito senhor, e em mais remoto grao e vistas às determinações feitas por el Rey Dom Afonso nas cortes de Coimbra, da maneira que se devia ter nas precedencias dos grandes, e pessoas de titulo de seus reynos, com o mais que deste caso constou. Declara, e determina, que o Conde do Vimioso deve preceder, e preceda ao Conde de Penela, em todos os assentos, e autos, em que as precedencias entre as taes pessoas se devem guardar: Rey, Iffante, Dom Luis, Iffante Dom Henrique. *Christoph. Licenciatus, Petrus Anton. Alvares, Rodericus d' Almada, Mem de Sa.* Eporem mando, que esta sentença se cumpra inteiramente, e guarde assi, e da maneira que nella he pronunciado, acordado, e determinado, declarado, e mandado: a qual sentença mandei passar ao dito Conde do Vimioso, sob meu sello pendente, para a ter por memoria, guarda, e conservação de seu direito. Dada em a cidade d' Euora, a 23. dias do mez de Julho. El Rey o mandou pello Licenciado Christovão Esteves de Esperagosa do

seu conselho, e desembargo; e seu Desembargador do paco, e peticoes. Gomezeanes de Freitas escrivão da camara, e da correição de sua corte a fez. anno do nascimento de nosso Senhor IESU Christo, de mil e quinhentos e trinta e tres. *Christophorus Licenciatus.*

ARRESTUM LXXIV.

EM hum estromento d'agravo que Mancos Dias rendeiro das jugadas do conselho de Gelfar, tiroudo Vigairo geral do Bispado de Viseu, por proceder com censuras contra o Almoxarife, e iuizes dos direitos ea es do dito conselho, e assi dos mesmos iuizes por não mandarem fazer execução, em os bens de hum João Fernandez, clérigo beneficiado na igreja de Santa Maria de Boufella, se deu a sentença seguinte.

Acordão em relação, &c. que o supplicante he aggravado pellos iuizes em não mandarem fazer execução com effeito pella jugada da contenda na fazenda de Ioaõ Fernandez conteudo nestes autos: e corregendo seu agravo visto como o dito Ioaõ Fernandez, posto que fosse beneficiado, e clérigo, elle he obrigado a pagar a dita jugada, e não he por isso escuso della: mandão aos ditos iuizes que logo lhe fação pagar a dita jugada, e fação execução em sua fazenda ate com effeito pagar: e ao Provisor roga o dito senhor, e emcomenda, que não entenda mais neste caso, por a elle não pertencer o conhecimento, e jurisdicção, por ser entre pessoas leigas, e a qualidade do caso pertencer a jurisdicção secular. 21. d' Abril, 1542. escrivão Antonio de Neiva.

ARRESTUM LXXV.

DEmandou o Conde do Redondo por seu Procurador, a hum Mem Gonçalvez, pella jugada de duas novidades de pão que recolhera no termo da villa do Redondo: defendia-se o dito Mem Gonçalvez, dizendo que lhe fizerão a seara por amor de Deos, por elle ser pobre, e não ter bois de seu com que laurar, pello que conforme a Ordin. do lib. 2. titul. 33. §. 30. *incipit*, (e porque) não devia jugada: e que outrossi era morador na dita villa do Redondo, pello que conforme ao privilegio concedido aos moradores na dita villa por el Rey Dom João I. e confirmado pellos outros Reys seus successores, tambem era escuso de pagar jugada.

Contudo foi condemnado pello iuiz da terra de que appellou, e se deu a sentença seguinte.

Acordão em relação, &c. que não he bem julgado pello iuizem condemnar ao reo Mem Gonçalvez na jugada pedida pello autor, e corregendo sua sentença: visto como se se prova o reo ser homem pobre, e por amor de Deos lhe fazerem a seara de que se lhe pede jugada, com o mais que se pellos autos mostra, vista a forma da Ordenação, e foral, absolvem ao d' reo do pedido pello A. a 19. de Janeiro de 1553. *Scriba Antonio de Neiva.*

ARRESTUM LXXVI.

AVendo demanda entre o Procurador da Coroa sobre as villas de Miránda, podentes, Folgoso julgado de Vouga, e outras que forão dadas por el Rey Dom Ioão o primeiro, a Diogo Lopez de Sousa filho de Dom Lopez Diaz, Mestre da Ordem de Christo, e que vagarão por morte de Manoel de Sousa, filho de Andre de Sousa, o qual Manoel de Sousa, morreo moço de pouca idade, sem delle ficarem filhos, nem descendentes, se deu a sentença seguinte, em presença del Rey.

Acordão, &c. visto esto feito peticoes, e libellos dos AA. contrariedade do Procurador do dito senhor, mais artigos recebidos por hũa e outra parte offerecidos, do acão das terras, e villas da contenda, autos, e mais papeis juntos, e a proua a todo dada; e como se mostra pella forma da doação serem chamados os descendentes per linha direita masculina de Diogo Lopez de Sousa primeiro donatario, e os transverlaes serem chamados em caso que o dito Diogo Lopez de Sousa falecesse sem descendentes, a qual condição se não comprio, nem ouve effeito por do dito Diogo Lopez de Sousa, ao tempo de sua morte, ficar filho barão, e se perpetuar a successão dos ditos lugares, e villas nos seus descendentes, ate Manoel de Sousa ultimo possuidor que faleceo sem descendentes, e bem assi a forma da ley mental neste caso. O que todo visto com o mais que dos autos se mostra pronunção a dita ley mental comprehender a dita doação, e aver lugar nel a e absolvem o Procurador do dito senhor do contra elle pellos AA. pedido e declarão as ditas villas, e lugares, e terras, jurisdicoes direitas, e os padroados das igrejas dellas ficarem vagos, e pertencerem ao dito senhor, e Coroa destes reynos, com os fruitos, e rendimentos do tempo da morte de Manoel de Sousa ultimo possuidor dellas, e seia sem custas por ser entre o Procurador do dito senhor, e seus valallos, em Almeirim aes 27. de Marco de 1574.

Et potissimum sententia fundamentum allegatum pro parte Regij Procuratoris fuit Ordin. libro 2. titulo 35. Paragrapho 15. qua in terminis casum decedit, & in Paragrapho 16. & multis alijs illius tituli. E não aver na doação palauras, perque podessem ser admittidos transversaes, escriuão Pero Almirante.

Merito tamen per Regem Henricum postea horum oppidorum donatio facta fuit Didaco Lopez de Sousa, quondam Senatus civilium causarum Gubernatori, & ab eodem Rege electo uno ex Gubernatoribus hujus regni, post dicti Regis mortem, viro quidem multis nominibus commendando. & ut post eius mortem succederet in illis Henricus de Sousa eius ex fratre nepos, Senatus Portucalensis Gubernator, & Regis nostri status Consiliarius, qui descendentes erant predicti Didaci Lopez de Sousa filij Magistri Ordinis Christi: & hodie possidet predicta oppida.

ARRESTUM LXXVII.

POr morte de Dom Alvaro de Mello, filho de Dom Alvaro de Mello primogenito do Marquez de Ferreira Dom Rodrigo de Mello, vagarão certos bens da Coroa, a saber, as terras de Carapito, e Villar major, e as terras do Carualhal meão, termo da cidade da Guarda, e o Minhocal, e outras, das quaes se tomou posse, por parte del Rey, que fez dellas merce a Dom Rodrigo de Lem Castre.

A esta merce se oppos o Conde de Tentugal Dom Nunalueres que Deos tem dizendo, que por Dom Alvaro de Mello falecer sem descendentes; e estas terras averem saído da casa de Ferreira lhe pertencião, com outras muitas razoës, que se allegarão por sua parte.

Deziate por parte de Dom Rodrigo, e do Procurador del Rey: que avendo duvidas em tempo del Rey Ioão o terceiro, que sancta gloria sia entre Dom Francisco de Mello, Marquez que foi de Ferreira, filho do Marquez Dom Rodrigo de Mello, e seu sobrinho o dito Dom Alvaro filho de Dom Alvaro de Mello primogenito do dito Marquez Dom Rodrigo, que morreo em vida de seu pay, os viera o dito Dom Ioão terceiro a concertar, que ficassem com o aito Dom Francisco os mais dos lugares, e terras, que vagarão por morte do Marquez seu pay: e com o dito Dom Alvaro seu sobrinho os lugares acima ditos, e outros bens patrimoniaes contendos na transaução, que anda junta aos autos, com clausula: que succedesse nellas o dito Dom Alvaros como ouvera de succeder seu pay Dom Alvaro de Mello, se não morrea em vida do Marquez Dom Rodrigo de Mello, pay, e avo d'ambos, e conforme as doacoës que dellas tinha, e que por sua morte viessem e seus descendentes: e pois os não tevera, vinhão a Coroa conforme a ley mental, e Ord. do liuro 2. tit. 35. com suas determinacoës. No qual caso se deu a sentença seguinte.

Acordão em relacam, &c. que vistos estos autos, se libello do Conde de Tengual A. contrariedade do R. Dom Rodrigo de Lem Castre, e do Procurador do dito senhor, que lhe assiste mais artigos, papeis juntos, e proua dada: Mostrasse que possuindo o Marquez de Ferreira Dom Rodrigo de Mello as terras contendas no libello do A. pellas doacoës, que dellas tinha de juro, e herdade, e outras da Coroa real em vidas, foicitas todas a ley mental, e outros morgados patrimoniaes, vayo a falecer, e por sua morte aver contenda entre o pay do A. Dom Francisco de Mello filho mais velho que do Marquez ficou, e Dom Alvaro de Mello seu neto filho de Dom Alvaro de Mello primogenito do dito Marquez, que primeiro que seu pay falecera, sobre a successão de todas suas terras, e morgados, pretendendo cada hum delles succeder em todas, e sobre isso o dito Dom Alvaro mover demanda a Dom Francisco, que estava de posse. Mostrasse outro si, que considerando o dito Dom Francisco e a may, e tutores do dito Dom Alvaro, que as duvidas, e demandas poderião durar muito entre elles, e o fim ser incerto, e duvidoso: e por entre elles aver tanto devido, e escusarem odios, e aver amor, e pax, e concordia: pedirem por merce a el Rey
Dom

Dom João, que aia gloria, quizesse entender em os concordar, e determinar o que lhe parecesse na differença em que estavam sobre a dita successão, a qual merce o dito senhor lhes fez, e determinou as terras rendas, que avião de ficar com Dom Alvaro de Mello nas quaes entrarão as que o A. pede em seu libello, e que todas as mais ficssem ao dito Dom Francisco, que erão muito mais, e de muito major renda e com ellas depois teve o titulo de Marquez de Ferreira, como seu pay tevera, e conforme a dita determinação se fez entre Dom Francisco, e Dom Alvaro hũa muy solemne, e copiosa transação, pella qual Dom Alvaro detistio da demanda que tinha movida, e do direito que pretendia ter nas terras, o rendas, que a seu tio ficavão, contentandose com succeder somente nas que o dito senhor determinara, as quaes lhe o dito Dom Francisco alargou pera sempre, pera elle, e pera todos seus successores. E feita a dita transação com clausulas de muita firmeza, o dito senhor Rey Dom João a confirmou per seu alvara, com todas as clausulas de confirmações e derogações que parecetão necessaria, pera ser firme, e valiosa. E por assi a duvida da successão, e o em que cada hum avia de succeder, ser determinado por o dito senhor, e por a transação das partes aprovado, e depois confirmado com tantas clausulas, e derogações, (inda que fosse sobre bens de morgados, e que se não podião alhear, nem partir) valeo, assi em respeito de Dom Francisco que o fez, como do Conde seu filho, e de todos os successores de sua casa: e pera a transação se poder celebrar, bastava aver demanda movida sobre todas as terras e morgados que ficavão do Marques, e avia nisso duvida de direito bastante, pera a demanda se fizer com boa fe, e não se presumir feita por calumnia, nem se proua ser feita por medo, nem tal se deve presumir em auto em que interveo o dito senhor, e o confirmou; neno sequestro que por seu mandado se fez, podia importar o medo, que por direito se requere pera a transação não valer, antes he ordinario fazerse em semelhantes casos, pera cessarem escandalos, e as demandas se abreviarem: nem outrosi se proua na transação aver lesão enormissima: e inda que algũa destas cousas interviera na transação, como o poy do A. que a fez, a não impugnou dentro em trinta annos (que mais passarão do tempo em que ella se celebrou ate sua morte) nem elle, nem seus successores depois disso a podião impugnar por algũa das ditas razões. Mostrasse mais por virtude da dita transação, e confirmação, o dito Dom Alvaro, aver, a posse das cousas nella conteudas, e lhe serem entregues as doações dellas, pello que adquirio o senhorio e posse, e ficou senhor e possuidor dellas, e as possuio mais de vinte e cinco annos, e depois sua mulher em seu nome mais algũs, e a Coroa do dito senhor as possuio ultimamente a te mandar dar a posse dellas ao reo: e posto que Dom Alvaro não tirasse carta de doação por successão, como na transação se disse, nem por isso deixou de succeder ao Marquez seu avo nas ditas terras, e de ser senhor e possuidor dellas, e a pena em que por isso poderia encorrer, não era de annullação da transação, mas feixia a da Orde-

Cabedo País II.

nacão, que pertencia a Coroa do dito senhor, e não a Dom Francisco seu tio, nem a seus successores, nem lhe podião disso oppor, e falecendo o dito Dom Alvaro, como faleceo, sem filho, nem descendente barão lidimo por linha masculina, vagarão as terras da contenda pera a Coroa do dito senhor, conforme a ley mental, e não pera Dom Francisco, nem seus successores, por transação não aver tal pacto, ou condição, antes nella se disse, que as cousas da Coroa teria Dom Alvaro, assi da maneira que as ouvera de herdar, e succeder Dom Alvaro, seu pay, se fora vivo ao tempo da morte do Marquez pellas doações que e Marquez dellas tinha, e segundo forma dellas, e das Ordenações do reyno: do qual clausula se collige que ria successão destas terras, por morte de Dom Alvaro, neto do Marquez, se guardia a ley mental, como se ouvera de guardar em Dom Alvaro seu pay, se nellas succedera, e pois morrendo o dito Alvaro sem filho barão, ou neto, não lhe ouvera de succeder seu irmão Dom Francisco, contra a ley mental: da mesma maneira não avia de succeder a seu sobrinho Dom Alvaro: e isto faz cessar tudo e que por parte do A. se allega, pera concluir que posto que a transação valera, e prejudicava a os descendentes de Dom Francisco, e Dom Alvaro fora senhor e possuidor destas terras, e vagarão por sua morte, que não avião de tornar a Coroa, se não ao dito Dom Francisco e successores de sua casa. O que todo visto, e mais dos autos, julgão, e pronúnciao as terras e cousas conteudas no libello do A. vagarem por morte de Dom Alvaro de Mello, ultime possuidor dellas pera a Coroa do dito senhor, e elle poder fazer merce dellas ao R. Dom Rodrigo de Lencastre, como fez, e o absoluem, e ao Procurador do dito senhor, que lhe assiste do pello autor em seu libello perdido: e condemnão ao autor nas custas dos autos a 11. de Marco de 1594. *Scriba Augustino Rebello processuum Coronae*

ARRESTUM LXXVIII.

Sobre o Corregedor da comarca da Guarda entrar por correição nos lugares do Heruedal Oliveirinha, Sancta Marinha, e Toreo zelo, e não Ouidor da Universidade de Coimbra, cujos são os ditos lugares se deu a sentença seguinte entre o Reitor e deputados da dita Universidade, e o Procurador da Coroa.

Acordão em relação, &c. que vistos estes autos, libello da Universidade A. contrariedade do Procurador da Coroa do dito senhor, e mais artigos recebidos, doações e privilegios juntos, e prouada. Mostrasse os Reys deste reyno so a elles pertencer a jurisdicção em todos os ditos seus reynos, e terem fundada sua entencão de direito, e outra pessoa não: mormente a correição lhe pertencer em final do supremo dominio, que em seus vassallos tem: e nunca ser visto tiralo de si, nem doalo, per quaesquer clausulas que ponha nas doações, se não se especialmente declarar per palavras expressas, que faz doação da dita correição, e sem este expresso titulo de que conste per doação do dito senhor,

B. R.

senhor, ninguém pode usar da dita correição, nem ter posse della ainda que pretenda ter prescripção, ou posse, e custume immemorial, por tal custume estar reprovado pella ley. Nam a Universidade A. mostra privilegio, ou doação, perque el Rey Dom Afonso Henriquez, e os mais Reys deste Reyno, dessem ao mosteiro de Sancta Cruz, e a dita Universidade que succedeo nos coutos, e lugares da contenda o direito da correição, nos ditos coutos e lugares: nem menos pello statutos novamente feitos, e assinados pello Capellão mor Dom Jorge d' Araide ao pe, que estão no cartorio da dita Universidade assinados pello Reitor della, e confirmados pello dito senhor, consta dar lhe o dito senhor o tal direito de correição, antes pello dito senhor estar em mais antiga posse da dita correição, mandar a seus corregedores fosem continuando com ella, no que o dito senhor, nem seu Procurador da Coroa tem feito força esbulho a dita Universidade, nem ella mostra ser injustamente esbulhada, antes de direito se presume os ditos Corregedores per mandado do dito senhor fazerem, e continuarem com a dita correição, e procederem com justa causa, o que todo visto absolvem o Procurador da Coroa do dito senhor do pedido contra elle pella Universidade A. e seia sem custas por ser entre o Procurador do dito senhor, e seus vassallos a 2. de Abril, de 1603. *Scriba Augustino Rebello.*

ARRESTUM LXXIX.

Foy determinado em hua petição d'agravo que fizerão os Padres da Companhia de Iesus da casa de S. Roque de Lisboa, do almoxarife do Duque de Bragança os obrigar a pagarem dizima de certas pescadas secca, que do Porto lhe vierão, e entrarão na cidade de Lisboa pella fos: porque dizia o Almoxarife, que conforme a verba do foral devião dizima, posto que fosem pera seu comer, ou pera dar a seus amigos, pois era pescado secco que devia dizima na portagem: que os ditos Padres erão agravados pello Almoxarife, em os constrianger a pagarem direitos do pescado secco, que lhes veo pera seu comer, e mentença: e corregendo seu agravo vistos os autos, e verba do foral, e como são Religiosos privilegiados nas taes cousas emandão que lhe seia entregue livremente seu pescado: com declaração que o Padre que passar a certidão de como o pescado lhe vem pera sua mantença, ou o padre que o for despachar, o declare per juramento, em Marco, de 1566. *Scriba Petro Almirante.*

Verba da foral perque se declara quaes são as pessoas Ecclesiasticas pera effeito de não pagarem direitos.

As pessoas Ecclesiasticas de todas as igrejas, e mosteiros, assi de homens, como de mulheres, e as proveyncias em que ha ermitaës, que fazem voto de profissão, e assi os clérigos de Ordens sacras, e os Frades, e Freiras, e Ermitaës que fazem o dito de profissão, e os beneficiados, que posto

que não seião de Ordens sacras, vivem como clérigos, e por taes são avidos são privilegiados de todo direito da portagem, e os Comendadores de Christo, e de São João de Malta.

ARRESTUM LXXX.

EM hua carta citatoria, que se passou a petição de Dom João Lobo Barão d' Aluito, e veedor da fazenda, pera trazer citados a corte a hum João Calvino, e outros, ao passar pella Chancellaria, foi posta glossa pello Chancellor da casa da Supplicação, dizendo que o autor não podia trazer citados a estes reos a corte de fora das cinco legoas, não estando elle na corte, conforme a Ordin. lib. 3. tit. 5.

Sobre a qual glossa se pos o acordão seguinte. Acordão em relação, &c. vista a glossa, e como o Barão d' Aluito, hora não reside na corte, e a forma da Ordenação mandão que a carta citatoria não passe pello Chancellaria, na Golegã a 19. de Marco de 1570. no qual despacho forão cinco Desembargadores.

Ao qual o Barão veo com embargos que lhe forão recebidos, e sobre elles seu deu a sentença seguinte.

Acordão em relação, &c. vistos os embargos do embargante, e prova dada, e como se prova ser stylo nesta corte, que os Veedores da fazenda possuão trazer seu cõtendores a corte, ainda que esteião absentes, e assi se praticar a Ordenação, que neste caso falla, e o Barão d' Aluito estar fora da Corte por mandado do dito senhor, e vencer seus ordenados de Veedor da fazenda: com os mais dos autos. Mandão que sem embargo da glossa do Chancellor, e desembargo a traz a carta passe pella Chancellaria, e por ella se faça obra: a 10. dias do mez de Julho de 1570. *Scriba Vincentio Carnalho.* E forão nesta sentença oyto Desembargadores.

ARRESTUM LXXXI.

Cerca da Ordin. no lib. 2. tit. 45. §. 42. em que se dispoem, que os Ouvidores dos senhores não sirvão acabados tres annos sem especial licenca del Rey: se moveo por duvida: sendo os taes ouvidores de senhores de terras, em as quaes não entrão corregedores del Rey a fazer correição, e antes de acabarem os tres annos, hum mez, ou dous escreverem a el Rey, e a mesa do Desembargo do paço, na forma da Ordin. lib. 1. tit. 60. in princip. que lhe mandem tomar residencia, se lha não mandarem tomar, e servirem mais dos tres annos, se encorrerão nas penas desta Ordenação? E posto que se não determinou esta questão, o que parece nella, he que se são Ouvidores de terras, em que não entra Corregedor, e servirem mais dos tres annos, e escreverem antes dos tres annos acabados, não encorrerão nas ditas penas: por quanto os equipara a Ordin. do dito tit. 60. neste caso aos Corregedores das comarcas, mas se forem Ouvidores de terras de senhor om que entre Corregedor, não poderão servir acabados os tres annos, e en encorrerão nas penas desta Ordenação, ainda que escreverão. *Circa quod*

quod tamen cogitandum est, & tutius est facultatem & prorogationem à Rege impetrare.

ARRESTUM LXXXII.

A Cerca da mesma Ord. l. 2. tit. 45. §. 50. se ha de notar, que quando os Ouvidores dos senhores por sua doação podem conhecer como Corregedores: entendese, que não conhecão per aução nova, se não nos casos em que os Corregedores podem conhecer, conforme a Ord. no l. 1. tit. 58. §. 22.

ARRESTUM LXXXIII.

A Cerca do privilegio dos Comendadores no lancamento das fisas, he de notar a sentença seguinte, dada em favor de hum Comendador da Ordem de Sanctiago.

Aggravado he o agravante pello Presidente, e lancadores, em lhe lancarem fisa nos fructos da sua comenda, e provendo em seu agravado, visto como não tem arrendada a dita comenda, e a recolhe per si, pello que se lhe não podia lancar, fisa, conforme ao regimento, pello que lhe sera tornada, tendoa paga dos sobeios, se os ahi ouver, e quando os não ouver, se lhe tornara do rendimento dos bens de raiz, ou das correntes: e vendendo alguns fructos destes, se cumprira o regimento, e pagarão as partes de fora nas correntes, o que deverem das correntes, conforme ao regimento. Em Lisboa a 8. de Maio de 1596.

Foi da esta sentença no conselho da fazenda, escrivão Domingos de Pynna.

ARRESTUM LXXXIV.

A Os 16. dias do mez de Janeiro de 98. se deu sentença no iuizo da fazenda da casa da Supplicação, em favor de hum Manoel de Barros, contra os rendeiros da Chancellaria dos contos, sobre hũa appellação do Contador desta cidade de Lisboa, que não pagasse o dito Manoel de Barros dízima de hũa sentença, que se dera contra elle por hum dos Corregedores da cidade, em que o obrigarão a dar o consentimento de sua molher e outorga em hũa venda de bens de raiz, por não ser cousa estimada em dinheiro, se não de acto merepofoal. Escrivão Manoel Alveres Falcão.

ARRESTUM LXXXV.

O Uve duvida na relação, sobre o entendimento da Ord. lib. 3. tit. 6. §. 5 & §. ultim. em quanto dizem, que pedem ser citadas para a Corte quaesquer pessoas seculares, que jurisdicção del Rey tiverem, e hão em ella de responder, e no §. ultim. diz affim.

Outrosi os prelados de nossos Reynos, que de nos tem jurisdicção temporal, ou direitos reaes, usando della, ou levando os direitos, contra forma de suas doações, e como não devem, poderão ser citados para a nossa corte, posto que em ella não seião achados, e ahi responderão.

Cabedo Pars II.

Se no caso destas Ordenações, bastava virem citadas estas partes per despacho do iuiz do feito, posto o per siso, ou era necessario que se possessse em relação, na forma da Ord. do libr. 1. tit. 6. §. 8.

E determinouse, que bastava per despacho do iuiz do feito somente: e que este fora o stylo sempre: e que a Ord. do libr. 1. tit. 9. §. 8. se entendia nas pessoas; que alias não podião ser trazidas citadas a Corte, porque nestas taes se avia de mandar per despacho em relação fosssem pera ella citadas na forma da dita Ordenação lib. 1. tit. 9. §. 8. A qual determinação se deu no feito do Conde do Demira Dom Sancho de Noronha, com Alvaro de Sousa de Aveiro, no anno de 1560. Escrivão Pero Almirante do iuizo dos feitos del Rey.

Et vide ad istam Ord. lib. 3. tit. 6. §. ult. Bellugam in speculo in tit. de amortizationibus. §. nunc videndum. num. 40. Avend. de exequend. mandat. 1. parte. cap. 14. n. 33. in vers. multi ex Episcopis.

ARRESTUM LXXXVI.

N O mesmo feito do Conde do Demira com Alvaro de Sousa, se moveo por duvida, se podia hum filho do dito Alvaro de Sousa, por nome Diogo Lopez de Sousa mais velho, e a quem por morte do dito Alvaro de Sousa seu pay vinhão as terras, que o Conde lhe demandava, assistir na causa ao dito seu pay, pello preiuzo, ou interesse, que se lhe seguia; por quanto o dito seu pay estava mal com o dito filho, e se não falavão por inimizades que entre elles avia, e temia-se o filho, que ouvesse da parte do pay algum conluyo na demanda.

E determinouse, que podia assistir a seu pay, per causa das ditas inimizades, e conluyo que se presumia: e que os procuradores do pay: e do filho, se ajuntassem ambos pera correr com o feito no mesmo termo: conforme a Ord. do libr. 3. tit. 20. §. 41. *incipit*. E posto que escrivão Pero Almirante; anno 1560. *quod est maximè notandum*.

Et vide ad illam Ord. text. in l. justissimè. 44. D. de ædilit. edict. l. si familiæ. 48. ubi DD. D. fam. excircund.

ARRESTUM LXXXVII.

N As causas sobre direitos reas, não ha alcada, e em qualquer quantia se pode appellar, conforme a Ord. lib. 3. tit. 70. §. 6.

Duvidouse, se isto se entendia tambem nos feitos que se despachão no iuizo da Coroa da casa do Porto, em hum feito das freitas de Sancta Clara de villa do Conde: e assentouse, que a Ordenação acima allegada, se entendia nos feitos julgados *in partibus*, e na primeira instancia: Mas nos julgados na casa do Porto, tinha alcada o iuiz dos feitos da Coroa da dita casa em relação, ate a quantia da alcada concedida a dita casa do Porto, e pera se saber se cabe na alcada se fara avaliación: e isto he o que se pratica, em confirmacção do qual faz a mesma Ord. §. 6. (*ibi*, ou sobre armas, ou penas dellas) porque nestes casos tambem o Corregedor da Corte os despacha per si so, e não em relação Ord.

lib. 1. titul. 7. §. 18. & vide Palarium inrepetit. cap. fol. 417. num. 40.

Illud tamen adverte, quod causa jurisdictionis nullam recipit astimationem, & sic semper excedit jurisdictionem prædicti Senatus, nec debet ob id fieri astimatio, ut est in casu libertatis, & similibus.

ARRESTUM LXXXVIII.

Julgouse na casa da Supplicação no iuizo dos feitos da Coroa, que os testamenteiros do Arcebispo de Braga Dom João de Vasconcellos posto que fossem pessoas Ecclesiasticas, avião de dar conta da fazenda que se entregou ao ditos Arcebispo que era o e suas sobrinhas, filhas de Dom Antonio de Vasconcellos seu irmão, a qual se lhe entregou, na cidade de Lisboa, per provisão del Rey, per que o fez tutor.

E posto que se allegou que vivião em Braga, e que pello contracto de Braga não podião ser demandados, se não em Braga: Respondeuse que isso se entendia pera as cousas que la estevessem, ou quando la se contrattasse, mas neste caso não.

Et vide cap. 1. de privilegiis. lib. 6. & ibi DD.

ARRESTUM LXXXIX.

NO feito de Bras Palha d'Almeida, escrivão Sebastião Alvarez, vi hum despacho dado sobre huns embargos, que não recebeu Simão Gonçalvez Preto, sendo iuiz do dito feito, e Corregedor da Corte do civil, de que se aggravou d'elle per petição a relacão, nesta forma.

Acordão em relacão, &c. que o supplicante he aggravado pello Corregedor, em não receber seus embargos e determinar a duvida, se o Procurador dos feitos do dito senhor he parte nas partilhas de que se trata, ou não: E corregendo seu agravo, visto como a dita duvida he prejudicial as partilhas pello qual se não podem fazer, sem a dita duvida ser primeiro determinada: recebem os ditos embargos e elle Corregedor proceda nelles, e faça justica, em Junho de 1562. *Quod nosandum est pro stylo antiquo.*

ARRESTUM XC.

Julgouse no feito de Dom Pedro de Sousa Senhor de Beringel contra certos moradores do dito lugar, que pegandose per foral o quinto do linho, cevada, e trigo, prantando estes reos nas terras onde se semeavão as ditas cousas, e se pagava o quinto, oliveiras, pagassem o quinto do azeite, posto que o foral não falasse em azeite, no anno de 63. em Agosto. *Scriba Petro Almirante, pella glossa da l. certo generi. verb. actum erit. D. de servit. rusticorum prædiorum. ubi DD. & Florianus in specie questionem tractat, & est communis illa glossa, ut per Tiraq. in l. si umquam. in princip. numer. 55. C. de revocand. donat.*

Affi se julgou tambem no feito do Cabido de Coimbra, que veio per agravo do iuizo da Coroa

da casa do Porto. *Et vide Alvar. Vaz. consult. 58. & sup. Arresto 25.*

ARRESTUM XCI.

NO feito de Dom Antonio de Castel Branco, com o Duque d'Aveiro, sobre os padroados das igrejas do Bispado de Coimbra, que o Duque contendia serem do padroado real, pertencerem lhe por virtude de suas doações se veio com hua exceção dizendo, que pendia a causa no iuizo Ecclesiastico: e que era so competente. cap. quando, de judiciis: posse este acordão.

Acordão em relacão, &c. que sem embargo da exceção dos reos (que erão Dom Antonio e sua mulher Dona Maria de Britteiros) que não recebem, vistos os autos, e a qualidade da aucão da A. e a Ordin. que prohibe em tal caso as partes leigas litigarem no Ecclesiastico: mandão que os reos contrariem a primeira. 2. de Marco, 1562. *Et vide in libello meo de patronatibus Regia Corona.*

ARRESTUM XCII.

EM hum feito das freiras de Odivelas, com a cidade de Lisboa, appoente o Procurador del Rey, sobre huns chaõs a Cataque faras nos salgados, as folhas 88. esta hua petição d'agravo mandada aiuntar, e afinada pello Regedor, e tres Desembargadores, que parece que ouve variedade. E he isto de notar, porque vi ia duvidar se sendo em differença em petição d'agravo, avião de afinar todos, ou bastavão dous Desembargadores com o Regedor.

E hoie esta provido nas Ordenacoês novas lib. 1. tit. 1. §. 18. *ad finem.*

ARRESTUM XCIII.

NO anno de 1584. se deu hua sentença no iuizo da Coroa: escrivão Pero Almirante, em hum instrumento d'agravo, que tirou hum Antonio Dias, Thesoureiro da casa da posentadoria de Euora, do Vigairo geral da dita cidade, por proceder contra elle, em querer arrecadar hua sisa, e imposição de hum clérigo de huas vacas que matara no affouge, e diz a sentença assi.

Acordei, &c. que visto o requerimento do supplicante, e resposta do Vigairo, e como segundo disposição de direito, e Ordenacoês nestes casos de direites reaes; os clérigos, e privilegiados são obrigados a responder perante os officiaes da arrecadação delles, onde se ha de pronunciar se gofão do privilegio, ou não. E em o dito Vigairo se intrometter faz força, e agravo ao supplicante, e se intromette na jurisdicão real: pello que lhe rogo e encomendo, que não proceda neste caso que o agravante, &c.

ARRESTUM XCIV.

O Ultra sentença se deu semelhante no anno de 1586. Escrivão Pero Almirante, em que foi parte

parte hum Alvaro Peres Thefoureiro da casa da posentadoria da cidade d'Euora, e se faz nella ia mencão de outras sentencas dadas em semelhantes casos.

ARRESTUM XCV.

NO anno de 75. se deu hũa sentenca contra hum Sebastião Blanchor, sobre certa pedraria que descaminhou, que se julgou por perdida, e não se receberão hũs embargos com que tinha vindo, de que se pedio revista, e se concedeo quanto aos embargos, e despachandose na casa da Supplicação, se pos o despacho seguinte.

Acordão, &c. que vista aminha provisãõ, pella qual ouve por bem, que o dito feito se revisse, quanto ao que tocava a não serem recebidos os embargos, do costume de se não pagarem direitos de pedraria, que se levava fora deste Reyno: erão aggravados os supplicantes pellos iuizes do feito, em se lhe não receberem os ditos embargos: e revogando sua sentenca, vistos os autos, e a materia dos ditos embargos: mandão lhos recebão. a 30. de Janeiro de 97.

Com o que tornou aos iuizes que derão a sentenca, que se pedio revista, que poserão o despacho seguinte.

Acordão, que recebem os embargos dos embargantes, vista à sentenca, que se deu no caso da revista, porque se lhe mandão receber, podelos ha o Procurador da fazenda contrariar, se lhe parecer, a 15. d' Abril. de 97.

Indo em final, se pos a sentenca seguinte pellos mesmos iuizes que receberão os embargos, e derão a sentenca *supra proxima*.

Acordão, &c. vistos estes autos, embargos dos embargantes, que lhe forão recebidos contrariate do meu Procurador da fazenda proua dada, &c. Absolvem as partes do commisso e descaminhado, e paguem os direitos. Tem o feito Fernão Lopez, e deuse esta sentenca a 19. d' Abril. de 98.

Quod conducit pera se saber o modo que se tem, quando se pede revista de sentenca, em que se não receberão embargos, e se recebem na instancia da revista, e a nota que se poem, porque em outro feito de revista de Brianda Nunes, com os contrattadores dos direitos, da casa da India (escrivão Fernão Lopez) se assentou o contrario, e se pos despacho que recebiam os embargos, e correo o feito sobre o recebimento delles na instancia da revista, e diante dos iuizes della.

Tu vide processus, & qua melior sit practica, illam sequere, hac tamen ultima est frequentior in senatu, & melior.

ARRESTUM XCVI.

EM hum estromento d'agravo dos frades de saõ Francisco de Ponta delgada, se pronunciou que o Mosteiro da S. Francisco, era aggravado pellos officiaes de fazenda del Rey, em lhe querelem levar dizima do pastel que lhe dauão d' esmolas, e que lha não levassem. *Scriba Petro Almirante.*

Cabedo Pars II.

ARRESTUM XCVII.

NO Cartorio da Coroa, esta hum feito de Pero Roiz, Procurador dos cativos, contra Afonso Gonçalvez da Vale, pello qual consta pertencerem ao iuizo da Coroa, os casos que se tratarem entre os Memposteiros mores dos cativos, sobre a jurdição de seus officios. *Scriba Petro Almirante, quare agitur de donacione Regia, Ordin. lib. 1. titul. 9. §. 6.*

ARRESTUM XCVIII.

NO Cartorio da Coroa esta hũa appellacão, que veio de Barrancos, do Meirinho Gonçalo Barbosa, contra Iorge Rodriguez, por vir de Castella, e o acharem com hum arcabus communição: foi absoluto, porque vinha de Castella com dinheiro, e trazia o arcabus pera se defender de ladroes, se lhe quisessem totar o dinheiro. *Scriba Petro Almirante. Qui est casus notabilis.*

ARRESTUM XCIX.

NO iuizo da Coroa esta hum feito dos rendeiros das jugadadas de Santarem, contra Antonio Ioão, em que lhe pedião jugada das vuas, que vendia das vinhas. E per sentenca da relação, saio, que não pagasse tal jugada das vuas que vendesse, se não do vinho que dellas fazia: e foi revogada a sentenca do iuiz de fora, que mandava que pagasse jugada das vuas que vendesse. *Scriba Petro Almirante.*

ARRESTUM C.

NO iuizo da Coroa esta hum agravo do Licenciado Francisco diz d' Amaral, Desembargador do Paco, porque foi escuso de pagar jugada, hum seu caseiro, por elle ser Desembargador do Paco. *Scriba Petro Almirante.*

ARRESTUM CI.

NO iuizo da Coroa esta hum agravo dos mercadores e tendeiros de Portalegre, que tirarão da Camara da dita cidade, porque sendo elles obrigados a terem em suas tendas sal pera vender ao povo, mandarão a pregoar em Camara, que ninguem o vendesse, se não hũa so pessoa que fosse obrigada a isso. E saio que erão aggravados: e que dos o vendessem como dantes fazião. E que se a Camara pretendesse que podia por o tal direito, e arrendalo, o requeresse ordinariamente. *Escrivão Pero Almirante.*

ARRESTUM CII.

NO iuizo da Coroa esta hum agravo de Iorge Cardoso, em que esta pronunciado, que lhe acharão hũas espadas mais de marca, que trazia emfeixadas, e por concertar e guarnecer. Saio que lhas tornassem a entregar por não ser o caso de

procederem contra elle, pois as levava assi em feixe, como mercador que era. *Scriba Petro Almirante.*

ARRESTUM CIII.

NO iuizo da Coroa, esta hum feito de Ioão Gomez, e seus parceiros, rendeiros das jugadas, contra Afonso Ferreira, em que esta julgado, que he escuso de pagar oytavo de vinho, por ser escrivão de Besteiros, posto que seia homem baio. *Scrivão Pero Almirante.*

ARRESTUM CIV.

NA causa de Manoel da Camara, Capitão da ilha de S. Miguel, contra os moradores da cidade de Ponta-delgada, e seu termo se deu a sentença seguinte.

Acordão em relação, &c. visto o libello, e replicado. Capitão autor, e contrariedade, e treplica dos reos, e mais artigos recebidos, e sentenças, e doações, e mais escreturas pellas partes apresentadas, e a proua a todo dada, e visto como pella doação do autor, ninguem pode fazer atafonas, nem moinhos, na ilha de São Miguel, sem licença do autor, samente podem termo de braco, e visto como a sentença da dada no feito junto, per que obrigarão ao pay do autor, que em hum anno elle fizesse atafonas, e não as fazendo os moradores da dita ilha as podessem fazer, não prejudica ao autor, nem ao Procurador do dito senhor, assi por ser dada contra forma da dita doação, como por se dar per consentimento de pay do A. no qual logo protestou, não prejudicar a seu successor, pello que lhe não prejudicou, e assi por não ser ouvido o Procurador do dito senhor, que hora he parte neste feito, e a disposição de direito em tal caso, com o mais que dos autos consta, condemnão os reos, moradores, na cidade de Ponta delgada, e seu termo, que não passão ter, nem fazer atafona alguma, sem licença do dito Capitão: elles poderão ir moer aos moinhos do dito Capitão, o qual os fara, e tera em tanta abastanca, quanta for necessaria pera bom avia mento do povo: E mandão aos Corregedores que proveião como aia os ditos moinhos em abastanca, e mandem elles, e os vereadores concertar os caminhos, pera boa serventia dos ditos moinhos. E porem visto como os reos por virtude da dita sentença por elles apresentada, fizeram algũas atafonas, que ora estão feitas ao presente, mandão que elles as possão ter, ate elles serem gastadas, sem as poderem reformar, nem refazer em cousa alguma, assi nos engenhos, como no al: e pagarão por cada engenho de atafonas, vinte alqueires de trigo em cada hum anno ao dito Capitão, e tanto que as ditas atafonas, e cada hũa dellas forem gastadas, ou des feitas, per qualquer via que seia, não poderão fazer outras, sem licença do dito Capitão, conforme a dita doação, e condemnão aos reos nas custas, do processo samente, e quanto ao que toca ao Procurador do dito senhor, seia sem custas, por ser entre elle, e seus vasallos. a 9. d' Abril, de 1557. annos. *Escrivão Luis de Neiva.*

ARRESTUM CV.

DUVIDOUSE na relação, como se avião de reparar as esportulas pellos Procuradores del Rey que o são, e forão em alguns processos. E assentou-se que se dividissem entre os taes Procuradores del Rey, igualmente, e por igual parte.

Tomouse este assento perante o Regedor da casa da supplicação, em 21. d' Abril, de 1583. e assignarão nelle o Regedor, e quatro Desembargadores dos agravos.

E vido se por parte do Procurador del Rey com embargos a este despacho; se mandou, cumprir, sem embargo dos ditos embargos. Em 28. d' Abril, de 1582. e assignou o Regedor, e os ditos quatro Desembargadores.

Estão estes autos no catorrio de Fernão Lopez, que foi escrivão dos feitos da fazenda da casa da supplicação, e de Domingos de Pynna seu filho, e successor no officio.

ARRESTUM CVI.

FOI provido hum Diogo de Vilhalobos da serventia do officio de escrivão da almotaçaria da cidade d' Euora, de cuja propriedade era feita merce por el Rey a hũa molher, para seu casamento, e a serventia fosse dada, ate a molher casar.

Ouve duvida, se sendo o dito Diogo de Vilhalobos solteiro, podia servir, contra a disposição do lib. 1. tit. 93. §. 1. e suspendendo o Corregedor, por essa causa aggravou para a relação, da casa da Supplicação, onde se deu a sentença seguinte.

Acordão em relação, que o supplicante he aggravado pello Corregedor da comarca d' Euora, em o suspender da serventia do officio de escrivão da almotaçaria; que o supplicante serve per provisão minha, provendo em seu aggravado, vistos os autos, e a forma da Ordin. que não requiere que seia casado quem servir o officio de serventia, se não de propriedade samente, o que visto, e o mais dos autos, mando que lhe deixe servir o dito officio, conforme a provisão que para isso tem, em Lisboa, a 11. de Outubro, de 1603. *Scriba processus Manoel Coelho, escrivão da Chancellaria.*

E no desembargo do Paco se assentou, vendose a dita sentença, com hũa carta do Corregedor d' Euora, que sobre ella escreveo, duvidando de aguarde, que guardasse, e comprisse a dita sentença, como estava dada, a 20. do dito mes de Outubro, de 603. E tem o assento em seu poder, Duarte Correa de Soula escrivão da camara del Rey.

Que cousa seião, moradias, conforme ao uso deste Reyno de Portugal: E se as havia de direito commum.

EM tempo dos Emperadores avia hum modo de sallario, que se dava por dia aos ministros, e criados da casa real, que se chamava (*annona civilis*) l. *annonas. C. de erogat. militaris annonæ, lib. 12. Cuiacius l. 1. C. de annon. civilibus, lib. 11.* E este sallario

lario era propriamente nas coufas de comer, em pão, vinho, carne, vinagre, e em outras desta qualidade. Depois se taxou e reduzio a certo preço de dinheiro, como hoie se da neste Reyno.

E a huns se dava mais, e a outros menos, segundo os merecimentos de cada hum, e a liberalidade com que o Principe com elles queria u'ar. l. i. C. de annonis civilibus. lib. i. i. ibi, liberalitate.

E ao pagamento destas moradias estava assignada certa cusa, e em certo lugar, donde sempre se pagassem, e não ouvesse falta, quando se dava em mantimento, porque faltando, não fosse necessario cumprarense, e ficarem custando mais caras: Agora que se dão em dinheiro, não ha este inconveniente, e assim vemos que tem certa ordem de pagamento, e thesoureiro.

Chamase moradia, porque se dava cada dia esta comedia: ou porque se dava aos moradores de casa real e ministros della, e que nella residião, e servião.

Mas ser em dinheiro taxado, (como ia era em tempo dos Emperadores) ou em comedia, he conforme ao que se usa em as Cortes dos Reys, e Principes, porque em hũas se pode dar a dinheiro, como na de Portugal, em outras se dara em comedia de cada dia, como hera antigamente.

Bem veio que esta palavra (annonæ civilis) tambem em direito se toma por as tencas, que se dão por anno per servicos (como se custuma neste reyno) l. jubemus nulli. C. de sacrosanct. Eccles. l. i. & ult. C. de annon. civilibus. lib. i. l. ult. C. de erogat. militar. annonæ lib. i. 2. e por os salarios, que se dão aos ministros, assi da casa real, como da justica, e fazenda, por razão de seus officios, e em outras significacoës: mas esta he a que tem, e que serve, ao nosso preposito l. i. C. de annonis civilibus.

A estas moradias, podemos tambem chamar, condicão cortezaã, porque tres coufas ha conforme a direito, em que os filhos seguem a condicão de seus pays, hũa quanto a origem, l. i. D. ad Municipal. a segunda quanto as honras e privilegios, l. qui liberos. D. de senator.

A terceira quanto a esta condicão, que chamamos cortezaã, ou curial, a qual tem este effeito, que se o pay he morador da casa real, e teve nella foro, passa este foro ao filho: e este he o stylo deste Reyno, tomarse sempre o filho no foro, e cam a moradia de seu pay, ou avo: l. eos. l. exemplo. l. nullus. C. de decurionibus. isto se entende, salvo quando el Rey per nova merce, que quer fazer a alguem, lhe acrescenta a moradia em mais, do que teve seu pay, ou avo, porque como as taes moradias (segundo acima dizemos) consistão, na liberalidade do Rey, e nos merecimentos da pessoa a quem quer fazer esta merce estas duas coufas, ou cada hũa dellas podem ser causa de o Rey fazer o acrescentamento da tal moradia, per nova merce, mas fora deste caso, indo pella via ordinaria, a moradia do pay, ou avo, essa he a que passa ao filho, ou neto.

E he advertir, que alem doneto não passa a tal moradia: o exemplo seia este:

Hum bisavo de hum homem, tinha de foro de fidalgo escudeiro, mil e quinhentos reis: e seu avo, ou pay tinha mil e quatrocentos: se este neto pe-

dir a moradia de seu bisavo, por ser major, não se lhe deve, se não a de seu avo, ou pay, a qual se ha de attentar.

E pello contrario, se seu bisavo tiver mil e quatrocentos reis de moradia, e seu avo e pay, tiver mil e quinhentos, e pedir esta moradia de seu avo e pay, não lhe podera el Rey dizer que lhe quer dar a de seu bisavo, porque se ha de attentar sempre a moradia do pay, e avo, em respeito do filho, ou neto, e não passa dahy, assim pera a diminuição, e como pera augmento.

Moradias dos do conselho.

HA mais na casa real, moradias dos do conselho, e inda que estas se chamem vulgarmente moradias, não o são, senão hum ordenado que se da as ditas pessoas. E a razão de se não poderem estas propriamente chamar moradias (como são as de que acima falamos) he porque a moradia tem esta condicão cortezaã, que passa ao filho, e neto (como dixemos) o que não procede nas dos conselho, porque não passão a seus filhos, nem netos, não tendo elles a mesma qualidade de serem do conselho, e este he o stylo.

Outrousi não tem cevada os que tem a tal moradia dos do Conselhe, como tem os fidalgos, e os a quem se dão.

E assi quando o filho, ou neto do que tem moradia do Conselhe, pede moradia, da lhe, a que teve seu pay, ou avo, antes de ser do Conselhe, porque esta he particular, daquelle que tem a qualidade de ser do Conselhe: e se seu filho, ou neto não for do Conselhe, não tem direito pera a pedir: e assi se usa.

E per Ordenanca antiga, ea a moradia dos do Conselhe, quatro mil e duzentos o oytenta e seis reis, sem cevada por mez. E isto, ainda que o que he do Conselhe, antes tevesse major ou menor moradia: salvo se era filho, ou neto de Conde, porque estes tinham cinco mil e quinhentos reis, por mez, sem cevada, isto era o ordinario, per especial gracia del Rey se concedia major, conforme sua liberalidade, e aos merecimentos de cada hum.

Assentamentos.

HA na casa del Rey outro modo de ordenado, que se chamão assentamentos; estes se assentão pellos titulos, e dignidades das pessoas, como he estylo deste reyno. Os quaes assentamentos não passão de pay a filho, *Bart. in l. i. C. de dignitat. lib. i. i. Abb. in c. licet. de censib.* quando não tiver o filho o mesmo titulo, que seu pay teve, e as mesmas dignidades, porque então passão, intervindo sempre nisto a merce, e liberalidade do Rey.

E nestas materias regra ordinaria he, attentar se sempre pello costume, o stylo do Reyno, e da casa real, acerca das taes moradias. Das quaes moradias se fazia menção na chronica del Rey Dom Ioão o 1. 2. part. c. penult. fol. 313. onde estão estas palavras,

Enton ordenaron que das pessoas do Conselhe, não andassem contioadamente com el Rey mais de quatro, e que estes ouvessem moradias, em

quanto hi andassem : e posto que outros do Conselho vedessem a Corte , alem dos quatro , que hi d'andar devião no conselho , não ouvessem moradias ; mas se outros alem dos quatro fossem chamados per mandade del Rey pera Cortes , ou algum conselho , que ata quinze dias não ouvessem moradia , salvo daly a diante , e muito mais pouco se vehessem arrecadar seus feitos a Corte : e que el Rey podesse mudar aquelles quatro , e tragner outros , quanto , e quando sua merce fosse , &c.

E porque ao Mordomo mor toca tudo o que pertence a esta materia de filhamentos, e moradias, porei aqui o introito do seu titulo , tirado do livro do Registo del Rey Dom Dynis, para os officiaes da guerra e casa , que esta na torre do Tombo.

Titulo do nosso Mordomo mor.

Mordomo mor nosso, quer dizer como o maior homem da casa del Rey, ordenar, quanto he em seu mantimento, e em alguns terras lhe chamão. Senescal, que quer tanto dizer, como official o qual se não deve fazer despeza em casa del Rey: e inda chamãrão o sabedores antigos , assi como *fenex*, que quer tanto dizer em latim, como velho, per razão que tem officio honrado , o *calculus* , que significa pedra, com que os antigos fazião suas contas : e porende tanto se mostra per este nome como official honrado sobre as contas.

Pareceome esta materia digna de a por aqui , porque sobre ella achei hum processo antigo no cartorio da Coroa , entre huns fidalgos principaes deste Reyno, e o Procurador del Rey , sobre quererem obrigar el Rey , a lhes acrescentar a moradia : e quando acontecer semelhante caso , sempre sera necessario consultar os officiaes praticos nestas materias.

Beetrias , que cousa seia ?

Neste Reyno não haley, que fale nestas Beetrias ; avendo lex em Castella , l. 3. titul. 25. part. 4. e outras leis. Qual seia a origem dellas não se sabe certo , como se veda Chronica del Rey Dom Pedro de Castella , cap. 14. a onde diz , que hũas se chamão Beetrias de mar a mar , porque podem tomar , e escolher senhor de hum mar a outro. Outras são que não podem tomar senhor , senão pessoa de certa geração : outras são que podem eleger por senhor a quem quizerem , e mudalo a te sete vezes em hum dia.

Diz a l. 3. na 4. partida , (*& ibi Montalvus*) que Beetria, *dicitur hereditagium , seu solum ubi vasalli possunt , quem voluerint recipere dominum : & ultra allusionem positam in d. l. 4. d. 10. cap. 14. supra allegato* , que Beetria, quer dizer, bem te haria, e que quem bem lhe fizer , que os tenha : de maneira que segundo a Etymologia , e significação deste vocabulo , ha lugar em cada hũa destas tres species de Beetria : *Et valet argumentum ab allusione vocabuli , Bartol. & Doctores in l. 2. §. appellata. D. si certum petatur , & in l. 1. D. furt. & in l. 1. D. de acquirend. possess.*

Ambrosio de Morales diz que Behetria se diz , quasi bene factoria, que parece o mesmo.

Em Portugal certos lugares pretenderão serem Beetrias , conuem a saber , Amarante , Meiaofrio , Britiande, Ouelha, villa Marim, Cidadelha, Canaveses, Pacos de Gaiolo, Louredo, Calegos, Sant Isidro, Varzea da Serra, Campo bem feito, Conto de botige, Omifinde, Couto de tuyaês. E pende o feito ainda no iuizo da Coroa, escrivão Agostinho Rebello.

Que signifique a paulaura, facanha, nas Ordenações, e doações feitas por el Rey.

Que signifique esta palaura, facanha, declara o licenciado Duarte Nunez do Lião, Desembargador da casa da Supplicação, na primeira parte das Chronicas dos Reys de Portugal , no titulo de el Rey Dom Afonso O 4. fol. 167. onde diz que he hum iuizo, sobre algum feito notavel ; e duvidoso, que por authoridade de quem o fez , e dos que o approvarão, e louvarão, ficou delle hum direito introduzido pera se imitar, e seguir como ley, quando outra vez acõtecesse, e elle poem o exemplo, ahi o pode o leitor ver.

A nossa Ord. lib. 2 tit. 35. §. 26. poem esta palaura, *ibi*, (não embargante quaesquer direitos Canonicos, civis, costumes, facanbas, stylus, &c.) e em muitas doações se achão as mesmas palauras , na qual, e nas doações, parece que he o mesmo que dizemos : sem embargo de quaesquer dterminações em casos notaveis dadas , *& videbis in prologo fori legum Hispania , & ibi Montalvum.*

Ou que queira dizer (no que mais me inclino) opinião altercada, como se dizesse, (sem embargo de quaesquer costumes facanhas, &c.) *id est*, opiniões ainda que altercadas : como se colhe das palauras da Historia del Rey Dom Pedro de Castella, c. 14. anno 5. (*ytuvierão todos que fizo el Cavallero lo que devia hazer y a un es hazãna em Castilla que assim se devia huazer*) *id est*, opinião altercada, referre estas palauras Fr. Prudencio de Sandoval na Historia del Rey Dom Afonso 7. de Castella, fol. 144.

E ouvi dizer a hũa pessoa muy grave deste Reyno, que ouvindo ler ao Doutor Manoel da Costa, em Coimbra, quando tinha algũa opinião em que auia muita altercação, costumava dizer (e isto he o que se chama facanha.) Conforme as quaes significações se podem entender as doações, e leis, onde ouver esta palaura , *secundum subjectam materiam.*

S T Y L O.

O Licenciado N. do Desembargo del Rey nosso senhor, e iuiz dos feitos em esta sua Corta, e casa da Supplicação faço saber a vos. F. fidalgo, da casa do dito senhor , escrivão de sua fazenda , e las confirmações , que neste iuizo se trata hum feito, de M. contra o Procurador do dito senhor sobre certas rendas , pera o qual feito o Procurador do dito senhor, diz que tem necessidade de hum alvara del Rey Dom Manoel, que sancta gloria aia, confir-

confirmado por el Rey nosso senhor, das terras (de tal parte) concedido a M. pera elle, e seu filho major, o qual est nas confirmacoës, e assi treslado da doação destas mesmas terras, feita a M. pay de N. e pera ello mandei passar o presente para vossa merce, per que lhe requereiro da parte do dito senhor, e da minha peço por merce, que de ao Procurador do dito senhor o trassado do dito alvara, e doação, em modo que faça fe, pera ser junto ao dito feito, e se fazer o que for justica, Luis de Neiva o fez em Lisboa, a 12. de Maio, de 1557. annos.

F. fidalgo da casa del Rey nosso senhor, escrivão de sua fazenda, e das confirmacoës, &c. faco saber que no livro das ditas confirmacoës, as fol. 411. & 412. delle, estão dous assentos de cartas, que M. apresentou nas ditas confirmacoës, de que o treslado he o seguinte.

Item outra carta do dito senhor, per que lhe faz merce das terras (de tal parte) com todas suas rendas, direitos, foros, tributos, pertencas, entradas e saídas, e com toda sua jurisdicão civil, e crime, mero, e mixto imperio, resalvando correicão, e açada, como as tinha N. seu tio per cui falecimento vagarão. Dada em Almeirim a 18. de Setembro de 1510.

Item outro alvara do dito senhor, porque ouve por bem, fazer merce a N. per falecimento de seu pay das terras (de tal parte) com todas suas rendas, foros, tributos, pertencas, e jurisdicão, pella maneira que as tem o dito M. em sua vida: e mais lhe prouve, que por falecimento do dito N. as ouvesse hum seu filho mais velho que ficar, assi como as dava ao dito N. e quiz que o dito alvara valesse, como carta passada pella Cancellaria, e sellado do sello, sem embargo da Ordenação, em contrario, feito em Lisboa a 12. d' Outubro de 1511.

E assi esta ao pede cada hum dos ditos assentos hũa regra escrita da letra de D. meu pay, que diz. Praza el Rey nosso senhor de o confirmar, e as ditas regras estão assinadas ao pe, com o, passe, del Rey, que Sancta gloria aia, e de tudo o sobredito dey esta certidão per mim assinada, por virtude do requisitorio a tras escrito do senhor, N. E. vai tudo concertado com os proprios assentos do livro, e na verdade: feita em Lisboa, a 28. de Outubro, de 1557.

Alvara de sentença em caso notavel.

EU el Rey faço saber aos que este meu alvara virem, que eu vi particularmente, com o Cardeal Iffante Dom Henrique meu tio, e com os Doutores N. N. do meu conselho, e meus Desembargadores do Paço, a resposta, e justificacoës que N. Vedor de minha fazenda me deu, ao que lhe tocava na devassa de residencia, que por bem de justica mandei tirar de todos os officiaes della: e achei em todas as cousas tudo o que sempre delle espere, e assi lhõ disse por palaura: e ouve que em via de rigor e justica tinha bem, e juridicamente satisfeito a tudo: e mostrado em todas as cousas que me tinha servido, como se delle esperava, e com toda a pureza verdade, e diligencia. E por me pedir com

muita instancia que se desse no caso publicamente sentença peraque a todos, e em todo tempo fosse notorio, que me servira sempre bem, e fielmente, e como quem he, e me parecer que o devia declarar. Por este meu alvara declaro ser assi, per sentença dada em minha presença, e com conhecimento verdadeiro, e bastante exame da causa. E este quero que não passe pella Cancellaria sem embargo da Ordin. do livro terceiro, que diz que as sentenças e cousas julgadas passem por minha Cancellaria. Jorge da Costa o fez em Sintra a 3. d' Agosto de 1564. Rey.

S T Y L O.

DEpois da impressão da primeira parte das nossas decisões, vi duvidar a hum iuiz do crime desta cidade, se avia de comprir hum mandado que passara pera elle hum Corregedor da Corte: e que os escrivães do mesmo iuizo lhe duvidarão do comprimento delle. E por não virem duvida, me pareceo bem por aqui a forma dos ditos mandados, que acher em muitos feitos, para os julgadores dentro nas sinco legoas.

O Doutor F. Corregedor dos feitos civeis com açada nesta Corte, e casa da supplicação faço saber a vos N. iuiz do civil desta cidade de Lisboa, &c. E em conclusão; Pello que vos mando, tal cousa, &c. E conforme a isto se mandou no desembargo do Paço, hum iuiz do crime desta cidade, comprisse hum mandado do Corregedor da Corte, tendo elle duvida a isso, em Marco de 603. posto que hoie se não aggrave delles per petição pera os ditos Corregedores, se não pera a relação diretamente. Conforme a ley da reformação. §. 13.

S T Y L O.

A Ley da reformação. §. 17. que nunc est inserta in nova recopil. lib. 5. titul. 124. §. 11. manda, que quando per hum mesmo delicto se ha de livrar mais de hum culpado, ainda que aia dous iuizes competentes no mesmo caso, se não distribuão os feitos por ambos, mas que todos os culpados se livrem diante de hum so iuiz, e hum so escrivão escreva em todos os feitos, posto que se facão feitos apartados, por o requererem as partes conforme a Ordenação.

Foy entendida na relação da casa do Porto, que avia lugar na primeira instancia, de que se fez hum acordo, que esta no livro terceiro da Esphera folio. 104. in fin. E assim se usa na dita casa, e na casa da Supplicação.

Traslado da provisão de que se faz menção no Arresto 69. supra.

EU el Rey faço saber, aos que este alvara virem, que por justos respeitos que me a isso movem, ey por bem, e me praz fazer merce a N. de lhe perdoar a pena de morte, em que esta condemnado, pella culpa que teve em tirar de casa de N. sendo seu

seu criado a sua filha N. e se casar com ella visto não ter parte: e ira degradado pera todo sempre para o Reyno, e conquista d' Angolla; e sera embarcado com ad N. sua molher, na primeira embarcação, que desta cidade de Lisboa partir para o dito Reyno. O que assi ey por bem com declaração, que sendo o dito N. achado neste Reyno em algum tempo sem minha licenca, se faca nelle execução, conforme a sentença que no dito caso contra elle se deu, este alvara de perdão lhe não valha: e mando as justicias, officiaes, e pessoas aque o conhecimento delle pertencer, e for mostrado o cumprimento e guardem inteiramente como se nelle contem. Francisco Ferreira o fez em Lisboa, a 10. de Janeiro, de 603. Pero da Costa o fez escrever. Rey. vide Arresto 69. supra.

Aposentadorias.

Jvre communi attento civitates, & oppida tenentur Principem, & eos, qui cum comitantur, in hospitium recipere per singulorum domos, l. 2. in princ. C. de Metat. libr. 12. & notat Bald. l. observare. in fin. principij. D. offic. Proconsul. Afflict. decis. 265, numer. 11. Avil. de prætoribus cap. 8. verb. dineros. à num. 1. pag. 142. Menchac. illustr. qq. cap. 8. n. 15. dicitur q. onus patrimoniale, sive reale, quia scilicet, in ea re impletur. l. 3. §. munus hospitium. D. de muner. & honorib. l. 3. C. de muner. patrimoniali. li. 11. ubi Bartol. ac proinde ab illo nullus excusatur. l. sunt. D. de vacat. muner. l. fin. §. fin. D. de muner. & honorib. notat. Gloss. l. 1. C. Episcop. & cleric. Bart. in l. 1. num. 38. C. de mulierib. & in quo loco. lib. 10. Aded, quod & forenses ad hoc onus teneantur, si in civitate domos habeant. Bart. l. rescripto. §. sciendum. num. 3. D. de muner. & honor. nisi privilegio speciali eximantur, ut sunt Senatores. Ord. lib. 2. tit. 59. Paragrapho 6.

Et licet civitates, & oppida teneantur Principem hospitari, tamen in hospitium præstandis observari debet forma juris communis, scilicet quod si persona sit illustris, detur ei dimidia pars domus, alias tantum tertia. l. 2. C. de Metat. libr. 12. Bald. l. observare. in fin. princ. D. de officio Proconsul. Et ita vidi judicatum, & conveniens est, ut fiat, ne graventur populi, & quod ab hospitibus non exigantur culcitra, lecti, vel quid aliud, nec invitis illis recipiantur. l. unic. C. de salgam. milit. non præstand. libr. 12. notat. Gloss. l. 3. §. eos. verb. quos. D. de muner. & honorib. prosequitur Roland. conf. 66. lib. 1. per totum.

Et quod magistratus non possint habere aposentadorias de bonis Conciliorum: vide prima parte nostrorum decisionum. in decis. 8. n. 34. quod nota. Et vide in Ordin. lib. 1. tit. 58. §. 47. & aliis.

S T Y L O.

NA 1. parte das decisões, no fim dos Arrestos fizemos menção de hũa carta escrita ao Governador da casa do Civil, que esta no livro 3. da sphaera. fol. 139. a cerca do modo que os alcaides hão de ter em coutarem a seda as molheres, o qual he muy conveniente que se guarde, a mesma carta escreveu el Rey ao Regedor, como consta do li-

vro 6. da relação. fol. 68. na volta: as palauras são as seguintes.

Regedor amigo, eu el Rey vos enuio muito laudar. Pella informação que tenho, da devassião que ha no trazer dos vestidos de seda, e coufas que são defezas pella ley da reformação dos costumes, ey por bem que para se coutarem as ditas coufas as molheres, baste verenas os meirinhos, e alcaides com o escrivão dante si, e com hũa testemunha legal, e não levando o Meirinho, ou Alcaide escrivão, bastarão duas testemunhas legaes, sem mais ser necessario chegarem as ditas molheres, nem coutarlhe de palaura as ditas coufas, somente farão logo seus autos, depois as demandarão pellas penas da ley, &c.

Carta porque el Rey segura arras, para entendimento da Ordin. lib. 2. tit. 35. §. 20.

DOm Philippe, &c. faço saber aos que esta carta virem, que N. me enviou dizer, que ella estava hora concerta do, pera com ajuda de nosso Senhor, haver de casar com N. com a qual lhe davaõ em dote e casamento, vinte mil cruzados, que valem oytto contos de reis. E elle promettia de arras a dita N. dous contos sesenta e dous mil seiscentos, sesenta e seis mil reis, que he a terça parte da contia do dote; pedindome por merce houvesse por bem segurar a dita N. as ditas arras, ou a parte dellas que houvesse por bem pellas tenças quo o dito N. tinha de minha fazenda. E visto seu requerimento, e por folgar de lhe fazer merce, ey por bem, e me praz de segurar, como de feito por esta presente carta seguro a dita N. oitocentos oitenta e oito mil oitocentos e oitenta e oito reis, que he a terça parte das ditas arras, pellas tenças que elle N. tem e houver de minha fazenda em sua vida, por esta maneira, que havendo effeito o casamento, e falecendo ello N. primeiro que a dita N. sua futura molher, e vencendo ella as arras, conforme ao contrato de seu casamento, não se achando por falecimento do dito N. tantos bens seus moveis, ou de raiz, porque a dita N. possa ser paga e entregue da dita contia das arras, que o dito N. lhe promete, em tal caso aia pellas tenças em vida, que elle tem, e houver de minha fazenda, os ditos oitocentos e oitenta e oito mil oitocentos e oitenta e oito reis, que lhe samente seguro das ditas arras, se de tanta contia não poder haver pagamento pellos bens e fazenda do dito N. moveis e de raiz: as quaes tenças ella N. havera tantos annos a descontar, ate que per ellas seia inteiramente paga, e satisfeita da dita contia, ou da parte della que faltar para cumprimento das ditas arras, e sera obrigada (quando tal acontecer) de fazer em minha fazenda aos Vedores della dentro de dous meses, que comecarão do dia que o dito N. fallecer, pera mandarem ver os bens que fição por seu fallecimento, e se saber se bastão pera pagamento das ditas arras, ou se fica minha fazenda obriga a lhe pagar todos os oitocentos e tantos mil reis, que lhe por esta carta seguro ou algũa parte dellas; a qual carta por firmeza de todo, lhe mandei dar, por mim assinada com meu sello pendente, &c.

Outra carta semelhante.

Dom Philippe per graça de Deos, Rey de Portugal, &c. a quantos esta minha carta virem, faço saber que Dom N. e Dom N. seu filho primogenito me disserão, que elles estão concertados, de o dito Dom N. com ajuda de nosso senhor, haver de casar com Dona N. filha de N. que Deos aia a qual lhe dava consigo em dote, e casamento, vinte mil cruzados. E elle Dom N. lhe prometia a terça parte do dito dote de arras. Pedindome o dito Dom N. e Dom N. seu filho, quizesse assegurar as ditas arras, a dita Dona N. pella renda de tal parte, que o dito Dom N. de mim tem de juro e herdade. E visto seu requerimento, por folgar de lhes fazer mercê, ey por bem, e me praz de assegurar a dita Dona N. cinco mil cruzados, em parte dos seis mil e seiscentos e sessenta e seis cruzados, e dous terços pera as ditas arras: e por esta maneira: s. que havendo effeito o dito casamento, e falecendo o dito Dom N. primeiro que a dita Dona N. e havendo ella de vencer, e haver as ditas arras, legundo forma do contratto do seu casamento, e não ficando per seu falecimento tantos bens moveis, ou de raiz, perque ella possa inteiramente ser paga dos cinco mil cruzados, que lhe assi asseguro que em tal caso ella Dona N. os aia todos, ou aquella parte delles, que pellos ditos bens não poder haver, e lhe seiam pagos pellas novidades, e rendimentos da dita renda de tal parte, hora por falecimento do dito Dom N. per suas doações pertença a seus herdeiros, e successores, hora pertença a Coroa do Reyno: as quaes rendas houvera tantos annos a descoutar, que seia inteiramente paga do que dito he, e ella Dona N. sera obrigada quando tal acontecer, de o fazer a saber em minha fazenda, aos Vedores della, dentro de dous meses, do dia do falecimento do dito Dom N. pera se mandarem ver os bens que delle ficão, e se saber a obrigação, em que lhe as ditas rendas são per virtude desta carta. E esta mercem lhe faço alem d' outra segurança de seis contos de rendas, que el Rey Dom Ioão per sua carta mandou assegurar a Dona N. molher primeira do dito Dom N. do dote que lhe foi dado em casamento, pellas novidades da reguengo de tal parte, que o dito Dom N. de mim tem, de juro, e herdade, que hypotecou ao dito dote. E por firmeza delle lhe mandei dar esta carta, por mim assinada, e assellada de meu sello pendente. Esta carta era assinada por el Rey, e feita por hum escrivão da fazenda daquelle tempo.

E estas cartas são conforme a hũa provisaõ, que ha que nunca el Rey he visto segurar as arras, se não samente a terça parte dellas, salvo de rogando expressamente a dita provisaõ.

Alvara sobre as doações que estão na Chancellaria, e as não tirão os donatarios, nem passão por ella, perã entendimento da Ordin. lib. 2. tit. 38.

Eu el Rey, faço saber a vos Simão Gonçalvez Preto, do meu conselho, e Chançarel

mor de meus Reynos, que eu fou informado, que na chancellaria estam muitas cartas, e provisões, sem as pessoas cujas são, as queressem tirar, nem passar por ella como são obrigados, por estarem em posse, e usarem das cousas, que pellas taes cartas e provisões lhe concedi: o que não ey por meu serviço. E querendo nisso prover, ey por bem, e vos mando que faças logo notificar as partes, cujas forem as ditas cartas e provisões, que as venhão tirar da Chancellaria, do dia que lhe for notificado a hum mes primeiro seguinte, e não as tirando passando o dito tempo, ey por bem, e mando que não possaõ mais usar, nem usem das terras, jurisdicções, rendas, officios, e que quaesquer outras cousas, que pellas ditas cartas, e provisões tiverem, em quanto as não mostrarem assignadas per mim, e passadas pella minha Chancellaria: o que ey por bem, que se cumpra nas que hora nella estão, como nas que ao diante se lancarem na Chancellaria, não as tirando, e passando por ella no tempo conteudo em minhas Ordenações: pera o que passareis cartas com o traslado deste alvara, pera os Corregedores das comarcas, onde as ditas pessoas reuidirem, ou tiverem as taes terras, jurisdicções, rendas, e officios, e quaesquer outras cousas; aos quaes Corregedores mando, que tanto que lhe forem apresentados cumprão, e guardem este alvara, como nelle he declarado, com toda a brevidade, e vos en viem disso suas certidoes, pera se saber a diligencia que fizerão, e me dardes disso conta: E este quero que se cumpra, e goarde, como se fosse carta feita em meu nome, per mim assignada, e passada por minha Chancellaria, sem embargo da Ordenação, do 2. livro em contrario. Simão Borralho o fez em Almeirim. a 16. de Fevereiro, anno de 1574. e eu Duarte Dias o fiz escrever. Rey. *Et vide supra. decis. 4.*

Acorde sobre as penas dos cativos.

Difemos na primeira parte das decisões, no fim a cerca do stylo que se sem tem nas penas que se julgão aos Meirinhos, e Alcaldes, dos que trazem seda, contra a ley que as defende, que a estimacão da metade da seda, que se perde, he tambem pera os cativos, como he a metade da pena de dinheiro, em que a ley manda que seião condemnados, e que pera isso se ha de avaliar a dita seda, e que assi fora julgado muitas vezes; e porque disto achei hum acordo, da relacão no livro verde fol. 109. me pareceo conveniente pollo aqui, o qual he o seguinte.

Aos 22. dias do mez de Novembro, do anno de 1569. na Golegã estando o senhor Regedor Lourenço do Sylva em relacão, na mesa grãde foi posto em duvida, se as pecas de vestidos de seda, ou goarnecidos della, que as leys, que vedão as sedas, julgão por perdidas, serão todos pera os Meirinhos e accusadores, ou samente a metade, e a outra a metade pera os cativos, assi como levão do dinheiro. A qual duvida foi movida, por no caso haver sentença em contrário. Assentouse pellos Desembargadores abaixo assinados, que a ley se cumprisse assi, como esta escrita, por ser clara: e que os Meirinhos & accusadores

cusadores levem a metade das ditas peças fomentes, e a outra a metade se applique pera os cativos, sem embargo de alguás vezes se usar, e ser julgado em outra maneira. E por mais não vir em duvida mandou o senhor Regedor fazer este assento, o qual affinou com os ditos Desembargadores.

Sentença que se deu no conselho real de Castella, em favor del Rey de Portugal: sobre os estrangeiros não irem commercar, aos lugares da conquista deste Reyno.

Dom Philippe pella Graça de Deos, Rey de Castella, de Leão, de Aragão, das duas Cecilias, de Hierusalem, de Navarra, de Granada, de Toledo, de Valença, de Galiza, de Malhorcas, de Sevilha, de Cerdenha, de Corséga, de Murcia, de Jaem, dos Algarues, de Algezira, de Gibraltar, Conde de Flandres e de Tirol, &c. Aos do nosso conselho, Presidentes e Ouvidores das nossas audiencias, Alcaldes, Auguafis, da nossa casa e Corte, e chancellarias, e a todos os Corregedores. Assistentes, Governadores, Alcaldes mores e ordinarios, e outros iuizes, e justicias quaesquer, assi da cidade de Cadiz, como de toda las outras cidades, villas e lugares dos nossos Reynos e senhorios, e a cada hum, e qualquer de vos, em vossos lugares e jurisdicções, aque esta nossa carta executoria for mostrada, ou seu traslado assinado de escrivão publico, tirado com authoridade de iuiz, ou alcaide, saude e graça. Sabede que pleito se ha tratado, ante os de nosso conselho, entre o Serenissimo Rey de Portugal, nosso muy caro e muy amado sobrinho, e seu Procurador em seu nome de hũa parte e Fernão d'Alvarez, e Antonio Gomez, estâtes em Marrocos, e seu Procurador em seu nome da outra, e o Licenciado Guevara nosso Procurador fiscal, que ao dito pleito se oppos, e Pero Fernandez de Cabo verde, e Fernão Ximenes que a elle forão chamados, e seu Procurador em seu nome da outra, o qual primeiramente se tratou e começou ante o Doutor Furtado Alcaide mor da cidade de Cadiz, sobre razão, que parece que em a dita cidade de Cadiz, a vinte e sete dias do mes de Abril, do anno passado de mil e quinhentes e sesenta e oito annos, ante o dito Alcaide mor, pareceo a parte dos ditos Fernão d'Alvarez, e Antonio Gomez, e appresentou ante elle hum escrito, em que disse que podia haver dous annos pouco mais ou menos, que estando hũa nao furta em a praya do cabo de Aguer, que aly havia vindo das partes de Flandres, com licença a receber carga, suas partes haviam carregado em a dita nao mais quantidade de seis mil cruzados de açucars panellas, e outras mercaderias, de açucars, de outras sortes, pera as levarem em a dita nao a Flandres, como era ordinario carregarse aly muitas naos, que venhão de Flandres, pera tornar carregadas as proprias partes. E estando a dita nao furta em a dita praya, carregada com as ditas mercaderias e açucars, pera fazer a dita viagem, haviam chegado a dita nao duas gales Portuguezas, e por força violentamente, contra vontade de suas partes a haviam tirado, e levado, e tomado a dita urqua,

com todas as mercaderias que tinha dentro, e com os ditos açucars, e os proprios açucars, que a suas partes se tomarão em a dita urqua, estavão ao presente em hũa nao em a baya da dita cidade de Cadiz, e se querião ordenar pera levar fora della porrem que lhe pedia que havida informaçao do sobredito (que estava prestes de dar) e como os ditos açucars erão os proprios que haviam tomado as ditas duas gales Portuguezas da dita urqua, mandasse descarregar os ditos açucars em terra, e embargados, e pollos em deposito, pera que feito o dito embargo e deposito, suas partes podessem pedir o que a seu direito conviesse: e sobre esto pediu ser lhe feito comprimento de justica, e o dito Alcaide mor, mandou dar a dita informaçao, a qual se deu, e vista mandou dar seu mandamento, pera que se embargassem, e depositassem em o depositario geral da dita cidade, todos os ditos açucars, que se descarregassem da dita nao Portuguezas, o qual se fez, e conprio assi: depois do qual o Comendador Antonio Manso feitor do dito Serenissimo Rey de Portugal, e em sem nome pareceo ante o dito Alcaide mor, e appresentou hum escrito, em que disse que a sua noticia era vindo, que a pedimento do dito Fernão d'Alvarez, e Antonio Gomez, se haviam embargado quarenta e quatro caixas de açucars, e tres fandos de cabruas, que toda era fazenda do dito Serenissimo Rey, e se haviam traydo da cidade de Gibraltar, e se haviam carregado por nosso mandado, em a dita cidade de Gibraltar, em hũa nao de armada, por fazenda propria do dito Serenissimo Rey e pera fazer dellas o que por elle se ordenasse; e elle como seu feitor, as havia mandado descarregar em a dita cidade de Cadiz, e entregallas ao Comendador Francisco Gonçalvez e parecia que os ditos Fernão d'Alvarez, e Antonio Gomez pretendião ser seus os ditos açucars, e corambres, dizendo que lhos haviam tomados duas gales Portuguezas por força, e contra sua vontade de hũa urqua que estava em cabo de Aguer, carregada pera Flandres, segundo se continha em seu pedimento: o qual negava: e dizia que sendo como era notorio, e por tal o allegava, que a conquista, e contrattacão de Berberia, em a costa do cabo de Aguer, era do dito Serenissimo Rey de Portugal, e nenhũa pessoa podia contrattar em ella sem sua licença, conforme as capitulações das pazes feitas entre estes nossos Reynos, e os de Portugal: e o dito Serenissimo Rey havia enuiado duas gales, a visitar a costa de Berberia, e Guine, ate a Mina, o anno passado de sesenta e seis, com ordem e mandado de tomar todos os cofairos, e outros quaesquer navios, que achassem em os ditos portos da dita sua conquista de Berberia e Guine, sem sua licença, e em quebramento das ditas capitulações: e tomados, os trouxessem as fortalezas que tinha em a dita costa de Berberia e Guine, e assi os capitaes das ditas duas gales, haviam achado certos navios em o cabo de Aguer, contrattando sem licença do dito Serenissimo Rey, com os Mouros inimigos da santa fe Catholica, em execucao do que lhes era mandado haviam combatido duas das ditas naos, e as tomarão: em as quaes haviam achado as ditas caixas de açucars

e outras muitas mercaderias : e porque hũa das ditas naos se hia ao fundo de certas portadas que lhe darão os Capitães das ditas galeotas, se havião concertado com a gente de duas chalupas, que estavão pescando em aquella costa, e havião onde a do as ditas caixas de açucare porque não se perdessem, e lhes avia dado ordem que viessem entregar o dito açucar em o primeiro porto de Portugal que aportassem, e em effeito hũa dellas ditas chalupas, com certas caixas de açucare, e cabrúas, com grande tormenta havia aportado a Gibraltar, donde a justiça da dita cidade avia mandado descarregar as ditas mercadorias, e se havião depositado, e depois por carta e provisão nossa, mandamos entregar as ditas caixas de açucare, e todas as mercadorias, que se havião descarregado da dita chalupa, ao dito Serenissimo Rey de Portugal, e a seus feitores em seu nome, e assi se havião entregado a Gaspar Dias, Capitão de hũa nao de armada do dito Serenissimo Rey, e do servico de Africa, que havia tido poder bastante pera recebellas : e o dito Capitão Gaspar Dias havia vindo com a dita nao a baya da dita cidade de Cadiz, e havia trazido em ella as ditas caixas de açucare, e cabrúas que estavão embargadas, pera que per ordem do dito feitor se entregassem ao dito Francisco Gonçalvez, pera que as beneficiasse como fazenda do dito Serenissimo Rey : e mediante esto, as ditas caixas de açucare, e couros cabrúas, erão bens proprios do dito Serenissimo Rey, e não das partes contrarias, porque havião sido tomados em guerra justa, especialmente, porque em as ditas naos combatidas, se havião achado livros de Luteranos, arcabuzes, e outras armas que levavão em suas caixas, pera vender aos Mouros, pello qual fo justa, e legitimamente havião sido combatidas as ditas naos, e tomadas ellas, e as ditas mercadorias em ellas carregadas, e os que as carregarão, perdião o dominio dellas, e se adquirio ao dito Serenissimo Rey, e as partes contrarias não podião dizer que erão seus os ditos açucares e cabrúas, e se algo pretendião dellas, o havião de pedir ante as justiças de Portugal, donde o havião começado a pedir antes de agora, e erão obrigados a isso, conforme aos ditos capitulos : e ante todas cousas, se lhe havião de restituir as ditas caixas de açucar, e cabrúas polo despoio que se lhe havia feito dellas, a pedimento das partes contrarias, pois de direito o despoiado, ante todas as cousas havia de ser restituído. Porem que lhe pedia e requeria mandasse alçar o dito embargo e que se lhe entregassem livremente as ditas caixas de açucare e cabrúas, como bens do dito Serenissimo Rey, pera beneficiellos, e fazer delles a ordem, que delle tinha, denegando as partes contrarias, o que pedião e pretendião contra ellas, e as mais mercadorias tomadas pellas ditas galeotas. E sobre toto pedio ser lhe feito comprimento de justiça : Do qual o dito Juiz mandou dar traslado a outra parte. E por parte dos ditos Fernão d'Alvarez, e Antonio Gomez, foi appresentado ante o dito Alcaide mor hum escrito, em que disse, que podia haver dous annos, pouco mais ou menos que estãdo surta em a praya do cabo de Aguer, (que he em Berberia, onde

Cabedo Pars II.

suas partes estavão tratando seus negocios e mercadorias) a urqua nomeada sam Iacome, de que era mestre Giraldo Corneles, vizinho de Anvers suas partes haviam carregado em a dita urqua as mercaderias conteudas em certo conhecimento, de que fez presentacão, pera as levar em a dita urqua, ao porto de Anvers, onde a dita urqua havia de ir com ellas. E estando a dita urqua com as mercadorias prestes pera fazer sua viagem, hum dia havião chegado ao dito porto de cabo de Aguer, duas gales com gente Portuguesa e por forza violentamente contra vontade de todas as pessoas, que tinhão mercadorias em a dita urqua carregada, os ditos Portugueses havião tomado, e levado a dita urqua com todas as mercadorias conteudas em o dito conhecimento, e com as de mais que estavão carregadas de outros mercadores, e avião feito dellas a sua vontade, despoindo os do dominio, e senhorio que dellas tinhãone, assi havião estado despoitados : e per ter noticia que as ditas mercadorias, que assi se lhes havião tomado contra sua vontade, estavão em a dita baya de Cadiz em hũa não Portuguesa, que a elle avia vindo, havião da do noticia, pera que as ditas mercadorias se descarregassem, e embargassem, como se havia feito : e porque os ditos açucares erão proprios de suas partes, e elles os havião carregados em a dita urqua como fazenda sua propria, e assi constava pello dito conhecimento. E por estarem marcadas de sua propria marca, e final que punhão em suas mercadorias, e estavão despoitados dellas por forza e contra sua vontade. Por tanto lhe pedião que ante todas as cousas lhes mandasse dar e entregar os ditos açucares, pera que os tivessem, como cousa sua propria, e que se ero necessario pera major avondamento darião fianças chans e abonadas, pera que estarião a justiça e rezão dos ditos açucares com quaesquer pessoas que contra ellas pretendessem direito, pois o que pedião hera justo, e constava per informacão e recados presentados, ser os ditos açucares proprios, e aver se tomado pellos ditos Portugueses ; e outro si disse, que o sobredito se devia fazer, sem ter consideracão ao dito pello dito feitor, porque os ditos açucares das ditas quarenta e quatro caixas, erão proprios de suas partes, e não do dito Serenissimo Rey, nem havia rezão pera que estando suas partes em as partes de Berberia, tratando e contratando em mercadorias licitas, e permittidas e havendo ido a Berberia com licença da justiça da dita cidade de Cadiz, per provisão nossa, que avia pera ir a tratar as ditas partes, e havendo carregado as ditas mercaderias, em navio de subdito nosso, que havia ido ao dito porto de cabo de Aguer, das partes de Flandres, com licença nossa, e elevando outras mercadorias permittidas como soyão, e costumavão fazer, e como em navio de subdito nosso, e que hia a Reyno nosso, havião carregado nelle as ditas mercaderias consignadas a Diogo Gomez, seu irmão, que reside em Flandres, como constava pello dito conhecimento, não era justo que lhes fossem tomadas, e violentamente levadas contra sua vontade, pellos ditos Portugueses, tirandolhes, co-

SS

mo

mo lhes havião tirado o dominio e senhorio dellas : e não fazia ao caso dizer, que em a dita urqua se levarão arcabuzes, e livros de Luteranos, porque em caso que assi fora (que negava) suas partes, e suas mercaderias, por ello não deviam couza alguma, e isto era negocio chão, e nam fazia ao caso dizer, que sobre as ditas mercaderias havia pleito em Portugal, porque onde achavaõ sua mercaderia a podiam pedir, e nam era justo nem a direito conforme, que estando as ditas mercaderias em a dita cidade de Cadiz as fossem pedir a outro Reyno, por tanto que lhe pediaõ, mandasse fazer segundo que tinha pedido : e porque antes que se fizesse o dito embargo, e antes que se descarregasse do barco em que vinha o Comendador Francisco Gonçalvez, havia tomado e feito levar a sua casa tres caixas de açucare, que vinhaõ em o dito barco, que eram das proprias que se descarregaram da dita não e das que foram tomadas a sua parte. E assi mesmo lhe pedia lhe mandasse com juramento, declarar se era verdade, que havia levado as ditas tres caixas, e as mandasse por em deposito com o demais. E outro si disse que Fernão Ximenes e Pero Fernandez cabo Verde havião declarado como elles havião comprado do Comendador Francisco Gonçalvez quinhentas e quarenta arrobas de açucare, das proprias que se havião tomado e levado pellos ditos Portuguezes da dita urqua, ai quaes eraõ de suas partes, e os sobreditos havião declarado haveremnos havido a doze reales a arroba, e o dito Pero Fernandez que desto tinha em sua casa certa parte por tanto que lhe pedia lhe mandasse com juramento, declarasse, que quantidade era aque tinha em sua casa, e lhe appremiasse que o pusesse em poder do dito depositario geral, fazenda em todo a sua parte comprimento de justiça, contra o qual por parte do dito Serenissimo Rey de Portugal, foi appresentado outro escrito, em que disse, que as ditas caixas de açucare, e fardos de cabrũas se havião entregado pola justiça de Gibraltar a Gaspar Dias, capitão da não Portuguesa, donde se tirarão, e mediante a dita entrega, que dello se fez por nosso mandado, tinha e teve o dito Serenissimo Rey, a possessam quieta, e pacifica, e tinha o dominio verdadeiro dos ditos açucares, e cabrũas, porque de direito, pella tradição se adqueria o dominio das couzas, e a possessam, pello auto de apprehensam, majormente intervindo mandado, e provisam nossa, e authoridade de iuiz competente, que havia entregado, e mandado entregar os ditos açucares, e cabrũas, a parte do dito Serenissimo Rey, de maneira que interuindo authoridade judicial, cessava tudo, e qualquer dello, e o que por mandado de iuiz de fazia, licitamente era feito, segundo estava determinado, e se havia de considerar, que nem as partes contrarias tinham, nem tiverão possessam, nem dominio dos ditos açucares, nem cabrũas, antes ao tempo do embargo, e socrestto que dellas se fez, porque posto que, não concedido, ellas as carregassem em o cabo de Aguer, porto e costa de Berberia, terra de Mouros imigos de nossa Santa fe Catholica, a pretenca contrattarão que farião das ditas mercaderias for-

cosamente seria com Mouros e Iudeus a qual em favor do dito Serenissimo Rey, estava prohibida de fazerse sem licenca, e seria, e foi roupa da contrabando, porque as partes contrarias nunca tiverão licenca, do dito Serenissimo Rey, para contrattar, em Tarudente, que he em a dita costa de Berberia, e conquista notoria, e contrattacão do dito Serenissimo Rey, e por conseguinte a tomada das ditas mercaderias, que os capitaes com suas gales farião, foy, hera justa, e em guerra justa, e em defenõa de sua contrattacão, e conquista, porque licito era a qualquer resistir com armas e over guerra a outro, por defenõa de sua fazenda, quando por outra via não pudessem, especialmente havendose adquirido a sua parte licitamente a conquista, e contrattacão de Berberia, em o dito cabo de Aguer, e ate o rio de Tetuão e toda a costa de Guine, ate a Linde de Portugal. E por conseguinte, havendose achado amos ditos navios que se combatterão, e tomarão, livros de Luteranos, e armas, e caixas de arcabuzes, que levavão a contrattar, com os ditos Mouros e Iudeus, contra todo o direito divino e humano, de que resultava quam justa e santamente os ditos capitaes havião feito a dita guerra, e quam justa e diretamente o dito Serenissimo Rey ganhou, e adquirio o dominio dos ditos açucares, eo o perderão as partes contrarias, se algum tinham, e tendo o dito dominio, e possessam ante todas causas se devia restituir, e não podião as partes contrarias intentar remedio possessorio, nem outro direito, pois nam lhes competia, e se havia de considerar, que as partes contrarias não mostravão, nem provavão que elles carregassem os ditos açucares, e couros cabrũs, em as mesmas naos que havião sido combatidas, e tomadas pellos ditos capitaes, e o conhecimento de carregacão que presentavão, era couza simple, e não authorizada, nem authentica e não estava comprovada, como de direito se requeria, nem as testemunhas, que presentava, concluião o intento das partes contrarias, todas depunhão de ouvidas, e vaãs crencas, e sem haver visto carregar por suas partes contrarias os mesmos açucares, e couros, nem os havião conhecidos por seus, nem o erão, e ainda que o forão, perdião o dominio delles, porque tomadas, e occupadas em guerra justa se fazião do que as tomava, e os ditos capitaes avião feito guerra, e toma justa contra Mouros e Iudeus, e Luteranos, e outros imigos da Santa fe Catholica, e se as partes contrarias poserão as ditas mercaderias em as ditas naos (que negava) por ser lhes prohibida a contrattacão della, erão privados da propriedade dellas, ipso facto, e se havião applicado ao fisco do dito Serenissimo Rey, segundo direito expresso, de maneira, que as partes contrarias nenhũa causa tinham para fazer o dito embargo, nem podião pedir contra o dito commendador, Francisco Gonçalvez, nem contra os ditos Fernão Ximenes, e Pero Fernandez cabo Verde, compradores de outras mercaderias, das mesmas tomadas com as ditas galeotas, o que pedião e a demanda que punhão não se fundava, em direito, que tevessem a ellas, pois como dito he, o havião perdido. Por todo

tod
tin
E p
e F
em
nã
gar
ner
cau
An
res
cisc
pray
duas
e q
os d
com
prio
via
entr
cares
send
terce
Ante
cedia
que
do c
enag
que p
se co
preço
pecia
auto
parte
tes co
cabo
achar
havia
vend
conv
diam
post
partes
dos er
ram er
sido c
d' Alv
dito e
com a
achara
em o
deus, e
merca
duas g
de seu
feriam
adquer
justa, p
mente
por ser
aca hav
sua vor
stigar,

todo o qual pedio se fizesse em todo segundo que tinha pedido, e sobre ello comprimento de justiça. E por parte dos ditos Pero Fernandez cabo Verde, e Fernão Ximenes, se appresentou outro escrito, em que disse que o pedido por parte dos ditos Fernão d'Alvarez, e Antonio Gomez, não havia lugar, porque em seus bens e fazenda, não se podia nem devia fazer o dito embargo, e socresto, pella causa que o pretendião o dito Fernão d'Alvarez, e Antonio Gomez, que era por dizer, que os açucares que havião comprado do Commendador Francisco Gonçalvez, forão dos que se tomaraõ em a praya do cabo de Aguer em hũa urca, com as ditas duas gales Portuguesas indo a visitar a dita consta, e que em a dita urca as havião carregado, porque os ditos açucares eraõ de suas partes, e os havião comprado do dito Commendador, por seus proprios dinheiros, que lhe havião pagado e elle havia entregado os ditos açucares, mediante a qual entrega se lhes adquirio o senhorio dos ditos açucares, e a possessam delles, polla apprehensam, e sendo fazenda sua havida pello dito titulo sendo terceiros respeito dos ditos Fernão d'Alvarez, e Antonio Gomez, em bens de terceiros, não procedia embargo, conforme a direito, quanto mais que em seu poder não se havião achado, nem estado os ditos açucares que os havião navegado e enagenado a Flandres, e assi não tinhão açucares que possessem ser embargados, e era cousa que não se compadecia pedir que exhibissem outra vez o preço do ditos açucares, havendo ja pagado, e especialmente não constando como não costava, dos autos da dita causa, que os ditos açucares, que suas partes compraram, fosssem os proprios que as partes contrarias queriam dizer, que carregaram em cabo de Aguer, que ainda que constara, não se achando em seu poder, e havendo o tempo que havia, que os haviam comprado e pago, sendo o vendedor conhecido, & abonado, e podendo ser convenido com facilidade pollas partes, nam podiam fundar sua demanda contra suas partes. E posto que os ditos açucares, que compraram suas partes do dito Commendador, foram dos tomados em a dita urca (que negavam) e que esteveram em sem poder, e se houvera provado, haver sido carregados em a dita urca, pellos ditos Fernão d'Alvarez, e Anton. Gomez, não havia lugar o dito embargo, e socresto, por aver sido tomados com as de mais mercaderias, que em a dita urca se acharam pellos ditos capitaes das ditas duas gales, em o dito cabo de Aguer, contrattando com Iudeus, e infieis, e justamente haviam sido tomadas as mercaderias da dita urca, pellos capitaes das ditas duas gales, e podiam fazer dellas, como de cousa de seu Rey, com sua vontade, e anegandoas transferiam em os compradores o senhorio, que haviam adquirido das ditas mercaderias em guerra tam justa, porque a dita contrattacam, pertencia justamente ao dito Serenissimo Rey, de tal maneira, que por ser sua, podia prohibir (como de muitos annos aca havia prohibido) que nenhũa pessoa contra sua vontade fosse a dita contrattacão, e podia castigar, e appoderarse em os bens daquelles, que

Cabedo Pars II.

contra sua prohibicão, lhe occupavaõ sua jurisdicão, e contrattacão, como a haviam feito outras muitas vezes seus capitaes de Caravellas, e outros navios de armadas, que traziaõ em a guarda do estreito, e fronteiras que tinha em Africa, tomando os navios que hiam a dita contrattacam, achando os nam fomite em os ditos portos de Africa, mas em os termos da dita cidade de Cadiz, e sua baya, por ser como era senhor, e por havello mandado nos por nossa carta, e provisam, e estava appregado publicamente, que nenhũa pessoa podesse ir as partes de Berberia a contrattar, sem fazer registro, em hũa das ditas fronteiras de Tangere ou Mazagam: pollo qual se dava claramente a entender, que a dita contrattacam pertencia ao dito Serenissimo Rey de Portugal, pois de suas terras, e de suas justicas havia de proceder o despacho, pera a dita contrattacam, de que se collegia que nam impedia, o que pollas partes contrarias se allegava, que foram despachados da dita cidade de Cadiz, a dita contrattacam com licenca da justica della, porque inda que assi fora, que nam se provaria, por aver ido os ditos Fernão d'Alvarez, e Antonio Gomez, ao dito cabo de Aguer, de Flandres, sem licenca de quem lha podia dar, não havendo feito registro em os ditos portos de Tangere, e Mazagam, estava entendido haver feito o que nam deviam, e haver perdido justamente seus bens, por haver ido a contrattacam alhea sem despacho, e licenca do dito Serenissimo Rey, nem de seus iuzes por elle postos, em as ditas fronteiras, de que se seguia, que assi mesmo a tomada das ditas mercaderias foi licita, e assi avia sido permittida a venda, e as mercaderias que se tomaram pellos ditos capitaes, por provisam expressa de nosso conselho, genhada em favor do dito Serenissimo Rey, se entregaram pollas justicas da dita cidade, em contraditorio iuzo, que sobre ello ouve a Gaspar Dias, capitam da não Portuguesã, donde as de mais mercaderias embargadas se tiraram, mediante a qual entrega se lhe adquirio a possessam quieta, e pacifica, e o senhorio verdadeiro das ditas mercaderias, e açucares ao dito Serenissimo Rey, e se poderão por seus feitores enagenar e transfirir o dito senhorio, por qualquer titulo que quisesse em quaesquer pessoas, e por se haver entregado as ditas mercaderias, por virtude da dita provisam que tinha forza de ley, e contra ella nam se podia ir, nem vir em maneira algũa, porque o que el Rey pronunciava, em contraditorio iuzo tinha forza de ley geral, não o so polla causa, sobre que se pronunciava, se não pera todas as semelhantes conforme a direito, e caso de ley expressa, da maneira que de todo o dito resultava, que a compra que fizerão dos ditos açucares foi licita, e se pode por ella transfirir a suas partes o senhorio, que por a entrega dellas se lhes deu: por todo o qual pedio ao dito Alcaide mor, fizesse em todo segundo tinha pedido, e sobre todo pedio, ser lhe feito inteiro comprimento de justica, e por ambos as ditas partes forão ditas, e allegadas outras muitas razões, atetanto que concluriam, e as partes forem recebidas, a proua com certo termo, dentro do qual fizeram

SS 2

suas

suas prouas, e estando o dito negocio em este estado a parte do dito Serenissimo Rey, pareceo ante os de nosso conselho, e nos fez relação, dizendo que, como era notorio, o cabo de Aguer era demarcação, e foieito ao Reyno de Portugal, & tendo se entendido que ao dito cabo de Aguer, acudião alguns Franceses, e Ingreles Luteranos, a tratar e contrattar, pera os haver, e por sobre ello remedio, o dito Serenissimo Rey avia mandado armar duas galeotas, as quaes foram ao dito cabo de Aguer, em o qual acharam duas naos de Franceses e Ingrefes, que estavam trattando e contrattando, arcabuzes, e outras cousas, e as ditas duas galeotas os haviam combatido, e tomado por forza, e haviam achado em ellas acucares, e livros Luteranos, e outras cousas, e as mercadeirias que vinham em as ditas duas naos, se metteram em as ditas duas galeotas, e indo para Portugal, com fortuna, certa parte dos ditos acucares, e mercaderias que se tomarão em as ditas naos, aportou as ditas cidades de Gibaltar e Cadiz, adonde se havia tratado de formar pleito, sobre os ditos acucares, por certos particulares, dizendo ser seus, e se lhes haviam de entregar, e por parte do dito Serenissimo Rey, se havia infistido, em que em execuçam das capitulações, que ha entre estes Reynos e os de Portugal, se havia de remittir todo ao dito Reyno, e nam se havia de conhecer em as ditas cidades, por se haver tomado em a demarcacão de Portugal, a pessoas que estavam em ella contrattando sem licença, o não aviam querido fazer a dita remissão, antes as ditas justicas procedião em o conhecimento da dita causa, e haviam recebido a proua, como parecia por certa informacão, que ante nos presentou, pello qual nos supplicou, que pois os ditos acucares se haviam tomado na demarcação de Portugal, e a pessoas que al em de ser Luteranos, e levar cousas prohibidas, estavam contrattando, e trattando sem licença, que era o caso expresso que pellas ditas capitulações se mandava fazer a dita remissão, mandassemos que as ditas justicas não procedessem em a dita causa, e a remetterssem juntamente, com os ditos acucares e mercaderias, que vinhão em os ditos navios, ao dito Reyno de Portugal, segundo estava disposto pellas ditas capitulações, ou como a nossa merce fosse, sobre o qual por hũa nossa carta enuiamos a mandar as justicas das ditas cidades, enuiassem relação a nosso conselho, do que a cerca do sobredito havia passado, e passava, para que vista se proveesse o que fosse justica, com o qual parece que foi requerido o dito Alcaide mor, o qual a obedeceo, e quanto ao cumprimento, mandou tirar hum traslado do dito processo, e o enuiu ante os de nosso conselho, a onde a parte do dito Fernão d' Alverez, e Antonio Gomez pareceo, e por hũa petição, que ante nos presentou, nos supplicou mandassemos reter ante nos o conhecimento da dita causa, e em elle fazer justica as partes e o dito pleito foi renteudo em o nosso conselho, e as partes se affirmarão em o que tinhão dito, e por parte dos ditos Fernão d' Alverez, e Antonio Gomez, nos foi feita relação, dizendo que affirmandose em os pedimentos que tin-

hão feitos, e aquelles ajuntando, e fazendo de novo, se era necessario, punha demanda ao dito Serenissimo Rey de Portugal, e a Antonio Manso seu feitor, e em seu nome, e a Pero Fernandez de cabo Verde, e a Fernão Ximenes, e a cada hum pollo que lhe tocava, e dezia que tendo suas partes carregado em o cabo de Aguer, que he em Berberia, com licença nossa seiscentos quintaes, pouco mais ou menos de açucares de diversas sortes, quarenta botas de remeles em a não nomeada S. Iacome, de que era mestre Giraldo Corneles, vezinho d' Anvers, e o dito Serenissimo Rey de Portugal, e seus capitães em seu nome, e com sua ordem aviam tirado a dita não, e tomado, e levado a suas partes, por força, e contra sua vontade os ditos açucares, e havendo carregado a major parte delles em hũas chalupas, haviam aportado com tormenta a Gibaltar, e ao porto de Santa Maria, e elgũas das caixas de açucare haviam vindo da cidade de Cadix, a poder dos ditos Pero Fernandez, e Fernão Ximenes, e outras estavam depositadas, porque suas partes aviam conhecido suas marcas, e sinaes, visto o qual o dito Serenissimo Rey era obrigado a tornar a suas partes, todas as mercaderias que lhe foram tomadas, e a pagar-lhes todos os danos, e interesses, que por esta razão, se lhes haviam seguido e recrecido, e ainda que muitas vezes aviam enviado a lho supplicar nomno avia feito, antes seus feitores haviam saido a causa, pretendiam a presa, por tanto que nos supplicava lhes mandassemos fazer inteiro comprimento de justica, polla via e remedios que melhor ouvesse lugar de direito, e condenassemos ao dito Serenissimo Rey e ao dito Antonio Manso, seu feitor em seu nome, e a Pero Tamayo, assi mesmo seu feitor aque tornassem e restituisssem as ditas partes, os ditos seis centos quintaes de açucares, e quarenta botas de remeles, taes e tam bõs, como lhe forão tomadas, ou por ello seis mil cruzados que valião, com mais as custas, dãos, interesses, e perda, que a suas partes se lhes avia recrecido, e recrecesssem que estimava em dous mil cruzados, condenando assi mesmo aos ditos Pero Fernandez, e Fernão Ximenes, que entregassem a suas partes, todos os açucares que vierão a seu poder dos sobreditos, que foram quinhentas e quarenta arrobas de açucares, ou por cada arroba tres cruzados e mandando que se entregassem e restituisssem a suas partes as caixas de açucares que estavam depositadas, e embargadas em a cidade de Cadiz, ou o preço em que se vendessem, e as de mais que em proleguição desta causa parecerem ser de suas partes, protestando, como protestava que com a paga e restituição de todo acima dito, erão contentes, e sobre todo pedio ser-lhe feito comprimento de justica, e assi mesmo nos supplicou, que pera mais justificação, mandassemos dar nossa carta de empraçamento, contra os ditos Pero Fernandez, e Fernão Ximenes, e Pero de Tamayo, conformé ao dito pedimento, e por os de nosso conselho, foi mandado dar o traslado as partes, e empraçamento pera os sobreditos, e por parte do dito Serenissimo Rey de Portugal, e do dito Antonio Manso, seu

seu feitor foi appresentado hũa petição, em que disse que os ditos novos pedimentos nam haviam lugar, e se excluvião pello que tinha dito e allegado, e pollas exceções que tinham postas, em o qual todo se affirmava, e se therá necessario o dezia, e allegava de novo, e as partes contrarias nam tinham aucam, nem recurso pera pedir o que pediam, nem lhes competiam os remedios que intentavam, nem havião de ser sobre ello ouvidos, pois perderão as ditas mercaderias, e ainda havião de ser muybem castigados por haver ido a tratar, e contrattar a demarcacão do dito Serenissimo Rey, contra os capitulos da dita concordia destes nossos Reynos, e o de Portugal, e por levar, como levavão armas a Berberia, e livros Luteranos, e outras mercaderias illicitas, por tanto que nos supplicava, mandassemos repeller e excluir os ditos pedimentos, e fazer em todo como por sua parte estava pedido; e por parte dos ditos Pero Fernandez do cabo Verde, e Fernão Ximenes, foi appresentada outra petição em que disse, que sem embargo do em contrario dito e allegado, deviamos remetter a dita causa a justica da cidade de Cadiz, donde suas partes erão vezinhos e mercadores, porque sendo como erão reos, e demandados, necessariamente haviam de ser convenidos em seu foro e domicilio, e disto não se apartando, dezia que a demanda contra suas partes posta não procedia, nem havia lugar, e suas partes haviam de ser absolutos, e dados por livres do em ella conteudo, porque não era posta por parte, em tempo, nem em forma, nem com relação verdadeira, e a negava, porque suas partes havião comprado as ditas caixas de açucare, do Comendador Francisco Gonçalvez, que era hum mercador chão e abonado, que tratava e contrattava em semelhantes mercaderias, e havendo dado, e pago por cada arroba doze reales, que era o preço que valia, e tinha o dito açucare ao tempo da dita venda, e suas partes não tinham em seu poder o dito açucar, antes logo que o comprarão do dito Francisco Gonçalvez, como cousa sua propria o havião enuiado a Flandres, e assi não avia lugar contra elles a demanda que se intentava, e dado caso que algo quisessem pedir, o havião de pedir ao dito Comendador Francisco Gonçalvez, que foi o que lhes vendeo os ditos açucares, e as ditas caixas de açucar não erão dos ditos Fernão d'Alvarez, e Antonio Gomez, e posto que o forão ao tempo que suas partes as comprarão, havião perdido, o dominio dellas, porque os sobreditos avia muitos annos que estavam em Berberia sem licenca nossa, e contra a ordem que estava dada pera passar em aquellas partes, e tratavão e contrattavão com infieis e Iudeus, e havião carregado em hũa urqua de Ingres Luterano os ditos açucares, o qual com o que dentro vinha, avia sido tomado por duas gales de Portugal, em justa guerra, e avião achado em ella muitas armas, e livros Luteranos, e parte do dito açucare, e outras mercaderias, que as ditas gales Portuguesas tomarão, aportarão a Gibraltar, e avendo as embarcado a justica daquella cidade, por provizam nossa as mandou tornar a pessoa que as trouxe livremente, e dahi forão levadas ao por-

Cabedo Pars II.

to de Santa Maria, e entregadas ao dito Francisco Gonçalvez, pera que as vendesse, e beneficiasse, o qual avia vendido a suas partes, certa parte delles: por todo o qual nos pedia dessemos a suas partes por livres, do contra ellas pedido, ou como nossa merce fosse, e pellos ditas partes forão ditas allegadas outras rezoãs, ate tanto que o dito pleito foi concluso, e as partes recebidas a proua com certo termo, dentro do qual as ditas partes fizerão suas prouas, e as trouxerão, e apresenterão ante os de nosso conselho, onde dellas foi feita publicacão, e dito de bem prouado, e sobre isto o dito pleito foi concluso, e estando em este estado o Doutor Avedilho, nosso Procurador fiscal fayo, e se oppos ao dito pleito, e appresentou hũa petição, com que diz, que por nos visto o dito processo, e o que delle resultava, achariamos que as mercaderias, e açucares, que estavam embargados em a dita cidade de Cadiz, as deviamos de applicar a nossa camera e fisco, por aver se comprado sem nossa licenca, em terra de inimigos de nossa Santa fe Catholica, e haver ido os subreditos a contrattar a terra de Mouros, levar e trazer cousas defesas, e prohibidas por leis, e pragmaticas de nosso Reyno, e por haverse tomado, e aportado em o termo e destrito de nossa jurdição, pollo qual se devião applicar a nossa camera, conforme a direito, e ley de nossos Reynos, do qual resultava não haver lugar o pedido por parte do dito Serenissimo Rey de Portugal, pello que do dito processo resultava, e pello dito allegado, e prouado por parte dos ditos Fernão d'Alvarez, e Antonio Gomez, a cerca disto que em quanto fazia a nosso direito, se affirmava em elle, e assi nos pedia o declarassemos, e a mesmo resultava do dito, e do que em o preito estava allegado, e prouado que não se devia fazer o pedido pellos ditos Fernão d'Alvarez, e Antonio Gomez, em quanto pedião que se lhes tornasse as mercaderias, que assi estavam embargadas, por quanto erão perdidas, por averse comprado em terra de Mouros, e por haver trazido em a dita urqua cousas prohibidas, e livros Luteranos, e outras cousas como constava do processo, pello qual pertencia a nossa camera, e fisco real, e assi nos pedio, o mandassemos declarar, e sobre tudo fazer comprimento de justica: do qual pellos de nosso conselho, foi mandado dar traslado as partes, e por parte dos ditos Fernão d'Alvarez, e Antonio Gomez, se presentou ante os de nosso conselho hũa petição, em que disse, que negava todo o conteudo na dita opposição, em quanto era, ou podia ser em periuizo de suas partes, e respondia a ella tudo o que tinha dito e allegado, e prouado em a dita causa, que se era necessario, o representava, em quanto por sua parte fazia, e com isto concluia sem embargo da dita opposição. E por parte do dito Serenissimo Rey de Portugal, foi presentada outra petição, em que disse, que todavia se devia de fazer, o por sua parte pedido, sem embargo do dito, e allegado, por nosso Procurador fiscal, que não era dito, nem allegado em tempo, nem em forma, e pello que tinha dito e allegado, em que se affirmava, e o dezia e allegava de novo, e porque as mercaderias e açucares, sobre

que era o dito pleito, pertentiaõ a sua parte por haver sido tomadas por seus capitaes e ministros, em o cabo de Aguer, que era seu destrito e demarcação, e por estar ali os ditos Antonio Gomez e Fernão d' Alvarez, contratando com os Mouros, sem licença de sua parte, pello qual conforme aos capitulos das pazes, dantre estes nossos Reynos, e o Reyno de Portugal, o castigo delles tocava, e incumbia ao dito Rey de Portugal, e as penas em que incorrerão, se havião de applicar a seu fisco e camera: e assi estava prouado bastantemente por muito numero de testemunhas, e constaria polas mais prouas que se trarião do dito Reyno: por todo o qual nos supplicou denegassemos, o que o dito nosso fiscal pedia, e mandassemos fazer em tudo segundo por sua parte estava pedido, e demandado, ou como a nossa merce fosse; e sobre isto o dito pleito foi concluso, e as partes recebidas a proua com certo termo, dentro do qual as ditas partes fizerão suas prouas, por testemunhas e escrituras, e as trouxerão, e appresentarão ante os de nosso conselho, onde dellas foi feita publicação e dito de bem prouado, e sobre isso o dito pleito foi concluso, e por os de nosso conselho visto o processo do dito pleito, autos e meritos d'elle, derão e pronunciarão em elle sentença definitiva, o teor da qual he este que se segue.

Em o pleito, que he entre o Serenissimo Rey de Portugal, e seu Procurador em seu nome da hua parte, e Fernão d' Alvarez e Antonio Gomez estantes em Marrocos, e seu Procurador em seu nome da outra, e o Doutor Avedilho, e fiscal de sua Magestade, que ao dito pleito se oppos, e Pero Fernandez de cabo Verde, e Fernão Ximenes, vezinhos da cidade de Cadiz, que a elle forão chamados, e seu Procurador em seu nome, achamos vistos os autos, e meritos do processo deste pleito, que o pedido e demandado, por parte do dito Fernão d' Alvarez, e Antonio Gomez, contra a parte do dito Serenissimo Rey de Portugal, e Pero Fernandez de cabo Verde, e Fernão Ximenes, não havia nem houve logar, por tanto que os devemos absolver, e absolvemos da demanda posta por parte dos sobreditos, e os damos por livres, e quites d'elle, e assi mesmo os absolvemos, e damos por livres do pedido e demandado por parte do dito Doutor Avedilho, e por esta nossa sentença assi o pronunciamos, e mandamos sem custas o Licenciado Atiença, o Licenciado Ieronymo Thomas, o Doutor Redim. A qual dita sentença foi dada, e pronunciada pellos de nosso conselho, em a villa de Madrid, a de saeis dias do mes de Março, de mil e quinhentos e setenta e hum annos: e foi notificada aos procuradores das partes: E della por parte dos ditos Fernão d' Alvarez, e Ant. Gomez, foi pedido em o dito grão, por sua parte foi appresentada ante os de nosso conselho hua petição, em que disse, que em quanto a dita sentença era contra suas partes, a deviamos de revocar supprir, e emmandar, pello que do processo resultava, e porque devendo condemnar as partes contrarias, em o por sua parte pedido, havião sido absoltos, e porque constava do processo suas partes haver ido a contrattar a

Berberia, com expressa licença nossa, como era de costume em estes Reynos, e em os estados de Flandres, donde por virtude da dita licença, nossos vassallos sempre havião trattad, e o trattavão e contrattavão livremente em a obsta de Berberia, e Reynos do Xarife, e cabo de Aguer, sem que por parte dos Reys de Portugal, nem de outra pessoa se lhes ouvesse posto impedimento algum, quanto a contrattação, e não costa dizer, que suas partes não tornarão dentro de hum anno, porque se se havião detido, havia sido por justos impedimentos, e porque havião sido deteudos por dividas, e outras causas justas: e isto não era artigo, que se havia de trattar neste iuizo, porque a licença pera contrattar, se dava puramente, e sem condição nenhũa, e ainda que se mandava que estivessem hum anno, nem por isso se punha pena de perdimento de bens e mercaderias, nem outra pena algũa, e ainda a que justica de Cadiz lhes havia mandado, que tornassem dentro de hum anno, so pena de com mil reis, esta pena era cominatoria, e quando fossem accusados d'isto, darião suas escusas e justas defensas, quanto mais que este era direito de nossa justica real, do qual não se podia ajudar a parte contraria e ao tempo que forão a Berberia, não havião levado mercaderias defesas, nem tal estava prouado contra elles, nem se podia provar, porque não avião ido em a urca de Giraldo Corneles, nem tão pouco avião de tornar em ella, porque antes avião ido, e estavão em a cidade de Marrocos, e a urca de Giraldo Corneles, havia partido dos estados de Flandres, com licença nossa, sem levar armas se não somente as necessarias pera defesa do navio, e sem levar mercaderias prohibidas e livros Luteranos, o qual esta prouado com testemunhas, que a virão partir, e forão nella sem tocar em outro porto, e se algũas testemunhas quizerão dizer o contrario, erão os mesmos que avião tomado, e tão pouco levarão livros Luteranos, nem armas defenditas, e que as levava pollo delito do dono da urca, suas partes não devião perder suas mercaderias, pois tinha expressa licença para carregalas em naos de amigos, e inimigos, ainda que fossem Turcos, Mouros, e Luteranos, porque pois se lhes dava licença pera trattar com Mouros, tambem se lhes dava, e devia dar pera carregar suas mercaderias em os navios que achassem. E não obtava ás cedulas de concordia em contrario presentadas, antes erão todas em seu favor, porque inda que não se tratava, sobre se o cabo de Aguer, e Reyno de Turudante erão de conquista do Reyno de Portugal, ou não, porque caso negado, que fossem de sua conquista, não importava nem danava a suas partes em coufa algũa, porque hua coufa estava certa e clara polla dita concordia, que não estava defendido por ella, trattar, nem contrattar nossos vassallos, com o dito cabo de Aguer, e Reyno de Turudante, antes expressamente permitido que pudessem ir a contrattar a toda a costa de Berberia, sem licença algũa, desde o cabo de Boiador contra Levante, e isto era coufa muy clara, e posta em rezão, porque para as Ilhas d' Espanha, digo de Especearia, e Guine, que o dito Serenissimo Rey de Portugal tinha

descu-

descubertas, e possuia, justa cousa era que não fosse a tratar nellas sem sua licenca, mas em as terras de Mouros, e costas que o dito Serenissimo Rey não possuia ia que a conquista fosse defendida, não no era nem devia ser a contrattacão, antes era permittida, e por nenhum capitulo da concordia se dispunha, que por ir a contrattar sem licenca, tivessem perdidas as mercaderias, nem podessem ser saqueados, nem roubados, e não podião as partes contrarias defender, nem desculpar o que havião feito por nenhũa via, porque avendo concordia, como avia entre nossos Reynos, e o de Portugal não se permitia por ley divina, nem humana, que se saque em hũs a outros, e se movessem guerras, e que os que sam a correr as costas, fizessem a toda roupa assi de amigos, como de inimigos; e por ser isto assi, o dito Serenissimo Rey de Portugal não consentia em seu Reyno, que se tomassem nenhũas mercaderias a vassallos nossos que hião a contrattar, e se algũas vezes lhas havião tomado, lhas avião mandado tornar a seus donos, sendolhes pedidas, e não era de crer, que sendo informado da verdade, consentira que se defendera esta causa em seu nome, se não que os que havião tomado as ditas mercaderias, por desculpar seu delito, havendo deitado fama que erão Luteranos, e que levavão armas a inimigos, e polla mesma concordia se declarava que os vassallos del Rey que roubassem, ou danificassem algũas caderias, e cousas que levasssem ao Reyno, cujos subditos dade nossos Reynos fossem remittidos e levados com as mernificassem, e aly fossem julgados, e tornada sua fazenda as partes, e em este caso sendo suas partes nossos vassallos, e havendose tomado suas mercaderias avendo aportado a nossos Reynos, não havia causa nem rezão, porque não lhes fossem tornados e restituídos seus bens, e quanto as caixas de açucare que aportarão a Cadizeas que comparão Pero Fernandez, e Fernão Ximenes, era cousa sem duvida que se se devião de restituir a suas partes porque era sua propria fazenda, e conhecerão suas caixas, e suas marcas, e sinaes, e lhes competia a exceicão, e novo remedio de rei vendicatione. E não devião ser absolto os sobreditos, se havião comprado a fazenda de suas partes, e deviam no pedir ao que lho vendeo, e o mesmo se devia fazer em as de mais caixas de açucare, que havião desembarcado em Gibraltar, e em o porto de Sancta Maria, e estavão em poder do feitor do dito Serenissimo Rey, por todo o qual nos pedia emendassemos e revogassemos a dita sentenca, mandando fazer em todo o por sua parte pedido, ou que sobre ello proveessemos como nossa merce fosse. Contra o qual por parte do dito Serenissimo Rey de Portugal, foi appresentada outra petição, em que disse que a dita sentenca era boa, e justamente dada, e avia passade em cousa julgada, e assi nos pediu o mandassemos declarar, ou aldemenos o mandassemos confirmar, sem embargo das rezoês, a maneira de aggravado contra ella ditas e allegadas, que não erão ditas, nem allegadas em tempo, nem por parte bastante, e carecia de todo o fundamento de verdade a petição e demanda das partes contrarias, e com muy justa causa ha-

vião sido suas partes dadas por livres, porque sendo, como era, o cabo de Aguer, conquista e demarcacão de dito Serenissimo Rey, não havião podido as partes contrarias ir a tratar, nem contrattar, aly com os Mouros, nem a resgatar sem licenca sua, e isto estava assi disposto, e determinado pellos capitulos, e concordias de pazes feitos, e firmados entre ambos os ditos Reynos, de Castella, e Portugal, e ainda que isto cessara, de direito commum estava decidido, não poder pessoa algũa ir a tratar, nem contrattar com os barbaros, e o que o fizesse commettia grave delito, e tinha perdida todas as mercaderias, e navios, e pois haviã commerciado as partes contrarias, em o dito cabo de Aguer que era terra e demarcacão do Reyno de Portugal, muy bem havia podido proceder contra elles, e tomarlhes as ditas mercaderias que tinhão perdidas, porque ser o cabo de Aguer conquista e demarcacão de Reyno de Portugal, era cousa tão certa e chã, que não tinha contradicão, estava muy bem prouado em o processo, e constava por evidencia, pola summa Geographia e por o Mapa, e gulha de marear, e porque antigamente poderia haver, trinta annos, pouco mais ou menos, que em o dito cabo de Aguer estava a cidade e castello de Santa Cruz, que era del Rey de Portugal, e lha havia ganhado e conquistado o Xarife: e não relevava as partes contrarias de dizer que tinhão licenca nossa, porque alem de não ser assi, se algũa tiverão foi limitada, e avia espirado muyto tempo, antes que fossem tomados em a dita contrattacão: pollo qual, e por outras causas que disse, e allegou nos supplicou mandassemos confirmar a dita sentenca, sem embargo do em contrario dito e allegado, e fazer em todo a sua parte inteiro comprimento de justica, ou como nossa merce fosse. E sobre isto o dito pleito foi concluso, e as partes recebidas a proua com certo termo, dentro do qual pollas ditas partes forão feitas suas prouas, e trazidas, e appresentadas ante os de nosso conselho, onde dellas foi feita publicacão, e dito de bem prouado, e sobre ello o dito pleito foi concluso, e pollos de nosso conselho, visto o processo do dito pleito, autos e meritos delle derão e pronunciarão em elle sentenca definitiva, em grao de revista, o theor da qual he este que se segue.

Em o pleito que he entre o Serenissimo Rey de Portugal, e seu Procurador em seu nome da hũa parte, e Fernão d'Alverez, e Antonio Gomez, estãtes em Marrocos, e seu Procurador em seu nome da outra, e o Licencia do Guevara fiscal de S. Magestade, que ao dito pleito se oppos, e Pero Fernandez de cabo Verde, e Fernão Ximenes, vezinhos da cidade de Cadiz, que a elle forão chamados, e seu Procurador em seu nome, achamos que a sentenca definitiva em este pleito dada, e pronunciada, por alguns de nos, os do conselho de S. Magestade, de que por parte dos ditos Fernão d'Alverez, e Antonio Gomez foi supplicado, foi, e he boa, justa, e diretamente dada, e pronunciada, e como tal sem embargo das rezoês, a maneira de agravados, contra ella ditos e allegados, a devemos confirmar, e con-

firmamos, e por esta nossa sentença definitiva, em grau de revista, assi o pronunciamos, e mandamos, sem custas, com que a parte dos ditos Fernão d'Alvarez, e Antonio Gomez, não seião obrigados a tornar os maravedis, que por nosso mandado lhes hão dado para as custas e gasto deste pleito, o Licenciado Pero Gaseo, o Doutor Ieronymo Thomas, ou Doutor Francisco Fernandez de Lievana, o Doutor Redim. A qual dita sentença foi dada, e pronunciada pellos do nosso conselho, em a villa de Madrid a sete dias do mes d' Agosto, do anno da dada desta nossa carta, e foi notificada ao dito nosso fiscal, e procuradores das partes. E agora e parto do dito Serenissimo Rey de Portugalnos pedio, e suplicou lhe mandassemos dar nossa carta executoria, para que as ditas sentenças definitivas, em vista e grão de revista pollos de nosso conselho dadas e pronunciadas, lhe fossẽ guardadas, compridas, executadas, ou como a nossa merce fosse. E pellos do nosso conselho visto o sobredito foi acordado que deviamos mandar dar esta nossa carta, para vos as ditas justicas e para cada hũa de vos em a dita rezão, e nos tivemos lo por bem :

pello que vos mandamos que logo que com ella fordes requerido, ou requeridos veiais as ditas sentenças definitivas, em vista e grau de revista, pollos do nosso conselho dadas e pronunciadas que de suso vão incorporadas, e as guardeis, cumpraes, e executeis, e facaeis guardar, cumprir, e executar em todo per todo, segundo e como em e ellas em cada hũa dellas se contem e contra o theor e forma dellas, nem em ellas, conteudo, não vades, nem passeis, nem consintais ir nem passar por algũa maneira, nem hũs nem outros não facades al, sob pena de nossa merce, e de dez mil milreis, para nossa camara, sob a qual dita pena mandamos a qualquer escriptura publico, que pera isto for chamado, que de ao que volo mostrar testemunho assinado com seu final perque nos saibamos como se cumpre nosso mandado. Dada em a villa de Madrid, a desaseis do mes de Novembro, de mil e quinhentos, e setenta e tres annos.

Destá sentença fizemos mencam. *supr. hoc lib. decis. 47. & est in libro 6. senatus supplicationis, folio 52. & vide in 1. parte, nostrarum decisionum, decis. 195.*

FINIS.

INDEX

R

Absoluta
 decis.
 Absolutus
 ceps
 jus po
 Accessori
 Accusato
 quid
 nem.
 Actio, o
 si ux
 terfic
 num.
 Actio, q
 tertia
 ris, in
 riarur
 Actione
 vito a
 dec. 9
 Actor n
 lite.
 Actoris
 decis.
 Actor, v
 Actum in
 cienti
 Actum
 Actus re
 imò o
 Actus, c
 tur fac
 Actus g
 lum ju
 Actus b
 dictio
 Actus n
 à Reg
 quod
 ferunt
 intelli
 verbo
 Actus se
 gem f
 quid i
 apud
 Ademptu
 infolio
 Actio h
 probe
 posses
 Adition
 quis f

INDEX RERUM AC VERBORUM MEMORABILIVM,

Qua in hoc volumine continentur, ordine Alphabetico dispositus.

A.

Absoluta potestas, quæ dicatur, & an liceat Regi ea uti. decif. 79. n. 1.

Absoluta potestas non dicitur, sed ordinaria, quam Princeps habet ad dispensandum contra legem humanam, & jus positivum. ibid. n. 9.

Accessorium sequitur naturam sui principalis. dec. 48. n. 7.

Accusato propter delictum officium dari non debet, & quid si Princeps id faciendo, admittat renuntiationem. decif. 24. n. 9.

Actio, quæ competit marito, ex pacto de dote lucranda, si uxor præmoreretur, ipso jure denegatur marito interficienti uxorem, pacto ipso jure deficiente. dec. 58. num. 3.

Actio, quæ conceditur marito per statutum, ad petendam tertiam partem bonorum, præmoriens uxore sine liberis, intelligitur si sine culpa, & flagitio mariti præmoriatur. ibid. n. 6. vide verbo, *Obligatio*.

Actionem mutare, aut innovare non potest adfistens invito actore principali, nisi causa ad fiscum pertineat. dec. 97. n. 14.

Actor non potest reum sua possessione privare, pendente lite. dec. 15. n. 15.

Actoris est electio, ubi quis potest conveniri duobus locis. decif. 86. n. 6.

Actor, vide in verbo, *Adfistens*.

Actum in dubio illud esse intelligitur, quod utilius est facienti. dec. 34. n. 6.

Actum nomine dignitatis, quando dicatur? dec. 19. n. 4.

Actus regales non respiciunt ad unam, & eandem speciem, imò origine, causa, & specie separantur. dec. 42. n. 4.

Actus, qui fieri non potest absque alicujus licentia, censetur factus ab eo, qui licentiam concedit. dec. 37. n. 2.

Actus gestus causa liberæ facultatis, & familiaritatis, nullum jus tribuit adversario. dec. 109. n. 3.

Actus bellici non cadunt in feminis, sicut nec actus jurisdictionis. dec. 27. n. 2.

Actus nullus ex defectu juris positivi, regulariter potest à Rege, seu Principe confirmari. decif. 77. num. 1. & 2. quod intellige ut num. 4. & sequentibus. ibidem. Et referuntur Senatus arresta in materia. ibidem. num. 7. Et intelligitur dictum Gloss. in cap. Veniens. de transact. verbo, confirmandam. ibid. n. 8.

Actus securus ex dispensatione facta à Principe contra legem sine justa causa, an validus sit. decif. 79. num. 8. Et quid in eo, qui tali dispensatione utitur, an tutus sit apud Deum. ibidem.

Ademptum uni non videtur, quod potest esse apud plures insolidum, etiam si alteri concedatur. dec. 13. n. 4.

Aditio hereditatis est quid facti, & non præsumitur, nisi probetur. decif. 61. n. 3. nec præsumitur ex sola simplici possessione, nisi sit diuturna. ibidem. n. 7.

Aditionis præsumptionem impedit incertitudo, utrum quis sit heres. ibid. n. 8.

Aditio non præsumitur, ubi non constat, quem animo ad eundem possedisse, cum causa custodiæ, donec divisio fieret, potuit intervenire. dec. 61. n. 9.

Adeundi animus præsumitur ex perfectione inchoati à testatore. ibid. n. 10.

Adire non videtur, qui duplici nomine actum gerit, nisi exprimat, quod id facit animo Adeundi. ibid. n. 11.

Adoptio quid sit, & quæ sit illius præcipua causa. decif. 70. num. 1.

Adoptionis origo antiquissima est. ibid. n. 2.

Adoptio est nomen generale, & dividitur in duas species, quarum altera adoptio, altera arrogatio dicitur. ibid. num. 3.

Adoptiones, & arrogationes confirmare, est de Regali superioritate, & ad Regem solum pertinet, vel ad officiales eo ad id deputatos, quæ tamen hodie apud nos non sunt in usu. ibid. n. 4.

Adoptio facta à patre de filio proprio naturali, vel spurio non valet. dec. 69. n. 10.

Adfistens in qualibet causa, reputatur pars, quoad omnia. decif. 119. n. 7.

Adfistens, videtur quodammodo actor in jus vocatus ad reum defendendum. dec. 97. n. 13.

Adfistens non potest declinare iudicium, in quo reus cœpit conveniri, nisi causa ad fiscum pertineat. ibidem. num. 14.

Adfistens non potest innovare, nec mutare actionem invito actore principali. ibid.

Adfistens est quodammodo consors litis, & assumit causam in eodem statu, in quo est, cum ipse ad illam accedit. ibidem. numer. 15. Et potest allegare & probare omnia quæ principalis actor non allegavit, nec probavit. ibid.

Et quid si tempus probationis sit jam elapsum, etiam eo ignorante. ibidem. numer. 15. Et quid si adfistens minor fuerit. ibidem. Et quid si fiscus causæ adfistat. ibidem.

Advocari non excusantur à muneribus civilibus. decif. 84. num. 44.

Ædificare castrum cuilibet licitum est, de jure communi, nisi id faciat ad æmulationem, vel materiam seditionis præbeat. decif. 16. nu. 6. Et quid de jure Regni Castellæ. ibidem.

Ædificare castrum in limine Regni non licet cuilibet privato. dec. 25. n. 2.

Ædificium regulariter cedit solo, nisi Princeps, qui facultatem ædificandi dedit, aliter statuerit, vel ex eo locus facer factus fuerit. dec. 18. n. 10.

Ætas excusat à muneribus civilibus personalibus. decif. 84. num. 39. & an excuset ab honoribus. ibid. num. 43. & quid de jure Regio. ibid.

Agnationis communis successio, est limitata tantum illis, qui sunt de stirpe. dec. 34. n. 10.

Agnatorum citatio requiritur, ad hoc ut legitimatio post mortem patris valida sit, casu quo bona sunt jam apprehensa à venientibus ab intestato. decif. 69. num. 21. Et quid in legitimatione quæ fit de voluntate patris. ibid. & quid si pater filios habuisset. ibidem.

Agri deserti pertinent ad fiscum, si Princeps eos sibi fecit vectigales. decif. 112. nu. 1. Et quid si Princeps sibi non reservavit agros, an pertineant ad Rempublicam. ibid. num. 2.

Agros desertos an possint sibi proprios facere domini terrarum & Magistri Ordinum, seu alij nobiles & commendatarij? ibid. n. 3.

Agri

Agri deserti in dubio pertinent ad rempublicam, etiam si sunt in terris Ordinum Militarium: & à nemine possunt emphyteuticari, sed dari tantum de fœmariâ. *ibidem.* num. 4.

pro Alimentis filiorum, obligat Ordin. nostra successorem in bonis Regiæ Coronæ, ut teneatur solvere debita contracta. *decif. 110. n. 2.* idem pro dote filiarum. *ibidem.*

Alimenta, & dos à pari procedunt. *ibid.*

Alienatio bonorum restitutioni subjectorum non valet, *decif. 7. num. 5.*

Alienatio bonorum, seu manumissio, postquam quis incipit tractare crimen læsæ Majestatis, ipso jure non valet. *decif. 82. n. 9.*

Alienari non potest res litigiosa. *dec. 15. n. 15.*

Alienare, seu donare unam de civitatibus sui regni an possit Rex, etiam sine consensu civium. *decif. 17. num. 1.* Et quid jure communi attento. *ibidem. num. 5.* Et quid de jure regni nostri Lusitaniæ. *n. 6. ibid.*

Alienari, nec vendi possunt bona Regiæ Coronæ, nec de illis in testamento disponi, quod & in feudis admittitur. *dec. 27. n. 6.* secus si ipsi Regi vendantur. *n. 7.*

Alienare & in alium omnino transferre jurisdictionem supremam, & Regiam potestatem an possit Princeps. *dec. 40. per totam.*

Alienare bona specialiter Regiæ Coronæ applicata an possit Princeps. *decif. 40. num. 16. & 17.* & quid servetur de consuetudine, in Gallia, Francia, & in nostra Lusitania. *ibid.*

Alienare, & quocumque titulo in alios transferre possunt Reges Hispaniæ tertias decimarum. *decif. 63. numer. 5.* & referuntur Senatus arresta in materia. *ibidem.*

Almiraldi officium est magnæ dignitatis post Conestabilem, & habet jurisdictionem in mari. *decif. 99. num. 1.* Et qui auctores agant de officiis domus Regiæ. vide remissivè. *dec. 102. n. 2.*

Ambarum in littore maris inventum, inventoris fit & ad Regem non pertinet, nec ex illo quinta pars debetur Regi. *dec. 48. n. 1. & n. 8.* Et quid in ambaro, quod extrahitur à Balena in littore maris inventa. *ibid. num. 10.* Et quid si Balena invenitur in littore maris Provinciæ Guineæ. *ibid. n. 11.*

Ambasatores seu Legati sunt viri magnæ fidei, & auctoritatis, & repræsentant personam Regis, seu Principis, qui eos mittit. *dec. 116. n. 1.*

Ambasiatorum munus est publicum. *ibid.*

Ambasiatorem qui offendit, incurrit crimen læsæ Majestatis, ac si Principem offenderet. *ibid. n. 2.*

Ambasatores, seu Legati, etiam dicuntur illi, qui à civitatibus, & oppidis Regni mittuntur ad Regem. *ibidem. num. 3.*

Antesignani majoris officium creare, ad Regem solum pertinet. *dec. 102. n. 1.*

Antesignani minores qui dicantur. *ibid.* Et qui auctores egerint de officiis domus Regiæ justitiæ, & aliis. *ibid. num. 2.*

Antidota, verbo, *Obligatio.*

Appellandi jus, pertinet ad Principis superioritatem, & non potest concedere, ne ad eum appelletur. *decif. 40. numer. 12.*

Quod procedit etiam in donatione facta alicui Ecclesiæ. *ibid. n. 13.* Et quid si donatio facta sit Romanæ Ecclesiæ. *ibid.*

Appellatio à Prælati in temporalibus ad Principem spectat. *ibid.*

Appellandi jus contra Principem, non potest acquiri præscriptione aliqua, licet alia jura regalia de jure communi tempore immemoriali præscribantur. *ibidem. n. 14.* quod intellige, ut num. 15. *ibidem.*

Appellari utrum possit à sententia lata super crimine læsæ Majestatis remissivè. *dec. 82. n. 13.*

Appellari potest ab electione. *dec. 84. n. 16. & 42.* Et si appelletur, & obtinuerit appellans, recuperat sumptus ab eo, qui eum nominavit. *ibid. n. 27. & 34.*

Appellationes armorum, de pœnis eorum pertinent ad judices Regiæ Coronæ. *dec. 118. n. 5.*

Quod notabiliter declaratur. *ibid.*

Idem dicendum in appellationibus de causis pertinentibus ad vallas, seu ad aggeres fluminum, & dos paves. *ibid. num. 6.*

Idem in omnibus causis pertinentibus ad jurisdictionis judicium. *ibid.*

Arbitrio judicis relinquitur, quando dicatur enorme præjudicium. *dec. 75. n. 3.*

Archiepiscopus Bracharenfis habet in præd. civitate jurisdictionem civilem, & criminalem. *dec. 68. num. 2.* & an possit jubere syndicare officiales prædictæ civitatis. *ibid. num. 2. & 3.*

Argumentum à contrario sensu non valet, quando sequitur absurdum. *dec. 32. n. 5.*

Argumentum ex quo sequitur absurdum est vitandum. *dec. 59. num. 5.*

Arma & ferrum, vel aliæ res, quibus possit moveri bellum Christianis, non possunt deferri ad infideles, tempore guerræ, nisi pro redimendis captivis. *decif. 115. num. 2. & 3.*

Et quid tempore pacis. *ibid.*

Et an hoc procedat indistinctè in omnibus infidelibus. *ibidem. n. 2. & seqq.*

Arrogatio, vide in verb. *Adoptio.*

Artifices excusantur à muneribus civilibus personalibus. *decif. 84. n. 40. & qui remissivè. ibidem.*

Assistens, verb. *Assistens*

Attentatum lite pendente revocari debet, secus si clarè, & notoriè constet de non jure petentis revocationem. *decif. 15. n. 19. & 20.*

Attentatum non committit ille, qui recuperat possessionem etiam lite pendente, ex citatione nulla, & non legitime facta. *ibid. n. 13.*

Auditor tenetur proferre sententias, & mandata nomine proprio, & non nomine donatarij. *dec. 12. n. 3.*

Auditores solum possunt habere domini terrarum & non Relationem, seu Cancellariam, & debent esse personæ saculares, & de jurisdictione Regis. *dec. 85. n. 2.*

Auditores suos, & officiales, non possunt domini terrarum jubere syndicare finito tempore suæ administrationis. *decif. 68. num. 1. & 2.* & quid in Archiepif. Bracharense, qui habet jurisdictionem civilem & criminalem in præd. civitate. *ibid. n. 3.*

Augmentum censetur ipsiusmet naturæ, cujus est & alia portio. *dec. 48. n. 7.*

Avocare causas è terris dominorum potest Rex ad suum tribunal. *decif. 85. numer. 3.* & si advocat non potest inferior amplius de causa cognoscere. *ibidem.* & si Rex de causa simpliciter cognoscat avocare videtur. Quod procedit, etiam si causa agitur in suo senatu. *ibidem.*

Avocatio hæc è terris dominorum fieri non debet, nisi cum magna causa, & in criminibus gravissimis vel data negligentia dominorum. *ibid. num. 6.* & referuntur Senatus arresta in materia. *ibid. n. 5.*

B.

Balena connumeratur inter pisces regales, & ad Regem pertinet. *decif. 48. numer. 4.* & quid in ambaro ab ea extracto, vel littore maris invento. *ibidem. num. 9. 10. & 11.*

Bannitus, an ea quæ acquisivit post condemnationem & confiscationem bonorum, fisco debeant applicari. *decif. 57. n. 3. 4. & seqq.*

Bannitus, qui secundum alicujus Civitatis, Republicæ, aut Regni statuta potest impunè à quolibet offendi, non potest succedere in hereditate sibi delata ex beneficio talis statuti: secus tamen in hereditate, quæ illi de jure communi defertur. *ibid. n. 7.*

Banniti de jure Regio qui dicantur. *ibid. n. 8.*

Banniti, de jure Regio, efficiuntur servi pœnæ, & privantur omni civili actu. *ibid.*

Baro quis sit. *dec. 104. n. 1. & quid significet. ibid. n. 2.*

Barones hodie qui dicantur. *ibid. n. 3.*

Baronum dignitas est proxima post comitatum, & præfertur omnibus aliis nobilibus. *ibid. num. 4.* Et quid si Baro sit filius Regis. *ibid.*

Baronem, aut alium Magnatem non potest Rex citare, ut ostendat jura, quæ habet in castris, nec ei illa auferre, si illa non ostendat. *dec. 10. n. 8.*

Baroniæ bona non sunt magis indivisibilia, quam alia bona feudalia, seu Regiæ Coronæ. *decif. 104. numer. 5.* Ex

Baron
bilitas
Bellum q
decif.
geritum
nomin
Et an l
& seqq
Bello ju
Idem
Idem
fuerin
dus fit
num. 1
Bello ju
foro ce
pensan
ge, ut r
ibid. n.
Benefici
bet jus
Benefici
in man
natione
amittit
num. 5
Benefici
beat re
signant
Beneficia
libera d
Beneficiu
illud au
num. 2
Beneficiu
ficij rec
devolut
Beneficiu
incomp
num. 19
Beneficiu
per secu
dec. 97
Bona civi
dec. 16.
Bona civi
totam.
Bona civi
destinat
nia, sed
horum e
& 3. cu
Bona, & j
nis esse
Bona imm
cuperen
Idem in
cuperet
tis. vide
Bona rega
appofira
quid si b
dividi in
Bona rega
in testan
num. 6. c
Regi ven
Bona Regi
cui done
effectus
Bona dona
nominav
imò don
censetur
Bona spec
Principe
Gallia, F
& 17.

I N D E X.

- Baronia, Comitatu, Ducatu, & dignitate, cansatur nobilitas. *decif. 73. n. 6.*
- Bellum** quod dicatur justum, & quot ad hoc requirantur. *decif. 44. n. 14. & dec. 88. n. 2.* Bellum justum est, quod geritur contra Turcas, Manros, & reliquos Christiani nominis hostes. *dec. 44. num. 15.*
- Et an Rex possit cogere subditos ire ad bellum. *ibid. n. 1. & seqq.*
- Bello** justo capta capientium fiunt. *ibid. n. 16.*
- Idem, si capiantur in expeditione, cum milites vocantur, seu castra moventur ad bellum. *ibid. n. 17.*
- Idem, etiam si bellum non pareretur, si tamen res captæ fuerint ab illis, cum quibus nulla amicitia, nec fœdus sit. *ibidem.* & quid si tempore pacis capiantur. *ibid. num. 17.*
- Bello** justo capta capientium fiunt, & possunt retineri in foro conscientie. *decif. 88. num. 1. 2. & 3.* & non compensantur cum debito principali. *ibid. n. 5.* quod intellige, ut n. 6. & 7. & quid servetur de jure Regni Castellæ. *ibid. n. 8.*
- Beneficij** collatio, seu provisio, sine consensu illius, qui habet jus præsentandi, est nulla. *dec. 23. n. 4.*
- Beneficium** non dicitur vacare per resignationem factam in manibus non habentis facultatem admittendi resignationem: nec per talem renuntiationem renuntians amittit jus proprietatis, nec repellitur ab agendo. *ibid. num. 5.*
- Beneficium** non dicitur vacare, donec superior ratam habeat resignationem, vel sententiam proferat contra resignantem. *ibid. n. 5.*
- Beneficia** sunt in libera dispositione Papæ, sicut officia in libera dispositione Regis. *dec. 33. n. 4.*
- Beneficium**, quod Papa alicui concessit si postea sine causa illud auferat, tenetur ei providere de alio simili. *dec. 36. num. 2.*
- Beneficium** conferre tenetur superior, prout natura beneficij requirit, quando potestas conferendi ad eum fuit devoluta, ob negligentiam patroni. *dec. 52. n. 4.*
- Beneficium** an possit habere dispensatus ad duo beneficia incompatibilia, extra Provinciam dispensantis. *dec. 69. num. 19.*
- Beneficium**, quod regularibus primis conferre tenebatur, per secundum conferentem eidem est conferendum. *dec. 97. n. 9.*
- Bona** civitatis quæ dicantur, & an publica dicenda sint. *dec. 16. n. 1.*
- Bona** civitatis an possit Princeps donare. *decif. 18. per totam.*
- Bona** civitatis in duplici sunt differentia, alia communia, destinata & exposita ad usum publicum: alia communia, sed destinata ad civitatis particulares usus. Et inter horum quælibet, alia reperitur differentia. *ibid. n. 1. 2. & 3. cum seqq.*
- Bona**, & jura Regnorum sunt publica, & in nullius bonis esse dicuntur. *ibid. n. 18.*
- Bona** immobilia ab hostibus capta, si postea à nostris recuperentur, prioribus dominis restituuntur. *dec. 26. n. 1.*
- Idem in Episcopatu, seu Parochia, si ab infidelibus recuperentur. *ibid. num. 2.* & quid in mobilibus bello captis. *vide decif. 88. num. 7. & 8.*
- Bona** regalia dividi non possunt, quamvis in donatione sit apposta clausula quod dividi possint. *dec. 27. num. 5.* & quid si bona hæc per 40. annos, & eo amplius, sint solita dividi inter heredes. *vide ibid.*
- Bona** regalia non possunt vendi, nec alienari, nec de illis in testamento disponi, etiam pro anima testatoris. *ibid. num. 6.* quod & in feudis admittitur. *ibid.* & quid si ipsi Regi vendantur. *ibid. n. 7.*
- Bona** Regiæ Coronæ si donatarius de consensu Regis alicui donet, ab ipso Rege donata censentur, quoad omnes effectus. *dec. 28. n. 2.*
- Bona** donata à Rege patri & eius filio, quem testamento nominaverit, non dicuntur vacare post mortem patris, imò donatio ad filium prorogatur, & eadem cum prima censetur. *dec. 39. n. 3.*
- Bona** specialiter applicata Regiæ Coronæ, an possint à Principe alienari? & quid servetur de consuetudine, in Gallia, Hispania, & in nostra Lusitania. *decif. 40. n. 16. & 17.*
- Bona** Ecclesiastica an possit Rex capere tempore belli, inconsulto Papa, dummodo tempore pacis restituat. *decif. 44. n. 11. & 12.*
- Bona** non possunt auferri etiam à notoriè delinquente absque sententia declaratoria. *dec. 50. n. 2.*
- Bona** vacantia inter regalia connumerantur, & ad Regem pertinent. *dec. 51. nu. 1.* & quæ dicantur bona vacantia. *vide ibid. remissivè. num. 2.*
- Bona** confiscantur aliquando ipso jure, aliquando ipso facto. *dec. 57. n. 1.*
- Bona** confiscata si quis impetret, nulliter censetur impetrasse, maximè si donatio fiat in præjudicium alicujus. *ibid. n. 2.*
- Bona**, quæ post condemnationem acquisivit bannitus, an debeant fisco applicari. *ibid. n. 3. & 4.*
- Bona** futura non veniunt in publicatione bonorum. *ibid. num. 4.*
- Bona** quæ indignis auferuntur, inter regalia connumerantur. *dec. 81. n. 3.*
- Bona** Coronæ & ea quæ sunt restitutioni subjecta, si confiscantur, in vita tantum delinquentis fisco acquiritur. *ibidem. num. 6.* quod procedit in aliis delictis: secus si propter crimen læsæ Majestatis confiscantur, vel si delictum concernat ipsum officium, vel formam contractus. *ibid. n. 6.*
- Bona** filij delinquentis non veniunt in fiscum, si in testamento à patre cum causa sit exheredatus. *dec. 96. n. 1. & quid si filius sit exheredatus sub conditione, si deliquerit. ibid. remissivè.*
- Bona** donata sub conditione, ut invalideretur donatio, commisso delicto, non veniunt in fiscum. *ibidem. num. 2.* & quod si res donetur, ubi contigerit illam publicari. *ibidem.*
- Bona** an veniant ad fiscum, si pater post filium institutum purè, ita dicat, & casu quo filius meus committat delictum, vel cogitet illud committere, ex quo veniat publicatio bonorum, substituo alium, vel in alium transferatur hereditas. *dec. 96. num. 3.* & an in casu supradicto legitima filij debeat confiscari. *ibidem.*
- Bona** expressè prohibita alienari, non veniunt in publicatione bonorum: & quid si relinquuntur per simplex fideicommissum restituendum post mortem. *ibid. n. 4.*
- Bona** Baroniarum non sunt magis indivisibilia, quam alia bona feudalia seu Regiæ Coronæ. *dec. 104. n. 5.* Et quid in bonis Ducatus aut Comitatus. *ibid.*
- Bona** regalia si concedantur, & aliqua specialiter excipiantur, reliqua omnia concessa intelliguntur. *dec. 12. num. 5.*
- Bona** Regiæ Coronæ tenetur conservare & meliorare successor in prædictis bonis. *dec. 111. n. 1.* & an possit repetere meliorationes, quas donatarius prædecessor fecit in prædictis bonis. *vide ibidem per totam.*

C.

- Cancellarium**, parlamentum, seu relationem solus Rex potest habere in suo regno, & hoc est superioritatis Regalis. *dec. 85. n. 1.*
- Calices**, cruces, & alia bona Ecclesiastica, an possit Rex tempore belli capere inconsulto Papa, dum tamen postea restituat. *dec. 44. n. 12. remissivè.*
- Canon**, significat ordinarios Principis redditus. *decif. 81. num. 1.* & an possit præscribi contra Principem, & fiscum. *ibid.*
- Capella** vacans, nullo superstite ex illis ab institutore nominatis, aut descendantibus primi institutoris, ad Regem pertinet, tamquam bona vacantia. *dec. 51. n. 3.*
- Capellæ**, quæ instituuntur, sunt ad instar fideicommissorum, seu majoratum, in quibus succedit consanguineus proximior ultimo possessori. *ibid. n. 4. 5. & 9.*
- Capella** si à Rege concedatur, in concessione semper adjicitur clausula (quod diligenter inquiratur an extent alicui ex consanguineis, & descendantibus primi institutoris.) *ibid. n. 8.*
- Et si Rex concedat capellam aut majoratum extraneo existentibus iis, qui sunt de familia, tenetur ad interesse, & damnum, quod infert cognatis, & consanguineis. *ibidem. num. 10.*
- Capellis** auctoritate Prælati institutis, conceditur restitutio,

I N D E X.

- tio, sicut & minoribus. dec. 52. n. 11.
 Capellæ antiquæ in dubio præsumuntur erectæ auctoritate Prælati. ibid. n. 12.
 Capitanei Insularum, qui jurisdictionem habent, & jura Regalia in insulis, reputari debent tamquam alij donatarij Regiæ Coronæ, & eorum donationes regulari, sicut ceteræ donationes aliorum donatariorum. decif. 28. num. 1.
 Capitanei Insularum debent eas defendere ab hostibus, & piratarum incursionibus & latrocinis, & idè Capitanei nominantur. dec. 28. n. 3.
 Capitanei non dicuntur domini terrarum in Regno, nisi id expressim in suis donationibus concedatur. ibidem. num. 4.
 Capitanei locorum Africæ differunt in multis à Capitaneis Insularum: & jurisdictione, quam habent, est ordinaria, & non donata. ibid. n. 5.
 Capitaneis locorum Africæ potest Rex donare ad vitam, vel ad certum tempus. ibid.
 Capitaneos creare in terra, marique est Regalis superioritatis, & nemini competit, nisi Regi, aut Principi non recognoscent superiorem. decif. 29. n. 1. & decif. 43. n. 3. & decif. 101. num. 1. Idem dicendum, si aliquis substituat in loco Capitanei non valentis servire propter impedimentum aliquod temporarium, seu perpetuum. dec. 29. n. 1. & quid in præfectis arcium, an ipsi possint ponere substitutum. ibid. n. 2.
 Capitaneus proprietarius, qui paratus est ad serviendum, non tenetur suis expensis salarium solvere Capitaneo, quem Rex propter bellum imminens, in eius locum ponit, eò quòd sit magis peritus in militia. decif. 29. n. 4. & quid quando Capitaneus habet impedimentum perpetuum, ut quia cæcus, vel temporarium, ut quia minor, & tamen jurisdictionem in castro & jura Regalia retinet: an teneatur solvere suis expensis Capitaneo per Regem substituto. ibid. n. 5.
 Capitaneus (dos Ginetes) creatus fuit in nostro regno tempore Regis Alfonsi V. ad instar antiqui officij Tribunij Celerum, quod fuerat in Romana Repub. & quis fuit primus, qui hoc officium in nostro Regno habuit. dec. 103. num. 5.
 Capitaneus (dos Ginetes) habet jurisdictionem super omnes equites, qui in bello Regem comitantur. ibid. num. 6.
 Capitanei equitum custodiæ Regij corporis, est aliud officium separatum à Capitaneo (dos Ginetes) & habet jurisdictionem solum super equitibus custodiæ Regij corporis. ibid. n. 7. & ponitur tenor provisionis horum officiorum. ibid. n. 8.
 Capitanei seu Valuazores (apud Italos) vocantur Infanciones. dec. 107. n. 1.
 Captivus pœna imponenda est mandato Regis non parenti. decif. 87. num. 3. quod intellige, ut num. 4. ibid.
 Capta bello justo utrùm capientium fiant. decif. 44. numero 16. & quid si in expeditione capiantur. ibid. num. 17. & quid si bellum non paretur, res tamen fuerint eorum, cum quibus nulla amicitia, nec fœdus est. vide ibid. n. 17.
 Capta à latronibus, & piratis non efficiuntur capientium, & si à nostris iterum recuperentur, prioribus dominis restituantur. decif. 88. num. 9. 10. & 11. quod intellige ut. ibid. & num. 13. & 14. cum sequentibus, & quid dicendum sit in foro conscientiæ, quando bellum geritur inter Christianos? remissivè. ibid. n. 18.
 Capta bello justo capientium fiunt. decif. 88. numer. 1. & non compensantur cum debito principali. num. 5. & in foro conscientiæ possunt retineri. ibid. num. 3. quod intellige ut numer. 6. & 7. & 8. & quid servetur de jure Regni Castellæ. ibid.
 Caristia vide verb. Sterilitas.
 Castellanus, semper & omni tempore tenetur recipere Regem, non solum in castro Regis, sed etiam in quovis alio alicujus nobilis. dec. 40. n. 4. & non valet pactum cum subdito, quod Rex non possit ingredi castrum, nisi cum certo numero armatorum. ibid.
 Castellorum reparatio ad quem pertineat. dec. 59. num. 5. & decif. 26. num. 3. & seqq.
 Castellum, in quo religio Melitenfis Castellanus præsentat & Rex confirmat, si Castellanus committat crimen læsæ Majestatis, an fisco sit applicandum in vita Castellani, an verò ipsi religioni sit devolvendum. decif. 82. num. 6.
 Castellum, vide verb. Castrum, & verb. Fortalitium, & verb. Oppidum.
 Castrensis censentur bona donata à Rege filio. decif. 30. num. 2.
 Castrum, seu vicus, si beneficio Principis à jurisdictione alicujus civitatis eximatur, non dicitur amplius de illius territorio. dec. 10. n. 3.
 Castrum quid sit. dec. 16. n. 2.
 Castrum si donetur, donata etiam intelligitur eius jurisdictione, & territorium. Maxime si donetur cum suis pertinentiis, & hæ fuerint sub dominio donantis. ibid. n. 2. & decif. 11. num. 9.
 Castrum, de jure communi quilibet potest ædificare, nisi id faciat ad æmulationem, vel materiam seditionis præbeat. decif. 16. numer. 6. & quid de jure regni Castellæ ibidem. & an privatus possit ædificare castrum in limite Regni? vide decif. 25. numer. 2. & 3. & an qui possit reædificare castra antiqua, & diruta? decif. 16. num. 7.
 Et an Castrum & fovea castri dicatur de Regalibus. ibid. num. 8. & 9.
 Castra, & fortalicia omnia Regni, pertinent ad Regiam Coronam, & in illis habet Rex fundatam suam intentionem. dec. 25. n. 1.
 Castrum seu fortalitium, quod ab hostibus captum Rex suis sumptibus recuperavit, non tenetur restituere donatario, aut eius filio, nisi prius restituat sumptus, quos Rex fecit in eo comparando. decif. 26. num. 2. quod intellige ut num. 4. ibid.
 Castra Regni non potest Rex alienare, nisi aliqua superioritate, vel dominio directo retento. decif. 40. num. 9. & ea quæ Regi competunt de jure, aut consuetudine, non veniunt in donatione castri, etiam si Rex donet cum omni jure, quod ibi habet. decif. 66. num. 4. quod intellige, ut num. 6.
 Castrum, verb. Oppidum, & verb. Fortalitium, & verb. Custodire, & verb. Reparare.
 Casus omissus remanet in dispositione juris communis. decif. 64. n. 10. & dec. 114. n. 12.
 Casus fortuitus censetur, factum Principis non speratum. decif. 114. num. 5.
 Casus noviter orti post venditionem pertinent ad emptorem. ibid. n. 6.
 Casus fortuitus & insolitus, quando dicatur. ibid. n. 9.
 Casuum fortuitorum generalis renuntiatio, non comprehendit casus fortuitos. ibid. num. 5. & num. 9. quod intellige, ut num. 10. & ad casus fortuitos obligatus simpliciter, non remanet obligatus ad insolitos, & extraordinarios. ibidem.
 Cavaleiro, idem sonabat antiquitus, quod hodie (fidalgo Cavaleiro.) dec. 106. n. 1.
 Chartas restitutorias famæ, seu natalium solum Rex immediate concedere potest, nec Senatores palatij in eo se intromittunt. dec. 72. n. 5. & 6.
 Chartas emancipationum concedere, id est, de supplemento de idade, quæ de jure communi rescripta veniæ ætatis dicuntur, ad Regem pertinet, seu ad officiales ab eo ad id deputatos. ibid.
 Idem in chartis, quas vocant de finta, & inimicitia. ibid. num. 4.
 Chartæ tuitivæ, verb. Tuitiva.
 Citatio extinguitur, si lis per semestre tacuerit, & lis pendere non dicitur. dec. 15. n. 11.
 Citatio non legitime facta, non inducit litem pendentiam, & actor potest recuperare possessionem absque vicio attentati. ibid. n. 13.
 Citatio circumducta non inducit litem pendentiam, nec arctat citatum, imò redditur inefficax, & invalida. ibidem. num. 14.
 Citatio partis requiritur in sequestro faciendo: secus si periculum sit in mora. dec. 35. n. 3.
 Citationes fieri in terris dominorum potest Rex jubere, seu Senatus supplicationis, qui eum repræsentat, absque ulla requisitione, quod etiam procedit in terris Ecclesiasticarum. dec. 40. n. 10.
 Citatio agnatorum necessario requiritur, ad hoc, ut legitimatio

- timatio facta post mortem patris valida fit, casu quo bona sint apprehensa à venientibus ab intestato. *decif. 69. n. 21. & quid quando legitimatio fit de voluntate patris, vel pater filios habuisset.* *ibid.*
- Citare potest donatarius Regium Procuratorem, ut eum defendat, in donatione, quam ei fecit Rex in remunerationem suorum servitorum. *dec. 119. n. 12.*
- Cives domini castrorum, seu arcium non tenentur illas reficere tempore belli, sed refici debent de redditibus tertiarum. *dec. 26. n. 7. Secus in arcibus & castellis quorum reparatio pertinet ad præfectos arcium, quos dicimus Alcaldes mores.* *ibid.*
- Cives possunt cogi contribuere pecuniam, nullo obstante privilegio, ut Respubl. frumentum comparet, ad tollendam publicam inopiam. *dec. 92. n. 8.*
- Civiles causas clericorum potest Prælatus committere laicis. *dec. 83. n. 8. secus in criminalibus.* *ibid.*
- Civitas quæ dicatur, & in quo differat ab oppido, aut castro? remissivè. *decif. 16. n. 1. & civitatis bona quæ sint, & an publica dicenda sint.* *ibid.*
- Civitas an possit donari à Rege absque incolarum consensu. *decif. 18. numer. 20. & 21. Et quid si Rex donet aliquam fundi partem, vel aliam rem ad civitatem pertinentem,* *ibid.*
- Civitates erigere, cudere monetam, creare notarios, & alia id genus, quæ à Principe cum difficultate conceduntur, non veniunt in donatione jurisdictionis cum mero & mixto imperio. *decif. 40. n. 7.*
- Civitas non potest eligere Magistratum perpetuum, nec per biennium, aut triennium, sed pro eo tantum tempore, quo voluerit Princeps, aut superior, cui civitas subest. *dec. 84. n. 6.*
- Civitatis bona, vide in verb. *Bona civitatis.*
- Clausula (sine præjudicio legitimorum heredum) quæ solet apponi in legitimisationibus, quid operetur, & quomodo intelligi debeat. *dec. 69. n. 4.*
- Clausula prædicta comprehendit tam filios, qui extant tempore legitimisationis, quam postea nascituros. *ibid. num. 7.*
- Clausula posita in contractu, seu privilegio, derogans generaliter omnibus privilegiis, non intelligitur de iis, quæ sunt clausa in corpore juris, ut est privilegium Senatorum. *dec. 86. n. 2. Idem, si apponatur clausula (non obstante quocumque, seu quibuscumque privilegiis.) num. 3. ibid. Et idem, si apponatur clausula derogatoria specialis.* *num. 4. & 5.*
- Clausula (non obstantibus privilegiis) non derogat privilegiis insertis in corpore juris, nec etiam iis, quæ sunt concessa propter publicam utilitatem: nec illi privilegio cui verosimiliter Princeps in specie esset derogaturus: nec etiam privilegiis concessis miserationis gratia, vel favore piæ causæ. *decif. 94. numer. 1. & alios plures casus, quibus prædicta clausula non derogat, vide ibidem, remissivè. Et quid si apponatur clausula (non obstantibus aliis privilegiis in contrarium facientibus.) ibidem, numer. 2. Et quid quando secundum privilegium emanavit motu proprio. ibidem. Et quid quando revocatio seu derogatio privilegij fuit facta per Principem constituentem legem generalem.* *ibid. n. 3.*
- Clausula specialis certorum jurium Regalium si apponatur in donatione, seu venditione alicujus terræ, licet postea adjiciatur clausula generalis (cum omnibus Regalibus non idèò includuntur alia jura, majora expressis. *dec. 95. n. 8.*
- Clericus non potest succedere in bonis Regiæ Coronæ. *decif. 27. num. 3.*
- Clerici filius legitimus, conceptus antequam pater ordines sacros suscepisset, an excludat patrum ab hujusmodi successione. *ibid.*
- Clericus licet sit inhabilis ad possidendum bona Regiæ Coronæ, habilis tamen censetur ad succedendum, dummodo incontinenti successionem in filium legitimum transmittat. *ibid.*
- Clerici an & quando teneantur succurrere, & comitari Regem ad bellum? remissivè. *decif. 44. num. 2. Et an clerici possint cogi ad mutuandas pecunias Regi bellum gerenti. remissivè.* *ibid. n. 12.*
- Clerici an teneantur solvere tributum jugationis, si ad eos devenerint bona Regalia, & tributaria. *decif. 74. n. 2. 3. & 4. Et quid in fundis, & prædiis fiscalibus, seu feudatariis, si ad eos devenerint.* *ibid. n. 5.*
- Et quid in tributo (de oyravo, ou quarto) quod solvitur ex terris à tributo jugationis exemptis. *ibid. n. 6.*
- Clerici de jure Regio tributum jugationis non solvunt ex terris, in quibus habent directum, seu utile dominium. *ibid. num. 7. & quid de jure communi.* *ibid.*
- Clerici colonus tenetur solvere jugationis tributum, si pro certa pensione colit, secus si pro incerta pensione, quæ dicitur (quota) *ibid. n. 8.*
- Clericus, cui crimen læsæ Majestatis fuit revelatum in confessione, quantumvis secreta, & sub jurejurando, tenetur illud indicare Reipubl. & si id non fecerit, an per hoc dicatur favere hujusmodi criminosis. *decif. 82. num. 2. Et quid si ei fuerit revelatum in confessione Sacramentali?* *ibid. n. 4.*
- Clericus an dicatur committere crimen læsæ Majestatis contra dominum laicum, & qualiter puniatur? remissivè. *dec. 82. n. 11. & dec. 83. n. 1. Et an possit torqueri, si in hoc crimine delinquat? ibid. remissivè. dec. 82. n. 13. & dec. 83. num. 12.*
- Clericus simpliciter, & respectu personæ non est subditus Regi. *dec. 83. n. 1.*
- Clericos non ligant leges Principum secularium punientes crimèn læsæ Majestatis. *ibid. num. 1. Et quid si clericus vel Episcopus juramentum fidelitatis, & homagium præstitit domino temporali.* *ibid. n. 3. & 4.*
- Clericus beneficiarius committens rebellionem contra Regem potest privari beneficiis. *decif. 83. num. 5. & an clericus debeat degradari, & tradi curiæ seculari indistinctè, an solum ille, qui juramentum, & homagium præstitit. ibid. num. 6. & 7.*
- Clericorum causas civiles, regulariter possunt Episcopi committere laicis. *ibid. n. 8. & 9. Non item in criminalibus. ibid. nu. 8. & an in hoc casu possit excusari propter consuetudinem.* *ibid.*
- Clericorum exemptio est de jure divino secundum magis communem Theologorum, & Canonistarum, & secundum alios de jure positivo. *ibid. n. 10.*
- Clericus ut torqueatur, pro detegendo crimine læsæ Majestatis, & eius complices, an possit concedere Prælatus. *ibid. num. 12.*
- Clericus prohibetur sub irregularitatis poena, testimonium dicere in causa capitali. *ibid. n. 13.*
- Clericus, qui indicavit delinquentem in hoc crimine, ut caperetur, irregularitatem incurrit: quod procedit etiam si dedit causam remoram. *ibid.*
- Cognitio causarum circa decimas tertiarum, si de jure, si de facto dubitetur, pertinet ad judices seculares, & redditur ratio. *dec. 63. n. 4.*
- Cognitio appellationum armorum, & de poenis eorum pertinet ad judices Regiæ Coronæ. *decif. 118. numer. 5. quod notabiliter declaratur, & vide in verbo, Appellationes.*
- Collatio beneficii sine consensu illius, qui habet jus præsentandi, non valet. *decif. 23. numer. 4. & vide verbo, Conferre.*
- Collata in diem certum, vel conditionem, adveniente die vel conditione, incipiunt deberi. *dec. 39. n. 2.*
- Collecta si imponatur ab aliqua civitate illis, qui vicum incolunt, non possunt alij de villula se eximere à contributione faciendâ cum illis de vico, nisi dominus civitatis villulam redigeret in oppidum, aut municipium, assignato ei territorio. *dec. 16. n. 5.*
- Collecta si indicatur pro reparatione alicujus loci, an ibi non habitantes teneantur contribuere, pro possessionibus, quas ibi habent. remissivè. *dec. 113. n. 4.*
- Colonus clericus tenetur solvere jugationis tributum, si pro certa pensione colit; secus si pro incerta, quæ dicitur, quota. *dec. 64. n. 8.*
- Comes unde dicatur. *dec. 105. n. 1.*
- Comitia publica fiunt, quoties Rex videt expedire publicæ Regni utilitati. *dec. 3. n. 2.*
- Congregare Comitata solus Rex potest; & convocat tres Status Regni, Ecclesiasticarum personarum, nobilium, & populorum. *ibid. n. 2.*
- in Comitatis jurant populi fidelitatem ipsi Regi, si in vita patris Princeps juratus non fuit, quod & Prælati nomine

I N D E X.

ne suo, & totius status Ecclesiastici de consuetudine totius Hispaniæ facere solent. ibid. n. 3.

Comitia tempore Romanorum, altera erant curiata, altera centuriata. ibid. n. 1.

in Comitibus publicis expediuntur omnia ad bonum publicum pertinentia, & decernuntur leges juxta ea, que Regi proponuntur. ibid. n. 4. Et Rex jurat observare leges, & consuetudines Regni, statuta civitatum, & earum privilegia. ibid. n. 5. Et per juramentum hoc emanat generalis confirmatio ad omnia supradicta. ibid.

Commercium prohibere possunt Reges hujus Regni in locis conquesta illis assignate per Summos Pontifices. dec. 47. num. 3. quod procedit tam in Provinciis jam occupatis, quam in occupandis. ibid. n. 4.

Commercij prohibitio venit in consequentiam concessionis juris debellandi. ibid. n. 1.

Commercium cum infidelibus solus Summus Pontifex potest prohibere. ibid. n. 1.

Concedere chartas restitutorias famæ, & natalium, ad quem pertineat. dec. 72. num. 4. & 5. & concedere revisiones. dec. 67. n. 1. Chartas tuitivas, quæ appellatoriæ, seu restitutoriæ dicuntur. vide dec. 71. n. 1.

Concessio, vide in verb. Donatio.

Concordia inter Reges hujus Regni, & Castellæ, super navigatione, & Insulis, est in archivo publico hujus Regni, dec. 47. num. 6.

Condemnare an possit Princeps aliquem propter eius privatam scientiam. dec. 74. n. 7.

Et an possit condemnare inauditum, & indefensum. ibid. num. 9.

Condemnatus de crimine læsæ Majestatis in Regno Portugaliæ, si bona habeat in Francia, vel in Anglia, an fisco Portugaliæ debeant applicari. dec. 82. n. 10. & vide verbo, Damnatus.

Conditionem, quam velit, potest quis apponere in donatione seu traditione rei suæ. dec. 31. num. 1. quod intellige, ut num. 9. & seqq. ibid.

Conditio, quod legatarius nubat arbitrari alicujus, an valeat. ibid. n. 3. & n. 6.

Conditio apposta in majoratu, de non nubendo successor, nisi cum arbitrari, seu licentia alicujus, non valet. ibid. n. 4. Et quid si talis conditio apponatur per Principem in donationibus ab ipso factis. ibid.

Conditio à jure reprobata non valet, & si non adimpleatur, non idè revocabitur contractus seu donatio, in qua apposta fuit, licet expressum sit, quod non adimpleta conditio resolvatur. ibid. n. 5.

Conditio apposta per Principem in donatione bonorum Regiæ Coronæ, ne donatarius uxorem ducat absque eius consensu, seu approbatione, valida est. ibid. n. 9. quod intellige, ut num. 10.

Conditio de ducenda uxore, est odiosa, & nullam debet recipere extensionem. ibid. n. 13.

Conditionem, seu onus aliquod adjicere donationi perfectæ non potest Rex. dec. 95. n. 12.

Conditionem quando inducat relatio facta in donatione. ibid. num. 10.

Conditio quod post mortem restituatur fideicommissum, an verificetur per mortem civilem. dec. 96. n. 4.

Conductores Principis soli possunt salem vendere, & ad hoc monopolium cum Principe agunt. dec. 81. n. 2. Et idem fit in piscariis in hoc Regno. ibid.

Conductores principales fisci excusantur à muneribus civilibus. decif. 84. num. 26. secus tamen in illis, qui ab eis conducunt. ibid.

Conestabilis officium est magnæ dignitatis, & præeminentiæ, & deseruit militiæ. decif. 98. num. 1. Et qui auctores egerint de officiis domus Regiæ, & justitiæ, vide remissivè. dec. 102. n. 2.

Conferre beneficium eisdem tenetur secundum conferens, quibus primus conferens conferre tenebatur. decif. 79. num. 9. & num. 10.

Conferre beneficium non potest superior, ad quem ob negligentiam paroni, fuit delata conferendi potestas, nisi prout natura beneficii requirit. decif. 2. num. 4. & vide verbo, Collatio, & verbo, Beneficium

Confessio delinquentis non operatur effectum sententiæ ad hoc, ut bona delinquentis censeantur ipso jure confiscata. dec. 82. n. 7.

Confirmatio quid significat, & unde derivatur. decif. 1. numer. 1. 2. & 3.

Confirmationis definitio, quoad propositum. ibid. num. 4.

Confirmare & dare, in quo differant, remissivè. ibid.

Confirmatio dationem aliquando in se continet, juxta naturam actus, & intentionem confirmantis. ibid.

Confirmatio est signum superioritatis, & altæ jurisdictionis. ibid. n. 5. Et quid operetur. ibid. n. 6.

per Confirmationem non intelligitur Princeps derogare juri alieno, nisi id exprimat. ibid. n. 6.

Confirmatio non tollit enormissimam læsionem, nec remedium rescissorium ex ea competens. ibid. n. 7.

Confirmationes dicuntur decreta, & non sententiæ definitive. ibid.

Confirmatio duplex est, altera quæ fit in forma communi, altera quæ fit ex certa scientia. dec. 2. n. 1. & 2.

Confirmatio in forma communi præstat facultatem & causam præscribendi cum spatio 40. annorum. ibid. n. 2.

Confirmatio facta cum clausula (ex certa scientia) actum aliàs invalidum confirmat. ibid. n. 3.

Confirmatio conditionaliter facta, dicitur facta in forma communi, quantumcumque fiat cum causæ cognitione. ibid.

Et an confirmatio actum confirmantem præcedere debeat, remissivè. ibid. n. 3.

Confirmatio de jure nostri Regni tripliciter dividitur. ibid. num. 6.

Confirmatio generalis quæ fit: & quid operetur circa statuta nulla & injusta. ibid. n. 6. & dec. 3. n. 5.

Confirmatio per successionem quæ fit, & intra quod tempus peti debeat. decif. 2. num. 7. & decif. 4. n. 1. 4. 5. 10. 11. & 17.

Confirmatio de Rey a Rey quæ fit. ibid. num. 8. & dec. 5. num. 1.

Confirmatio dignitatis peti debet, mortuo Duce, Marchione, aut Comite. dec. 4. n. 7.

Confirmationem non tenetur petere successor, nisi bona possideat, nec currit illi tempus. ibid. numer. 8. & quid quando regnum vacat, nec est à quo petere possit confirmationem. ibid. n. 13. Et quid si res facta sit litigiosa. ibid. n. 11.

Confirmatio à successore petita nihil operatur, nisi prædecessor bona possederit tempore mortis suæ. decif. 4. numer. 9.

Confirmatio per successionem quando nihil de novo addit veteri confirmationi, nova non dicitur. ibid. n. 16.

Confirmationem qui non petit intra sex menses incurrit pœnam ab Ordinatione præfixam: & si intra annum illam non petierit, donatio efficitur nulla ad eius vitam. Et quid de jure Regio. dec. 4. n. 15.

Confirmationem petenti per successionem potest Rex ob aliquas causas prorogare tempus ab Ordinatione illi præfixum. decif. 6. num. 4. Et quando hoc conceditur, quibus verbis debeat emanare provisio hæc prorogationis. ibid.

Confirmatio quæ fit per Regem succedentem in Regno, quæ dicitur (de Rey a Rey) non fit, nisi quando Rex id statuit, qui eligit ex Senatoribus palatii nonnullos, ad examinandas donationes, quæ debent confirmari. dec. 5. n. 1. Et tenor Regiæ provisionis, per quam designantur confirmationes, inseritur. ibid. n. 7.

qui Confirmat, donare videtur, si aliàs donandi potestatem habeat. dec. 21. n. 6.

Confirmare actum nullum ex defectu juris positivi, regulariter potest Rex. decif. 77. num. 1. Et quid si in eo præjudicet alicui in jure quæsito. ibid. numer. 5. circa quod refertur senatus arrestum. ibid. numer. 7. & intelligitur dictum Gloss. in cap. veniens de transact. verbo, confirmandam. num. 8.

Confirmare donationem nullam ex defectu insinuationis, à patre factam potest Princeps, etiam in præjudicium aliorum filiorum, si id faciat ex certa scientia. ibid. n. 2. quod intellige, ut num. 4. & 5. ibid.

Confirmare potest Rex, ex post facto obligationem à principio invalidam ex defectu Regalis consensus. ibid. n. 3. quod intellige ut num. 6.

Confirmatio actus invalidi facta in forma communi, non operatur validitatem quoad tertij præjudicium: secus si fiat in forma specifica ex certa scientia, & cum causæ cogni-

cogni
Confir
facia
num
Confir
inva
tia. c
Confir
possi
Confir
rend
decif
Confir
ad qu
Confir
est n
renti
Confir
apud
Confir
Conqui
Summ
Confir
cape
Confir
ter in
cui e
Confir
re? n
rit.
Confir
dec. 7
in Con
sti, q
Confir
na &
gis, v
num
Confir
offici
Et si
sum a
cire i
Confir
in ma
Confir
ror P
Et si
num,
tinac
ibid.
Et an
tu. q
Confir
nitor
Et an
Regis
Confir
Confue
num.
Confue
quod
Confue
117. 1
Contem
Contract
dec. 1
Contract
rat ju
Ordin
Contract
conv
Contract
sa rev
contr
fi ex
ronæ
missiv
Contract

cognitione. decif. 77. num. 9.
 Confirmare potest Rex pactum de futura hereditate, si id
 faciat de consensu partium. Et ita iudicatum fuit. *ibid.*
 num. 7. & 11.
 Confirmatio superioris non valet, si electio fuerit nulla &
 invalida, nisi Princeps sit qui confirmet ex certa scientia.
 decif. 84. num. 4.
 Confirmatio Regis, intelligitur facta prout Rex de jure
 possidet. dec. 95. n. 4. & 5.
 Confirmatio officij proxenetæ à Rege vel superiore pe-
 nenda est, electio verò ad decuriones civitatis pertinet.
 decif. 91. num. 2.
 Confirmare adoptiones, arrogationes, & emancipationes,
 ad quem pertineat. dec. 70. n. 4. & dec. 72. n. 1.
 Confiscatio ipso jure incurritur, ubi crimen læsæ Majestatis
 est notorium. dec. 82. n. 7. & an ad hoc requiratur sen-
 tentia, saltem declaratoria notorietatis. *ibid.*
 Confiscantur bona turpiter quæsitæ, vel indignè possessa,
 apud quemcumque inveniantur. dec. 81. n. 22.
 Confiscata bona, vide in verbo, *Bona*, & verb. *Fiscus*.
 Conquisitas provinciarum infidelium ultra mare, concessit
 Summus Pontifex Regibus hujus Regni. dec. 47. n. 1.
 Consanguineis proximioribus semper est deferenda successio
 capellarum seu majoratum. dec. 51. n. 6.
 Consanguinei primi institutoris an extemp, debet diligen-
 ter inquiri, antequam Princeps concedat capellam alicui
 extraneo. ibid. n. 8.
 Confessus criminis læsæ Majestatis, an teneatur illud revela-
 re? remissivè. Et qua pœna teneatur si non revelave-
 rit. dec. 82. num. 15.
 Consiliarij Principum, vocantur patricij, & redditur ratio.
 dec. 74. num. 2.
 in Consiliarios Principum debent eligi viri optimi & ju-
 sti, qui contenti sint suis stipendiis. *ibid.*
 Consiliarij Principum non solum tenentur consulere bo-
 na & justa, sed etiam quæ vergunt in detrimentum Re-
 gis, vel Regni debent impedire, & consiliis, & facto. *ibi.*
 num. 3.
 Consiliarij Principum si non adimpleverint ea, ad quæ ex
 officio tenentur, removentur ab officio. *ibid.* n. 4.
 Et si propter eorum malum consilium etiam non dolo-
 sum aliquod damnum illatum est, tenentur illud resar-
 cire in foro conscientie, & exteriori. *ibid.* n. 4.
 Consiliarius Principis, qui malum consilium dat, incurrit
 in manifestam traditionem. *ibid.* n. 5.
 Consiliarius adulator, non consiliarius, sed hostis & decep-
 tor Principis nominandus est. *ibid.*
 Et si malum consilium præstant, vel omittunt dare bo-
 num, & avertere à malo, in dolo esse censentur, nisi per-
 tinaciter resistent & potestentur, quòd non consentiunt.
ibid.
 Et an excusentur propter metum Regis, vel eo prætex-
 tu, quòd ita intellexerint. *ibid.* n. 6.
 Consiliarius, quantò Regi est proximior, tantò gravius pu-
 nitur si Regem decipit. *ibid.* n. 11.
 Et an consiliarius Regis possit esse testis in causa ipsius
 Regis. *ibid.* remissivè.
 Consuetudo pro lege habetur, deficiente lege. dec. 5. n. 4.
 Consuetudo antiqua jus non scriptum constituit. dec. 17.
 num. 4.
 Consuetudo antiqua, & inveterata est in tota Hispania,
 quòd decimæ personales non debentur. dec. 54. n. 8.
 Consuetudo utilitati publicæ contraria non valet. decif.
 117. num. 6.
 Contemnere & non parere in quo differant. dec. 87. n. 2.
 Contractus, ultra intentionem contrahentium, non obligat.
 dec. 114. num. 7.
 Contractus super Regalibus non valet, nisi quamdiu du-
 rat jus donatarij contrahentis, quod declaratur juxta
 Ordin. lib. 4. tit. 41. dec. 27. n. 11.
 Contractus solo consensu perficitur: secus si inter partes
 conventum sit, quòd de eo scriptura fiat. dec. 39. n. 10.
 Contractum initum cum subdito non potest Rex sine cau-
 sa revocare. dec. 75. num. 1. & quid in successore ratione
 contractus gesti à prædecessore. *ibid.* quòd tamen fallit,
 si ex causa superveniente, vel ob enorme damnum Co-
 ronæ revocet: & multis aliis modis, de quibus. *ibid.* re-
 missivè. num. 2. 3. & num. 6. 8. & 9.
 Contractus tenetur Rex indemnes servare, non solum per

se, sed etiam per officiales suos. dec. 80. n. 3. & si eius offi-
 ciales contractum ab eo gestum non servant, possunt
 partes ob id Procuratorem Regium in jus vocare. *ibid.*
 num. 1.
 dubia verba Contractus sunt interpretanda contra eum,
 in cuius favorem fuit celebratus. dec. 86. n. 9.
 Contrahens matrimonium per verba de presenti, nulla fa-
 cta mentione dotis, an per hoc censetur velle uxorem
 indotatam accipere. dec. 31. à n. 15. cum seq. Et quid ser-
 vetur de consuetudine Regni Lusitaniæ. *ibid.* num. 20. &
 quid si sponsalia tantum celebrentur. *ibid.* n. 19.
 Contrahentium pœna intra annum luctus sublata est per
 Ord. Regiam: non autem committentium incestum. de-
 cif. 50. n. 5. Et vide verbo, *Matrimonium*, & verbo, *Pœna*.
 Contrahentium mens, tam concedentis, quam petentis,
 semper attendi debet, potius quam verba, dec. 34. n. 4.
 & 5.
 Contractus qui inter Reges hujus Regni, & Castellæ fuit
 celebratus, super navigatione, & Insulis, est in archivo
 publico hujus Regni. dec. 47. n. 6.
 Conveniri possunt coram iudice Regio habitantes in terris
 dominorum, ratione rei sitæ in Regio territorio. dec. 86.
 num. 6. Et ubi quis potest conveniri duobus locis, ele-
 ctio est actoris. *ibid.*
 Conveniri potest coram alio iudice ratione delicti, si ve
 contractus, si ve rei sitæ exemptus, ne possit respondere
 nisi coram certo iudice: secus si ad omnia sit specialiter
 privilegiatus. *ibid.* n. 7.
 Conventus à Procuratore Regio, super juribus Regalibus,
 an possit reconvenire eundem procuratorem Regium
 super jurisdictione, aut alia re diversa, absque Regia
 provisione ad id impetrata. dec. 119. n. 16.
 Copulativa, Et, posita inter genus & speciem, non inducit
 diversitatem. dec. 117. n. 9. & si cadat inter duo, quorum
 unum de necessitate inest alteri, illa duo resolvuntur
 in unum, sicut adjectivum alterius. *ibid.* n. 10.
 Coquis Regis an dicatur nobilis? remissivè. dec. 73. n. 4.
 Corona Regia numquam moritur, sed semper una & ea-
 dem est. dec. 5. n. 3.
 Correctio (quæ apud Castellanos dicitur majoria) est de su-
 prema Regis superioritate, & numquam censetur do-
 nata, nisi expressè, & specificè donetur. dec. 38. n. 2.
 Creare Magistratus, tabelliones, & omnia alia officia justi-
 tiæ: Duces majores, & Capitaneos belli, tam terra, quam
 mari, & omnia alia id genus, competit soli Principi non
 recognoscenti superiorem. dec. 9. n. 1. & dec. 20. n. 8. &
 decif. 29. n. 1. & dec. 33. n. 1. & dec. 40. n. 7. & dec. 43.
 n. 1. & dec. 101. n. 1. & 2. & dec. 102. n. 2.
 Et an jus creandi officia publica possit acquiri per præ-
 scriptionem. dec. 33. n. 1.
 Creare Magistratus & alia id genus, quæ à Principe cum
 difficultate conceduntur, an veniant in donatione juris-
 dictionis, cum mero & mixto imperio. dec. 40. n. 7.
 Crimen læsæ Majestatis non committitur, nisi per subditos.
 dec. 8. & 9. & vide verbo, *læsæ Majestatis*.
 Crimen læsæ Majestatis, & falsi incurrit utens jurisdic-
 tione, quam non habet. dec. 38. n. 8.
 Crimen incesti viduæ committentes, qua pœna debeant
 puniri: & cui debeat applicari. dec. 50. n. 1. 4. & 6. & an
 tertius possit opponere de hoc crimine. *ibid.* n. 1.
 Criminales causas clericorum an possit committere præla-
 tus iudicibus laicis. dec. 83. n. 8.
 Cruces, & calices, & alia bona Ecclesiastica, an possit Rex
 capere tempore belli, in consulto Papa, dummodo tem-
 pore pacis restituat. dec. 44. n. 12. remissivè.
 Cudere monetam, & alia id genus, quæ à Principe cum dif-
 ficultate concedi solent, non includuntur in donatione
 jurisdictionis cum mero & mixto imperio. dec. 48. n. 7.
 Curatorem habere ante 25. annum, an possit Rex cogi. de-
 cif. 76. num. 6. remissivè. Et an restituendus sit, si in ea
 ætate administraverit res Regni, & in contractu deci-
 piatur. *ibid.* n. 7.
 Custodire, & reparare castra, & fortalicia, an teneatur do-
 minus tempore belli, & pacis, etiamsi sit factum ad ru-
 telam & defensionem civitatis. decif. 26. num. 3. quòd
 intellige ut num. 7. & 9. & quid servetur de jure nostri
 Regni. *ibid.* n. 8.

D.

Damnatus in metallum efficitur servus pœnæ, & non Cæsaris: & ab eo acquisita post condemnationem an debeant fisco applicari. dec. 57. n. 5. & n. 11.

Damnum enorme quando dicatur, iudicis arbitrio relinquatur. ibid. n. 3.

Dare, & confirmare in quo differant remissivè. dec. 1. n. 4.

Data officiorum tabellionum concessa non intelligitur, nisi id in donatione verbis expressis contineatur. dec. 14. num. 3.

Data officij, quod in locum alterius officij extincti subrogatum est, ad eundem pertinet, ad quem spectabat officium extinctum providere. dec. 22. n. 2.

Debitum legale & debitum morale quid sit, & in quo differant. dec. 36. n. 4. & 5. & an Princeps teneatur satisfacere benemerita, quando producunt debitum legale. ibid. num. 6.

Debitum legale solvendum est statim, ubi adest dies solutionis. ibid. n. 11. & quid in debito morali. ibid.

Debitum morale pendet ex decencia, & honestate. ibid.

Debitum morale coheret personæ ex utraque parte, tam recipientis, quam remunerantis, & ad heredes non transit. ibid. n. 13. Limitatur hoc in filiis & descendantibus recipientis. ibid. n. 14. Limitatur etiam, quando debitum seu servitium est tale, quod perpetuam commiserationem requirit. ibid. Et an hoc habeat etiam locum quoad remunerantem? vide ibid. num. 15.

Debita prædecessoris an teneatur solvere successor in bonis Regiæ Coronæ: vide in verbo, *Successor*. Et quid in successore majoratus. ibid. ubi multa de materia.

Debita Regis prædecessoris an teneatur solvere Rex successor. remissivè. dec. 110. n. 7.

Decima concessa alicui, & suis heredibus, possunt vendi ipsi Ecclesiæ, etiam cum præiudicio heredum, nec habet locum jus retractus per proximiores. dec. 27. n. 8.

Decima realis, & personalis quæ sit. dec. 54. num. 5. & 6.

Decima realis debetur Ecclesiæ, in cuius territorio sita sunt prædia: personalis verò illi, in quo solvens percipit Sacramenta. ibid.

Decimæ personales non debentur, ex inveterata, & antiqua consuetudine, in tota Christianitate. ibid. n. 8. & an de captura animalium & piscium debeantur: & an prius deducenda sit expensa, casu quo debeantur. ibid. num. 7. & 8.

Decimarum tertias concesserunt Summi Pontifices Regibus Hispaniæ, multo ante Concilium Lateranense. dec. 63. nu. 1. & sunt de Regalibus, & incorporatæ in patrimonio Regali. ibid. n. 3.

Decimarum tertias possunt Reges alienare, & quocumque titulo in alios transferre. ibid. num. 3. & referuntur sennatus decreta in materia. ibid.

Decimam in piscibus habet Rex in hoc regno ex longa consuetudine, quam veterem vocant. decif. 54. num. 2. Habet etiam decimam aliam, quæ nova dicitur, & idè solvitur à piscatoribus, ut excusentur à servitio belli, & ut maria tuta sint à piratis. ibid. n. 3.

Decima solvitur fisco, de metallis. dec. 81. n. 2.

Declinare iudicium non potest adfistens, in quo actor principalis reum convenit, nisi causa ad fiscum pertineat. decif. 97. num. 13.

Decretum, verbo, *Sententia*

Decuriones tenentur ex officio custodire pascua, & saltus Reip. per custodes ad id deputatos. dec. 59. n. 4.

Decuriones possunt facere statuta, & pœnas in illis ponere in bonum publicum, oppidorum, & civitatum. decif. 60. num. 6.

Decuriones non dicuntur officiales iustitiæ simpliciter. ibid. num. 7.

Decuriones non possunt excusare semel electum. dec. 84. num. 23.

ad Decuriones spectat electio officij proxenæ: confirmatio verò à Rege, vel superiore petenda est. dec. 91. n. 2.

Degradari & beneficiis spoliari an possit clericus, vel Episcopus propter crimen læsæ Majestatis, si iuramentum, & homagium præstitit domino temporali. dec. 83. num. 4. & 5. cum seqq.

Delegatus tenetur expedire actum cum consilio illius, cum

quo delegans tenebatur expedire. dec. 52. n. 6.

Delinquens in mari propinquo alicui civitati, in ea debet puniri, tamquam delinquens intra territorium, & districtum ipsius civitatis. dec. 46. n. 3.

Delinquenti non possunt bona auferri absque sententia declaratoria. dec. 50. n. 2.

Delinquentis confessio non operatur effectum sententiæ, ut bona delinquentis ipso jure censeantur confiscata. dec. 82. num. 7.

Deportatus est incapax hereditatis, & non potest acquiri post sententiam, quia fiscus ab eo aufert tamquam ab indigno. dec. 57. n. 6.

Dictio, *Et*, ponitur inter diversa. dec. 117. n. 3.

Dispositio facta circa matrimonium, non comprehendit causam dotis, nec econtrâ. dec. 31. n. 12.

Dispositionis verba ubi non conveniunt, nec etiam convenit eius dispositio. dec. 34. n. 3.

Dispositio obscura capit interpretationem ex affectu disponentis. ibid. n. 6.

Dispensatus ad succedendum in aliquibus casibus quoad illos tantum censetur legitimatus. dec. 69. num. 7. quod intellige, ut ibid.

Dispensati, cum clausula, sine præiudicio heredum, propriè filij non dicuntur, quoad juris effectus, sed extranei. ibid. n. 11. circa quod intelligitur notabiliter. Dec. conf. 257. ibid.

Dispensati ad succedendum in eo, quod pater voluerit, deductionem legitimæ non habent: cuius rei redditur ratio. n. 12. ibid. & declaratur conf. Ias. volum. 2. conf. 162.

Dispensatus per legatum ad duo beneficia incompatibilia, an possit habere beneficium sibi collatum extra provinciam dispensantis. ibid. n. 19. remissivè.

Dispensatio non valet, nisi impetrans exprimat qualitatem dispensati. ibid. n. 17.

Dispensatio dicitur odiosa. ibid.

Dispensare contra legem non potest Rex, seu Princeps in præiudicium alterius: nec eam relaxare in partem, etiam in his quæ sunt juris positivi: & peccat nisi id faciat ex justa causa. decif. 78. num. 2. & dec. 79. num. 2, 3, 4. & 5. redditur ratio. ibid. & quæ sit justa causa dispensandi. ibid. numer. 6. & an actus secutus ex dispensatione sine causa facta validus sit. ibid. n. 8.

Dispensare sub irregularitate, quam clericus in sacris, vel minoribus incurrit pro testimonio ferendo in causa capitali, non potest inferior à Papa, nisi ad simplex beneficium tantum. dec. 83. n. 13.

Divisio bonorum Regalium fieri non potest, quamvis in donatione sit apposta clausula, quod dividi possint. dec. 27. n. 5. & quid quando bona hæc per 40. annos, & eo amplius sint solita dividi, & alienari. ibid.

Divites, nobiles, & benemeriti eligendi sunt ad officia publica. dec. 84. n. 1.

Domini terrarum non habent fundatam intentionem, in jurisdictionalibus, nisi legitimum titulum ostendant. dec. 9. num. 9.

Domini terrarum, seu Magistri Ordinum Militarium non possunt agros desertos sibi proprios facere. dec. 112. n. 1. nec possunt illos emphyteuticare, sed dare tantum de fefmaria. ibid. n. 4.

Domini terrarum in regno, non sunt Capitanei in terris suis, nisi hoc in donatione expressum fuerit. dec. 28. n. 4.

Dominus non debet habere vasallum, de quo non cogitavit. dec. 34. n. 4.

Dominus tenetur providere vasallo de alio simili feudo, quod non culpa sua, sed facto domini amisit. decif. 36. num. 2.

Domini terrarum utentes jurisdictione, quam non habent suspenduntur tali jurisdictione, & committunt crimen læsæ Majestatis, & falsi. dec. 38. n. 8.

Domini terrarum non possunt cogere vasallos ire ad bellum, nisi id eis specialiter concedatur. dec. 44. n. 3. & 10. Nec possunt nova vectigalia imponere. ibid.

Dominus an possit comparere ad liberandas merces suas à commissio, quod alius incurrit propter exportationem prædictarum mercium ad locum prohibitum, domino inscio. decif. 62. num. 1. & 5. & quid in domino navis, si merces prohibita, eo inscio, in navim in vecta fuerint. ibidem.

Domini terrarum non possunt jubere syndicare officiales suos

I N D E X

- suos à se positos, finito tempore. dec. 68. n. 1. Et quid in Archiepiscopo civitatis Bracharentis. *ibid.* n. 2. & 3.
- Dominus** tenetur de violentia seu spoliatione facta per eius subditos, si ex eo facto ei resultat utilitas. dec. 80. n. 2. & n. 7. & an liberetur dominus exhibendo subditos, & officiales suos, ut citentur, quia præcisè nomine suo, & in solidum tenetur. *ibid.* n. 10.
- Domini terrarum** non possunt habere parlamentum, Cancellariam, seu Relationem: sed auditores tantum, qui sint personæ seculares, & de jurisdictione Regis. dec. 85. n. 2.
- Domini terrarum** an teneantur ad reparationem & custodiam castrorum tempore belli & pacis. dec. 26. n. 3. & 6. & quid de jure nostri Regni. *ibid.*
- Domini terrarum** an possint prohibere subditis piscari, seu venari. decif. 89. per totam. & vide in verbo, *Piscari & Venari.*
- Dominium** transit in sequentem successorem, statim post mortem ultimi possessoris bonorum Regiæ Coronæ. decif. 8. num. 7.
- Dominium** rei donatæ transit in donatarium, eo ipso quòd Princeps donat, absque alia traditione. dec. 39. n. 7.
- Dominium** non probatur esse illius personæ, cui donatur, per donationis instrumentum, nisi id constet de præcisa voluntate Principis. dec. 95. n. 6.
- Donare** non potest Rex, nec etiam per contractum concedere, ut ab auditoribus dominorum terrarum non appetetur ad eum, vel ad eius tribunal, etiam in causis civilibus. dec. 11. n. 2.
- Donare** potest Rex & in perpetuū concedere jurisdictionem simplicem bene merentibus, tam secularibus, quam Ecclesiasticis, etiam Magistris Ordinum. *ibid.* n. 3.
- Donare** an possit Rex unam de civitatibus sui regni invitibus civibus, & sine consensu incolarum. dec. 17. n. 1. & dec. 18. n. 20. & seqq. & quid jure communi attento. dec. 17. num. 5.
- Donare** civitates & oppida cum jurisdictione vassallis suis possunt Reges regni Lusitanæ, & quoad hoc habent jus quæsitum, non solum per consuetudinem generalem hujus Regni, & totius Hispaniæ, sed etiam per legitimam præscriptionem. dec. 18. n. 7.
- Donare** bona civitatis an possit Princeps absque decurionum consensu. dec. 18. a. n. 6. usque ad num. 17.
- Donare** videtur qui confirmat, si aliàs potestatem donandi habet. dec. 21. n. 5. & dec. 37. n. 1.
- Donare** Capitania locorum Africa potest Rex, vel ad vitam, seu in perpetuum. dec. 27. n. 6.
- Donare** non dicitur propriè & simpliciter, obligatus ad antidora. dec. 36. n. 7. Et quid in eo qui solvit aliquid, ad quod tenebatur ex debito morali tantum. *ibid.*
- Donare** non videtur, licet utatur verbo, dono, obligatus ex debito legali, sed potius debitumolvere. *ibid.* n. 9.
- Donare** non intelligitur Princeps, nisi ea quæ tempore donationis habet. dec. 65. n. 5.
- Donatarij** tenentur impetrare Regiam provisionem ut suis donationibus uti possint, quoad Rex generaliter confirmet. dec. 2. n. 8. & dec. 6. n. 1. Et quis ordo & stylus sit servandus in petitione prædictæ provisionis. vide *ibid.* n. 2. & quando, & quo casu debeat concedi. *ibid.* n. 3.
- Donatarius** amplius habere non potest, quam quod in donatione expressim continetur. dec. 11. num. 5. & n. 7. & dec. 14. n. 4.
- Donatarius** cui facta fuit donatio simpliciter, non potest conferre officia pertinentia ad justitiæ administrationem, nec præsentare ad illa. dec. 12. n. 4.
- Donatario** an profit possessio immemoralis ad exigenda jura Regalia ultra contenta in forali. dec. 109. n. 1. & 4.
- Donatarij** nomine fieri non debent provisiones officiorum, licet potestas providendi, & præsentandi ad officia in donatione ei concessa sit. dec. 14. n. 3.
- Donatarij** non dicuntur spoliati, si Rex capiat possessionem, non ostenso titulo, ac proinde non possunt restitui. dec. 15. n. 4.
- Donatarij** non possunt resignationes officiorum acceptare, quod procedit, tam de jure communi, quam de jure nostro Regio. dec. 23. n. 1.
- Donatarius** qui habet potestatem providendi officia quando vacaverint, potest ea providere etiam quando vacant per renuntiationem. *ibid.* n. 6. & n. 10.
- Donatarius** si donet alicui bona Coronæ de consensu Regis, ab ipso Rege donata censentur, quoad omnes effectus. dec. 28. n. 2.
- Donatarius** cui apposita fuit conditio in donatione de nubendo femina ab ipso Rege nominanda, an teneatur eam ducere indotatam? dec. 31. a. n. 11. usque ad n. 21.
- Donatarij** an possint per auditores suos jubere syndicare officiales à se positos finito tempore. decif. 68. num. 1. & 3. Et quid in Archiepiscopo civitatis Bracharentis, qui habet ex contractu jurisdictionem civilem & criminalem in præd. civitate. *ibid.*
- Donatarius** qui succedit in bonis Regiæ Coronæ potest petere pretium meliorationum, quas ultimus possessor utiliter impendit in bonis prædictis, & ita judicatum fuit. decif. 111. n. 1. Idem dicendum, casu quo bona Regiæ Coronæ ad illam revertantur. *ibid.* quod intelligendum est, ut n. 5. 6. & 7. & quid servetur in hoc de jure Regni Castellæ. *ibid.*
- Donatarij** uxor, & heredes an possint repetere pretium meliorationum, quas fecit donatarius in Insulis desertis, quæ ei donatæ fuerunt, ut ad culturam redigerentur. *ibid.* n. 8.
- Et quid in armentis boum & animalibus feris in illis jam pascentibus, tempore quo fuerunt donatæ. *ibid.*
- Donationes** per Regem in hoc Regno solent fieri, vel ad vitam donatarij tantum, vel ad vitam concedentis, & usufructus alterius, vel perpetuò, semper tamen regulariter secundum formam legis mentalis. dec. 4. n. 2.
- Donatio** facta ad vitam donatarij tantum, illo mortuò, extinguitur donatio: & si Rex iterum donat successori prædicta bona Coronæ, nova dicitur donatio. *ibid.* n. 3.
- Donationes** tot censentur, quot sunt personæ, quæ ad bona donata vocantur. dec. 5. n. 3.
- Donatio** bonorum Regiæ Coronæ facta per Regem in præjudicium successorum, regulariter non valet, nisi in eius vita tantum. *ibid.* n. 5.
- Donatio** jurisdictionis solum à Rege fieri potest, & per scripturam debet probari. dec. 11. n. 2.
- Donatio** tacita jurisdictionis donatario non prodest. decif. 12. num. 6. 7. & 8.
- Donatio** causa mortis facta de bonis Regiæ Coronæ, non valet. dec. 27. num. 6. quod amplia etiam si donetur Ecclesiæ. *ibid.*
- in** Donatione castri, oppidi, aut civitatis, quando veniat pagus, seu villa, quæ illis subest. dec. 16. n. 3. 4. & 5.
- in** Donatione non est locus evictioni, quod in Rege, & in fisco speciale est in contractibus etiam onerosis. dec. 36. num. 1. & dec. 117. num. 13.
- Donationes** modificare ex causa superveniente non solum potest Rex, sed etiam in totum revocare, etiam si sint factæ per viam privilegij, aut contractus, vel etiam ob benemerita. dec. 19. n. 7. & 9. & dec. 75. n. 10. cum seqq.
- Donationes** revocare potest Rex constituendo legem generalem. dec. 19. n. 10. & n. 11. & dec. 75. a. n. 12. cū seqq.
- Donatio** per quam conceditur potestas providendi officia in aliqua civitate, non est extendenda, nisi ad ea tantum, quæ tempore donationis jam creata erant. dec. 22. num. 3. & 5.
- Donationes** Capitanei Insularum, an regulari debeant, sicut ceteræ donationes aliorum donatariorum. dec. 28. n. 1.
- Donatio** facta à Principe post mortem possessoris, valida est, etiam si ille non consentiat. dec. 30. n. 1.
- Donationem** secundam non potest Rex alicui facere de bonis, quæ vigore renuntiationis à patre factæ eius filio donaverat. *ibid.* n. 5.
- Donatio** non revocatur, licet conditio, à jure reprobatæ, in donatione apposita non adimpleatur. dec. 31. n. 5. quod procedit etiam si in donatione exprimat, quòd non adimpleta conditione donatio resolvetur. *ibid.*
- Donatio** intelligitur facta secundum consuetudinem, & debet interpretari, secundum quod fieri consuevit. dec. 34. n. 8. & dec. 39. n. 6. & dec. 95. n. 3.
- Donatio** bonorum Regiæ Coronæ facta donatario cum consensu Regis, & eo confirmata, censetur facta per Regem, quoad omnes effectus. dec. 37. n. 1.
- Donationum** scripturæ, cum licentia donandi alteri, qua forma olim concipiebantur. *ibid.*
- Donatione** facta cum omni jure, quod ibi habet Rex, non videntur concessa jura quæ habet tamquam Rex. decif. 38. n. 3. & dec. 40. n. 6. 8. & 9. & dec. 66. n. 4. & 5.

I N D E X.

Donatio generalis, non intelligitur de illis quæ non sunt solita concedi, etiam si non sint de reservatis Principi. *ibid.* num. 3. & *decif.* 40. num. 1. & num. 5. & *decif.* 66. num. 4. & 5.

Donatio, quæ ex Regis concessione ad filium prorogatur, eadem cum prima censetur. *dec.* 39. n. 3.

Donatio generalis, quibuscumque facta non comprehendit reservata Principi in signum supremæ superioritatis. *dec.* 40. à num. 1. cum seqq.

Donatio facta à Principe cum plenitudine juris absque ulla reservatione, invalida est. *dec.* 40. n. 9.

Donationes de bonis ad tertias Conciliorum, & rerum publicarum pertinentibus, Rex facere non potest. *dec.* 60. num. 8.

Donationem à patre factam nullam ex defectu insinuationis potest Rex confirmare, ex certa scientia, etiam in præjudicium aliorum filiorum. *dec.* 77. n. 2. quod intellige, ut num. 4. & 5.

Donationum confirmationes, quæ requirunt insinuationem per Regem solum conceduntur, seu in tribunali palatii. *dec.* 72. n. 4.

Donatio Principis, præsertim facta personæ benemeritæ latissimè est interpretanda. *dec.* 95. n. 1.

Donatio posterior, quantumcumque generalis non intelligitur derogare priori donationi speciali. *ibid.* n. 3.

Donatio, seu confirmatio Regis intelligitur facta, prout Rex de jure possidet. *ibid.* n. 4. & 5.

Donationis verba interpretanda sunt, ne donatio invicem contradicat, ac repugnet. *ibid.* n. 7.

Donatio seu privilegium concessum per relationem ad aliud, si non constet de eo ad quod refertur, non valet. *ibid.* num. 9.

Et quando relatio facta in donatione, vel privilegio, inducat conditionem, & relationis probationem, & existentiam. *ibidem.* remissivè. num. 10.

Donatio antiquior debet necessariò ostendi, si in secunda donatione fiat relatio donationis antiquioris. *decif.* 95. num. 11.

Donationi perfectæ non potest postea adjici onus aliquod aut conditio, nec ea potest revocari in partem, vel in totum in præjudicium sequentium successorum, præsertim quando fuit facta ex causa onerosa. *ibid.* à num. 12. cum seqq.

Donatio seu privilegium Principis intelligitur sine præjudicio tertij. *dec.* 93. n. 2.

Donatio, vide verbo, *Confirmatio*, & verbo, *Jurisdicito*.

Donatum non censetur, quod specificè, & expressim in donatione non declaratur, quamvis verba sint multum exuberantia. *dec.* 22. n. 6.

Dos dicitur pendere à matrimonio, ex eo quia sine matrimonio dos esse non potest: sed ad omnes alios effectus, est quid separatum, & æquè principale cum eo. *dec.* 31. num. 12.

Dos aufertur marito, si mortem necatæ uxoris non defendit. *dec.* 58. n. 1.

Pro dote filiarum & alimentis filiorum tenetur successor in bonis Regiæ Coronæ ad debita contracta. *decif.* 110. num. 2.

Dos & alimenta à pari procedunt. *ibid.*

Dubia verba privilegij, seu contractus sunt interpretanda contra eum, in cujus favorem fuit contractus celebratus, aut privilegium concessum. *decif.* 86. n. 9. in dubijs faciendâ est interpretatio, ut dispositiones contrahentium sint magis conformes juri communi. *ibid.*

Duces belli creare soli Principi non recognoscanti superiori competit. *dec.* 43. n. 3. & *dec.* 101. n. 1.

Dux qui facit, quod officio bonæ militiæ, vel Ducis convenit, nullam obligationem inducit Regi, nec etiam ex debito morali. *dec.* 36. n. 12.

Duci tenentur obedire milites. *dec.* 87. n. 1.

Dux, verbo *Capitaneus*.

E.

Ecclesia tenetur de violentia, seu spoliatione facta ab hominibus subditis ipsius Ecclesiæ, quando ex eo facto resultat utilitas ipsi Ecclesiæ. *dec.* 80. n. 2.

Electio Regni fieri debet in publicis Regni comitiis, & si

tumultuariè fiat, ipso jure non valet. *decif.* 7. num. 3. & *decif.* 84. num. 3.

Electio populi deferri solet Regnum Poloniæ. *decif.* 7. num. 3.

Electio officiorum per legem concessam Concilijs oppidorum, potest Rex intervertere quoties voluerit. *dec.* 33. num. 4. quod tamen non debet fieri per Regem nisi cum magna causa. *ibid.* n. 6. & *dec.* 91. n. 3.

Electio facta ad clamorem populi, sine solemnitatibus à jure requisitis est nulla ipso jure. *dec.* 84. n. 3.

Electio debet publicari inter ipsos electores, aliàs clandestina non valet. *dec.* 84. n. 9.

Electio canonicè facta, sive per electores, sive per commissarios, debet confirmari. *ibid.* n. 10.

per electionem jus acquiritur electo, licet non acquiratur exercitium. *ibid.* n. 12.

Electio protracta regulariter non valet. *ibid.* num. 13. Et quid si electores in fraudem electi protrahant electionem. *ibidem.*

Electio facta per habiles & inhabiles simul, vitatur, quando lex ponit pro forma, quòd habiles tantum intervenerint. *ibid.* n. 5.

Electio officij proxenetæ competit Decurionibus civitatum: confirmatio verò à Rege, vel à superiore petenda est. *dec.* 91. n. 2.

Electores non possunt mutare electionem, nisi electo consentiente. *decif.* 84. n. 11. Et compelluntur per superiorem eligere illum, in quem sanior & major pars consensit. *ibid.*

Electores non possunt revocare electionem factam secundum formam Ordinationis, vel legis à Rege, seu superiore conditæ. *ibid.* num. 14. Et quid si eligant jure proprio. *ibid.*

Electus si non est idoneus, ad electores spectat periculum. *dec.* 84. num. 2.

Electo ad aliquod officium temporale, non valenti illud exercere etiam sine culpa sua, currit tempus. *ibidem.* num. 5.

Electus ad aliquod officium, an habeat aliquod jus antequam publicetur electio. *ibid.* n. 8.

Electus non ritè, potest excipi, & quòd per inimicitiam, vel eius fatigandi causa fuerit electus. *ibid.* n. 17.

contra Electum potest excipi, quòd accusatur de crimine, & quòd fuerit electus non legitimo decurionum numero coacto. *ibid.* n. 18. & 19.

Electus potest excusari propter causas octo. remissivè. *ibidem.* num. 20.

Electus ad unum officium, non cogitur subire aliud, nisi primum sit finitum. *ibid.* num. 21.

Electus ad duo officia simul, si non appareat ad quod fuerit prius electus, optio est electorum, non electi. *ibidem.*

Electus potest appellare, si non ritè sit electus, & si obtinet, recuperat sumptus ab eo, qui eum nominavit. *ibid.* num. 27. & 34.

Electus ab inimico præsumitur per inimicitiam electus. *ibid.* num. 28.

Electum ad personalia munera, morbus excusat. *dec.* 84. num. 35.

Et numerus quinque filiorum viventium. *num.* 36.

idem si in bello mortui fuerint. *ibid.* & idem si sint in potestate parentis, sive extra. *ibid.* Et idem in nepotibus. *ibidem.*

Et quid si filij sint adoptivi, vel si post electionem numerus filiorum adimpleatur. *ibid.* n. 37.

Electus excusatur, si filium eius ætatis habuerit, qui statim pro eo possit subire munus, ad quod fuerat electus. *ibidem.*

Electus ad munera civilia personalia excusatur propter paupertatem. *ibid.* num. 38. & propter atatem, vel professionem. *ibid.* n. 39. & n. 43.

Electus si moriatur, onus subeundi munus non transit ad heredes. *ibid.* n. 41.

Electus habet justam causam excusandi se, & appellandi, si potiorum alium nominatum putaverit. *ibid.* n. 42.

Electus excusatur propter atatem 60. annorum à muneribus civilibus, non ab honoribus. *num.* 43. Et quid de jure Regio. *ibid.*

Eligi non debet quis ad officia publica, nisi prius syndice-

tur d
conf
fider
ibide
Eligere
trien
pore
suber
Et
tem
Eligi n
nec n
bent
Eligi p
lia.
Eligen
tiam
elige
rene
Eligi d
strat
& de
Emanci
ad of
Emanc
filium
Emanc
atati
plam
Emphyt
nis te
rioni
112.1
Emptio
proh
Emptio
rebus
Et an
emp
Enorme
quitu
Episcopa
poste
cho n
Episcop
ment
netur
distrib
num.
Episcop
jestat
mitti
deber
intell
copu
domi
Episcop
viles
num.
Episcop
nister
& m
turan
confu
Episcop
Evisio
Et qu
Exceptio
dec. n
Exceptio
84. n
Exciper
crimi
Et qu
ibid. n
Excusatio
refcr
quod
aera

I N D E X.

tur de primo officio, & syndicatio fit visa per Auditores consilij Regis. decif. 84. numer. 1. Et quæ debeant considerari in eiusmodi electionibus faciendis. remissivè. ibidem.

Eligere magistratum perpetuum, seu per biennium aut triennium, non potest civitas, sed pro eo tantum tempore, quo voluerit Princeps, aut superior, cui civitas suberit. ibid. n. 6.

Et si quis eligatur per triennium, an valeat electio saltem per annum. ibid. n. 7.

Eligi non debent nobiles ad humiliora officia. ibid. n. 29. nec majoribus honoribus functi, ad minores eligi debent. ibid. n. 31.

Eligi potest filiusfamilias major 25. annis ad munera civilia. ibid. n. 30.

Eligendi potestas, si ad alium devolvatur, ob negligentiam primi electoris, is ad quem devolvitur, tenetur eligere eosdem, & cum eisdem qualitatibus quos prior tenebatur. dec. 52. n. 3.

Eligi debent nobiliores ad honores, dignitates & Magistratus, & ceteris paribus anteponi debent. dec. 73. n. 7. & dec. 84. numer. 1. & numer. 29.

Emancipationes confirmare ad Regem solum pertinet, vel ad officiales ab eo ad id deputatos. decif. 72. n. 1. & 4.

Emancipatio de jure communi, propriè est quando pater filium emancipat. ibid. n. 2.

Emancipationes aliæ de jure communi, rescripta veniæ ætatis dicuntur, quæ apud nos vocantur, cartas de supplemento de idade. ibid. n. 4.

Emphyteuticari non possunt agri deserti, & inculti, à dominis terrarum, & Magistris Ordinum, nec etiam à decurionibus civitatum, sed dari tantum de fefmaria. decif. 112. numer. 1.

Emptio & venditio officiorum publicorum de jure civili prohibita est. dec. 22. n. 6.

Emptor an teneatur solvere novum tributum impostum rebus venditis. dec. 14. n. 2.

Et an casus noviter orti in venditione pertineant ad emptorem. ibid. numer. 6. & vide verbo, *Venditor.*

Enorme præjudicium quando dicatur iudicis arbitrio relinquatur. dec. 75. n. 3.

Episcopatus aut Parochia si ab infidelibus occupetur, & postea à fidelibus recuperetur, Priori Episcopo & Parochio restitui debet. dec. 26. n. 2.

Episcopus, ad quem devolutio facta fuit exequendi testamentum ob negligentiam executoris testamentarij, tenetur servare formam à testatore traditam circa bona distribuenda ad pias causas. dec. 52. n. 5. & 7. & dec. 97. numer. 11.

Episcopus, licet non dicatur committere crimen læsæ Majestatis, contra Regem, & dominum temporalem, committit tamen grave, & enorme crimen, propter quod debet degradari, & beneficiis spoliari. dec. 83. n. 4. quod intellige, ut numer. 5. & 7. cum seq. Et quid quando Episcopus juramentum fidelitatis, & homagium præstitit domino temporali. ibid. n. 3. & 7.

Episcopi possunt regulariter committere laicis causas civiles clericorum: non tamen possunt criminales. ibid. numer. 8.

Episcopus non potest committere laico, ut tamquam minister torqueat clericum, exequendo suam sententiam, & multò minùs ut illum judicet, & condemnet ad tormentum. ibid. numer. 9. & 11. & an possit excusari propter consuetudinem. ibid. n. 10.

Episcopus, verbo, *Prælatas.* & verbo, *inferior à Papa.*

Evictioni non est locus in causa lucrativa. dec. 116. numer. 13.

Et quid in contractibus onerosis. ibid.

Exceptio firmat regulam in contrarium. dec. 114. numer. 13. dec. 12. numer. 5.

Exceptio non debet admitti si malitiosè opponatur. decif. 84. numer. 16.

Excipere potest quis contra electum, quòd accusatur de crimine. ibid. n. 18.

Et quòd electores consanguinei intra quartum gradum. ibid. numer. 33.

Excusatio temporalis à muneribus non admittitur, nisi per rescriptum Principis, probatis etiam causis concessionis, quòd si simpliciter concedatur non porrigitur ad munera ordinaria. dec. 84. numer. 22. & causas octo excusan-

di, vide remissivè. ibid. n. 26.

Excusare non possunt decuriones semel electum. numer. 23. ibidem.

Excusari potest quis propter facultates, si non possunt sufficere muneri inuncto. ibid. numer. 24. & hæc excusatio non est perpetua, sed temporalis tantum. ibid. numer. 24. & vide supra, verbo, *lectus.*

Excusio, si concedatur à lege instrumentis publicis, quatenus in eis aliquid expressum est, non censetur concessa, si tacitè id comprehendatur. dec. 14. n. 8.

Exemptus præfertur non exempto. dec. 7. n. 4.

Exemptio collectæ debitæ alicui civitati, si à Principe alicui concedatur, potest civitas diminutionem illam imputare in censu annuo, quem Regi præstat. dec. 113. numer. 3.

Idem si Rex personas aliquas exemerit ab incapacitatione gabellæ. ibid. & vide verbo, *Gabella.*

Exemptus à militia nemo est, nisi id specialiter concedatur. dec. 44. numer. 6.

Exemptio clericorum est de jure divino, secundum magis communem Theologorum, & canonistarum, & secundum alios de jure positivo. dec. 83. n. 10.

Exemptus, ne possit respondere nisi coram certo iudice, potest conveniri coram alio iudice, ratione delicti, contractus, sive rei sitæ: secus si ad omnia sit specialiter privilegiatus. dec. 86. n. 7.

Eximere se potest quis, tempore immemoriali à potestate & ditione sui Principis, dummodo pro libero se gerat: secus si se subditum fateatur, quia tunc exemptio non potest præscribi. dec. 40. n. 14.

Exheredari filij bona, an veniant ad fiscum, vide verbo, *Fiscus.*

Expensis factas in fabricanda moneta, an possit Princeps deducere, ita ut id quod fuerit deductum, minus valeat in pondere. dec. 45. numer. 3. suis expensis facere debet, qui tenetur aliquid facere ratione oneris sibi inuncti. dec. 59. numer. 4.

Expensæ non deducuntur, quando certa pars fructuum solvenda est fisco. ibid. n. 4.

Exportans merces prohibitas, in locum prohibitum, quæ poena puniatur. dec. 62. numer. 1. Et si domino ignorante merces exportentur, an possit comparere ad allegandam suam ignorantiam. ibid. numer. 5. Et quid in domino navis si in ea invectæ sint merces prohibitæ, eo inscio. ibid. numer. 5.

Expresum non dicitur, quod intellectualiter comprehenditur. dec. 12. n. 7.

Expressa mentio ubi de jure requiritur, non sufficit mentio descendens ex consequentia verborum. ibid.

Expresse fieri quod lex jubet, non sufficit quòd tacitè fiat. dec. 14. numer. 4. cum seqq.

Expressum non dicitur, quod comprehenditur sub verbis generalibus. ibid. & numer. 7.

Expressa non censentur, quæ valde notabilia sunt, nisi specialiter & nominatim exprimentur. ibid. n. 8.

Expresio verborum requiritur, quando de re aliqua tractatur, aliàs de ea actum non intelligitur. ibid.

Extraneus censetur dispensatus cum clausula (sine præjudicio legitimorum heredum) quoad juris effectus. decif. 69. numer. 11. circa quod intelligitur. Dec. cons. 257. ibidem.

F.

Factum in dubio esse intelligitur illud, quod est utilius facienti. dec. 34. n. 6.

Factum Principis non separatim, censetur casus fortuitus. decif. 114. numer. 5.

Fama restituere, legitimare, cudere monetam, creare notarios, & alia id genus, quæ à Principe cum difficultate concedi solent non includuntur in donatione jurisdictionis cum mero, & mixto imperio. dec. 40. n. 7.

Fendatarij non poterant matrimonium contrahere sine licentia Regis, ex constitutione Regni Neapolitani, quæ postea per Carol. II. Regem ipsius Regni abrogata est. dec. 31. numer. 1. & numer. 6.

Fendum, quod vocatur paternum fundatur in voto, & effectu ascendenti, erga descendentes non transversales. dec. 34. numer. 10.

I N D E X.

Feudorum successio colligitur ex forma concessionis. *ibid.*
num. 12.
 Feudum si vasallus perdat non culpa sua, sed facto domini, tenetur dominus de alio simili feudo, vasallo providere. *dec. 36. n. 2.*
 Feudum auferre non potest Rex illis, qui sunt de familia, & quibus ab antiquo fuit concessum, & concedere extraneo. *dec. 51. num. 10.* quod procedit etiam in majoratu, seu capella. *ibid.*
 Feudum auferre vasallo potest dominus ex causa, ea tamen cessante, debet illud restituere. *ibid.*
Fidalgo Cavaleiro, idem est, quod antiquis, Cavaleiro. *dec. 106. num. 1.*
Fideicommissis equiparantur capellæ, in successione. *dec. 51. num. 4. & 5.*
Filiatio probatur per famam, testes de auditu, per indicia, & alias præsumptiones. *dec. 73. n. 12.*
Filius masculus, ex femina descendens non potest succedere in bonis Regiæ Coronæ. *dec. 27. n. 2.*
Filius legitimus clerici conceptus antequam pater ordines sacros suscepisset, an excludat patrum à successione bonorum Regiæ Coronæ. *ibid. n. 3.*
Filius primogenitus inhabilis ad possidendum bona Regiæ Coronæ, si patri suo supervixit, habilis reputatur, ad hoc, ut filio suo incontinenti restituat: & nepos fortiori jure admittitur ad successionem, quam si eius pater in rerum natura non esset. *ibid.*
Filius major successor in bonis Regiæ Coronæ, statim post mortem patris habetur pro possessore, & in eum jus omne transfertur, licet realiter possessionem non acceperit. *dec. 32. n. 1.*
 Et verba hæc (succeda o filho barã o maior, ou o segundo se tal for) appositã in donationibus quomodo intelligi debeant. *ibid. n. 4.*
Filius & Pater eadem persona censentur. *decif. 136. n. 14.*
 & memoria Patris conservatur in Filiis. *ibid.*
Filij remunerantur in jure ex parentum meritis. *ibid.* & gloria & nobilitas patris transit in filios. *ibid.*
Filij propriè non dicuntur sed extranei, quoad juris effectus, dispensati cum clausula, sine præjudicio legitimorum heredum. *dec. 69. n. 11.*
Filij exeunt à patria potestate, per matrimonium de jure nostri Regni, & idem servatur in Regno Castellæ, & in Francia. *dec. 72. n. 3.*
Filij occisoris non possunt succedere in bonis occisi. *decif. 81. num. 19.*
Filij committentis crimen læsæ Majestatis, etiam puniuntur. *decif. 82. n. 12.* quod procedit tam in legitimis, naturalibus, & spuris, quam etiam in emancipatis, & etiam in filiis respectu matris; & in nascituris. *ibid.*
Filius familias major 25. annis potest eligi ad munera civilia. *dec. 84. n. 30.*
Filij legitima an debeat confiscari, casu quo pater dicat in testamento, (si filius meus institutus committat delictum, vel cogitet committere, ex quo veniat publicatio bonorum substituo alium, vel in alium transferatur hereditas.) *decif. 96. num. 3.* Et quid si filius fuerit verè exheredatus post commissum delictum. *ibid.* & *num. 1.* & vide verbo, *Confiscari*, & verbo, *Fiscus*.
Filia nubens, nulla dote data, vel promissa, etiam sine consensu patris, potest patrem cogere, ut dotem competentem sibi constituat. *dec. 31. n. 12.*
Fisco applicatur poena contrahentium incestas nuptias, non autem accusatoribus, aut delatoribus. *dec. 50. n. 1.*
Fiscus non succedit in capellis, ubi extant consanguinei usque ad decimum gradum. *dec. 51. n. 6. & 7.*
Fisco an debeant applicari bona, quæ bannitus acquisivit post condemnationem. *decif. 57. num. 3. 4. & num. 11. & quid in deportato.* *ibid. n. 6.*
Fiscus non potest capere, quod relinquitur penitus incapaci. *ibid. n. 8.*
Fiscus non potest succedere in bonis paternis, si post filij bona confiscata, pater intestatus moriatur. *ibid. n. 9.*
Fiscus constat ex canone, oblatione & indictione. *decif. 81. n. 1.* & an hæc possint præferri contra Principem. *ibidem.*
Fisco solvitur vectigal portus, & venalium rerum, salinarum, metallorum, & piscinarum: & de venalibus solvitur octava, de metallis verò decima. *ibid. n. 2.*

Fisco, regulariter applicantur bona, quæ indignis auferuntur, & inter regalia connumerantur. *ibid. numer. 3. & dec. 58. num. 1.*
 Et quando bona hæc fisco, vel heredibus ab intestato acquiruntur, vide *ibidem*. remissivè. & *decif. 81. numero 3.*
Fisci causa frequentius solet esse non bona, sub bono Principe. *ibid. n. 4.*
Fiscus capit bona condemnati, non ut heres condemnati, sed ut successor, & ideo tenetur creditoribus. *ibid. num. 5.*
Fisco acquiruntur bona Coronæ, & ea quæ sunt restitutioni subjecta, in vita tantum delinquentis: quod procedit in aliis delictis: secus si confiscentur propter crimen læsæ Majestatis, vel si delictum concernat ipsum officium, vel formam contractus. *ibid. n. 5.*
Fisco acquiruntur bona fratris interficientis fratrem, mortuo verò interficiente, deveniunt ad heredes: quod intelligitur si fuerint feudataria aut majoricata. *ibid. n. 7.*
Fisco non applicatur, quod alicui auferitur absque suo delicto, sed remanet venientibus ab intestato. *numer. 21. ibidem.*
Fisco applicantur turpiter acquisita, aut indignè possessa, apud quemcumque inveniuntur. *num. 22. ibid.*
Fiscus, ut auferat ab indigno, requiritur, quod indignus adeat hereditatem, vel saltem possit adire, & in fraudem fisci recuset. *ibid. n. 23.*
Fiscus, ut possit succedere, requiritur quod jus succedendi fundetur in persona illius à quo auferitur. *ibid. n. 24.*
Fiscus solum potest opponere de indignitate. *ibid. n. 25.*
Fisco an verò Ecclesiæ sit devoluendum castellum, in quo Religio Melitenis præsentat, si Castellanus committat crimen læsæ Majestatis. *dec. 82. n. 6.*
Fisco Portugaliæ an debeant applicari bona, quæ condemnatus in hoc regno, habet in Regno Franciæ, seu Angliæ. *ibid. n. 16.*
Fiscus non capit bona filij delinquentis, si in testamento à patre cum causa sit exheredatus. *dec. 96. num. 1.* & quid si exheredatus sit sub conditione si deliquerit. *ibid.* & vide supra, verbo, *Filius*.
Fisci conductores excusantur à muneribus civilibus. *dec. 84. num. 26.*
Fiscus adfistens alicui causæ, vide verbo, *Adfistens*.
Fisco acquiritur ea portio, quam maritus, qui mulierem occidit, erat habiturus. *decif. 58. num. 1.* & vide in verbo, *Maritus*.
Fiscus auferit, quæ occisor capit, ubi autem non capit, non habet quod auferat. *ibid. num. 3. & num. 4.* & vide verbo, *Occisor*.
Fiscus de jure remanet obligatus, pro negotio pro eo utiliter gesto, sicut quilibet privatus. *dec. 112. n. 3.*
Feminae sunt incapaces bonorum Regiæ Coronæ, & ab eorum successione remouentur. *dec. 27. n. 1.*
 in Feminis non cadunt actus bellici, nec actus jurisdictionis, numero 2. nisi Princeps speciatim id concesserit. *ibidem.*
Feminae habentes bona Regiæ Coronæ non possunt matrimonium contrahere sine licentia Principis. *decif. 31. num. 1.*
Femina contrahens matrimonium invalidum an comprehendatur sub prohibitione Ord. lib. 2. titul. 47. remissivè. *dec. 31. n. 21.*
Forali novo non creditur, si se referat ad antiquum quod non ostenditur. *dec. 17. n. 2.*
Formam à testatore datam circa bona distribuenda ad pias causas tenetur observare is ad quem fuit devoluta executio testamenti ob negligentiam executoris testamentarii. *dec. 52. n. 7.*
Fortalicium si Rex fecerit in terris dominorum pro Regni defensione, non potest expensas à dominis terrarum in totum petere, nisi ut à quolibet de populo. *dec. 29. num. 4.*
Fortalicia, vide in verbo, *Castro*.
Fortuitus casus quando dicatur. *decif. 114. num. 9.* & vide verbo, *Casus*.
Fratres consanguinei præferuntur uterinis in bonis provenientibus à patre, & à converso uterini consanguineis in bonis provenientibus à matre. *dec. 34. n. 9.*
Fratris bona interficientis fratrem, an debeant fisco applicari. *ibid.*

carri
 ver
 Fructu
 non
 diu
 Fructu
 ibid
 Fructu
 sen
 num
 Fructu
 cert
 ven
 Frumen
 Prin
 92. n
 frum
 rea,
 subd
 ut v
 ibid
 publ
 Fundum
 ad u
 pore
 Fundu
 vitat
 nis,
 nari
 num
 Fundu
 niali
 niali
 cum

 GA
 Gabell
 perv
 gem
 Gabell
 quan
 Gabell
 que p
 ibide
 Gabell
 dicio
 ca R
 Regn
 Genera
 eius f
 Genera
 fic sta
 ratio
 nium
 cum
 Genera
 mitte
 Genera
 hend
 num.
 Gloria
 Gratia
 cif. 3
 tia, f
 Gratia,
 perfe
 Gratis
 109.
 Gravam
 pertir
 Gravan
 Gubern
 cia ne
 pus su
 Gubern
 re lib

I N D E X.

cari, casu quo sint bona feudataria, aut majoratus, vide verb. *Fiscus*.
Fructus rei donatæ debentur à tempore factæ donationis, non autem à tempore, quo litteræ in Cancellaria expediuntur. dec. 39. n. 4. & n. 7.
Fructus sequuntur dominum, & debentur à die emptionis. ibid. num. 7.
Fructus bonorum, quæ confiscantur ipso jure, vel per sententiam, à quo tempore veniant in fiscum. dec. 57. num. 1.
Fructus non dicuntur nisi deductis expensis, secus si lex certam quantitatem fructuum exprimat, quæ sit solvenda. dec. 59. n. 3. & 4.
Frumentum, & alia ad victum necessaria potest Rex, seu Princeps taxare justo pretio, ne majori vendantur. dec. 92. num. 1. & potest statuere quomodo, & quo tempore frumentum sit vendendum, & prohibere ne fiant horrea, ne sequatur caristia. ibid. num. 4. & potest cogere subditos qui habent frumentum conditum in horreis, ut viliori pretio vendant, quam ab eis sit comparatum. ibid. n. 5. quod maximè procedit respectu pauperum, & publicæ inopiæ. ibid. n. 6.
Fundus communem alicujus civitatis, qui sit destinatus ad usum publicum universorum semper, & omni tempore potest Princeps donare cui velit. dec. 18. n. 6.
Fundus, qui ex illis bonis publicis est, quæ in pecunia civitatis esse dicuntur, & ratione dominij, & possessionis, ad civitatem pertinet, non potest à Principe donari. ibidem. num. 11. & hujus rei redditur ratio. ibid. num. 12. cum seq.
Fundus Regalis permutatus pro patrimoniali, sit patrimonialis permutato, & qui succedebat in fundo patrimoniali permutato, succedere etiam debet in fundo Regali cum quo facta fuit permutatio. dec. 27. n. 9.

G.

Gabella, quæ fisa dicitur, solvitur pro venditione piscium. dec. 54. n. 5.
Gabellarum augmentum, impostum à Rege, ex causâ superveniente, an pertineat ad conductorem, an ad Regem, qui locavit. dec. 114. n. 1.
Gabella regulariter debet solvi in loco venditionis, aliquando tamen solvitur in loco, ubi res traditur. ibid. n. 5.
Gabellam solvere tenentur emptor, & venditor, unusquisque pro sua parte. ibid. n. 6. secus erat de jure communi. ibidem.
Gabella non solvitur de venditione redditus annui, quem dicimus juro. ibid. num. 7. Et referuntur verba Chronicæ Regis Ioannis II. circa originem gabellarum in hoc Regno, quas fisas vocamus. ibid. n. 8.
Generalis derogatio privilegij non valet, ubi requiritur eius specificæ mentio. dec. 93. n. 11.
Generalis obligatio facta in venditione intelligitur, rebus sic stantibus, ut erant tempore contractus, non autem ratione casus improvisi, & supervenientis præter omnium cogitationem. decif. 114. numer. 3. & numer. 8. cum seqq.
Generalis promissio non intelligitur de casu, in quo promittens verosimiliter se non obligaret. ibid. n. 4.
Generalis renuntiatio casuum fortuitorum non comprehendit casus fortuitos, ibid. nu. 5. & 9. quod intellige ut num. 10. ibid.
Gloria & nobilitas patris transit in filios. dec. 36. n. 14.
Gratia facta censetur, eo ipso quod Princeps dicit, fiat. decif. 39. n. 4. Litteræ non expediuntur ad essentiam gratiæ, sed ad probationem tantum. ibid.
Gratia, litteris nondum expeditis, dicitur informis & imperfecta. ibid. n. 8.
Gratis quod fit, non debet ad necessitatem deduci. decif. 109. num. 2.
Gravamen interpositum in causa super jurisdictione an pertineat ad iudices Regiæ Coronæ. dec. 118. n. 7.
Gravamen, verb. Supplicatio.
Gubernatoris, seu Proregis officium, est temporale, & officia nomine suo collata, non possunt durare ultra tempus suæ Gubernationis. dec. 21. n. 1. & 2.
Gubernatores & Proreges Provinciarum debent habere liberam potestatem providendi officia, sicut præ-

decessores habuerunt, aliàs maxima eis fieret injuria. ibidem.

H.

Habitantes in terris dominorum possunt conveniri coram iudice Regio, ratione rei sitæ in Regio territorio. dec. 86. n. 6.
Hereditas vacans quando dicatur. dec. 61. num. 1. & ad fiscum pertinet. ibid.
Hereditas non adita non transmittitur, & perinde est ac si defuncto delata non esset. ibid. n. 2.
Hereditas non adita non transmittitur, quoad extraneos: secus quoad liberos, & descendentes, quia ad eos transmittitur ex potentia sanguinis. ibid. n. 4. & 5.
Hereditatis aditio, vide verb. Aditio.
Heres efficitur indignus hereditate occisi, si eius mortem non vendicat. dec. 58. n. 1.
ad Heredes non transit onus subeundi munus, si electus moriatur. dec. 84. n. 41.
Heredes donatarij, cui donatæ fuerunt Insula desertæ, ut ad culturam redigerentur, an possint repetere pretium meliorationum, quas fecit donatarius, remissivè. dec. 111. num. 8. Et quid in armentis boum, & animalibus feris, in illis jam pascentibus. ibid. remissivè.
Homicida testatoris reputatur indignus, & hereditas illi auferitur: secus si occisus remiserit injuriam, & homicidam instituerit. dec. 81. num. 7. Et vide verb. *Occisor*. & verb. *Indignus*.
Hofes nominis Christiani propriè, qui dicantur. decif. 115. num. 3.

I.

Ignoranti nemo, etiam jure agnationis, agnascitur. dec. 34. num. 13.
Immobilia ab hostibus capta, si postea à nostris recuperentur, suis prioribus dominis sunt restituenda. dec. 26. n. 1. Et quid in Episcopatu, aut Parochia si ab infidelibus occupentur, an priori Episcopo, & Parocho sit restituenda. ibid.
Et quid in rebus immobilibus, quæ de novo in bello justo capiuntur, vide dec. 88. n. 1. per totam.
Immunitas aliquando infringitur, propter penuriam hominum. dec. 84. n. 32.
Immunitatis privilegium amittitur, si privilegiatus rem in qua habet privilegium, exposuerit venalem. decif. 93. num. 11.
Imperator, aut Rex non potest donare jura Regni, aut Imperij, ea in totum & omnino à se abdicando, benè tamen potest communicando. dec. 19. num. 3. quod intellige, ut num. 4. ibid. & decif. 40. à num. 1. cum seqq. usque ad num. 9.
Imperator, vide verb. Rex.
Imperium merum concessum in dubio censetur in donatione castri. dec. 11. n. 9.
Imperium merum, & mixtum si concedatur, censetur consequenter concessum jus plenum regendi, & donatarium esse constitutum in potestate. dec. 11. n. 10.
Et per concessionem meri & mixti imperij donatarius efficitur supremus in terris suis, ut est Imperator in Imperio. ibid.
Imperium merum & mixtum an præscribi possit jure communi attentò. dec. 41. n. 1. & n. 4.
Incestum si committat mulier intra annum luctus an privetur dote, & bonis, quæ à marito habuit. decif. 50. numer. 4. & 6.
Incestum committentes intra annum luctus puniuntur, per Ordin. Regiam. ibid. n. 5.
Incola ut quis dicatur, quæ requirantur remissivè. dec. 117. num. 7. & 8.
Incola non dicitur quis illius provinciæ seu civitatis, in qua non habet domicilium, licet in ea habeat bona immobilia. ibid. n. 11.
In continentem recuperare, quando dicatur. dec. 88. n. 12.
Indignus quæ auferuntur regulariter fisco applicantur, & inter Regalia connumerantur. ibid. n. 3. & dec. 58. n. 1.
Indignus hereditate efficitur, qui testatorem occidit, & hereditas illi auferitur, secus si occisus remiserit injuriam &

I N D E X.

- Marchio* quis dicatur. dec. 105. n. 2.
Mare dicitur esse de territorio illius civitatis, vel loci, cui magis appropinquat. dec. 46. n. 1.
 Et in mari etiam reperiuntur, & assignantur termini. ibidem.
- Mare* designatur per terram propinquam, cui mare magis adjacet, & sub qua distringitur. ibid. n. 2.
- Mare* attribuitur terræ circumstanti, & ille qui est in mari, quod regitur per civitatem maritimam, dicitur esse intra territorium, seu districtum ipsius civitatis. ibid.
 Et delinquens in mari propinquo alicui civitati, in ea debet puniri. ibid. n. 3.
- Maris* proprietas nullius est, usus verò illius omnibus communis est: quoad protectionem tamen, & jurisdictionem dicitur esse de Regalibus, & Regi competere. ibid. num. 4.
- in Mari utrum possit imponi vectigal. ibid. n. 5.
- Maris* portus inter Regalia computantur, de jure tamen communi, ad usum communem omnibus patent. ibid. numer. 6.
- Mariscalus* officium est magnæ dignitatis. dec. 100. n. 1.
- Marito* qui mortem necatæ uxoris non defendit, ut indigno dos aufertur. dec. 58. n. 1.
- Maritus*, qui injustè mulierem occidit, à qua heres fuit institutus, efficitur indignus eius hereditate, & fisco acquiritur. ibid. num. 1. & 4. & dec. 81. num. 12. 13. & 14.
 Idem dicendum in eo, qui mortis causam præbuit, puta si alimenta, vel medicamenta denegavit. ibid. num. 8.
 Et quid si vulnus intulit, ex quo uxor postea deceffit. ibid. num. 9.
- Marito* interficienti uxorem, ipso jure denegatur actio, quam habebat, ex pacto de dote lucranda, si uxor præmoreretur, & ideo fisco ab eo non aufertur. ibid. n. 3.
 Et quid in uxore interficiente maritum. vide ibid. n. 7.
- Mater* committens crimen læsæ Majestatis, an debeat etiam puniri. vide in verbo, *Pater*.
- Matrimonium* contrahere sine licentia Regis non poterant feudatarij ex constitutione Regni Neapolitani. dec. 31. numer. 1. quod tamen postea abrogatum est per Carolum II. Regem ipsius Regni. ibid. n. 6.
- Matrimonium* contrahere sine licentia Regis non possunt femine habentes bona Regiæ Coronæ, ex dispositione legis Regni nostri Lusitaniæ. ibid. num. 1. ratio decidendi assignatur. num. 7.
- Matrimonij* libertas metu pœnæ restringi non potest, amissione tamen lucri delati bene restringi potest. ibid. num. 2. & num. 8.
- Matrimonij* causam non comprehendit dispositio facta circa dotem, nec econtra. ibid. n. 12. & n. 14.
- Matrimonium* contrahens per verba de præsentibus, nulla facta mentione dotis, videtur velle uxorem indotatam accipere. ibid. n. 19.
 Et quid in eo qui contrahit sponsalia de futuro, nulla facta mentione dotis. ibid.
 Et quid servetur hoc casu de consuetudine hujus Regni Lusitaniæ. ibid. n. 20.
- Meliorationum* pretium, quas fecit ultimus possessor in bonis Regiæ Coronæ, an possit repetere donatarius, qui successit in prædictis bonis. decif. 111. numer. 1. Et quid in casu quo bona Regiæ Coronæ ad illam revertuntur, an possint repetere heredes donatarij meliorationes, quas utiliter impendit in prædictis bonis. ibidem. & numer. 5. & 6. & 7.
 Et quid servetur in hoc de jure Regni Castellæ. ibidem. num. 3.
- Meliorare* & conservare tenetur possessor majoratus bona illius. ibid. n. 5.
- Melioramentis* semel solutis, amplius repeti non potest pretium eorum à sequentibus successoribus. ibidem. numer. 7. quod servari etiam debet in æstimatione meliorationum, quæ fit in partitionibus circa emphyteusim assignatam uni ex heredibus. ibidem. Et quæ servari debeant in abrasione meliorationum? remissivè. ibidem.
 Et quid in bombardis, & alijs instrumentis necessarijs positjs per donatarios ad defensionem Castrorum? remissivè. ibidem.
- Meliorationes* an possint repetere uxor, & heredes donatarij, cui donatæ fuerunt Insulæ desertæ, ut ad culturam redigerentur. remissivè. ibid. num. 8. Et quid in ar-
- mentis boum, & animalibus feris, in eis jam tunc pascantibus. ibid. remissivè.
- Mens*, & intentio concedentis in donationibus, sicut in ceteris contractibus, potius attenditur, quàm verba. dec. 34. num. 4.
- Mens* concedentis & petentis semper attenditur in omnibus contractibus. ibid. n. 5.
 contra Mentem, & intentionem agentis, actus non debent operari. ibid. n. 7.
- Merces* prohibitas exportans in alienam Provinciam extra Regnum punitur amissione mercium, & exilio. dec. 62. num. 1.
 Et an dominus mercium, possit comparere ad liberandas mercies, si exportentur eo inscio, & ignorante. ibid. num. 5. Et quid in domino navis si eo ignorante exportatæ fuerint in navim. ibid.
- Merum*, imperium. verb. *Imperium*.
- Metallorum* venæ inter jura Regalia connumerantur. decif. 55. n. 1. & de metallis solvitur Regi decima. dec. 81. n. 2.
- Miles*, qui facit quod officio bonæ militiæ convenit nullam inducit obligationem Regi, nec legalem, nec etiam moralem. dec. 36. num. 12. Dignus tamen est favorabiliore remuneratione, quæ à donationis nomine non separatur. ibid.
- Militia*, est munus publicum, à quo nemo liberatur, nisi specialiter sit exemptus. dec. 44. n. 6.
 Et ad militiam potest Rex eligere tyrones bello idoneos, dummodo eis stipendium solvat. ibid. Et vide in verb. *Bellum*
- Milites* tenentur obedire Ducis præcepto, & inobedientes capitis pœna puniuntur, etiam si rem bene gerant. decif. 87. num. 1. & 2. quod intellige, ut num. 4. ibid.
- Minori* succedenti in bonis Regiæ Coronæ, licet mero jure currat tempus ad petendam confirmationem, petita tamen restitutione ei subveniri potest. dec. 4. n. 14.
- Minor* octodecim annorum legitimam habet excusationem à servitio belli, & militiæ, sicut & septuagenarius. dec. 29. num. 3.
- Minor* Rex 25. annis, an cogi possit habere curatorem, dec. 76. num. 6. Et an possit Regnum administrare etiam vivente patre. ibidem. num. 8. Et si in ea ætate administrans sine curatore, in aliquo contractu decipiatur, an restituendus sit. ibid. n. 7.
- Minor* adfistens alicui causæ, an possit probare & allegare ea, quæ principalis actor non probavit, nec allegavit, etiam si tempus probationis sit elapsum. dec. 97. num. 15.
 Et quid si eo casu ad hoc minoris jure utatur. ibid.
- Mixtum* Imperium, verb. *Imperium*.
- Mobilia* bona (quæ dicuntur spolia) bello capta, non fiunt capientium, nisi prius Duci tradantur, ut ea dividat inter milites, juxta singulorum merita. dec. 88. num. 7. & 8.
 Et quid servetur de jure Regni Castellæ. ibid. Et an idem sit dicendum in immobilibus. ibid. n. 6.
- Monetam* cudere nemo potest, nisi de mandato Regis, & est jus Regale. dec. 45. n. 1.
 Et si fiat sine auctoritate Principis, dicitur falsa, & adulterina. ibid.
- Moneta* tria debet continere, ut sit proba, & legitima. ibid. num. 2.
 Et an Princeps possit deducere expensas factas in fabricanda moneta, ita ut id quod fuerit deductum minus valeat in pondere. ibid. n. 3.
- Monetam* reprobam, & quæ non habeat requisita necessaria si Princeps cogat currere, peccat mortaliter & tenetur ad restitutionem. ibid. n. 4.
- Monetam* mutare non potest Princeps quoties voluerit, nisi populus consentiat, vel adfit justa causa, & publica necessitas. ibid. n. 5. 6. & 7.
- Monetam* vilis materiæ, pro aurea, & argentea potest Princeps ex urgente necessitate expendere, dummodo ea cessante fiat revocatio, & restitutio illis, apud quos fuerit pecunia vilis. ibid. n. 8.
- Monopolium* cum conductoribus non debent facere Principes, & ab istis monopolijs cavere debent. dec. 81. n. 2.
- Monteiro* mor, quis sit. dec. 90. & referuntur capitula quædam & provisiones desumptæ ex libro do Registro del Rey dom Denis, ad officium Præfecti maximi venatorum valde conducentes. ibid.
- Mulier* committens incestum intra annum luctus an privetur

vetur dote, ac si vivo marito adulterium commisset, an bonis tantum, quæ à marito habuit. dec. 50. num. 4. 5. & 6.
Mulieri an succedat maritus, qui eam occidit, vide verbo, *Maritus*.

N.

N *Asalibus* restituere, an sit idem quod nobilitare. dec. cil. 73. num. 20.
Negativa absoluta omnes casus includit. dec. 38. n. 6.
Negativa indefinita æquipollet universali. ibid.
Nepos fortiori jure admittitur ad successionem bonorum Regiæ Coronæ, si pater eius, inhabilis ad possidendum, incontinenti restituit (ut quia ad hoc habilis reputatur) quam si eius Pater in rerum natura non esset. decif. 27. num. 3.
Nobilitas Patris in filios transit. dec. 36. n. 14.
Nobilitate, soli Regi competit, & est de superioritate Regali. dec. 73. n. 1.
Nobilitas ex parte matris, de jure nostri Regni consideratur. ibid. num. 2.
Et quid de jure communi. ibid. n. 1.
Nobilis quis dicatur, remissivè. ibid. n. 3.
Nobiles dicuntur, qui adherent lateri Principis & ei serviunt in aliquo officio. ibid. num. 4. & quid in coquo Regis, & in pedite? remissivè. ibid.
Nobilitas plerumque causatur ex divitiis, in quo standum est consuetudini. ibid. n. 5.
Nobilitas causatur etiam ex communi opinione. ibidem.
Causatur etiam ex Ducatu, Comitatu, Baroniam, seu dignitate, & ex nobilitate progenitorum. ibid. n. 6.
Nobiliore eligendi sunt ad honores, dignitates, & Magistratus, & ceteris paribus anteponi debent. ibid. num. 7. & dec. 84. n. 1. & n. 29.
Quod procedit tam in dignitatibus & officiis secularibus, quam in officiis & electionibus dignitatum spiritualium. dec. 73. n. 8.
ad Nobilitatem probandam, quæ probatio requiratur. ibid. num. 9. 11. & 12.
Nobilitas non præsumitur, nisi probetur. ibid. n. 10.
Nobilitas animi, & virtus probatur per famam solam. ibid. num. 13.
Nobilitatem ostendit elegans tractatio. ibid. n. 14.
Nobilis præsumitur, qui gerit se pro nobili in omnibus actibus. ibid.
Nobilitas probatur per famam, sicut & filiatio. ibidem. num. 15.
Nobilitas avorum plenè probatur per testes de auditu, maximè si sint vicini, & propinqui. ibid. n. 16.
Nobilitas multum præsumitur, ex servitio multorum annorum facto Regi. ibid. n. 19.
Nominare administratorem, cum qualitatibus in institutione requisitis, an teneatur Rex, casu quo bona capella ad eum devolvantur. dec. 52. n. 1.
Nomen, & pronomen in quo differant. dec. 73. n. 16.
Notarii non possunt habere salaria in causis in quibus Procurator Regis agit. dec. 229. n. 27.

O.

O *Bedire* Duci tenentur milites, & inobedientes capite puniuntur, etiam si rem bene gerant. decif. 87. n. 1. & 2. Idem in eo qui mandatum Regis contemnit. ibid. num. 3. quod intellige, ut num. 4. ibid.
Obligatio quid significet. dec. 81. n. 1.
Obligatio generalis, facta in venditione, intelligitur, rebus sic stantibus, ut erant tempore contractus, non autem ratione casus improvisi, non verosimilis, & supervenientis præter omnium cogitationem. dec. 114. à numero. 3. & seqq.
Obligatus ad casus fortuitos, simpliciter, non remanet obligatus ad insolitos, & extraordinarios. ibid. n. 9. quod intellige, ut num. 10. ibid.
Obligatio Principis prædecessoris non ligat successorem in dignitate, nisi contractus sub nomine dignitatis celebratus fuerit. dec. 19. num. 4. & quando dicatur aliquid actum nomine dignitatis. ibid. n. 5. & 6.
Obligatio ad antidora, quæ sit. dec. 36. n. 7.

Obligatus ad antidora, si beneficienti remuneret, non dicitur propriè, & simpliciter donare, sed potius remunerare. ibid.

Obligatio ad antidora ad nihil certum obligat, nec inducit juris vinculum: quod si redigatur ad certitudinem, ab eo tempore, vim veræ obligationis habebit. ibid. num. 8.

Obligatus ad antidora tenetur beneficium referre congruo loco, & tempore, aliàs vitium ingratitude incurrat, quod aliquando est peccatum mortale, aliquando veniale. ibid. n. 10.

Obligatus ex debito legali, etiam si sponte solvat, & utatur verbo, dono, non censetur donare, sed debitum solvere. ibid. num. 9.

Obligationem nullam inducit, nec etiam ex debito morali, miles, seu Dux, qui facit, quod officio bonæ militiæ, vel Ducis convenit. ibid. n. 12. Dignus tamen est favorabiliore remuneratione, quæ à donationis nomine non separatur. ibid.

Obligatio à principio invalida, ex defectu Regalis consensus ex post facto potest confirmari ab ipso Rege. decif. 77. num. 3.

Obligari potest Rex, & in jus vocari eius Procurator ex eo, quod eius officiales contractum ab eo gestum non servant. dec. 80. n. 1.

Idem dicendum in Ecclesia, seu domino, circa violentiam factam ab hominibus subditis ipsi Ecclesiæ, vel domino, quando ex eorum facto resultat utilitas ipsi Ecclesiæ, seu domino. ibid. n. 2. & n. 6.

Idem in dominis arcium, seu territorij, circa factum suorum ministrorum. ibid. n. 7.

Idem in iudice, circa commissam malè & indebitè, per officiales & ministros suos. ibid. n. 8.

Idem in locatore, si per eum steterit, vel per illum quem ipse poterat prohibere, quod conductor re conducta non fruatur. ibid. num. 9. Et an liberentur hi ab obligatione, exhibendo officiales suos ut citentur, an verò teneantur præcisè, & in solidum, nomine suo ex facto illorum. ibid. n. 10.

Occisor regulariter non succedit in bonis occisi: & ubi succedit fisco aufert, ut indigno. decif. 58. num. 1. & decif. 81. num. 8. quæ regula multipliciter limitatur, & declaratur. d. decif. 58. num. 2. & d. decif. 81. à num. 8. usque ad finem.

Et quid in marito occidente uxorem, & è converso. vide ibid. d. dec. 58. per totam. & d. dec. 81. à num. 12. cum seqq. usque ad num. 16. Et quid in filiis occisoris, an succedere possint in bonis occisi. ibidem. num. 19. Et quid in eo qui filium testatoris, à quo erat institutus, occidit. ibid. num. 18.

in *Odiosis* nulla debet fieri extensio, nec valet consequentia de expresso ad non expressum, imò non expressum censetur relictum, in dispositione juris communis. decif. 31. num. 13.

Officiales positi per Prælatos temporalem jurisdictionem habentes tenentur servare leges Regni. dec. 11. n. 3.

Officialis specialis de novo in aliqua civitate creatus non minuit jurisdictionem Magistratus generalis. decif. 13. num. 5. quod limitatur quatuor modis. ibidem. num. 6. 7. 8. & 9.

Officiales publici dicuntur scribæ camerae, & vicem tabellionum aliquando sustinent, & quod in quibusdam dispositum est, in aliis etiam est intelligendum. dec. 33. num. 3.

Officiales justitiæ, qui jurisdictionem nomine Regio exercent, non possunt pœnas, quas imponunt, ad arbitrium suum applicare. dec. 60. n. 6.

Officiales justitiæ simpliciter, non dicuntur decuriones. ibid. num. 7.

Officiales positi per donatarios, & dominos terrarum, an possint ipsi donatarij & domini jubere syndicare per auditores suos finito tempore. decif. 68. num. 1. & 2. Et quid in Archiepiscopo Bracharensi, qui habet jurisdictionem civilem & criminalem in prædicta civitate. ibid. num. 3.

Officialis Regis si aliquid faciat in re pertinente ad Regem, nomine Regis videtur facere, pro quo Rex manet obligatus, maximè quando ex eo facto ei resultat utilitas. dec. 80. n. 1. 3. & 4.

I N D E X.

Officiales iustitiæ non possunt se nominare à donatario constitutos, nec nomine illius officia gerere, nisi id expresse, & specialiter in donatione concedatur. dec. 12. num. 4.

Officialis, qui errores commisit in officio, non potest illud vendere, nec renuntiare, licet à Rege facultatem habeat vendendi, seu renuntiandi officium. dec. 24. n. 9.

Officiorum tabellionum data non censetur concessa, nisi id clarè verbis expressis in donatione contineatur. decif. 14. num. 3.

Officiorum provisiones nomine donatarij fieri non debent, licet ei concedatur potestas providendi, & presentandi ad officia. *ibid.* Et quando hæc potestas concessa videatur. *vide ibid.*

Officium quod Princeps alicui concessit, ad vitam, vel ad certum tempus, an possit illud auferre sine iusta causa. dec. 20. num. 1.

Et quid in officiis à Rege pretio impetratis. *ibid.* n. 2.

Et quid in illis, quæ à Rege conceduntur ob servitia, & benemerita in remunerationem illorum. *ibidem.* num. 3.

Et an Princeps teneatur ad restitutionem, si huiusmodi officia concessa ob benemerita, auferat propter culpam officialis. *ibid.* num. 4. Et quid si id faciat sine demerito possidentis officium, interveniente tamen iusta causa. *ibid.* num. 5.

Officia, quæ gratis conceduntur, cum clausula, quatenus concedenti placuerit, vel ad concedentis beneplacitum, an morte concedentis expirent, remissivè. *ibid.* n. 6.

Officium culpa officialis amissum, si culpa postea per Principem remittatur, & ei concedatur licentia exercendi rursum officium suum, an dicatur novum, & ex nova concessione obtentum, an verò antiquum. remissivè. numer. 7.

Officia nova an possit Rex creare in civitate, quam efficit noviter ex pago posito intra territorium alterius civitatis, remissivè. *ibid.* n. 8.

Officium Proregis, seu Gubernatoris est temporale. decif. 21. num. 2.

Officia collata à Prorege, seu Gubernatore expirant finito tempore suæ Gubernationis. *ibid.* n. 1. & 2. Secus tamen si provisio seu collatus per Regem tale officium confirmaverit. *ibid.* n. 5.

Officia à prædecessoribus data possunt auferre Magistri Ordinum Militarium, & aliis dare, quod etiam in Prælati procedit. *ibid.* n. 4.

Officij novi data, seu provisio ad eundem spectat, ad quem pertinebat providere officium extinctum, in cuius locum officium novum fuit subrogatum. decif. 22. numer. 1.

Officiorum resignationes non possunt donatarij acceptare, tam de jure communi, quàm de jure Regio. dec. 23. num. 1.

Officiorum resignationes debent fieri in manibus Regis superioris, qui eas possit acceptare. *ibid.* num. 2. Provisio autem officiorum debet fieri per habentem potestatem conferendi. *ibid.* Et ponitur tenor sententiæ latae in hac materia. *ibid.* n. 3.

Officij, seu beneficij provisio, sine consensu illius, qui habet jus presentandi est nulla. *ibid.* n. 4.

Officium non dicitur vacare per resignationem factam in manibus non habentis facultatem non admittendi illam; nec virtute renuntiationis renuntians repellitur ab agendo, nec jus proprietatis amittit. *ibid.* n. 5.

Officium non dicitur vacare, donec superior ratam habeat resignationem, vel sententiam proferat contra resignantem. *ibid.*

Officiorum sæcularium emptio, & venditio non est prohibita, nec jure divino, nec naturali. dec. 24. n. 1. & 2.

Officia publica vendere quamvis Principi non recognoscanti superiorem licitum sit, convenientius tamen est ne vendantur. *ibid.* n. 3. & 4.

Et idem servatur in Gallia, Hispania, & in Regno Neapolitano. *ibidem.* Quod procedit in officiis habentibus jurisdictionem annexam, ut sunt Magistratus & similia, secus in non habentibus, ut sunt officia tabellionum, quia illorum venditio est de reservatis Principi. *ibidem.*

Officia publica in nostro Regno renuntiari non possunt

fine licentia Principis. *ibid.* n. 5. aliter renuntiatio facta non auferit jus, nec possessionem officij. *ibid.* n. 6.

Officium non debet dari accusato propter delictum, secus si Princeps id sciendo admittat renuntiationem, vel ei conferat officium. *ibid.* n. 9.

Officiorum publicorum, videlicet, Magistratum & tabellionum creatio & provisio, soli Regi competit. dec. 33. num. 1.

Officia publica potest Rex donare cui velit, & sunt in libera dispositione Regis, sicut beneficia in libera dispositione Papæ. *ibid.* n. 4.

Officiorum spectativas, & serventias an possint dare domini terrarum. dec. 24. n. 10.

de **Officio Præfecti Maxim.** venatorum, quem Monteiro mor dicimus. dec. 90. n. 1.

Officium Conestabilis est magnæ dignitatis, & præmiæ, & deservit militiæ. dec. 98. n. 1.

Et de officio Almiraldi, & Mariscalis, & de Duce majori maris, & de Antesignano majori, & de officio Tribuni celerum (quem Capitão dos ginetes vocamus), de officio Capitanei custodiae Regis corporis, de Vicecomite, de Marchione, de Barone, vide à dec. 98. usque ad dec. 105. & de præcedentia harum dignitatum, vide remissivè. decif. 105. num. 3. & qui auctores egerint de officiis domus Regiæ, & iustitiæ, & aliis, remissivè. decif. 102. n. 2.

Officium Procuratoris Regis. vide verbo, *Procurator Regis.*

Officium Proxenetæ. vide verbo, *Proxenetæ.*

Officium Tribuni Celerum. verbo, *Tribunus celerum.*

Omissa videntur ea quæ sunt speciali nota digna, si non exprimentur. dec. 38. n. 3.

Oppidum, seu villam, an Rex possit facere de aliqua vico, qui alicui civitati subest? remissivè. dec. 16. n. 10.

Et an id debeat facere de consensu Magistratum. *ibid.*

Oppidum, vide verbo, *Castrum* & verbo, *Villa.* & verbo, *Vicus.* & verbo, *Pagus.*

Opponere de crimine incesti, soli fisco competit, & nemini alteri. dec. 50. n. 1.

Opponere de indignitate nemo potest, nisi solus fiscus, decif. 81. num. 16. & 25.

Opponere, vide verbo, *Excipere.*

Oppositor in causa agitata, inter Procuratorem Regium, & alterum, non tenetur impetrare veniam, seu provisionem, ut audiatur. dec. 119. n. 18.

Oppositor, vide verbo, *Adfistens.*

Ordo successionis in donatione præscripta servari debet, & prius nominati, prius admittendi sunt ad successionem. dec. 34. num. 1.

Ordinem, & formam à testatore datam, circa distributionem bonorum suorum ad pias causas, tenetur servare Episcopus, ad quem facta fuit devolutio executionis testamenti, ob negligentiam executoris testamentarij. dec. 52. num. 7.

Ordini Iesu Christi concessit Summus Pontifex omne spirituale omnium Insularum, & terræ Guineæ, à promontorio de Boriador, & Nam, ad meridiem usque, & alia. dec. 47. numer. 5. & super hoc est Bulla quædam in archivo publico hujus Regni Lusitanæ. *ibid.*

Ordinaria potestas dicitur, & non absoluta quam Princeps habet, in dispensando contra legem humanam & jus positivum. dec. 79. n. 9.

Origo adoptionis. vide verbo, *Adoptio.*

P.

Pactum, quod Rex non possit ingredi castrum, nisi cum certo numero armatorum, non valet. dec. 40. numer. 4.

Pactum de futura hereditate potest confirmari à Principe, de consensu partium: & ita fuit iudicatum. decif. 77. num. 11.

Pagus, seu villa, quæ municipio, aut civitati subest, & est in eius territorio, an veniat in concessione municipij, seu civitatis. dec. 16. n. 3.

Pagus, vide verbo, *Castrum.* verb. *Oppidum* verb. *Vicus.* & verbo, *Villa.*

Papa concurrens cum ordinariis in collatione beneficiorum præfertur, si prævenit & præoccupat collationem. dec. 13. num. 4.

Papa co
lud au
quival
in alie
privat
num. 1
Et an
camu
suo fr
Papa, e
que al
ad esse
39. nu
Papa pot
cat, n
decif. 8
Et si Pa
evocar
Papa, ve
Parlame
suo Re
num. 4
Parere, &
bo, ob
Parochia,
postea
cho, &
in præ
num. 1
Pars repu
nes esse
Pars non
quando
num. 2
Parti non
39. num
Particula
Pater non
illorum
Paris rep
ei nocet
Pater non
vis in b
ibid. nu
Pater pos
præjud
Patrem a
constitu
dote da
Patris no
& mem
Pater & fil
Et filij
ibidem.
Patris vol
liorum.
Pater non
Paterni &
quod qu
cis. 73. n
Pater non
mater f
non soli
causam
causa u
Pater com
tur. dec
in matr
tat crim
Pater exc
quinque
& idem
fuerint.
Et idem
subire p
Pater an p
niant ad
Pater dece
non tran

I N D E X.

- Papa** conferens alicui beneficium si postea sine causa illud auferat, tenetur ei providere de alio simili, & æquivalente. *decif. 18. num. 13. & decif. 36. num. 2.* Idem in alio quocumque Principe supremo, qui subditum privat dominio suarum rerum sine causa. *ibid. decif. 18. num. 13.*
 Et an teneatur ad restitutionem si id faciat ob publicam utilitatem. *ibid.* Et quid in domino, qui vasallum suo feudo privat. *ibid.*
- Papa**, eo ipso, quod dicit, fiat, censetur gratia facta, absque alio adminiculo litterarum, quæ non expediuntur ad essentiam gratiæ, sed tantum ad probationem. *decif. 39. num. 4.*
- Papa** potest avocare causas ad suum Tribunal, & ubi avocatur, non potest inferior amplius de causa cognoscere. *decif. 85. num. 3.*
 Et si Papa de causa simpliciter cognoscat, videtur eam evocare. *ibid. n. 4.*
- Papa**, verb. *Summus Pontifex.*
- Parlamentum**, seu Relationem solus Rex potest habere in suo Regno, & hoc est superioritatis Regalis. *decif. 81. num. 5.*
- Parere**, & contemnere, in quo differant. *dec. 87. n. 2. & verbo, Obedi.*
- Parochia**, seu Episcopatus, si ab infidelibus occupetur, & postea illis eiectis à fidelibus recuperetur, priori Parocho, & Episcopo restitui debet. *dec. 26. num. 1.* Et quid in prædis, & aliis immobilibus & mobilibus? *vide ibid. num. 1. & decif. 88. num. 8. & 9.*
- Pars** reputatur adfistens in quacumque causa, quoad omnes effectus. *dec. 119. n. 7.*
- Pars** non potest renuntiare adfistentiæ Procuratoris Regij, quando ad ipsius partis petitionem fuit concessa. *ibid. num. 20.*
- Parti** non est imputandum, quod stat per officialem. *dec. 39. num. 5.*
- Particula**, &, ponitur inter diversa. *dec. 117. n. 3.*
- Pater** non habet usumfructum in bonis castrensibus, nec illorum est legitimus administrator. *dec. 30. n. 3.*
- Patris** repudiatio circa bona castrensia, sine consensu filij, ei nocere non potest. *ibid.*
- Pater** non potest renuntiare juri filio competenti, quamvis in bonis suis legitimam habeat administrationem. *ibid. num. 4.*
- Pater** possidens majoratum non potest illi renuntiare in præjudicium filij primogeniti. *ibid. n. 7.*
- Patrem** an possit cogere filia, ut sibi dotem competentem constituat, etiam si nupserit sine consensu illius, nulla dote data, vel promissa. *dec. 31. n. 12.*
- Patris** nobilitas in filios transit. *dec. 36. num. 14.* Et gloria, & memoria eius conservatur in filios. *ibid.*
- Pater** & filius censentur eadem persona. *ibid.*
 Et filij remunerantur in jure, ex parentum meritis. *ibidem.*
- Patris** voluntas multum operatur circa legitimationem filiorum. *dec. 69. n. 13.*
- Pater** non potest legitimare filium proprium. *ibid. n. 20.*
- Paterni** & aviti nominis retentio, & appellatio arguit quod quis sit de stirpe, & progenie progenitorum. *decif. 73. num. 17.*
- Pater** non succedit filio in bonis maternis, quando ab eo mater fuit occisa. *dec. 81. num. 14. & 15.* quod procedit non solum in occidente uxorem, sed etiam in eo qui causam mortis præbuit. *ibid. numer. 16.* Et quid si cum causa uxorem interfecit. *ibid. n. 17.*
- Pater** committens crimen læsæ Majestatis, etiam punitur. *dec. 82. num. 16.* & è converso. *ibid. num. 12.* Et quid in matre, an debeat etiam puniri, si eius filius committat crimen hoc. *ibid. n. 17.*
- Pater** excusatur à muneribus personalibus ob numerum quinque filiorum, si sint in eius potestate, si extra, & idem in nepotibus: & idem si filij in bello mortui fuerint. *dec. 84. num. 36.*
 Et idem si filium eius ætatis habuerit, qui pro eo munus subire possit. *ibid. n. 38.*
- Pater** an possit in suo testamento prohibere, ne bona veniant ad fiscum. *dec. 96. n. 1. 2. & 3.*
- Pater** decedens ante agnitam infantis hereditatem illam non transmittit. *dec. 61. n. 6.*
- Parvicij** vocantur consiliarij Principum, & redditur ratio. *dec. 74. num. 2.*
- Patronatus** Regis, in hoc Regno regulantur sicut cetera bona Regiæ Coronæ. Et non possunt præscribi, nec etiam tempore immemoriali. *dec. 65. n. 3.*
- Patronatum** Regis causæ ad quem judicem pertineant. *dec. 120. num. 3.*
- Patronus**, si alicui concedat potestatem præsentandi, in dubio non videtur eam concedere privative, sed cumulative, & si prius præsentaverit quam ille, cui donatum fuit jus præsentandi, præferri debet præsentatio facta à patrono. *dec. 31. n. 2.*
- Paupertas** excusat à muneribus civilibus personalibus. *dec. 84. num. 38.*
- Peccatum** committit Princeps, dispensando contra legem, vel eam relaxando in partem, in præjudicium alterius, etiam in his, quæ sunt juris positivi, nisi id faciat ex justa causa. *dec. 78. num. 2. & dec. 79. num. 2. & hujus rei redditur ratio. ibid. num. 3. 4. 5. & 7.* Et quæ sit justa causa dispensandi? *vide ibid. num. 6.*
- Peccatum** an committat ille, qui utitur dispensatione facta à Principe, sine justa causa contra legem. *ibid. n. 8.*
- Pecunia**, *vide verbo, Moneta.*
- Pedes** Regis an dicatur nobilis, remissivè. *dec. 73. n. 4.*
- Penuria** hominum facit, quod aliquando immunitas infringatur. *dec. 84. n. 32.*
- Permutatio** fundi Regalis facta pro patrimoniali, non impedit successionem, ei qui successurus erat in fundo permutato. *dec. 27. n. 9.*
- Piscari** in mari, non potest prohiberi. *dec. 46. n. 4.*
- Piscari**, seu venari non potest quis in loco in quo alius habet jus piscandi seu venandi. *dec. 47. n. 4.*
- Piscationis** jus Regale est, & ad Regem pertinet. *dec. 54. num. 1.*
- Piscandi** licentiam solent vendere domini terrarum. *ibid.*
- Piscationis**, seu venationis prohibitiones nemo potest facere in hoc Regno sine Principis licentia, etiam consentientibus illis, quibus ex eo præjudicium fit. *dec. 89. n. 1. & 4.* Quod intelligendum est in locis publicis, etiam quoad usum tantum, non autem in locis privatis, quoad proprietatem, & usum, qui ita sint vallati, ut custodiri possint. *ibid. n. 2.*
 Et an qui piscatur, seu venatur in loco privato teneatur ad restitutionem. *remissivè. ibid. n. 3.*
- Piscationis**, & venationis prohibitiones potest justè facere Princeps supremus, causa tantum recreationis, dummodo id moderate faciat. *ibid. n. 5.*
- Pisces** Regales, ut Balena, Syrena, & alij, qui inter pisces Regales connumerantur, non sunt capientis, sed Regi applicantur. *dec. 28. n. 5.*
- Pœna** posita per Ordin. feminis habentibus bona Regalia, quæ sine licentia Regis contrahunt matrimonium, an habeat locum in illis etiam quæ matrimonium contrahunt invalidum, remissivè. *dec. 31. n. ult.*
- Pœna** contrahentium incestas nuptias fisco applicatur non autem delatoribus. *dec. 50. n. 1.*
- Pœna** viduis imposita propter incestum intelligitur, quando illud committunt intra annum luctus. *ibid. n. 3.*
- Pœna** contrahentium intra annum luctus sublata est per Ordin. Regiam, non autem committentium incestum. *ibid. num. 5.*
- ad Pœnam** capitalem an possit procedi ex probationibus factis contra absentem. *dec. 57. n. 10.*
- Pœnæ** statutorum, id est, dos acordos das cameras, captivis applicari non possunt. *dec. 60. num. 6.* possunt tamen applicari in bonum commune oppidorum & civitatum. *ibid. num. 7.*
- Pœna** capitis imponenda est Ducis seu Regis mandato non parenti. *dec. 87. num. 2. & 3.* quod intellige, ut n. 4. *ibidem.*
- Pœna** criminis læsæ Majestatis, verbo, *Læsæ Majest.*
- Populi** sunt subditi Regis electi, statim à tempore electionis. *dec. 8. n. 9.*
- Populus** in Regem transfuit suam potestatem, & supremam jurisdictionem, & ideo Princeps, etsi velit, non potest eam in alium transferre, absque populi consensu. *dec. 40. num. 8. & dec. 8. num. 2.*
- Potestas** præsentandi non videtur concessa privative, sed cumulative ad superiorem. *dec. 13. n. 2.*

I N D E X.

- Potestas providendi, & presentandi ad officia non censetur concessa donatariis, nisi id clarè, & verbis expressis in donatione contineatur.** dec. 14. n. 3.
- Idem dicendum, si Rex alicui donatario concedat potestatem supremam, & jus correctionis.** ibid. n. 9.
- Potestas admittendi resignationem non inconvenit, quòd fit apud unum, & apud alterum collatio.** dec. 23. n. 6.
- Potestas Regalis, & suprema jurisdictio, sunt ipsa forma & substantia Regiæ Majestatis, & non possunt ab illa separari, immò inhaerent ossibus imperij.** dec. 40. n. 8. & multa de materia, vide ibid. d. dec. per totam, & dec. 38. n. 2. & dec. 41. num. 5.
- Potestas absoluta quæ dicatur, & an liceat Regi ea uti. remissivè.** dec. 79. n. 1.
- Potestas, quam habet Princeps ad dispensandum contra legem, & jus positivum, dicitur ordinaria & non absoluta.** dec. 79. n. 9.
- Possessio jurisdictionis & Regalium, licet immemorialis, de jure Regni non prodest, non ostenso titulo.** dec. 19. n. 2. & dec. 12. num. 1. & dec. 65. num. 9.
- Quod procedit non solum in personis sæcularibus, sed etiam in Ecclesiasticis cujuscumque tituli & dignitatis sint.** ibid.
- Possessionem jurisdictionis si Rex capiat non ostenso titulo, donatarius non dicitur spoliatus, nec uti talis restitui debet.** dec. 15. n. 4.
- Idem si Rex recuperet possessionem sæcularem à prælato, si expressum titulum non ostendat, per quem evidenter constet, quòd possessionem sæcularem est legitime affecutus.** ibid. n. 9.
- Possessione sua privari non potest reus pendente lite.** ibid. num. 15.
- Possessionem Castri d' Alhandra Rex licitè cepit: de novo tamen donationem fecit Archiepiscopo & Ecclesiæ Olyssipponensi.** ibid. n. 20.
- Possessione bonorum Regalium, & ad Coronam spectantium, utrùm possit Rex privare uxorem vasalli diu absentis, qui ex donatione Regi prædicta bona possidebat.** dec. 35. per totam.
- Et an Rex possit facere sequestrum parte non citata, si sit periculum in mora.** ibid. n. 3.
- Possessio immemorialis an profit donatario ad exigenda jura Regalia ultra contenta in forali.** dec. 109. n. 1.
- Possessio immemorialis, ut probetur, requiritur, quòd testes deponant de scientia, visu, & auditu.** ibid. n. 6.
- Possessio, verbo, Præscriptio.**
- Possessor jurisdictionis, si non habeat titulum à Rege, censetur malæ fidei.** dec. 9. n. 7.
- Possessor contra quem facit jus commune, vel qui possidet vi, aut clam, aut precario potest turbari à possessione, etiam lite pendente, & violenter expelli.** dec. 15. n. 9.
- Possessor majoratus tenetur conservare & meliorare bona illius.** dec. 111. n. 1.
- Posterior donatio quantumcumque generalis priori donationi speciali non derogat.** dec. 95. n. 3.
- Portus maris inter Regalia computantur, de jure tamen communi omnibus patent.** dec. 46. n. 6.
- Portus maris in quo sensu accipi debeat, in cap. 1. quæ sint Regalia, & quomodo sit intelligendum, ibid. Et an ad exoneranda, & oneranda navigia in portu licentia Principis sit necessaria. vide ibid. n. 7.**
- Præfati prætorio officium creatum fuit Romæ Imperatorum temporibus post eiectos Reges, loco Magistri equitum.** dec. 103. n. 4.
- Præfectus maximus Venatorum, apud nos Monteiro mor dicitur: & circa hoc officium, referuntur capitula quædam, & provisiones desumptæ ex libro do registro Regis Dionysij.** dec. 90. n. 1.
- Præfecti arcium, verbo, Capitanei.**
- Præferri debet qui dignitatem habet à majori.** dec. 7. n. 4.
- Et exemptus præferri debet non exempto.** ibid.
- Præjudicare an possit Princeps alicui in jure quæsito, dec. 77. num. 4. & num. 10.**
- Et quid in jure quærendo.** ibid. n. 5. & 8.
- Præjudicium enorme quando dicatur, judicis arbitrio relinquitur.** dec. 75. n. 3.
- Prælati, & Magistris etiam Ordinum Militarium potest Rex donare, & in perpetuum concedere jurisditionem sæcularem.** dec. 11. n. 3.
- Prælati habentes temporalem jurisditionem, tenentur constituere Magistratus sæculares, qui tenentur servare leges Regni, ibid. Et ab illis appellandum est ad Regem. ibidem.**
- Hoc idem statutum est in Regno Castellæ per Ferdinandum Regem.** ibid.
- Prælati non restituntur adversus Regem recuperantem possessionem sæcularem, nisi expressè, & notoriè constet, quòd legitime possessionem sæcularem sint affecuti.** dec. 15. n. 6.
- Prælati non potest auferre officia à prædecessoribus data & aliis dare.** dec. 21. n. 4.
- Prælati habentes jurisditionem temporalem non possunt uti excommunicatione, vel aliis censuris in executionem talis jurisditionis, sed debent procedere sicuti alij judices sæculares.** dec. 40. n. 13.
- Prælati non potest concedere ut clericus torqueatur, pro detegendo crimine læsæ Majestatis, & manifestando eius complices.** dec. 83. n. 12.
- Prælati non potest dispensare sub irregularitate, quam clericus incurrit pro testimonio dicendo in causa criminali, vel detegendo delinquentem, ut capiatur. ibidem. num. 12. & 13.**
- Quod procedit etiam si dedit causam remotam, ut caperetur.** ibid.
- Prælati, verbo, Archiepiscopus, & verbo, Episcopus, & verbo, Inferior à Papa.**
- Præscriptio non datur sine possessione.** dec. 9. n. 6.
- Præscriptio licet immemorialis, non juvat possessorem incapacem.** ibid.
- Præscriptio jurisditionis Episcopalis non censetur præscripta exclusivè ad Episcopum, sed cumulativè, & est locus præventioni.** dec. 13. n. 10.
- Præscriptio immemorialis in exigendis juribus Regalibus ut admittatur, requiritur, quòd illi, qui solvunt, interpellati & requisiti contradicant, & postea quiescant, tempore ad præscriptionem necessario.** dec. 109. n. 7.
- Præscribere potest vasallus contra vasallum ea quæ sunt Regalia, ordinario tempore. Rex autem non solum ordinario, sed etiam extraordinario, nempe 40. annorum.** dec. 17. num. 6.
- Præscriptione acquiri non potest jus creandi officia publica.** dec. 33. n. 2.
- Præscriptio quantumvis immemorialis non prodest ad acquirenda ea quæ concernunt Imperij superioritatem: nec etiam ad exigenda tributa, & jura Regalia. ibid.**
- Præscriptione aliqua, nec etiam immemoriali acquiri potest jus appellandi ad Principem: licet alia Regalia de jure communi, tempore immemoriali præscribantur.** dec. 40. num. 14.
- Præscribere exemptionem contra Regem potest quis tempore immemoriali, dummodo tamen pro libero se gerat: secus si se subditum esse fateatur. ibid. & dec. 41. numer. 5.**
- Et quid in vasallo qui contra alterum vasallum exemptionem præscribit, an sufficiat tempus ordinarium. vide remissivè.** ibid. n. 6.
- Præscribi possunt jurisdictionalia, jure communi attempto, per tempus immemorabile, vel per spatium centum annorum cum titulo, quem possessor debet ostendere, vel saltem allegare. dec. 41. num. 1. 2. & 4. Et quid de jure Regni Castellæ.** ibid. n. 5. & 7.
- Et quid de jure Regni nostri Portugaliz. ibid. n. 5. & n. 8. & dec. 65. per totam, & dec. 66. num. 2. & dec. 109. n. 7.**
- Præscribi contra fiscum an possint ea, quæ solvuntur ex canone, oblatione, indictione.** dec. 81. n. 1.
- Præscriptio immemorialis, de jure Regni, potest allegari in juribus Regalibus, quæ per forale exiguntur ad hoc ut familia exigantur.** dec. 65. n. 6.
- Præscriptio, verbo, Possessio.**
- Presentandi potestas ad officia quando censetur concessa.** dec. 14. num. 3.
- Presentare ad officia quæ vacant, seu per mortem, seu per renuntiationem, an possit donatarius, qui habet potestatem presentandi, quando vacaverint.** dec. 23. n. 10.
- Presentare, & presentatio, verbo, Conferre, verbo, Collatio, verbo, Providere, & verbo, Provisio.**
- Præsumptio est, in dubio, quòd unusquisque vult sibi, suisque potius prospicere, quàm alienis.** dec. 34. n. 6.
- Præsumi**

Præsumi
Et ex o
num. 1
Priori dor
mobili
tur. de
Priori do
quantu
Prima ca
causa
Primi oc
tura est
habeat
Primi oc
num. 1
Primi oc
pianu
ibid. nu
Primi oc
cum se
Primi oc
dec. 34
Principes d
num. 1
Principes
Regni
hanc p
ut possi
minio
num. 1
Principis
dec. 11
Principes
mer. 6.
Et an p
co. ibid
Principis
contra
num. 4.
Et quid
mine d
Principes
vel in t
viam p
Et an E
constitu
Principes
& limit
bile, fic
Principes
alicui c
cif. 20. n
Et quid
ab eo ce
servitio
Et an te
demerit
ibid. n
Et an te
fert alic
jure civ
Principem
num. 3.
Principi ar
Officia
Principes
pendent
Indecen
dec. 36.
Principes
donata
num. 7.
Principes r
suprema
etiam qu
hæc inha
stantia il
Principes r
priorita

- Præsumi non debet nobilitas, nisi probetur. dec. 73. n. 10.
 Et ex quibus causis quis præsumatur nobilis, vide ibid. num. 14. & num. 17. & 18.
- Priori domino an sint restituenda prædia, & alia bona immobilia ab hostibus capta, si postea ab illis recuperentur. dec. 26. n. 1. & dec. 88. n. 9. 10. & 11. cum seqq.
- Priori donationi speciali non derogat posterior donatio quantumcumque generalis. dec. 95. n. 3.
- Prima causa semper attendenda est, quæ magis influit in causam, quam causa secunda. dec. 34. n. 13.
- Primi occupantis efficiuntur aves, & alia quorum fera natura est: secus tamen si capiuntur in loco, in quo alius habeat jus piscandi, seu venandi. dec. 47. n. 4.
- Primi occupantis sunt inuenta in littore maris. dec. 48. num. 1.
- Primi occupantis non sunt pisces Regales si ab aliquo capiuntur: sed sunt de Regalibus, & Regi applicantur. ibid. num. 4.
- Primi occupantis sunt bello iusto capta. dec. 88. à num. 1. cum seqq. Quod tamen limita & declara, ut ibid.
- Prius nominati, prius admittendi sunt ad successionem. dec. 34. num. 1.
- Princeps debet esse director omnium dominorum. dec. 36. num. 11.
- Princeps habet supremam potestatem, & dominium totius Regni sui in universum. decif. 10. num. 5. Et an habeat hanc potestatem circa res particulares singulorum, ita ut possit de illis ad libitum disponere, & eos privare dominio illarum, vide ibidem. & dec. 78. num. 3. & dec. 18. num. 12. & 13.
- Principis factum non speratum, censetur casus fortuitus. dec. 114. num. 5.
- Princeps utrum possit donare bona civitatis. dec. 18. à numer. 6. cum seqq.
 Et an possit concedere alicui, ut ædificet in loco publico. ibid. num. 7. Quod intellige, ut num. 9. ibid.
- Principis obligatio non ligat successorem in dignitate, nisi contractus celebratus fuerit nomine dignitatis. dec. 19. num. 4.
 Et quid inspiciendum, ad hoc ut intelligatur actum nomine dignitatis. ibid. n. 5. & n. 6.
- Princeps potest ex causa superveniente, vel modificare; vel in totum revocare donationes à se factas, etiam per viam privilegij, aut contractus. ibid. à n. 8. cum seqq.
 Et an Princeps possit facere hujusmodi revocationes constituendo legem generalem. ibid. num. 11.
- Princeps debet se abstinere ab hujusmodi revocationibus & limitationibus, quia Regis verbum debet esse immobile, sicut Polus. ibid. n. 12.
- Princeps an possit sine justa causa auferre officium, quod alicui concessit ad vitam, vel ad certum tempus. decif. 20. num. 1.
 Et quid in officiis, quæ pretio à Rege impetrantur, vel ab eo conceduntur ob benemerita in remunerationem servitorum. ibid. n. 2. & 3.
- Et an teneatur ad restitutionem, si officium auferat sine demerito possidentis, quamvis justa causa interveniat. ibid. num. 4. & 5.
 Et an teneatur ad restitutionem, quando Princeps auferat alicui rem quæsitam, seu de jure gentium, seu de jure civili. ibid.
- Principem non ligat prohibitio de jure positivo. dec. 24. num. 3.
- Principi an licitum sit officia publica vendere, vide verbo, *Officia*.
- Princeps non tenetur admittere renuntiationem officij, pendente lite super erroribus. dec. 24. n. 9.
- Indecentia in Principe magis vituperatur, quam in aliis. dec. 36. num. 11. in fin.
- Princeps, eo ipso quod donat, statim transit dominium rei donatæ in donatarium, absque alia traditione. decif. 39. num. 7.
- Princeps non potest à se abdicare in totum, jurisdictionis supremæ administrationem, & Regiam potestatem etiam quoad aliquem locum, vel personam Regni, quia hæc in hærent ossibus imperij, & sunt ipsa forma, & substantia illius. dec. 40. n. 8.
- Princeps non potest alienare Castra Regni, nisi aliqua superioritate, vel dominio directo retento. ibid. n. 9.
- Princeps supremus, & Senatus supplicationis (qui eum representat) potest jubere fieri citationes in terris dominorum, & etiam in terris Ecclesiarum quoad jurisdictionem sæcularem, absque ulla requisitione. ibid. n. 10.
- Princeps an possit concedere, ne ad eum appelletur. ibid. num. 12. & 13.
- Princeps an possit alienare bona specialiter Regiæ Coronæ applicata, & diu ab illa retenta. ibid. n. 16. & 17.
 Et quid servetur de consuetudine in hoc, in Gallia, Hispania, & in nostra Lusitania. ibid.
- Princeps non recognoscens superiorem solus potest creare Magistratus, Duces, & Capitaneos belli. decif. 43. num. 1. & 3.
- Princeps solus potest jubere cudere monetam, & an possit deducere expensas factas in fabricanda moneta, ita ut id quod fuerit deductum, minus valeat in pondere? Et an possit mutare monetam quoties voluerit. Et an peccet mortaliter si cogat currere monetam falsam & adulterinam. Et an ob id teneatur ad restitutionem, vide in verbo, *Moneta*.
- Principis licentia regulariter non est necessaria, ad oneranda, vel exoneranda navigia in portu, nisi extet expressa prohibitio. dec. 46. n. 7.
- Principes debent esse contenti juribus & stipendiis quæ habent à populo, & si plus exigant, concussores sunt, & moraliter peccant. dec. 49. n. 2.
- Principes habent jura Regalia à populo ad eorum sustentationem, & Regni defensionem, & ad bellum gerendum cum hostibus, ne populus multis exactionibus vexaretur. dec. 49. n. 1.
- Principis bona debent prius pro necessitatibus publicis expendi, quam à subditis aliquid exigatur. ibid. n. 3.
- Princeps potest justè nova vectigalia imponere si aliqua necessitas publica & inevitabilis superveniat, cui Regales redditus non sufficiant, quia tamen cessante debent revocari. ibid. n. 4.
- ad Principem jure proprio non spectat tertia bonorum Conciliorum, & rerum publicarum, sed est deputata operibus publicis, & murorum restorationi, quorum Princeps pro suo munere curator est. dec. 59. n. 1.
- Princeps legitimat spurios si id faciat ex certa scientia. dec. 69. num. 6. & hæc potestas transit etiam de jure in Comites Palatinos. ibid.
- Princeps consiliarios habere debet sibi fideles. dec. 74. n. 1.
 Et consilij Principum, vide verbo, *Consilijarius*.
- Princeps an possit condemnare aliquem propter eius privam scientiam. ibid. num. 7.
 Et an possit condemnare inauditum, & indefensum. ibid. num. 8.
- Princeps potest auferre jus privatorum statuendo legem generalem. dec. 75. num. 13. Et an possit revocare donationes ab antecessoribus factas statuendo generaliter, sine earum speciali derogatione. ibidem. & decif. 95. num. 14.
- Princeps suis legibus tenetur obedire, quoad vim directivam, non vero quoad vim coercivam. dec. 78. n. 1.
- Princeps peccat dispensando contra legem in præjudicium alterius, vel eam relaxando in partem, etiam in his, quæ sunt juris positivi, nisi id faciat ex justa causa. ibid. num. 2. & decif. 79. num. 2. ubi redditur ratio. ibid. num. 3. 4. & 5. & 7. quæ sit justa causa dispensandi. ibid. num. 6.
- Principis potestas, quam habet dispensandi contra legem, & jus positivum dicitur ordinaria, & non absoluta. decif. 79. num. 9.
- Princeps an possit tollere ea quæ sunt juris naturalis. ibid. num. 10.
- Principes cavere debent à Monopoliis cum conductoribus seu mancibus. dec. 81. n. 2.
- Principis donatio præsertim facta personæ benemeritæ, latissimè est interpretanda. dec. 95. n. 1.
- Princeps non intelligitur donare, nisi ea quæ habet tempore donationis. ibid. n. 4. & 5.
- Principum privilegia latè debent interpretari, dum tangunt jura ipsius concedentis. dec. 117. n. 5.
- Princeps, si confirmet electionem ex certa scientia valet confirmatio, etiam si electio sit nulliter facta. dec. 84. num. 4.
- Principi bellum indicenti acquiruntur immobilia, quæ bello

I N D E X.

bello capiuntur, & non fiunt capientium. decif. 88. numer. 2. & 3.
 Quod intellige, ut num. 4. ibid. Et quid in rebus mobilibus. ibid. num. 7. Et quid fervetur de jure Regni Castellæ. ibid.
 Princeps supremus potest facere prohibitiones venationum, seu piscationum causa recreationis, dummodo id moderatè faciat. dec. 89. n. 5.
 Princeps per quas clausulas deroget privilegiis. dec. 94. per totam.
 Princeps, verbo, *Papa*, & verbo, *Rex*.
 Principi reservata, verbo, *Reservata*.
 Principum privilegia, verbo, *Privilegia*.
 Principis donatio, verbo, *Donatio*.
 Principium est attendendum, ex quo posterior formatur eventus. dec. 34. n. 13.
 Privatus an possit prohibere, ne bona delinquentis veniant ad fiscum. dec. 96. per totam.
 Privilegium perditur per non usum per tempus immemorabile. dec. 17. num. 3. & dec. 93. num. 11.
 Privilegium amittitur per renuntiationem etiam tacitam, & reditur ad jus commune. ibid. n. 3.
 Privilegium fenuntiatum quandoque per unicum actum. ibidem.
 Privilegium à Rege concessum in modum contractus, an possit revocari sine causa. dec. 75. num. 1.
 Et quid in successore Regis an possit revocare gesta à prædecessore interveniente justa causa. ibid. n. 2.
 Et quæ dicatur justa causa revocandi. ibidem. num. 3. 4. & seqq.
 Privilegia concessa à Rege Lusitanæ Alfonso V. super exemptione de solvendis jugeribus, postea ex supervenienti causa ab eo limitata fuere. ibid. n. 11.
 Idem fecit Rex Ioannes II. in donationibus, quas fecerat tempore belli. ibid. n. 12.
 Et an Rex possit revocare & limitare privilegia, & donationes, statuendo legem generalem. ibid. n. 13.
 Privilegium aliquando infringitur propter penuriam hominum. dec. 84. n. 32.
 Privilegia inclusa in corpore juris, ut est senatorum privilegium, non censentur derogata per clausulam positam in contractu derogantem omnibus privilegiis generaliter. dec. 86. num. 2. & dec. 94. per totam.
 Idem dicendum si apponatur clausula (non obstante quocumque, seu quibuscumque privilegiis.) ibid. n. 3.
 Idem si apponatur clausula derogatoria specialis. ib. n. 5.
 Privilegium Senatorum est concessum propter publicam utilitatem, & in remunerationem servitiorum, & laborum, quos ipsi patiuntur, ac proinde transit in contractum, & non potest revocari. ibidem. & dec. 94. per totam.
 Privilegium alicui concessum, ut non teneatur nisi in certo loco respondere, non extenditur ad locum, ubi ex aliqua causa in privilegio non expressa, de jure communi tenetur respondere. dec. 86. n. 8.
 Privilegij dubia verba sunt interpretanda contra eum, in cujus favorem fuit privilegium concessum. ibid. n. 9.
 Privilegia Senatorum sunt antiquissima inclusa in corpore juris à tempore Regis Petri & Ioannis primi. ibid. n. 10.
 Privilegia sunt restringenda, quando alteri inferunt præjudicium. dec. 93. n. 1.
 Privilegium seu donatio Principis intelligitur sine præjudicio tertij. ibid. n. 2.
 Privilegium contra jus commune in dubio non est præsumendum. ibid. n. 3.
 Privilegium in dubio præsumitur personale. ibid. n. 4.
 Privilegium concessum inclusum in corpore juris præsumitur non procuratum, sed motu proprio concessum. ibid. num. 5.
 Idem in privilegio concessio ob benemerita. ibid. n. 6.
 Privilegia licet sint stricti juris latè debent interpretari, quatenus verba sonant, & proprietates verborum patitur. ibid. num. 7.
 Privilegium contra jus commune licet sit odiosum, & strictè debeat interpretari, tamen contra concedentem lata debet fieri interpretatio. ibid. n. 8. & dec. 117. n. 5.
 Privilegium seu gratia non expirat morte concedentis, nisi concedatur ad eius beneplacitum. ibid. n. 9.
 Privilegium immunitatis amittitur, si privilegiatus rem

in qua habet privilegium exposuerit venalem. ibidem. num. 10.
 Privilegij derogatio generalis non valet, ubi requiritur eius specifica mentio. ibid. n. 12.
 Privilegia inclusa in corpore juris, seu concessa propter publ. utilitatem, miserationis gratia vel favore piæ causæ, per quas clausulas censentur derogata. dec. 94. per totam.
 Privilegium concessum per relationem ad aliud, si illud ad quod refertur, ex eo non constet, non valet, nisi id, ad quod fit relatio, declaretur per aliud, ad quod refertur. dec. 45. num. 9.
 Et quando relatio facta in privilegio inducat conditionem, & requirat relationis existentiam. ibid. remissivè.
 Privilegium derogans alicui legi generali strictè debet interpretari. dec. 117. n. 5.
 Privilegiatus ne possit respondere nisi coram certo iudice, potest coram alio iudice conveniri ratione rei sitæ, ratione delicti, & ratione contractus: secus si ad omnia sit specialiter privilegiatus. dec. 86. n. 7.
 Privilegiatus ne teneatur respondere nisi in certo loco, potest conveniri in loco, ubi de jure communi ex aliqua causa in privilegio non expressa, conveniri poterat. ibid. num. 8.
 Privilegium, vidè verbo, *Donatio*, & verbo, *Contractus*.
 Probatio facta contra absentem, an possit ex ea procedi ad pœnam capitale. dec. 57. n. 10.
 Et quid de jure communi, & quid de jure Regni. ibid.
 Probatio nobilitatis qualis esse debeat, & quid requiratur ut sit sufficiens. dec. 73. num. 6. 11. & 12. cum seqq.
 Probatio consanguinitatis, & generis, est difficilis & non cadit in sensum testium. ibid. n. 12.
 Procurator generaliter constitutus, excepto tantum uno, omnia alia etiam requirentia speciale mandatum videntur illi concessa. dec. 12. n. 5.
 Procurator non admittitur pro absenti in causa criminali. decif. 62. numer. 2. Et an dominus servi absentis admittatur in causa criminali ad eum defendendum pro suo interesse. ibidem. num. 3. Et quid si ex forma legis, vel statuti teneatur quis ad pœnam pecuniariam ex delicto alterius, an possit comparere tertius pro suo interesse? vide ibid. num. 4.
 Procurator Regius potest conveniri, & in jus vocari à conductoribus fisci, ex eo quod Regis officiales contractum ab eo gestum non servant. dec. 80. n. 1.
 Procurator si aliquid faciat in re pertinente ad suum constituentem, nomine illius videtur facere, licet id non exprimat. ibid. n. 4.
 Procurator Regiæ Coronæ semper audiri debet, quando contentio fuerit super jurisdictione, & non procurator patrimonij Regis. dec. 118. n. 8.
 Procurator Regius olim erat unus solus, postea verò tempore Regis Ioannis II. duo creati sunt, alter Regiæ Coronæ, alter patrimonij Regis. dec. 119. n. 1.
 Procuratoris Regis officium creatum fuit in hoc Regno Lusitanæ ab origine illius. ibid. n. 2.
 Et nomina procuratorum Regis, qui fuerunt in hoc Regno, vide ibid.
 Procurator Regis, est procurator cum libera, & potest omnia, quæ dominus, dummodo non donet, nec transfigat. ibid. n. 3.
 Procuratore fisci vacante, præses Provinciæ vices eius supplet. ibid. n. 3.
 Procurator Regius à solo Rege constituitur. ibid. n. 4.
 Et de illius privilegiis. vide remissivè. ibid.
 Et an dicatur contumax in causa Regis. ibid. remissivè.
 Procurator Regis debet adesse tempore quo processus expediuntur, in quibus ille est actor, seu reus, oppositor, vel adfistens, aliter sententia lata est nulla: secus tamen si in favorem fisci lata sit. ibid. num. 5. & num. 7. ubi redditur ratio. Idem dicendum in causis recusationum. ibidem. & tenor Regiæ provisionis ponitur. ibid. num. 8.
 Procurator Regius nominatus actor, seu adfistens litem avocat ad suum iudicium. ibid. n. 7.
 Procurator Regis, licet causam aliquam prosequatur tamquam pars principalis, tamen aliquando Rex concedit, ut aliæ partes ibi possint audiri, tamquam adjuutores. ibid. num. 9.

Procu-

Procurato
 tarius, cu
 fendat t
 Procurato
 absque i
 tus. ibid
 Et quid
 neos dic
 Procurato
 dictione
 tore Re
 habeat E
 numer. 1
 Procurato
 tionis, a
 Procurato
 finali, st
 Procurato
 tentiæ la
 absque c
 rum de st
 119. num
 ibid. num
 Procurato
 num. 22.
 Et an ju
 informat
 Procurato
 sus, nec
 in causis
 dationis.
 Procurator
 condemp
 Procurator
 cusationi
 Professo
 Prohibita
 censentur
 Prohibitio
 nis juris
 Prohibere
 illis assign
 cius jam o
 dis.
 Promissio ge
 militer P
 Promittens
 non intel
 hibere.
 Pronomen &
 Proregis, seu
 cia ab eo
 tionis.
 Proreges se
 liberam p
 cessores l
 ibid. num
 Provincia qu
 provincia
 Provisio offic
 conferent
 Provisio offic
 jus præfer
 Providendi
 diversam
 cessum.
 Et referunt
 tionibus.
 Providere o
 providendo
 nuntiation
 Provisiones l
 lata, & in
 Provisio fact
 matur) no
 Providere, &
 Provenere qui
 Et ad quer
 numer. 2.

- Procuratorem Regium potest vocare in iudicium donatarius, cui facta fuit donatio remuneratoria, ut eum defendat tamquam actor. *ibid.* n. 12.
- Procurator Regius non potest agere, nec se defendere absque ipsius Regis speciali mandato, seu decreto senatus. *ibid.* num. 14.
- Et quid in procuratoribus Regis in partibus, quos pedaneos dicimus. *ibid.* n. 25.
- Procuratorem Regium an possit reconvenire super iurisdictione, aut alia re diversa, conventus ab ipso procuratore Regio super iuribus Regalibus, absque eo quod habeat Regium rescriptum impetratum ad id. dec. 119. numer. 16.
- Procuratori Regio de stylo conceditur tempus informationis, ad formandum articulos. *ibid.* n. 17.
- Procurator Regius assistens debet facere allegationes in finali, statim post partem cui assistit. *ibid.* n. 19.
- Procurator Regius an possit opponere impedimenta sententiae latae contra eum, statim post latam sententiam, absque eo quod parti assignetur terminus quinque dierum de stylo ad tollendam sententiam ex processu. dec. 119. num. 21. & quid decretum fuerit in hoc casu. vide *ibid.* num. 24.
- Procurator Regius non tenetur jurare de calumnia. *ibid.* num. 22.
- Et an iuramentum ei deferri possit quando petit tempus informationis. vide *ibid.* num. 23.
- Procurator Regius non condemnatur in expensis processus, nec pars cum eo litigans. *ibidem.* num. 25. Et quid in causis criminalibus. *ibidem.* Et quid in expensis retardationis. *ibid.*
- Procurator hospitalis omnium Sanctorum, & omnes alij condemnantur in expensis processuum. *ibid.* n. 26.
- Procurator Regius non tenetur praestare cautionem in recusationibus iudicium. *ibid.* n. 27.
- Professio excusat a muneribus personalibus. dec. 84. n. 39.
- Prohibita in minoribus a fortiori in majoribus prohibita censentur. dec. 38. n. 4.
- Prohibitio commercij venit in consequentiam concessionis iuris debellandi. dec. 47. n. 2.
- Prohibere commercia possunt Reges in locis conquestae illis assignatae per Summos Pontifices, tam in Provinciis jam occupatis & subjectis, quam etiam in occupandis. *ibid.* n. 3. & 4.
- Promissio generalis non intelligitur de casu, in quo verosimiliter Princeps se non obligaret. dec. 114. n. 4.
- Promittens defendere ab omni homine de jure, & facto, non intelligitur de iis, quos de facto non poterat prohibere. *ibid.* n. 6.
- Pronomen & nomen in quo differant. dec. 73. n. 17.
- Proregis, seu Gubernatoris officium est temporale, & officia ab eo collata expirant finito tempore suae Gubernationis. dec. 21. n. 1. & 2.
- Proreges seu Gubernatores Provinciarum debent habere liberam potestatem, providendi officia, sicut praedecessores sui habuerunt, alias maxima eis fieret injuria. *ibid.* num. 3.
- Provincia quae divisam habet iurisdictionem, duae divisae provinciae censi debent. dec. 10. n. 2.
- Provisio officiorum debet fieri per habentem potestatem conferendi. dec. 23. n. 2.
- Provisio officij seu beneficij, sine consensu illius, qui habet jus praesentandi, est nulla. *ibid.* n. 4.
- Providendi potestas, & admittendi resignationes, est quid diversum, & concessio uno alterum non censetur concessum. *ibid.* n. 8.
- Et referuntur senatus decreta, super huiusmodi resignationibus. *ibid.* n. 9.
- Providere officia potest donatarius, qui habet potestatem providendi, quando vacaverint, etiam si vacent per renuntiationem. *ibid.* n. 10.
- Provisiones regulariter nihil operantur, nisi fuerint sigillatae, & in cancellaria expeditae. dec. 39. n. 9.
- Provisio facta, & impetrata pendente lite (si non exprimat) non valet. dec. 60. n. 6.
- Providere, & provisio, verbo, *Praesentare, & Praesentatio.*
- Proxenetae qui dicantur. dec. 91. n. 1.
- Et ad quem pertineat electio officij proxenetae. *ibidem.* numer. 2.
- Proximior dicitur ille, quem nullus praecedat in gradu, etiam si sit in millesimo gradu. dec. 51. n. 4.
- Proximiori consanguineo non intendit Princeps praedecedere in successione capellae seu majoratus, etiam si alteri concedat. *ibid.* num. 6. & vide verbo, *Successio, & verbo, Consanguinitas.*
- Proximior in successione Regni non potest Rex excludere, & Regnum alij relinquere. dec. 76. n. 9.
- Publicatio bonorum non intelligitur de bonis futuris. dec. 57. num. 4.
- Pupilli nomine videtur factum, si tutor aliquid faciat in re pertinente ad pupillum. dec. 80. n. 4.

Q.

Q Verelare, rumpere, & dicere nullum testamentum potest verè legitimatus: & facere omnia ac si verè legitimus, & naturalis fuisset. dec. 69. n. 2.

Et quid de jure Regni. *ibid.* n. 3. & 9.

R.

R Recuperare in continenti, quando dicatur? vide verbo, *In continenti.*

Recursus ad Regem numquam tollitur. dec. 60. n. 4.

Regale verbum quid significet. dec. 42. n. 3.

Regales actus non respiciunt ad unam & eandem speciem, immò origine, causa, & specie separantur. *ibid.* n. 4.

Regalia ut veniant in donatione, oportet quod de illis fiat specifica mentio, aliter non censentur donata. dec. 38. num. 2. 3. & 5. & dec. 40. num. 6.

Regalia quae sunt de reservatis Principi, & illi competunt in signum supremae superioritatis & subjectionis, an possint donari per Principem. *ibid.* n. 6.

Regalia quae non possunt possideri absque speciali concessionem Principis, non possunt praescribi sine titulo, nisi per tempus immemorabile. dec. 41. n. 3.

Regalia, vide in verbo, *Bona, & verbo, Iura, & verbo, Reservata, & verbo, Correctio.*

Regia Corona numquam moritur, sed semper una & eadem est. dec. 5. n. 3.

Regnum Lusitaniae caput est omnium bonorum Regiae Coronae. dec. 7. n. 1.

Regnum Lusitaniae deferri solet successione, & non electione. *ibid.* num. 2. Et quoties devenerit ad successores per successionem. *ibid.*

Regni electio debet fieri in publicis comitiis, & si tumultuariè fiat, ad clamorem populi, non valet ipso jure. *ibid.* num. 4.

Regnum Lusitaniae est liberum, & exemptum non recognoscens superiorem in temporalibus, & praecedat Regna feudalia. *ibid.* n. 4.

Regna omnia sunt scripta in Provinciali omnium Provinciarum, quod est Romae, quo ordine praecedere debeant. *ibid.*

Regnum Poloniae electione populi deferri solet. *ibid.* n. 2.

Regni dominium transit in sequentem successorem statim post mortem ultimi possessoris absque coronatione, nec iuramento. dec. 8. n. 7. & n. 10.

Regni defensio ad Regem pertinet. dec. 29. n. 4. in fin.

Regnum alteri relinquere non potest Rex excluso proximio, cui successio debetur. dec. 76. n. 9.

Regnum administrare an possit Rex ante 25. annum, etiam vivente patre, de consensu illius. *ibid.* n. 8.

Relatio facta in donatione vel privilegio, quando indicat conditionem: & quando requirat relationis probationem & existentiam. vide dec. 95. num. 10. remissivè.

Relatio si fiat in secunda donatione de antiquiori donatione, antiquior donatio necessariò debet ostendi. *ibidem.* num. 11.

Relationem seu parlamentum solus Rex potest habere in suo Regno, & hoc est superioritatis Regalis. dec. 85. num. 1.

Reliquatores a muneribus civilibus excusantur. dec. 84. num. 25.

Remedia diversa si dentur ad unum consequendum, electo uno, alterum non tollitur. dec. 15. n. 20.

Renunciari non possunt officia in nostro Regno, sine licentia Regis. dec. 24. num. 5. & renunciatio aliter facta non

I N D E X,

non valet, nec renuntians amittit jus suum, nec possessionem officij. *ibid.* n. 6.
 Renuntians non potest pecuniam recipere ob renuntiationem, etiamsi habeat à Rege facultatem renuntiandi. *ibid.* num. 7.
 Renuntiatio infirmi resignantis de jure nostri Regni non valet, si renuntians ante 30. dies ex eadem infirmitate decedat. *ibid.* n. 8.
 Idem de jure, in beneficiis Ecclesiasticis receptum erat, si ante 20. dies moriebatur renuntians. *ibid.* n. 8. Et quid apud Gallos servetur, vide *ibid.*
 Renuntiare non potest, nec vendere officium officialis, qui errores commisit, licet à Rege facultatem habeat vendendi, renuntiandi tale officium. *ibid.* n. 9.
 Renuntiationes admittere non tenetur Princeps pendente lite super erroribus. *ibid.*
 Renuntiare vel alteri donare majoratum non potest pater, in præjudicium, filij primogeniti. *dec.* 30. n. 7.
 Renuntiare in totum non potest Rex supremam potestatem, & Regalem superioritatem absque consensu populi, qui in eam eam transfudit. *ibid.* n. 8.
 Renuntiationes officiorum non possunt fieri nisi in manibus Regis, nec ab alio acceptari: & sic sæpè fuit judicatum. *dec.* 91. n. 4.
 Renuntiare assistentiæ Procuratoris Regis non potest pars, quando ad ipsius petitionem fuit concessa. *dec.* 119 num. 20.
 Renuntiatio generalis casuum fortuitorum, an comprehendat casus fortuitos insolitos, & extraordinarios. *dec.* 114. num. 5. & 9. quod intellige, ut num. 10.
 Renuntiatio, vide verbo, *Resignatio*, & verbo, *Repudiatio*.
 Reparare fortalitia, vide verbo, *Fortalitia*, & verbo, *Castra*.
 Repudiatio patris, sine consensu filij, in bonis castrensis filio nocere potest. *dec.* 30. n. 3. & 4.
 Repudiatio, vide verbo, *Renuntiaro*, & verbo, *Resignatio*.
 Res, quæ transit in superiorem jure devoluto transit cum suo onere, & cum sua causa, suisque vitiis. *dec.* 97. n. 8.
 Reservata Principi multa enumerantur: & quæ sint, vide *dec.* 42. num. 5. & *dec.* 66. num. 1.
 Reservata Principi non censentur donata, nisi specificè, & specialiter concedantur, licet donatio sit generalis, & quibuscumque verbis facta. *dec.* 12. num. 2. & *dec.* 40. num. 1.
 Reservata Principi in signum supremæ potestatis, & recognitionem subjectionis numquam censentur donata, etsi eorum specialis mentio fiat in donatione: nec possunt à Rege abdicari. *ibid.* n. 1.
 Reservata Principi in signum supremæ potestatis, nullus alius exercere potest, nec ullo tempore etiam immemoriali præscribere. *dec.* 41. n. 4. quod intellige, ut n. 5. *ibid.*, & vide in *dec.* 66. n. 2. cum seqq.
 Reservata Principi, si ab eo concedantur alicui inferiori, quomodo intelligantur concessa. *ibid.* n. 3.
 Reservata Principi de jure vel consuetudine, non veniunt in donatione, seu concessione generaliter facta domino inferiori. *ibid.* num. 4. quod intellige, ut num. 5. *ibid.*
 Reservata, vide verbo, *Princeps*, & verbo, *Rex*, & verbo, *Supremum*.
 Resignatio officiorum debet fieri in manibus eius, qui eam possit acceptare. *dec.* 23. num. 2. Et tenor sententiæ latae in hac materia ponitur. *ibid.* n. 3.
 per Resignationem factam in manibus non habentis facultatem admittendi illam, officium non dicitur vacare, nec resignans repellitur ab agendo, nec jus proprietatis amittit. *ibid.* n. 5.
 Resignatio si fiat in manibus Regis, resignans amittit jus suum, & donatarius poterit officium alteri conferre, vel præsentare ad illud. *ibid.* n. 9.
 Et quid si renuntiatio per Regem non admittatur. *ibid.* num. 7.
 Resignationes admittere, & providere officia est quid diversum, & concessio uno non ob id alterum concessum intelligitur. *ibid.* n. 8.
 Et referuntur decreta à Rege lata in materia resignationum. *ibid.* n. 9.
 Resignatio, vide verbo, *Renuntiaro*.
 Respublica, vide verbo, *Civitas*, & verbo, *Princeps*, & verbo, *Rex*.

Restitutio non datur, quando spoliatus habet possessionem infectam, & damnatam à lege cum decreto irritante. *dec.* 9. num. 5. & *dec.* 15. num. 5.
 Restitui non debet donatarius, tamquam spoliatus, si Rex capiat possessionem non ostenso titulo. *dec.* 15. n. 4.
 Restituendi non sunt Prælati adversus Regem recuperantem possessionem sæcularem, si expressum titulum non præsentaverint, per quem evidenter, & notoriè constet, quòd possessionem sæcularem sint legitime affecti. *ibid.* n. 6.
 Restitui debent prioribus dominis prædia, seu quævis alia bona immobilia ab hostibus capta, si postea à nostris recuperentur. *dec.* 26. num. 1. Idem in Episcopatu seu Parochia, quæ ab infidelibus capta, postea à fidelibus recuperatur. *ibid.* n. 2.
 Restituere castrum filio donatario, an teneatur Rex, quod ab hostibus captum, ipse Rex postea suis expensis recuperavit. *dec.* 26. per totam. ubi quæst. latè disputatur.
 Restituere famæ, legitimare, creare notarios, cudere motam, & alia id genus, quæ à Principe cum difficultate concedi solent, non includuntur in donatione jurisdictionis cum mero, & mixto imperio. *dec.* 40. n. 7.
 ad Restitutionem tenetur Princeps, qui cogi, currere monetam reprobata, & quæ non habet requisita necessaria. *dec.* 45. n. 4.
 Et an etiam teneatur ad restitutionem, si ex urgente necessitate expendat monetam vilissimæ materiæ pro aurea & argentea, vide *ibid.* num. 8.
 Restitui an debeat Rex si ante 25. annum Regnum administrans in aliquo contractu deceptus fuerit. *dec.* 76. num. 7.
 Restitutio conceditur capellis, sicut & minoribus, si auctoritate Prælati instruantur, & in eis divina officia celebrentur, & habeant alia signa loci pij. *dec.* 52. n. 11.
 Restitutorias chartas famæ, seu natalium Rex solus immediate potest concedere: nec Senatores Palatii in eo se intromittunt. *dec.* 72. n. 5. & vide verbo, *Charta*.
 Restitutionsi subjecta bona si confiscentur, in vita tantum delinquentis fisco acquiruntur: secus tamen si confiscentur propter crimen læsæ Majestatis. *dec.* 81. num. 6.
 Idem si delictum concernat ipsum officium, vel formam contractus. *ibid.*
 Restituere prædam non tenetur, qui justè pugnat. *dec.* 88. num. 1. 2. & 4. quod intellige, ut num. 6. 7. & 8.
 Restitui an debeantur bona quæ à pyratibus, & latronibus capta, postea à nostris recuperantur. *ibid.* num. 9. & 10. quod intellige, ut num. 11. & seqq.
 Et quid in foro conscientiæ, si inter Christianos bellum geratur. remissivè. *ibid.* n. 18.
 Et quid in bonis mobilibus & immobilibus quæ ab hostibus capta à nostris postea recuperantur. vide verbo, *Immobilia*, & verbo, *Mobilia*.
Revocari non debet donatio, etsi conditio à jure reprobata, apposta in donatione non adimpleatur, quamvis in donatione expressum sit, quòd non impleta tali conditione donatio resolvatur. *dec.* 31. n. 5.
 Revocare seu limitare contractum in modum subdito, vel privilegium concessum in modum contractus, non potest Rex sine causa. *dec.* 75. n. 1. & 4.
 Et quid in Rege successore, ratione contractus gesti à prædecessore. *ibid.* n. 2.
 Et quòd possit revocare, ex causa superveniente, si contractus seu privilegium sit damnosum Regi & Regno, & ob alias multas causas. vide remissivè. *ibid.* n. 3. & à num. 4. cum seqq. usque ad num. 10.
 Et an possit Rex revocare donationem, in partem, vel in totum, quæ fuit facta ex causa onerosa. vide *dec.* 95. num. 14.
 Revocatio, vide verbo, *Donatio*, & verbo, *Contractus*, & verbo, *Rex*.
Revisio seu reclamatio dicitur supplicatio facta Regi à sententia, à qua non licet appellare. *dec.* 67. n. 1.
 Revisiones concedere soli Regi, seu Principi non recognoscanti superiorem competit. *ibid.* num. 2. & 5.
 Et ponitur tenor Regiæ provisionis circa materiam. *ibid.* num. 6.
 Revisio non habet locum in causa criminali, secus si cum pœna criminali simul judicetur pœna bonorum. *ibid.* num. 3.

Revisioni
 diffinitio
 diffinitio
 Revisio, v
 Reus non
 Reus laesæ
 subditu
 Secus t
 præstiti
 mittat
 de *ibid.*
 Reus abfe
 fiscation
 hoc ut b
 vel con
 Rex Ioan
 nes gen
 quòd ab
dec. 5. n
 Rex ob ali
 natione
 successio
 Et quib
 visio. vi
 Rex unde
 Rex qui m
 nus.
 Rex electu
 tem, ad
 num. 3.
 Et si du
 & an del
 confirm
 Rex ubi pr
 Regalia,
 Rex ubi pr
 dominus
 tis.
 Rex dicitur
ibid. num
 Et an pos
 quam jus
 Reges pote
 Et an po
 que cont
dec. 40. n
 Reges H
 quas hab
 Rex Lusitan
 no, circa
dec. 9. n.
 Rex habet f
cif. 10. n
 Rex licet h
 tius Regn
 singuloru
 monio su
 suarum r
 Et si id fa
 cam utili
 fundere.
 Et quid i
 feudo. *ib*
 ficio sine
 Rex non po
 ostendat
 justa cau
 donationi
 cet jurisd
 Rex non po
 nare, ne
 in causis
dec. 11. n
 Rex potest
 ctionem t
 quam Eco
 Rex si conc
 ferri debe
 Rex si conc

- Revisioni non est locus in sententiis interlocutoriis, sed in definitivis tantum: scilicet si interlocutoria habeat vim definitivam. *ibid.* n. 4.
- Revisio, verb. *Supplicatio*. & verb. *Sententia*.
- Reus non potest rem litigiosam alienare. *dec.* 15. n. 15.
- Reus læsæ Majestatis non potest dici clericus, quia non est subditus. *dec.* 83. n. 1.
- Secus tamen si juramentum fidelitatis, & homagium præstitit domino temporali. *ibid.* n. 3. & si clericus committat crimen læsæ Majestatis qualiter sit puniendus. vide *ibid.* per totam.
- Reus absens condemnatus ad pœnam capitalem & in confiscationem bonorum an efficiatur servus pœnæ, ad hoc ut bona ei postea acquisita, debeant fisco applicari, vel concedi primo occupanti. *dec.* 57. n. 11.
- Rex Ioannes secundus statuit, quod fierent confirmationes generales donationum bonorum Regiæ Coronæ, & quod absque confirmatione donationes non valerent. *dec.* 5. num. 4.
- Rex ob aliquas rationes potest prorogare tempus ab Ordinatione præfixum, ad petendam confirmationem per successionem. *dec.* 6. n. 4.
- Et quibus verbis hoc casu debeat emanare Regia provisiō. vide *ibid.* num. 5.
- Rex unde dicatur. *dec.* 8. n. 1.
- Rex qui malè regit perdit nomen Regis, & dicitur Tyrannus. *ibid.*
- Rex electus nondum coronatus, statim habet auctoritatem, administrationem, & jurisdictionem Regni. *ibid.* num. 3.
- Et si duo fuerint in discordia quisnam sit verè electus, & an debeant utrique administrare, donec unius electio confirmetur. vide *ibid.*
- Rex ubi primùm creatus est, statim ei competunt omnia Regalia, & omnia alia Principi reservata. *ibid.* n. 6.
- Rex ubi primùm creatus est, statim intelligitur generalis dominus, & in eum committitur crimen læsæ Majestatis. *ibid.* n. 8.
- Rex dicitur electus, ubi primum est juratus in comitiis. *ibid.* num. 7.
- Et an possit legitimare & jurisdictionem exercere antequam juretur. vide *ibid.*
- Reges potestatem regendi à populo acceperunt. *ibid.* n. 2.
- Et an possit Rex renuntiare supremam potestatem absque consensu populi, qui in eum eam transtulit. vide *dec.* 40. num. 8.
- Reges Hispaniæ non recognoscunt superiorem & terras quas habent eripuerunt à Mauris. *ibid.* n. 3.
- Rex Lusitanæ habet fundatam intentionem in suo Regno, circa jurisdictionem, civitates, castra & oppida illius. *dec.* 9. n. 1. & *dec.* 15. n. 2.
- Rex habet fundatam intentionem respectu territorij. *dec.* 10. num. 4. 7. 8. & 9.
- Rex licet habet supremam potestatem & dominium totius Regni in universum, non ita in rebus particularibus singulorum. Nec potest disponere ad libitum de patrimonio subditorum, nec eos privare sine causa dominio suarum rerum. *ibid.* n. 6. & *dec.* 19. n. 12.
- Et si id faciat ex causa, sive ob privatam, sive ob publicam utilitatem, tenetur domino rei ablata pretium refundere. *dec.* 18. n. 13.
- Et quid in domino qui sine causa privat vasallum suo feudo. *ibid.* Et quid in Papa, qui clericum privat beneficio sine causa. *ibid.*
- Rex non potest citare Baronem, aut alium Magnatem, ut ostendat jura, quæ habet in castris, nec illi auferre, sine justa causa: potest tamen cogere, ut ostendat titulum donationis, privilegium, vel sententiam per quam exercet jurisdictionem. *ibid.* n. 8. & *dec.* 15. n. 3.
- Rex non potest concedere, nec etiam per contractum donare, ne ad eum, vel ad eius tribunal appelletur, etiam in causis civilibus, ab auditoribus dominorum terrarum. *dec.* 11. num. 2.
- Rex potest donare, & in perpetuum concedere jurisdictionem simpliciter benemerentibus, tam sæcularibus, quam Ecclesiasticis, etiam Magistris Ordinum. *ibid.* n. 3.
- Rex si concurrat cum alio in collatione officiorum, præferri debet. *dec.* 13. n. 2.
- Rex si concedat locum, aut castrum cum jurisdictione simpliciter, non censetur donata jurisdictione privative, sed cumulative, ad Regem, & eius officiales. *ibid.* numer. 3. & num. 11.
- Rex, ut à se jus supremæ potestatis, & correctionis auferat, requiritur, quod expressè in donatione id declaret, & non sufficit, si tacitè fiat. *dec.* 14. n. 9. & vide verbo, *Donatio*.
- Rex si capiat possessionem Regalium, non ostenso titulo, donatarij non dicantur spoliati, quia utitur jure suo. *dec.* 15. num. 3. & 9.
- Rex licitè cepit possessionem Castris d' Alhandra: de novo tamen donationem fecit Archiepiscopo Olyssipponensi. *ibid.* num. 21.
- Rex an possit facere de aliquo vico, qui civitati subest, oppidum seu villulam. *dec.* 16. n. 10. Et an id facere debeat de consensu Magistratum civitatis, cui subest. *ibid.* & *dec.* 18. num. 22.
- Rex an possit donare, seu alienare unam de civitatibus Regni, invitis civibus. *dec.* 17. num. 1. Et quid jure communi attento. *ibid.* num. 5. & vide in *dec.* 18. à num. 10. cum seqq. & quid si fuerit immensa donatio alicujus magnæ urbis, aut oppidi, & totum jus Regium à se abdicaverit. *dec.* 18. n. 19.
- Reges Lusitanæ sunt in possessione, & habent jus quæsitum donandi civitates & oppida Regni cum jurisdictione vasallis suis, non solum per consuetudinem generalem ipsius Regni, & totius Hispaniæ, sed etiam per legitimam præscriptionem. *dec.* 17. n. 1. in fin. & n. 7.
- Rex potest præscribere ea quæ sunt Regalia, non solum tempore ordinario, sed etiam extraordinario. *ibid.*
- Rex non potest donare fundum, vel aliam rem civitatis, quæ sit publica & destinata ad usum publicum universorum semper, & omni tempore. *dec.* 18. n. 6. Et quid si fundus sit ex illis bonis civitatis, quæ in eius pecunia esse dicuntur, & ratione dominij, & proprietatis ad civitatem pertinent. *ibid.* n. 11. & n. 17.
- Rex successor in Regno, tam jure hereditario, quam per electionem, tenetur habere ratas donationes & collationes factas à Prædecessore, maxime si fuerint in remunerationem servitorum. *dec.* 19. n. 1.
- Et quid si tales donationes graviter coronam lædant. *ibid.* num. 2.
- Rex non potest donare jura Regni aut Imperij ea in totum à se abdicando; benè tamen potest communicando. *ibid.* num. 3. quod intellige, ut n. 4. & vide in *dec.* 40. à n. 1. usque ad num. 9.
- Rex potest ex causa superveniente non solum modificare, sed & in totum revocare donationes à se factas, etiam per viam privilegij aut contractus. *dec.* 19. num. 8. quod intellige, ut n. 10. & 11.
- Et an possit facere hujusmodi revocationes condendo legem generalem. *ibid.* & vide in *dec.* 75. à num. 1. per totam.
- Regis verbum debet esse immobile sicut polus. *ibid.* n. 12.
- Et debet se abstinere ab hujusmodi revocationibus, & limitationibus. *ibid.*
- Rex an possit creare nova officia in civitate quam effecit noviter ex pago, posito in territorio alterius civitatis, remissivè. *dec.* 20. n. 8.
- Rex potest erigere de novo fortalicia in terris donatariorum. *dec.* 29. num. 4. in fin. & an possit petere expensas in totum à domino terræ. vide *ibid.* d. num. 4.
- Rex seu Princeps non recognoscens superiorem potest creare Duces in terra, marique. vide verb. *Creare*.
- Rex potest donare Capitania locorum Africa ad vitam, vel ad certum tempus. *dec.* 28. n. 5.
- Rex non potest facere secundam donationem, de bonis, quæ filio donaverat vigore renuntiationis facta à patre. *dec.* 30. n. 5.
- Rex non creditur velle præjudicare tertio. *ibid.* n. 6.
- Rex Philippus primus, legem condidit declaratoriam. *Ordin.* lib. 2. tit. 35. §. 15. Et tenor legis inseritur. *dec.* 32. num. 8.
- Regi soli competit creatio officiorum publicorum. *dec.* 33. n. 1. Et officia omnia sunt in libera dispositione Regis, sicut beneficia in libera dispositione Papæ. *ibid.* n. 4.
- Rex dicitur lex animata in terris. *ibid.*
- Rex potest intervertere electionem officiorum per legem concessam Conciliis oppidorum. *ibidem.* quod tamen

I N D E X.

non debet facere nisi cum magna causa, *ibid.* num. 6. & dec. 191. num. 3.

Rex potest jubere, quod fiat sequestratio bonorum absque citatione partis, data iusta causa, quæ ipsius arbitrio relinquitur. *dec.* 35. n. 2. & 3.

Rex seu Princeps non recognoscens superiorem potest esse iudex in causa propria, quando agit cum eius subdito, seu vasallo. *ibid.* num. 4. & dec. 76. n. 1. 2. 3. & 4. Et quid quando litigat cum non subdito. *ibid.*

Rex non tenetur de evictione in causa lucrativa, nec etiam in contractibus onerosis. *dec.* 36. n. 1.

Rex tenetur satisfacere benemerita & servitia facta per vasallos, quando producunt debitum legale: secus quando producunt tantum morale. *ibid.* n. 6.

Regem adjuvare tenentur vasalli Baronum, contra ipsum dominum immediatum, licet aversus alios eum teneantur defendere. *dec.* 40. n. 2.

Regem recipere semper tenetur Castellanus non solum in castro Regis, sed etiam in quovis alio cujuscvis nobilis. *ibid.* num. 4.

Rex non potest alienare castra Regni, nisi aliqua superioritate, & dominio directo retento. *ibid.* n. 9.

Regem comitari ad bellum an teneantur vasalli propriis sumptibus. *dec.* 44. n. 1. 2. & 3. Et quo casu clerici ad id tenentur, vide *ibid.* remissivè.

Et an Rex possit cogere vasallos suos & subditos ad succurrendum ei pro defensione alicujus terræ, quam noviter acquisivit. *ibid.* n. 11.

Et an in defectum bonorum suorum possit cogere subditos ad mutuandam sibi pecuniam ad bellum gerendum. *ibidem.* num. 12. Et an clerici possint cogi ad hoc. *ibidem.* remissivè. Et an possit inconsulto Papa cruces, calices, & alia bona Ecclesiastica capere, dummodo tamen tempore pacis restituat. *ibidem.* numer. 13. remissivè.

Rex potest ex populis sibi subjectis eligere tyrones bello idoneos, ut militent, dummodo eis stipendium solvat. *dec.* 44. num. 7. Et an possit cogere civitates ut hujusmodi tyrones ad bellum mittant suis propriis sumptibus. vide *ibid.* num. 7. & 8.

Reges hujus Regni possunt facere leges prohibitivas commercij, in locis conquesta illis per Summos Pontifices assignata. *dec.* 47. n. 3. & 4.

Rex non intendit præjudicare consanguineo proximiori in successione capellæ aut majoratus aut feudi: licet id alteri concedat. *decif.* 51. num. 6. & 10. aliàs tenetur ad interesse, & damnum, quod infert cognatis & consanguineis de familia. *ibid.* Et quid si ex aliqua iusta causa feudum auferat à vasallo. *ibid.*

Rex an teneatur nominare administratorem cum qualitatibus in institutione requisitis, casu quo capella ad eum devolvatur. *dec.* 52. n. 1.

Rex non potest sine causa, quidquam disponere ad mutandam voluntatem defuncti instituentis capellam, seu majoratum, circa conditiones vel onera apposita, vel circa modum succedendi à testatore datum. *ibid.* num. 8. Et an hoc procedat in voluntate defuncti, qui semel, aut numquam habuit executionem etiam interveniente consensu administratoris. *ibid.* n. 9. & 10.

Rex an possit cogere habentes salinas, ut ei salem vendant, & non alteri, pretio moderato. remissivè. *dec.* 53. num. 2. Et an possint fieri salinæ in loco publico sine licentia Regis. *ibid.* n. 3.

ad Regem pertinet jus piscandi, & est de Regalibus. *decif.* 54. num. 1.

Rex habet in hoc Regno ex longa consuetudine decimam in piscibus, quam veterem vocant. *ibid.* n. 2. Habet etiam aliam decimam, quæ nova dicitur. *ibid.* & ratio ob quam hæc decima nova solvitur. vide *ibid.* n. 3.

Rex in casu dubio, & magni ponderis potest committere Senatoribus Palatii, causam terminandam prout illis visum fuerit, etiam si in eo sit jam lata sententia per iudices omnimodam jurisdictionem habentes. *decif.* 60. num. 4.

Rex an possit facere donationem bonorum ad tertias pertinentium. *ibid.* n. 8.

Regibus Hispaniæ concesserunt Summi Pontifices decimas tertiarum multo ante Concilium Lateranense. *dec.* 63. num. 1.

Rex Sebastianus decrevit, quod soli Regi liceret revisiones concedere in causa quadam civitatis Bracharenfis: & tenor Regiæ provisionis ponitur. *dec.* 65. n. 5. & 6.

Rex solus potest legitimare, seu officiales ab eo ad id deputati. *dec.* 69. n. 1.

Rex solus potest confirmare adoptiones, seu arrogationes, vel officiales ab eo ad id deputati. *dec.* 70. n. 1.

Et quid in chartis tuitivis, inimicitæ, & in confirmationibus emancipationum, & donationum, quæ infirmationem requirunt, & in chartis restitutionis famæ, seu natalium, & aliis id genus, vide *decif.* 71. 72. & 73.

Rex non potest sine causa revocare contractum initum cum subdito, vel privilegium concessum in modum contractus. *dec.* 75. n. 1. & 4.

Idem dicendum in successore ratione contractus gesti à Rege prædecessore. *ibidem.* numer. 2. Quod tamen limitatur multipliciter, de quo vide remissivè. à num. 3. & cum seqq.

Rex Alfonso quintus limitavit privilegia, quæ concesserat super exemptione de solvendis iugeribus, quia cœperunt esse nimis damnosa Regno. *ibid.* num. 11. Idem fecit Rex Ioannes I. & ex eadem causa circa donationes, quas fecerat tempore belli. *ibid.* num. 12. Et an Rex possit facere hoc statuendo legem generalem, absque singulorum privilegiorum, seu donationum specifica derogatione. *ibid.* n. 13.

Rex potest cogere subditos ad succurrendum ei in nova acquisitione alicujus terræ, præsertim ipsis contigua. *dec.* 76. num. 5.

Rex an cogatur habere curatorem ante 25. annum remissivè. *ibid.* num. 6.

Et an sit restituendus, si in ea ætate administrans in aliquo contractu decipiatur. *ibid.* num. 7. Et an possit ante 25. annum regnum administrare, vivente patre, de consensu illius. *ibid.* n. 8.

Rex non potest relinquere Regnum alij excluso proximiorre, cui successio debetur. *ibid.* n. 9.

Rex seu Princeps regulariter potest confirmare actum nullum ex defectu juris positivi. *dec.* 77. n. 1.

Rex potest confirmare donationem à patre factam & nullam ex defectu infirmationis, si id faciat ex certa scientia. *ibid.* n. 2. quod intellige, ut nu. 4. & 5. *ibid.*

Rex potest confirmare ex post facto, obligationem à Principio invalidam, ex defectu Regalis consensus. *ibid.* num. 3. quod intellige, ut num. 6.

Rex non potest cuiquam præjudicare in iure quæsito, nec illud auferre sine causa. *ibid.* num. 4. quod intellige, ut num. 10.

Rex non potest validare Scripturam carentem legis solemnitate, & ita nullam, si ex defectu eiusmodi solemnitatis jus sit quæsitum tertio. *ibid.* n. 4.

Rex potest confirmare pactum de futura successione, de consensu partium, & ita iudicatum fuit. *dec.* 77. num. 7. & 11.

Regis absoluta potestas quæ dicatur, & an liceat Regi ea uti, remissivè. *dec.* 79. n. 1.

Et utrum Rex possit tollere ea quæ sunt juris naturalis, vide *ibid.* num. 10.

Rex tenetur obedire legibus suis quoad vim directivam, non verò quoad vim coercivam. *dec.* 78. n. 1.

Rex tenetur contractus à se gestos indemnes servare, non solum per se, sed etiam per officiales suos. *decif.* 80. numer. 1. 2. & 3.

Et possunt partes Regium Procuratorem in jus vocare ob id. *ibid.*

Regis nomine videtur facere, qui aliquid facit in re pertinente ad Regem. *ibid.* n. 4. & 5.

Regis subditus non dicitur clericus simpliciter, & respectu personæ. *dec.* 83. n. 1.

Regum secularium leges punientes crimen læsæ Majestatis clericos non ligant. *dec.* 83. n. 2. quod limitatur, quando clerici juramentum fidelitatis, & homagium præstant domino temporali. *ibid.* n. 3.

Rex solus potest habere relationem, Cancellariam, seu parlamentum, in suo Regno, & est superioritatis Regalis. *dec.* 85. num. 1.

Rex potest avocare causas ad suum Tribunal, è terris minorum. *ibid.* num. 3. & ubi primum avocatur non potest inferior

inferio
Rex cog
re, qu
agitata
Regis ma
verò, c
impon
Rex pote
num, c
dec. 89
Rex Phi
riones
strinxit
ibid. n. 1
Rex pote
lia sub
taxatur
Rex an te
decif. 1
ibid. re
Rex aliqu
esse, ta
Procur
palis.
Rex, vide
& verb
Ricos hom
num. 1.
Rico hom
Baronis
Romulus p
buni Ce

Salarium
neatu
per se n
pensis ip
Salarium t
diminui
nuntur
Salaria hab
curator
Salem vend
lium cur
Idem in
Salinarum
num. 1.
Salinas hab
salem ve
Salina, qua
debet: f
ritur, &
Salina quæ
qui eas fe
Salgado, è
quitus d
pensione
runt.
Scribe Cam
num aliq
de aliis e
Scriptura de
formâ oli
Scripturæ
duarum f
Scripturam
gulariter
jufmodi
cif. 77. nu
Senatoribus
terminan
cti causa
tulerunt
Senatores P
rum, don
tiones, &
gare chan
In

inferior amplius de causa cognoscere. *ibid.* n. 4.
 Rex cognoscens simpliciter de causa, videtur eam avocare, quod procedit etiam si avocet causam in suo Senatu agitaram. *ibid.*
 Regis mandato non parens, extra ordinem punitur; illi verò, qui præceptum Regis contemnit, capitis poena imponenda est. *dec. 87. num. 3. quod intellige, ut num. 4.*
 Rex potest facere prohibitiones venationum, & piscationum, causa recreationis, dummodo id moderatè faciat. *dec. 89. num. 5.*
 Rex Philippus iussit fieri provisionem super has prohibitiones venationum, id est, coutadas, per quam eas restrinxit. *ibidem. numer. 7. Et tenor provisionis inseritur. ibid. n. 8.*
 Rex potest taxare preia rerum, circa annonam, & victualia subditorum, ut non vendantur ultra pretium ab eo taxatum. *dec. 92. n. 1.*
 Rex an teneatur ad debita Regis prædecessoris, remissivè. *decif. 110. num. 7. Et an possit uti beneficio inventarij. ibid. remissivè.*
 Rex aliquando concedit, ut partes quæ prætendunt interesse, tamquam adiutores possint audiri in causa, quam Procurator Regius prosequitur, tanquam pars principalis. *dec. 119. n. 10. & 11.*
 Rex, vide verbo, *Papa.* & verbo, *Princeps.* & verbo, *Regale.* & verbo, *Comitia.* & verbo, *Suprema.*
 Ricos homines qui sint, & quare ita nominentur. *decif. 108. num. 1. & qualia olim habuissent insignia. ibid. n. 2.*
 Rico hominem, in Hispania est dignitas, sicut Comitis, aut Baronis. *ibid. n. 3. & quæ sint ricas donas, vide ibid. n. 4.*
 Romulus primus Romanorum Rex, creavit officium Tribuni Celerum. *dec. 103. n. 1.*

S.

Salarium Capiteo substituto posito per Regem an teneatur solvere Capiteo proprietarius, casu quo per se non servit: an verò substitutus debeat servire expensis ipsius Regis. *dec. 29. per totam.*
 Salarium taxatum à Rege Capiteo substituto, non ob id diminui debet, licet redditus, & proventus castri diminuantur. *ibid. n. 6. & 7.*
 Salaria habere non possunt notarij in causis, in quibus Procurator Regis agit. *dec. 119. n. 27.*
 Salem vendere possunt soli mancipes: & ad hoc Monopolium cum Principe agunt. *dec. 81. n. 2.*
 Idem in piscariis fit in hoc Regno. *ibid.*
 Salinarum redditus inter Regalia connumerantur. *dec. 53. num. 1.*
 Salinas habentes an possit Rex cogere, ut ei, & non alteri sale vendant pretio moderato. *remissivè. ibid. n. 2.*
 Salina, quæ in loco publico fit, de licentia Principis fieri debet: si verò in loco privato fiat, nulla licentia requiritur, & in totum pertinet ad eum, qui eam fecit. *ibid.*
 Salinae quocumque modo datæ fuerint, pertinent ad eos, qui eas fecerunt. *ibid. n. 5.*
 Salgados, è capaes, id est, terræ in quibus salinae fiunt, antiquitus dabantur de fesmaria, postea verò pro modica pensione, & in perpetuam emphyteusim dari consueverunt. *ibid. n. 4.*
 Scriba Camerae sunt officiales publici, & vicem tabellionum aliquando sustinent, & quod est dispositum in uno, de aliis etiam est intelligendum. *dec. 33. n. 3.*
 Scriptura donationum, cum licentia donandi alteri, qua forma olim fiebant. *dec. 37. n. 3.*
 Scripturae de fesmaria qua forma fieri debent, & tenor duarum scripturarum de fesmaria ponitur. *dec. 53. n. 5. 6.*
 Scripturam carentem legis solemnitate, & ita nullam regulariter non potest Princeps validare, si ex defectu huiusmodi solemnitatis, sit jam jus quæsitum tertio. *decif. 77. num. 4.*
 Senatoribus Palatii potest Rex de novo committere causam terminandam, & iudicandam, prout illis visum fuerit, etsi causa pertineat ad jurisdictionem iudicum, qui jam tulerunt sententiam. *dec. 60. n. 4.*
 Senatores Palatii possunt confirmare legitimaciones filiorum, donationes, quæ requirunt insinuationem, adoptiones, & arrogationes, & possunt concedere seu denegare chartas tuitivas, restitutorias famæ, & appellato-

rias, chartas inimicitiae, & chartas de supplemento de idade, & alia id genus, de quibus vide *dec. 69. 70. 71. 72.*
 Senatores senatus supplicationis possunt vigore sui privilegij, etiam si actores sint, contrahere ad suum iudicem habitantes in terris dominorum, quantumcunque habeant in causis civilibus omnimodam jurisdictionem. *dec. 86. num. 1.*
 Senatorum privilegia, verbo, *Privilegia.*
 Senatores, verbo, *Senatus.* & verbo, *Supplicatio.*
 Senatus supplicationis, qui Regem ipsam representat, potest jubere fieri citationes in terris dominorum, & Ecclesiarum (quoad jurisdictionem secularem) absque ulla requisitione. *dec. 40. n. 10.*
 Senatus Portucalensis habet omnimodam jurisdictionem in instrumentis gravaminum, in casibus sui districti: & de sententiis in illis latis non datur supplicatio. *dec. 60. num. 1. & 2.*
 Et quid olim observabatur hoc casu in senatu civilium causarum, vide *ibid.*
 Sententias, & mandata tenentur auditores donatariorum proferre nomine proprio, & non nomine donatarij. *dec. 12. num. 3.*
 Sententia saltem declaratoria necessario requiritur, ut possint bona auferri etiam à notoriè delincente. *decif. 50. num. 2. & vide dec. 81. num. 7.*
 Sententia lata in mensa magna Curiae Portucalensis, circa denegationem supplicationis servari debet. *dec. 60. n. 3.*
 à Sententia lata super crimine læsæ Majestatis utrùm possit appellari. *dec. 82. n. 13.*
 Sententia lata contra Procuratorem Regium est nulla, si tempore quo lata fuit, Procurator Regius non adfuerit, quod procedit non solum in causa, ubi fuerit actor, seu reus, sed etiam si adfuerit, seu oppositor fuerit. *dec. 115. nu. 5. Idem in sententiis latis super recusationibus. ibid.*
 Et quid si in favorem fisci sententia lata fuerit. *ibid. & vide verbo, Procurator.*
 Septuagenarius excusatur legitime à servitio belli, & militiae. *dec. 29. n. 3.*
 Sequestrari iussit Rex Henricus fructus bonorum Regalium donatariorum diu absentium. *dec. 35. n. 1.*
 Sequestratio bonorum fieri potest data justa causa, quæ ipsius Regis arbitrio relinquatur. *ibid. n. 2.*
 Sequestratio bonorum & fructuum fieri non potest absque citatione partis, secus tamen si sit periculum in mora, quia tunc non solum sequestratio fieri potest, sed etiam capi possessio per Regem. *ibid. num. 3. Et tenor Regiæ provisionis super hac materia. ibid. n. 5.*
 Serventias officiorum an possint dare donatarij. *decif. 24. num. 10.*
 Servitia facta per vassallos, an præstent jus agendi, & satisfactio transeat ad heredes. *dec. 36. per totam.*
 Servus poenæ efficitur damnatus in metallum. *dec. 57. n. 5.*
 Et quid in deportato. *ibid. num. 6. Et quid in bannito, & condemnato ad poenam capitalem. ibid. n. 8. & 11.*
 Sesmaria, verbo, *Scriptura.*
 Sisa solvitur pro venditione piscium. *decif. 54. num. 4. & vide verbo, Gabella.*
 Spectantibus ad officia vacatura, & serventias officiorum an possint dare donatarij. *dec. 24. n. 10.*
 Spoliari jurisdictione non dicuntur donatarij, si Rex capiat possessionem non ostenso titulo. *dec. 15. n. 4.*
 Nec uti tales restituantur. *dec. 9. n. 4.*
 Spoliatus non dicitur vassallus, quando Rex utitur jure suo. *dec. 15. num. 4.*
 Spolia bello capta non fiunt capientium, nisi prius Duci tradantur, ut ea dividat inter milites juxta singulorum merita. *dec. 88. num. 7.*
 Et quid in foro conscientiae, si inter Christianos bellum geratur. *remissivè. ibid. n. 18.*
 Sponsalia de futuro contrahens, nulla facta mentione dotis non videtur velle uxorem indotatam accipere: secus in eo qui matrimonium contrahit per verba de presentibus. *dec. 31. num. 19.*
 Et quid servetur de consuetudine nostri Regni. *ib. n. 20.*
 Spurius, vide verbo, *Filius.* & *Legitimare.*
 Statusum tribuens actionem marito ad petendam tertiam bonorum, præmoriante uxore sine liberis, intelligitur, si sine culpa, & flagitio mariti præmoriatur. *decif. 58. num. 6.*

I N D E X.

Statutorum poenæ (dos acordos das camaras) non possunt applicari captivis. dec. 60. n. 6.

Sterilitas ne sequatur, potest Princeps statuere quomodo, & quo tempore frumentum sit vendendum, & prohibere ne fiant horrea. dec. 92. n. 4.

Sterilitas ne sequatur potest Princeps cogere subditos vendere frumentum, quod habent conditum in horreis, etiam viliori pretio, quam ab eis sit comparatum. ibid. num. 5.

Quod maxime procedit respectu pauperum, & publicæ inopiæ. ibid. n. 6. & 7.

Sterilitate superveniente, potest quis arctari ad vendendas res proprias, dummodo sibi necessariæ maneant. ibid. num. 7.

Sterilitate superveniente, possunt cogi cives contribuere pecuniam, nullo obstante privilegio, ut Respublica frumentum comparet, ad tollendam Reip. penuriam. ibid. num. 8.

Stylus Regni seu lex Regia ubi disponit, cessat jus canonicum & civile. dec. 22. n. 7.

Subditus potest se eximere à potestate & ditione sui Principis, tempore immemoriali, dummodo pro libero se gerat: secus si se subditum esse fateatur. dec. 40. n. 14.

Subditus Regis nō est clericus simpliciter & respectu personæ. dec. 83. n. 1.

Subditus, verbo, *Vasallus*.

Subrogatum sapit naturam eius rei, in cujus locum subrogatur. dec. 22. n. 1. & dec. 52. n. 2.

Successor in bonis Regiæ Coronæ, quando & intra quod tempus teneatur petere confirmationem? vide verbo, *Confirmatio*.

Successor in bonis Regiæ Coronæ, an teneatur ad debita prædecessoris. dec. 110. per totam, Et quid in debito contracto pro alimentis, & dote filiarum. ibid. n. 2.

Et quid in debito contracto in utilitatem majoratus. ib. Et quid si successor nolit acceptare hereditatem, nec esse heres. ibid. n. 5. & 6.

Et quid in Rege successore in Regno, & an possit uti beneficio inventarij. ibid. n. 7.

Successor in Regno tam jure hereditario, quam per electionem tenetur habere ratas donationes, & collationes factas à prædecessore, maxime si fuerint factæ in remunerationem servitorum. dec. 19. num. 1. quod intellige, ut num. 2.

Successorem in dignitate non ligat obligatio prædecessoris, nisi contractus celebratus fuerit nomine dignitatis. ibidem. num. 4.

Et quando intelligitur aliquid concessum nomine dignitatis. ibid. n. 5. & 6.

Succedere an possint feminae in bonis Regiæ Coronæ. decif. 27. numer. 1. & quid in masculis descendentes ex feminis. ibid. n. 2.

Succedere in bonis Regiæ Coronæ an possit clericus? vide verbo, *Clericus*.

Succedere in bonis Regalibus non possunt legitimari ad succedendum in majoratibus, feudis, & aliis similibus, per verba quantumcumque generalia, nisi hoc eis specialiter concedatur, cum derogatione Ordin. libr. 2. tit. 35. §. 9. dec. 27. num. 4.

Successurus in fundo patrimoniali, qui cum fundo Regali fuit permutatus, succedere etiam debet in eo feudo Regali cum quo facta fuit permutatio. ibid. n. 9.

Successor in bonis Regiæ Coronæ statim post mortem Patris habetur pro possessore, & jus omne in eum transfertur, licet possessionem illorum realiter non acceperit. dec. 32. n. 2.

Succedere poterat frater fratri præmortuo ex donatione facta Capitaneis Insulæ da Madera, quod tamen postea noluit Rex Alfonso quintus confirmare. ibid. n. 3.

Verba hæc (succeda o filho baram mais velho, ou o segundo se tal for) si in donationibus apponantur, quomodo intelligi debeant. ibid. n. 4.

Succedere in bonis Regalibus non possunt transverfales. ibid. num. 6.

Successionis ordo in donatione præscripta servari debet & prius nominati prius admittendi sunt ad successionem. dec. 34. n. 1.

in Successione bonorum ab intestato semper præfertur

cognatus, seu consanguineus, qui sit proximior de linea eius cui succeditur. ibid. n. 9.

Successio communis agnationis est limitata in feudis, illis tantum qui sunt de stirpe. ibid. n. 10. & 11.

Successio feudorum colligitur ex forma concessionis. ibidem.

Succedere non potest fiscus in capella, seu majoratu, ubi extat aliquis ex consanguineis de familia primi Institutoris. dec. 51. n. 6.

Successor in jure alterius eodem jure uti debet, quo prædecessor uti debebat. dec. 52. n. 2.

Succedendi modum à testatore datum, conditiones, seu onera ab instituyente capellam, seu majoratum apposita, non potest Princeps sine causa mutare, nec quidquam in contrarium disponere. dec. 52. n. 8.

Succedere non potest bannitus in hereditate sibi delata ex beneficio statuti permittentis, quod à quolibet possit offendi: secus in hereditate, quæ illi de jure communi defertur. dec. 57. n. 7.

Successor Regis non potest sine causa revocare contractum à prædecessore gestum cum subdito. dec. 75. n. 1.

Succedere contra testamentum an possit legitimatus cum clausula consueta, prout in nostro Regno fit, vide verbo *Legitimatus*.

Et an possit succedere parentibus ab intestato non obstantibus collateralibus. ibid.

Succedere an possit occisor in bonis occisi, verb. *Occisor*, & verbo, *Fiscus*.

Summi Pontifices concesserunt Regibus hujus Regni conquistas provinciarum infidelium ultra mare. decif. 47. num. 1.

Summus Pontifex habet supremam potestatem in prohibendo, & concedendo commercium cum infidelibus & jus debellandi eos. ibid.

Summus Pontifex concessit Ordini Iesu Christi omne spirituale omnium Insularum, & terræ Guineæ, à promontorio de Boiador, & Nam ad meridiem usque. Et bulla concessionis est in archivo publico hujus Regni. ibidem. num. 7.

Summus Pontifex non solet sine causa derogare voluntati defuncti in relictis ad pios usus, maxime si id fiat cum præjudicio tertij. dec. 52. n. 8.

Quod procedit etiam si voluntas defuncti semel, aut nunquam habuerit executionem. ibid. n. 9.

Et licet consensus administratoris capellæ, seu successoris in majoratu interveniat. ibid. n. 10.

Summi Pontifices concesserunt decimas tertiarum Regibus Hispaniæ multo ante Concilium Lateranense. decif. 63. num. 1.

Summus Pontifex an possit legitimare in terris Imperij & Regum, quoad officia secularia & bona temporalia. decif. 69. num. 23. remissivè.

Summus Pontifex, vide verbo, *Papa*.

Superior ad quem potestas præsentandi fuit devoluta ob negligentiam patroni non potest aliter conferre, nisi prout natura beneficij requirit. decif. 52. num. 4. & decif. 97. num. 10.

Idem dicendum in modo eligendi. dec. 52. ibid. d. n. 4.

Superiores nostri non habent dominium absolutum ad disponendum de bonis nostris, aut vita, nisi quatenus fuerit necessarium ad Reipub. utilitatem. dec. 78. n. 3.

Superioris confirmatio non valet, si electio est nulla, nisi Princeps sit qui confirmet, ex certa scientia. decif. 84. num. 4.

Superioritas, vide verbo, *Suprema potestas*, & verbo, *Reservata*.

Supplicatio non datur de sententiis latis in Curia Portucalesi circa denegationem supplicationis. dec. 60. num. 1. 2. & 3.

Et quid in hoc casu servabatur olim in senatu civilium causarum. ibid.

Supplicari potest ad Regem, quotiescumque ab aliqua sententia non licet appellare, quæ supplicatio, revisio, seu reclamatio dicitur. dec. 67. n. 1.

Supplicatio hæc à solo Rege, seu Principe non recognoscitur superiorem concedi potest, quod & lege Gallica constitutum est. ibid. n. 2. & 6.

Et tenor Regiæ provisionis in materia ponitur. ibid. n. 6.

Supplicatio hæc non habet locum in causa criminali. ibid. num. 3.

num. 3.
bona a
Supplicatio
ria, s
habeat
Supplicatio
Portu
plicari
nati o
num. 1
Suprema p
donata
& dec.
Suprema
Syndicare
tarioru
nariu
ter con
ceteris
mero 2
Syndicari
catio v
gatur a

T Axar
fru
torum
tium ta
Taxa in d
Temporis d
comple
Tempus
quando
cis. 17. n
Tempore
bi omni
Et quid
Tempore
& dition
gerat, se
Tempus c
iam si fin
Territorium
Territorio
Termini etia
num. 1.
Testamentum
verè leg
& natur
Et quid
Testari, ve
bet, ut a
efficitur
Testes debe
proband
Per teste
bilitas, sic
Tertia bono
re propri
cis, & mu
munere o
Et an hæc
cenda de
Tertias Con
tia non p
Tertæ deci
per Summ
nense.
Tertiarum o
rari.
Tertæ hæc
patrimoni
earum siv
dices sacu
Tertæ hæc
cumque al
runtur Ser
Ina

I N D E X.

- num. 3. Secus tamen si cum pœna criminali iudicentur bona aliqua civiliter. *ibid.*
- Supplicationi huic non est locus in sententia interlocutoria, sed in diffinitivis tantum: secus si interlocutoria habeat vim diffinitivæ. *ibid.* n. 4.
- Supplicabatur antiquitus à iudice Regiæ Coronæ Senatus Portucalensis, ad senatores gravaminum Senatus supplicationis in causis excedentibus jurisdictionem illi senatui concessam, quod postea immutatum est. dec. 120. num. 2.
- Suprema potestas & superioritas Regalis numquam censetur donata, nisi specialiter, & expressè donetur. dec. 83. n. 1. & dec. 40. num. 1. & 2.
- Suprema potestas, verbo, *Potestas.*
- Syndicare officiales, etiam dominorum terrarum, & donatariorum solus Rex potest jubere, & numquam hoc donatariis censetur concessum, nisi in donatione specialiter concedatur. dec. 68. num. 1. Et quid in auditore, & ceteris officialibus civitatis Bracharensis. *ibidem.* numero 2. & 3.
- Syndicari prius debet officialis de primo officio, & syndicatio videri per auditores consilij Regis, antequam eligatur ad aliud officium. dec. 64. n. 1.
- T.
- T**axare potest Rex, seu officiales ab eo ad id deputati frumentum, & alia omnia quæ ad victualia subditorum pertinent, & prohibere ne vendantur ultra pretium taxatum. dec. 92. n. 1.
- Taxæ in dubio semper standum est. *ibid.* n. 2.
- Temporis designatio denotat confirmationem, & temporis complementum. dec. 4. n. 10.
- Tempus centum annorum habetur pro immemoriali, quando aliàs de memoria hominum non constat. dec. 17. num. 3.
- Tempore immemoriali possunt de jure communi præscribi omnia Regalia. dec. 40. n. 14.
- Et quid si jus appellationis præscribatur. *ibid.*
- Tempore immemoriali potest quis se eximere à potestate, & ditione sui Principis, dummodo tamen pro libero se gerat, secus si se subditum esse fateatur. *ibid.*
- Tempus currit electo ad aliquod officium temporale, etiam si sine culpa non valeat illud exercere. dec. 84. n. 5.
- Terrorium quid sit. dec. 10. n. 1.
- Territorio cohæret jurisdictio. *ibid.* n. 9.
- Termini etiam reperiuntur, & assignantur in mari. dec. 46. num. 1.
- Testamentum querelare, rumpere, & dicere nullum potest verè legitimatus, & facere omnia, ac si verè legitimus, & naturalis fuisset. dec. 69. n. 2.
- Et quid de jure Regni. *ibid.* n. 3. & 9.
- Testari, vel testamentum antea factum mutare qui prohibet, ut ab intestato, vel ex testamento alicui succedat, efficitur indignus hereditate. dec. 58. n. 10.
- Testes debent deponere de scientia, visu, & auditu, ad probandam possessionem immemorialem. dec. 109. n. 6.
- Per testes de auditu, fama, & aliis indiciis probatur nobilitas, sicut & filiatio. dec. 73. à num. 12. cum seqq.
- Tertia bonorum Conciliorum, & Reipub. ad Principem jure proprio non spectat, sed deputata est operibus publicis, & murorum restaurationi, quorum Princeps pro suo munere curator est. dec. 59. n. 1.
- Et an hæc tertia ad murorum restaurationem sit deducenda deductis expensis. *ibid.* n. 2. 3. & 4.
- Tertias Conciliorum & Reipub. nec bona ad eas pertinentia non potest Princeps donare. dec. 60. n. 7.
- Tertiarum decimarum concessæ fuerunt Regibus Hispaniæ per Summos Pontifices, multo ante Concilium Lateranense. dec. 63. n. 1.
- Tertiarum origo, in hoc Regno dupliciter potest considerari. *ibid.* n. 1.
- Tertiæ hæc decimarum sunt de juribus Regalibus, & in patrimonio Regis incorporatæ. *ibid.* num. 3. & cognitio earum sive jure sive de facto dubitatur, pertinet ad iudices sæculares, & redditur ratio. *ibid.* n. 4.
- Tertiæ hæc decimarum possunt à Rege donari, vel quocumque alio tit. alienari, & in alios transferri. Et referuntur Senatus arresta in materia. *ibid.* n. 5.
- Tertius non potest opponere de crimine incesti. dec. 50. num. 1.
- Thesauri inventi sub terra connumerantur inter Regalia. dec. 56. num. 1. & vide Senatus arresta in materia The-saurorum. *ibid.*
- Torqueri possunt committentes crimen læsæ Majestatis. dec. 82. num. 14.
- Et quid in clerico. *ibid.* & dec. 83. n. 12.
- Transversales ex linea collateralis, & indirecta excluduntur à successione bonorum Regalium. dec. 32. n. 6.
- Tribuni Celerum officium creatum fuit à Romulo I Rege Romanorum. dec. 103. num. 1. & unde dicatur Tribunus celerum, vide *ibidem.*
- Et quis fuerit ultimus Tribunus celerum, ante eiectos Reges. *ibid.* n. 2.
- Tribuni celerum loco, fuit postea creatus Magister equitum, & fuit primus Spurius Cassius. *ibid.* n. 3.
- Tributa solvere tenentur fundi, seu possessiones tributariæ, ratione legis, vel statuti, & non liberantur à solutione, licet ad Ecclesiæ, & clericorum dominium devenerint. dec. 64. num. 3.
- Idem in bonis Regalibus, quæ vulgo dicuntur (reguen-gos.) *ibid.* num. 4. Idem in bonis fiscalibus, & feudatariis. *ibid.* num. 5. Idem in tributo, de oytavo, ou quarto, quod solvitur ex terris à tributo jugationis exemptis. *ibid.* num. 6.
- Tributum jugationis an teneantur solvere clerici ex terris, in quibus habent directum, seu utile tantum dominium. *ibid.* n. 7.
- Et quid si laicus & clericus possideant fundum indivisibilem, & ab eo tributum debeatur, à quo clericus sit exemptus, an teneatur laicus solvere tributum pro rata. *ibid.* num. 9.
- Tributa, & census, quæ Principi debentur, non possunt præscribi ullo tempore, nec etiam immemoriali. dec. 66. num. 2.
- Tributa quæ in foralibus non reperiuntur expressa, non debentur. dec. 48. n. 3.
- Tributum in sale, quod ab antiquo solvebatur in hoc Regno, erat impositio quædam dec. 17. reis por moy. dec. 53. num. 6.
- Et referuntur verba foralis oppidi de Serual. *ibid.* n. 7.
- Tributorum, collectarum, seu gabellarum augmentum an pertineat ad conductorem vel ad ipsum Regem, qui locavit dec. 114. num. 1. & vide verbo, *Gabella.*
- Tributum novum impositum rebus jam venditis emptor solvere tenetur, secus si in provisione Regia tale tributum constituitur aliud sit expressum. dec. 114. num. 2. & num. 12.
- Tributum solvere debet, qui per traditionem factus est dominus merciam. *ibid.*
- Tributum, vide verbo, *Vestigal.*
- Tuitivas chartas concedere, est superioritatis Regalis, & ad Regem pertinet, vel ad officiales ab eo ad id deputatos. dec. 71. n. 1.
- Et forma in qua dari debeant hæc tuitivæ remissivæ. *ibid.*
- Tuitivæ chartæ, aliæ dicuntur restitutoriæ appellatoriæ, aliæ restitutoriæ tantum. *ibid.* n. 2.
- Tuitivæ restitutoriæ, aliquando denegantur per senatores Palatii, & redditur ratio. *ibid.* n. 3.
- Turpiter quæsitæ, vel indignè possessæ confiscantur apud quemcumque inveniantur. dec. 81. n. 22.
- Tutela non excusat à muneribus publicis. dec. 84. n. 23.
- Tutor, si aliquid faciat in re pertinente ad pupillum, nomine pupilli videtur facere. dec. 80. n. 4.
- V.
- V**acare non dicitur officium, seu beneficium, per resignationem factam in manibus non habentis potestatem admittendi illam, nec renuntians repellitur ab agendo, nec amittit jus proprietatis. dec. 23. n. 5.
- Vacare non dicitur officium, donec superior ratam habeat resignationem, vel sententiam proferat contra resignantem. *ibid.*
- Vacationis quemcumque modum comprehendit verbum hoc (quando vagarem.) *ibid.* n. 10.
- Vacare non dicuntur post mortem patris, bona donata à Rege patri, & eius filio, quem ipse testamento nominaverit.

I N D E X.

naverit, in dō donatio ad filium prorogatur, & eadem cum prima censetur. dec. 39. n. 3.
 Vacantia bona inter Regalia connumerantur. dec. 51. n. 1.
 Et quænam sint bona vacantia. ibid. remissivè. num. 2.
 Vacans capella, verbo, *Capella*.
 Vacans hereditas quando dicatur. remissivè. dec. 61. n. 1.
 Vacatio ad aliquos honores, est quinquennij, ad alios triennij, vel biennij, & redditur ratio. dec. 84. n. 7.
Vasallum potest Rex cogere, ut ostendat titulum jurisdictionis, privilegium, aut sententiam per quam exercet jurisdictionem. dec. 10. n. 8.
Vasallus, contra *vasallum* potest præscribere ea quæ sunt Regalia ordinario tempore. dec. 17. n. 6. & vide verbo, *Præscribere*.
Vasallum non debet dominus habere, de quo non cogitavit. dec. 34. n. 4.
Vasallo tenetur dominus providere de alio feudo, si feudum, quod habebat, perdidit non culpa sua, sed facto domini. dec. 36. n. 2.
Vasalli Baronum tenentur principaliter Regem adjuvare contra ipsum dominum immediatum, licet adversus alios eum teneantur defendere. dec. 40. n. 2.
Vasalli quidam sunt ratione feudi, alij verò ratione jurisdictionis. dec. 44. n. 1.
Vasalli ratione feudi tenentur comitari dominum ad bellum, propriis etiam sumptibus, dummodo fructus feudi sufficient ad expensas itineris: aliàs amittunt feudum. ibid. num. 4.
Vasalli ratione jurisdictionis, non tenentur propriis sumptibus comitari dominum ad bellum, nisi subitus timor adfuerit invasæ patriæ, vel Rex non habuerit facultates, quibus possit occurrere. ibid. n. 2. & n. 5. & 9.
 Et an clerici *vasalli* teneantur hoc casu succurrere. ibidem. remissivè.
Vasallos cogere ad bellum, est jus Regale, & competit soli Regi, non autem dominis inferioribus, nisi id eis specialiter concedatur. ibid. n. 3. & n. 10.
Vasallis suis nova vectigalia imponere non possunt domini inferiores. ibid. n. 10.
Vasallos potest Rex cogere ad mutuandam sibi pecuniam, in defectum bonorum suorum, quam tamen postea tenetur restituere. ibid. n. 12.
 Et an clerici possint cogi ad hoc. ibid. remissivè.
Vasalli Regis antiquis temporibus qui dicebantur. dec. 106 num. 1.
Vasalli, tempore Regis Alfonsi quinti illi vocabantur, qui à Rege habebant aliquod stipendium, ut servirent in bello, quando Rex juberet. ibid. n. 2.
Vasalli, antiquitus alij erant, qui nullum stipendium à Rege habebant, & hi *acontiados* dicebantur. ibid. num. 3.
 Qui *acontiados* en cavalo non reputabantur pedones. ibid. Et ponitur tenor provisionis loquentis in *vasallis*, qui à Rege stipendium habebant, ibidem. ponitur & regimentum dos *acontiados*. ibidem.
Vasallo potest Rex ex causa auferre feudum, ea tamen cessante, eidem debet restitui. dec. 51. n. 10.
Vectigalia nova imponere non possunt domini inferiores. dec. 44. num. 10.
Vectigal utrum possit imponi in mari? remissivè. dec. 46. num. 5.
Vectigalia nova possunt Principes justè imponere, si aliqua necessitas publica, & inevitabilis superveniat, cui Regales redditus non sufficient, ea tamen cessante, debent revocare. dec. 49. n. 4.
 Et quæ dicantur justæ causæ, ut *vectigalia* nova imponi possint. remissivè. ibid.
Vectigal solvitur fisco, Portus, & venalium rerum, salinarum, metallorum, & piscariarum: de venalibus octava, de metallis verò decima. dec. 81. n. 2.
Vectigal, vide verbo, *Tributum*.
Vendere officia publica potest Princeps non recognoscens superiorem. dec. 24. n. 3. & 4.
 Convenientius tamen est, ne vendantur. ibidem.
 Quod procedit maximè in officiis habentibus jurisdictionem annexam, secus in officiis tabellionum. ibid.
Vendere officium, seu renunciare non potest officialis, qui errores in eo commisit, licet à Rege habeat licentiam vendendi, aut renunciandi, tale officium. ibid. n. 9.
Vendi, seu alienari non possunt bona Regalia, nec de illis

in testamento disponi: quod & in feudis admittitur. dec. 27. num. 6. secus tamen, quando ipsi Regi venduntur. ibidem. num. 7.
Vendere saleem nemo potest, nisi soli mancipis, seu conductores, & ad hoc monopolium cum Principe agunt. dec. 81. nom. 2.
 Idem in piscariis fit, in hoc Regno. ibid.
Vendere res proprias nemo invito cogitur: in his tamen, quæ sunt ad victum necessaria justo pretio vendere cogi potest. dec. 92. num. 2. Et an possit Rex statuere, quomodo & quo tempore frumentum fit vendendum. ibid. num. 4.
 Et an possit cogere subditos, ut frumentum, quod habent conditum in horreis, vendant etiam viliori pretio, quam ab eis fit comparatum. ibid. n. 5. 6. & 7.
Venditio officiorum publicorum prohibita non est, nec jure divino, nec naturali. dec. 24. num. 1. De jure tamen civili prohibita est. ibid. n. 2.
Venditio decimarum facta à laico ipsi Ecclesiæ valida est, etiam cum præjudicio heredum: & illis non competit jus retractus per proximiorum. dec. 27. n. 8.
Venditor fundi si reservet lapidicinas intelligitur de apparentibus non autem de futuris. dec. 113. n. 2.
Venditoris est periculum in venditione facta in genere, ante traditionem: quod procedit quoad periculum interitus, vel deteriorationis. dec. 114. n. 1. & 2.
Venditor & emptor unusquisque regulariter pro sua parte solvere tenetur gabellam: secus tamen erat de jure communi. dec. 113. n. 6.
Vene metallorum inter Regalia jura connumerantur. dec. 55. num. 1. Et ponuntur arrestra Senatus, circa mineras ferri inventas: & tenor Regiæ epistolæ ad Præsidentem Provinciæ super hoc missæ. ibid. n. 2. & 3.
Venari, seu piscari non potest aliquis in loco, in quo alius habeat jus venandi, seu piscandi. dec. 47. n. 4.
Venationem, seu piscationem in hoc Regno, nemo potest prohibere sine licentia Principis, & consentientibus illis, quibus ex eo præjudicium fit. dec. 89. num. 1. quod intellige, ut num. 2.
Venari, seu piscari non possunt domini regulariter prohibere subditis, nisi sit ob publicam utilitatem. ibid. n. 4.
Venationis, & piscationum prohibitiones potest facere Princeps supremus, moderatè tamen & recreationis causa. ibid. n. 5.
Venationum prohibitiones Rex Philippus restrinxit, emissa super eo provisione. ibid. num. 7. Et tenor provisionis inferitur. ibid. num. 8. Et ad hoc est iudex & officialis particularis, qui inquit de venantibus in locis prohibitis. ibid. n. 6.
Venatorum præfectus maximus, quem nos dicimus (Monteio mor) quis sit. dec. 90. num. 1. Et quæ pertinent ad officium. ibid.
 Verba, *avere*, & *confirmare*, in quo differant. remissivè. dec. 11. num. 4.
 Verbum Regis debet esse immobile sicut Polus. dec. 19. num. 11.
 Verba prolata non sunt attendenda, si ex mente proferentis quid diversum colligatur. dec. 22. n. 2.
 Verba generalia posita in donatione, circa provisionem officiorum, non comprehendunt nisi ea tantum, quæ tempore donationis jam creata erant. ibid. n. 5.
 Verba hæc (quando vagarem) posita in Ordin. libr. 2. tit. 35. §. 16. & 19. comprehendunt quemcumque modum vacationis. dec. 23. n. 10.
 Verba hæc (Succeda o filho baram major; ou o segundo se tal for) si in donationibus apponantur, quomodo intelligi debeant. dec. 32. n. 4.
 Verba dispositionis si non convenient, nec etiam convenit eorum dispositio. dec. 34. n. 3.
 Verba concessionis intelligenda sunt secundum supplicationem petentis. ibid. n. 5.
 Verbum (qualiscumque) importat omnimodam generalitatem, sine ulla exceptione. dec. 38. n. 6.
 Verbum (Regale) quid significet. dec. 42. n. 3.
 Verbum (Portus) in quo sensu accipi debet in cap. 1. quæ sint Regal. in feudis. dec. 46. n. 6.
 Verba privilegij, seu contractus sunt interpretanda contra eum, in cujus favorem fuit contractus celebratus, seu privilegium concessum. dec. 86. n. 9.
 Verba

Verba don
 contradi
 Verbum (C
 (fidaldo
 Vice Comes.
 Vicus dicitur
 pio.
 Vicus, qui
 territor
 paratam.
 Secus si b
 vitatis.
 Vicus, vide
 Vidua contr
 cestum,
 Et cui de
 stro Regi
 Villa, seu pa
 veniat in
 num. 3. 4
 Vir, verbo,
 Voluntas, &
 etiam per
 Voluntas p
 filiorum.

I N D E X.

Verba donationis sunt interpretanda, ne donatio invicem contradicat, ac repugnet. dec. 95. n. 7.
 Verbum (Cavaleiro) antiquitus, idem sonabat quod hodie (fidaldo Cavaleiro.) dec. 106. n. 1.
 Vice Comes, dignitas est post Comitem. dec. 105. n. 1.
 Vicus dicitur, locus qui subest alicui civitati, seu municipio. dec. 10. n. 1.
 Vicus, qui subest jurisdictioni alicujus civitatis, de illius territorio esse censetur, licet jurisdictionem habeat separatam. ibid. n. 2.
 Secus si beneficio Principis eximatur à jurisdictione civitatis. ibid. n. 3.
 Vicus, vide verbo, *Villa*, & verbo, *Pagus*.
 Vidua contrahens intra annum luctus, vel committens incestum, qua poena debeat puniri. decif. 50. num. 4. & 6.
 Et cui debeat applicari, ibid. num. 1. Et quid de jure nostro Regio. ibid. n. 5.
 Villa, seu pagus qui municipio, aut civitati subest, quando veniat in concessione Castri, oppidi, aut civitatis, dec. 16. num. 3. 4. & 5. & vide verbo, *Pagus*. & verbo, *Vicus*.
 Vir, verbo, *Maritus*.
 Voluntas, & mens contrahentium, tam concedentis, quam etiam petentis, maximè attendi debet. dec. 34. n. 5.
 Voluntas patris multum operatur circa legitimacionem filiorum. dec. 69. n. 13.

Vfus maris omnibus communis est, proprietas verò nullius est, quoad protectionem tamen & jurisdictionem Regis est. dec. 46. n. 4.
 Vfusfructus an habeat pater in bonis castrensis. decif. 30. num. 3.
 Viens jurisdictione quam non habet, qua poena puniatur. decif. 38. num. 8.
 Vterini fratres praferuntur consanguineis in bonis provenientibus à matre, vide in verbo, *Fratres*.
 Vilis quòd est facienti, in dubio id actum intelligimus. dec. 34. num. 6.
 Vxorem si quis teneatur ducere, quam Rex nominaverit, an teneatur eam indotatam accipere. decif. 31. à nu. 11. cum seqq.
 Uxor illius, qui decessit nullis relictis heredibus, quo casu fiscus, heres est, an censeatur hereditatem adire, ut illam transmittat. dec. 41. per totam.
 Uxor occidens maritum, vel eius mortem non vindicans, efficitur indigna eius hereditate. dec. 58. num. 8. idem in ea, quæ causam mortis præbuit. ibid. idem dicendum in marito, qui mulierem occidit. decif. 81. num. 12. 13. & 14. & num. 17.
 Uxor donatarij an possit repetere pretium meliorationum, quas fecit in bonis Regiæ Coronæ ipse donatarius & utiliter impendit. dec. 111. per totam.

F I N I S.

I N D E X

LEGUM TAM REGIARUM,
CÆSAREARUM,

QVAM PONTIFICIARVM,

Quæ in hoc secundo Volumine declarantur.

Ex Ordinationibus, Lib. 1.

Rdin.lib.1.tit.1.§.14.decif.43.num.3.&
§.39.dec.10.num.10.
Eod.lib.tit.2.§.2.dec.74.num.2.in fin.
Et parag.12. decif.98.num.1.& dec.99.
num.1.& dec.100.num.1.
Eod.lib.tit.3.parag.1.dec.66.num.1.&
dec.69.num.1.& dec.70.num.4.
Et §.2. cum feqq. & §.pen. dec.42.num.5.
Et §.6.dec.71.num.2.
Et §.7.dec.72.à num.1.
Eod.lib.tit.6.§.5.dec.60.num.2.& dec.85.num.4.
Eod.lib.tit.7.§.18.arrest.87.
Eod.lib.tit.8.§.5.dec.85.num.4.
Eod.lib.tit.9.§.1.dec.118.num.1.
Et §.2.3.& 4. ibidem.num.2.5.6.& 7. & arrest.64.
Et §.8.arrest.85.
Et §.13.dec.120.num.3.
Et §.16. ibidem.
Eod.lib.tit.10.dec.118.num.1.
Eod.lib.tit.11.§.5.dec.num.10.
Eod.lib.tit.12.in princ.dec.119.num.1.& 2.& num.23.
Et §.1.dec.97.num.1.
Et §.2.arrest.67.
Eod.lib.tit.13.§.1.dec.97.num.1.
Et §.2.dec.119.num.23.
Et §.3. ibid.num.6.
Eod.lib.tit.18.§.55.& 56.arrest.12.
Eod.lib.tit.20.§.5.arrest.58.
Eod.lib.tit.24.§.29. & 30.dec.119.num.27.
Eod.lib.tit.29.§.8. ibid.
Eod.lib.tit.37.in princ. dec.60.num.2.
Eod.lib.tit.40.dec.120.num.1.
Eod.lib.tit.48.§.21.dec.91.num.1.
Eod.lib.tit.56.§.22.dec.105.num.3.
Eod.lib.tit.58.§.7. cum aliis §§.in fine arrestorum.
Et §.15.dec.10.num.10.
Et §.22.arrest.81.
Eod.lib.tit.60.dec.68.num.1.
Eod.lib.tit.62.§.50. cum aliis §§.dec.52.num.9.
Et §.61.dec.51.num.3.
Et §.67.dec.59.num.1.
Eod.lib.tit.65.§.8.dec.85.num.4.
Et §.16.dec.10.num.10.
Et §.28.dec.40.num.15.& dec.60.num.4.
Eod.lib.tit.66.§.6.dec.59.num.4.
Et §.13.dec.10.num.10.
Et §.14.dec.109.num.4.
Et §.19.dec.59.num.4.
Et §.28.dec.60.num.7.
Et §.32.& 33.dec.92.num.2.
Et §.40.usque ad §.45.arrest.42.
Eod.lib.tit.67. cum suis §§. decif.84. per totam.& dec.91.
num.2.& dec.60.num.7.
Eod.lib.1.tit.69.§.45.dec.84.num.33.
Eod.lib.tit.74.in princ. decif.24.num.4.& dec.59.num.7.
& dec.73.num.7.
Et §.2.dec.40.num.4.
Et §.4.dec.29.num.2.
Et §.12.dec.26.num.7.
Eod.lib.1.tit.77.in princ.dec.33.num.4.
Eod.lib.tit.79.§.4.dec.33.num.3.
Eod.lib.tit.80.§.20.dec.91.num.4.

Eod.lib.tit.83.§.28.dec.119.num.7.
Eod.lib.tit.87.§.6.dec.72.num.3.
Eod.lib.tit.89.arrest.6.
Et §.1.dec.51.num.2.
Eod.lib.tit.95.in princ. dec.23.num.1. & dec.91.num.4.
& dec.24.num.2.
Et §.1.& 2. dec.24.num.8.& 9.
Eod.lib.tit.98.in princ.dec.20.num.2.& 4. & dec.74. nu-
mer.10. & dec.79.num.10.
Eod.lib.tit. ultim. do regimento dos Desembargadores do
paço.§.33.& §.34.dec.67.num.3.& arrest.42.
Et §.116.dec.71.num.1.

Lib. 2.

Ord.lib.2.tit.1.§.2.dec.71.num.3.
Et §.7.arrest.4.
Et §.16.dec.40.num.13.
Et §.17.dec.64.num.4.
Et §.18.dec. ead.num.5.
Eod.lib.tit.5.§.7.arrest.53.
Eod.lib.tit.10.dec.71.num.2.
Eod.lib.tit.11.§.1.arrest.45.
Eod.lib.tit.14.in fin.dec.20.num.7.
Eod.lib.tit.16.in princ.dec.64.num.4.& arrest.56.
Et §.19.dec.75.num.11.
Eod.lib.tit.19.arrest.54.
Eod.lib.tit.20. ibid.
Eod.lib.tit.26.in princ. dec.28.num.4. & dec.29.num.1.
& dec.43.num.1.
Et §.1.dec.9.num.1.& dec.33.num.3.& dec.43.num.1.
Et §.3.num.1.
Et §.5.& 6.dec.49.num.4.
Et §.9.dec.46.num.6.
Et §.13.dec.81.num.3.
Et §.14.dec.54.num.1.
Et §.26.dec.55.num.1.
Et §.17.dec.51.num.3.& num.8.& dec.57.num.1. & de-
cif.61.num.1.
Et §.18.dec.51.num.1.
Et §.19.dec.58.num.1.& dec.42.num.5. & dec.81.num.3.
Et §.20.& 21.dec.42.num.5.
Et §.22.dec.50.num.1.
Et §. ultim.dec.42.num.2.
Eod.lib.tit.27.in decisione primi casus.dec.48.num.2.
Et §.1.dec.65.num.5.& 6. & dec.109.num.1.
Et §.2.dec.22.num.4.& dec.41.num.8.
Et §.3.4.& 5.dec.109.num.1.& num.4. & dec.41.num.8.
Et §.pen.dec.40.num.7.& dec.109.num.5.
Eod.lib.tit.28.§.1. decif.19.num.1. & dec.55.num.1.&
dec.54.num.2.
Et §.2.dec.26.num.7.& dec.59.num.1. & dec.60.num.7.
Eod.lib.1.tit.33.in princ. dec.42.num.2.
Et §.2.arrest.52.
Et §.8.10.& 25.dec.64.num.1.& num.10.& 11.
Et §.23.arrest.15.
Et §.36.arrest.75.
Eod.lib.tit.35. cum multis §§.dec.32. per totam.& dec.27.
per totam.
Et §.1.dec.4.num.1.& dec.97.num.1.
Et §.4.dec.44.num.10.
Et §.5.& 6.dec.65.num.3.& num.7.
Et §.7.arrest.56.
Et §.12.dec.70.num.4.& arrest.76.

Et

Et parag. 1
Et parag. 1
Et parag. 1
Et parag. 1
Et parag. 1
Eod.lib.tit. 1
Eod.lib.tit. 1
dec. 5. n
Eod.lib. 1
Eod.lib. tit. 1
Eod.lib. tit. 1
Eod.lib. tit. 1
num. 3. d
cif. 111
Et parag. 1
Et parag. 2
& dec. 2
Et parag. 3
Et parag. 4
Et parag. 5
Et parag. 6
cif. 38. nu
Et parag. 7
Et parag. 8
& dec. 3
dec. 26. n
Et parag. 10
num. 7. d
Et parag. 1
Et parag. 1
Et parag. 1
num. 2. 8
Et parag. 16
num. 1. &
Et parag. 19
Et parag. 24
Et parag. 34
mer. 10. 8
Et parag. 40
cum aliis
Et parag. 41
Et parag. 42
Et parag. 44
Et parag. 45
Et parag. 47
Et parag. 48
Et parag. 49
Et parag. 50
Et parag. 52
Et parag. 53
Et parag. 55
num. 1. &
Et parag. 56
num. 5. &
num. 1. &
Ordin. lib. 2.
Eod. lib. tit. 4
Eod. lib. tit. 5
Eod. lib. tit. 5
Et parag. 1 c
Eod. lib. tit. 5
Eod. lib. tit. 5
Eod. lib. tit. 5
Eod. lib. tit. 6
Eod. lib. tit. 8
Et parag. 2. de
Et parag. 3. de

I N D E X.

Et parag. 13. dec. 69. num. 10. & arrest. 76.
 Et parag. 14. & §. 15. dec. 97. num. 7.
 Et parag. 17. dec. 19. num. 10.
 Et parag. 19. dec. 30. num. 6.
 Et parag. 22. dec. 57. num. 1. & dec. 58. n. 1. & dec. 81. n. 3.
 Et parag. 24. dec. 22. num. 5. & dec. 65. num. 3. & num. 7.
 Eod. lib. tit. 37. in princ. dec. 5. num. 4. & dec. 31. num. 1.
 Eod. lib. tit. 83. parag. 1. cum aliis §§. & decif. 2. num. 7. &
 dec. 5. num. 4. & dec. 4. a. num. 8. usque ad num. 14.
 Eod. lib. tit. 39. in fin. princ. dec. 39. num. 9.
 Eod. lib. tit. 41. in rub. dec. 39. num. 8.
 Eod. lib. tit. 44. in princ. dec. 93. num. 3.
 Eod. lib. tit. 45. in princ. dec. 9. num. 2. & num. 3. & dec. 11.
 num. 3. & vide in dec. 40. cum aliis §§. per totam. & de-
 cif. 111. num. 1.
 Et parag. 1. dec. 5. num. 4. & dec. 9. num. 3. & dec. 22. nu. 5.
 Et parag. 2. dec. 12. num. 6. & dec. 36. nu. 6. & dec. 42. nu. 5.
 & dec. 22. num. 5.
 Et parag. 3. dec. 14. num. 2.
 Et parag. 4. dec. 85. num. 1.
 Et parag. 5. dec. 38. num. 6. & dec. 85. num. 3.
 Et parag. 6. dec. 11. num. 3. & decif. 12. num. 1. & 2. & de-
 cif. 38. num. 6.
 Et parag. 7. dec. 12. num. 2.
 Et parag. 8. dec. 11. num. 1. & num. 9. & dec. 14. num. 3. & 7.
 & dec. 38. num. 2. & dec. 41. num. 5. & dec. 12. num. 7. &
 dec. 26. num. 1.
 Et parag. 10. dec. 12. num. 7. & dec. 14. n. 3. & 7. & dec. 38.
 num. 7. & dec. 65. num. 1. & num. 4.
 Et parag. 11. dec. 2. num. 2.
 Et parag. 12. dec. 11. num. 1.
 Et parag. 15. dec. 33. num. 1. & dec. 42. num. 5. & dec. 43.
 num. 2. & dec. 66. num. 1.
 Et parag. 16. dec. 12. num. 4. & dec. 14. num. 2. & dec. 23.
 num. 1. & num. 4. & 10.
 Et parag. 19. dec. 5. num. 4. & dec. 23. num. 1. & n. 4. & 10.
 Et parag. 24. dec. 24. num. 10.
 Et parag. 34. dec. 5. num. 4. & dec. 12. num. 1. & dec. 44. nu-
 mer. 10. & dec. 109. num. 1. & num. 4.
 Et parag. 40. dec. 42. num. 5. & dec. 66. num. 1. & dec. 72.
 cum aliis §§. num. 1.
 Et parag. 41. dec. 11. num. 3. & §§. seqq. vide dec. 75. n. 13.
 Et parag. 42. arrest. 81.
 Et parag. 44. dec. 11. num. 3. & dec. 85. num. 1. & 2.
 Et parag. 45. dec. 109. num. 1. & num. 4.
 Et parag. 47. arrest. 58.
 Et parag. 48. d. arrest. 58.
 Et parag. 49. ibid.
 Et parag. 50. ibid.
 Et parag. 52. ibid.
 Et parag. 53. dec. 60. num. 1. & num. 7.
 Et parag. 55. decif. 9. num. 3. & decif. 11. num. 5. & dec. 12.
 num. 1. & 4. & dec. 15. num. 5. & dec. 65. num. 1.
 Et parag. 56. decif. 5. num. 4. & decif. 12. num. 1. & dec. 15.
 num. 5. & dec. 33. num. 2. & 3. & dec. 38. n. 8. & dec. 65.
 num. 1. & 4. & dec. 66. num. 1. in fin.
 Ordin. lib. 2. tit. 47. dec. 38. num. 5.
 Eod. lib. tit. 49. dec. 28. num. 2.
 Eod. lib. tit. 54. dec. 84. num. 43.
 Eod. lib. tit. 56. in princ. dec. 70. num. 4.
 Et parag. 1. cum seqq. dec. 117. num. 12.
 Eod. lib. tit. 57. in princ. arrest. 57. & dec. 95. num. 3.
 Eod. lib. tit. 58. in princ. dec. 93. num. 10. & arrest. 15.
 Eod. lib. tit. 59. §. 13. & §. antepenult. dec. 86. num. 4. & 5.
 Eod. lib. tit. 60. in princ. dec. 29. num. 3.

Lib. 3.

Ordin. lib. 3. tit. 1. parag. 3. & parag. 4. dec. 33. num. 3.
 Et parag. 13. arrest. 35.
 Et para. 25. dec. 14. num. 7.
 Eod. lib. tit. 4. in princ. & §. 1. dec. 116. num. 1. 2. & 3.
 Eod. lib. tit. 5. dec. 90. num. 3.
 Et parag. 10. dec. 85. num. 4.
 Eod. lib. tit. 6. §. 5. & §. ultim. arrest. 85.
 Eod. lib. tit. 8. arrest. 2.
 Eod. lib. tit. 9. in princ. dec. 84. num. 18.
 Et parag. 2. dec. 70. num. 4.
 Et parag. 3. dec. 72. num. 4.

Eod. lib. tit. 10. dec. 14. num. 17.
 Eod. lib. tit. 20. §. 16. arrest. 32.
 Et parag. 29. arrest. 51.
 Et parag. 31. dec. 119. num. 6. & arrest. 49.
 Et parag. 32. dec. 97. num. 14. & dec. 119. num. 6.
 Et parag. 41. arrest. 86.
 Eod. lib. tit. 21. in princ. dec. 119. num. 27.
 Et parag. 19. arrest. 61.
 Eod. lib. tit. 22. in princ. dec. 119. num. 6. & arrest. 43.
 Eod. lib. tit. 24. §. 28. arrest. 43.
 Eod. lib. tit. 27. §. 2. dec. 14. num. 9. & dec. 97. num. 2.
 Eod. lib. tit. 43. §. 1. 2. & 3. dec. 119. num. 22.
 Eod. lib. tit. 45. §. 6. dec. 97. num. 13. & dec. 119. num. 7.
 Eod. lib. tit. 47. §. 1. dec. 119. num. 6. & arrest. 32.
 Eod. lib. tit. 48. dec. 71. num. 3.
 Eod. lib. tit. 56. §. 11. arrest. 9.
 Eod. lib. tit. 59. dec. 91. num. 1.
 Eod. lib. tit. 60. in princ. dec. 17. num. 2.
 Eod. lib. tit. 64. in princ. & §. 1. dec. 5. nu. 4. & dec. 22. nu. 6.
 Eod. lib. tit. 66. in princ. dec. 74. num. 8. & dec. 79. num. 10.
 Eod. lib. tit. 67. §. 3. dec. 119. num. 25.
 Eod. lib. tit. 68. dec. 40. num. 15.
 Eod. lib. tit. 69. in princ. arrest. 32.
 Eod. lib. tit. 70. §. 6. arrest. 87.
 Et parag. 9. & parag. 10. dec. 71. num. 3.
 Eod. lib. tit. 71. §. penult. & §. ultim. dec. 40. num. 12. & de-
 cif. 11. num. 1.
 Eod. lib. tit. 75. §. 1. dec. 77. num. 1.
 Eod. lib. tit. 78. in princ. dec. 60. num. 4.
 Eod. lib. tit. 82. in princ. dec. 14. num. 9. & dec. 97. n. 1. & 2.
 Eod. lib. tit. 84. §. 1. dec. 60. num. 1.
 Et parag. 11. ibid. num. 3.
 Eod. lib. tit. 85. §. 1. dec. 71. num. 1. & 2.
 Eod. lib. tit. 86. §. 17. arrest. 27.
 Eod. lib. tit. 87. in princ. arrest. 50.
 Eod. lib. tit. 88. in princ. arrest. 51.
 Eod. lib. tit. 93. in princ. dec. 110. num. 5. in fin.
 Eod. lib. tit. 95. dec. 67. num. 1. 2. & 4.

Lib. 4.

Ordin. lib. 4. tit. 10. dec. 4. num. 12.
 Eod. lib. tit. 19. in princ. dec. 39. num. 10.
 Et parag. 2. ibidem.
 Eod. lib. tit. 43. cum aliq. §§. dec. 53. num. 4. & decif. 112.
 per totam.
 Et parag. penult. arrest. 10.
 Eod. lib. tit. 45. §. 1. dec. 100. num. 4.
 Eod. lib. tit. 18. §. 6. dec. 57. num. 11.
 Eod. lib. tit. 94. dec. 51. num. 2. & num. 7. & dec. 61. num. 1.
 Eod. lib. tit. 95. in princ. arrest. 29. & arrest. 59.
 Et parag. 1. dec. 111. num. 1. 2. & 3.
 Eod. lib. tit. 96. §. 8. arrest. 31.
 Eod. lib. tit. 97. §. 19. dec. 72. num. 3.
 Et parag. 22. dec. 111. num. 5.
 Eod. lib. tit. 98. §. 5. dec. 30. num. 2.
 Eod. lib. tit. 100. §. 2. & §. 3. dec. 51. num. 5.
 Eod. lib. tit. 101. in princ. dec. 110. num. 1.
 Eod. lib. tit. 106. dec. 50. num. 5.

Lib. 5.

Ordin. lib. 5. tit. 6. parag. 1. cum aliis §§. dec. 82. per totam.
 & dec. 81. num. 6.
 Eod. lib. tit. 12. §. ultim. dec. 45. num. 1.
 Eod. lib. tit. 17. §. 5. arrest. 72.
 Eod. lib. tit. 23. arrest. 27.
 Et parag. 1. arrest. 47.
 Eod. lib. tit. 88. dec. 89. num. 4.
 Eod. lib. tit. 91. §. 2. dec. 5. num. 4. & dec. 89. num. 1.
 Eod. lib. tit. 92. §. 4. & §. 9. dec. 75. num. 2. & num. 6.
 Eod. lib. tit. 96. dec. 44. per totam. & dec. 87. num. 9.
 Eod. lib. tit. 194. parag. 1. cum aliis §§. dec. 5. num. 4. & de-
 cif. 105. num. 3.
 Eod. lib. tit. 106. dec. 115. num. 5.
 Eod. lib. tit. 109. dec. 116. num. 1.
 Eod. lib. tit. 117. §. 2. arrest. 42.
 Et parag. 15. arrest. 28.
 Eod. lib. tit. 124. §. 11. in fine arrestorum.

Eod.

I N D E X.

Eod. lib. tit. 126. in princ. dec. 57. num. 3.
 Et parag. 2. & parag. 3. & parag. 5. ibid. num. 10.
 Et parag. 6. ibid. num. 8.
 Et parag. 8. ibidem.
 Eod. lib. tit. 137. in princ. dec. 60. num. 7.
 Eod. lib. tit. 139. in princ. arrest. 7.

Ex Decretis Summorum Pontificum.

Intelligitur cap. quia circa. de privilegiis. dec. 22. num. 5.
 Cap. licet ex quadam. de testibus. dec. 73. num. 13.
 Cap. Veniens. de transact. in Gloss. verbo confirmandam.
 dec. 77. num. 8.
 Cap. ita quorundam. de Judæis. dec. 115. num. 4.

Ex Digestorum Libris.

Intelligitur l. Titio centum. D. de conditionibus, & demonstrationibus, & l. cum tale. Paragrapho si arbitra-

tu. D. eod. dec. 31. per totam.
 L. turpia. D. de legat. 1. ibid. num. 3.
 L. quoties. D. de rei vindicat. dec. 30. num. 9.
 L. Modestinus, cum Gloss. D. de verborum significat. dec. 40. num. 3.
 L. 3. Paragrapho in bello. D. re militar. decif. 87. num. 4.
 & in Paragrapho in bello. ibi (aut mandata non servavit) ibidem. num. 6. & 7. & ibi (etiam si res bene gesserit) ibidem. num. 8.
 L. si quid in libello. D. de captiv. dec. 88. num. 11. & 13.
 L. 3. parag. munus hospitis. D. de muneribus & honoribus, in fine arrestorum.

Ex tribus Libr. Cod.

Intelligitur. l. 1. in princ. C. de metat. libr. 12. in fine arrestorum.
 L. 3. C. de muneribus patrimonial. ibid.
 L. unica. C. de sal. milit. non prestand. ibid.

Johannes de S. S. S. S.

F I N I S.

*Juan Alonzo
 & Gaspar*

